CONFESSIO · IOSI

PRIMVS

CONFESSIONIS CHRISTIANAE CATHOLICAE FIDEI,

PETRICOVIENSIS SYNODI NOMINE A REVERENDISS. PAtre atq; Domino, D. Stanislao Hosio, Cardinale, Episcopo Varmiensi, primùm quidem conscriptæ, plurimis sed nūc accessionibus ab eodem sic locupletatæ, & expolitæ, vt nouum ferè opus videri possit,

TOMVS PRIMVS.

Adiuncto cum capitum & explicatorum locorum S. Scripturæ, tum etiam rerum & verborum necessario Indice.

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
Anno M. D. LXXIII.
Cum gratia & priuilegio Cæs. Maiest.

MATERNVS CHOLINVS PIO ET CANdido Lectori.

Ouam hanc nostram Confeßionis huius verè Christianæ editionem Author Reuerendiss. & Amplißimus Cardinalis atq; Antistes Stanislaus Hosius, nouaetiā præfatione ornare, in eaq; vnà etiam noui item arbitror sui in eā impensi laboris rationem explicare constituerat: quod eius Celsitudo non vnis ad me literis et significarat, & præfationem eam se mihi tempori trāsmissuram receperat, adeò vt eadē me ilico potiturum mihi ipsi non tantùm certò persuaseram, sed impensè etiam lætabar, quòd ex eadem huic nostræ æditioni ornamenti & commendationis plurimùm accessurum sperarim: tametsi ea alioqui cum ob insignem & necessariam acceßionem, qua nunc aucta est: tum etiam accuratiorem emendationem, qua illustrior est reddita, non poßit non per se & commendatior & acceptior videri. Verùm quum Nundinæ Francofortenses, ad quas Author editionem hāc prodire & euulgari omninò voluit, iamiam instarent, præfationis autem eius potiundæ spe prorsus exciderem, in hāc etiam opinionem prolaberer, in itinere eam fortè surreptam aut interceptā (ex vrbe enim huc transmitti oportuit) haud consultum arbitratus sum, editionem nostram ea caussa diutius supprimere, & pios quosque eadem cōcepta spe & vtilitate fraudare, atque permultorum desiderium & expectationem fallere. Itaq; candide lector, ne fru-

ctu tanto, qui hinc tibi accessurus est, te doleas destitutum, Confeßionis opus hoc tibi exhibemus, ita nunc & plurimis locis auctum & expolitum, & vltra omnes hactenus editiones à mendis repurgatum, vt nouum ferè opus videri poßit, quemadmodum id ex collatione cum præcedentibus editionibus haud obscurè licebit animaduerti. Hîc vero ego meo non defui officio, vt qui nimirum huc sedulò incubuerim, vt editio nostra, ex vrbe transmißo authoris archetypo, partim manuscripto, partim castigato anteà typis excuso, prorsus responderet, atque quàm emendatißimè tibi exhiberetur: quod me cõsecutum spero, nisi fortè aliquando inuitis nobis dormitatum sit, & nonnunquam imprudentibus aliquid fortasse irrepserit. Placuit autem Authori, vt hac nunc forma seorsim ederetur et adpararetur: in tomosq́; duos secaretur: tum vt frequenti vsui circunferendo commodius inseruiret, tum etiam vt pauperum hac ratione tenuitati consuleretur, qui grauarentur omnium operum emptione, iam recèns Antuerpiæ coniunctim excusorum. Cæterùm Confeßionis huius vtilitatem prolixius deprædicare hic supersedeo, quod ea ex frequentibus paßim editionibus toti orbi Christiano satis iam dudũ innotuerit: hoc tantũ nunc attamẽ adhuc addã ex iudicij nostri tenuitate, in excudẽdo, perlegendoq́; hoc opere, me tale id deprehendisse, vt existimem, nullum hoc tempore (absit verbo inuidia) extare magis aut eruditum aut necessarium: siue ad conseruandam auitæ Catholicæ religionis integritatem, & vacillantes retinendos, siue etiam ad Ecclesiæ hostes oppugnandos & euincendos: adeò, vt quando Ecclesia Catholica Authori hoc nomine meritò obstringitur, tu etiam, pie lector, Christum Iesum preceris, vt ingentes eius pro Ecclesia susceptos

labores

labores & curas gratos habeat: piosq; ipsius conatus sic confirmet & adiuuet, vt porro laboribus adhuc suis Ecclesiæ adesse pergat. Vale, et nostros itē conatus precibus ad Deum promoue, tuoq; animi candore complectere. Coloniæ ipsis Calendis Martij. M.D.LXXIII.

ENVMERATIO EDITIONVM
Confeßionis huius, quam attexere libuit.

CRaccouię primùm typis est mādata in quarto anno Dom. 1553. Dilingæ bis in quarto & in octauo anno 1554. Moguntiæ semel in fol. anno 1555. Viennæ ter in folio anno 1560, & 1561. Antuerpiæ ter in octauo, & semel in folio anno 1566. & iterū anno proximo superiore cum omnibus alijs operibus. Lutetiæ ab Audueno Paruo, & Iacobo Puteano bis in octauo. Ab Aegidio Gorbino, Guilhelmo Desbois, Sebastiano Niuellio in folio cum alijs omnibus. Lugduni à Guilhelmo Rouilio, & à quibusdam alijs fortasse quater. Transtulit Confessionem in linguam Germanicam Ioannes à Via, & est impressa Ingolstadij anno 1560, quæ cùm parum explicatè versa videretur, iterum à Ioanne Baptista Ficklero dilucidius versa, & anno proximo superiore Dilingæ est impressa. Vidimus & à Ioanne Lauardino in Gallicam linguam translatam, quam nobis misit Claudius Fremy Typographus Parisiensis. Dicitur etiam anno superiore typis iterum Lutetiæ fuisse mandata, cū omnibus alijs lucubrationibus, quā tamē Cardinalis non vidit. Sed hæc nouissima nostra editio Coloniensis plurimis accessionibus ita est locupletata, vt duplo maius volumen videriqueat, si cum æditione Moguntina prima conferatur.

SERENISSI-
MO ET CHRISTIA-
NISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO SIGISMVNDO AVGVSTO,

Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno duci Lituaniæ, Russiæ, Prußiæ, Masouiæ, Samogitiæ, &c. Domino & Hæredi, Domino suo Clementißimo, Nicolaus Dziergouuski Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus natus & primas, orationes & obsequia sua reuerenter commendat.

I qua gens alia, nostra præ cę-
1.Cor.1. teris habere videtur, quod in
Domino gloriari, de quo
Deo, cuius hoc solius est be-
Galat.1. neficium, meritò gratias age
re possit, ac debeat, quod cùm aliæ plerę-
que post agnitam veritatem, & receptum
semel Christi Euangelium transferri se
in aliud cuiusuis potiùs, quàm Christi
Euangelium passæ sint, nostra hęc (quod
illi perpetuum, cuius hoc inspiratione
1.Ioan.2 factum est, Deus esse velit) quod audiuit
Hebr.13. ab initio, in eo permansit, neque cõmi-
sit, vt doctrinis varijs & peregrinis abdu-
ceretur. Verùm quòd Timotheum, ac
1.Tim. 6. verum veri Dei cultorem vnumquen-
que Paulus admonet, depositum fideli-
ter custodiuit, deuitans profanas vocũ
noui-

nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quas quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Sed hanc illa tātum conſtantiæ laudem, eripere conatur totius humani generis hoſtis ille capitalis, quo nihil eſt ad noſtram pernici em inſtructius, neque vigilantius: Circumit enim ſemper tanquam Leo rugiens, quærens, quem deuoret. Neque verò non reperit, quòd quærere nūquàm intermittit. Magnam (proh dolor) orbis Chriſtiani partem ſuis inſidijs à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia, ſegregatam im manis illa beſtia iam deuorauit, ac quod malum non pro noſtris meritis, ſed pro ſua gratuita bonitate & miſericordia, procul à noſtris finibus arcere Deus velit, ad nos quoque deglutiendos animū adiecit. Neque verò nunc alijs artibus vtitur Satanas iſte, quàm quibus & ab initio ſemper, & noſtro etiam hoc infelici æuo, in finitimis nobis populis irretiendis vſus eſt. Facilè perſpicit, vt eſt nō minus callidus, quàm truculentus, aperto Marte ſi congredi velit, nihil ſe proficere poſſe. Quamobrem longè alia ſe forma exhibet, quàm ea, quæ eſt ipſius propria, quam ſi cernere liceret, auerterētur eueſtigiò mentes omniū, ac ſimul vt vidiſſent

1. Petri 5.

dissent monstrũ horrendũ ingens, non modò vocem non audirẽt, sed nec aspectũ eius ferre possent. Verùm trãsfigurat se in Angelũ lucis: Quib⁹ armis olim caput nostrũ, Dominũ nostrũ Iesum Christũ, in deserto cùm esset, aggressus est, ijsdẽ mẽbra nũc quoque illius appetit, sub vmbraculis diuinæ legis decipe conatur incautos ac suę fraudi S. scripturę ꝑtẽdit auctoritatẽ, quodq́; à sanctiss. quodã doctissimoq́; viro scriptũ est: *Per verba legis, legẽ impugnat:* Nã propriũ sensũ verbis adstruit legis, vt suæ mẽtis prauitatẽ, legis auctoritate cõmẽdet. Sciẽs eñ impietas multũ auctoritatẽ valere, fallaciã sub eius nomine cõponit, vt quia res mala per semetipsã acceptabilis esse nõ potest, bono nomine cõmendetur. Hac arte nimiò plus in hac quoq; gẽte nostra iã ꝓfecit, ac sub specioso verbi Dei titulo plurimos decepit, periculũ vt sit, nisi Deus oculis misericordię suę nos aspexerit, ac ab illius insidijs protexerit, ne deteriore sint loco res apud nos, quã apud finitimos hacten⁹ fuisse videtur. Qui quũ iã bona ex parte ad mẽtẽ saniorẽ reuersi sint, ad nos lues hęc serpere cœpit: ac videre licet plerosque tã cæca mẽte præditos, vt quũ nõ ignorẽt, qui fuerint aliorũ exitus, qui sub obtentu

Diaboli in decipiẽdo industria.

Nota.

obtẽtu Euãgelij ſacra profanis, imaq́; ſũmis miſcere conati ſunt, haud aliter tamẽ, quã ſi ne tenui quidẽ auditione quicquã ea de re percepiſſẽt, obfirmato animo in eo pertẽdũt, quod ſemel prauũ in animũ induxerũt. Tũ aũt vident eos, qui à Chriſti corpore diuulſi, de Chriſti Euãgelio, deq́; puritate verbi ſe iactãt, in tot ſectas miſerè diſſectos, ipſos inter ſe digladiari, ipſos inuicẽ ſibi hęreticos eſſe, neq; tamen vel hoc eorũ diſsidio adduci poſsũt, vt in viã redeant, vnde aberraſſe videtur. Quin eò iã res redijt (quę res vna omniũ maximè eſt deplorãda) quod ſuis quiſq; capitis ſomnia, Dei verbũ vocari, & fidẽ Catholicã haberi vult, ac quantò quiſq; indoctior eſt, tantò ſibi plus arrogat, tãtoq́; maiore audacia de rebꝰ nõ intellectis temerè affirmat. Ante hos triginta annos vna tãtũ fuit in Chriſtano fides, ꝙ nec dici poteſt fides, niſi vna ſit, quũ quicquid præter vnã fidẽ eſt, perfidiam, nõ fidẽ eſſe dicat Hilar. nũc iſti fidiũ ex ea ludũ fecerũt, ex quo fit, vt quibus in rebꝰ agitur ſalus noſtra, in ijs iã ludatur, neq; ſolidi ferè quicquã à multis credatur, dũ quouis vento doctrinæ circũlatæ, paulò momẽto huc illuc mẽtes eorũ impellũtur. Quoniã verò noſtrũ Epiſcoporum

Hilarius ad Conſtãtiũ Auguſtum

Epheſ. 4.

porũ officiũ hac in re nõnulli reqrebãt, qui nos vel hac ex causa non esse immunes à culpa dicerẽt, quòd nullã certam pastoribus docẽdi formam prescriberemus, in qua acquiescere possent: quãuis ea pridẽ à sanctis Patribus præscripta est, nec est quòd quisquam à nobis aliquid noui expectet, quũ vitare nouitates Paulus iusserit: Ne tamẽ videri cuiquã posse m⁹, nolle gregis nostri saluti prospicere, cõuocauimus ea de re Synodũ, in qua cũ esset de tuẽda religione, deliberatio suscepta, in eã sententiã itũ est ab omnibus, vt certi quidam articuli scriberentur, de quibus singuli Episcopi suo quisq; loco sentẽtiã rogati dicerẽt, iurisiurãdi etiam religione interposita, quod nõ secùs dicat quisq; quã sentiat. Eo enim iam audaciæ atq; amẽtiæ progressos plerosque cernimus ex ijs, quibus recepta fides ecclesie nõ probatur, vt catholicos etiã viros insimulare audeãt, quasi eiusdẽ sint secum sententiæ. Deinde si quem videt Catholicũ recta sentientem, qui doctrine alicuius opinionẽ habeat, nõ dubitẽt illi vnũ omniũ maximè horrẽdũ crimẽ impingere, quasi aliud in lingua prõptũ, aliud in pectore clausũ habeat, ac quod hæreticos aliquãdo, nũq̃ aũt catholicos fecisse legi-

legim⁹, tēporis causa ita sentire se fingat: Sic illi ex sua improbitate probos etiā viros metiūtur. Hos itaque articulos vno ore ab Episcopis prouinciæ meæ omnibus iuratis, qui tū præsentes aderāt, ab eorū verò, qui legitimis de causis abfuerūt, legatis comprobatos, & manu singulorum subscriptos, in ordinē posteà digestos, ac nonnihil expolitos, atque in iustum volumen redactos, visum est tuo, Christianissime Rex, nomini dedicare. Cui enim dicarem rectius, quàm orthodoxæ fidei nostræ propugnatori? quem sancta maiorum vestigia persequētem, diuinitus datum esse nobis videmus, cuius auctoritate conat⁹ istorum impij sedari possint, qui ad religionē Christianā euertendam cōspirasse videntur. Quos, quum Dei metus in officio cōtinere nō possit, continet tamē in officio Maiestas tua, pro ea, quæ tibi à Deo concessa est, ad Ecclesiā ipsius defendendam, potestate. Quod vt perpetuò facias, vtq; diu te nobis incolumē & felicem conseruet idem ille, qui tibi tam pias istas cogitationes inspirauit Dominus noster Iesus Christus, vnà cum clero vniuerso totius prouinciæ meæ supplex precari nunquam intermitto.

Vide Aug. ad Vincēt. Epistolam.

AVCTORVM NOMINA, QVORVM IN HOC VOLVMINE PRAECIpua fit mentio.

ABbas Panormitanus.
Abdias Babylonius.
Adelbertus Archiepiſcopus Gneſnenſis.
Adelhelmus.
Agatho.
Albertus Magnus.
Albertus Pighius.
Alexander Quartus.
Alexander Quintus.
Alexander de Ales.
Algerus.
Aloiſius Lipomanus.
Amalarius Treuerẽ. Archie.
Ambroſius.
Anacletus.
Anaſtaſius Papa.
Anaſtaſius patriarcha.
Antiochenus.
Annales Polonorum,
Andreas Hieroſolymitanus.
Angelomus.
Angelus Politianus.
Anianus interpres Chryſoſt.
Anſelmus.
Anſelmus Hauesburg. Epiſ.
Antonius Epiſc. Conſtantiẽ.
Antonius Archiepi. Floren.
Aponius.
Ariſtoteles.
Arnobius.
Athanaſius.
Auguſtinus.
Baſilius Magnus.
Beda.
Benedictus.
Bernardus.
Bertramus.
Bonauentura.
Burchardus Epiſc. Vormati.
Caius Papa martyr.
Calixtus Papa.
Caſſiodorus.
Celerinus.
Cæſarius Arelatenſis Epiſc.
Claudianus.
Clemens Epiſcopus Romanus D. Petri ſucceſſor.
Clemens Alexandrinus.
Chriſtianus Drutmarus.
Chromarius.
Cœleſtinus Papa.
Conciliorum liber.
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus.
Cyrillus Hieroſolymitanus.
Damaſcenus.
Decreta, Decretales.
Dionyſius Areopagita.
Dionyſius Carthuſianus.
Dorotheus.
Dydimus.
Epiphanius.
Ephrem Ediſſenæ Eccleſiæ diacon.
Eraſmus Roterodamus.

Euagrius.
Euariſtus.
Eucherius.
Euſebius Alexandrinus.
Euſebius Emiſſenus.
Euthymius.
Fabianus.
Fauſtinus.
Franciſcus Torenſis.
Fulgentius Epiſc. Maſſiliēſis.
Gabriel Beil.
Gaudentius.
Gelaſius.
Gennadius.
Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus.
Gratianus.
Gregorius Magnus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Niſſenus.
Guilhelmus Durandi.
Guilhelmus epiſc Pariſiēſis.
Guilhelmus Bibliothecarius Malmesberienſis.
Guimūdus epiſc. Auerſanus.
Haymo.
Hieronymus.
Higinus.
Hilarius.
Hildelbertus Cænomanēſis
Hippolitus.
Horatius.
Hormiſda.
Hortulus animæ.
Hugo de S. Victore.
Hugo Cardinalis.
Hugo de Prato.
Idacius Clarus.
Ignatius.
Ioannes Chryſoſtomus.
Ioannes Gerſon.
Ioan. epiſcopus Romanus.
Ioannes Scotus.
Ioannes Caſſianus.
Ioannes Cochlæus.
Ionas Aurelianenſis epiſc.
Ioſephus
Ireneus.
Iſidorus.
Iſichius.
Innocentius Tertius.
Iulius.
Iuo Epiſcopus Carnotenſis.
Iuſtinus Philoſop. martyr.
Lactantius Firmianus.
Lantfrancus epiſcopus Cantuarienſis.
Leo Magnus.
Leontinus epiſcopus Neapol. inſulæ Cypri.
Liberatus.
Macarius epiſcopus.
Macarius monachus.
Marcus Eremita.
Martianus.
Martialis Lemouicenſis epiſcopus.
Maxentius.
Maximus Taurinen epiſc.
Maximus Tyrius.
Michael epiſc Merſpurgenſ.
Nicephorus.
Nicolaus Papa.
Nicolaus Lyra.
Nicolaus Cabaſilas.
Oecumenius.

Optatus

Optatus.
Origenes.
Oſius epiſc Cordubenſis.
Pacianus. Palladius.
Pamphilus martyr.
Paſchaſius.
Paulus Nolanus.
Paulinus Aquileien. epiſc.
Petrus Chryſologus.
Petrus de Aliaco.
Petrus Lombardus.
Petrus Abbas Cluniacenſis.
Philaſter. Philo.
Photius.
Plato.
Plutarchus.
Poſſidonius.
Primaſius.
Proclus Cōſtantin. epiſcop.
Proſper Aquitanicus.
Prudentius.
Rabanus.
Rabbi Samuël.
Rabini.
Raynerius.
Remigius Antiſiodorenſis
epiſcopus.
Ricardus de Prato.
Ricardus de media villa.
Ruffinus.
Ruſticus Diaconus.
Rupertus Abbas Tuitienſis.
Sacerdotale Romanum.
Saluianus.
Satyrus. Serenus.

Seneca.
Sidonius Aruernus.
Simeon Metaphraſtes.
Sixtus Papa.
Socrates.
Soter. Sozimus.
Sozomenes.
Stanislaus epiſ. Cracouiēſis.
Stephanus Papa.
Stephanus epiſ. Boſtrorum.
Stephanus Brulepher.
Suetonius.
Sulpitius Seuerus.
Syritius.
Taraſius.
Terentius.
Tertullianus.
Theleſphorus.
Theodoretus.
Theodorus.
Theonas.
Theophylactus
Theophilus Alexandrinus.
Thomas de Aquino.
Thomas VValdenſis.
Vallafridus Strabo.
Virgilius.
Victor.
Vigilius epiſc. Tridentinus.
Victorinus.
Vincentius Lirinenſis.
Vincentius Beluacenſis.
Vrbanus Papa.
Xiſtus.
Zepherinus.

INDEX

INDEX CAPITUM PRIMI HUIUS TOMI, CUIUS PRIOR caput, posterior folium designat.

Quo-

Quod

FINIS CAPITVM PRIMI TOMI Confeßionis Christianæ fidei. R. D. Cardinalis Hosij.

Indicem locorum S. Scripturæ, quæ in primo hoc Tomo paßim explicantur, subiunximus in fine, Indici rerũ & verborum: quòd in initio is hîc non satis cõmodè collocari potuerit: eo itaque ibidem fruitor.

CON-

CONFESSIO CATHOLICAE FIDEI CHRISTIANA, PETRICOVIENSIS SYNODI NOmine A R. D. Stanislao Hosio Cardinale, Episcopo Varmiensi conscripta.

PROOEMIVM.

QVAE propria semper hominis existimata sunt, nō defuêre, qui cū cæteris animantibus ea nobis esse cōmunia putarēt. Ná siue sermone maximè differim⁹ ab ijs, quæ bruta vocantur, prçterquá quòd aues humana verba sonátes audire licet, quando suas voces cætera viuētia proprijs inter se notis decernunt atq; dinoscunt, nónne mutuos inter se miscere sermones vidētur? siue quis ridere sit homini propriū esse dicat, vt & omni homini & soli, & sēper insit, an nō apparet in quadrupedibus nōnullis ridendi quçdá ratio, quando demulsis auribus, cōtractoq; rictu, & oculis in lasciuiá resolutis, aut homini alludūt, aut suis quisq; proprijs fœtibus? Iá & prouidentia nō carēt bruta, quádo sibi ꝓspiciunt in futurū, ac cibos olim sumēdos reponunt. Qua in re adeô non sunt quibusdá etiam hominibus inferiora, vt pigriorē quendá ad formicam ire Sapiēs iusserit, vt eius vias consideraret, ac sapientiá disceret, quæ cûm nō habeat ducē, non præceptorem, non principem, parat çstate sibi cibum, et in messe cōgregat, quod hyeme comedat. Rationis verô, qua sola maximè nos à reliquis animantibus differre persuasum habemus, nónne signa in multis deprehunduntur? Nam quando vtilia sibi appetunt, cauent ab ijs, quæ sunt noxia: quando pericula fugiunt, quádo latibu-

Lact. lib. 3. instit. ca. 10 Hominis differentia & proprietas. Ratio quomodo brutis cōpetat. Prouer. 6. Rationis signa in brutis.

latibula sibi parant in plures exitus disparẽtia, intelligere certè aliquid vidẽtur. Poterit autem aliquis rationẽ illis inesse negare, cùm ipsum etiam hominẽ sæpè deludát? Poterit ea esse ratione destituta affirmare, à quibus vt sapientiá discamus, quorum vt prudentiam imitemur, non mortaliũ aliquis, verûm ipse nos Deus admonet immortalis? Cuius enim nisi Dei vox est, vt discamus à formica sapientiá? cuius nisi Dei vox est: Estote prudentes sicut serpentes? Citat etiam Ambrosius quandam scripturam: Vade ad apem, et vide quomodo operaria est.

Matth. 10

Basi. ho. 7. 8. 9. De cõpunctiõe cordis li. 1. ca. 8. Amb. li. 5. Hexamerõ cap. 21.

Deum itaque sequutus auctorem, fecit sanctus Pater Basilius, cûm quintæ diei opera in ijs libris, quos Hexamerõ inscripsit, enarraret, vt ad quorũdam aquatilium, volatilium, & quadrupedũ imitationem oratione sua mentes hominum inflamaret. Quod modô non totidem verbis posteà factum est ab Ambrosio, cûm idem argumenti genus pertractaret. Sed & B. Ephrem admonet nos, vt apem imitemur.

Non omninò vana, vt eorum opinio fuisse videatur, qui, quæ nos bruta vocamus animátia, rationis expertia ꝓrsus esse negauerũt. Grauis apud Græcos auctor Plutar. librũ etiá ea de cõscripsit, in quo quendá è socijs Vlyssis, Circes veneficijs in suẽ conuersum, illũ persuadere conantẽ inducit, quòd cûm ratione, tũ plerisq; mortalibus etiá virtutibus nõ exæquẽt homines modò ea, quæ à nobis bruta dicũtur, verûm etiá longo post se interuallo relinquant. Quin & Arnobius multa in illis cõspici dicit rationis & sapientiæ simulachra.

Arno lib. 2 contra gentes.

Ex ijs videre licet, quod quæcunque tandem ea

ſunt, quibus placet ſibi genus hominũ, ac reliquis animãtibus anteponi, ſeq; diſcerni ab illis vult, ea nõ minima ex parte cũ illis habet cõmunia. Quid igitur ſe dicemus, quo maximè diſcerni poſsint homines à pecoribus? Nõ ratio, nõ oratio, nõ prudẽtia, nõ alia quæcunq;, ſed ſola eſt religio, q̃ nos ab illis diſcernit. Hoc adeò ipſa etiam figura & ſtatus hominis indicat, qui cũ cętera animalia prona terrã ſpectẽt, ſolus ex omnibus eſt vultu in cœlũ erecto, vt vel ex hoc admoneatur homo, quò vultũ, eò & mẽtẽ ſpectare debere, nõ vt, quod Anaxagoræ viſum fuit aliquãdo, Solẽ & Lunã, verum vt à quo Sol & Luna, à quo etiã ipſe homo, à quo cuncta, quę vel ſub aſpectũ hominis cadũt, vel ſolo intellectu cõprehẽdi poſsũt, cõdita ſunt & creata, eũ vt cõtẽpletur, eũ vt cognoſcere, cognitũ amare, & eo qui diuinitati ꝓpriè debetur, cultu ꝓſequi ſtudeat. Hoc eſt igitur in homine eximiũ, hoc eſt quo vel ſolo vel certè maximè differt humanũ genus à cæteris viuentibus. Ex quorum tot generibus, quemadmodum à M. Tullio ſcriptum legimus, nullum eſt animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei. Quamobrem apud Plutarchum etiam Vlyſſes non habuit, quo Grilli refelleret argumenta, quibus ille rationem ineſſe brutis probare contendebat, præter vnum hoc, quòd graue diceret eſſe, rationẽ ijs cõcedere, quibus Dei cognitio nõ ſit ingenita. Quę cũ ita ſe res habeat, quid eſt aliud, in quo magis elaborare mortales omnes oporteat, quã vt ad agnitionẽ dei peruenire liceat? ad quẽ contemplandũ nati eſſe videmur? vt niſi fecerit quis id, cuius cauſa ꝓductꝰ in hãc lucẽ eſſe videtur, rectè de illo dici queat:

Religio ſola dei notitia à brutis hominem propriè diſtinguit.

Homo naſcitur ad dei cõtemplationem.

Homo cũ in honore eſſet, nõ intellexit, cõparatus
Pſal.49. eſt iumẽtis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.
Neque enim iã ferè quicquã eſt in homine, quo di
gnoſci poſsit à iumẽtis, ſi ſit agnitione Dei deſti-
tus. Deinde verò affluat aliquis omnibus ijs, quæ
bona vocantur & ſunt: ſit iuſtitiæ, ſit continentiæ
laudibus inſignis, ſit omni virtutũ genere perpo-
litus, ſit Ariſtide, ſit Catone, ſit Phocione ſanctior,
niſi veri Dei verã agnitionẽ habuerit, ſuperuaca-
nea illi fuerint hæc omnia: fruſtrà in illis aſſequẽ-
Lactã. li. 6. cap. 9. dis laborauerit. Omnis eius iuſtitia, ſicut à Lactan
tio prçclarè ſcriptũ eſt, ſimilis erit humano corpo
Iuſtitia ſine Dei cognitione ſimilis eſt corpori humano ſine capite. ri caput non habenti: in quo tametſi membra om-
nia & locis ſuis conſtent, & figura, & habitudine:
tamẽ quoniã deeſt id, quod eſt omniũ principale,
& vita & ſenſu caret. Itaque membra illa formã tã-
tũmodo membrorũ habent, vſum non habent: tã
ſcilicet, quàm caput ſine corpore. Cuius gerit ſimi
litudinẽ, qui cum Deum nõ ignoret, viuit iniuſtè.
Id enim ſolum habet, quod eſt ſummum: ſed fru-
ſtrà, quoniam virtutibus tanquam membris caret.
Itaque vt ſit viuum & ſenſibile corpus, & agni-
tio Dei neceſſaria eſt, quaſi caput, & omnes vir-
tutes, quaſi corpus: ita fiet homo perfectus ac vi-
uus. Summa tamen omnis, in capite eſt, quod
quamuis conſtare non poſsit ſine membris om-
nibus, ſine quibuſdam tamen poteſt. Et erit quidẽ
animal vicioſum ac debile, ſed viuet tamen: ſicut
& is qui Deum nouit, & in aliqua re peccat: dat
enim veniã peccatis Deus. Quamobrem ſine mẽ-
bris aliquibus viui poteſt, ſine capite nullo modo.
Hçc res efficit, vt etiãſi naturà boni ſint philoſophi
nihil tamen ſciant, nihil ſapiant. Omnis doctrina
&

& virtus eorum sine capite est, quia Deum nesciunt, qui virtutis & doctrinæ caput est: quē qui nō cognoscit, licèt videat, cæcus est: licèt audiat, surdus: licèt loquatur, elinguis est. Cùm verò conditorem, parentemque rerum cognouerit, tunc & videbit, & audiet, & loquetur: Habere enim caput cœpit, in quo sunt sensus omnes collocati: hoc est, oculi, aures, & lingua. Caput igitur teneamus, Deum cognoscere studeamus, etiam atque etiā omni ope connitamur oēs, vt quô vultus nostros conuersos esse videmus, eò mentes etiam nostras erectas habere queamus, atque in illius, per quē conditi sumus & redempti, contēplatione versemur, ne simus corpus sine capite, neq; simus ij, in quos rectè quadrare possit, quod in Psalmis scriptum legimus: Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient. Ad hanc agnitionem, contēplationemq; Dei Opt. Max. pios omnes vt inuitaremus, hæc scribendi labor à nobis est susceptus, quæ quidē vno verbo religio siue pietas dici potest: Religio quidem, quôd ea tanquam vinculo quodam obstricti Deo sumus & relegati: pietas autem, quòd nō aliter pios esse licet, quàm Deum ritè colendo. Hac itaque de re dicere nobis nunc est propositū, quæ sit piè colēdi Deū ratio, de qua nō leues hoc infelici æuo nostro cōtrouersias excitatas esse videm⁹. Supplices eum precamur, quem nosse vita est æterna, Dominum nostrum Iesum Christum, vt qui via nobis factus est, ꝓ bonitate sua nobis cōcedat, sic vt de eo, quod nobis institutum est, disseramus, vt non declinemus, neque ad dexteram, neq; ad sinistram: sed via regia incedentes, nihil proferamus,

Psalm. 113

Scopus huius libri est pios ad dei agnitionem & contēplationē perducere

Religio siue pietas quid.

Ioan. 17.

Ioan. 14.

Deut. 28.

Esaiæ. 20.

Ioan. 4.

mus, quod non ad ipsius gloriam, quam alteri nō dat, propriè pertinere videatur: cui soli studere ipso inspirante, quam solam, pro eo vt vires nobis fuerit, suppeditare dignatus, propagare deliberatum habemus. Quoniam itaque spiritus Deus est, indubitatum illud erit, quod in spiritu adorari, spiritu coli, spiritualibus exercitijs venerari maximè vult: cuius generis sunt, fides non ficta, spes firma, & charitas de corde puro profecta: Tribus ijs qui propriè debetur Deo cultus absoluitur. Ac si non constaret homo nisi spiritu solo, nihil ab eo præterea requireretur ad purè Deum colendum. Quoniam verò corporis quoque mole premitur, æquum esse videtur, vt non hæc modò, quæ iam commemorauimus, interiora, verùmetiam externa quoque ad colendum Deum adferat. Colat Dominum humana mens, fide, spe, & charitate: colat Dominum corpus hominis externis & corporeis rebus, quibus tanquam signis quibusdam suam erga deum fidem, spem, & charitatem ostendat: vt sic totus homo dicere posit cum Propheta: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum: ac quemadmodum corpus ordinatur ad Deum per animam, sic exterior cultus ad interiorem referatur: sine quo frustrà Deus quibuscunq; tandem externis ritibus colitur. Priore itaque loco, de interno: posteriore, de externo Dei cultu verba faciemus: nihil in medium allaturi, nisi quod verbo Dei consentaneum est futurum.

Cultus diuinus seu religio propriè fide, spe, & charitate interius constat, exterius verò paucis cęremonijs per corpus exercendis.

Psalm. 83

Causæ ordinis tractādorum in hoc opere.

QVOD FIDES FVNDAMENTVM SIT RELIGIONIS CHRISTIANAE.

CAPVT I.

QVI fidem sanctissimæ religionis, doctrinæq; Christianæ fundamentum simul ianuam & viam in vitam, ac recursum quendam atque reductionem à corruptione ad incorruptionem, immortalitatemq; esse dixerunt, ij verè vim eius expressisse videntur. Nam per hanc accessum habemus ad patrem, qui vitæ nobis & immortalitatis auctor est. Credere enim oportet accedentem ad Deum. Accedit ad Deum, qui inuocat eum. Quomodo autem inuocabunt, dicit apostolus, in quem non crediderunt? Fides itaque cumprimis est necessaria, sine qua impossibile est placere Deo: Quam qui non habet, frustrà accedit ad Deum, frustrà loquitur, frustrà inuocat Deum: intellexit hoc Propheta, cùm dixit: Credidi propter quod locutus sum. Quin & Apostolus: Et nos, inquit, credimus, propter quod & loquimur. Prima ergò vox eius, qui se Christianũ profitetur, est, Credo. Hinc est, quòd non Sophi, non Philosophi, sed fideles appellamur.

Chrys. ho. de fide Abraham et immolatione Isaac. Tom. 1 & tomo 4. Homi. de fide, spe, & charitate. Cyril. li. 4. super Ioan. cap. 9. Rom. 5. Hebræ. 11. Rom. 10. Hebrę. 11. Psalm. 115. 2. Cor. 4. Christiani prima vox Credo.

Verùm quid tandem illud est, quod credere nos oportet? nihil aliud, quàm Iesum Christum, & hunc crucifixum. Hæc est fidei nostræ summa, vt credamus, nos, qui primorum parentum nostrorum culpa facti eramus filij irę, filij gehennę, rei mortis æternę, non potuisse, neq; posse à mor-

Fidei Christianæ summa. Ephe. 2.

te liberari, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, qui dedit semetipsum redemptionẽ pro omnibus: qui factus est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, verùm & totius mundi: qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Qui cùm inimici fuissemus, reconciliauit nos Deo patri. Quomodo autem reconciliauit? Vt sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti fuimus multi: sic per vnius obedientiam iusti constitueremur multi. Factus est enim obediens patri vsq; ad mortem, mortem aũt crucis, quò sic lueret inobedientiæ peccatum, per primos parentes nostros admissum, & nos ex impijs iustos factos, per obedientiam suam, quam in perferenda morte crucis ostendit, cũ patre suo cœlesti in gratiam reduceret. Hoc qui corde credit, sufficit illi ad iustitiam: qui verò confitetur insuper ore, consequitur salutem. Hoc solum scire se Paulus gloriabatur, scribens ad Corinthios: Cùm venissem, inquit, ad vos fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Christi. Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixũ. Non veni, inquit, syllogismorum captiones, non sophismata, nõ aliud quippiam huiusmodi vobis afferens: verùm sic me vobis exhibui, quasi nihil aliud scirem, prӕter crucem Christi.

1. Tim. 2. 1 Ioan. 2. Apoca. 1. Roma. 5. Inobedientia primũ Adæ peccatum. Philip. 2. Rom. 10. 1 Cor. 2.

In hac sola gloriabatur Paulus, hanc solá se nosse profitebatur, & præ se ferebat: Ab ijs verò vehementer animus eius abhorrebat, & eorum consuetudine interdicebat, qui superbi, nihil scientes, languebant circa quæstiones & pugnas verborum, ex

Gala. 6. 2 Tim. 6. 2 Tim 2. Origines Homi. 2. in Cant.

quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ: cùm seruum Domini nõ oporteat litigare, sed esse mansuetum ad omnes, docibilem, patientem, &c.

Aug. ad Dard. epistola 57. ad Hila. 89. ad Innocẽ. 95 ad Optatũ 157. de peccato originali cõtra Pelagianos ca. 27 in psal. 77. Hiero. ca. 2 & 4 epist. ad Gala.

Quod fides Mediatoris, post lapsum primi hominis, fuerit, & est omnibus ad salutem necessaria, neq; potuerit aut poßit quisquam absq; illa saluari.

CAPVT II.

HAEC est igitur fides nostra, in cuius simplicitate regnũ est Dei, non in cõtentione sermonis: vt credamus & cõfiteamur, quòd nõ est aliud nomẽ sub cœlo datũ hominibus, in quo saluum quenquam factum, aut fieri oporteret, præter nomẽ illius, qui propterea vocari voluit Iesus, quòd saluum esset facturus populũ suum à peccatis eorum. Ac fides quidem hæc, ante lapsum primi hominis minimè fuit necessaria. Neq; enim alia causa fuit quamobrem veniret in mundum Iesus Christus, quàm vt peccatores saluos faceret. Non illũ de cœlo ad terrá merita nostra bona, sed peccata traxerunt. Tolle morbos, tolle vulnera, dicit Augustinus, & nulla est causa medicinæ. Sufficiebat igitur primis parentibus nostris priusquàm prolapsi fuissent, credere, quòd Deus est, & quod inquirentibus se remunerator est.

1. Cor. 4. Ambr. li 1. c. 3 de fide. Actor. 4.

Matth. 1. Filius hominis cur Iesus vocetur & in mundũ venerit.

1 Tim. 1 Fidei gradus.

Post admissum verò per illos peccatũ, iã illud credere nequaquá sufficiebat: necessaria fuit præterea fides mediatoris, quẽ cùm ipsi, tum liberi eorũ, & posteri, sancti Patriarchæ & Prophetæ magno desiderio venturum expectabant, certa spe, & fiducia futurum, vt per eum Deo patri reconcilia-rentur, & de diaboli potestate eriperentur.

Aug. ser. 8 & 9. de verbis apost. Hebr. 13.

Quis autem futurus esset mediator ille, Deinè filius, an angelus, an alius quispiam, de eo certi aliquid persuasum habere non fuit omnibus necesse: satis erat ad salutem in genere credere, quòd rationem Deus esset initurus, & viam aliquam humanę redemptionis inuenturus. Quod etiã Adam credidisse dicitur, de quo scribit Epiphanius: Quòd Adam non erat idololatra, & nouit patrem Deũ, & Filium, & Spiritum sanctũ. Propheta erat Adã, & nouit quòd Pater dixerit Filio: Faciamus hominem. Quid igitur erat? neque circuncisionẽ habens, neque simulachra colens, sed Christianismi formã ostendens. Sic etiam de Abel & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusalem, & de Noë, & Heber, vsque ad Abraham accipiendũ est. Augustinus quoque scripsit, quòd in Adam flagrabat in Deum charitas ex corde bono, & conscientia bona, & fide non ficta. Ad explicatius verò & distinctius de mediatore singula credenda, tenebantur ij soli, quibus hoc fuit à Deo reuelatũ, qui maiores vocantur, sancti Patriarchæ & Prophetę, simul sacerdotes, & pontifices, quibus populi docendi munus incumbebat, qui & ante legem obscurius, & post datam à Mose legem apertius, quibusdam sacrificijs & cæremonijs venturum Christum mediatorem adumbrabant. Quorum significationem intelligebant ipsi quidem apertius maiores, quibus reuelatum erat, futurum, vt virgo cõciperet, & pareret filium, qui passione, cruce, & morte sua pro peccatis hominum satisfaceret, qui tertia die à mortuis resurgeret, deindè verò in cœlos ascenderet: inde venturus iudicaret viuos & mortuos: In maiorum autem fide saluabantur minores,

Epiph li. 1 tomo 1. cõtra hęreses

Aug. de ciui. dei li. 14 cap. 26.

Legalia vmbrę Christi.

Esaiæ 7. 1. Cor. 15. Acto. 1. 2 Tim. 4 vided. Thomã de veritate q. 18 art. 8. secũda secũdæ. q. 5. art. 1.

nores, qui sub velamine quodã obscurius cognoscebant, ac fide apprehendebant venturum mediatorẽ, per quem essent à morte liberandi: cuius vẽturi fides illustrior fuit sub lege, quàm ante legẽ.

Posteaquàm verò venit tempus illud acceptabile, venerunt dies salutis, posteaquàm apparuit gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, tùm verò fides mediatoris Christi, qui pacificauit per sanguinem crucis suæ, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt, sicut clarior & apertior, ita magis esse cœpit necessaria, vt iã non adumbratè, sicut sub lege, vel ante legem, neq; sub velamine (quandoquidẽ Christo mortuo velum templi scissum est) sed clarè, dilucidè, atq; apertè crederent, & confiterẽtur omnes, quòd venerit iã is, qui finis est legis Christus ad iustitiam omni credenti: cui testimonium perhibent omnes Prophetæ, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credũt in eum: cuius diem Abraham videre gestiebat, ac vidit, attestante ipso Christo, & gauisus est: vidit autem non carnis, verùm fidei oculis, quibus multò certius videtur. Pro quo mittendo Moses orauit dicens: Obsecro Domine, mitte quem missurus es. Orauit Dauid, cùm alijs in locis, tùm ter in vno psalmo repetens: Ostende faciem tuam, & salui erimus. Orauit Esaias, cum desiderio clamans: Emitte Domine agnum dominatorem terræ. Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes. Orauit in Canticis ecclesia dicens: Osculetur me osculo oris sui: sonet vox tua in auribus meis. Quid enim aliud

2. Cor 6. Tit. 2. Colo. 1.

Credendũ quid? Lucæ 13. Rom. 10. Acto. 10.

Ioan. 8.

Exodi 4. Psalmo 79 Esaiæ 16. Esaiæ 64. Cantic. 1.

ud ijs verbis à ſponſo ſuo Christo petit? quàm vt qui loqueretur iã in Patribus & Prophetis, idẽ ore proprio tãdẽ aliquãdo loquatur in carne aſſũpta.

Heb. 1.

Neq; verò ſatis eſt credere, quòd venerit in hũc mundum, ſed & illud fideles omnes tenere memoria neceſſe eſt, quòd cõceptus eſt de ſpiritu ſancto, quòd natus eſt ex Maria virgine, quòd traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã, quòd aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Patris, inde venturus iudicare viuos & mortuos.

Lucæ 1. Matthæi 1. Roman. 4.

Quoniam verò qui virginis filius, idem eſt & Dei filius, in Patrẽ quoque omnipotentem credere neceſſe eſſe, creatorẽ cœli & terræ: ſimul & in Spiritum ſanctum, ex quo conceptus eſt. Vt in tribus perſonis credatur vnus Deus. Diſtinctionem verò perſonarum, & vnitatem ſubſtantiæ, ſi qui ſunt rudiores, quàm vt cõprehendere poſſint, nõ eſt adeò neceſſarium ad ſalutem, omnibus explicatè credere, vt ſi quis minus hæc fuerit aſſequutus, de eius ſalute dubitandum ſit. Tractans materiã hanc Hugo de ſancto Victore, vnam & eandem fuiſſe docet fidem procedentium & ſubſequentium, neque tamen eandẽ fuiſſe cognitionem. Nam creuit, inquit, fides per tẽpora in omnibus, vt maior eſſet: ſed mutata non eſt, vt alia eſſet. Ante legem Deus creator credebatur, & ab eo ſalus & redemptio expectabatur, per quẽ verò & quomodo eadem ſalus implenda ac perficienda foret, exceptis paucis, quibus hoc ſcire ſingulariter in munere datum erat, à cæteris etiã fidelibus non cognoſcebatur. Sub lege autem perſona redemptoris mittenda prædicebatur, & ventura expectabatur.

Matth. 16. Acto. 10. Epheſ. 4.

Lib. 1 de ſacram. part. 11. cap. 6.

Quæ

Quæ autem perſona hæc foret, homo, vel Angelus, vel Deus nondum manifeſtabatur. Soli hoc cognouerunt, qui per Spiritum ſingulariter ad hoc illuminati fuerunt. Sub gratia autem manifeſtè ob omnibus & prædicatur & creditur, & modus redemptionis & qualitas perſonæ redemptoris. Semper tamen ab initio in Eccleſia fidem & cognitionem fuiſſe credimus incarnationis & paſſionis Chriſti, quia ab initio nunquam defuerunt qui hoc cognouerunt. Alij ſaluabantur, quia horum perfectioni fide ſimplici iungebantur, & eos benè operando ſequebantur: Et alio in loco. Verbum incarnatum, inquit, Rex noſter eſt, qui in hũc mundum venit cum diabolo pugnaturus, & omnes Sancti qui ante aduentum eius fuerunt quaſi milites, ſunt ante faciem Regis præcedentes, & qui poſtea veniunt vſque ad finem mundi milites ſunt, Regem ſuum ſubſequentes, & ipſe Rex medius eſt in exercitu ſuo, hinc inde vallatus incedens, & ſtipatus agminibus ſuis: Et licèt in hac tanta multitudine diuerſæ armorum ſpecies in Sacramentis & obſeruationibus præcedentium & ſubſequentium populorum appareant: omnes tamen vni Regi militare, & vnum vexillum ſequi probantur, & hoſtem vnum perſequi, & vna victoria coronari. In his omnibus opera reſtaurationis conſiderantur, in quibus diuinarum ſcripturarum tota verſatur intentio. Et æqualis Hugoni Bernardus, Multi ante Saluatoris aduentum, inquit, Deum omnipotentem tenentes, & diligentes ſuæ ſalutis gratuitum promiſſorem, credentes in promiſſione, fidelem ſperantes certiſsimum Redemptorem

In prolo. librorum de ſacramẽtis cap. 2.

Epiſt. 76.

ptorem, in hac fide & expectatione saluati sunt, licèt quando & qualiter & quali ordine salus repromissa fieret, ignoraret.

Quod Ecclesia, omnia, quæ ad fidem mediatoris pertinent, non modò scriptis & sermonibus, verùm & certorũ dierum obseruationibus, & signis, & imaginibus, & habitu, & gestu, & varijs cæremonijs, mentibus fidelium imprimere conata est. Ac primùm de anno in certa tempora distributo, deq́; beneficio Christi incarnationis.

CAPVT III.

Ecclesiæ solicitudo in articulis fidei incul candis.

VErùm videre licet admirabilem quandã curam, & solicitudinem sanctæ matris Ecclesię, quę non contenta vel scripto, vel verbo singula tradidisse, quæ necessariò credẽda sunt ad salutem, diligenter vias & rationes omnes persecuta est, quibus ea quàm maximè clara, & manifesta redderet omnibus. Itaq; totum anni tempus ita distribuit, certos vt dies institueret, quibus eorum quæ credere nos oportet, si modò salui esse volumus, ita admoneremur, nunquam vt elabi è memoria nostra possent.

Dierum ratio.

Christi incarnatio.

Quoniam verò primum inter ea locũ obtinet incarnatio Christi, non vtcunq; ad celebrandam huius tanti beneficij memoriam accedere liberos suos voluit, verùm tribus & amplius etiam hebdomadis, vt se præparent instituit, ad mediatorem, redemptoremq́; suum, eo quo par est honore, excipiendum. Quod quidem tempus vocauit Aduẽtum: in quo sanctorum Patrum desiderium nobis repræsentat, qui sedentes in tenebris & in vmbra mor-

Aduentus quid.

mortis, incredibili quodã animorũ ardore, venturum in carne iustitiæ Solem, Dominum nostrum Iesum Christum, expectantes, continuis & flebilibus modis clamabant, dicentes: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra & germinet Saluatorem. Quæ verba & in primis vesperis primæ Dominicæ, & per totum aduentum singulis diebus in Missa beatæ virginis cantantur in Septentrionalibus præsertim regionibus: Ad quam diluculo surgunt homines, tanquam vigilãtes, atq; sui Saluatoris aduentum expectantes. Qui verò maiore feruntur erga Christum charitate, carnem etiam suam per omne id tempus ieiunio macerant, quò domitis illius cupiditatibus, tantò magis expediti esse queant ad illum venientem excipiendum, debitoq; honore prosequendum, quem tanto studio præstolati fuerunt. Cuius posteaquã diu multumq; expectatus ille dies incarnationis, & natiuitatis aduenit, quanta est, per Deũ immortalem omnium lætitia? quàm profusum gaudiũ? quàm incredibilis exultatio? quòd venerit tandẽ ille tantoperè desideratus, qui dissolueret iugum nostræ captiuitatis, & nos à graui seruitute, qua diabolo mancipati fueramus, in libertatem assereret. Surgitur nocte media, qua natum nobis puerum hunc admirabilem, ex historia didicimus Euangelica: Curritur ab omnibus ad videndum, ad amplexandum, ad exosculandũ nostræ salutis auctorem. Illucescente verò Sole, posteaquã solenni cum gaudio perfecta sunt in templo omnia, quæ ad diem hunc tam festum iusta celebritate peragẽdum pertinere videntur, nequaquã ijs finibus gaudium, & exultatio piorum continetur: verùm in

Lucæ 1. Mala. 4. Esaiæ 45.

Rorate qd.

Ieiuniũ in aduentu.

Natalis Christi gaudia

Genesis 46 Agg. 2. Hebr. 2.

Lucæ 2.

priuatis etiam cuiusque ædibus, non ab adultis modò, verùm & à pueris, ac tantum non ab ipsis lactantibus atque infantibus, natus nobis puerulus, datus nobis filius, decantatur. Cursitatur per vicos & plateas, in singulis ædibus annunciatur cũ iubilo gaudiũ illud magnũ, quòd natus est nobis hodie Saluator qui est Christus Dominus.

Esaiæ 9. Colenda vulgo. Lucæ 2. Ephese. 2. Galat. 4.

Quoniã verò summa tum apparuit liberalitas Dei Patris, qui cùm sit diues in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, misit filium suum factum ex muliere, qui mortem nostram moriendo destrueret, & vitam resurgendo repararet, inuitantur à tenuioribus locupletiores, vt & ipsi qua possint communis omnium tam benigni patroni, vel patris potius liberalitatem imitentur, atque è suis copijs egentium subleuent inopiam.

Strenæ. Ephes. 4.

Hac ratione mater Ecclesia, quę in symbolo primo loco de Christo nato continentur, in pectoribus liberorum suorum defigenda curauit, vt ne facilè excidere possent. Addidit ijs etiam ea, quæ nõ continentur in symbolo. Nam octauo die pòst, circuncisi: quatuor deindè diebus interiectis, à Magis adorati: quadragesimo die post natalem, in tẽplo oblati pueri Iesu memoriam recolit.

Lucę 2. Matth. 2. Lucæ 2.

De beneficio Redemptionis per crucem & mortem Christi factæ.

CAPVT IIII.

PRiusquàm verò ad ea veniat, quę deinceps habẽtur in symbolo, de eo, quomodo passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, descendit ad inferos, tertia die resurrexit: quoniam

niam inter omnia Christi beneficia, crucis hoc & mortis eius, vnũ omnium præ cęteris est insigne maximè: neque enim nascendo, sed moriẽdo pro nobis, nos à morte redemit: non in cunis iacẽdo, sed in cruce spiritum exhalando, pro peccatis nostris satisfaciens, nos cœlesti Patri suo reconciliauit: cruci peccatorum nostrorum chirographum affigẽs, tulit ipsum de medio ac prorsus de rerum natura sustulit. Colo. 2.

Quoniam itaq; salus hæc est, & redemptio nostra, quoniam gloria nostra crux Christi est, triũphus noster crux Christi est, spes omnis, & fiducia nostra, sola crux est Domini nostri Iesu Christi, ad tantum hoc crucis & mortis beneficium commemorandum, sancta mater Ecclesia non vtcunque, verùm diligenter præparatis fidelibus suis, accedendum esse putauit. Atque illud imprimis æquũ esse duxit, vt socij Christi passionum esse conaremur, si volumus esse socij consolationis, quam cum illo resurgentes, & in cœlum ascendentes accepturi sumus. Nam nisi commortui fuerimus, non conuiuemus: nisi sustinuerimus, non conregnabimus. Compati necesse est, si quis conglorificari vult. Nam & Christum pati priùs oportuit, atque ita intrare in gloriam suam. At rectè quidẽ communicare Christi passionibus intelligitur, qui pro nomine illius quosuis cruciatus, denique mortem ipsam perferre, si res ita postulet animo prompto semper est, & parato. Rectè præterea compati & commori ille dicitur, qui desijt à peccatis, vt iam non desiderijs hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis.

Gala. 6.

Societas passionum Christi.

2. Tim. 2.

Roma 8.

Lucæ 24.

Communicare passionibus Christi qd sit.

2. Cor. 1.

Philip. 3.

1 Petri 4.

Cæte-

Quadragesimæ ieiuniū ad qd. Gala. 5.

Cæterùm ad hæc perficienda, impedimēto plerumque caro est maximè, quę spiritui aduersatur, vt non quæ volumus, illa faciamus: Hæc itaq; domanda est abstinētiâ, quò facilius crucifigi possit cum suis vitijs & concupiscentijs. Nam sicut equis ferocientibus, & sessori minus iam obtemperantibus, pabulum subducitur, & pro auena fœnum datur: ita carni nostræ, ob succi & spirituum abuudantiam spiritui rebellanti subduci alimoniam, & eiusmodi suppeditari ciborum genus expedit, vnde quàm minimum animo sessori suo recalcitret: vt castigato corpore, & in seruitutem redacto, vegetior ac liberior animus diuinis laudibus insistat, diuinæq; voluntati se tantò facilius attemperet. Cùm enim qui foris est noster homo corrūpitur, tum is qui intus est, renouatur de die in diem: quantò plus conficitur quotidianis laboribus & ieiunijs exterior nostri pars corpus, tantò interior nostri pars, & ea potior animus, deficiente corpore graui suo aduersario vegetior, ac valentior, & aptior efficitut ad hoc, vt Deo vacare, & illius voluntati obsecundare queat. His itaq; causis adducta mater Ecclesia, quò, quæ nobis in mora plerunque sunt, carnis desiderijs vacui, vacare melius tanti beneficij contemplationi possimus, quadraginta dierum ieiunium instituit. Neque id sine exemplo seruatoris nostri Christi, qui & ipse quadraginta dies in deserto ieiunasse legitur: vt obiter etiam illud in memoriā nobis reuocet, quomodo ille, cuius beneficio nobis contigit, vt explere famem, vt saturi esse queamus, nostra causa esurire dignatus est.

1. Cor. 9. 2 Cor. 4. Sapi. 9.

Matt. 4. Hebdomadæ sanctæ obseruatio & encomium. vide apud Chrysost hom 30 in Gen.

Cor. 6.

Posteaquâm verò ventum est ad finem Quadragesimę

gesimæ, ad hebdomadam illam, quam iure merito Sanctam vocamus, quod in ea repręsentatur nobis Christi passionis mysterium, per quam abluti, sanctificati, iustificati sumus, tum verò maiore studio in eas res omnes incũbi voluit, quas ad frenanda desideria, atq; ad auertendum animum ab omni rerum terrenarum cura pertinere putauit. Hinc ille mos quondam à plurimis, nũc verò à paucis, quorum ardentior est pietas, obseruatus, quem etiam sua ætate scribit obseruatum fuisse Epiphanius: quod humi cubabatur, quod afflictiones tolerabantur, quod sicca duntaxat edebantur, quod precationes, vigiliæ, ieiunia seruabantur, atq; omnes animarũ salutes per sanctas afflictiones exquirebantur. Vacabatur ab omnibus seculi negocijs, ne, neq; alia in re per totã illã hebdomadã, quàm in cõtemplatione summi illius beneficij, quod nobis in ara crucis Dominus noster Iesus Christus, idem & sacerdos & sacrificium, conferre dignatus est, mentes & cogitationes hominum defixæ fuerunt, quo singulari & inæstimabili beneficio, quoniam peccatorum remissionẽ, fuso pro nobis Christi sanguine, consequuti sumus, tum verò sedulò facere omnes omnia iussit Ecclesia, quo tanti beneficij fructum consequi possent: quem quoniam adipisci non licet, nisi ijs, qui peccata sua, quæ tantis Christi cruciatibus causam dederunt, in amaritudine mentis suæ recogitant, qui detestati ea, odium eorum cõcipiunt, ac iusto propterea dolore affecti, pro fusis lachrymis ea sacerdoti Dei ministro, cui ligandi, soluendiq́ue potestas à Deo data est, enumerando recensent, eiusq́ue ministerio, virtute verò ac merito passionis & mortis Christi ab

Epiph li.3. hæresi 75. Esus siccorum.

Confessio auricularis Esaiæ 38 Matth 10. Ioannis 20

Absolutio à quo & cuius virtute fiat.

ab illis absolui, ac Deo Patri, quem toties tam grauiter offenderunt, reconciliari ea qua par est animorum submissione petunt, vt hoc quoque sub id tempus à fidelibus fieret, instituit: quo cõmonefaceret illos, nõ nisi passionis & mortis Christi merito peccata remitti.

Cõmunio seu sacra Synaxis.

Hoc non contenta, simul statuit, vt huius peccatorum remissionis, & cum Deo Patre reconciliationis pignus acciperent, quô tãto magis certi de ea reddi possent: ad viuum & viuificũ Christi corpus & sanguinem sumendum, & posteaquàm peccata sua confessi, atque ab eorum nexu soluti essent, accederent: quò sicut ipse vna caro nobiscum, ita nos vicissim non modò caro vna, verùm & spiritus vnus, &c. cum ipso efficimur, atque illius corpori coniungimur.

1. Cor. 6. Reconciliatio inimicorum.

Quoniam verò & in Sacramento hoc, & quoties memoria Dominicæ Passionis recolitur, sicut sæpè iam anteà cõmemorauimus, reconciliationis illius admonemur in cruce peractæ, qua nos, qui inimici eramus, per mortẽ suã Deo Patri Christus recõciliauit, fas non esse putauit mater Ecclesia, qui recõciliationis huius memoriã agerent, vt

Rom. 5.

ij simultates aliquas gererent, ac odijs inter se mutuis flagrarent. Quamobrem & illud iustituit, vt in hac præcipuè sancta hebdomada, priusquã ad sumendum salutarem illum cibum fideles accederent, qui Sacramentum est pietatis, mysterium pacis, signum vnitatis, vinculum charitatis, confiterentur alterutrum peccata sua, simul

Iacobi 5.

veniam peterent, darentque vicissim. Quod qui secús facerent, quique implacabile odiũ erga proximũ retinerent, ij grauius etiã quàm ipsi Iudęi flagitium

gitium designarent, rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes, vt meritò à sacris arcẽdi, quin etiam è piorum cœtu homines impij, neque digni, qui Christianorum appellatione gaudeant, exterminandi sint. Hebr. 6.

Et quoniam duplex est Pœnitentia, priuata vna, publica altera, sicut suo loco fusiùs dicetur, illá quidem quocunq; die fieri permittit Ecclesia, hác autem alteram statam solennem nõ existimauit, nisi feria quinta sanctæ hebdomadę peragi oportere, sicut ex Epistola Innocentij ad Decentiũ cognoscere licet. Est quidem ita, quòd omni tẽpore fungi debent Episcopi legatiõe ad recõciliandos peccatores, de qua loquens Apostolus, cùm dixisset, Deus erat in Christo mundum recõcilians sibi, nõ reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum recõciliationis: protinùs adiunxit: pro Christo ergo legatione fungimur, tanquàm Deo exhortante per nos: Obsecramus pro Christo, recõciliamini Deo: visum est tamẽ, vt isto potissimùm die legationis hoc munere fungerẽtur, quò summus Pontifex noster Iesus Christus assistit vultui Dei pro nobis in multitudine misericordiæ suæ, & semel Sacerdotij secũdũ ordinẽ Melchisedech officio perfunctus, cũ sacrificiũ incruẽtũ corporis & sanguiuis sui sub panis & vini speciebus in vltima illa cœna deo Patri obtulisset, ac eiusdẽ corporis & sanguinis Sacramẽtũ sub ijsdẽ speciebus post factã oblationem suis discipulis tradidisset, paulò pòst vt sacerdotio secundũ Aarõ finẽ imponeret, posteaquã nouũ illud instituerat, sacrificium pro nobis cruentum factus est, semetipsum tradẽs oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis:

Pœnitẽtia duplex, publica & priuata.

Episcopi & sacerdotes Christi legati.

2. Cor. 5.

Hebręo 9.

Psal 109.

Matth. 26.

Ephe. 5.

capi

capi se, ligari, conspui, flagellari, varijs probris af-
1. Petri 3. fici, ac post multos grauissimos cruciatus sibi illa-
tos, tandem se in crucem agi passus, atque ibi pro
nobis iustus pro iniustis mori dignatus est. Quam
autem ob causam ligata est misericordia? nisi vt
miseros peccatores â nexu peccatorum suorũ sol-
ueret pœnitentes. Quam ob causam vita mori
pro impijs, & mortis æternæ reis dignata est? nisi
vt, sicut iam toties dictum est, propitium nobis &
Rom. 3. placatum patrem suum redderet, apud quem pro-
pitiator nobis factus est Christus in sanguine suo.

Quamuis igitur à diuitijs bonitatis dei nullum
tempus vacat, hoc tamen tempus ad recõciliandos
grauioribus flagitijs obrutos, visum est maximè
accommodum, quo semotis alijs curis omnibus,
ac postpositis quibuscunque seculi cogitatiõibus,
per Christum in cruce factæ contemplationi vaca
tur, quo remissionis peccatorum nobis per mortis
illius meritum obtentæ memoria refricatur: nulli
vt iam quamlibet grauibus presso criminibus du-
Rom. 8. bitare fas sit, quin qui proprio filio suo non peper
cit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, is nun-
quàm sit commissurus, quin simul cum illo sit no-
bis donaturus omnia, sit concessurus veniã & in-
dulgentiam peccatorum nostrorum omniũ: cùm
præsertim ob hoc ipsum eum tradiderit. Quando-
quidem per Prophetam testatur, quôd non ob ali
am causam, nisi propter scelus populi sui percusse
Esaiæ 53. rit eum. Qua de re sic aliquando scripsit Cypria-
nus, aut quisquis author fuit sermonum de Car-
In sermo- dinalibus operibus Christi, quem ex priscis patri-
ne de Chris bus & excellenti doctrina præditum fuisse cõstat.
mate. Is enim loquens de vnctione chrismatis, Hæc, in-
quit

quit dies nocti illi contigua est, qua absolutionis nostræ principiũ Dominus inchoauit: qua à Principibus Sacerdotum ad Romanum Præsidem ductus, Iudex omnium sustinuit iudicari, passus est Rex illudi, & vita occidi, descendensque ad inferos captiuá ab antiquo captiuitatem reduxit. Hoc Ecclesiæ suæ hodierna traditione exemplum relinquẽs, vt fieret in Ecclesia absolutio peccatorũ, & hæreditati redderentur eiecti, & pręcedentibus beneficijs, quæ suprà enumerauimus, libertate donarentur pœnitentes: qui secundum merita, nisi gratia subueniret, fuerant cõdemnati. Et omnino conuenit, vt eo tempore quo Christus captiuos eduxit ab inferis, reconciliati peccatores ad Ecclesiam reducantur, & quo cõfracta sunt infernalis repagula carceris, iudiciaria seueritas mansuescat: & quo ab infernalibus tormentis cessatum est, humana supplicia crudelitatis horrorem deponant. Ex quibus verbis videre licet, quòd per ceremoniam hanc, etiam illius articuli, Descendit ad inferna, & quemadmodum inde captiuos reduxerit, admonemur.

Hinc perspicuũ cuiuis esse potest, quôd non satis habuit Ecclesia cõmonefecisse nos, passi, crucifixi, mortui Christi, sed simul indicare voluit, quẽ essemus fructũ ex hac illius passione & morte cõsequuti, nimirum peccatorum remissionem, & cũ Deo Patre cœlesti reconciliationem. Passionis Christi fructus.

Quòd in die Parasceues rectè deploraretur Christi passio.

CAPVT V.

QVA quidem ex re, etsi gaudere nos æquum est & exultare, quòd in cruce salutem no-

ſtram operatus eſt Chriſtus, non ſine cauſa tamen
Paraſceues luctus. gaudium iſtud in aliud tempus differendum, ſanctam verò hebdomadam hanc omnem, præcipuè
verò diē Paraſceues in mœrore, luctu, lachrymis
conſumendam eſſe cenſuit Eccleſia. Gloriari
Gala. 6. quidem nos oportet in cruce Domini noſtri Ieſu
Chriſti, atque ingentem ex eo conſolationem accipere, quòd nos dignos iudicauerit, quos nō cor
1. Petri 2. ruptibilibus auro & argento, ſed precioſo ſangui
Mortis Chriſti quo ad nos cauſa. ne ſuo redimeret: Verùm ſunt quæ nos impediunt, quò minus, quo die redemptionis hoc noſtræ myſterium celebramus, gaudere & exultare
queamus. Vetat enim hoc noſtræ culpę conſcientia. Nos enim ſumus qui paſsioni, qui cruci, qui
Pſal. 68. morti eius cauſam dedimus. nos illius plaga dolo-
Rom. 8. ris, nos illius culpa ſumus occiſionis: Nam ille,
Eſaiæ 53. quæ non rapuit, exoluit. Traditus eſt propter de-
1. Petri 2. licta noſtra: Vulneratus eſt propter iniquitates
noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Non ille ſua, quæ nulla habuit, ſed noſtra peccata pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Meritò itaque gemitus edimus, meritò lachrymas fundimus propter peccata noſtra, quę tam grauia fuerunt, vt niſi morte Chriſti expiari non potuerint. Tum autem ipſe Chriſtus noluiſſe videtur eo die nos gaudere, quo cruciatus hos noſtra cauſa pertulit. Sic
Ioannis 16. enim dixit: Amē amē dico vobis, quia plorabitis &
flebitis vos, mūdus aūt gaudebit: vos aūt cōtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiū. Quin etiā exēplo probabili cōfirmat, huic tātæ rei triſtitiā cōuenire. Mulier, inquit, cùm parit triſtitiā habet, quia venit hora eius: cùm aūt peperit puerū, iā nō meminit preſſuræ propter gaudiū, quia na-

natus est homo in mundum. Mulieri comparat Ecclesiam suam, quæ quia Christum diligit, quem ex Deo Patre genitum in nostram naturam suscepit, rectè hoc die Parasceues moriente illo, & per mortem quasi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, tristitiam habet, & dolet, vt in vtero habens, & clamat parturiẽs, Quoniam verò postquàm resurrexit æterno suo regno natus, gauisi sunt discipuli viso Domino, sicut ipse dixerat: Iterũ aũt videbo vos, & gaudebit cor vestrũ, & gaudiũ vestrũ nemo tollet à vobis, perpulchrè perfecta est mulieris, quæ præmissa fuerat, similitudo, quę postquã peperit, iã nõ meminit pressurę propter gaudiũ quia natus est homo in mũdũ. 2. Thess. 2. Apoca. 12. Ioan. 20. Ioan. 16.

Quare nõ sunt audiendi, qui Christi mortẽ lugubrẽ esse nolũt, & eã deplorari vetãt. Nã etsi pręciosam illã & gloriosã esse libenter cõfitemur, vt quæ mortẽ, & mortis destruxit auctorẽ, nõ cõtinuo tamen nõ est ipsa lugubris & fidelibus deflenda, pro quorũ salute spõtè Christus illã exhibuit: Alioqui periculũ est, ne de nobis quoq; per Prophetã suũ Christus cõqueri videatur: Sustinui, qui simul cõtristaretur, & nõ fuit, & qui cõsolaretur, nõ inueni. Cùm præsertim per Zachariã prædictũ sit, quòd dolebunt super eũ, sicut doleri solet in morte primogeniti. Nõ gaudeamus itaq; tũ, quãdo mundus gaudebat, quãdo Christũ Iudæi crucifigẽtes exultabãt, & morieti insultabãt. Nõ vociferemur cũ insanis illis & odio furẽtibus, crucifige crucifige illum: sed cum Maria matre Iesu, cuius tum animam doloris gladius pertransiuit, cumque sanctis Apostolis, quorum ingens luctus mentes occupauerat, diem, quo Christi crucifixi fit memoria, 1. Cor. 15. Hebræ. 2. Esaiæ 53. Ioan. 10. Psal 68. Zacha. 12. Lucæ 23. Lucæ 2.

in fletu & planctu transigamus: gaudium veró nostrum in id vsque tēpus differamus, quo ipsi quoq; gauisi sunt discipuli viso Domino: Differamus lætitiam nostram in perēdinum diem, quo Christus deuicta morte resurrexit propter iustificationē nostram. Tempus flendi, dicit Sapiens, & tempus ridendi: tēpus plangendi, & tempus saltandi: prius flendū est, vt exultare posteà liceat. Euntes ibant & flebant, dicit Propheta, mittentes semina sua: venientes aūt venient cū exultatione, portantes manipulos suos. Beati flentes, ait Christus, quoniá ipsi ridebunt. Quando cantantur nobis lugubria, plāgamus, vt cùm tibijs cantatū fuerit, exultemus. Fleamus cū flētibus Apostolis, & cū ijsdē gaudētibus gaudeamus: neq; cū perfidis Iudæis cōmune quicquā habeamus, Christo passo exultantibus, atq; illi acerbè insultantibus. Hunc morē iam inde ab ipsis Apostolorū temporibus semper obseruauit sancta mater Ecclesia, simul docēs fideles suos, quòd per luctū peruenitur ad gaudium, quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Ioan. 20. Roma. 4 Eccle. 3. Psalm. 125 Matth. 5. Lucæ 7. Rom. 12. Acto 14.

Vidimus libellū quendā, qui inscribitur: Fragmēta Caroli Magni, in quo inter cætera est etiá fragmentum quoddá incerti auctoris. Ibi tractatur hęc quęstio: Cur sanctorum dies, quibus de hoc sęculo migrauerunt, solenniter & cū magna exultatione celebremus, adeò vt in ipsis, abstinentiæ aliquáto rigore laxato, paulò remisius viuamus, diē verò Passionis Christi, quo de hoc mūdo per mortē trásijt, in magna afflictione & carnis maceratiōe, cordisq; contritione iubeamur celebrare, quē oporteret tāto festiuius atq; alacrius coli, quantò constat, Christum sanctorum omniū meritū transcēdere.

De

De gaudio Dominicæ resurrectionis.

CAPVT VI.

QVamobrem ad iucundam illam resurrectionis Christi solennitatem priùs nos peruenire noluit, quàm essemus conuersi ad Dominum in toto corde nostro in ieiunio, & fletu, & planctu. Etiam carnalibus hac in parte prouisum esse cupiebat, qui cùm non facilè posint mentis oculos ad ea videnda, quæ sunt spiritus, attollere, nisi vi maiore corporaliter accidentium causarum excitentur, causas, quibus id perfici posset, peruestigauit.

Resurrectio Christi

Ioëlis 2.

Quare ieiunium quadraginta dierũ, quod pro decimis anni totius offertur Deo, sic disposuit, vt ante sacratissimam Paschatis noctem nullo modo rumperetur à pijs. Ita fit, dum per abstinentiá corpus atteritur, nec aliũdè laxatio, nisi ab hac Paschali nocte speratur, vt hæc beata nox etiam à carnalibus tanto maiore cum expectatione & gaudio excipiatur, & antequàm veniat sic omnes quadragesimę dies, qui sunt interiecti, tanquam diurna viatoris itinera, magno cum desiderio ad constitutũ locum properantis, quotidiè penè diligenter computentur.

Quadragesima.

Hac ratione dulcis omnibus hæc solennitas, chara omnibus', desiderabilis cunctis efficitur. Sicut lux in tenebris ambulantibus, sicut fons de petra salientis aquæ, sitientibus, sicut quod fixit Deus tabernaculum peregrinantibus. Hic igitur tempus tam est lætitię, hic exultamus omnes gaudio, memoria nobiscum repetentes, quantum pro nobis precium Christus persoluerit, per quod peccatorum nostrorum remissionem consequuti, & à

Ioan. 1.
Ioan. 4.
Hebr. 8.

durissima captiuitate redempti sumus.

Rom. 4. Quo magis aũt absolutũ sit gaudium nostrum, Passioni & morti Christi resurrectionẽ quoq; semper adiungimus, quæ nostræ causa est iustificationis. Nã sicut traditus est Christus propter delicta nostra, ita resurrexit propter iustificationẽ nostrá. Vnde colligere licet, quòd qui iustificationem nihil aliud esse volunt, quàm peccatorũ remissionẽ, & cum Deo Patre recõciliationẽ, ij toto (quod aiunt) cœlo errant. Neque enim in hac sola re cõsistit iustificatio, si vetus homo noster exuatur, necesse est insuper indui nouũ, qui secundum Deũ creatus est in sanctitate & iustitia veritatis. Non satis est veterem Adam eiecisse, nouum etiam Adam præterea Christum complecti necesse est: Nõ tantùm peccato moriendum, sed viuendum est etiam Deo in Christo Iesu. Non sufficit à peccato liberari, seruos etiam oportet fieri iustitiæ, non cõmori tantùm, hoc est, defungi peccatis, verùm & resurgere cum Christo opus est. Istud itaq; merito Christi passionis nobis obtigit, quòd sumus mortui peccatis, quòd vetus noster homo crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Verùm hoc satis non est: Necesse est præterea, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos fide accensi, simul cũ eo resurgentes in nouitate vitæ ambulemus, parati omnia & facere & pati pro ea fide, quam ipse tradidit, quam in symbolo posteà comprehenderunt Apostoli. Quòd certi simus tametsi propter eam fidem corpus nostrum occisum fuerit, nihilò minus facturum Deũ, vt suis promissis maneat, vtq; excitet & nos, sicut excitauit Christũ in vitá æterná

Iustificatio quę includit.

Ephe. 4.

Rom. 6.

Rom. 6.

Spes resurrectionis nostræ.

Iustificari apud Paulũ quid sit

ternam. Atque hoc eſt, quod vocat Paulus iuſtificari, poſt adeptã peccatorum remiſsionem, in eiuſmodi vitæ nouitate ambulare. Crucifixus itaq; Chriſtus eſt, vt in cruce veteris hominis occaſum oſtenderet. Reſurrexit autem, vt in vita ſua vitæ noſtrę nouitatem demonſtraret. Duplicatur itaque gaudiũ hoc die noſtrũ, quòd nõ ſolùm abolita ſunt peccata noſtra per mortẽ Chriſti, verùm etiã illius reſurrectio documẽto nobis eſt & exẽplo quomodo mortui per illũ priſtinis culpis mox vnà cũ illo & per illũ in nouã vitã reſuſcitati, deinceps iuſtitię viuamus, quam illius beneficio conſecuti ſumus.

Hæc itaq; duo ſancta mater Eccleſia præ cęteris inculcanda ſuis fidelibus, nec ferè ab inuicẽ ſeparãda eſſe duxit, tanquã ad ſalutem apprimè neceſſaria. Nã cùm & illud credere neceſſariũ ſit ad ſalutẽ, Chriſtũ & verũ hominem & verum Deũ fuiſſe: verũ hominẽ declarat paſsio & mors, neq; enim potuit pati & mori: niſi homo, verum Deũ declarat reſurrectio: neq; enim potuit ſua ipſius virtute à mortuis reſurgere, niſi Deus. Quàobrem nõ ſatis habuit in die Paraſceues mortis, in die Paſchę reſurrectiõis Chriſti memoriã celebraſſe, quin per totũ annũ vertentẽ vtriuſq; nobis memoriã ſingulis hebdomadis renouet. Nã quod à Chriſtianis feria quarta & ſexta ieiunatur, illã rationẽ reddi ſcribit Auguſt. quòd cõſiderato Euãgelio, ipſa quarta ſabbati, quã vulgò quartã feriã vocãt, cõſiliũ reperiũtur ad occidendũ Dominũ feciſſe Iudęi, die aũt vno interiecto, cuius veſpere dñs Paſcha cũ diſcipulis mãducauit, qui finis fuit eius diei, quam vocamus quintã ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte,

Ieiunium quartæ & ſextę ferię. Aug. ad Caſulanũ epiſtola 86. Matth. 26.

Proceſſio dominicalis quid ſignificet.

quæ iam ad sextam sabbati, feriam sextá vulgò vocant, qui dies pasionis eius manifestus est, pertinebat. Tertius autē dies, pòst resurrectioni dicatus est, qui propterea dominicus etiá vocatur, quòd in eo Dominus á mortuis resurgens, verè se Deū & Dominū esse declarauit. Quare non solo die paschatis, verùm singulis dominicis diebus procesionem peragi videmus, qua repræsentatur Apostolorum procesio, qui iuxta Christi præceptum iuerunt in Galilæá, vt ibi viderent Dominum à mortuis resurgentem, & Hierosolymam indè posteà redierunt. Sic ergo duos articulos hos docuit nos Ecclesia, vnum de passo, crucifixo, mortuo & sepulto Christo: alterum de eo, quo modo tertia die resurrexit, qui quo magis infigerentur memoriæ nostræ, singulis hebdomadis eorum commemorationem sextis ferijs, & diebus dominicis renouari voluit.

Dominicus dies vnde dictus. Matth. 28.

De Ascensione Christi, deq́; extremo iudicio.

CAPVT VII.

SIcut autem quadraginta dies ante dominicam resurrectionis in omni abstinentiæ, continentięque genere traducendos, ita deinceps iam quinquaginta diebus ieiunia censuit esse relaxanda: vt ad festum vsque Pentecostes non ieiunaretur à cibis, quod est mœrentium: sed in Domino gauderetur. Illud etiá subiecit quasi sub oculos nostros, quomodo quadraginta dies cū suis discipulis versatus est, quibuscum etiam cibum interdum capere visus est Dominus noster Iesus Christus, quo magis fidem faceret suæ resurrectionis, posteà videntibus illis eleuatus, & in cœlum asumptus est. Poterat quidem celerius in cœlum ascendere, sed

Inter Pascha & Pentecostē nō ieiunatur

Ascensio Christi. Acto. 1.

quoni-

quoniam non quæ sua sunt, sed quæ nostra sunt, quæsitum venerat (descenderat enim propter nos homines, & propter nostram salutem) quo magis claram, testatamque cunctis resurrectionem suam redderet, atque omnem ex omnium animis de ea dubitationem tolleret, tantisper in terris commorari, ascensionisque suæ gloriam in quadragesimũ diem differre dignatus est.

Nulla autem res æquè spem nostram erigit, atque gloriosa hæc Christi ascensio. Nam passio illius charitatem in nobis accendit, quã cùm ille summam erga nos declarauerit (nam dilectionem hac maiorem habere potest nemo, quàm vt animã suam ponat quis pro amicis suis, qua tamen maiorẽ habuit ille, qui posuit pro inimicis) fieri non potest, quin mutuo illius amore inflammemur, qui prior nos tantoperè dilexit. Resurrectio verò Christi, non modò de diuinitate ipsius, verùm & de nostræ carnis resurrectione fidem nostrã confirmat & roborat. Si enim credimus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo. Ascensio porro spem lætificat, quam firmam habemus & indubitatam, quo caput nostrum præcessit, eò nos, qui sumus ipsius membra, sequuturos: cùm præsertim promissum eius habeamus, qui fallere nescit, vbi fuerit ipse, ibi futurum & ministrum.

Ioan. 15.
2 Ioan 3.
Passio Christi charitatem in nobis accẽdit.

Resurrectio fidem confirmat.

1. Thess. 4.
Ascensio spem lætificat.

Sed ita nos in spem erigit ascensio, ne prorsus tamen securos & oscitantes esse permittat. Nam eodem ipso die nobis in memoriã reuocatur, quomodo qui ascendit ad cœlos, & sedet ad dexteram patris, inde venturus sit iudicare viuos & mortuos. Cantatur enim in Missæ introitu: Viri Galilæi,

Ioan. 12.

quid admiramini aspiciẽtes in cœlũ. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlũ, ita veniet. quemadmodũ vidistis eum euntẽ in cœlũ. Vnde docemur venturum eũ eadẽ forma hominis, in corpore glorificato, quod in cœlum secum detulit, ad iudicãdũ viuos & mortuos. Cantatur & illud ex Psalm. Ascendit Deus in iubilo, & dominus in voce tubę. Atqui in eiusdem voce tubæ nouissimæ resurgẽt omnes incorrupti, sententiã iudicis audituri: qui, quos à sinistris collocauerit, eos ad suppliciũ ignis ęterni cõdemnabit, quos autẽ à dextris posuerit, eos ire iubebit in regnũ suum cœleste. Propterea & in Prosa canitur illud: Iudex cûm veneris iudicare seculum, da nobis quæsumus sempiternã requiem in sanctorum gloria.

Iudicij diuini cõmemoratio

Acto. 1.
Psal. 46.
1. Cor. 15.
Matth. 25.

Sic ergo gaudio, quòd ex ascensione Christi capimus, quę nos in spẽ erigit futurum vt ipsi quoq; simus, vbi caput nostrũ est, miscere voluit Ecclesia solicitudinem, quã simul nobis adfert expectatio terribilis illius iudicij, quò & hunc articulum, qui extremus est de Christo, ne ignorare possemus. Cuius etiam commonefacit nos secunda Dominica Aduentus. Nã cûm in prima nos amabilis illius admonuisset, quo venit mansuetus, nõ vt perderet animas hominũ, sed vt saluaret, nõ vt iudicaret mũdũ, sed vt mundus per ipsum saluus fieret, in secũda dominica, meminit illius aduẽtus hõrrẽdi, quo qui diuitias bonitatis eius cõtempserunt, quẽ recipere redemptorẽ noluerunt, eum seuerum & inexorabilẽ iudicem experientur. Atq; ita non tã scribendo aut prædicãdo, quâm õculis quasi rẽ subijciẽdo, per certorum dierum obseruationes, absoluit omnia mater Ecclesia, quæ de Christo credere necessariũ est ad salutem.

Hebræ. 10.
Prima & secunda dominica Aduentus cuius rei nos admoneãt.
Zacha 9.
Lucæ 9.
Ioan. 3.
Roma. 2.

De Spiritu sancto, de sancta Trinitate, de festo corporis Christi, deq; pompa siue processione, quæ solennis in eo quotannis haberi consueuit.

CAPVT VIII.

SED nec eum articulum prætereundum putauit, quo nos in Spiritum quoq; sanctum credere profitemur. Nã & is quemadmodum dudum promissus Apostolis, tandem sit missus quinquagesimo die postquàm Christus resurrexit, festiua solennitate, magnaque cunctorum hilaritate repræsentat, tunc indicans illud impletum esse, quod à Propheta dictum est de Christo: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.

Pentecoste sancti spiritus festum.

Psal. 64. Ephes. 4.

Quoniã verò & illud credere necessariũ est ei, qui saluus esse velit, tres personas vnum esse Deũ, sanctisșimę quoq; Trinitati festum diem dicauit, quò non solùm admoneri populus eius rei, verùm etiam è superiori loco doceri posset. Rectè autem octauo die pòst, quam Spiritus sanctus esse missus recolitur, festum hoc instituit. Nam antequàm datus esset Spiritus sanctus, cõfeșsio Trinitatis celebrata non est, quòd sine dono Sancti spiritus fides illius haberi nõ potest. Quamuis sanctos Patriarchas & Prophetas Spiritu sancto afflatos, non omninò latuisse mysterium hoc Trinitatis, è multis scripturæ locis manifestum est.

Trinitatis sanctissimę festum.

Crucis signatio quãdo faciẽda.

Quò magis autem illud imprimeretur mẽtibus homium, ita vt elabi facilè nõ posset instituit fideles Ecclesia iam inde à pueris, simul vt essent è somno expergefacti, vt surgẽtes è lecto, se cruce signarẽt, ac verba hæc proferrẽt: In nomine Patris,

& Filij, & Spiritussancti, quod ipsum similiter facerent cubitum euntes. Cùm dicerent: In nomine, non autem in nominibus, admonerentur vnius Dei, qui quamuis trinus in personis, vnus tamẽ est in substantia: simul & eius rei commonefierẽt, quòd salutem nostram, quæ crucis beneficio nobis obtigit, tota Trinitas est operata. Nam inseparabilia sunt opera Trinitatis. Pater filio, sicut & ipse filius testatur, calicem passionis dedit: & ipse filius animæ suæ in potestate sua propinauit, sicut ipse ait: Potestatem habeo ponendi animam meã. Oblatus est enim, quia ipse voluit, & Spiritussanctus illi propinari fecit, Apostolo teste, qui dicit: quòd Christus per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo.

Ioan. 18. Ioan. 10. Esaiæ 53. Hebræ. 9.

Posteaquàm singula Christi beneficia, quorum in symbolo fit mentio, diligenter Ecclesia mater nostra statis diebus ad memoriam eorum recolendam instituendis, oculis nostris repræsentauit, visum est etiam illi sacratissimo Christi corporis & sanguinis mysterio celebrando, diem aliquem festum instituere, qui non propterea minore nobis veneratione prosequẽdus est, quòd recentius institutus esse videtur. Vixdum enim anni trecenti intercesserunt, cùm Spiritui sancto visum est, Vrbano quarto Ecclesiæ Præsidente, dies vt hic festus in orbe ageretur vniuerso, ad eorũ fidem illustrandam, qui sub specie panis, verum corpus & sanguinem Christi contineri, profiteri non erubescunt. Constat enim, quòd non ita multis antè annis, fuit Berengarius, fuit Petrus Adelhardus, quorum tamen vterque suum hunc errorem reuocauit, fuerunt Henriciani & Petrobrusiani, qui de veritate

Eucharistiæ Sacramento celebrãdo festũ diẽ Vrbanus 4. instituit.

corpo

corporis & ſanguinis Chriſti in venerabili Eucha riſtiæ Sacramento, cuius certa ſemper & indubita ta fuit anteà fides in Ecclesia, primi dubitationem quandam iniecerunt. Quæ vt omnis ex animis ho minum tolleretur, & ne quiſquam eſſet, qui de ve ritate Chriſti corporis & ſanguinis ambigeret, dië hunc feſtum inſtituit, in quo ſolemnem proceſsi onē proxima feria quinta poſt feſtum ſanctæ Tri nitatis, fieri quotannis præcepit, qua teſtatum fie ret omnibus, quotquot ſumus fideles & orthodo xi, quòd non ſolùm non erubeſcimus veritatem hanc, quam à Chriſto docti ſumus, profiteri, ve rùm etiam de hoc euangelio, hoc eſt, de Chriſti cru cis & mortis annunciatione, pręcipuè gloriamur, deque eo maximè gaudemus & triumphamus. In cuius rei ſignum, ſub viſibili Panis ſpecie, corpus illud, quod pro nobis in crucem actum, & in mor tem traditum eſt, publica cum lætitia per forum, perque plateas maximo cum honore circumferi mus, ac eam, quæ Chriſti corpori debetur adorati onem præſtantes, credere nos Chriſto dicēti pro fitemur, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: nec Euangelium illud erubeſcere, quo nobis hæc tam glorioſa crux illius & mors an nunciatur. Matth 26.

Obſeruamus autem hoc in prouincia noſtra, quod in hac proceſsione, quatuor Euangeliorum initia decantantur ad quatuor mundi partes, vt pa lam fiat, hoc Euangelium crucis & mortis Chriſti, in omnibus mundi partibus ab Apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus fuiſſe prędicatum.

Euangeliorum initia cur in feſto corporis Chriſti decantētur.

Ac fit quidem huius ipſius rei cōmemoratio eo ipſo die, qui propriè dies cœnæ Domini dicitur. Marci 14.

Sed

Corporis Christi festũ cur cum gaudio celebretur.
Ioan. 16.
Lucæ 2.

Sed quoniam sub idem tempus, sicut paulò antè fuit à nobis demonstratum, tristis erat anima Dei & Seruatoris nostri vsq; ad mortẽ, plorabat mater eius Maria, flebãt sancti eius Apostoli, mundus verò gaudebat, non visum est satis esse conueniens, vt eo tempore, cum gaudio crucis illius & mortis memoriã celebraremus, quo Christum Iudæi crucifigentes exultabant, & morienti insultabant, sed cùm ipsius Christi, tum sanctę matris eius, cuius animam doloris gladius pertransiuerat, & Apostolorum eius luctum ac tristitiã exprimeremus, in mœrore planctu dies illos transigentes, quibus tã crudeliter in Christi corpus est sæuitum. Itaq; gaudium hoc in illud tempus quo gauisi sunt etiã ipsi discipuli viso Domino, differendum esse censuit ecclesia, vt posteaquã illa pressura prçterijt, posteaquã à mortuis Christus resurrexit, in cœlos ascẽdit, & promissum Spiritum suũ sanctum Ecclesiæ misit, quo docente, & sanctę Trinitati mysterium, & huius venerabilis sacramenti arcanum, intelligere nobis datum est, tum demùm summa cũ exultatione, crucis hoc et mortis Christi beneficiũ recoleremus, deque fructu, quem nobis attulit gaudium nostrum orbi testatũ faceremus vniuerso.

Ioan. 20.

Processio in festo corporis Christi quid.

Quamobrẽ nihil est aliud hæc processio, quàm gloriosa quædam Christi crucis & mortis prędicatio, deque superato per crucem diabolo, de morte nostra per mortem Christi deuicta, de remissione peccatorum conciliata, de regni cœlestis hæreditate nobis parta, triumphus quidam & exultatio. Quid autem aliud, quàm hoc est Euangelium nostrum, quòd nos non erubescere, cum Paulo profiteri debemus? ac non modò non erubesca-

Rom. 1.

bescamus, verùmetiã cum eodem dicat quisq; nostrûm: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Nihil aliud scire, nihil aliud prædicare nos profiteamur, quàm Iesum Christũ & hunc crucifixũ, Iudæis quidem scandalum, Gentibus aũt stultitiã, ipsis verò vocatis Iudæis, atq; Græcis, Christũ, dei virtutẽ, & dei sapientiã. Quia quod stultũ est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmũ est dei, fortius est hominibus. Gala. 6. 1. Corin. 1. & 2.

Vtinam autem non deessent etiam hoc infœlici nostro seculo, quibus Christi crux & mors (in cuius memoriã diẽ hunc tam festũ agimus corpus illius pro nobis cruci affixum, & morti traditum circumferentes, & quod nos non pudeat Christi crucifixi, palàm orbi ostentantes) vtinam non deessent, inquam, quibus ea res nõ esset scandalum, quibus non stultitia quædam videretur, qui veritatem de sui corporis veritate dicentem: Hoc est corpus meum, arguere mendacij non verentur, realem illius præsentiam in hoc venerabili sacramẽto negantes. Sed ea res nos deterrere non debet, quominus liberè fidem nostram profiteamur.

Semper hoc fuit sathanę studiũ, cûm nõ aliundè salutẽ nostram pendere videret, quàm ex hac iugi Christi crucis & mortis recordatione, vt eam omni studio vellet extinctam, & ex animis mortalium euulsam: Quod ille quantò laborat diligentius, tantò nobis virilius illi resistendum, tantò magis immensum hoc Christi beneficium, prę nobis est ferendum. Ac si quis ex nobis quæsierit: Quid est, quod hodiè tam festum diem agitis? quòd Eucharistiã ita per forum & plateas circumfertis? quod cereorum tantam vim accenditis? Sathanę studium in abolendis Christi beneficijs.

quod

quôd humana voce psallere non cõtenti, & cymbalis & tubis, & omni musicorum instrumentorũ genere lætitiam quandã ingentem præ vobis fertis? huic respondebimus: Hoc est Euangelium nostrum, quod nos nõ erubescere, in quo nos etiam gloriari cum Paulo profitemur. Christus in nouissima cœna, sui corporis & sanguinis sacramentum nobis vtendum dedit, vt siue manducantes illud ore, & bibentes, siue etiam intuentes & fide percipiẽtes, meminissemus hoc esse corpus illud, quod prò nobis in mortem traditum: hunc esse sanguinem illum, qui in peccatorum nostrorum remissionem fusus est. Huius itaq; Christi crucifixi pro nobis & mortui corpus, sub illa specie, qua suis illud Apostolis in cœna nouissima dedit, omnibus ostentamus, illud quàm maximè veneramur & adoramus, in eo & de eo gloriari nos profitemur: de morte deuicta, deque diabolo superato triumphum agimus, ac Deo Patri cœlesti gratiam habemus, qui per crucem & mortem filij sui, remissionem nobis peccatorum nostrorum, in filios suos adoptionem, & regni cœlestis hæreditatem contulerit. Quorum omnium beneficiorum memoriam, quantò maiore studio per membra sua sathanas abolere conatur, tantò nos diligentius eam, & dierum obseruationibus, & signis, ac imaginibus, & gestu & habitu, & omni cęremoniarum genere, repræsentari cupimus: hunc verò diem, propriè tanto beneficio, cum lætitia & triumpho celebrando, consecratum habemus.

Ad hunc modum si quis nos interrogauerit, respondebimns, simul fratres nostros admonebimus, vt ostendant, se nõ erubescere Euangelium, se

ſe non erubeſcere crucem & mortem Chriſti, cuius memoria, cum gaudio & triumpho celebratur in hac ſolenni pompa. Nam quem huius Euangelij, quem crucis & mortis Chriſti pudet, is quiduis potiùs, quàm Chriſtianus dici meretur, nec eſt, quòd ſe peruenturum ad ea præmia ſperet, quæ Chriſtus non alijs promiſit, quàm his, qui ſuã omnem fiduciam in crucis & mortis ipſius merito collocatam habent. Qui me erubuerit, dicit Chriſtus, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua. Omnis autem qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Confiteamur itaque Chriſtum, non ſola fide, verùm & ore, hoc eſt, externis iſtis ritibus & cæremonijs, quibus maximè fides illius illuſtratur, & crucis hoc illius & mortis beneficium, ſumma cum animi deuotione, veraque cordium lætitia celebremus. Rom. 10.

Hæc eſt fides Catholica, quam, vt paulò antè diximus, non ſcribendo, neque prædicando modò, verùmetiam annum vertentem ita diſtribuendo, dies vt certi conſtituerentur, quibus quaſi ordine ſinguli articuli, eorũ præcipuè, quæ de Chriſto cognoſcenda ſunt, non tam auribus, quàm oculis fidelium exponerentur, ſitiens noſtrę ſalutis mater Eccleſia, nos fideliter docere ſemper eſt conata, quòd in eo ſalutem noſtram agi, ſciret.

Quod dictum Apoſtoli, dies obſeruatis & menſes, nihil aduerſatur obſeruationi dierum, quæ fit in Eccleſia.

CAPVT IX.

NEque verò defuerunt, qui ſanctæ matris noſtræ ſanctum hoc inſtitutum reprehen-

derent, quòd Iudaicas quaſdam obſeruationes amplexos eſſe fideles dicerent. Obiectum eſt etiam antè mille ducentos annos, quod nunc ab ijs, qui pridem ſopitas hęreſes ſuſcitauerunt, obijci nobis audimus: Dies obſeruatis & menſes, & tempora, & annos. Sed ijs iam pridem ab Origine, atque Epiphanio Græcis, ac Hieronymo, atque Auguſtino Latinis, ita reſponſum eſt, ſatis vt eſſe confutati videantur. Neque enim exiſtimandum eſt, ignoraſſe matrem Eccleſiam, vel nũc etiam ignorare, quòd omnes dies æquales ſint, quodq́ue non die Paraſceues crucifigitur, neque die dominico reſurgit Chriſtus, quodq́ue nullus dies atq; adeò nulla ſit hora, qua non rectè paſsionis illius & reſurrectionis, ac aliorum quorumcunq; beneficiorũ fiat recordatio. Quamobrẽ receptus Eccleſiæ mos, quo ſingulis Chriſti beneficijs recolendis, certos dies inſtituit, nihil habet cum Iudęorum ſuperſtitione commune. Nam illis non eſt fas quouis tempore ieiunare, agnum immolare, Pentecoſten agere, tabernacula figere: nobis verò quotidie ieiunare, quotidie agnum immaculatum, & offerre Deo patri, & oblatum manducare, quotidie licet ſimul omnia Chriſti beneficia repræſentare.

Dierũ obſeruatio.
Cont. Celſum lib. 8.
Epiphan. hær. 75.
Hieron. in 4. cap. ad Galat.
Aug. epiſt. 119. cap. 7.
Et contra Adimantũ cap. 16.

Quoniam verò ſæculi curis nimiò plus plerique omnes immerſi ſumus, neque aut orationibus, aut gratiarum actionibus, Deiq́ue beneficijs recolendis, perinde vt oporteat vacamus, quid faceret ſitiens noſtræ ſalutis mater Eccleſia? permitterẽtne tantorũ Chriſti beneficiorũ interire memoriam? quæ quamuis in Eccleſijs prædicantur è ſuperiore loco, tamen verbi Dei ſemen à ſpinis non rarò ſuffocatur. Non potuerunt

Matth. 13.

runt hoc ferre plena charitatis illius erga nos viſcera, cùm præſertim ſalutem in eo noſtram agi videret. Cùm itaque cerneret adduci non poſſe liberos ſuos, vt quotidie ieiunarent, quotidie orarent, quotidie Chriſti corporis & ſanguinis communionem perciperent, ac in iugi beneficiorum eius meditatione verſarentur, fecit illa, Deo & piorum omnium conſenſu approbante, fecit autem Sancti ſpiritus docta magiſterio, certos vt dies inſtitueret, qui præ cæteris tantorum commemoratione beneficiorum eſſent inſignes, quibus ad officium fideles reuocarentur, ac munere ſuo curis alijs vacui, diligentius fungerentur: non aliud ſpectans hac dierum præſcriptione, quàm vt & admonerentur eorum, quæ deus pro ſua ineffabili bonitate, tam plena manu conferre dignatus eſt, & ſepoſitum tamen tempus aliquod haberent, quo diligentius eorum contemplationi vacare liceret. Sic illa à Paulo edocta, omnibus facta eſt omnia, vt omnes lucrifaceret, & qui non poſſent adhuc ſolidum cibum capere, quod is perfectorum eſt, eos minimè negligendos, verùm tanquàm paruulis lac eis potum dandum eſſe putauit.

Dierũ obſeruatiõis cauſa apud vulgum.

1. Cor 9. Hebr. 5.

1. Cor. 1.

Quò manifeſtius autem fiat omnibus, quòd Eccleſia nullum nouit dierum diſcrimen, vel extremendo ſacrificio (quã Miſſam vocamus) cuiuis id colligere licebit, in qua natiuitatis, paſsiõis, mortis, reſurrectionis, in cœlũ aſcenſionis, & Spiritus ſancti miſsionis beneficia, nullo nõ die ſimul omnia celebrantur per totum terrarum orbem, quàm latè patet Chriſtiana religio, nulla prorſus varietate. Etſi enim verba mutari videmus, idque in jis

Miſſæ ratio ſemper eadem.

tantùm, quibus ad sacrificium hoc mentes pręparantur, cuius generis sunt, Introitus, Collectæ, Epistola, Graduale, Euangelium, Offerenda, Communio, significationes tamen manent eædẽ. Quæ verò liturgię potissima pars est, & in quo vis tota consistit, Canon, idem perpetuò legitur: vbi ad eundem semper modum pręcipuorum Christi beneficiorum simul omnium fit commemoratio, nihil vt ab Euãgelio Missa differre videatur: quin ipsum potiûs euangelium, & breuis quędam credendorum omnium non tam explicatio, quàm quasi sub oculos subiectio, ac fidelium ad recollendum præcipuè passionis illud immensum beneficium, sit excitatio. Quod ita repræsentatur in hoc sacro: vt rectè à Cypriano dictũ sit, passionem esse Domini, sacrificium quod offerimus. Ac rectè Germanus Patriarcha Constantinopolitanus admonuerat: Agnoscite eos sacerdotes, qui sacro Altari assistitis, & incruentem victimam sacrificatis, quòd viuam Christi passionem annunciatis.

Missa ab Euãgelio nihil differt.

Cyp. li. 2. epist. 3.

In lib. quẽ inscripsit rerũ Ecclesiastic. consideratio.

Ex ijs itaque, quæ peragũtur in hoc sacro, facilè cuiuis perspicuũ esse potest, quòd quotidie Christi natalẽ, quotidie Parasceuẽ, quotidie Pascha, quotidie in cœlũ ascensionẽ, quotidie Pentecostẽ celebrat Ecclesia. Sed quoniã hæc nõ ita attendũtur ab omnibus, rudioribus pręsertim, qui minores etiã vocantur ad eorũ quoq; captũ cõmunis nostra mater Ecclesia dimittere se dignata est, certis diebus instituendis, quibus eorum attentionem excitaret. Quare nihil est, quòd nobis Iudaismum quisquam obijciat, qui non aliud hac dierum obseruatione, quàm Christi beneficiorum conseruare memoriam, & ea rudibus etiam inculcare

culcare conamur, nemo vt ſit, qui ignorantiam prætendere queat.

Quomodo præcipuè Chriſti paſsionis beneficia varijs modis Eccleſia rudibus inculcare conata eſt, ac primùm de ſigno crucis.

CAPVT X.

NEque verò finibus ijs circunſcripta fuit anxia de ſalute noſtra matris Eccleſiæ cura & ſolicitudo: non contenta fuit ſcriptis conſignaſſe, verbis prædicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, quæ de Chriſto credenda ſunt, maximè verò, quæ ſumma credendorum eſt omnium, ineffabile Chriſti paſsionis myſterium: etiam ſignis id repræſentare voluit oculis fidelium, vt nemo tam eſſet rudis, quin illud cognoſcere poſſet.

Hinc eſt ille cruce ſignandi mos, quem ex Apoſtolica traditione perueniſſe ad nos, vel ex eo ſatis apertè colligere licet, quod ipſos etiam Apoſtolos illo crebriùs vſos, qui fuit æqualis ipſorũ, Abdias res eorũ geſtas ſcribẽs teſtatur. Meminit & Dionyſius Pauli diſcipulus, moris huius cruci ſignandi, ſigníque vitalis vocat impreſsionem. Clemens verò Pontifex inquit: Tropheo crucis conſignans in fronte dicat, &c. Quin & Martialis Lemouicenſis Epiſcopus, quem vnum è ſeptuaginta Chriſti diſcipulis eſſe volunt, monet Burdegalenſes, vt crucem Domini ſemper in mente, in ore, in ſigno teneant. Crux enim Domini, inquit, armatura inuicta contra ſathanam eſt. Et qui non multum fuit à tẽporibus Apoſtolorum remotus Tertullianus: Ad omnem, inquit, progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & cal-

Dyoni. de cœleſt. Hiera. par. 2. cap. 2.
Li. 8. ca. 13. Cõſtitutio. Apoſto.
Martia. in epi. ad Burdeg. ca. 8.
Tertu. Crucis ſignatio vbique adhibenda.

ceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem Crucis signaculo terimus. Quem secutus beatus Ephrem, cùm admonuisset suos fratres, vt postes suos preciosa ac viuifica cruce coronarent, Pingamus, inquit, in ianuis, atq; in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signum crucis, armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, Paradisi reseratrix, hæresium profligatrix, dæmonum expultrix, Monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia & gloria perpetua orthodoxorum in æternum. Hanc, ô Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atque momentis in omni loco circumferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias. Et in eo, qui proximè sequitur libro: Scuti vice crucis signo teipsum muni, signans ex eo membra omnia, & cor tuum. Validissima quippè armatura hæc est, nullusque vnquā tibi nocere poterit, si hac septus fueris. *Cyrillus verò: Non pudeat nos, inquit, crucis Christi. Quòd si aliquis id occultet, tu manifestè signa te cruce in frōte, vt dæmones signum Regis videntes, trementes procul fugiant. Fac autem hoc signum et manducans, & bibens: & sedēs, & stans, & loquens, & ambulās: in summa, in omni tuo negotio. Et alio loco: Accipe arma cōtra aduersarios huius crucis. Trophæum statuas fidē crucis aduersus cōtradicētes. Cùm enim de Domino, cruceq; cōtra infideles quęstio tibi erit, prius statue manu tua signū: & obmutescet cōtradicens. Nō pudeat crucē Christi cōfiteri,

Ephrem de vera pœnitentia.

De armatura spirituali. ca. 2.
Hieron. ad Demetriū
Prudent. in hymno ante somnū, vbi Romani martyris supplicium describit.
*Cyril. Catech 4.
Crux quādo & vbi facienda & eius efficacia.
Catech. 13.

Angeli enim gloriantur, dicentes, Iesum crucifixũ quæritis. Non potuisti dicere, ô Angele, Scio quẽ quæritis meũ dominũ, sed confidenter dicis: Scio quòd crucifixũ. Corona enim est crux, & nõ ignominia. Et nonnullis interiectis. Non pudeat igitur nos crucifixum confiteri, sed in fronte confidẽter signaculũ crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus crux fiat, in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egressu, & in ingressu, ante somnũ, recumbendo, & surgendo, eundo, & quiescendo. Magna hæc est custodia, quæ propter pauperes gratis datur, sine labore propter infirmos, cùm à Deo sit hæc gratia, signum fideliũ, & timor dæmonum. Triumphauit enim de illis in hoc signo, ostentat illud audacter, quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi. Metuũt eũ, qui contriuit capita draconis. Neque propterea quod est gratuitum contemnas hoc signaculum, sed ideò magis venerare benefactorem. Et Hieronymus: Claudas cubiculum pectoris, & crebrò signaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Aegypti in te locum reperiat. Et alibi: Ad omnem actũ, ad omnem incessum manus pingat crucem. Qui etiam alio loco Dauidis illud. Signatum est super nos lumẽ vultus tui ad crucẽ quã fronti imprimimus, & ad solennẽ signãdi nos cruce morẽ refert: Non dissimilia reperiuntur in Sermonibus Ambrosij, qui etiam in lib. de Isaac & Anna ita loquitur. Signaculũ Christus in fronte, est signaculum in corde. In fronte, vt semper confiteamur, in corde, vt semper diligamus, signaculum in brachio, vt semper operemur. Et ante eum Prudentius.

Ad Demetriadem & ad Eustochium de custodia virginitatis.

Ad Fabiolã de vest. sacerdotalibus.

Serm. 43. cap. 8.

Cùm vocante somno castum petis cubile,
Frontem, locumq́; cordis crucis figura signet.

Et alio loco.

Reges, Prophetæ, Iudicesq́; & Principes,
Virtute, bello, cultibus sacris stylo,
Non destiterunt formam pingere crucis.

Quod verò de Regibus narrat Prudentius, primùm hoc fecisse constat Imperatorem Constantinum, quem non in fronte modò sua designasse, verùm & in vexillis, & in manu gestasse, & numismatibus etiam insculpi signum crucis fecisse, victorias suas ac triumphos omnes acceptos illi tulisse, qui temporis illius historiam scripserunt, Eusebius, Socrates, Zosomenus, Nicephorus, memoriæ prodiderunt. De Theodosio quoque Imperatore, scribit Nicephorus, quòd is armatura crucis fretus, intrepidus contra Eugenium progrediebatur. De Alexandrinis quoque refert Ruffinus, quòd crucis Dominicæ signū vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingeret. Quod ipsum Chrysostomus non tantùm apud Alexandriam, verùm & alibi passim ita factitatū esse, testatur: Crucē, inquit, vbique celebrari videre licet, in domibus, in foro, in solitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigijs, & insulis, in vestibus, in armis, in thalamis, in symposijs, in vasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, &c. Ac paulò ante Reges positis diadematis crucem suscipiunt mortis symbolum. In purpuris crux, in diadematis crux, in precibus crux, in armis crux, in mensa sacra crux, & in toto orbe crux, & super Solem fulget crux, quam omnes prius abhorre-

Euseb. li. 1. c. 9. ac li. 5 & 3. de vita Cōstātini
Socra. li. 1 cap. 2.
Zoso. li. 1. cap. 8.
Nicep. li. 7. ca. 37. & 46
Nice. li 12. cap 39.
Ruffi. li. 2 cap 29.
Chryso in demōstratiōe aduersus gētiles quòd Christus sit Deus.

horrebāt, eius figuram tantopere quærunt vbiq;, ea inuenitur apud Principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud ſeruos, apud liberos, ſubindè omnes ea ſe ſignant, inſcribendo in nobiliſsimum membrũ noſtrum, in fronte enim noſtra, quaſi in columna, quotidie figuratur. Sic in ſacra menſa, ſic in ſacerdotum ordinationibus, ſic iterum cum corpore in myſticis cœnis fulget. Et alio loco: Omnia quæ ad ſalutem noſtram conducunt, per crucem conſumantur. Nam cùm regeneramur, crux Domini adeſt, cùm ſacratiſsimo alimur cibo, cùm in ordinem conſecrandi ſtatuimur, vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis adſiſtit. Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoque ac mente, magno ſtudio crucẽ inſeramus. Et adferens illud ex Paulo: Precio empti eſtis. Precium, inquit, hîc crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna fide in mente formare oportet. Nam ſi hoc modo eam impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum, cùm haſtam videat, qua læthale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Et alio loco: A primis, inquit, annis filios veſtros ſpiritualibus armis muniatis, & cruce frontem ſibi ſignandam erudiatis, & priuſquàm per ſe ipſi facere poſsint, vos id facite.

Homi. 55. in Matthę.

Vide eius declarationes in pſalmũ 190.

1. Cor. 6.

Hom. 12. in epiſt. 1. ad Corin.

Ex his Chryſoſtomi verbis, tum aliorum ſanctorum Doctorum videre licet, quàm creber vſus illo tempore fuerit ſigni crucis, quo perſuaſum erat dæmones etiam ipſos fugari, quos, etiã vel inuitos confeſſos aliquando fuiſſe (ſcribit Ioannes Damaſcenus) Dominicæ crucis vexillum ſe ſuſtinere

Damaſc. in vita Barlaã et Ioſaphat

nere non poſſe. Qua de re multa ſcribit Lactantius quoq; quanto terrori ſit dæmonibus hoc ſignum. Multa & Origines, vbi inter alia de dæmonibus ait: Qui aurata capitolia non timent, crucẽ timent. Ignatius quoque temporibus Apoſtolorũ proximus, de crucis trophęo ſcribit: quòd illud videns dæmon expaueſcit, & audiens timet. cuius rei documenta etiam aliquot profert. Clariſsimũ autem documentum fuit illud, quod adfert Gregorius Nazianzenus, & eum ſecuti Theodoritus, Zozomenus, & Nicephorus, quòd cùm Iulianus apoſtata, qui fidem Chriſti deſeruerat, ex conſuetudine priſtina crucis hoc ſignum ingruentibus dæmonum terroribus, fronti impreſsiſſet, ſtatim omni timore liberatus eſt, procul dæmonibus fugatis. Athanaſius quoque, omnia dæmonum præſtigia ſigno crucis propelluntur. Qua de re plura etiam reperies, in eo qui proximè ſequitur libro. Qui ſcribit, etiã Antonium Abbatem docuiſſe ſuos, vt cùm dæmones viderent, tam ſe, quàm domos ſuas crucis armarent ſignaculo. Confeſtim, inquit, ſoluentur in nihilum, quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aëreas expolians poteſtates, eas fecit oſtentui, ac murum inexpugnabilem ſignum crucis appellat. Quam doctrinam diſcipulus eius Hilarion eſt ſequutus, de quo ſcribit Hieronymus, quòd cùm in fronte crucem ſignaſſet, tali caſside armatus, fortius contra dæmones præliabatur. Quod cùm alij ſimiliter plerique fecerunt omnes, tum Gregorius etiam ille Thaumaturgus, de quo narrat Gregorius Niſſenus, quòd ei nõ alia cõtra dæmones arma fuerint, quàm ſignaculũ crucis, & Chriſti nomẽ. In Panoplia

Lactã. lib. 4. cap. 27.
Homelia 8. in diuerſos Euangelij locos.
Epiſt. ad Philippẽſ.
Greg. Nãz. in priore contra Iulianũ oratione.
Theo. lib. 3. ca. 3. Eccleſ. hiſt.
Zozo. lib. 5 cap. 2.
Nice. li. 10. cap. 3.
Aug. tract. 148. in Ioã.
Aug. ſerm. 181.
Aug. ſerm. 19. de Sanctis.
In prima oratione cõtra Idola.
De humanitate verbi, eiuſq; corporali aduentu.
In vita Antonij.

plia quoq; sua refert Euthymius, quòd idē Gregorius, iusserit cruces ligneas quibusdam in locis à se collocatas adorari, & ad eas, tanquā ad sacra perfugia cōcurri. Chrysostomus quoq; cruces argēteas & ardētes faces ad supplicatiōes adhibuisse, memoriæ proditū à Socrate legimus. De Iosepho Scitopolitano scribit Epiphanius, quòd accepto vase aquę, crucis signaculū proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu, sic dixit: In nomine Iesu Nazareni, quē crucifixerūt patres mei, fiat virtus in hac aqua, ad reprobationē cuiusuis incātationis ac magiæ quā infecerūt. Et ad efficaciam potentiæ ignis, ad perficiendā domū domini. Et sic accepit aquā in manum, & de aqua singulos fornaces respersit, & dissoluta sunt incantamenta.

Euthym. 1. tit. 20.

Socrat lib. 6. cap. 8.

Epipha. hæresi. 30 cōtra Ebioneos.

Quamobrem etiam in sacris operationibus magnus semper fuit crucis vsus, quemadmodum ex his, quæ citata sunt ex Chrysostomo videre licet, à quo non dissentit etiam Augustinus, cùm dicit: Nisi crucis signum adhibeatur, siue frontibus credentiū, siue ipsi aquæ, qua regenerātur, siue oleo: quo Chrismate vnguntur, siue sacrificio, quo alūtur, nihil eorū ritè perficitur. Et alio loco: Hoc signo, inquit, crucis, consecratur corpus Dominicū, sanctificatur fons Baptismatis, initiātur Presbyteri, & cęteri gladij Ecclesiastici, omnia quęcunque sanctificantur, hoc signo Dominicæ crucis consecrantur. Et iterum: Huius crucis ministerio, rudes catechisantur, eodem mysterio fons regeneratiōis cōsecratur, eiusdē crucis signo per manus impositionē, dona gratiarū accipiunt. Cū eiusdē crucis charactere Basilicę dedicātur. Altaria cōsecrātur, altaris sacramēta cū interpositiōe domi-

Tract. 118. in Ioan.

Sermo. 181.

Serm. 19. de Sanctis.

dominicorum verborum conficiuntur: Sacerdotes & Leuitæ per hoc idem ad ſacros ordines promouentur. Et vniuerſaliter omnia Eccleſiaſtica Sacramenta in huius virtute perficiuntur. Et alio loco: Non ſine cauſa ſignum ſuum Chriſtus in fronte nobis figi voluit, tanquàm in ſede pudoris, ne Chriſti opprobrio Chriſtianus erubeſcat. Hoc ergò in conſpectu hominum ſi feceris, ſi inde coram hominibus non erubueris, ſi in conſpectu filiorum hominũ, nec ore, nec factis Chriſtum negaueris, ſpera tibi perfici dulcedinem Dei. Antè vtrunque verò Cyprianus: Neque nos gloriamur in Paulo, ſed in cruce domini gloriamur, cuius virtus omnia peragit ſacramenta: ſine quo ſigno, nihil eſt ſacramentum, neque aliqua cõſecratio meretur effectum. Hinc omnium ſanctificationũ exurgit ſublimitas & profundum, & longè latéque diffunditur plenitudo gratiarum. Idem: Quicunque ſunt ſacramentorum miniſtri, qualeſcunque ſint manus, quæ vel mergunt accedentes ad baptiſmum, vel vngunt qualecunque pectus, de quo ſacra exeunt verba, operationis auctoritas in figura crucis omnibus ſacramentis largitur effectum, & cuncta peragit nomen, quod omnibus nominibus eminet, à Sacramentorum vicarijs inuocatũ. Meminit idem ad Demetrium ſcribens, de more frontẽ crucis ſignandi. Quamobrẽ, quæ tanto cõſenſu Patres ferè omnes affirmant, diuinã eſſe traditionem dubitandum non eſt, quam ab ipſis Apoſtolis ad nos eſſe deriuatam, ad Amphilochiũ ſcribens, teſtatur Baſilius.

[In Pſal. 30. Concil. 3.]

[Cyp. ſerm. de paſſiõe Chriſti. Sermo. de baptiſmo Chriſti, & manifeſtatiõe Trinitatis.]

[De Spiritu ſancto. ca. 27.]

Videtur autem totius fidei noſtræ compendiũ in hac vna cruce ſignandi ratione contineri. Signum

gnum crucis tribus digitis exprimendum eſſe docet Innocẽtius, & eum ſequutus Guibertus â Tornaco, ad ſignificandum Trinitatis myſterium. Quod etiam non tacuiſſe videtur Propheta, cûm dicit: Quis appendit tribus digitis molem terræ? Ducitur autem primùm à vertice capitis ſiue frontis, vſque ad vmbiculum: vt indicetur, de ſummo cœlo egreſſum, in viſcera matris deſcendiſſe Dei filium, atque ex puriſsimis illius ſanguinibus carnem noſtram ſuſcepiſſe. Deindè à ſiniſtro brachio ad dextrũ, vbi cauſa ſimul incarnationis exprimitur. Nam propterea deſcendit de cœlo in terram, propterea reliquit domum ſuam, dimiſit hæreditatem ſuam, dedit dilectam animam ſuam in manus inimicorum ſuorum: vt nos, qui eramus â ſiniſtris, inter hœdos collocandi, tranferret ad dexteram inter oues ſuas, vbi vocem illam deſideratam audire nobis liceret: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum á conſtitutione mundi.

Innoc. li. 2. ca. 44. de altaris Sacramento.

Crucis ſignũ tribus primis digitis faciẽdum.

Eſaiæ 40.

Hierc. 12.

Matth. 25.

Ecce quanta fidei noſtræ myſteria vnica ſignádi nos cruce forma, nos mater Eccleſia docuit, vt ſi nihil præterea ſciret rudis homo, qui ſatis âſſequi cætera non poſſet, vel hoc propè ſolùm ad ſalutem illi ſufficere queat. Hîc incarnatio, hîc paſſio Chriſti, hîc cauſa paſsionis, hîc ſimul extremũ illud iudicium, & ſpes noſtræ vocationis, hîc myſteriũ Trinitatis, per quam redempti ſumus, vnica ſignatione crucis exprimitur, quandoquidem adiunguntur hæc verba: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. De qua nos propterea paulò fuſius in hac nouiſsima editione noſtra, nobis agẽdum eſſe duximus, quod exiſtere quoſdã hoc infe-

Myſteria fidei in cruce ſignatione quãta.

Brentius taxatur.

infelici sæculo nostro videmus, qui non dubitent affirmare, magiam exerceri, quando fideles vt se cruce signant, docentur, qui Iulianum etiam apostatam impietate sua superare videntur, qui tanquàm probrum obijciebat Christianis, quòd crucis lignũ adorarent, imaginẽ illius in fronte et ante domos pingentes. Cuius picturæ causas, hæc illius impia verba refellens, profert Cyrillus Alexãdrinus, qui etiã enarrans illũ Esaiæ locum: Erit altare Domino in regione Aegyptiorũ, & columna ad cõfinia eius. Colũnam interpretatur, S. Crucis signum, quo obsepiri credentes solent. Vsi enim, inquit, semper sumus hac re, cùm omnem diaboli insultum euertimus: & dæmonũ impetus infringimus. Murus enim infractus nobis est crux, & in ea est gloriatio verè salutem adferens.

Cyril. lib. 6 contra Iul.

Quin etiã eò progressi sunt audaciȩ, atq; amentiæ quidam, quos deflet Apostolus, inimici crucis Christi, vt non modò nõ venerandã atque adorãdam, verùmetiã confringendã & cõculcandã esse crucẽ doceãt, & strenuè, quod docent, exequãtur. Henricianorũ & Petrobusianorum impietatẽ referentes, quos ante quadringentos annos præclara quadã epistola, Petrus Clumiacensis cõfutauit, & quȩ sit signo crucis veneratio tribuenda, piè, diserteq; docuit. Quid autem non audent homines hoc infelici nostro sȩculo: non dubitauit quidam dicere, fidẽ Asinariam eum profiteri, qui prædicat Iesum Christum, & hunc crucifixũ, idq; signo crucis fronti impresso testatur. An aũt hoc multũ est ab eo diuersum, quod olim Christianos asinarios esse vocatos, Tertullianus scribit, & eũ secutus Arnobius, cùm illis caput asininum, & cætera quȩdã insignia

Crucis signa concul cãda hæretici quidã docent.

Ioan. Brẽtius.

Christiani asinarij vocati.

Tertul. in apologetico ca. 16.

 Cap. X.

insignia obijcerentur. Scripsit aũt ante 700. annos & Ionas Aurelianensis Episcopus aduersus blasphemias Claudij Taurinensis libros tres: in quorũ primo meminit, quòd is in dehonorationem crucis asinum adorandum docuerit, & multa vt mentis inops deliramenta subtexuerit. Quem videtur quidam ex nostri temporis hæreticis, in sua non dissimili blasphemia proferenda, secutus. Quem quasi perstringens ante 1200. annos ita scripsit Augustinus. Insultet ille crucifixo Christo. Videã ego in frontibus Regũ crucẽ Christi, quod irridet, ibi saluor. Nihil est superbius ęgroto, qui deridet medicamentum suum: si non derideret, acciperet ipse & sanaretur. Crux illa signum est humilitatis. Ille autem superbia nimia non agnoscit vnde sanetur tumor animę suæ. Si autem ego agnosco, in via ambulo, vsqueadeò de cruce non erubesco: vt nõ in occulto habeã crucẽ Christi, sed in frõte portem. Multa sacramẽta aliter atq; aliter accipimus: quædã sicut nostis, ore accipimus: quędã per totũ corpus accipimus. Quia verò in frõte erubescitur, ille qui dicit: Qui me erubuerit corã hominibus, erubescã eũ corã patre meo qui in cœlis est ipsam ignominiã quodãmodo, & quã Pagani derident in loco pudoris nostri constituit. Hactenus Augustinus. Idem alio loco: Qui Christi crucẽ irrident, à dæmonibus tanquã à bestijs deuorãtur. Quid aũt aliud per hos ministros suos molitur sathanas, quàm vt sublato signo crucis, nulla crucifixi mentio remaneat, sublato crucifixi vocabulo, mortis & passiõis Christi recordatio sit ablata. Extincta passionis memoria, nulla redẽptæ salutis spes, euacuato redemptionis precio supersit. Sed nos cætera persequamur.

Lib. 2. contra gentes.

In Psal. 141

In Psal. 46.

De

De Crucifixi simulachro.

CAPVT XI.

Crucifixi imagines, & vexilla.

AD hunc signandi nos cruce morem adiecta præterea sunt Christi crucifixi simulachra, quæ præferuntur, quoties fiunt supplicationes (quas processiones vulgò vocant) vnà cum vexillis, quæ sunt Christi triumphantis, & in cœlum scandentis insignia, in quibus & ipse Christus ferè depingitur siue sculpitur cruci affixus. Præferũtur aũt hæc ideò, vt indicetur nobis atq; ante oculos nostros ponatur, in quo gloriari, in quo spẽ nostrã habere nos defixam oportet. Per crucis enim vexillum fortior armatus Dominus noster Iesus Christus morte mortem superauit, & effractis inferorum portis, aditum in cœlos pijs omnibus patefecit. Absit igitur nobis gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: absit in alio quoquam fiduciam nostram collocare, quàm in hac, quæ salus est & redemptio nostra. Nam quæ potest maior esse nobis gloriandi materia? quàm quòd Rex ille Regum, & Dominus dominantiũ, cui donatum est nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, quòd ille dei filius, Deus ipse, relicto excelso solio, regni sui cœlestis, dignatus est in hanc lachrymarum vallem descendere, & eousque se deijcere, vt serui speciem in se susciperet, & quidem serui nocentis, cùm ipsa esset innocentia: dignatus est ceu facinorosus aliquis capi, alligari, flagris cædi, conspui, probris innumeris affici dignatus est, quod vnum omniũ & probrosissimum fuit: & atrocissimum supplicij genus, morte crucis ad extremum cõdamnari: digna-

Crux in supplicationib. cur pferatur.

Gala. 6.

Apoca. 19.
Philip. 2.

Rom. 5.

dignatus autem est hæc omnia tam dura perferre propter nos, qui serui, qui peccatores, qui inimici, qui impij eramus, oblitus suæ dignitatis, neq; nostræ memor indignitatis, dignatus est adeò nos diligere, vt semetipsum traderet pro nobis. Ephe. 5. Nunquid hęc non est iustissima gloriandi causa? Serui cûm ab heris laudantur, qui tamen eiusdem naturæ, ex eodem luto confecti, ijsdem sunt fortunæ casibus obnoxij, placent sibi tamen vehementer hoc nomine. Nos non multò magis nobis placebimus, non multò magis de eo gloriabimur, quòd ille Dominus, qui solus est verus Deus, quē laudant Angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, non est dedignatus nostra causa, nostrá carnem indutus, horrendos in ea sustinere cruciatus, ad extremum verò morte turpissima cōdemnatus, per crucis crudele supplicium vitam pro nobis profundere? Quis hoc amicus amici causa faceret? quis pater propter vnigenitum filiū tanta pateretur, quanta Dominus pro seruis pati dignatus est? Quam autem aliam ob causam? nisi vt è seruis liberos, ex inimicis Dei, filios Dei faceret: filios quidem Dei patris, fratres autem suos: hæredes Dei patris, cohæredes autem suos. Nulla potest esse mundi tanta gloria, quæ cum hac vel minima in parte comparari queat. Rom. 8. Est ergô quòd gloriemur in cruce Domini nostri Iesu Christi: est quòd firmam prætereà spem & fiduciam collocemus. Quid enim non certò nobis de tam benefici, tamque indulgentis, non domini, sed plus quâm Patris misericordia polliceri possumus & debemus? Quid ille non dabit petentibus, qui semet tradidit in mortem? Quid est, quod negare queat

rogatus, qui tot & tanta beneficia, contulit vltrô non modò non rogatus, verùmetiam grauissimis iniurijs multum prouocatus?

Hæc est itaque causa, quamobrem in supplicationibus siue processionibus crux præfertur, vt in illa gloriari nos, in illa spem nostram omnem defixam habere, illius fiducia nihil non à Deo petentes impetrare posse, palàm omnibus faciamus.

Crucifixi imago in medio tẽpli, & crucis signum in turribus cur ponantur.

Neq; verò præferri tantũ crucẽ instituit Ecclesia, verũ & in medio templi cuiusque, in eminentiori loco, vt ab omnibus conspici posit, & crucis signum altissimis in turribus imposuit, & Christi crucifixi statuam erexit, quo sicut in serpentem æneum quem in deserto Moses exaltauit, qui morsi à serpentibus intuebantur, sanabantur, si qui vellent à morsibus peccatorum sanari, quos intulit serpens diabolus, in eum intuerentur, qui pro nobis in cruce pendens, mori dignatus est, certa cum spe remissionis peccatorum illius merito consequendæ.

Num. 21.

Crucifixi mago in vijs.

Ac non in templis modò, verùm in vijs etiam, & cõpitis Christi crucifixi signum istud erigendũ putauit. Fuit hoc priscis illis temporibus apud nonnullos in more positum, priusquã ad agnitionem veri Dei peruenissent, vt Mercurij statuas in vijs collocarent, quòd hunc Deũ itineribus præesse persuasum haberent. Posteaquàm verò depulsis errorum tenebris: Euangelij noua lux affulsit, deiectę sunt statuę Mercuriales, quæ viarum indices fuerant, & earum in locum erectæ sunt statuæ Christi crucifixi: vt ne viatores quidẽ aliud agentes, tanti beneficij possent obliuisci. Qui simul etiã obiter admonebãtur, quãdoquidẽ aduenæ sumus

1. Pet. 2.

om-

omnes & peregrini, neq; manentē hîc habemus ciuitatem, sed futurā inquirimus cœlestem illā Hierusalem: quam ingredi viam oporteret ad eā anhelantibus. Via enim nostra Christus est, is qui dixit: Ego sum via, veritas, & vita. Huius vestigijs incedamus necesse est, si volumus ad cœlestem patriā peruenire, ad quā nisi per crucē aditus nō patet, ipso etiā Iesu Christo attestāte, qui dixit: Qui nō accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

Hebr. 13.

Ioan. 14.

Matth. 10.

Sic igitur & ingredientium & egredientiū templum, & in viam se dantium oculis Christi crucifixi simulachrum obiectum semper esse voluit Ecclesia: multò maximè verò eorum, qui ex huius vitæ diuersorio ęternam illam in domum migraturi, præ cæteris consolationis plurimum indigent, quò suæ redemptionis precium agnoscerent, ac tanto ęquiore animo corpus mortis huius relinquerent, indubitata spe cœlestis Patris hæredes futuros, cui per Christum cruci affixum abundè pro peccatis omnibus est satisfactum. Quod in ijs maiore etiam cura obseruari voluit, qui propter crimen aliquod patratum ad extremum supplicium ducerentur. Quorum quo magis perterritas esse conscientias oportet, hoc maiore studio solicita de salute eorum mater Ecclesia succurrēdum eis esse duxit, ne magnitudine flagitiorum deterriti, consequendæ veniæ spem abijcerent. Eius itaque factum est institutione, vt cùm ad supplicij locū sontes ducerētur, sacerdos eos comitaretur, Christi crucifixi signū pręferret, plectedorū oculis illud ingereret, atque in cruce Domini nostri Iesu Christi spem suam omnem eos collocare

Crucifixi imago morituris ostenditur, & morte plectendis præfertur.

iuberet, de qua cantat Ecclesia: O crux aue, spes vnica. Crux enim est meritum nostrum, crux est refugium nostrum, crux est vita, salus, & resurrectio nostra. Quamobrẽ hortatur sacerdos ad mortis supplicium condemnatos, quandoquidem sua non possunt, vt Christi crucifixi merita ad Deum patrem allegent. Quid est enim omne meritum cuiuscunq; hominis, nisi miseratio Domini? Quãobrem ne se crederent inopes esse meritorũ, quãdiu miserationum ille Dominus non defuerit, cuius si multæ sunt misericordię, multa etiam esse merita sua considerent: quæ non aliundè magis, quâm ex sola Dei pendent misericordia. Illius ergò satisfactioni inniterentur, illius pa∫sione, crucem & mortem Deo patri ante oculos proponerent, cuius vel vna gutta sanguinis ad abluenda totius orbis peccata cumulatè satisfecit. Propterea damnatus est ille, vt liberaret dãnatos: propterea doluit, vt sanaret infirmos: propterea timuit, vt securos faceret: propterea deputatus est inter latrones, quorum alter assumptus, alter est reprobatus, vt exemplum & forma daretur, indissolubilis manens in posteros, quia nec in vltimis Dei clementia, pœnitẽtes excludit, nec vlla hora sera est, cui compunctio districta occurrit, nec eos qui vitæ suæ quocunque temporis articulo veri sunt Iudices, iterum iudicari. Neque enim bis in idipsum Deus iudicat, cùm & Paulus dicat: Quòd si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Impœnitentes itaque Deus iudicat, & damnat: pœnitentes verò, quia suscipit à seipsis iudicatos, absoluit: neque iudicio, quod humanæ pœnitentiæ seueritas protulit, aliquid iustitia cœlestis apponit. Iudicati

Chrys. ho. aduersus gẽtes quòd Christus est Deus.

2. Reg. 24.
Esaiæ 53.
Matth. 27.
Lucæ 23.

Naum. 1.
1. Cor. 11.
Si nos ipsos iudicaremus, etc.

dicati ſunt Aegyptij, cùm redeuntibns ſuper ſe maris fluctibus inuoluerentur. Iudicati Sodomitæ, cùm ſubuerſis vrbibus eorum ſulphureis flammis cremarentur: ſed ſi in eiſdem ſubuerſionibus gemerent, pœnitentes, temporali pœnę non ſuccederet æterna: ſed eſſet illis pro remedio ſuppliciũ, & pro abſolutione tormentum, neque corde contritos æternum cõtereret & aggrauaret iudicium. Sic in cruce latro confitens, non tantùm indulgentiam meruit, ſed etiam Chriſti familiaris effectus, præmiſſus eſt in Paradiſum, & regni factus eſt particeps. Ad hunc modum etiam eos, quorum omnis vita in omni flagitiorũ genere volutata eſt, noluit mater Eccleſia de peccatis ſuis deſperare, ſed concepto de illis iuſto dolore, ad crucis Chriſti remedium confugere, atque inde ſalutem expectare iuſsit, nullum vt genus hominum fuerit, cui non maximè, cùm alia omnia, tum hoc præſertim crucis & mortis Chriſti beneficium, ſit manifeſtare conata. Exodi 14.

Quomodo Sacerdotes & Epiſcopos ad contemplandum perpetuò crucis & mortis Chriſti beneficium, excitare mater Eccleſia conata eſt.

CAPVT XII.

QVod quoniam populo frequenter inculcare, proprium ſacerdotum eſt munus, hos verò non alia in re dies, noctesque, quàm in eius aſsidua meditatiõe verſari voluit, ex eò natę ſunt preces quas vocant horas canonicas, vt ſepties in die laudem Deo dicerent ſacerdotes, quò ſic implerent illud, quod ab Apoſtolo ſcriptum eſt: Sine intermiſsione orate, ſimul illius immenſi Chriſti beneficij recordarentur, per vulgô notos omnibus

Horæ Canonicæ. Pſalm. 118. 1. Theſſ. 5.

bus rythmos: Patris sapientia, veritas diuina, quid matutina, quid prima, quid tertia, quid sexta, quid nona, quid vespertina, quid hora completorij de Christo factum sit, per singula suppliciorum genera, cum grati animi significatione recolentes, omne vt vitę suæ tempus in hac vna cogitatione traducere sacerdotes voluerit. Porrò quoties Missæ peragunt sanctum sacrificium, tum verò, sicut anteà mentio facta est, quicquid est in Euangelio, quod scire omnium interest ad salutem, id non verbis explicant modò, verùm & habitu, & gestu, & signis, & cæremonijs sub aspectum populi subijciunt, illud præ cæteris inenarrabile passi, crucifixi, mortui Christi beneficium, non auribus magis, quàm oculis hominum inculcantes. Inde signa crucis tam crebra, cùm singulę crucis singula tormentorum genera designant, quæ propter nos nocentes, innocens agnus ille, cuius sanguine redempti sumus, perferre dignatus est. Cùm dicit sacerdos: Indulgentiam & remissionem, &c. signũ crucis effingit, ac per crucẽ nos recõciliatos & indulgentiam, remissionemq; peccatorũ nostrorũ consecutos esse meminerimus. Idẽ facit euangeliũ lecturus, vt nihil aliud Euãgeliũ, quàm crucis esse prædicationẽ intelligas. Idẽ quoties protectionis ab æterna dãnatione, ereptionis, benedictionis & sanctificationis facit mentionẽ, vt nobis in memoriã reuocet, quòd oĩs protectio ab æterna dãnatione ereptio, benedictio et sanctificatio nostra, nõ est aliundè, quàm à cruce Domini nostri Iesu Christi. Similiter cùm dicit: Pax Domini: crucem effingit, vt in memoriã nobis reducat, quod à Paulo scriptum est: Pacificans per sanguinem crucis

Missę ritus.

eius, siue quę in terris, siue quę in cœlis sunt. Quo sic planum fiat omnibus, quod indulgentia, remissioque peccatorum nostrorum, quod protectio & ab æterna damnatione ereptio, pax & reconciliatio nostra, quod benedictio et sanctificatio nostra, non est nisi crux Domini nostri Iesu Christi, in qua sola gloriamur, in qua sola spem & fiduciam nostram omnem collocatam habemus. Et est ab eo pręclarè dictum, qui scripsit librum de montibus Syon & Syna, cuius author esse Cyprianus creditur: quod lex Christianorum crux est: cùm nihil aliud sit lex nostra, quàm crucis prędicatio.

Iam ad quorum officium pertinet non modò sacrificium offerre pro populo, verùmetiam sacrificantibus præesse, & eos gubernare, atque vniuerso gregi attendere, cuius generis sunt Episcopi, nequaquam satis illis esse iudicauit, vel cùm sacris operarentur, vel cùm precum suarum pensum absoluerent, Christi crucis meminisse, quin punctum temporis nullum propè prætermitti voluit, præcipuè quoties domo prodeundum eis foret, quò crucis beneficium non recolerent. Hinc ille mos, quòd pendentem de collo crucem gestant Episcopi, non ob id modò, ne parũ aliquando sint memores beneficij per crucem accepti, verùmetiam vt admoneantur, quò crucifixi vestigijs incedant, vt sicut ille verè bonus pastor posuit animã suã pro ouibus suis, ita & ipsi à bono Pastore Pastores ouiũ eius cõstituti, ne dubitarẽt, si res ita ferret, exẽplo domini sui ponere animas suas pro ouibus suis, & quælibet acerba supplicia in ipsius præsidio fiducia collocata, sustinere.

Hebr. 5.

Crucẽ cur gerant Episcopi.

1. Ioan. 3.

Benedictio Episcoporum.
Matth. 16.

Hoc enim eſt quod à ſuis exigit Chriſtus, cùm tollere crucem iubet, qui ſequi ſe vult. Quin etiam quò ſe cunctis crucis eſſe miniſtros declarent, cùm aliàs, tùm præcipuè, quoties primum in ſuæ diœceſeos ciuitates ingrediuntur, cruce ſignant obuios quoſque, idq́ue magis, maioreq́ue ſolennitate quadam, cùm ſacris operantur, ſigno crucis benedicunt hominibus: ſimul illud in memoriam eis reuocantes, quòd per crucem peccatorum remiſsio nobis obtenta eſt, neque fructus huius tanti beneficij niſi per crucis memoriam, perq́ue fiduciam in illa collocatã ad nos redundare queat.

Crux cur præferatur Archiepiſcopis.

Cęterùm Archiepiſcopo vltra crucem de collo pendentem pręfertur etiam crux, quoties in publicũ prodit, quò nunquã nõ ante oculos ipſius verſetur, vt quemadmodum Princeps eſt Epiſcoporum, ita ſe Principem eſſe debere meminerit, ad quęuis adeunda pericula pro fide & Eccleſia Chriſti, proq́ue ſalute concrediti ſibi gregis conſeruãda, quin & ad mortem ipſam, ſi qua id neceſsitas poſtulet, oppetendam.

Potuitnè amplius aliquid facere mater Eccleſia, quàm quod fecit, ad mediatoris fidem illuſtrãdam, & quàm maximè propagãdam, atque ad redemptionis noſtræ myſterium non auribus modò, verùm & oculis fidelium ingerendum? Quod tanto ſtudio feciſſe videtur, vt ſi qui ratione aut memoria comprehendere non poſſent, vel oculis aſpicere, ac modò non manibus eis contrectare liceret: adeò ſe demiſit ad captum omnium, vt nequem lateret ea, ſine quorum fide ſaluus eſſe nemo poteſt. Non illa ſcriptis modò, non viua voce

tantùm è superiore templi loco, verùm & certis diebus instituendis, & signis, & imaginibus, & habitu, & gestu, & varijs cæremonijs, & quascunque vias & rationes ad eam rem accommodatas diuini numinis afflatu excogitare potuit, omnibus ijs in mentibus fidelium imprimere conata est, cùm alia omnia quæ in symbolo continentur, quæ breuis est credendorum collectio, tum præcipuè mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum, & hunc crucifixum, vt ex illo penderent omnes, in illo proram, quod aiunt, & puppim suæ salutis collocarent. Symbolũ quid.

Quod falsò quidam hoc æuo nostro calumniantur Ecclesiam de obscuratis Christi beneficijs, cùm per ipsos potius obscurentur, & omnis eorum memoria extinguatur.

CAPVT XIII.

ET sunt intereà filij desertores, qui ab omni pietate alieni, ab omni veritate remoti, perfricta, quod aiunt, frõte, omni pudore prorsus absterso, matrem suam audent insimulare, quod parum in ijs, quæ ad salutem nostram pertinent, docendis, officio suo functa fuerit. Comminiscuntur homines audaces & impudentes, quòd iam inde à quadringẽtis et amplius annis, ignotus orbi Christiano Dei & hominum mediator Christus, quòd eius beneficia obscurata, quòd Euangelium absconsum, quòd quiduis aliud potius, quàm Christus in Ecclesia fuerit annunciatus: verùm his tandem triginta annis per ipsos mentibus hominum Euangelij noua lux affulserit. Quæ est, si non hæc est summa impudentia, atque vna omnium grauissima, minimeque ferenda calumnia? Legantur Esaię 30. Patres docuisse rectã fidem.

Theologorum libri, qui sunt his quadringẽtis annis conscripti, reperire licebit, quòd non aliá plerique Theologiæ materiam esse voluerint, quàm reparationem hominis lapsi per Christum seruatorem. Notum est aũt illud, quod à Petro Lõbardo diligenter tractatur axioma, quòd sine fide mediatoris Christi nullus mortalium vel ante legem, vel sub lege, vel sub tempore gratiæ saluus factus sit, aut saluus aliquando fieri possit. In quo explicando ita versantur sancti doctores omnes, vt non aliundè salutem nostram pendere doceant, quàm ex cruce & morte Christi: quam nisi quis expressè crediderit, maximè post peractum in cruce redemptionis mysterium, nisi spem omnem in ea defixá habuerit, eum ad vitam æternam peruenire non posse: cùm tamen implicita mediatoris huius fides ante Christum natum ad salutem suffecerit.

Fides mediatoris. Li.3. sentẽ. distinct. 25.

Neque verò scripta magis doctorum ætatis illius, impudens hoc eorum commentum refellunt, quàm ea quæ non semel iam commemorata, iterum atque iterum repetenda sunt, quo magis planum omnibus fieri posсit, quàm falsò hæc à filijs desertoribus Ecclesiæ impingantur. Quid enim, ita sapienter annus ab ipso Spiritu sancto distributus, nullus vt sit propemodum articulus fidei, cui non summa cũ celebritate recolendo dies aliquis sit dicatus? quid signa, quid simulachra? quid habitus? quid gestus sacerdotum, præcipuè sacris operantium? quid varij ritus & cæremonię? quid omnia illa, quæ geri cernimus in Ecclesia? quid sibi volunt? quid, nisi quòd modò non edita voce clamant, quòd sicut scriptis & sermonibus, ita dierum obseruationibus, signis, & omni cæremoni-

moniarum genere nihil aliud grandi cum fiducia prædicamus, nihil aliud ſcire nos iudicamus, quã Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum: quòd in hoc ſolo, in ſolo paſsionis, crucis & mortis eius merito, ſpẽ omnem & fiduciã defigendã eſſe docemus. Hic eſt ſcopus, ad quem hæc omnia referuntur. 1.Cor.2.

Ex quo liquidò perſpicueque cognoſci poteſt, quod licèt non omnes fortaſsis ex ijs, qui per quadringentos hos annos ſcripſerunt, aurum, argentum, lapides precioſos, verùm alij lignum etiam & ſtipulam ædificauerint, tamen fundamentum, ſuper quod ædificauerunt, nemo poſuerit aliud, prętер id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus, Dei & hominum mediator, qui factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam totius mundi. Quòd ſi vnquam aliàs, hoc velmaximè tempore videtur mater Eccleſia verbis illis rectè conqueri poſſe, quæ leguntur in canticis: Filij matris meæ pugnauerũt contra me. Qui ſunt enim illi, qui per grauem calumniam ab ea, quæ Chriſti corpus eſt, quàmplurimos auellere laborabant? qui ignorati Chriſti, neque agniti Euangelij matrem Eccleſiam arguunt? qui non verentur etiam horrendum idolatriæ crimen impingere? quinám alij, quàm filij quondam eius, fratres non ita pridem noſtri: rectè vt de illis dici poſsit: Inimici hominis, domeſtici eius: & quod ab alio Propheta ſcriptũ eſt: Et fratres tui, & domus Patris tui, etiam ipſi pugnauerunt aduerſum te, & clamauerunt poſt te plena voce. Et iterum ab alio Propheta: Homo pacis meæ, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem, quodq́ue apud eundem in

1.Cor.3.
1. Ioan. 2.
Eccleſiæ q̃rela cõtra hæreticos.
Cantic.1.
Hiere. 12.
Miche. 7.
Pſalm. 40.

Psalm. 54. in alio Psalmo reperitur: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & si is qui oderat me, super me maligna loquutus fuisset, absconSchisma dissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnaninouum. mis, dux meus & notus meus, qui simul mecũ dul Psal. 67. ces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cũ Ephes. 4. consensu. Ante triginta hos annos ambulauimus Gene. 11. cum consensu in illa domo Dei, in qua non facit Actor. 4. habitare Deus, nisi vnanimes. Fuit vna fides, vnũ Philip. 3. baptisma, terra fuit vnius labij, multitudinis cre1. Cor. 1. dentium erat cor vnum, & anima vnã. Ad quod fa Roma. 15. ciendum iterum atque iterum repetendo atq; ob- Ioan. 18. secrando nos Paulus admonet. Idipsum dicebamus, idipsum sentiebamus, idem sapiebamus, vno ore honorificabamus omnes Deũ & Patrem Domini nostri Iesu Christi. Sed non potuit ferre sathanas consensum hunc piorum, qui cùm sit mendax & mendacij pater, hæc tam apertè falsa de matre Ecclesia confinxit, quòd alia ratione se gregem Domini dispergere posse non videbat. Verùm

Schismatis quid in eo ipso loco subiungit scriptura de ijs, qui pœna. consensum hunc piorum & vnanimitatem rum- Nume. 16. punt? Veniat, inquit, mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Legimus hoc euenisse Chore, Dathan, Abiron, qui schismatis auctores facti, quoniam seorsim à Mose sacrificare volebãt, viui descenderunt in infernum, operti humo. Verùm & ijs, qui nostro hoc æuo segregauerunt semetipsos, idẽ propemodũ hoc accidere videmus.

Hęreticorũ malignitas. Etsi enim terra illis non dehiscit, tamen, quod est in prouerbio, viui, videntesq́ue pereunt. Neque Esaiæ 6. enim illi non intelligunt vana esse, de quibus Ec- Matth. 13. clesiam insimulant, sed studio contentionis eò progredi-

progrediuntur, vt videntes non videant, audientes non audiant neque intelligant. Quin quod nobis impingunt, id, in reprobum dati sensum, ipsi faciunt. Quæcunque enim Spiritui sancto per os Ecclesiæ statuere visum est, ad illustrandam mediatoris Christi fidem, & ad eius beneficia omnibus inculcanda, hæc isti prorsus euertere sunt conati. Nam obseruationem dierum, quæ non ex Iudaica superstitione inducta est, verùm vt quorum mentes terrenis adhuc desiderijs implicantur, & sæculi curis impediuntur, vel ex interuallo tamen ad diuinorum beneficiorum contemplationem respirent, ieiunio rumque tempora, præcipuè sextæ feriæ, quando Christi passionis admonemur, & illi nos quasi compati velle declaramus, risu & cachinnis omnia prosequuntur. Porrò simulachra crucifixi, quæ terrori sunt dæmonibus, ne quid esset, quod eorum oculos offenderet, quibus cùm non vnum se salis modium comedisse gloriantur, non è vijs & competis modò, verùm etiam è templis ipsis eiecerunt, vt ne qua tanti benefici memoria superesset. Benedictionum vsum, quæ per signum crucis fiunt, quo nos per crucem à maledicto liberatos palàm facimus, habent ludibrio, neque ferre possunt, vt per verbum Dei signo crucis vlla creatura sanctificetur. Pensum quoque precum, quas horas Canonicas vocant, sustulerunt: Et quę res in terris est vna omniũ sacratissima, maximè venerãdum illud sacrificium, quod Missam vocamus, vbi summa cũ pietate simul omnia Christi beneficia recoluntur, & sub aspectum eorũ, qui intersunt, fidelium subijciuntur, diabolo suggerente, quod ipsi apertè profitentur, & præ se ferunt.

Hæretici obscurãt fidẽ et beneficia Christi.

Dierũ obseruatiõis causa.

Lutherus.

2. Tim. 4.

runt,abrogârunt : neque metuunt idololatriam pronunciare,si quis ei sacrificio, quod in ara crucis pro nobis Christus obtulit, cuius in Missa memoria quædam fit & repræsentatio, remissionem peccatorum acceptam ferat, ac vt fructum illius ad se redundare faciat, Deum Patrem per ipsum, qui pro nobis factus est sacrificium,filium deprecetur. Adeò quicquid ad crucem pertinet,id eo-
Ephe.3. rum oculi ferre non possunt. Neque mirum, cùm non aliud sit scutum, in quo maligni sagittas extinguere liceat,præter signum crucis: quo cùm semel victi sint per eum, qui pro nobis in cruce pependit,horrent illud dæmones, & eo viso statim in fugam conuertuntur: quorum instinctu fieri ab istis hæc omnia, vt euacuetur crux Christi, manifestius est,quàm vt dubitari queat.

Hîc homo Christianus expendat ipse,atque intra se tacitus conferat,quę tot sæculis ab Ecclesia facta sint,vt non scriptis & sermonibus modò,verûm etiam dierum obseruationibus,signis, imaginibus,gestu, habitu,varioque ritu & cæremonijs, Christi beneficia,quamlibet etiam rudium pectoribus imprimerentur,atque ea,quę credere necesse est ad salutem,quasi prę mansus ori cibus insererentur: quæ contrà facta sint à filijs alienis hoc infelici æuo nostro ad illa omnia subuertenda, & eorum memoriam ex animis hominum prorsus euellendam: non modò falsa esse intelliget, quæ tam impudenter isti de Ecclesia commenti sunt, verùm in eos ipsos multò verius retorqueri posse cognoscet.Sed nos quærimoniam hâc missam faciamus,& eò,vnde deflexit oratio,redeamus.Hoc igitur cõstitutum iam sit,quod à matre nostra Ec-

Caput XIIII.

elesia docti sumus, vnum esse mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christũ, extra cuius fidem, neque fuerit adhuc salutem quisquam consequutus, neque consequetur deinceps vnquam. Nam sicut qui præcesserunt Christi Passionem, non nisi per illius futuræ, ita qui sequuti sunt, nõ nisi per illius prçteritæ fidem salui facti sunt, & fient. Huc pertinent omnia illa, quç in symbolo cõtinentur, breuibus per nos, iuxta dierum anni vertentis obseruationem commemorata.

Fides sub lege & sub gratia.

Quæ sit vis huius articuli, Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam.

CAPVT XIIII.

SEd nunquid hçc ita credere satis est? an alia prætereà requiruntur, q̃ nisi quis crediderit, saluus esse nõ possit? Est vnus articulus in symbolo cũprimis necessarius, quẽ qui credit, iá cũcta credit ad salutẽ necessaria. Hic ille est, quo nos credere profitemur, Sanctã Ecclesiã Catholicã: quam ex nostris animabus cõstructã domũ esse, dicit Chrysostomus. Quam describit Augustinus ex multis animabus vnam ciuitatem habentium vnã animã, & cor vnum in Deum, quç vnitatis nostra perfectio, post hanc peregrinationẽ futura est. Hãc qui credit, non hoc solũ credit, esse Ecclesiã, quod credunt hçretici quoq; & schismatici: sed simul credit, extra illam, sicut olim extra arcam Noë, salutem non esse: credit vera esse omnia, quç in scripturis omnibus Canonicis ab illa receptis scripta continẽtur: credit illã Spiritu sancto congregatã, per eundẽ cõseruari, & gubernari. Quo duce cùm regatur, credit simul eam errare non posse. Quamobrẽ sanctissimã hanc parentẽ suam ea, qua decet pieta-

Ecclesia vnde cõstructa.

Chrys. ho. 10. in epist. ad Ephes.

Gene. 7.

De bono cõiugali cap. 18.

pietate veneratur, illi se permittit, illi credit, illam audit, illam secundum Deum ipsum veretur, quæ de diuiuis rebus ipsa sentit, sentienda, quæ de humanis prȩscribit, facienda, quæ prohibet, fugienda esse sine vlla dubitatione censet. Huius articuli tanta vis est, vt si quis hebetioris ingenij cætera non posit assequi, verùm hoc tantùm cum Paulo profiteatur, se scire Iesum Christum, & hũc crucifixum, deinde se credere Sanctam Ecclesiam Catholicam, vel hoc ad salutem illi sufficere queat. Neque enim qui doctrina, sed qui pietate cæteris præstat, is est regno cœlorum propinquior. Ignorare pleraque est, sicut præclarè scripsit Tertullianus, ne quid, quod non debeas, noris, quia quod debeas, nosti. Fides tua, dicit Christus, te saluum fecit, non exercitatio scripturarum. Nihil scire, omnia scire est. Et eius æqualis Clemens presbyter Alexandrinus: Fides, inquit, non sapientum secundum mundum, sed eorum, qui secundum Deum sunt sapientes, est possessio. Illa autem etiam absque literis discitur. Eius autem scriptum, quod ad rudes ignarosque homines pertinet, & est diuinum, vocatum est Charitas, quæ est decretum spirituale. Et eos sequutus Hilarius: Habet, inquit, non tam veniam, quàm prȩmium ignorare quod credas: quia maximum fidei stipendium est sperare, quæ nescias, & Cyrillus, Hieroso. Catechesi sexta in his, inquit, quȩ de Deo dicuntur, hȩc maxima est scientia, ignorantiam fateri. Ante quos etiam Irenæus: Melius est, inquit, nihil omninò scientem quempiam credere deo, & perseuerare in eius dilectione, quȩ hominem viuificat, nec aliud inquirere ad scientiam, nisi Iesum Christum

Fides præfertur sciẽtiæ. 1. Cor. 2.

Tert. li. de p̄scriptionibus aduersus hæreticos.

Clem. li. 3. pædagog. cap. 11.

Hilar. li. 8. de Trinitate.

Irenæ. li. 2. cap. 43.

Caput XIIII.

Christum filium Dei, qui pro nobis crucifixus est, quàm per quæstionum subtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Et alio loco: Qui relinquūt præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorū presbyterorum arguunt, non contēplantes, quáto pluris sit idiota religiosus, à blasphemo & impudente Sophista. Quamobrem Scribas ad quos percontatum Herodes miserat vbi Christus nasceretur. Alloquens Leo Pontifex. Felicior, inquit est, ignorātia infantium quos persecutor occidit, quàm vestra scientia, quos in sua perturbatione consuluit. Vos noluistis regnum eius recipere, cuius oppidum potuistis ostendere: Illi potuerunt pro illo mori, quem nondum poterant profiteri. Huc etiam spectare videntur illa Philonis verba, qui fuit omnibus his antiquior: Omnis motus absque diuino fauore damnosus est. Et præstat hic manere oberrando inter mortales, sicut magna pars humani generis, quàm ad cœlum à seipsis elatos subuerti per arrogantiam, sicut plurimis Sophistis contigit, ratis sapientiam inueniri per rationes probabiles, & nō per fidē in rebus certissimā. Non ergò qui quàm plurima memoriter è scripturis, plerunque etiam Psittaci more non intellecta recitat, sed qui quæ scripta sunt opere complere studet, is est, de cuius salute sperandum est maximè: cùm pietas diuina non attendat, quanta cognitione credatur, sed magis quanta deuotione quod creditur diligatur: sicut ab Hugone scriptum legimus. Cuius etiam æqualis Bernardus quæritur, de eo quòd multi quęrunt scientiam, pauci verò cōscientiam, cùm sit vtilius currere ad cōscientiam, quàm ad sapientiam, nisi sapientia sit quæ ædifi-

Lib. 5.

Serm. 2. de Epipha.

In li. de migratione Abrahami.

Deus quid in nobis attendat.

Hugo li. 1. part. 10. ca. 6. de Sacramentis.

cet

Caput XIIII.

cet conſcientiam: quos ſequutus Ioannes Gerſon: In die, inquit, examinis nouiſsimi, non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit affectus noſter ad Dominum Deum noſtrum, hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quáque ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio. Ante quem Auguſtinus. In die iudicij non damnor, quia dicam neſciri naturam creatoris mei: Si autem aliquid temerè dixero, temeritas pœnam habet, ignorantia veniam promeretur. Et in alio loco. Melior eſt fidelis ignorantia, dicit Auguſtinus, quàm temeraria ſcientia. Scientia enim inflat, charitas ędificat. Surgunt indocti, dicit idem alio loco, & rapiunt cœlum, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine. Gregorius quoque Pontifex: Nulla eſt ſcientia, ſi vtilitatem pietatis non habet: & valde inutilis pietas, ſi ſcientiæ diſcretione caret.

Gerſon in libello, An monachus pro ſtudio poſſit negligere diuina. Conſideratione 9.
In die Trinitat. ſer 1
Auguſt. de verbis apoſtoli ſer. 20
1. Cor. 8.
Idē li 3 cōfeſſi. ca. 8
Li. 1. Moralium ca. 16.

Quapropter ei, qui eſt ex minoribus, hoc eſt, cùi munus alios docendi nō incūbit, poſteaquá ea crediderit, quæ de Patre, quæ de Filio, quę de Spiritu ſancto nudis verbis in ſymbolo ſunt expreſſa, ſatis eſt, ſi de reliquis ea credere profiteatur, quæ credit ſancta eccleſia Catholica,, etiá ſi nullá de illis explicitá fidē habeat. Atq; hic eſt articulus, quo præcipuè diſcernuntur à Catholicis hęretici & ſchiſmatici, qui ſi crederent ſanctá eccleſiá Catholicá, nulla hęreſis, nullū eſſet ſchiſma. Crediderunt omnia Nouatiani, quæ in ſymbolo, quæq; in ſcripturis Canonicis continentur: crediderūt Pelagiani: crediderūt Donatiſtę: crediderunt & alij multi hæretici: neque cûm illis aut de ſymbolo, aut de

Hęreſū ſō. Catholicos ab hęreticis quid diſcernat.

Caput XIIII.

ſcripturis vlla fuit Catholicis controuerſia: ſed quia ſanctam eccleſiam Catholicam non crediderunt, inde tot hæreſes, tot ſchiſmata, tot ſectę tam diſſectæ, nō prioribus modò ſeculis, verùm & hoc noſtro conflatæ ſunt. Nam ſi crederetur ſancta eccleſia Catholica, non ab ea diſcederetur, neque ſibi quiſquā ſumeret, vt ſuo potius priuato, quàm illius ſpiritu, ſcripturas interpretari vellet. Hanc igitur mordicus teneamus, quodq́ue ab ipſis Apoſtolorum temporibus vnanimiter ab omnibus obſeruatum eſſe ſummo Chriſtianorum omniū conſenſu conſtiterit, de eo dubitare nefas eſſe putemus. Neque nos vlla ratione de eo deduci patiamur, etiamſi, quemadmodum ipſe per ſe Chriſto quondam, ita per ſua membra ſathanas millies nobis dicat: Scriptum eſt enim. Non illi ſe transfiguranti in angelum lucis, atque ouium veſtimentis induto, verùm eccleſiæ credamus, quæ nunquam Sancti ſpiritus magiſterio deſtituitur: quem ſe miſſurum illi Chriſtus promiſit, qui ſuggereret illi, qui doceret illam omnem veritatem, qui cum illa maneret in æternum. Suus quemq́ue priuatus ſpiritus fallere poteſt, cùm ſcriptum ſit: Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritū ſuū, & nihil vident: Eccleſiæ ſpiritus nunquā fallere poteſt. Illius itaq; definitionibus pareamus: illius, non priuato noſtro ſpiritu ſcripturas eſſe nobis interpretandas exiſtimemus. De quibus nobis, qui per Dei gratiā Catholici ſumus, qui cū Cypri. gloriari poſſumus, quòd nō nos ab illis, ſed illi receſſerūt à nobis, nulla eſt cū nouatorib. huius tēporis cōtrouerſia. De intelligētia hęreſis eſt, nō de ſcriptura: Sēſus, vt eſt apud Hilar. nō ſermo fit crimē.

Matth. 4.
2. Cor. 11.
Matth. 7.
Ioan. 14.
Ioan. 16.
Ezech. 14.
Cyprian. de ſimplicit. plātorum.
Hilar. li. 2. de Trinit.

Caput. XIIII.

Neque in legendo, sicut scribit Hieronymus, sed in intelligendo scripturæ consistunt. Non in scripturarum verbis Euangelium est, sed in sensu: nō in superficie, sed in medulla: non in sermonum folijs, sed in radice rationis.

Hier. cōtra Luciferia. Idē in 1. ca. ad Galat. 2. Tim. 3

Quamobrem æquum non est, quòd priuato suo iudicio rectum sentit aliquis, id totius vt Ecclesiæ sensui & consensui anteponat: & quæ sunt in Oecumenicis Concilijs rectè constituta, ea in dubiū reuocari velit. Quin ea nos mente potius esse prędití debemus, vt in ijs, quę didicimus, permanendum nobis esse putemus. Didicimus enim ab ea, quæ firmamentum est & columna veritatis, Ecclesia: in illius interpretatione diffinitioneque nos acquiescere, neque fluctuare, atque omni doctrinę vento circumferri oportet. Quod Paulus Timotheum hortatus est, id sibi quisque nostrûm dictū existimet, quicunque veri Dei verus cultor censeri vult: depositum vt custodiamus, ac deuitemus prophanas vocum nouitates, quas vniuersitati, quas antiquitati, quas consensui sanctæ Catholicæ Ecclesiæ contrarias esse constat: quæ si reciperentur, necesse foret, vt fides beatorum Patrum, aut tota, aut certè magna ex parte violaretur: vt omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, leuitæ, sacerdotes, tot confessorū millia, tantus martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, Christo capiti per Catholicā fidem incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, quid crederet nescisse,

1. Tim. 3. Ephe. 4. 1. Tim. 6.

Vocū nouitates vitandæ.

quod-

Caput XIIII.

quodq́; dictu est abominabile, idola coluisse pronunciaretur. Quod credere, quid aliud fuerit, quàm euacuare crucem Christi? quàm abolere, obliterare, irritum reddere beneficium illud immensum passionis & mortis Christi? Quid enim? an non iure merito nobis quoque dicere liceret, quod Galatis quondam dixit Paulus: Si seipsum tradidit Christus pro Ecclesia, neque tamen sanctificauit illam, neque sanguis illius eam ab operibus mortuis: præcipuè verò ab idololatria emundauit, ergò gratis Christus est mortuus? Quis enim incarnationis, quis crucis, quis mortis illius fructus est, si cuius causa tulit hæc omnia, sponsa ipsius Ecclesia, mater omnium fidelium, in idolorum cultu perstat nihilominus? si versatur adhuc in ignorantiæ tenebris? Vbi illa Christi promissa? Ego vobiscum sum vsque ad consummationẽ sæculi: Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum. Spiritũ veritatis: sed verum est, quod dicitur veritas: falsum est, quod mentita est iniquitas sibi. Non destituit corpus suum Ecclesiam caput ipsius Christus, nec aut defuit illi, aut deest, aut deerit vnquã Sanctus Spiritus, qui viuificet, qui vegetet, qui doceat illam omnẽ veritatem, qui regat & gubernet, nullum vt in errorem aliquãdo labi potuerit, aut possit. Præclara sunt Ambrosij verba. Nouerimus quia non sine discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorũ testimonia, post Martyrum vulnera, veterem fidem quasi nouellã discutere præsumas, & post tam manifestos duces in

2. Cor. 1.

Galat. 2.

Matth. 28.
Ioan. 14.

Psal. 26.

Amb. sermon 92.

Caput XIIII.

in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Itaque iure meritò Gregorius Nazianzenus exclamat in eiusmodi ἴν τῆς ἀπωτίας τὴν ἀποκεκρυμμένην μετὰ χριστὸν σοφίαν σήμερον καταγγέλλουσιν ἐφ᾽ ᾧ καὶ δακρύων ἄξιος. εἰ γὰρ πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἡ πίστις ἤρξατο, τετρακοσίων σχεδὸν ἐτῶν γεγονότων ἀφ᾽ οὗ χριστὸς πεφανέρωται, κειὸν ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, κενὴ δὲ ἡ πίστις ἡμῶν, καὶ μάτην μὲν οἱ μαρτυρήσαντες ἐμαρτύρησαν, μάτην δὲ τοῦ λαοῦ προέστησαν οἱ τοιοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι προστάται.

Epist. 2. ad Cledoniũ.

Quod ita latinè reddi potest. Proh Deũ immortalẽ quęnã hæc est absurditas? Nũc demũ eã sapientiã quæ tot seculis post natũ Christum fuit abscõdita nobis annũciãt. Cui rei cũ lachrymis indolẽdum est. Nã si à triginta his annis fides initiũ sumpsit, cùm quadringenti ferè anni intercesserint, ex quo Christus manifestatus est. inane fuit per omne tẽpus hoc euãgeliũ nostrũ, inanis fuit & fides nostra, frustrà tot adierũt supplicia S. Martyres, frustrà tot populo præfuerũt tales, ac tãti Antistites. Ad eũdẽ aũt modũ Tertullianus quoq;: Quod apud oẽs vnũ inuenitur, nõ est erratũ, sed traditũ. Audeat ergo aliquis dicere illos errasse, qui tradiderũt quoquo modo sit erratũ. tandiu vtiq; regnabit error, quãdiu hęreses nõ errãt. Aliquos Marcion. et Valẽtinianos (possemus nos mutatis nominibus dicere Lutheristas & Caluinianos) liberãda veritas expectabat. Interim perperã euangelizabatur, perperã credebatur, tot opera fidei perperã administrata, tot virtutes, tot charismata perperã operata, tot sacerdotia, tot ministeria perperã functa, tot deniq; martyria perperam coronata.

In li. de p̃scriptiõib. aduersus hæreticos.

Scri-

Scripturæ ne magis, an Ecclesiæ testimonio sit credendum.

CAPVT XV.

SEd hîc dicet aliquis extenuari Dei verbum, eius auctoritate detrahi, maiestatemque diuinorum oraculorum obscurari, cùm tantùm Ecclesiæ tribuitur. Vocatur in disceptationem hoc tempore, scripturę ne magis, an Ecclesiæ testimonio sit credendum. Quę planè videtur inutilis esse cõtentio. Nam hoc quærere, quid aliud est, quâm quærere, magisnê credendum sit Spiritui sancto loquenti per os Ecclesiæ, an eidem Spiritui sancto loquenti in scripturis per literas amanuensiũ suorum Prophetarum & Apostolorum? Omnis veritas à Spiritu sancto est. Ille enim est qui docet omnem veritatem. Vt rectè dictum sit à S. Marco Eremita. Quod veritas non loquentis, sed operantis Dei est. Cùm autem Ecclesia sit columna & firmamentum veritatis, æquè à Spiritu sancto illius atque scripturarum est veritas: cùm præsertim, qui docet illam omnem veritatem, vel ipsa veritate attestante, sit Spiritus sanctus. Ioan. 16. 1. Tim. 3.

Quin tamen prior sit auctoritas Ecclesię, quâm scripturæ, negari non potest. Multis ante sæculis, quàm hæc verba scripta fuerunt, dic ecclesiæ, qui non audierit ecclesiam, sit tibi tanquàm Ethnicus & Publicanus: non fuit obscura ecclesię & natura, & auctoritas, quæ cùm fuerit antiquior quàm vniuersa non modò noui, verùm & veteris testamenti scriptura, creditũ est illi sine omni scripturarum pręsidio. Apud quoscunque fuit fides mediatoris, apud eos ecclesiam fuisse, quatenus ab illa se non præciderunt, dubium non est. Constat De lege Spirituali. ca. 168. Ecclesia prior q̃ scriptura. Matth. 18.

autem Adam, Abel, Seth, Enoch, & cęteros deinceps Patriarchas ac Prophetas fidem habuisse mediatoris, quem signis etiam, sacrificijs, cæremonijs adũbrabant. Ex illo itaque tempore cœpit Ecclesia, quæ nunquam vna & eadem esse desijt, iuxta seriem successionis, continuata ab orbe condito vsque ad nos, vsque ad sęculi consummationem duratura. Scriptura verò multis fuit sæculis posterior, quàm ante Mosen nullam fuisse palàm est, inter quem & primum hominem creatum, annorum duo millia trecenti septuaginta tres intercessisse putantur. Nouę quoque legis scripturam, ea, quæ Christum passum & mortuum est consequuta, præcessit Ecclesia. Quin & inter alia visum est inter legem veterem & Euangelicam hoc interesse, quod illam in tabulis lapideis Moses consignauit, hanc verò Christus in animis hominum, in visceribus, & in cordibus eorum, sicut ab Hieremia prædictum erat, inscripsit. Nemini obscurum est, Christum nihil ipsum scripsisse, sed neque scribendum quicquam Apostolis præcepisse. Nam vt euntes docerent omnes gentes, vt prędicarent Euangelium omni creaturæ mandasse Christum legimus: vt autem scriberent, mandatum nullum inuenimus. Quá etiam ob causam hæreticos nõnullos Euãgelijs credere noluisse scribit Augustinus. Quin etiam hæc ipsa vox Euangelium, traditionis est, non scripturæ. Quid enim aliud significat Euangelium, quàm lętum & bonum, optatumq; renunciũ? nimirũ redẽptionis nostræ peccatorũ remissionis, & obtẽtę salutis ęternę, quæ passim annũciabatur & prędicabatur omnibus: neq; tamen vlla ea de re scriptura extabat totis annis octo post Chri-

Scriptura à Mose sũpsit exordium.

Mosi ætas.

Legis veteris & nouę discrimen.

Exodi 34

Hierc. 31.

Matth. 28.

Marci 16.

Lib. 2. Retract. c. 16

Euangeliũ quid.

Christi in cœlos ascensum. Qui cùm intercessissent, tum primùm, quæ de Christo Matthæus tradiderat, scripto mandasse legitur: quemadmodum ex Eusebij Chronicis colligere licet. Quem posteà sequuti sunt Marcus, & Lucas, quorũ neuter Christum vidisse, sed Marcus ea, quæ de Christo Petrus viua voce prædicauerat scriptis cõsignasse. Lucas autem Euangelium suum ex ore Pauli scripsisse dicitur. Ioannes verò per annos sexaginta quinque à Christo mortuo Dei verbum, sicut Augustinus testis est, absque adminiculo scribendi vsque ad vltima Domitiani tempora prædicauit.

Euangeliũ quãdo scrĩpta. Euse. lib. 3. ca. 24. Irene. li. 3. cap. 1 contra Valen. August. in prolo. Euãgelij secundũ Ioannẽ.

Ex quo satis liquet, quòd prior est Ecclesia, prior est illius traditio, prius est Euangelium, quàm scriptura. Dixerat Christus: Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, & quod fecit hęc narrabitur in memoriam eius: At quo tempore dixerat hæc Christus, de scribendo Euangelio ne cogitasse quidẽ videtur Matthęus, aut quispiam Euangelistarum. Habuit nihilominus auctoritatem suam illius temporis Ecclesia, non à scripto, sed viuo Euangelio, hoc est, viua voce tradito & prædicato. Sed nos tamen libẽter assentimur, eius temporis Ecclesiam, quæ scripturam est sequuta, ab eadem scriptura suam auctoritatem habuisse, & habere. Illa enim nos docet, quòd instruatur à Spiritu sancto: illa nos docet, quod sit columna & firmamentum veritatis, & quòd etiã inferorũ portę nõ pręualebũt aduersus eam: Illa nos docet, quòd qui non audierit Ecclesiam, sit habendus tanquam Ethnicus et Publicanus. Sed videant interim, qui nomen Ecclesię ferre non possunt, qui tantoperè cupiunt auctoritatem

Marci 14.

Ecclesię & scripturę auctoritas.

Ioan. 10.
1. Tim. 3.

tatem eius eleuatam, ne, qua ratione constitutam volunt scripturarum auctoritatem, ea in contrarium illis recidat, atque magis ad euertendã, quàm ad stabiliendam illam pertinere videatur. Quantum enim de ecclesiæ fide imminuerint, tantum de ipsorum euangeliorum auctoritate detractum iri dubium non est. Nam vnde illi scire possunt euangelij scripturam hanc esse Matthęi, aut Marci, aut Lucę, aut Ioannis? Certè non aliundè, nisi ex ecclesiæ testimonio: cui si non sua tribuetur auctoritas, nulla erit eorum, quæ scripta sunt, ab Euangelistis, auctoritas. Illa enim nos docuit, vera esse quatuor hæc euangelia: Nam hoc scriptura nulla probatur, sed sola ecclesiæ traditione: cui tantum tribuit Augustinus, vt non dubitanter diceret: Euangelio non crederem, nisi me commoueret auctoritas ecclesiæ. Hæc est enim, quę nos inter scripturas iudicare, quæ canonicam à non canonica discernere docuit. Marcus Christum non vidit, vidit Nicodemus: Ecclesiæ tamen auctoritate commoti, atque ab illa edocti, recipimus Marci, reijcimus euangelium Nicodemi. Quid igitur aliud agitur extenuanda ecclesiæ auctoritate, quàm quod maiestas diuinorum oraculorum obscuratur, quodque auctoritas omnis illis detrahitur? Sed libet hac de re, Ioannis Gersonis, viri cùm docti, tum pij sententiam adscribere. Scripsit is libellũ cùm primis lectu dignum, de examinatione doctrinarum: in eo tractans materiã hanc, Durandũ à Sancto Portiano sequutus auctoré, sic loquitur: Quamuis ab initio militantis ecclesiæ, quæ componebatur ex Apostolis & immediatis successoribus, nouiter & certitudinaliter à Christo doctis, de

Matt 16.
Matt. 18.
Euangelia ex Ecclesiæ testimonio

August. tomo 6 contra Epist. fundamẽti cap. 5.

Gers. Par. 1 consi. 5.
Durãd in 3 sentẽ. dist. 14. quæ 1.

de multis, quæ non sunt scripta, plus esset credendum auctoritati talis ecclesiæ, quàm euangelio cuicunque, priusquàm esset ab ea receptũ vel auctorizatum: Nihilominus post approbationem & auctorizationem quatuor euangeliorum per dictam ecclesiam, plus esset credendum euangelio, quàm alteri cuicunque humanæ auctoritati. Non dicitur quàm totius Ecclesiæ, quoniam illa est auctoritas Dei & euangelij, nec potest errare in fide, lege stante.

Quòd Euangelio credimus, non tanquam hominis testimonio, sed tanquã intus loquentis Dei voci.

CAPVT XVI.

Euãgeliũ verbũ Dei.

SED hîc iterum dicet aliquis: Ergò tu me iubes euangelio credere tanquàm hominis testimonio, & non tanquã intus loquentis Dei voci: vis vt accipiam Dei verbum ex humana traditione, & non ex infusa desuper fide? atqui contrarium me docet Paulus, cùm dicit: Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Sed & Christus ad Petrum: Beatus es, inquit, Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Iterum Paulus gloriatur, quòd non ab homine acceperit euangelium, sed ex reuelatione Iesu Christi. Nos verò libenter concedimus accipienda esse euangelia, vt verba Dei intus docentis & reuelantis, neque credendum illis esse, nisi propter Dei vocem intus loquentis. Sed illud intereà scire oportet, ne quis erret, quod Deus multifariá, multisq; modus loquutus est olim Patrib. ac nunc etiá loquitur filijs: Loquutus est per Prophetas, queadmodũ vnus ex illis testatur, dicens:

Ephe.2. Matth. 16. Galat. 1. Hebr. 1.

Lin-

Psal. 44. Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis:
Gene. 18. loquutus est per angelos, sicut in Genesi, apud Za
Zacha. 2. chariam, & in in Euangelio videre licet: loquutus
Lucæ 2. est per filium suum incarnatum: loquutus est per
Matt. 10. Apostolos: loquutus est & loquitur etiam nũc per Ecclesiam, cui dixit Christus: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Quando igitur scripturam hanc esse reuelatam à Deo, nos adductos Ecclesiæ auctoritate credere profitemur, hoc affirmare videmur, quòd Spiritus sanctus, qui docet Ecclesiam, qui loquitur per os eius, docet nos, quod scriptum est à Matthæo, non esse vocem hominis, verùm intus

Scripturæ & Ecclesiæ par auctoritas.

loquentis Dei: Contra, quod scriptum est à Nicodemo, non Dei, sed hominis vocem esse. Atque ita omnis auctoritas & scripturarum & Ecclesię non est aliundè, nisi à Spiritu sancto, à quo etiam est veritas omnis: par vt sit auctoritas vtriusque Scriptura sortitur auctoritatem ab Ecclesia, quatenus ab illa planum fit omnibus, hanc & non aliam esse scripturam canonicam. Rursus, Ecclesia, accipit auctoritatem â scriptura, quatenus illa testificatur, quòd suggerit illi Spiritus sanctus, quòd docet illam omnem veritatem, quòd nunquam illam destituet, sed manebit cum illa in æ-
Ioan. 14. ternum, quòd portę inferi non pręualebant ad-
Ioan. 16. uersus eam. Quo nomine vocat etiam eam colum
Matth. 16. nam & firmamentum veritatis: & qui non
1. Tim. 3. audierit illam, eum haberi vult
Matth. 18. pro Ethnico & Publicano.

Quod

...ercas   wm...

...Ello ...

...ob...

Quòd scriptura nihil est certius, quodq́ue certus ex ea sensus elici poßit.

CAPVT XVII.

QVod verò certi aliquid è scripturis elici nō possit, hoc nemo dixit vnquam Christianus: quin illud etiam indubitatum habet Ecclesia, nihil esse scriptura certius. Est enim diuinitùs inspirata, neque voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Quamobrem adeò firmiter habuit persuasum semper Ecclesia, nihil scriptura neque verius esse, neque certius: vt & quę auribus audiuntur, & quę oculis videntur, & quæ manibus contrectantur, ea non æquè certa iudicet, atque illa quæ in scripturis continentur. Hinc est, quòd in venerabili Eucharistiæ Sacramento non oculis fidelium quisquam, non gustui, non tactui credit, sed credit verbo Dei dicentis: Hoc est corpus meum. Dicat Zuinglius, dicat Oecolampadius, dicat Caluinus hoc significat corpus meum, aut hæc est figura corporis mei, nō credit Ecclesia, nisi Christo in Euangelio dicenti, hoc est corpus meū. Tanta est apud illū scripturæ certitudo: Cœlum & terram transitura citius crediderit, quàm vt vel hæc, vel alia quęuis illius verba pessum ire queant.

Scripturę certi index — *2. Tim. 3.* — *2. Pet. 1.* — *Matth. 26.* — *Lucæ 21.*

Sed quin è scriptura, quæ ipsa vera est & certa, falsus elici sensus queat, quis est, qui ire inficias audeat? cùm de ijs ipsis tribus verbis hoc ipsum factū esse infelici hoc æuo nostro videamus. Nam cùm planā, apertam, & omnibus expositam scripturā esse velint, sicut certè in ijs verbis vel ipsa luce clarior est, modò captiuet aliquis intellectum suum

Scripturæ sensus ab hæreticis deprauatur. — *2. Cor. 10.*

in obsequium Christi, tamen inter ipsos etiam Zuinglianos decem sectas de tribus his verbis natas esse testatur nostri temporis hęreseon architectus. Non quòd certum sensum ex eis pridem ecclesia non elicuerit, sed quòd non defuerint, quibus non placerent, nisi singulares intellectus. Sic à Cyrillo quoque scriptum legimus, quòd omnes hæretici de scriptura diuinitùs inspirata sui colligũt erroris occasiones, ea quæ à Spiritu sancto rectè dicta sunt, sua malitia corrumpentes, & super sua capita flammá inextinguibilem haurientes.

Luthe. li. 1. cõtra Zuinglium.

Cyril. epi. 28.
Hilar. cõt. Const.
Epiph. in epi ad Ioan. Hieros. de Origene.
Et in ca. 23 Hierem.
Ioan. 14.
Philip. 2.

Sic ex alijs Christi verbis, Pater maior est me, certum sensum elicuit ecclesia: quæ, quatenus exinaniuit semetipsum Christus, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, maiorem eo Patrem fuisse confitetur, quatenus autem in forma Dei est, Deus ipse & Dei filius, æqualem eum esse Patri asseuerat. Verùm Arrio non satisfecit hic ecclesiæ sensus, singularẽ suum intellectum attulit, ac per omnia Patrem esse filio maiorem asseuerauit. Si quis explicare conatus esset, qua parte inferior, qua parte filius esset æqualis Patri, tanquam humanas traditiones afferentem prorsus eum respuebat, neq; audiendum esse putabat, non aliò semper, quàm ad scripturas prouocabat, subinde & ipse vociferans, verbum Domini, verbum Domini: Euangelium euangelium: Ostendi sibi ab Athanasio postulabat, vbi scripta vox hæc Homousios in euangelio reperiretur, quòd extra scripturas nihil esse recipiendũ diceret, quẽadmodũ in ea disputatiõe videre licet, quá Arriũ habuisse cũ Athanasio Vigilius Tridentinus Episcop. cõfinxit. Scribit aũt hoc

Hæretici ex scripturis colligũt sui erroris occasiões.

Atha. in disputatione cum Arrio corã Probo iudice habita. Actione 1.

Athanas. etiā ipse in epistola quadā ad Afros: cuius etiā verba Theodorit. recitat, quòd ex nō scriptis vocibus, piè tamē excog tatis, Arriani condēnati sunt. Ipsi enim, voces ex stercore eruētes, vti verè terrenos decebat, locuti sunt: Episcopi aūt nō suopte ingenio verba excogitātes, sed à Patribus petentes testimonia, sic scripserunt. Sic Eutyches in Chalcedonensi cōcilio solas se scripturas scrutari profitebatur, tanquā firmiores Patrū expositionibus: Et quærebat, In qua scriptura iacēt duæ naturę? A quo vicissim quęsitū est, quæ scriptura diceret Homousiō. Cūq; ille diceret. Ego à sanctis scripturis non didici de duabus naturis, dixit Mamas vicissim. Neq; de Homousio à sanctis scripturis edocti sumus, sed à sanctis Patribus, qui scrip turas & piè intellexerunt, & fideliter exposuerunt. Non ergo nulla est in scripturis certitudo, sed verū est, quod ab Hilario dictū est: Forma fidei certa est, sed quantū ad hęreticos, omnis sensus incertus est. Lib. 2. de Trinit.

Scripturarū certus sensus tantùm in Ecclesijs.

Certus est ergo scripturarū sensus in ecclesia, sed in priuati hominis intellectu tātò minor est certitudo, quātò suæ magis innitēs prudētiæ suū admirās ingeniū, atq; ideò semetipsū segregās, nō ecclesiæ, sed suū spiritū sequitur, dū singularē aliquem intel lectū anteà in ecclesia non auditū, adferre conatur: Quod faciūt homines audaces, sibi placentes, qui sectas nō metuūt introducere, dū nihil eis placet, quod receptū, & quod est ecclesiæ iudicio cōprobatū. Non itaq; nutat verbū Dei in ecclesia, neque nihil è scripturis elici certi potest, sed quod de Paulinis epistolis dicit Petrus, esse in eis quædā intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut et cęteras scripturas, ad suam ipsorū perdi- 2. Petri 2. 2. Petri 3.

perditionem: hoc de cæteris quoque scripturis rectè dici posse manifestum est. Neque propterea dubitationis & fluctuationis aculeus animis fidelium infigitur, quòd è scripturis protulit sententias Arrius, quas ipse iudicauit inexpugnabiles, cùm tamen Ecclesiæ auctoritate sint expugnatæ: sed ex eo potius discitur, in scripturis interpretandis non debere quenquam ingenio suo fidere, nō debere suum priuatum & singularem, sed Ecclesiæ sensum & consensum sequi. Sola nanque illa est, sicut à Gregorio Pontifice verisimè scriptum legimus: in qua superna mysteria veraciter contemplamur. Vnde ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra Petram. Et paulò pòst. Tollam manum meam, et videbis posteriora mea. Quia enim ex sola Catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In Petra Moyses ponitur, vt dei speciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatē tenuerit, diuinam pręsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: Et paucis interiectis: Hæretici autem pro eo quod in petra stare contēnunt, transeuntis Domini posteriora non aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis eius, sicut sunt mysteria, non agnoscunt.

Grego lib. 35. Moralium. cap. 7.

Quòd non liceat ad suam cuique mentem scripturam accommodare.

CAPVT XVIII.

Hæretici ad suā mentē scripturas accommodari volunt.

VErùm hîc iterum quiritabūtur Martini, verbum nos ad Ecclesiam accommodare velle, cùm Ecclesiam ad verbum accōmodari potiùs

Caput. XVIII.

oporteat. Nos verò non hoc volumus: quin rem indignam esse iudicamus, ad Martinorum sensum accommodari verbum, & secundum eorum dogmata scripturas torqueri, tantumque tribui suo iudicio velle Martinos, vt id Ecclesiæ totius iudicio anteponant. Vetus est hæc Basilij quoq; querela, quòd veritatis deprauatores non suam scripturæ mentem accommodant, sed ad suam voluntatem mentem scripturarum trahunt. Hoc nos minimè ferendum existimamus, neque fas esse cuiquam putamus, secundum spiritum suum, aut, secundum sensum humanum scripturas intelligere, cùm, quo spiritu factæ sunt, eo legi desiderent, eo & intelligi velint. Quare cùm humanum esse constet Martinorum spiritum, fas non esse putamus, vt ad eorũ sensum scripturæ torqueantur, verùm illum sensum retinendum esse censemus potiùs, quem tot seculis Ecclesiam tenuisse videmus. Glorientur Martini quantum volent de spiritu, quòd certò sciant se eum habere: glorientur ad eundem modum & Anabaptistæ, & Sacramentarij, & Suermeri: Quin & nobis dubium non est, quòd sicut illi, sic & Martini spiritum habent, sed eũ, de quo alter eorũ non obscurè fert, quòd non vnum salis modium cum illo comederit: Hunc spiritum, dolenter quidem, sed cõcedimus illis tamen: verùm absit, quòd secundùm illum interpretari scripturas velimus. Ecclesiæ sanctum spiritum esse promissum, & missum certò scimus, quo nunquã destituitur, sed eo afflatur, fouetur, vegetatur. Quare cùm illius mentẽ sequimur, non hominis, sed Dei mentẽ sequimur, neq; iuxta hominis, sed iuxta dei sensũ, per os Ecclesiæ loquẽtis, Dei verbũ interpretamur.

In li. hexameron. Homi. 2.

Bernardus ad fratres de monte Dei.

Lutherus.

F Elabo-

Caput XVIII.

Patrũ inter pretatiões & Cõciliorũ definitiones retinendæ.

Prouer. 3.

Elaborandum est omnibus, vt scripturas eodẽ spiritu, quo scriptæ sunt, intelligere queant: sed non ideò spretis Patrum interpretationibus, aut Conciliorum definitionibus, quod ab hęreticis factitatum semper legimus, & nunc etiam fieri videmus, suæ quisque debet inniti prudentię: cùm scriptum sit: Ne innitaris prudentiæ tuæ, ne sis sapiẽs apud temetipsum. Spiritus veritatis olim Ecclesiæ datus manens cum eadem vsque ad consummationem seculi, cùm sit spiritus humilitatis, charitatis, vnionis, & pacis, non suggerit, vt reiectis Patrum interpretationibus, innitamur prudentię nostræ, neque vt sepositis sacris literis, solis hominũ commentarijs inhæreamus, sed suggerit, vt intellectum scripturarum & è scripturis apertioribus, & à sacris interpretibus, & ex antiquis Ecclesiæ traditionibus addiscere studeamus.

Scripturę sensus vnde petẽdus & quomodo.

Rom. 12.

Rom. 11.

Esaię 5.

Esaiæ 66.

Quare qui verum è scripturis elicere sensum conatur, ei cauendum est imprimis, ne velit esse prudens apud semetipsum. Non alta sapientes, dicit Paulus, verùm humilibus consentientes. Noli altũ sapere, sed time. Grauiter enim talibus per Prophetam comminatur Deus, dicens: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes: Abhorret ab huiusmodi Sanctus spiritus, qui non requiescit nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones suos. Quáobrẽ illud seruari oportet, quod beatus Clemẽs Petri successor admonet: vt cùm lex Dei legitur, non secundũ ingenij proprij intelligentiam legatur seu doceatur: Sũt enim multa in scripturis diuinis, quę possunt ad eum sensum trahi, quem vnusquisque sibi præsumit. Et ideò scripturarum intelligentiam

Lib. 10. recognitionum, & epist. 5.

tiam oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Quem ſequutus Irenęus: Vbi chariſmata, inquit, Domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet veritatem, apud quos eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis Eccleſiæ ſucceſsio, & id quod eſt ſanum & irreprobabile ſermonis conſtat. Hi enim & eam quæ eſt in vnum Deum fidem noſtram cuſtodiunt, & ſcripturas ſine periculo nobis exponunt.

Caput XVIII.

Li. 4. c. 45.

Hoc ipſum factum legimus à Gregorio Nazianzeno, & Baſilio Magno, præcipuis Gręcorũ Theologis: de quibus in Eccleſiaſtica hiſtoria ſcribit Ruffinus, quòd cùm omnibus Græcorum ſecularium libris remotis, ſolis diuinæ ſcripturę volumi nibus operam dediſſent, eorũ intelligentiã nõ ex propria præſumptione, ſed ex maiorũ ſcriptis & auctoritate, ſequebantur, quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſsione regulã intelligendi ſuſcepiſſe cõſtabat. Gregorium Nazianzenũ præceptorem ſuum ſecutus Hieronymus: Vt docerẽ, inquit, quod didicerã non à me ipſo, id eſt, à præſumptione peſſima præceptore, ſed ab illuſtribus Eccleſiæ viris. De Bernardo quoq; ſcribit Gulielmus æqualis eius, quòd legebat ille quidẽ diligenter Canonicas ſcripturas, ſed ſimul etiam ſanctos & Orthodoxos earum expoſitores humiliter legens, nequaquã eorum ſenſibus ſuos ſenſus æquabat, ſed ſubijciebat formandos & veſtigijs eorum fideliter inhærens, ſæpè de fonte vnde ipſi hauſerunt, & ipſe bibebat. Hoc à reliquis quoque ſanctis patribus obſeruatum fuiſſe videmus, quoties illis cum hæreticis congrediendum eſſet: qui cùm ſub vnius vmbra ſcripturæ verſarentur, & in hac ſola tanquam in

Li. 2. Eccle. hiſt. ca. 9.

Epi. 22. ad Euſtochiũ.

Li. 1. ca. 4. vide Bernardum.

Patrum auctoritas.

Caput XVIII.

cardine quodam, omnem suæ disputationis vim
constituerent, non ad confirmationem veritatis,
verùm ad perfugium erroris, cui non potuit hone
stius magisque populare patrocinium inueniri,
scripturas Patres reuerenter accipiebant, sed qui
sensus ab hæreticis allatus esset, eum productis ma
iorum interpretationibus refellebant, simul eccle
siasticam sæpè traditionem opponebant. Non sa-
tis esse putabant, si veræ, si salutares, si diuinę scri-
pturę esse crederentur, & dicerētur (credunt enim
hoc & Iudæi, totius legis & Prophetarum scriptu
ras esse verissimas, esse salutares, esse diuinas) sed
sicut illi nos falsò, sic nos verè vicissim illos malè
intelligere scripturas, & secùs interpretari argui-
mus. Credunt & hæretici magna ex parte, verissi-
ma et certissima esse omnia, quæ in scripturis
continentur, nihil non salutare, nihil non pla-
nè diuinum in illis haberi, qui subinde etiā con-
tra Catholicos & Orthodoxos illos illud profere-
bant: Scrutamini scripturas: Quærite, & inuenie-
tis: quemadmodum ex Tertulliani libro contra
hæreticos scripto videre licet: Verùm id nunquā
sufficere visum est Catholicis & Orthodoxis. Illud
prætereà necessarium esse iudicauerunt, vt quis
in captiuitatē redigeret intellectum suum in obse
quium fidei: scripturasque veras esse crederet, nō
secundum suum sensum; quem sibi præsumpsisset:
multò minus autem secundum adulterinas inter-
pretationes eorum, qui segregauerunt semetip-
ipsos, sed secundum antiquam Ecclesiæ traditio-
nem expositas: quam sancti Patres tanti fecerunt,
vt non alia machina contra suorum temporum
hæreticos vsi magis fuerint. Hac vsus est anti-
quis-

Ad scripturarū intelligētiā qd reqratur.

Ioan. 5. Matth. 7. 2. Cor. 10.

Ecclesiasticæ traditionis vis.

quiſsimus Ireneus contra Valẽtinum hæreticum: hac Tertullianus contra Marcionem: hac Origenes contra Celſum: hac Nicænum Concilium contra Arrium: hac Baſilius contra Eunomium & cõtra Pneumatomachos ad Amphilocium ſcribens: hac Hieronymus contra Vigilantium, Iouinianum & Luciferianum: hac Cyrillus Alexandrinus contra Neſtorium: & ad Armenios ſcribens Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus: hac Theodoritus in Polymorpho contra ſui temporis hęreticos: hac Auguſtinus contra Donatiſtas & Iulianum: hac Leo, Gelaſius & Ioannes Romani Pontifices & Vigilius Epiſcopus Tridentinus cõtra Eutychen & Neſtorium: hac Fulgentius contra Arrianos: hac Maxentius in libello fidei, quem ſedi Apoſtolicę legatis obtulit, contra diuerſos hęreticos: hac ſexta Synodus contra Monothelitas: hac ſeptima contra Iconomachos: hac Beda Venerabilis, vbi de diuerſitate lunaris diſcurſus agit, hac Petrus Cluniacenſis contra Henricianos & Petrobruſianos: hac æqualis eius Bernardus contra Petrum Habailardum: hac Euthymius contra varios multorum temporum hæreticos: hac reliqui ſanćti Patres ad hæc vſque noſtra tempora contra diuerſi generis hæreticos vſi ſunt.

Caput XIX.

Li. 1. & 2.

De natura rerũ ca. 43

Non propterea non eſse conſenſum Patrum in ſcripturis interpretandis ſequendum, quòd vnus aliquis aliquando errauerit.

CAPVT XIX.

SED hîc iterum nobis obſtrepunt Martini, ſanćtos Patres homines fuiſſe, atque ideò errare potuiſſe, quin & erraſſe nonnullos. Obijcitur ſanćtiſsimi Cypriani Martyris, obijcitur Origenis, obij-

Caput XIX.

obijcitur & Tertulliani error. Atqui hoc ipsum plus facit, ad corroborãda, quàm ad infirmãda ea, quę per nos asserũtur,. Quî enim factũ est, vt erraret Cyprianus? Non illi tãtus hic error obrepsit aliũdè, quâm quod aliter sentiebat, quàm Ecclesiæ Romanæ consuetudo tulisset: vt iure optimo huic errori illius intercedens Papa Stephanus, nihil nouandũ esse, verùm id, quod fuit traditũ, obseruari debere sanciuerit: quod intelligebat vir sanctus & prudẽs, rationẽ pietatis aliud nõ admittere, quàm vt omnia qua fide suscepta forent à Patribus, eadẽ fide filijs consignarentur: nosq; religionẽ nõ qua vellemus ducere, sed qua duceret illa, sequi oportere: idque proprium esse Christianæ grauitatis & modestię, non sua tradere maioribus, verùm à maioribus accepta seruare: ac iuxta Pauli præceptũ, depositum custodire, profanasque vocum nouitates deuitare. Retenta est itaque auctore Stephano antiquitas, explosa nouitas.

Cyprianus cur errârit.

1. Tim. 6.

Neque verò existimandum est, nouitię adinuentioni de rebaptizandis hæreticis scripturarum patrocinia defuisse: imò verò tanta vis adfuit ingenij, dicit Vincentius Lirinensis, tanta fuerunt eloquentię flumina, tantus assertorum numerus, tanta veri similitudo, tanta diuinæ legis oracula, sed planè nouo ac malo more intellecta, vt oĩs illa cõspiratio nullo modo destrui potuisse videretur, nisi sola tãti moliminis causa, ipsa illa suscepta, ipsa defẽsa, ipsa laudata nouitatis professio destituisset.

Ex his perspicuum est, non propterea Cypriani errauisse, quôd eum defecerint in eo, quod asserebat, diuinę legis oracula, quibus abundabat, sed quòd ea suo, nõ Ecclesię sensu, interpretari conabatur.

batur. Hōc est, quod dicit de eo Augustinus: Non accipimus quod de rebaptizandis hæreticis Cyprianus scripsit, quia hoc Ecclesia nō accepit, pro qua Cyprianus sanguinem suum fudit. Non dixit Augustinus: Non recipimus, quia diuinę legis oraculis non probauit, quę diceret (ijs enim, verùm prauè intellectis minimè destitutus fuerat Cyprianus) verùm non recipimus, inquit, quia Ecclesia non recepit. Idem de Origine, deque Tertulliano dici potest, qui cùm ingenio suo nimium indulgerent, sibique plus satis fiderent, cùm antiquam religionis Christianę simplicitatem parui penderēt, cùm se sapere plus cæteris existimarent, cùm Ecclesiasticas traditiones veterumque magisteria contemnerent, scripturas nouo more quodam interpretati, in absurdas opiniones inciderunt, atque documento nobis fuerunt, vt non credamus vni alicui, quantalibet doctrina & eloquentia polleat, quantacunque etiam sanctitate & auctoritate sit prædítus contra communem totius Ecclesiæ sensum & consensum aliquid adferenti: etiam si quàm plurima diuinæ legis oracula proferat, etiamsi nihil nisi scripturas, nisi verbum Dei, nisi Euangelium crepet. Illum verò solum verè Catholicum & Orthodoxum existimemus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil anteponit: non hominis cuiuspiá auctoritatē, non amorem, non ingeniū, non eloquētiam, non doctriná, sed hęc omnia pro nihilo habens, in fide verò fixus & stabilis permanēs, quicquid vniuersaliter antiquitus Ecclesiá Catholicá docuisse cognouerit, id solum sibi tenendum cre-

Cap. XIX. Cōtra Cresconium li. 2. cap. 32.

Errorum causę.

Caput XIX.

dendumq; esse firmiter deliberatum habet. Quicquid verò ab aliquo deinceps vno præter omnes vel cõtra omnes potius, nouum & inauditum ante hac adferri senserit, non ad religionem, sed ad sui potius tentationem id intelligat pertinere: sibique dictum illud existimet: Si surrexerit in medio tui Propheta, & prædixerit signum atque portentum, & venerit quod loquutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, hoc est, extraneas quasdam opiniones, quæ ab Ecclesię traditione sunt alienæ, quas propterea Deos vocat Propheta, quòd haud aliter eas colunt & obseruát hæretici, quàm suos Deos Ethnici: Non audies, inquit, verba Prophetę illius, quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

Deute. 13. Dij alieni qui.

Quæ ergò de Cypriano, de magistro eius Tertulliano, deque Origine proferuntur, pro nobis magis, quàm contra nos faciunt: Nos enim sumus ij, qui dicimus, non esse cuipiam alicuius quamlibet docti, quamlibet etiam sancti viri singularem opinionem sequendam, etiamsi scripturarum examen protulerit: atque in scripturis interpretandis non vnius alicuius, verùm Ecclesiæ iudicio standum esse: Neque fuit quisquam aliquádo Catholicus, qui parem esse censeret canonicarum scripturarum, et vnius alicuius quamlibet excellentis doctoris auctoritatem: sed eandem Ecclesiæ totius, quæ nequaquá in vno aliquo consistit, cùm nomen Ecclesiæ, sicut etiã à Chrysostomo traditum est, nomen sit multitudinis, & iustæ iam ac absolutæ cõgregationis. Eandem igitur Ecclesiæ

Opinioni singulari alicuius docti & sancti nõ est standũ, sed Ecclesiæ iudicio.

Ecclesia est multitudinis nomẽ.

&

& scripturæ canonicæ veritatem esse, ab eodem auctore Spiritu sancto profectam, nemo Catholicus dubitauit vnquam. Libenter & nos cum Augustino solis scripturarum libris, qui Canonici vocantur, timorem hunc, honoremque deferimus, vt nullum eorum auctorem aliquid errasse scribẽdo firmissimè credamus: alios autem ita legimus, vt quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideò verum putemus, quod ipsi ita senserunt, sed quia nobis vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Atque ita non solûm quę scripturis probauerint, sed etiam quæ probabili ratione persuaserint, ea nobis iuxta Augustini sententiam amplectenda putamus.

Caput XIX. Ho. 1. in 1. ad Thess. Ad Hiero. epist. 19.

Probabilem autem rationem eam intelligimus, quę tot seculis vniuersæ Ecclesiæ probata, atque illius iudicio semper fuit recepta. Si quę verò magni alicuius doctoris sententia ab vniuersa Ecclesia reiecta est & explosa, qualis est illa Cypriani de rebaptizandis hæreticis, quamlibet multis diuinæ legis oraculis nixa sit, eam nihilominus non modò non sequendam, verùmetiam prorsus esse fugiendam existimamus. Qua verò de re ita ab vno aliquo scriptũ est, priuata vt eius opinio esse videatur, nõ esse nefas arbitramur de ea nonnunquã dubitare: quinetiam examinare ac excutere diligentius, et, si qua nos ratio probabilis moueat, contrarium sentire licet. Sicubi verò idem sentiunt omnes, ita vt quod scriptum est à Tertulliano & Augustino in Aphrica, idem visum fuerit Hilario in Gallia, Ambrosio, Leoni, Gregorio in Italia, Ioanni Chrysostomo in Thracia, Theophylacto

Ratio probabilis q̃.

Singulares sensus & opiniões examinãdæ, vniuersales verò amplectendæ.

in Mœsia, Ioanni Ephrem, Ioanni Damasceno, & Hieronymo in Syria, Basilio in Cappadocia, Origeni, Cyrillo & Athanasio in Aegypto: & qui ad hęc vsque nostra tempora istos sequuti sunt in diuersis orbis regionibus commorati, idē & ipsi tanto locorum & seculorum interuallo disiuncti senserint, sicuti de baptismo paruulorum: de tremendo mediatoris Christi sacrificio, quod offertur in altari: de veritate corporis & sanguinis eius: de sanctorum inuocatione: de oratiōe pro defunctis: de statis ieiuniorum diebus: de sacerdotum cœlibatu: de votis monasticis: deque alijs multis factū esse videmus. Vbi tantus est omnium consensus, minimè dubitare debemus non hominum hanc, verùm Dei vocem esse, per membra sua loquentis: atq; ideò qui cōtradicit huic dei voci, eū iure meritò tanquā Ethnicum habemus & publicanum.

Sed hęc iam dicta sufficiant, ad ostendendū parem esse scripturarum & Ecclesię auctoritatem: quandoquidem vtriusque veritas à Spiritu sancto est, quo regebantur amanuenses illius, cùm ea, quę nobis reliquerunt scripto, consignarent: quo regitur etiam nunc Ecclesia, nec ab ea quicquā decernitur, nisi quod visum est Spiritui sancto.

Descriptio Ecclesiæ, quodq́; sibi nomen eius & auctoritatem vsurpant etiam hæretici.

CAPVT XX.

QVoniam verò fieri videmus, quôd sicut scripturas & earum verum intellectum sibi falsô arrogant hæretici, ita & Ecclesię nomen, cuius auctoritate se premi vident sibi temerè & impudenter vsurpant: ac sicut scripturarum possessione, in qua pridem præscriptum est à Catholicis, à

quibus

quibus eas habere se negare non possunt: ita piorũ cœtu homines impij pios omnes,& in Christiana fide religioneque fixos & immobiles permanentes, excludunt: illud nobis docendum restat, quibus notis Ecclesia, quæ domus est Dei viui, ab ea, quam odiuit Deus, Ecclesia malignantium discerni rectè posit.

Neque verò nouum hoc est, quòd qui hostes Ecclesiæ sunt, ipsi dici & videri volunt Ecclesia: Et Irenęi, & Tertulliani temporibus factitatum hoc legimus. Sic enim de sui temporis hæreticis scribit Tertullianus: Faciunt fauos & vespæ, faciunt Ecclesias & Marcionitæ. Lactantius quoque scribit, quod singuli quique cœtus hęreticorum, se potissimum Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant. Et ante eum Cyprianus de Nouitiano memoriæ prodidit, quòd more simiarum, quæ cùm homines non sint, homines imitantur, cùm ipse in Ecclesia non esset, imò adhuc insuper contra Ecclesiam rebellis extitisset, hoc sibi vendicabat, vt apud se Ecclesiam esse diceret, ac nos hæreticos faceret. Et qui sequutus vtrunque videtur: Hilarius, narrat de Antichristi synagoga, quôd se Christi esse Ecclesiam mentiebatur. Idem faciebant Augustini temporibus Donatistæ. Suo quoque seculo fuisse scribit Bernardus quosdam, qui se vocabant Apostolicos, qui se Ecclesiam esse dicebant, sed contradicebant ei, qui dixit: Non potest abscondi ciuitas supra montem posita. Quorum temeritatem imitati sunt proximis superioribus seculis pauperes de Lugduno, siue Picardi, Vicleffistæ, & alij id genus hæretici: qui et ipsi sibi sicut sanã doctrinã, ita ecclesię auctoritatẽ impu-

Psal. 25.
Li.5. cõtra Valẽtinũ.
Li.4.ca.30 diuinar. institutionũ.
In li ad Lubaianum.
Li.4.cõtra Martionẽ.
Lib.ad Cõstantinum.
Aug.serm. 66.in Cãti.
Aug. de vnitate Ecclesiæ c. 12.
De pastoribus ca. 14.
Matth. 5.

impudenter arrogant. Quamobrem vt ne quis dubitet, vbi ſit vera Eccleſia, quæ ſint illius notæ, breuiter accipiat.

Sunt qui duas tantùm eſſe velint Eccleſiæ notas, ſanam doctrinam, & legitimum Sacramentorum vſum. Quæ quin Eccleſię notę ſint, negari non poteſt. Certum eſt enim, quòd verbum Dei, quòd ſanus illius intellectus, quòd Sacramentorũ verus vſus, nuſquam eſt alibi, quàm in Eccleſia Catholica. Sed facit hæreticorum audacia, difficulter, vt his notis à quibuſuis agnoſci poſsit Eccleſia, quibus iam inde à multis ſeculis nulli fuerunt in eis ſibi vſurpandis pertinaciores: Nã ſicut nunc ſunt qui magis Euangelici dici gaudent, quàm Chriſtiani, vel, hac ratione palàm facientes omnibus, quòd à Chriſto & eius corpore, extra quod haud dubiè nullum eſt Euangeliũ, ſe diuulſerint: propterea verò ſibi nomen hoc arrogant, quòd ſe ſolos Euangelium, vt ipſi comminiſcuntur, multis iam ſeculis abſconditum, è denſiſsimis tenebris eruiſſe, ac in lucem protuliſſe, ſe ſolos verum illius intellectum inueniſſe, perſuaſum rudibus eſſe volunt. Sic & olim fuerunt, qui Gnoſtici, quòd ſe ſolos ſapere, ſe ſolos omnia ſcire, & intelligere iactarent: fuerunt qui Apoſtolici, quòd & Apoſtolorum & doctrinam & vitam imitari ſe ſolos gloriarentur, appellari vellent: Chriſtianorum nomẽ tanquàm tritum & vulgare aſpernantes, quòd ſimplicitatem quandam columbinam redoleret, atque ideò congregatione magis, quàm diuiſione, aut ſingularitate gauderet. Iam inter iſtos ipſos, qui ſe vocant Euangelicos, varias ſectas reperire licet: ſunt Lutherani, ſunt Sacramentarij, ſunt

Hæretici Gnoſtici & Apoſtolici vocari volunt.

Euãgelicorũ iſtorum varię ſectę.

Anabaptistę, quorum singuli ita duas has notas Ecclesiæ suę proprias esse contendunt, sibique pugnantes inter se, verbi puritatem, & verum sacramentorum vsum ita arrogant, vt neutri alteris eas concedant. Quare quærendę sunt pręter has certiores aliæ notæ, quibus omnis de Ecclesia, penes quos ea sit, dubitatio tolli posit. Vnde autem eas petemus, nisi è symbolo? partim eo, quod Apostoli conscripserunt, partim eo, quod à Patribus conditum est in Concilio Constantinopolitano. In illo duas notas reperimus: appellatur enim sancta & Catholica Ecclesia: in hoc adduntur alię prætereà duæ, quòd sit vna, & Apostolica. Hæ quatuor ita sunt Ecclesię propriæ notæ, vt eas vsurpari sibi nequaquam posint hæretici. Ecclesię veræ notæ vnde petēdę.

Vt autem qua de re agatur intelligi posit, scire oportet, quòd sicut videmus in vno homine esse vnum animum & vnum corpus, & tamen esse diuersa membra ipsius: ita Ecclesia Catholica est vnum corpus, & habet diuersa membra, sicut etiam Paulus meminit: anima autem, quę corpus hoc viuificat, est Spiritus sanctus, caput verò illius est Christus. Rom. 12. 1.Cor. 12.

Quòd quatuor sint Ecclesiæ notæ. Prima est, quòd sit sancta.

CAPVT XXI.

QVatuor autem habet notas, quibus agnosci posit, & ab Ecclesia malignantium discerni. Est enim sancta, est Catholica, est vna, est Apostolica. Primò dicitur Ecclesia sancta, nō quòd in ea soli iusti sint & sancti: Cùm enim, quod etiam ab Augustino legimus annotatum, à vocatione nomen ducat, multique sint vocati, pauci verò electi Ecclesiæ veræ quatuor notæ. Mali in Ecclesia. In epist. ad Roma.

electi, certum est plures in ea, peccatores, quàm iustos, plures esse malos, quàm bonos. Quamobrem designatur in scripturis nomine areæ, in qua sicut est triticum, ita sunt & paleæ: vocatur ager, in quo cum tritico crescunt & zizania: vocatur sagena, in qua congregantur boni pisces & mali: vocatur vinea, in qua sunt palmites proferentes vuas: sunt etiam qui labruscas producant: sunt qui aliquem tamen, sunt qui nullum fructum ferunt: confertur gregi, in quo sunt & hœdi & oues: sunt & arietes & hirci: confertur domui, in qua sunt vasa aurea & argentea, sunt etiam lignea & fictilia: quædam in honorem, quędam verò in contumeliam: Assimulatur thesauro in quo sunt vasa iræ & vasa misericordiæ. Comparatur decem virginibus, quarum quinque sunt fatuæ, & quinque prudentes.

Inchoatæ salutationem. Matt. 22. Lucæ 3. Matt. 13. Esaiæ 5. Ioan. 15. Matt. 25. Ezech. 34. 1. Tim. 2. Matt. 25.

Quamobrem permixti sunt mali bonis in hac Ecclesia, quæ militans dicitur. Nam soli boni sunt in cœlo, quæ est Ecclesia triumphantium, idem nobiscum corpus: soli mali sunt in inferno, qui ad corpus hoc nostrũ, quod idem Christi corpus est, non pertinent. Hæc autem nostræ Ecclesia, quæ est super terram, in qua perpetua quædam est militia, habet per Dei gratiam electos, quos cœlo Deus dignatur: habet alios etiam vocatos quidem Dei misericordia, sed sua postea culpa reiectos, quos iure suo sibi vendicat infernus. Quare non ideò sancta dicitur Ecclesia, quòd non sint in ea reiecti quoque & reprobi, putrida quædam huius corporis membra: sed quòd quicunque sancti sunt: non nisi in hac Ecclesia sancti sunt: extra quam species sanctitatis esse potest, vera sanctitas esse non potest. A meliore itaque sui parte sancta dicitur

Mali in inferno, ad Christi corpus nõ pertinent.

Iob 7. Vide Originẽ Hom. 3. in Hierem.

Sancta Ecclesia dicitur à meliore sui parte.

Matt. 13.

dicitur, ſicut regnum quoque cœlorum ſæpè vocatur à Chriſto, quòd nõ niſi intra ipſius ſepta cõtinentur, quibus potiri datum eſt regno cœlorum. Quod etiam indicat author operis imperfecti, in Matt. cùm ait: Quomodo tunc in regno Iudæ quidam Reges extiterunt peccatores, quidam autem mediocriter peccatores, in regno autem Iſraël nemo Regum inuentus eſt iuſtus: ſic & in Eccleſia Chriſti inueniuntur quidam Epiſcopi boni & peccatores: in hæreſibus autem nemo inuenitur omnino rectus, ſed omnes peruerſi: Quia in auro quidem inuenitur ſcoria & ſordes, in ſordibus autem non iuuenitur aurũ. Dicitur etiã ſancta, quaſi Chriſti ſanguine tincta: Chriſtus enim eã lauit à peccatis ſuis in ſanguine ſuo, qui ſic eam dilexit, vt ſeipſum traderet pro illa, vt eam ſanctificaret, atq; ab operibus mortuis emundaret ſanguine ſuo. Hac ratione, ſicut etiam Auguſtinus teſtis eſt, fideles omnes olim ſancti vocabantur. Qua ratione & ab Optato dictũ eſt: Eccleſia vna eſt, cuius ſanctitas de Sacramentis colligitur, non de ſuperbia perſonarũ ponderatur. Ioannes quoq; Chryſoſtomus. Omnis fidelis, inquit, ſanctus eſt, ſecundum quod fidelis eſt. Sanctificationem enim fides facit. Ac paucis interiectis. Alios dicit eſſe ſanctos vita & fide, alios autem fide tantùm.

Matt. 25.
Apoc. 1.
Ephe. 5.
Heb. 9.
Homi. 1.
Auguſt. in Pſal. 85.
Sãcti olim qui.
Sanctũ qd.
Li. 2. cõtra Parmenianum.
Hom. 10. in epiſt. ad Hebr.

Sunt & aliç cauſç, quamobrem ſancta dicitur, ſed ijs prçtermiſsis, ad eam ſignificationem veniamus, quæ propriam & peculiarem Eccleſiæ Catholicç notam adfert. Apud eos, qui latinè ſcripſerunt, ſanctũ dici legimus, quod firmũ eſt & munitũ, vt violari facilè nõ poſsit, neque debeat: Sic muros leges vocãt ſanctos, ſic tribunos ſanctos, ſic çrari-

ærarium quoque sanctius appellatũ legimus. Hac ratione quoque vocatur Ecclesia sancta, qua nihil firmius, nihil est fortius,, vel quia Christo dicata

Ioan. 17. est, cui quod dedit Pater, nemo potest eripere, vel

Matth. 7. quia super petram ędificata est, ita vt neque pluuiæ, neque flumina, neque venti irruentes eá subuertere poſsint, atque adeò ne portas quidem inferorum aduersus eam præualituras dixit Christus.

Ecclesiæ soliditas & robur firmissimum

Matth. 16. Habet enim firmum & stabile fundamentum, de quo dicit Apostolus: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Huic fundamẽto cùm innitatur, nulla est, neque fuit, neque erit vis vnquam tanta, qua superari poſsit. Ideò Chrysostomus fortiorem eam terra, imò fortiorem esse dicit ipso cœlo, vbi radices eam fixas habere affirmat, non in terra: Solem vt extingui sit facilius, quàm Ecclesiam obscurari. Hæc est illa terra, quam fundauit Deus in secula, de qua dicit idem Propheta: Fundasti eam super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi. Hoc est illud regnum, de quo scriptum est: Regnum ipsius omnibus dominabitur: de quo & alius Propheta dixit: Gens & regnum, quod non seruierit tibi, peribit. Quod ita factum videmus de omnibus ijs gentibus & regnis, quæ ab hac Ecclesia desciuerunt. Hęc est illa, quam sponsus in Canticis terribilem esse dicit, vt castrorum aciem ordinatam. Castra Dei sunt sancti Dei, charitate ordinati, quibus tanquam Christi militibus & fidei propugnatoribus munitur, protegitur, & defenditur Ecclesia Dei: de quibus apud Zachariam dicit Dominus: Circumdabo domum meam (Ecclesiam intellige) ex ijs qui militãt mihi.

1. Cor. 3.

Tomo 3. Ho de expulsiõe sancti Chryso.

Psalmo 77.

Psalm. 120.

Esaiæ 60.

Acies castrorũ Ecclesię quæ?

Cantic. 6.

Castra dei.

Zacha. 9.

Caput XXI.

mihi. Sunt autem qui militant, doctores, antistites, & principes Ecclesiæ: qualis fuit Timotheus, cui dicit Apostolus: Labora sicut bonus miles Iesu Christi: quales fuerunt innumeri martyres, qui vsque ad sanguinem, quin ad mortem vsque resistentes, vitam etiam suam pro fide Christi certando profuderunt. Hanc aciem perrumpere conati sunt Pagani, omni suppliciorum genere de pijs sumēdo: conati sunt tyranni, libertatem eripiendo: conati sunt falsi fratres, charitatem exterminando: conati sunt Iudęi, fidem impugnando: conati sunt schismatici, obedientiam tollendo, & eius vnitatem scindendo: conati sunt hęretici, scripturas adulterando, veritatem earum obscurando, prauèq; eas interpretando: Sed fuit hæc acies terribilis omnibus: vicit, fudit, fugauit omnes: vicit Paganos, pro Christi fide vitam cum sanguine profundendo tanto animi robore, tanta constantia, tanta alacritate, vt gauderent etiam cùm digni essent habiti, qui pro Christi nomine contumeliam aut supplicium aliquod perferrent: magisq; tortores cruciando, quàm Ecclesiæ filij cruciatus perferendo fatigarentur: vicit tyrannos, in Deo spem & fiduciam omnem collocando, ac pro se persequentibus illum deprecando: vicit falsos fratres, tolerando: vicit schismaticos, ordinem retinendo, & vnius ductum sequendo, vt de illa quoque dici rectè posset: Egressi sunt omnes filij Israël, & pariter cōgregati quasi vir vnus. Erat namque multitudinis credentium cor vnum, & anima vna: vicit Iudæos & Hæreticos, verùm scripturarum sensum, ab illis nō intellectum, ab ijs prauè detortum aperiendo: Nam Ecclesię suæ dixit Christus: Ego dabo vobis

2. Tim. 1.

Ecclesię hostes varij fortiter superati.

Acto. 5.

1. Reg. 11.

Acto. 4.

os & sapientiam, cui non poterunt resistere & cõtradicere omnes aduersarij vestri. Neque dixit magis, quàm præstitit. Quoties enim Ecclesiæ fuit cum Iudæis & hæreticis de scripturis concertatio, dedit ei hoc os, dedit hanc sapientiam, cui nequaquàm resistere & contradicere potuerunt. Ac omnibus his, à quibus oppugnabatur, vsa est ad profectus suos, & ad correctionem, cùm euigilare voluerint: Gentibus vtitur ad materiam operationis suæ: Hæreticis, ad probationem doctrinæ suæ: Schismaticis, ad documentum stabilitatis suæ: Iudæis ad comparationem pulchritudinis suæ.

Lucæ 21.

Aug. de vera religiõe cap. 6.

Est ergò verè sancta, inuicta, & inexpugnabilis Ecclesia, quæ tot tantisque grauissimorum hostium oppugnationibus, non modò fracta non est & debilitata, verùm confirmata magis & corroborata, rectè vt verus Israël noster verba illa Prophetæ vsurpare sibi queat: Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Cui proprium hoc etiam semper fuisse videtur, magis vt impugnationibus cresceret. Quemadmodum id in figura quadam acciderat filijs Israël: quos quantò magis opprimebant Aegyptij, tantò magis multiplicabantur & crescebant. Quamobrem verè dictum est ab Augustino, quòd Ecclesia oppugnari potest, expugnare non potest. Qua de re sic aliquando scripsit Clemens Presbyter Alexandrinus: Et Græcam quidem Philosophiam si quiuis magistratus prohibuerit, ea statim perit: nostrã autem doctrinam à prima vsq; prædicatione prohibent simul & reges & tyranni: & singuli duces & magistratus, cũ vniuersis satellitibus & innumerabilibus etiã hominibus, in nos belligerantes, &

Psal. 128.

Ecclesia inexpugnabilis aduersitatibus crescit.

Li. 6. Stromatum.

Serm. 181.

nos

nos pro viribus excindere conantes: illa aũt magis etiam foret. Non enim emoritur, vt doctrina humana, neque flaccesſit, vt domum imbecillum. Nullum enim Dei donum eſt imbecillum, manet autem eiuſmodi, vt prohiberi nequeat. Et æqualis eius Tertullianus de Chriſtianis loquens: Non deficiet, inquit, hęc ſecta, quã tunc magis ędificari ſcias, cùm cædi videtur. Quiſquis enim tantam tolerantiã ſpectás, vt aliquo ſcrupulo percuſſus, & inquirere accenditur, quid ſit in cauſa, & vbi cognouerit veritatẽ, & ipſe ſtatim ſequitur. Et poſt eum Hilarius ita de Eccleſia loquitur: Dum perſequitur, floret: dũ opprimitur, creſcit: dum contẽnitur, proficit: dũ læditur, vincit: dũ arguitur, intelligit: tunc ſtat cùm ſuperari videtur. Gregorius quoq; Nazianzenus, Chriſtianiſmũ honoratiorẽ quàm imbecilliorem perſecutionibus redditum eſſe ſcribit, quoniam his animę magis in pietate ſunt obfirmatæ, & per diſcrimina tanquàm ferrum candens aquæ vi temperatæ ac ſolidioris redditæ. Solet enim generoſa prudentia pertinacius violentię reſiſtere, non ſecùs ac flamma ventis agitata, tantò plus accenditur, quantò vehementius inflatur. Et eius diſcipulus Hieronymus dicit, Eccleſiam perſequutionibus inflammari et ardere, ſicut olim rubum Moyſi, verùm loquente in ea Domino: non perire neque conſumi. Sed & Ambroſius. Sicut aurum bonum, ita Eccleſia, cùm vritur detrimenta non ſentit, magis fulgor eius augetur. Et alio loco. Vt vinea dum iugatur, inquit, erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur: ſic Eccleſia dum ligatur, exuitur: dum humiliatur, attollitur: dum reciditur, coronatur.

Doctrina dei prohibitione magis creſcit: contrà doctrina humana.

Ad Scapulam.

Li. 7. de Trinit.

Orat. 1. contra Iulian.

Ad Fabiolã mãſiõe 8

Li. 9. in ca. 20.

Luc. Iuſt. in colloqo cum Triphone.

In Pſal. 118. Sermo. 3.

Caput XXI.

Qui videtur hęc mutuatus ex Iustino Philosopho & martyre, sic scribente: Quantò magis in nos sæuitur, tantò plures pietatem fidemque per nomen Iesu profitentur: haud secùs quàm si quis vitem putatione prouocet ad vbertatem fructuum. Nam vitis à Deo & seruatore Christo plantata est eius populus. Quanti initio oppugnârunt Ecclesiam, ait Chrysostomus, cùm fidei semina iacerentur, & arma contra eam commota sunt? sed quantò magis impugnabatur, tātò clarior reddebatur. Et alio loco. Facilius esse dicit Solem extingui, quàm Ecclesiam obscurari. Quos omnes sequutus Leo Pontifex: Non minuitur, inquit, persequutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quę singula cadūt, multiplicata nascuntur. Et eius æqualis Theodoretus de legibus Apostolicis loquens: Quamlibet eas abolere conati sunt Ethnici, non dissoluisse tamen dicit: sed multò validiores oppugnando reddidisse. Planeque illis persimiles inuenti sunt, inquit, qui flammam quidem restinguere concupiscunt, oleum verò instillantes, ardentiorem illam efficiunt. Etenim hi quoque contra pietatem bello suscepto, pię veritatis robur manifestius declarârunt. Ac veluti quondam rubus ille, quem vidit Moses, ardore ignis non est absumptus: ita nec Christianos impiorum bellis petitos, tela hostilia cōsumpserūt. Quin potius sicut lignatoribus siluam cædentibus multò plures pullulant propagines ab radicibus, quàm sint rami qui incidūtur: Ita nunc quoq; pijs compluribus interfectis, multò plures quotidie ad doctrinam euangelicam accedebant, cruorque ille cæsorum corporum irrigatio

In serm. de Pētecoste.

De verbis Esaiæ Homi. 4.

In serm. de festo sanctorū Petri & Pauli.

gatio quædam erat nouis in Ecclesia emergentibus plantis. Cuius rei fidem ea nobis faciunt, quæ nunc videmus. Infinita enim proportione qui nunc Christianæ fidei titulo decorantur, eos excedunt, qui priscis olim temporibus in Christum crediderunt. Hæc nota ita est Ecclesiæ propria, vt eam hæretici sibi nulla ratione queât vsurpare. Stat enim fides & doctrina Ecclesiæ, ac quátò grauioribus machinis ab hæreticis oppugnatur, sibi sanam doctrinam, sibi Ecclesiæ auctoritatem falsò arrogantibus, tantò fit clarior omnibus & illustrior. Contrà verò, hæreticorum dogmata diuturnitatem non habuerunt, cùm & ea quæ nunc è tenebris eruuntur, & sub euangelij specioso titulo, populo venditantur, iam inde à mille & amplius annis confutata, abolita, antiquata, calcata sint: sicut paulò pòst clariùs indicabimus. Habemus ergò iá Ecclesię notam vnam, quam vsurpare sibi Satanę synagoga non potest.

Hęreticorũ dogmata diuturnitatẽ non habent.

Secunda nota Ecclesiæ, quòd sit Catholica.

CAPVT XXII.

SEcunda nota in eodem symbolo Apostolico expressa, quòd vocatur Catholica: quod nomen explicans Augustinus: Catholicam, inquit, dicit toto orbe diffusam, quia diuersorum hęreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per suas quasque prouincias continentur: Hæc verò à Solis ortu vsque ad occasum vnius fidei splendore diffunditur. Extat autem epistola Patiani de Catholico nomine ad Symphorianum, quod irrisisse Nouatianum indicat, quia sub Apostolis nemo Catholicus vocabatur. Omnes enim Ecclesiæ per orbem, sicut apud Be-

Ser. 131. & 181. de tempore.

Catholica Ecclesia quid.

Caput XXII.

dam ſcriptum legimus, vnam Catholicam faciũt, vt rectè dictum ſit ab Origine. Catholici dicimur, quia ſentimus idem quod vniuerſus mundus. Optatus quoque lib. 4. ab Epiſcopis diffinitum fuiſſe ſcribit: Eam dici Catholicam, quę eſſet in toto orbe diffuſa terrarum. Quam Gręci vocant Catholicam, eam Latinè licet dicere vniuerſalē: pertinet enim ad vniuerſa loca, pertinet ad vniuerſa tempora, pertinet ad vniuerſa hominum genera, pertinet ad nationes vniuerſas.

Lib. 5. hiſt. Anglica. De recta in deum fide. Vniuerſalis quomodo.

Quòd ad omnia loca pertineat, docet ſcriptura, quæ dicit: In omnem terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terrę verba eorum. Apoſtoli enim in mundum vniuerſum ire iuſsi ſunt, & prædicare euangelium omni creaturę: quod etiam ita fecerunt. Hinc eſt, quòd commendans Romanos Paulus: Fides, inquit, veſtra, annunciatur in vniuerſo mundo.

Pſal. 18. Marci vlt. Rom. 1.

Quòd pertineat ad vniuerſa tempora, ex ijs, quæ ſuperius dicta ſunt, facilè perſpici poteſt, cùm demonſtratum eſt, ab Adam cœpiſſe Eccleſiam, atq; ad nos vſque perueniſſe: ita vt cùm ortu, tum diuturnitate par ipſi mundo ſit & æqualis: neque vt reliqui conuentus hominum, murorum ambitu quodam circumſcribatur, ac ne regionis quidem alicuius finibus terminetur, ſed ab ortu Solis vſq; ad occaſum ſit laudabile nomē Domini. Sumpſit igitur initium ſimul cum orbe condito, duratura vſque ad finē orbis eiuſdē. Fũdauit enim eã Deus in æternũ, qui dixit: Ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõſummationē ſeculi. Et alio loco: Amē dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiãt. Et ſcribit Epiphanius, quòd Adam nõ fuit idololatra,

Pſal. 112. Pſal. 47. Matth. 28. Lucæ 21 Epiph. li 1. to 1. cõtra hæreſes.

latra, & nouit Patrem Deum, & Filium, & Spiritum sanctum. Propheta enim erat Adam, & nouit quod Pater dixit filio: Faciamus hominē. Quid igitur erat? Neque circuncisionem habens, neque simulachra colens, sed Christianismi formā ostendens. Sic enim de Abel, & de Seth, & de Enoch, & de Mathusalē, & de Noë, & Heber vsq; ad Abrahā, accipiendum est. Ab Adam igitur sumpsit exordium in Christum credentium Ecclesia. Caput XXII.

Quòd pertineat ad omnia hominum genera, cuiuscunque status, conditionis, ætatis, sexus, gentis etiam fuerint, testis est Paulus dicens: Non est in ea distinctio Iudæi & Græci: non est in ea circuncisio & præputium: non Barbarus & Scytha: non seruus & liber: non masculus neque fœmina: sed omnia in omnibus Christus: idē Dominus omniū, diues in omnes, qui inuocāt eū. Omnis enim qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Rom. 10. Colo. 3. Gala. 3. Ioël. 2.

Quòd pertineat ad vniuersas natiōes, indicat ille locus ex Apocalypsi: Redemisti nos deus in sanguine tuo ex omni tribu, lingua, populo, ac natiōe, & fecisti nos deo nostro regnū. Quodq; dicit Petrus: In veritate cōperi, quia nō est personarū acceptor deus, sed in omni gēte, qui timet eū, & qui operatur iustitiā acceptus est illi. Si ergò per omnia loca, per omnia tēpora, per oēs hominū status, & cōditiōes, per oēs gētes & natiōes dispersa est & diffusa Ecclesia, vbi sunt, qui triginta his annis nati, cū Donatistis de sua paucitate gloriātur? Christi Regis nostri dignitati, sicut August. alibi quæritur, eare detrahētes, cùm scriptū sit: In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia pricipis. Habet, et sēper habebit integrā Christus Apoc. 5. Acto. 10. Hæretici paucitate gloriātur. Li. 1. c. vlt. & li. 2. ca. 19. Li. 2. cōtra epist. Parmeniani cap. Et li. 2 contra literas Petiliani ca. 84.

 hęredi-

Caput XXII.

hæreditatem suam, & possessionem suam terminos terræ. Se potius subtrahunt huic magnæ hęreditati, qui Christo illam conantur subtrahere. Non relinquet Dominus plebem suam, quę est sicut arena maris: nec contentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes redemit. Neque enim parua, sed planè copiosa apud eum redemptio.

Psal.85. Prou. 14. Psalm.2. Psal. 129.

Quantus verò numerus istorum ad magnitudinem pretij? Etiam Eunomium hoc aliquando postulasse legimus, vt ne maiori parti, néue antiquioribus plus tribuerent: Sed eum Basilius audiendum non esse putauit: cui visum est indignum non plus aliquid antiquitati dare, nō reuereri multitudinem Christianorum, tam eorum qui sunt, quàm eorum qui fuerunt ex eo tempore, quo prędicari cœptum est euangelium. Vbi sunt, qui tenebras imperitis offundere conantur? dum talem Ecclesiam depingunt, quæ ignoretur, atque aspectū ac sensum omnem effudiat. Cûm tamen Ecclesiā audiri, atq; ad illā fratris delinquentis nomē deferri Christus iusserit: cûm Ecclesiæ Dei, quę est Corinthi, Ecclesiæ Thessalonicensium scribat Paulus, quas vtique sub aspectum hominum cadere oportuit, si denunciari frater, si reddi literæ debuerunt. Christus verò tabernaculum suum, hoc est, Ecclesiam suam, in Sole posuisse legitur, vt eā claram, manifestam, & illustrem omnibus faceret. Qua etiam de causa vocat eam ciuitatem in monte positam, quæ non potest abscondi. Posita est autem supra eum montem, de quo & Esaias & Michæas prædixerūt. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice mōtium, & super colles eleuabitur, & fluent ad eum omnes gētes,

Hęreticorū paucitas. Basil. lib. 1 cōtra Eunomium.

Ecclesia visibilis. Matt. 18.

Psal. 18.

Matth. 5. Esaiæ 2 Michæ. 4.

gentes, & ibunt populi multi. Hic est ille mõs quẽ vidit Rex Nabuchodonosor ex lapide sine manibus exciso creuisse in montem magnum, & orbem vniuersum impleuisse: in quo comminutis regnis alijs vniuersis, iuxta Danielis interpretationem, Deus cœli suscitauit regnũ, quod in æternum nõ dissipabitur, & alteri populo non tradetur. Hunc Danielis locum adducens Bernardus contra sui temporis hæreticos: Itaq;, inquit, lapidem de mõte abscissum sine manibus, montem factum & implentem mundum, vestris creditis intrusum antris? De hoc mõte nemo se Christianus deturbari patiatur. Quòd si quis dixerit homini Christiano, sicut Satanas olim dixit Christo: Si filius Dei es, mitte te deorsum, quamlibet multa diuinæ legis oracula produxerit, non cõmittat vnquam, vt ei parere animum inducat. Si quis dixerit: Ecce hîc est Christus, ecce illic: monet nos ipse Christus, nolite credere. Si dixerint vobis, ecce in deserto est nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Pulchrè hac de re scribit Augustinus: Non audiantur illi, qui ad religionum scissuras traducunt, dicentes: Ecce hîc est Christus, ecce illic. Partes enim ostendunt dicentes: Ecce hîc, ecce illic. Cùm illa ciuitas super montem sit, quem montem nisi eum qui secundum Prophetiam Danielis, ex paruulo lapide creuit, & factus est mons magnus, ita vt impleret vniuersum orbem. Nec illi audiantur, qui nomine secretæ & apocryphæ veritatis, & hominum paucitatis dicunt. Ecce in cubiculis, ecce in deserto, quia nõ potest abscondi ciuitas super mõtem constituta, quia sedes gloriæ exaltata est sanctificatio nostra. Ex quibus Augustini verbis apparet

Dan. 2.

Ber. serm. 66. in Cãt.

Matt. 4.

Matt. 24.

Aug. cõtra Faustũ Manichæum li. 13. ca. 13.

paret quod faciunt nostri temporis hęretici, fecisse quoque Manichæos, vt de paucitate suorũ gloriarentur. Quod apertius etiam indicat in libris quos scripsit contra aduersarium legis & Prophetarum. Paucitatem, inquit, hominum in suo errore commendat, quia videlicet paucorum est sapientia, quòd omnibus hæreticis aduersarijs Ecclesiæ Catholicæ, quę per omnes terras copiosa fertilitate diffunditur, in sua cuiusque propria vanitate cõmune est. Omnes enim de paucitate gloriantur, & seducere si possent multitudinem quærunt. Iulianus quoque, Pelagij discipulus, cùm plæraque dixisset, de inuidia, quam suos sustinere pro veritate iactaret, & de paucitate velut prudentiũ, quibus eos placere gauderet, obiter illi respondẽs Augustinus: Hęc, inquit, & veterum & nouorum omnium vox est hęreticorum, ipsa consuetudine iam sordidata & protrita. Idem Donatistæ quoque fecerũt, quemadmodũ apud Optatum videre licet: de quibus Augustinus ita scribit. Nec eos audiamus, qui sanctá Ecclesiá quę vna Catholica est negãt per orbẽ esse diffusam, sed in sola Aphrica, hoc est, in parte Donati pollere arbitrãtur. Ita surdi aduersus Prophetá dicẽtẽ. Dabo tibi gentes hęreditatẽ tuá, et possessionẽ tuá terminos terrę. Cresconius quoq; dicebat: In paucis frequenter est veritas. Errare multorũ est. Perijsse de cętero mũdo dicebãt Ecclesiá & in parte Donati in sola Aphrica remãsisse, quod etiã exemplis probabãt Enoch vnũ inter oẽs homines placuisse Deo. Noẽ cũ coniuge & nuribus & filijs solos in arca seruatos. Loth solum cũ filiabus de Sodomis liberatũ, & alia eiusmodi quæ recenset Augustinus in libro de vnitate eccle-

Li. 5. cõtra Julian. c. 1.

Li. 2. ca. 8. cõtra Parmil.

Aug. lib 8. cõt. Crescẽ. ca. 66.

Cap. 12.

Ecclesiæ, inter quæ duas etiam tribus recensebat, quæ solę remãserant apud filium Salomonis, cùm aliæ decem ipsius seruo se tradidissent. Sic, inquiebant, vt nunc totus mundus apostatauit: nos autem tanquam duæ illæ tribus in templo Dei, hoc est, in Ecclesia permansimus. Sic autem eos alloquitur Augustinus. Quid est hęretici quod de paucitate gloriamini, si propterea Dominus noster Iesus Christus traditus est ad mortem vt hæreditate multos possideret? Neque dissimilibus verbis vsus fuit ante Augustinum Hieronymus. Qui cùm Luciferiani dicerent, vniuersum mundum esse diaboli, & factum de Ecclesia lupanar, non sine causa Christum fuisse mortuum dicit, nec ob Sardorum tantum mastrucam Dei filium descendisse. Ac aliquot chartis interiectis. Si Ecclesiam non habet, inquit, Christus, aut si in Sardinia tantum habet: pauper factus est. En si Britannias, Gallias, Orientem, Indorum populos, & totum semel mundum possidet Sathanas, quomodo ad angulum vniuersæ terræ crucis trophęa collata sunt. De Arrianis quoque scribit Socrates. Quod cùm illis multitudo populi adhęreret de multitudine gloriabantur. Cùm autem à se multos ad Ecclesiam deficere viderent, illud ex euangelio proferebant. Multi sunt vocati pauci verò electi. Quam ob rem nihil est quòd de paucitate sua glorientur hæretici, nec est quòd dicant: Ecce in cubiculis, ecce in deserto Christus est. Non est caput nisi in corpore suo: non est Christus nisi in sua Catholica Ecclesia. Præclarè dixit Hieronymus: Stultum est eum paruo loco vel abscondito quærere, qui

Cap. 7. Aug. de agone Christian. c. 29.

Hieronymus.

Li. 5. ca. 10.

In 24. cap. Matth.

qui totius mundi lumen est. Ecclesia porrò Catholica ibi est, vbi est fides Catholica. Fides autem Catholica ea est, quæ per orbem vniuersum, iuxta Christi præceptum, eadem semper annunciatur: nec vel tempore, vel locis vnquam variatur: à qua si quis dissentiat, is Catholicus non est, quòd singularem quandam opinionem, non vnam communem omnium fidem complecti videtur.

Quomodo dignosci poßit Catholicus, exẽplis illustratur.

CAPVT XXIII.

QVoniam verò sicut Ecclesia, sic fides etiam Catholica dicitur, & homo Catholicus: quo magis dignoscere Catholicum à singulari siue schismatico aut hæretico liceat, exemplis id planum facere conabimur.

Arbitrium seruum, & nõ liberũ

Dicit aliquis, absoluta necessitate euenire omnia: non esse liberũ, sed seruum hominis arbitriũ, non est Catholicus. Quid ita? quia doctrinã hanc non recipit Ecclesia Catholica. Cuius primus auctor cùm fuisse videatur Simõ Magus, à Petro Apostolo legitur confutatus, sicut à successore ipsius Clemente memoriæ proditum est. Simonem posteà sequuti fuerunt in hac hæresi pertinaciter tuenda, Marcion & Manichæus: à Tertulliano & Augustino: Petrus Habailardus ab Anselmo, Bernardo & Thoma confutati: Ioannes Vicleff in Cõstantiensi primùm, deinde & in Basiliensi Concilio condemnatus. Ab ijs maioribus prodierunt, qui nostro hoc æuo Euangelici, quàm Christiani dici malunt. Ac rectè quidẽ: Hoc enim euangelium, si modò tam impiam, tamque absurdam doctrinam, tam prẹclaro nomine dici fas est, èden-

Clem. li. 3. recog. episto. 190.

Euangelici nostri temporis.

è densissimis, vt gloriantur, tenebris erutum atq; in lucem prolatum, non à Christo, non à quoquã Apostolorum, sed à Simone Mago sibi per manus traditum acceperunt.

Dicit aliquis: Christianos omnes esse sacerdotes, æquè mulierem, aut puerum, vt Papam absoluere, non est Catholicus. Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Ecclesia Catholica. Vetus est hæresis hæc Quintilianorum, apud quos Episcoporũ & Sacerdotum officio fœminę fungebantur, sicut auctores sunt Epiphanius & Augustinus. Quem errorem sequuti sunt ante trecentos triginta annos pauperes de Lugduno, qui & Valdenses vocãtur: centum verò & octoginta post annis Ioannes Vicleff hanc hæresim sopitam resuscitauit. Atque ij sunt Apostoli, à quibus hoc euangelium ad nostri temporis Pseudoeuangelicos manauit. Hæresim hanc suo quoquo tempore fuisse Tertullianus indicat in libro de Præscriptionibus contra hæreticos.

Oẽs esse sacerdotes et fœminã & puerum officio fungi.

Hæresi 49.
Hæresi 27.

Dicit aliquis: Fidem solam ad salutem sufficere, neque prodesse quicquam opera: non est Catholicus. Quid ita? Quia hanc doctrinam non recipit Ecclesia Catholica. Sumpsit error hic originẽ ex Pauli scriptis malè intellectis, ipso adhuc Paulo superstite, sicut indicare nonnihil videtur Petrus. Quæ res, vt Augustinus testatur, adegisse videtur Iacobum ad epistolam suam scribendam. Posteà sicut idem tradidit, per Eunomium quendam error hic fuit renouatus: quem ipse refellit in libro, quem inscripsit de fide & operibus.

Fides sine operibus.

2. Petri vlt.
Aug de hęresibus, hæresi 59.
De fide & operibus, ca. 14.

Dicit aliquis: Omnia opera esse æqualia, neque ieiunium vllius, neque virginitatem esse meriti

Virginitatis meritũ.

maio-

maioris, quàm coniugiũ: esse virginitati pares nuptias: non est Catholicus. Quid ita? Quia non recipit doctrinam hanc Ecclesia Catholica, quę profecta est ab auctore Iouiniano, qui cùm esset Monachus, sicut apud Augustinum legimus, relicto monachatu, velut canis ad vomitum est reuersus: cuius errore seductæ sanctę virgines, irritam facientes primam fidem, nupserunt. Quem duobus libris iugulauit Hieronymus.

Aug. lib. 3 de peccatorum meritis & remissione cap. 7.
2. Pet. 2.
1. Tim. 5.

Dicit aliquis: Non esse sanctos inuocandos, nec haberi reliquijs eorum honorem oportere: non est Catholicus. Quid ita? Quia non recipit doctrinā hanc Ecclesia Catholica, cuius primus auctor fuisse videtur Eustathius, in Concilio Gangrensi damnatus, quem sequutus est postea Vigilantius, per Hieronymum erroris conuictus.

Sāctorum inuocatio & reliqæ.

Dicit aliquis: Missam non esse sacrificium: non est Catholicus. Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Ecclesia Catholica. Fuit error hic impius Petrobrusianorum, quos ante quadringentos annos confutauit, vir doctus & pius, Petrus venerabilis Abbas Cluniacensis.

Missæ sacrificium.

Dicit aliquis: In ieiunando neque ciborum delectum, neque dierum discrimen vllum habendũ esse, quouis tempore cibos quoslibet, etiā si secùs Ecclesiæ constitutionibus cautum sit, rectè sumi: non esse pro mortuis Deum orandum, aut Mediatoris sacrificiũ offerendũ: nō est Catholicus. Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Ecclesia Catholica, quæ videtur auctores habuisse Iouinianũ & Aërium, sicut Philaster, Epiphanius, Hieronymus, Augustinus testātur, ante mille ducētos propè annos hęreseos damnatos.

Ciborũ ac dierũ delectus.
Pro mortuis orandũ.
Epiph. hęresi 57.
Lib. de hæresibus.

Dicit aliquis: Christi & Sanctorum eius imaginibus non modò nullum habendum honorem, verùm etiam è templis eas eijciendas esse: non est Catholicus. Quid ita? Quia doctrinam hanc non recipit Ecclesia Catholica. Hæc hæresis totis à Christo nato septem seculis nullas egisse radices videtur. Etsi Patriarcha Constantinopolitanus Tharrhasius (quemadmodum ex actis Nicænæ secundæ Synodi, quæ fuit septima vniuersalis, cognoscere licet) Manichæos, Marcionistas, & eos qui Christi naturas confundebant, quorum Princeps Fullo fuit, imagines respuisse narrat. Pręterea Xaneam quendam Hieropolitanum prius Episcopum quàm esset Christo per baptismum initiatus, & Seuerum hęreticum. Porrò Xeneæ siue Xenaiæ tribuit hoc elogium Euagrius, quòd verè vir fuerit à Deo alienus. Nicephorus verò & ante eũ Gregorius Cedrenus, cuius annales nuper in lucem prodierunt, peridoneum sathanæ ministrum & impietatis mancipium vocat. Primus inquit Xenaias. O audacem animum & os impudens, qui vocem illam euomuit CHRISTI & eorum qui illi placuerunt, imagines venerandas non esse. Floruit autem Xenaias hic sub Anastasio Imperatore, post annum CHRISTI 500. Ioannes verò Monachus vicarius Orientalium Episcoporum, in eadem septima Synodo primum auctorem huius hæresios esse vult quendam Haraiapechim, quem officinam diabolorum appellat hominum præstigiatorem & veneficum, & Ecclesię Dei hostem implacabilem: qui quo tempore vixerit, non satis constat. Eodem autem seculo quo Xenaias, fuisse videtur.

Caput XXIII. Hæresi 53. Imagines sanctorum honorãdæ.

Euag. li. 3. cap. 31.

Acto. 6.

Sere-

Serenus quoq; Masiliensis Episcopus, verùm plus quàm 80. annis interiectis: quem grauiter à Gregorio primo reprehensum esse legimus, quod imagines confregerit. Quamuis autem primus ex Imperatoribus idem fecerit Philipicus, qui non solùm ex templis eas eijcere, verùm & sextam Synodum œcumenicam ex omni hominum memoria tollere conatus est, primum tamen huius hæreseos auctorem Theosterictus esse vult. Leonem Isaurum, qui propterea vocatus etiam est Iconomachus atque Theomachus, quem hoc nomine tribus libris grauiter insectatus est Ioannes Damascenus, quibus tam piè, tam doctè, tam disertè cultũ imaginum defendit, vix vt quicquam ea de re scribi melius potuerit. Quòd autem hic Imperator imagines deijci, abradi, conteri, comburi iussit, fecit in duorum Iudæorum gratiam, & fecit reclamante Patriarcha Germano, viro non minus doctrina, quàm vitę sanctimonia celebri: quem etiã libidini suæ resistentem loco mouit, ac sua dignitate priuauit. Quod facinus minimè sibi ferendũ duxit Gregorius Pontifex. Itaque cùm tres anni nondum intercessissent, Concilium Romæ congregauit, ad quod cùm Episcopi prope 1000. cõuenissent: imaginum veneratio comprobata. Leo autem Imperator, & communione fidelium & Imperio priuatus est, quodque per summam iniuriam Germano Patriarchæ fecerat, idem ipse optimo iure passus est. Huic autem scelesto patri multò successit scelestior filius Constantinus, non sine causa Copronimus appellatus. Hunc Theodorus quem Gręci Studitam vocant, malitię domicilium, et multorũ capitum draconem appellat.

Greg. li. 7. epist. 109. li. 9. ca. 9.

Theost. in vita Nicetæ.

Hunc ingenti crudelitate prȩditum Venerem coluisse: dæmones inuocasse, nocturna sacra in quibus pueros mactabat fecisse. Paulus Diaconus, Zonarras & Suidas, Georgius Cedrenus, & alij nonnulli memoriæ prodiderunt. Is igitur talis cùm esset, & Romæ Synodum à Gregorio tertio congregatam, ingenti Patrum numero venerationẽ imaginum approbasse cognouisset. Congregauit ipse quoque Constantinopoli Synodum, quam septimam Oecumenicã dici voluit, in qua quôd Principi placuit, legis vigorem obtinuit. Eiectis igitur ex templis imaginibus, interdictum est omnibus ne quis eas venerari deinceps auderet. Quod eius decretum cûm posteà Constantinopolitanus Patriarcha sibi displicere non obscurè tulisset: primùm in exilium est missus, deinde cûm fuisset reuocatus, alapis cȩsus, asino impositus, in ludis Circensibus, circunductus, consputus, puluere conspersus, ad extremum capite trũcatus est. Oecumenicum quoque professorem in schola Constantinopolitana, cum 12. collegis in ædibus Regijs nocte subiectis ignibus idem tyrannus comburi fecit. Adeò libera fuit illa Synodus, quã nostri quoque temporis hȩretici septimam Oecumenicam fuisse volunt: cûm tamen & à tyrãno coacta, tyranniceque gesta fuerit, & in ea nullus Romani Pontificis Legatus adfuerit. Quin & ab alijs Catholicis solijs (libet enim vti Georgij Cedrini verbis) nimirum Alexandria, Antiochia, & Ierosolyma nemo prȩsens aderat. Indixit autem Romæ Stephanus Papa paulò pôst Concilium, ad quod cùm frequentes Patres vocati venissent, Synodus illa Cõstantinopolitana quæ se dici volebat Oecumeni-

Caput XXIII.

Paul. li. 21. Zonar. lib. 3. sui in suo Lexico.

Caput XXIII.

cam, tanquàm execrabilis & pernitiosa fuit abrogata, simul vt restituerẽtur imagines vnanimi Patrum consensu decretum est. Cuius etiam successor Adrianus Pontifex iterum Niceæ sub Constantino Copronimo filio & Irene matre eius verè Cõcilium Oecumenicum conuocauit. Sic enim de eo scribunt Patres in eo congregati, Spiritus sancti inspiratione in hoc ipsum conuenientes, eiusdem cooperatione omnes in idem consensimus: Oriens, inquam, Occidens, Septentrio, & Meridies, in vnam vnionem, vt ita dicam, conuenimus, vbi conuenerunt Patriarchæ, si minus per se, saltẽ per Legatos suos, vbi totus Oriens, Occidens, Septentrio, Meridies, congregatus est: quis ibi dubitet Oecumenicum Concilium fuisse: cùm præsertim etiam octaua Synodus habita Constantinopoli & Florentiæ, & Anastasius & Photius in libro quem de septem Oecumenicis Concilijs conscripsit, & Paulus Diaconus, & Iuo, & Gratianus, & Nicephorus, & alij multi, eam pro Oecumenica agnoscãt. Contra quam tamen editus est liber quidam sub Caroli magni nomine, anno 1549. cùm tamen nihil minus Carolus Magnus cogitauerit, quàm vt Synodum illam oppugnatam vellet. Nam quòd Synodum etiã Francoforti Carolo Magno imperante cõgregatam aiunt, in qua septima Synodus fuerit abrogata, de septima Synodo rectè potest intelligi, quę fuit habita sub Cõstantino Copronimo, nõ aũt, quę sub Cõstantino & Irene. Et cõstat, quatuor annis post libellum hunc æditum, à Romano Pontifice Imperatorẽ salutatum & inauguratum esse. Præstitisset autem hoc beneficium illi Pontifex? si in eundem Iconoclastarum erro-

Acti. 7. episto. 2.

Anasta. in Præf. 8. Synodi.

Paul. li. 21. suo libr. 4. cap. 130.

Gratia. distin. 16 c. 6.

Niceph. c. 1.

Tomo 20.

errorem incidiſſet, propter quem à Grȩcis ad Germanos Imperium tranſlatum fuit? Clamat autem res ipſa, falſum eſſe, quod ab iſtis aſſeritur. Nunquàm enim ante noſtrum hoc ſeculũ in Germania deiectas fuiſſe imagines conſtat: quod proculdubiò factum fuiſſet, ſi tale, quale volunt iſti, Concilium in Germania celebratum fuiſſet. Itaque rebus ipſis etiam & factis mendacium hocipſorum apertiſsimè cõfutatur. Scripſit autem Adrianus Papa libellum quendam ad Carolũ Magnum, quo liber ille confutatur. Fuit alia quoque Synodus habita ſub eodem Adriano Pontifice Francoforti, quo tempore Carolus Imperator Magnus regnabat, vbi ſimiliter Pſeudoſynodus illa ſeptima Conſtantinopolitana tanquàm adulterina reiecta, quin & vſus imaginum eſt approbatus. De quarum cultu tres etiam extant Aurelianenſis Epiſcopi Ionæ libri, quibus ita iubente Lodouico Pio, qui Caroli Magni fuit filius, impia Claudij Thaurinenſis contra cultum imaginum ſcripta piè, docteque confutauit. Totis itaq; 100. & paulò plus annis, poſt natũ à nato Chriſto 700. de imaginibus magnæ fuerunt contentiones, quȩ tamen ſeculis poſterioribus repreſſæ ſunt, prætèrquàm quòd hac ætate noſtra, & quibus in locis Valdenſis hæreſis ante annos plus minus 500. vigebat, in eas alicubi ſæuiri cœptum eſt. Cùm itaque tot Synodorum decretis Iconoclaſtarum hæreſis iugilata ſit, prȩcipuè verò ſecundæ Nicænȩ, quam Oecumenicam fuiſſe nemo ſanus dubitat. Quiſquis diuerſum ab ea ſentit quȩ Catholicam Eccleſiam repræſentabat, Catholicus dici non poteſt.

Caput XXIII.

Caput XXIII.

Sacerdotũ cõiugia.

1.Cor.11.

Dicit aliquis: Vxores ducendas esse Sacerdotibus: non est Catholicus. Quid ita? Quia doctrinã hanc nõ recipit Ecclesia Catholica: quæ cum Paulo dicit: Si quis contentiosus esse velit, nos cõsuetudinem hanc nõ habemus. Hæc hæresis ad auctorem Iouinianum referri potest. Quamuis Epiphanius eam ad Nicolaum, qui fuit Apostolorũ temporibus, referre videatur: Nunquam in Ecclesia Catholica fuit sacerdotibus licitum vxores ducere, quãuis fas aliquando fuerit, quas duxissent ante sacerdotium, deinceps retinere. Sed alio loco fortaßis ea de re fusius dicetur.

Hæresi 25.

Catholicus quis.

Singularis schismaticus & hereticus est.

Verùm quid est necesse singulos hæreticorum errores, quos pridem sopitos videmus hoc tempore resuscitatos, enumerando recensere? Vno verbo rem omnem complecti licet. Quisquis Oecumenico Concilio legitimè congregato non credit, neque decretis eis paret, sed suum iudicium totius orbis iudicio præfert, non catholicus, verùm singularis est: hoc est, schismaticus & hæreticus. Rectè enim à diuo Bernardo dictum est, quòd omnibus vna intentio semper fuit hæreticis, captare gloriam de singularitate scientiæ. Quod ante Bernardum quoque seculis aliquot his verbis è Gregorio scriptum legimus. Communem scientiam habere refugiunt, ne cęteris æquales æstimẽtur: occulta & noua semper exquirunt, quæ dum alij nesciunt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Atque ideò nisi quòd ipsi sentiunt, rectum putãt nihil. Catholicus, sicut antè dictum est, idem est, quòd vniuersalis. Nam quòd vniuersis probatur, in eo facilè acquiescit. Qui verò de singularitate scientię captat gloriam, existi-

Bern. in cãtic. Ser. 65.

Iren. lib. 3. cap. 2.

Hieron. in ca. 19. Esaię

Greg li. 4 mora. c. 18.

existimans se esse aliquid, cùm nihil sit: atque inflatus sensu carnis suæ, & non tenẽs caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei: non quod vniuersis, verùm quod sibi soli placet, id solùm recipit: omnes desipere, se solùm sapere persuasum habet: atque ita quoniam segregat semetipsum ab vniuersitate, neque rectum esse quicquam putat, nisi quod ipse intelligit, singularis est, hæreticus est, schismaticus est: non est Catholicus, neq; pertinet ad Ecclesiam catholicam, verùm ad Sathanæ synagogam. Nihil autem potest hac singularitate Ecclesiæ Dei esse perniciosius: quod etiam Propheta indicat, cùm de vinea domini, quæ est Ecclesia eius, loquitur, quòd singularis ferus depastus est eam. Quem locum enarrás Augustinus: Singularis ait, quia superbus. Hoc enim dicit omnis superbus: Ego sum, ego sum, & nemo: sicut etiam apud Esaiam scriptum legimus: Sapiẽtia tua & scientia tua deceperunt te, & dixisti in corde tuo: ego sum, & præter me non est amplius. Libet hîc ex Vincentio Lyrinensi Catholici definitionem adscribere: Ille est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiam, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nil pręponit. Non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, nõ Philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis permanẽs quicquid vniuersaliter Ecclesiam catholicam tenuisse cognouerit, id solùm sibi tenendum, credendumque decernit. Quicquid ab aliquo deinceps vno prȩter omnes, vel contra om

Caput. XXIII.
Gala. 6.
Gala. 2.
Singularitate nihil perniciosius ecclesię.
Psal. 79.
Esaiæ 47.

nes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationẽ potiùs intelligat pertinere.

Quòd Concilium Oecumenicum Ecclesiam Catholicam repræsentat.

CAPVT XXIIII.

Cõciliũ generale Ecclesiam Catholicã repsentat.

NEque verò dubitare debet quisquam Christianus, quin Concilium Oecumenicum legitimè congregatum Ecclesiam Catholicam repræsentet. Quamobrem quod ab illo statuitur, ab Ecclesia sancta Catholica statuitur. Quod etiã Augustinus indicat, cùm plenarij Concilij sententiá totius Ecclesiæ consentionem vocat. Et ante eum Athanasius: Ea, inquit, causa fuit, cur vniuersus orbis in concilium coiret. Vniuersum orbem vocat trecentos decem & octo Patres in Concilio Nicæno congregatos. Et in octaua Synodo, quæ quarta fuit Cõstantinopolitana, Bahanis Photium sic alloquutus legitur: Loquere Domine Photi, totus mundus hîc est. Totum mundum vocauit Synodum Oecumenicam.

Aug. li. 1 c. 18. de bapt part. cõtra Donat. In epist. de Synodis Arrimini et Seleuciæ congregatis. Actione. 5.

Cõcilij generalis decretis q nõ credit, non credit Ecclesiam Catholicam.

Quoniam igitur Ecclesia Spiritu sancto regitur, in his quæ pertinent ad fidem, errare nullo modo potest. Qui itaque non credit Oecumenico Cõcilio, qui non acquiescit in eo, quod ab illo definitũ est, sed in dubiũ reuocare conatur, denuoq; disceptari vult de his, quæ semel illius iudicio terminata, recteq; cõstituta sunt, nõ credit sanctá Ecclesiam Catholicam: Spiritui sancto per os illius loquenti repugnat: atque ideò Catholicus aut Christianus dici non meretur: sed habendus est, iuxta Christi præceptum, tanquàm Ethnicus et Publicanus. Præclarè Leo Pontifex: Quæ patefacta sunt

Matt. 18.

Leo epi. 78.

sunt quærere, quæ perfecta sunt retractare, & quæ sunt definita conuellere, quid aliud est, quàm de adeptis gratiam non referre? & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere? Quamobrem non sunt audiendi, qui denuò de his referri volunt, de quibus decreta conciliorum intercesserunt. Quid enim? Superiorum conciliorum actis rescissis, an nõ ingens disciplinæ, religionis, & institutorũ perturbatio, neq; mediocris rerũ diuinarũ & humanarũ omniũ esset confusio sequutura? Quid fide nostra incertius? quid institutis mutabilius? quid ecclesię statu futurũ esset perturbatius? Quis tandẽ quærẽdi? quis disputãdi finis esset expectandus?

Caput XXIIII.

A concilijs definita, nõ esse reuocãda in dubium.

Exoptatur Concilium ab omnibus. Quis autẽ erit eius vsus? si posteaquàm decretum in eo quicquam fuerit, post aliquod temporis interuallum de eo, quod semel est decretum, disputare, atque illud rescindere, vel saltem in dubium reuocare licebit? Quid aliud hoc fuerit, quàm efficere, vt semper fluctuent hominum conscientiæ, si nihil pro certo & indubitato habuerint? vt possit Paulinum illud dici: Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Postulabatur hoc priscis etiam temporibus ab Arrianis, vt quibus de rebus Nicænæ Synodi decretum intercesserat, de his denuô disceptare liceret: verùm decretum est à pijs, sufficere debere Nicænæ Synodi decreta: nec in illis quicquam deinceps curiosè diuexandũ esse. Cumq; nouã quandam scripturã de fide (quam nunc vocãt cõfesʃionẽ) Valens & Vrsatius produxissent: iussit Synodus & aliarum hæresũ & Nicæni quoq; cõcilij expositionẽ legi,

2. Tim. 3. Socra. li. 2. ca. 20. Eccles. hist.

Zozom. li. 4. ca. 17.

Caput XXIIII.

vt alijs hęresibus dānatis, Nicænis decretis consentirent: & in posterum nemo de istis conquereretur, aut Synodū efflagitaret, sed præteritis contentus esset. Absurdum enim esse, quasi iá primùm credere incipientes talia conscribere, & pręcedentium temporum traditionem traducere, qua vsi tam ipsi, quàm maiores, Ecclesijs pręfuissent. In Chalcedonensi verò concilio non permissum est itidem in decreta Nicęnę Synodi inquiri: quin clamauit sancta Synodus: Si quis retractat, anathema sit. Si quis super ista inquirit, anathema sit. Maledictus qui addit. Maledictus qui aufert. Maledictus qui innouat. Ibidem cùm esset proposita Leonis epistola, nihil aliud quęsitum est, quàm illud: Num expositionibus trecentorum octodecim sanctorū Patrum, & centum quinquaginta apud Constantinopolim, & in Ephesino concilio à sanctissimo episcopo Cyrillo expositæ fidei concordaret. Cūque omnes episcopi concordare dixissent, ita statim recepta est, vt qui contrà sentirent, pro hęreticis haberentur. Hoc est, quod ab Athanasio quoque scriptum legimus: Quę nūc à tot ac talibus Episcopis probata sunt ac decreta, clareque demonstrata, superuacaneum esse denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne si nunc quoq; examinentur, & denuò iudicentur, ac rursus examinentur, atque iterum, in infinitum exeat ista curiositas. Leo quoque Pontifex: Quotiescunque diuina gratia administrante, illos qui foris sunt, fonte doctrinę aut submergimus aut purgamus, in nullo ab illis, quas Spiritussancti diuinitas in Chalcedonensi concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrunque hostem nouellæ perfidiæ sermoné

Athana. Apolog. 2.

Leo epi. 6.

 Caput XXIIII.

monẽ noſtrum cum omni cautela liberemus: nõ iam, quod abſit, tanquam de dubijs differentes, ſed auctoritate ſua, quæ benè definita ſunt, aſtruentes. Et iterum: Prænoſcat, inquit pietas veſtra venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos, non ad confligendum cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos, à ſede Apoſtolica profecturos: quia de rebus & apud Nicæam & apud Chalcedonam ſicut Deo placuit definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia & infirma ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit auctoritas. Idẽ epi. 78.

Extat Valentiniani Imperatoris, ſimul & ipſius collegæ Martiani edictum, in quo decreta Synodi Chalcedonenſis rata ab omnibus haberi volunt: vbi his verbis vtuntur: Ceſſet igitur iam prophana contentio. Nam verè impius atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit. Extremæ quippè dementię eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Nemo itaque vel clericus, vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis, & aduenientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidię occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſsimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contendit, cùm ea, quæ nunc de fide Chriſtiana ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiões, & ſtatuta ſanctorũ Patrũ trecentorũ decem & octo, & centum quinquaginta, definita eſſe noſcuntur.

Chalc. ſyn. Actione 3.

Non diſpu tandũ de ijs q̃ ſemel ſtatuta sũt.

tur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non solùm contra fidem bene compositam veniunt, sed etiam cum Iudæis & Paganis ex huiusmodi certamine prophanant veneranda mysteria. Quibus verbis etiam ad Palladium scribens Martianus vsus fuisse videtur, sicut in codicē Iustiniani relatum esse legimus.

Est & aliud edictum Martiani ad Constantinopolitanos, vbi dicit: Admonuimus vniuersos, vt de religione disputare desinerent, quoniam vnus & alter tanta secreta inuenire non potest, maximè cum summo labore & amplissimis oratiōibus tot venerabiles sacerdotes, nisi Deo, vt credendū est, auctore, ad indaginem veritatis nō potuerint peruenire. Et Leonem sequutus Gelasius: Patres, inquit, nostri Catholici, docti Pontifices in vnaquaque hæresi: quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atque Apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemque maiorum, facta semel congregatione sanxerunt: inconuulsum voluerunt deinceps, firmumque constare: nec in eadem hac causa denuò, quæ prefixa fuerant, retractari qualibet recentiori præsumptione permiserunt, sapientissimè prouidentes: quoniam si decreta salubriter, cuiquam liceret iterare, nullum prorsus contra singulos errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper ijsdem furoribus recediuis omnis integra definitio turbaretur. Neque dissimilia leguntur apud Symmachum ad clerum Dardaniæ, & apud successorem eius Hormisdam ad Epiphanium scribentem. Quos sequutus Gregorius quatuor Concilia, quæ suam ætatē

Gelasius in epist. ad Episcopos Dardaniæ.

Greg. in registro li. 1. ca. 24. & li.

ætatem præcesserant, sicuti sancti Euangelij quatuor libros se suscipere & venerari fatetur, quorũ fidei si quis addere vel adimere aliquid præsumpserit, eum Anathemate ferit. Cunctas, inquit, personas, quas illa respuunt, respuo: quas venerantur, amplector. Quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut soluere, quos ligant: aut ligare, quos soluunt. Quod ante Gregorium fecisse quoque Theodosium Cęnobiarcham, auctor est Symeon Metaphrastes. Cùm enim suggestum is conscendisset, in quo solent legere sacerdotes. Si quis, inquit, quatuor sanctas Synodus non tanti esse æstimat, quanti quatuor Euangelia, sit anathema. In quam sententiam ab Agathone quoq; nonnulla scripta sunt ad Constantinum Imperatorem, sicut in actione quarta sextæ Synodi Constantinopolitanæ legitur.

Caput XXIIII. 2. ca. 49. & lib. 3. ca. 33.

Quatenus licitũ sit disputare de ijs, q̃ semel in Cõcilijs sunt decreta, vide 2. epist. synodalẽ cõcilij Basiliensis.

In vita eius q̃ habetur 5. tom. Lippomani.

Sed isti istud putant, quod de Dialecticis suis & Rhetoricis, quodq́ue de locis cõmunibus faciunt: vt quotannis propè scripta sua mutent, idem in tã serio fidei Catholicæ negocio facere licere. Sed alia est Catholicæ, alia singularis & priuatæ fidei ratio. In illa est constans & perpetua voluntas: in hac & ritus, & doctrina mutatur in annos, ac modò non in dies singulos, sicut scriptum est: Stultus vt luna mutatur. De Regis hominis decreto, posteaquàm semel pronunciatum est, disputare fas non est, sed ei parere necesse est: & fas erit de Spiritus sancti decreto per os Ecclesiæ loquentis disceptare, atq; illud in dubium reuocare? Absit à piorũ cordibus hęc tam impia cogitatio. Libet autem etiam eius ea de re sententiam adscribere, qui

XXIIII. qui fuit nostri temporis hæreseon architectus. Is
Lutherus. Psalmum 82. enarrans. Legimus, inquit, quid san
cti Patres in Concilio Nicæno fecerint, simul vt
Arrianorum doctrinam legi audiuerunt, exhibilâ
runt eam vnanimiter, neque dignati sunt eam au-
dire, nec passi sunt vt eam defenderent: sed con-
demnârunt eos euestigiò absque vlla disputatio-
ne, tanquam manifestos blasphematores. Moses
Deut. 13. etiam in sua lege præcepit, vt tales falsi doctores
lapidētur. Ad eundem modum & hîc non est mul
tum disputandum, sed inauditi atq; inaudita cau-
sa condēnandi sunt tales manifesti blasphemato-
res. Sicut etiam præcipit Paulus ad Titum 3. De-
Titum. 3. bere hæreticum vitari post vnā & alteram admo-
nitionem. Et Timotheo prohibet contentiones et
disputationes, quæ nihil aliud efficiunt, quàm
quòd auditores perturbant. Nam tales commu-
nes articuli totius Christianitatis, sunt iam satis
auditi, declarati & conclusi, scripto & confessiōe
totius communis Christianitatis: sunt multis mi-
raculis confirmati, sunt multo sanguine sanctorū
martyrum consignati, sunt omnium doctorum li-
bris defensi, neque deinceps vllius indigent magi
Prædicatores angulares. sterio aut artificio. Deinde verò angularium prę-
dicatorum nequitia est cohibenda, qui non voca-
ti, neque missi, repunt in domos, & venenum suū
effundunt, priusquàm Parochi aut magistratus re-
sciscere possint. Hi sunt fures & latrones, de qui-
bus loquitur apud Ioannem Christus, qui in alie-
nas Ecclesias irruunt, & alienum officium sibi v-
surpant, quod eis non commissum, sed prohibi-
bitum est. Hactenus Lutherus.

Sed

Sed ſcriptum eſt, aiunt, ab Auguſtino, etiam ipſa plenaria Cõcilia, ſæpè priora poſterioribus emẽdari. Scriptum eſt: ſed non eo ſenſu, quaſi quòd ſemel in cauſa fidei ſtatutum eſt in vno aliquo plenario Cõcilio, id in altero retractari poſteà liceat. Vel vnum Concilium aliquod plenarium legitimè cõgregatum proferatur, in quo prioribus plenarijs Concilijs itidem legitimè congregatis, contrarium ſit aliquid conſtitutum in his quæ ad fidem pertinent: proferri proculdubiò nullum poterit. Nam ſi quis vel Ariminenſe, vel Syrmienſe, vel Antiochenum, vel Epheſinum ſecundum, aut ſi quæ fuerunt alia eiuſdem generis Concilia cõgregata protulerit, quandoquidem auctoritate Romani Pontificis vel congregata, vel comprobata iuxta Canones Nicęni concilij non ſunt, legitimè congregata concilia nequaquam dici poſſunt, ſed conuenticula potiùs & conciliabula. Eſt quidem ita, quòd in his quæ facti ſunt, fieri poteſt, vt fallatur aliquando plenarium Concilium, non autem in his, quæ fidei. Quo reſpexiſſe Auguſtinum, cûm diceret, plenaria Concilia priora, poſterioribus emendari, vel ea, quę ſtatim ſequuntur verba, planum faciunt. Subiungit enim e veſtigiò: cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat. Quamobrem in his, quæ ſunt iuris poſitiui, quæ vel ad externum aliquem ritum, vel ad Eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum, & temporum circunſtantia, mutationem aliquando requirunt, fit nonnunquam, vt priora concilia poſterioribus emendentur: quôd quædam ſuperioribus ſeculis quadrare poterant, quæ poſterioribus

Caput XXIIII.
Li. 2. cõtra Donat. c. 3.

Cõcilia priora à poſterib. quo modo corrigantur.

bus minimè conuenire, vel ipsa magistra rerum experientia compertum est. Itaque cùm longè sint omnium vetustissimi canones, qui vocantur Apostolorum, quoniam tamen in eorum plerisq; nimio plus inerat sæueritatis, quàm posteriora secula ferre non posse videbantur: factum est, vt posterioribus Concilijs emendarentur, mitigarëturque. Est canon Apostolicus: deponi debere Presbyterum fornicantem: quē in Concilio Gangrensi, sicut à Gratiano citatur, legimus emendatum, pœnamque mitigatam: Sic in Concilio Nicæno constitutum fuit, vt Alexandrinus Patriarcha proximum à Romano Pontifice locum teneret: cui nõ ita multo pòst in Constantinopolitana Synodo prælatus est Constantinopolitanus. Adeò verum est, quod Isidori, Gregorij, Hieronymique productis sententijs ostendit Gratianus, in plerisque decernendis, causam, locum, tempus, personas considerari oportere: quæ quoniam perpetua non sunt, fit vt in eiusmodi, etiam plenariorum cõciliorum decreta nonnunquam priora posterioribus emendentur, quæ tamen in his, quę pertinent ad fidem, fixa & immobilia esset oportet, ac sempiterno tempore duratura.

Can. 75. distin. 82. ca. presbyter.
Cap. 6.
Cap. 5.
Distin. 29. cap. 3.

Neque verò propterea Cõcilium Oecumenicũ non reprę sentat Ecclesiam catholicam, quòd nõ omnes è vulgo ad illud cõuocantur, eique intersunt. Nam nec fieri id vlla ratione potest: etsi maximè fieri posset, quid tamen aliud turba, quàm turbationem esset allatura? Præclarè dictum est à Ioanne Chrysostomo, quòd multitudo est magister seditionis & cõtumaciæ, paucitas verò magistra disciplinæ. Neq; sine causa multitudo bellua mul-

Cõcilia generalia repsentãt vniuersam Ecclesiam.
Chrys. ho. 1. in Matthæ. operis imperfecti.

multorũ capitũ à quodã Poëta vocatur, Patres liberorum suorum saluti & tranquillitati prospicere tenentur: Patrum autem locum in Ecclesia tenent Episcopi. Satis itaque semper fuit existimatum, si quos oportet de salute liberorum esse solicitos, ad quos ea cura propriè pertinet, hi ex vniuerso orbe Christiano ad concilium essent conuocati. Cùm de seculi rebus agitur, cumque de his, quæ ad secularem rempublicam pertinent, habetur consultatio, fieri videmus, vt non omnes accersantur vndique, quòd ea res magis ad excitandum tumultum, quàm ad aliquid ex vsu reipublicę statuendum pertineret. Sed conueniunt Senatores, Optimates, ac Primarij terræ cuiusque viri, qui posteaquã venerũt, regnũ vniuersum aut respub. cõuenisse dicitur, & quę fiũt in eiusmodi conuẽtu cõstitutiões, regni cõstitutiones vocãtur. Sic Leo Magnus, canonũ Nicęæ habitorũ decreta, quò trecenti tantùm decem & octo conuenerant Episcopi, à totius mundi Sacerdotibus dicit esse constituta. Et alio loco canones illos Spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia scribit esse consecratos. Quò magis autem intelligi queat, ita se rem habere, manifestum id è scripturis faciemus. Post descriptam illam magnifici templi à Salomone fabricationem, dicit scriptura: Tum congregati sunt omnes maiores natu Israël ad Regem Salomonem in Hierusalem, vt deferrent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid. Ac paulò pòst: Conuertitque Rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ. Omnis enim Ecclesia Israël stabat. Omni Ecclesiæ benedictum: omnem Ecclesiam Israël stetisse dicit: cum anteà maiores natu tantũ

Prin-

Caput XXIIII.

Leo epist. 24. & 26.

3. Reg. 8.

XXIIII. Principes tribuum, & duces familiarum commemorasset. Quid aliud his verbis indicans, quàm quôd illi repręsentabant omnem Ecclesiam? Nam reliquus ferè cœtus omnis, à primarijs pendere consueuit. Apostolorum temporibus Concilium Hierosolymis legimus esse celebratum, quod Lucas describens: Conuenerunt, inquit, Apostoli, & Seniores, qui Græcè Presbyteri vocantur, videre de verbo hoc. Conuenerunt, ait, nō fœminæ, non iuuenes, non laici, sed Apostoli & Presbyteri. Mox inducit Petrum loquentem: quē rectè scribit Hieronymus, Principem in eo Concilio lati decreti fuisse. Post cuius orationem, tacuit, inquit, omnis multitudo: & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quanta Deus fecit signa & prodigia in gentibus per eos. Et postquàm tacuerunt respondit Iacobus, &c, Hi sunt omnes, quos dixisse sententiam scribit Lucas: Petrus primo loco, tum Barnabas, Paulus, Iacobus. Omnis inquit, reliqua multitudo tacuit. Quod verò subiungitur: Tum placuit Apostolis & senioribus, cū omni Ecclesia: nequaquam ex eô colligi rectè potest, pręter Apostolos quenquam alium dixisse sententiam, cûm disertè scripserit Lucas, multitudinem omnem tacuisse. Quoniam verò Apostolorum decreto libenter pro eo vt debuit, paruit omnis multitudo, nec ab eo dissentire sibi quisquam fas esse putauit, quod fuit ab Apostolis decretum: omnibus placuisse, omnes in eo scribitur acquieuisse, & omnium nomine epistola mittitur.

Acto. 15.

Hieron. in epist. ad August.

Placuit Apostolis & senioribus, &c.

Neq; verô necesse est hac de re multa verba facere. Quotquot habita sunt deinceps Concilia, non

Cōcilia Episcoporū sunt.

non ab alijs, quàm Episcopis habita esse. qui libros Conciliorum legerit, cognoscet. Itaque & Augustinus vocat non semel Concilia Episcoporum: ante quem Papa Marcellus, Synodum vniuersalem, Synodum Episcoporum nominauit. Leo quoque Papa frequenter in epistolis suis vocat Episcopale Concilium. Itidem & Flauianus in epistola ad Theodosium, quę est inter epistolas Leonis nona. Et Ruffinus nunc Episcopale, nunc Episcoporum Concilium vocat. Extat epistola Pulcheriæ Augustæ inter præambulares epistolas in Synodum Chalcedonensem, qua monet Bythinię Strategum, vt Clericos, Monachos, laicos, quos nulla ratio ad Concilium vocat, omninò de ciuitate, deq́ue locis ipsis vbi Cõcilium haberetur expelleret. Si quis autem propterea edictum hoc putat auctoritatem non habere, quòd à fœmina profectum est, is, si fortè ignorat, discat, hanc Deo dicatam virginem, cùm ad fratrem eius Theodosiũ recens ablactatum orbis terrarum imperium esset deuolutum, & fratris, & imperij procuratricem à Deo fuisse constitutam, cumq́ue de ipsius sententia Martianus fuisset mortuo fratre, Imperator designatus, imperij nihilominus consortem fuisse, ac vnà cum illo Chalcedonensi Concilio interfuisse. De qua scribit Zozomenus, quòd nondum quintumdecimum ætatis annum ingressa, supra ætatem sapientissimum ac diuinum spiritum accepit: eiusq́ue studio & sapientia perfectum esse narrat, vt suis temporibus hæreses non obtinerent. Quam & Leo Pontifex ille, quem ter sanctum & Oecumenicũ Patriarcham, sancta Synodus Chalcedonensis appellauit, scriptis ad eá epistolis aliquot,

Caput XXIIII.
Aug. epist. 119. ca. 19. & 152. cõt. Donatist. post collationẽ ca. 15. Et de bapt. cõt. Dona. li. 6. cap. 35. Et in breuiculo collationum diei tertiæ.
Aug. epist. 94. & 119. & epist. 52. & li. 2. cõt. Iulianum.
Marcel. epist. 2.
Leo epist. 153. 16. 17. 88. 23. 53. 82. 91.
Zozo. li. 9. ca. 1. Ecclesiast. hist.
Actione 1.

Caput XXIIII. quot magnis effert laudibus: Quā Gregorius quoque Nyssenus oratione sua celebrat, qua vitam illius describit. Quin & in octaua Synodo cûm pro more laudare vellent Eudoxiam Augustam, vocauerunt eam nouam Iudith, nouam Helenam, nouam Pulcheriam. Adeò celebre fuit Pulcherię nomen etiam sexcentis pòst annis, quàm fuisset mortua. Sed et in actis Concilij Chalcedonensis semel & iterum has voces emissas legimus: Synodus Episcoporum est, non Clericorum: superfluos foras mitte: vt quod à Pulcheria præceptum, id auctoritate Synodi confirmatum esse videamus. Ibidem etiam scriptum reperimus, quòd cùm ad Martinū Archimandritā directa fuisset chartula, vt subscriberet, non acquieuerit, dicens: Non est meum subscribere: Episcoporum tantùm est. Auxentius autem Abbas, cùm esset ad eandem Synodum inuitatus, ne venire quidem ad eam voluit, dicens: Non est Monachorum docere, sed potius doceri, hoc verò ijs solis conuenit qui sunt honorati Pontificatu. Vidit hoc Theodosius Imperator, qui sanctæ Synodo scribens Ephesinæ primæ: Illicitum est, inquit, eum, qui non sit ex ordine sanctorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus. Et in epistola ad Cyrillum quę habetur in operum eius Tomo quarto. Nos sanè nō patiemur, inquit, vt simul & vrbes & Ecclesiæ turbentur, neque vt inexcussa nobis sit ea doctrina, cui dijudicandæ præfici oportet eos, qui circunquaq; Sacerdotio præsident, & per quos in sententia veritatis firmiores sumus, & posthac erimus. Vidit & Valentinianus, qui cûm per Episcopum Hypatianum verbis Episcoporum per Hellespontum & Bythiniam

Symeō Metaphrastes in vita illius.

Fidei tractatio est Episcoporū.

Epist. 4.

niam agentium, fuiſſet rogatus, vt ipſis ad corrigendum dogma conuenire permitteret, ſic eum reſpondiſſe narrat Zozomenus: Mihi qui in ſorte ſum plebis, fas non eſt talia curioſius perſcrutari: Sacerdotes, quibus iſta curæ ſunt, inter ſeipſos quocunque loco voluerint, conueniant. Ac rectè quidẽ Valẽtinianus. Nam ſicut legimus in actis Apoſtolicis, ſolos Epiſcopos poſuit Deus regere Eccleſiam ſuam: illis dictum eſt: Paſcite qui in vobis eſt, gregem. Et per Hieremiam Dominus, Dabo, inquit, Paſtores, qui paſcant vos ſcientia & doctrina. Et ad Timotheum ac Titum ſcribens Apoſtolus, quem Epiſcopum, eundem & doctorem eſſe vult. Paſtorum eſt, gregis curam habere paſcendo, iubendoque ducere: Ouium eſt diſcendo et obtemperando ſequi.

Caput XXIIII.
Zozom. li. 6. ca. 7 Eccleſ. hiſto.
Actu. 10.
1. Pet. 5.
Hierm. c 3.
Timot. 3.
Titum 3.
Paſtorũ regere, & ouium obedire.

Sed neſcis, dicit quidam, ex ouibus Paſtores eſſe ſolere? Scio. Verùm & illud ſcio, priuſquàm id ſint aſſequutę, priuſquàm legitimè ſint ad hoc munus vocatę, Paſtorum eis officio fungi non licere, cùm ſcriptum ſit: Nec quiſquam ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquàm Aaron. Expectent igitur dum vocentur, dum Paſtores fiant, neque ſe prius, quàm factæ fuerint, ad munus Paſtorum ingerant. Quamobrem ſemper hoc à ſancta Catholica Eccleſia fuit obſeruatum, vt ad iudicandum de his, quæ ad fidem Catholicam, ſanamque doctrinam pertinerent, non admitterentur niſi Catholici Epiſcopi, etiamſi ad Concilium communicandum ex ordine quoque Sacerdotum, viri doctrina excellentes adhiberi conſueuerunt.

Hebræ. 5.

Caput XXIIII.

Imperatorũ & Regũ officium in concilijs.

Quòd autem Reges & Imperatores interfuisse quandoque legimus, non ob eam rem adfuisse credendi sunt, vt aliquid ipsi statuerent de rebus ad fidem pertinentibus, vtque sibi earum cognitionem aut iudicium vsurparent, verùm vt auctoritatem, vnitatem, & concordiam Concilij tuerētur, & quæ salubriter essent in ea constituta, ea vt seruarentur ab omnibus, prouiderent. Sed hic Varemundus, & hi qui sunt in eadem hæresi, Nicolai Pontificis auctoritatem nobis obijciunt, cuius verba Gratianus in eum librum retulit, quem ipse decretorum inscripsit, ex quibus probare conantur, etiam laicis vel sententię dicendæ, vel iudicandi de controuersijs concedi potestatem oportere. Quid autē? an non rectè de istis dicere possumus, quod in eadem illa epistola scriptũ à Gelasio profert idem Nicolaus: Nobis, inquit, opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Nisi fortè scire quid loquantur existimandi sunt, qui ipsi tela contra se ministrant, qui pro sua sententia tuenda, testimonium ex illa Nicolai Pontificis epistola producunt, in qua nihil aliud per Pontificem agitur, quàm quod etiam Imperatoris Theodosij scripto, cuius paulò antè meminimus, prolato, tractatibus Ecclesiasticis eos immiscere se, qui non sint ex ordine sanctorum Episcoporum, illicitum esse docetur. Quę nanque res alia causam Nicolao dedit eius epistolæ conscribendæ? quàm quòd Michaël Imperator Constantinopolitanus ad votum secularium, quorum numerosa millia collegerat, congregato Cōcilio Præsularem cathedram ascēdit, & aduersus Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum Sacerdotalis officium arripuit ministerij

Gratia. 96. dist. vbi nā.

In epist. ad Faustum magistrũ.

nisterij, quem de sede sua deiecit, & in eius locum Photium quendam suffecit, qui posteà per Adrianum, Nicolai successorem, congregata etiam Synodo Constantinopoli, quæ dicitur octaua, legitimè depositus, & in sedem suam Ignatius restitutus est: Hunc igitur Michaëlem alloquitur Pontifex his verbis: Dicite, quæsumus, vbi legistis, Imperatores antecessores vestros in synodalibus conuentibus interfuisse, nisi fortè in quibus de fide tractatum est, quæ vniuersalis est, quæ omnium communis est, quæ non solùm ad Clericos, verùmetiam ad laicos, & ad omnes omninò pertinet Christianos? Quid aliud hęc verba sibi volũt, nisi quòd quoties de Domini sacerdotibus erat iudiciũ, nemo Imperatorum Synodo interfuerit, cui nec Valentinianus Augustus interesse voluisse in eadem epistola cõmemoratur, cùm Sixto Pontifici quædã crimina fuissent obiecta: sed surgens à Cõcilio, dedit in arbitrio Sixti Episcopi, vt iudicaret iudicium suum: cùm autem de fide tractatum est, Imperatores nonnunquam interfuisse? Nunquid autem quoniam interfuerunt, ideò statim, quod proprium munus est Episcoporum, sententias dixerunt? de fidei controuersijs iudicauerunt? Minimè gentium: Verùm ad hoc tantum interfuerunt, vt pacem, tranquillitatem, & concordiam tuerentur, quodque de sententia Patrum in Cõcilio statutum esset, id firmum & ratum esse iuberent, edictisque propositis, inuiolatè ab omnibus obseruari pręciperent.

Caput XXIIII.

Verùm vniuersalis est, inquit Nicolaus, fides, cõmunis est omnium, nõ solùm ad Clericos, verùm & ad laicos, & ad omnes omninò pertinet Christianos

Fides vniuersalis.

Caput XXIIII.

ſtianos. Quid igitur ex eo colligis? Pertinet ad omnes fides, ergò pertinet ad omnes iudicium de fide? Quin tu eadem ratione colligis, vniuerſalis eſt iuſtitia, cõmunis eſt omniũ: quid enim ſunt regna remota iuſtitia, niſi mera latrocinia? pertinet ad omnes vt ius ſuũ cuique tribuatur, pertinet igitur ad omnes ius dicere? neque ſoli Reges aut Principes, aut quibus hæc ab illis eſt mandata iuriſdictio, de cauſis ciuilibus vel criminalibus iudicandi poteſtatem habebunt. Quid eſt hoc aliud, quàm ordinem ex rebus tollere, quàm ſurſum & deorſum omnia miſcere? quàm dum à tyrannide metuis, anarchiam quandam inducere velle? Proferatur & alia Gratiani ſententia. Epiſcoporum Concilia ſunt inualida ad definiendũ, atque ita, ſi dijs placet, argumentatur homo Dialecticus: Nihil quod eſt inualidum ad definiendum, eſt Concilium generale: Concilia Epiſcoporum ſunt inualida ad definiendum, Cõcilia igitur Epiſcoporum non ſunt Cõcilia generalia. Quid huic homini facias tam Dialectico? qui tanquàm Pſittacus verba profert non intellecta? Scilicet de generalibus Cõcilijs legitimè cõgregatis ibi loquitur Gratianus? Verba Gratiani ſunt: Epiſcoporum Cõcilia, vt ex præmiſsis apparet, ſunt inualida ad definiendum, ad cõſtituendum, non autem ad corrigendum. Quòd ſi præmiſſa legiſſet hic homo, nunquam ſententiæ Gratiani contrarium ſyllogiſmum produxiſſet. Quid enim eſt in præmiſsis? Legatur tota diſtinctio, quæ præceſsit, nihil aliud in ea reperietur, quàm quòd Marcelli, Iulij, Damaſi, Gregorij, Pelagij, Symmachi, ſententijs probatur. Cõcilia Epiſcoporum quæ præſentiam Papæ non habent

Dist.18.c.1.

Gratianus.

Cõcilia Epiſcoporũ quomodo inualida.

Caput XXIIII.

bent, aut eius auctoritate cõgregata non sunt, ad definiendum & constituendum aliquid, nihil roboris habere. Saltem glossam legisset subtilis iste disputator, si præmissa legere nõ vacabat: de Prouincialibus Cõcilijs loqui Gratianum didicisset, quod in eis nihil generaliter cõstitui potest. Quã-obrem non contra alios magis hæc verba faciunt, quàm cõtra eos, qui Nationale Concilium expetunt, in quo de fidei cõtrouersijs constituatur aliquid. Huius generis Concilia planè sunt inualida, & cõuenticula potiùs, conciliabulaque, quàm Concilia dici merentur. Siquidem fides, quam profitemur, Catholica est, & dicitur, nec ad vnam gentem aliquam, sed ad omnes & vniuersos pertinet, qui Christiani censeri volunt, in quacunque tandem orbis parte sint cõstituti. Quamobrem seorsum aliquid in gente quapiam à reliquo Christiano populo constituere velle, quid fuerit aliud, quàm ab Ecclesia, fideque Catholica se velle segregare? Huc itaq; respexit Gratianus, cùm dixit, Episcoporum Cõcilia ad definiendum esse inualida, nõ quod nõ aliquid in illis definiri & cõstitui posit, sed quod iuxta morem in Ecclesia Dei, iam inde à temporibus Apostolorum semper obseruatum, de maioribus causis, fidei præsertim, ad sedem Apostolicã, aut ad Cõcilium Oecumenicũ illius auctoritate congregatum, referre sit necesse.

Cõcilia Nationalia.

Scripsit de Vandalica persequutiõe tres libros Victor, Augustini propemodum æquales in eorum altero, crudelem illum tyrannum Hunericum Vandalorum Regem edixisse narrat Catholicis, vt ad certum diem Carthaginem venirent, de fidei ratione cum suis Episcopis cõflictum inituri.

Victor in Vandalica persecut.

Caput XXIIII.

Sed quid ad hęc Eugenius Episcopus Catholicorum nomine? Agnoscat, inquit, Rex, nos disputationem legis, cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu, nos non debere asserendæ fidei nostræ causas assumere: debere etiam transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel cõmunione consortes, agnoscere, quod totius mundi causa agitur, non specialis prouinciarum Africanarũ tantummodò. Cumque per Obadum Præpositum regni sui dici Rex iussisset. Subde mihi vniuersum orbem terrarum, vt sub potestatem meam totus mundus redigatur, & facio, ô Eugeni quod dicis. Respondit Eugenius: Quod rationem non habet, dici non debuit: sic est hoc, quomodo si dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris nõ est humanę naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quę vna & vera est, potestas regia cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos, scribã & ego fratribus meis, vt veniant coëpiscopi mei, qui vobis nobiscum communem fidem nostram valeant demõstrare, & præcipuè Ecclesia Romana, quę caput est omnium Ecclesiarum. Sensit igitur hoc ipsum Eugenius apud Victorem, quòd Gratianus, in vna aliqua prouincia siue natione, de fide, quæ Catholica est, & ad vniuersos pertinet, nihil ita cõstitui posse, vt ratum ab omnibus haberi sit necesse, nisi fortè sanctæ sedis Apostolicæ subsequuta sit approbatio. Quamobrem hæc Gratiani sententia non cõtra nos facit, sed contra eos potiùs, à quibus tanto studio Nationale Concilium expeti videmus.

Ecclesia Romana omniũ Ecclesiarum caput est.

Caput XXIIII.

Sed inueniuntur inter laicos, dicis, multi do- ctrinis varijs perpolliti, in Theologia etiam exer- citatiores, quàm sunt multi Episcoporum. Fac ita esse, nunquid ideò tollemus ordinem ex rebus? & non illud studebimus potiùs vt in eligendis Epi- scopis Pauli præscriptum, Canonumque decreta seruentnr? Reperiuntur etiam de populo priuati multi, quibus maior inest iurisprudentia, quàm nõnullis ex his, qui cum potestate versantur, siue Regibus, siue Principibus, siue Iudicibus, siue qui- buscunque tandem alijs, quibus iuris dicendi po- testas est permissa, nũ igitur tu, quia cautus & pru dens tibi videris, ac præ cæteris Iuriscõsultus, Re- gem aut Principem de suo solio deturbabis? ac ti- bi ipsi dicendi iuris auctoritatem à nemine cõces- sam vsurpabis? Potéstne cogitari vel dici quicquã absurdius, & ad seditionem in populo cõtra legi- timam potestatem excitandam aptius? Habet au- tem, vt ne sis nescius, suos etiam Principes Eccle- sia, de quibus per Prophetam dictum est: Cõstitu- es eos Principes super omnem terram. Hos, inquit Clemens Romanus, Principes vobis, & Reges, pręesse putate, ac tributa, sicut Regibus pendite, à vobis enim & ipsos & familiares ipsorum ali opor tet, quemadmodum Samuel præcepit populo de Rege, & Moses de Sacerdotibus in Leuitico, sic & nos vobis de Episcopis præcipimus. Nam si ibi multitudo pro rata portione tantò Regi munera præstabat, quantò magis & nunc Episcopus acci- pere debet à nobis, quæ sunt à Deo sibi cõstituta ad sustentationem suam, & eorum qui sunt cum ipso Clericorum. Quod si verò aliquid etiam hu ic orationi addi oportet, plus hic accipiat, quàm

Laici docti an in Cõcilijs locum habeant.

Potestas spiritualis seculari potestate est superior & dignior.

Psal. 44.

Episcopis & clericis fructus & primitiæ soluendæ.

XXIIII. ille quondam. Nam ille tantùm ea, quæ pertinent ad militiam administrat, belli, pacisq; moderator, ad tuenda corpora. Hic verò Dei sacerdotium administrat, corpus & animam liberans à periculis. Quantò igitur anima est corpore præstantior, tantò Sacerdotium regno sublimius. Ligat enim Sacerdotium & soluit eos, qui vel pœna vel venia digni sunt. Itaq; Episcopum amare debetis vt Patrem, timere vt Regem, honorare vt Dominum. Fructus vestros, & opera manuum vestrarũ in benedictionem vestram offerentes illi primitias vestras, & decimas vestras, partes vestras, & munera vestra dantes ipsi, tanquã Sacerdoti Dei, primitias frumenti, vini, olei, fructuum, & omnium quæcunq; vnus Deus suppeditat vobis, & erit tibi oblatio tua accepta in odorem suauitatis Domino Deo tuo. Et benedicet Dominus opera manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuę, quandoquidem benedictio super caput largientis. Oportet autem vos nosse, quòd quamuis liberauerit vos Dominus à seruitute vinculorũ, quæ fuerunt inducta super vos, & deduxerit vos in locum refrigerij, nec amplius permisit vos sacrificare ratione carẽtia animalia pro peccatis, liberauerit etiã vos illis expiationibus ab hircis emissarijs, à lauacris cõtinuis, & aspersionibus, nõ tamen ab oblationibus vos liberauit, quas debetis Sacerdotibus, neq; ab ea, quam debetis egentibus, beneficentia. Dicit enim Dominus vobis: Nisi abundauerit vestra iustitia plusquàm Scribarũ & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Sic autem ábũdabit iustitia vestra, si maiorem curam habueritis Sacerdotum, orphanorum, & viduarum, sicut scriptum

Episcopi Regibus et Principib. p̃ferendi.

Cap. 39.

ptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in secula. Et iterum: Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Et rursus: Anima benedicta omnis simplex. Sic itaque facies tu, sicut Dominus ordinauit, & dabis Sacerdoti ea, quę debētur ei, primitias, & decimas, area & torcularia pro peccatis, tanquâm mediatori inter Deum & eos, qui purgationis indigent & venia. Te nanq; dare cōuenit, illum autem dispēsare tanquam œconomum, & administratorem Ecclesiasticarum rerū. Neque verò discuties tuum Episcopum, nec obseruabis dispensationem illius, queādmodum in ea se gerat, quando, cum quibus, vbi, benè, vel malè, vel conuenienter. Habet enim, Iudicem Deū, qui in eius manus dispensationem commisit, & dignū eum effecit Sacerdotio tanti loci. Hactenus Clemens de Principatu Sacerdotum, libro secundo Constitut. Apost. cap. 37. & 38. 39.

Caput XXIIII.

Sacerdotibus quæ dari debent.

Episcopus Ecclesiasticarū rerū dispēsator ex dei commissione.

Principatus autem hic Ecclesiæ de quo tractat Clemens, tantò est omni regno excellentior, sicut à Chrysostomo & Gregorio Nazianzeno in oratione, quam de Hieremiæ dictis, præsente Imperatore habuit, scriptum legimus, quantum inter spiritum & carnem, inter cœlū & terram, inter diuina & humana, discrimen & interuallum esse potest. De quo scribit etiam Ambrosius: Quod si Regum fulgori sublimitatē Episcopalem cōpares, & Principum diademati longè diadema fuerit inferius, quàm si plumbi metallū ad auri fulgorē cōpares. Chrysost. quoq;: Maiorē esse scribit Principatū Sacerdotis, quàm regis. Propterea Rex, caput submittit manui Sacerdotis, & vbiq; in veteri scriptura sacerdotes inungebant Reges. Enarrans illum

Chrys. li. 3. de Sacerd. Et de verbis Esaiæ Hom. 4.

De dignitate sacerdotali cap. 2.

Pro patrib. tuis, nati ſunt tibi filij, &c. explicatur.

illum Pſalmi locum Auguſtinus, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Quid eſt, inquit, pro patribus tuis tibi ſunt nati filij? Patres miſsi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totũ mundum: vnde nati ſunt? ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum. Non ergò te putes deſertam, quia non vides Petrum, non vides Paulum, quia nõ vides eos, per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas: pro Patribus tuis tibi ſunt nati filij, cõſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Hæc eſt Eccleſia Catholica, filij eius conſtituti ſunt Principes ſuper omnem terram, filij eius cõſtituti ſunt pro Patribus. Agnoſcant qui præciſi ſunt, veniant ad vnitatem, adducantur ad templũ Regis, &c. His igitur Principibus, non his, qui ſibi docti præ cæteris videntur, & ad hoc munus vocati non ſunt, Eccleſias regendi, ligandi, ſoluendi, deque fidei cauſis cognoſcendi poteſtas eſt conceſſa.

Imperatoris in octaua ſynodo Cõſtãtinopol. verba.

Sed libet hîc Catholici cuiuſdam Imperatoris verba adſcribere, ex octaua Synodo Conſtantinopolitana, quam in Eccleſię Cathedralis Varmienſis Bibliotheca pulchris characteribus in charta pecorina ſcriptam reperimus. Is, abſoluta iam Synodo, oratione quadam ad omnes, qui tum præſentes aderant, vſus, his tandem verbis laicos alloquitur: De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè conuerſamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quòd nullo verbo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitùs reſiſtere integritati Eccleſiæ, &

 Caput XXIIII.

& vniuersali Synodo aduersari. Hoc enim inuestigare et quærere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi, & ligandi potestatem habent, qui Ecclesiasticas ac cœlestes adepti sunt claues, non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamento solui egemus. Quantęcunque enim religionis & sapientiæ laicus existat, vel etiam si vniuersa virtute interius polleat, donec laicus est, ouis vocari non desinet. Rursusque: Quantumcunque Episcopus sit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antistes est, & veritatis verbum rectè prædicauerit, Pastoris nominis & dignitatis damna nõ patietur. Quæ ergò ratio est, in ordine ouium cõstitutis Pastores verborum subtilitati discutiendi, & ea quæ super nos sunt quærendi & ambiendi? Oportet ergò nos cum timore & fide syncera hos audire, & à facie eorum vereri, cùm sint ministri domini omnipotentis, & huius formam possideant, & nihil amplius, quàm ea, quæ nostri sunt ordinis, requirere. Nunc autem vt videmus, adeò multos malitia in insaniam accendit, vt obliuiscẽtes proprij ordinis, & quod pedes sint minimè cogitantes, legem ponere velint oculis. Oculos vocare Basilius videtur Episcopos: quos Ambrosius, Basilium Cæsariensem auctorem secutus, oculorũ in Ecclesia fungi scribit officio. De quibus etiam in octauo Cõcilio Toletano legitur, dum secundum carnis assumptæ mysterium Ecclesiæ suę fuerit dignatus caput existere Christus, meritò in membris eius intentio Episcoporum officia cernitur peragere oculorum. Sic & Augustinus sanctos

Episcoporum dignitas.

Nota. Ecclesiasticas causas laicæ potestati discutere & iudicare non licet.

Oculi Ecclesiæ Episcopi Basil. cap. 4. Epist. 30.

ctos Apostolos vocat oculos. Quantacunque religione sit & sapientia laicus, etiamsi vniuersa virtute polleat, fas tamen non esse censet Basilius illi de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, quod proprium hoc sit Episcopi munus, etiamsi multò sit is in virtute, sapientiaque inferior: idq́ue Gregorij, quem Theologum Græci vocant, sententiá sequutus, qui in oratione septima, qua se excusat, cur tam diu à functione abstinuerit Ecclesiastica, sic populum affatur: Vos oues, nolite pascere Pastores, neq; super terminos eorum eleuemini, satis enim vobis est, si rectè pascimini: nolite iudicare Iudices, nec legem feratis legislatoribus. Deus enim nequaquam Deus est seditionis & confusionis, sed ordinis & pacis. Nemo igitur caput sit, qui vix manus aut pes esse posit, siue membrum aliud corporis honorabilius. Sed vnusquisq; fratres in eo ordine, in quo vocatus est, permaneat, licèt etiam dignior existat: in illoq́ue magis præsentem amet claritatem, quàm vt eam, quam non accepit, quærat. Nemo qui sine periculo subesse potest, imperare desideret: nec subiectiōis lex soluatur, qua tam terrestria quàm cœlestia sunt colligata: neque dominationem multiplicem sine dominatione faciamus. Hæc Gregorius. Quæ postrema verba sic habent Græcè, μηδὲ ποίουμεν ἀναρχίαν τὴν πολυαρχίαν.. Quę sic Latinè significãtius reddere posis. Neq; cōmittamus, vt dū imperare multos volumus, anarchia quædam efficiatur.

Amb. de dignitate sacerd. ca. 6. in Psal. 87.

In sua vocatione cuique perseuerandū.

Intereà tamē illud nō cōcedimus, inueniri multos laicos, multis etiā Episcopis in Theologia magis exercitatos: Neq; enim si quis cōmunes alicuius locos legit diligentius, ideô statim in Theologia

Episcoporum doctrinæ.

gia dici debet exercitatior, quàm Episcopus. Ac fi- Caput XXIIII.
eri quidē potest, vt reperiatur nōnunquā Episcopus minus in scripturis versatus, quàm exigere videtur ea persona, quā sustinet, num idem propterea de omnibus iudiciū esse debet? Nulla est prouincia, in qua non reperire tamen aliquos liceat, minimè vulgari doctrina præditos. Certè in eo Cōcilio, quod proximis superioribus annis Tridenti fuit habitū, etsi cœtus ingens fuisse dicitur inferioris ordinis virorum, qui doctrina præstare multū existimarentur, nō alij tamen excellere magis visi sunt, quàm Episcopi, à quibus pleraq; sunt animaduersa, quę inferioris ordinis viri docti minimè considerassent. Sed nouum non est, quod ab hæreticis Episcopi Catholici prius omnia & facere & pati parati, quàm vt scindi Christi tunicā inconsutilem permitterent, stupidi, bardi, trūci iudicantur. Sic Arrius hæreticus, vir Dialecticarum nugarum non imperitus, in quadam epistola, quam historiæ suæ Theodoritus inseruit eos Episcopos, qui sententiæ suæ sunt aduersati, non ineruditos modò, verùm & hæreticos, hæreticus ipse vocat. Sic de Sabino narrat Socrates, quòd is Nicænæ Synodi Patres tanquàm simplices & idiotas perstrinxerit, quibus tamen hoc elogium tribuit Eusebius, quod eorum alij celebres erant verbo sapientiæ, alij firmitudine & tolerantia cōtinentię, alij medio modo ornati. Semper enim quæ præclara, rara sunt, neque fieri potest, vbi maior est aliqua congregatio, vt excellenter omnes docti sint. Sunt alij mediocres, sunt & infra mediocritatem constituti: qui sicubi tumor abest & arrogātia, quæ solet eos ferè comi-

Li. 1. ca. 9.

Socra. lib. 1 cap. 8.

Euse. li. 3. de vita Cōstantini.

XXIIII. comitari, qui ſunt aliqua doctrinæ opinione inflati, doctiorum ſententiam non inuiti ſequuntur. Et certè prȩſtat in eiuſmodi cœtu eſſe aliquem nō doctiſsimum, qui cùm ſe videre minus intelligat, in eorum, quos plus videre perſuaſum habet ſententia lubens acquieſcit, vt ſit non inter alta ſapientes, verùm humilibus conſentientes, quàm tales multos, quales deſcribit Sapiens: Vidiſtin' hominem, qui ſibi ſapiens eſſe videtur? ſpes eſt de ſtulto, quàm de eo multò maior: Nam qui ſunt præfracto animo, nihil vt niſi quod ipſi intelligunt, rectum eſſe putent, quamuis ad rem potiùs quàm ad componenda dogmatum in Eccleſia diſſidia idonei eſſe videntur. Quam in ſententiam etiam à Ioanne Chryſoſtomo ſcriptum legimus: Prȩſtat proba ignoratione detineri, quàm falſa opione mancipari. Nam qui neſcit, facilè ratione ducitur: qui verò ſcire credit cùm neſciat, non poteſt facilè veritatem ſuſcipere, ſed maiori ſudore opus eſt, vt antequàm vera inculcentur, falſa ex animo eius eijciantur. Nam & in charta vbi nihil ſcriptum eſt, facilimè ſcribitur, literis verò plena, non ſimiliter: neceſſe enim eſt priora deleri. Et terra facilius aratro proſcinditur, quȩ nihil habet, quàm quȩ vepribus eſt referta. Nihil igitur impedit, quo minus eſſe Concilia dicantur Epiſcoporum, etiam ſi non ita, vt deberent, in ſacris literis omnes Epiſcopi ſint verſati, cùm præſertim neq; fuerit, neque futurum ſit Concilium vllum tam Oecumenicum, vt omnes ad illud orbis Chriſtiani totius Epiſcopi conueniant: neque mitti ferè cōſueuerunt ex vnaquaque prouincia, niſi de quibus eſt opinio doctrinæ ſingularis.

Verùm

Rom. 12.
Prouer. 26.
Chryſ. ho. 76 in Matt.
Ignorare quàm falſa noſſe p̄ſtat.

Verùm interfuerunt Imperatores & Reges Conciliјs. Quis negat interfuisse? cùm eos etiam nostro tempore literis Pontificiјs ad Cōcilium inuitari, nemini sit obscurum. Quod verò de causa fidei iudicauerint, hoc est, quod constanter negamus. Euoluantur omnia Concilia, quæ à nato Christo habita sunt ad hęc vsque nostra tempora, nullum reperietur, in quo sibi quisquam Imperatorum de fidei causa iudicium arrogauerit. Longum autem esset enumerare omnia, præsertim Prouincilia, quæ rectè Gratianus ad definiendum & constituendum inualida esse docet, de quibus etiam Canonem quendam legimus octauæ Synodi generalis, in quo hæc verba reperiuntur. Illud autē tanquàm perosum quiddam ab auribus nostris repulimus, quod à quibusdam imperitis dicitur, non posse Synodum absque Principali pręsentia celebrari, cùm nusquam sacri Canones conuenire seculares Principes in Cōciliјs sanxerint, sed solos antistites. Vnde nec interfuisse illos Synodis, exceptis Conciliјs vniuersalibus inueniemus. Neq; enim fas est seculares Principes spectatores fieri rerum, quæ Sacerdotibus Dei nonnunquam eueniunt.

Capui XXIIII. Cōciliјs generalib. Imperatores et Reges solùm interfuerūt, nō vt de fidei causa sentētias dicant aut iudicēt.

Actiōe 10.

Conciliјs prouincialibus Principib. secularibus interesse non licet. Dist. 16.

Cæterùm recenset idem Gratianus, & ante eum Iuo Carnotensis, octo Synodos Oecumenicas: quarum prima sicut à Damaso scriptum legimus, cum Syluestri consensu Nicææ habita est, anno à Christo nato trecentesimo tricesimo plus minus, quod etiam indicat Epilogus Romanæ Synodi sub eodem Syluestro habitæ, vbi legitur: trecētos decem & octo Syluestri vocatione Nicææ fuisse congregatos Episcopos. Quin & in sexta Synodo

Cōcilia Oecumenica, & qd in eis actum.

Actio. 18.

Caput XXIIII.

ſcriptum eſt: Conſtantinum & Syluestrum Nicææ magnam Synodum congregaſſe. In ea Synodo, qui Chriſtum creaturam eſſe aſſerebat, & eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ negabat, Arrij hæreſis eſt extirpata. Secunda, quinquaginta ſex annis, vel ſi Georgio Cedreno credimus 60. annis poſt Conſtantinopoli per Damaſum congregata, quod ex Patrum verbis in epiſtola quadam ad Damaſum ſcripta colligere licet: vbi ſic loquuntur: Conſtantinopoli, mandato literarum ſuperiori anno à veſtra Reuerentia poſt Concilium Aquilieſe ad ſanctiſsimum Imperatorem Theodoſium miſſarum, ad iter duntaxat Conſtantinopolim vſque faciundum, nos præparauimus. Quam epiſtolam legat apud Theodoretum, qui volet, in Eccleſiaſtica hiſtoria. In hac Synodo Macedonius à Damaſo Petro quoque Alexandrino præſente, ſicut in reſpōſo Damaſi apud eundem Theodoretum legere licet. Macedonius eſt damnatus, qui Spiritum ſanctum eſſe Deum inficiabatur, ſimul & Apolinarius, qui Chriſtum, ipſe demens, eſſe ſine mēte blaſphemabat. Tertia, quadraginta annis interiectis, Epheſi Cœleſtino inſtante Pontifice congregata, quod indicat illa epiſtola Patrum Epheſi congregatorum ad Cœleſtinum: vbi ſic loquuntur. Tum Eccleſiæ Canonibus, tum epiſtola ſanctiſsimi Patris noſtri & collegę Cœleſtini, epiſcopi Romanę Eccleſiæ, neceſſariò compulſi: idque non ſine crebris lachrymis, ad hanc ſeueram ſententiam contra Neſtorium pronunciandam venimus. in qua Neſtorius eſt anathemate redditus execrabilis, qui propria ſtultitia ſeductus, alium ante ſecula Deum verbum, alium verò ex Virgine pro noſtra ſalute incarnatū nugatus eſt. Quarta, poſt interual

Li.5. ca.9.

Ibidē ca.10

Vide Euag. li.1.ca.4.

lum annorum triginta Chalcedone iussionis Leonis Pontificis congregata. Sic enim scribunt ad Leonem Augustũ Episcopi secundæ Mediæ: In Chalcedonensium ciuitate multi Episcopi cõuenerunt, per iussionem Leonis Romani Põtificis, qui verè caput est Episcoporum. Et ad Martianum Augustum scribens Leo: Popósceram, inquit, à gloriosissima clementia vestra, vt Synodũ, quam pro reparanda Orientalis Ecclesiæ pace à nobis etiam petitam, necessarium iudicastis, aliquantisper differri ad tempus oportunum iuberetis: in qua Eutyches vnà cum Dioscoro, qui duas in vno Christo naturas incommutabiliter vnitas negauerat: vnã autem naturã ex duabus fuisse cõpositam prodigiosè pronunciauerat, infinitis execrationibus est deuotus. Quinta, centũ & duobus annis pòst, iterum Constantinopoli instante Iustino Imperatore per Hormisdam Papam congregata fuit: sicut in Pontificali legitur: in qua Origenes, Euagrius, Didymus, propter falsa quędam & peregrina dogmata, sunt damnati. Sed Germana quinta Synodus primum in lucem prodijt anno 1567. Nam quæ legitur in prioribus editionibus secundi tomi Conciliorum, non fuisse videtur Germana quinta Synodus Oecumenica. In hac igitur quinta Germana sicut etiam à Gregorio scriptum legimus, Epistola quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur. Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur, & scripta Theodoreti, perque B. Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Sexta posteaquàm

Caput XXIIII.

Epist. 43.

Li. 1. Epist. 24.

Caput XXIIII. centum viginti nouem anni intercesserunt, tertium Constantinopoli: in qua Sergius, Pyrrhus, Petrus, Polychronius, qui vnam tantùm in Christo voluntatem & operationem esse contendebant, è cœtu piorum eiecti, & anathemate sunt percussi. Quod idem aliquot annis ante factum fuit à Martino Papa in Concilio Lateranensi. Septima sexaginta post annis, iterum Nicææ in qua qui demoliti fuerãt imagines, & eas idola vocabát, Basilius, Theodosius, Sisinius, & alij nonnulli sunt hęretici pronunciati. Octaua, post centum plus minus annorum interualla, quartum Constantinopoli in qua Photius, qui per vim de sede sua deturbato Ignatio Constantinopolitano Patriarcha in locũ eius inuaserat, legitimè de eo deiectus, & tanquã nouus Dioscorus, & qui cum Iconomachis facere videretur, anathema pronunciatus est.

In Cõcilijs fuerũt Imperatotes.

Interfuit Nicænæ Synodo Constantinus Imperator, sed quomodo interfuit? Cùm paucis postremus omnium ingressus, posita modica quadam sede, nõ prius consedit, quàm annuissent Episcopi cumq; de cõcordia & pace pleraq; disseruisset, diligẽtiorẽ dogmatũ inquisitionẽ ipsorũ sentẽtię permisit, sicut in historijs suis Eusebius, Socrates, Theodoritus, memoriæ prodiderunt. Itaque trecentos decẽ & octo Episcopos in eo Cõcilio subscripsisse legimus, Constantinum subscripsisse nõ legimus. Quin illud de eo tradit Zozomenus, quod cùm ipsi fidei scripturam artificiosè constructam Arrius obtulisset, arbitratus fuit Imperator, eum conformia cum illis sentire, de quibus in Nicæna Synodo conuenerat: quo nomine gauisus quidem est, ve rùm tantùm ipse sibi non permisit, vt

Cõstantini Imperatoris in Concilijs modestia.

Euseb. li. 3. de vita Cõstantini. Zozo. li. 1. cap. 8. Thedo. li. 1 cap. 7. Zozo. li. 2. ca. 27.

vt eos ad cõmunionem reciperet, priusquàm causa ab illis, penes quos erat potestas, sicut Ecclesiæ norma postulat, & dijudicaretur, & diligenter examinaretur: & cognitionem eorum, quibus secundum Ecclesię legem de huiusmodi cognoscendi potestas erat concredita. Mittit igitur ad Episcopos Hierosolymis tum temporis congregatos. Ex quibus verbis manifestè constat, quod secundum Ecclesię legem de rebus fidei non licebat alijs cognoscere, pręter Episcopos.

Caput XXIIII.

Interfuit Constantinopolitanæ Synodo Theodosius. Nunquid subscripsit? Solos Episcopos centum quinquaginta subscripsisse legimus. Tertiæ Synodo, quæ fuit Ephesi habita, ducentorum Episcoporum, non quidem interfuit Imperator, sed misit suo loco Candidianum. Scribit autem ipse ad Synodum, qua cum potestate miserit, his verbis: Deputatus est, inquit, Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorũ transire vsque ad sanctissimam Synodum vestram, & in nullo quidem quæ faciendæ sunt de pijs dogmatibus quæstiones communicare: Illicitũ nanque est eum, qui non fuit ex ordine sanctissimorũ Episcoporum Ecclesiasticis immisceri tractatibus. Ac miserat idem ad eam, quæ iterum fuit Ephesi congregata, Synodum, quę tamen inter approbatas non numeratur, Elpidium Comitem & Eulogium Tribunum, non vt de causa fidei iudicarent, sed valentes, inquit, nostris iussionibus ministrare de his, quę in Epheso à sancta Synodo fuerint constituta, & nullum fieri tumultum permittere: Sed & si quem videritis conturbationibus & tumultui studentem ad læsionem

Theodosius. Ad cõciliũ legatus Theodosij cur missus.

Actione 1. Synodi Chalcedonensis.

Caput XXIIII. ſanctæ fidei, hunc cuſtodiæ mancipare. In quam ſententiam etiam ad Proclum Aſiæ Proconſulem ſcripta eiuſdem Imperatoris extat epiſtola.

Martianus. Interfuit Chalcedonenſi Martianus, ſed à legatis Leonis Papæ petitus, vt ſui præſentiam præſtaret Concilio, quòd ipſo abſente, ſe ad Concilium non occurſuros dicerent, ſicut in Breuiario Cap. 3. ſuo teſtatur Liberatus. Quam autem ad rem interfuit? Narrat hoc ipſe dicens: Ad confirmandã fidem, non ad oſtentandam virtutem, vt nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula, quę nũc in his paucis annis ex prauitate quorundam & auaritia viſa eſt exoriri, ſemper ſeruentur quæ ſtatuta ſunt. Sexcentos triginta Epiſcopos ſubſcripſiſſe legimus, Martianum ſubſcripſiſſe non legimus. In quinta, quæ eſt Conſtantinopolitana ſecunda, nõ interfuit quidem Imperator ipſe: verùm Theodorum Sileuciarum cum literis miſit ad Synodum ſcriptis, quæ, poſteaquàm lectæ fuerunt per Stephanum Epiſcopum Raphiæ, dixerunt Epiſcopi: Theodorus vir magnificus exeat, cùm ſatisfecit pijſsimi Imperatoris iuſsioni. Soli centum ſexaginta quinque Epiſcopi & ſentẽtias dixerunt, & ſubſcripſernnt. In hunc modum Eutichius miſericordia Dei Epiſcopus Cõſtantinopoleos, decreui & ſubſcripſi. Qua forma etiã ſubſcripſerunt omnes alij, Vigilius Põtifex præſens tunc aderat Cõſtantinopoli. Sed quamuis & à Patribus, & ab Imperatore fuerit inuitatus, nec ipſe tamen venit, nec miſit ſuo nomine quenquam. Nihilominus recitatę ſunt epiſtolæ quę dã Vigilij ad Ruſticum & Sebaſtinianũ, & ad Valentinianũ, & Aurelianũ Epiſcopos, quarũ auctoritatẽ ſe ſecu

tos Patres ostẽderunt in his cõdemnãdis, quos anathema pronũciauerãt, vt ne quid præter sententiã eius fecisse viderẽtur. Scribit aũt Photius in eo libro, quem de Cõcilijs ædidit, quòd quãuis ad sacri cœtus prouentus, Vigilius promptus nõ esset, cõmunem tamen Patrũ fidem libello cõprobauit.

Caput XXIIII.

In sexta, quæ fuit Cõstantinopolitana tertia, & Imperator Cõstantinus interfuit, & multi cum eo viri illustres, qui etiã gloriosissimi Iudices vocantur, itidẽ vt in Chalcedonensi Synodo fuerant vocati. Sed nec Imperator, nec quisquã eorum, qui vocãtur Iudices, hoc sibi arrogauit, vt de fidei causa iudicaret. Sicut aũt in Chalcedonensi, ita in hac sexta Synodo Cõstantinopolitana nõ aliam ob rẽ & Imperatorem & iudices istos interfuisse liquet, quàm vt ordine omnia agi procurarent, ne quid per vim aut per tumultũ fieret, vt libera cuiq; potestas dicẽdi daretur. Si quid per vim aut tumultũ factum esset, de eo cognoscerent, ac de sontibus pœnas debitas sumerent. Atque ad hanc, non ad aliam rem Iudices constituti fuisse videntur, quod ex actis vtriusque Synodi, & quartæ Chalcedonensis, & sextæ Constantinopolitanæ videre licet. Quid enim aliud ibi Iudices, aut etiam Imperator ipse, quàm legi preces, quæ acta essent recitari, authentica monumenta proferri, ad obiecta responderi, si qui cupiebant audiri, eos intromitti mandabant: vociferationes prohibebant, si qua vis illata, si quid per tumultum factum esset, cognoscebant: vbi de fide agebatur, Synodo iudiciũ permittebãt. Quod vel illa verba indicant in actione prima Chalcedonensi, vbi Iudices & Senatus dixerunt.

Cõstãtinus. In cõcilijs Iudices de fidei causa nõ iudicãt, & cur intersint.

Caput XXIIII. Dicat sancta Synodus, si canonicis epistolis sanctæ memoriæ Cyrilli consonat interloquutio Eustathij reuerendi Episcopi. Et in octaua actione ijdem Iudices. Omnis iam dubitatio de Theodoreto reuerendo est soluta, quippè & Nestorium coram nobis anathematizauit, & à sanctissimo Leone susceptus est, & definitionem fidei suscepit, & epistolæ sanctissimi Leonis subscripsit. Deest igitur vt sententia à Deo amabilitate vestra proferatur, vt Ecclesiam suam recipiat, sicut & sanctissimus Leo iudicauit. Qua sententia per Episcopos lata, dixerunt Iudices, vt secundum decretum sancti Concilij (non suum, aut Imperatoris) Theodoretus Ecclesiam reciperet. Similiter & de Iba factum est, & de alijs nonnullis. Ad eundem modũ in sexta quoque Synodo Imperator, & sanctum Concilium dixisse leguntur. Discurrat Georgius codices, proueniat lectio, fiat lectio, alter liber relegatur. Itidem et gloriosissimi Iudices, nunc hũc, nunc illum, intromitti iusserunt. Posteaquàm verò ventum est ad sententiam contra Macharium ferendam, iam nec Imperator loquitur, nec Iudices, sed sola sancta Synodus, quemadmodum ex duodecima & sedecima actione videre licet. Sed & in actione decimaoctaua, posteaquàm subscripsissent trecenti quinquaginta Episcopi, in ipso fine subscripsisse legitur Imperator in hæc verba: Et subscriptionem piissimi & Christo dilecti Cõstantini Imperatoris, legimus & consensimus. Ac mox: Constantinus piissimus Imperator dixit: Edicat sanctum & vniuersale Concilium, si cum consensu omnium Episcoporum promulgata est definitio, quæ ad præsens celebrata est. Cùmque san-

Actione 10.

Constãtini Imperatoris subscriptio.

ſanctum Cõcilium exclamaſſet: Omnes ita credimus, edictum ſcribi fecit Imperator, vt quod fuit à Concilio definitum, id omnes firmiter obſeruarent. Ac primus fuit hic, qui ſubſcripſiſſe Cõcilij definitioni videtur, ſed non iudicans, verùm conſentiens tantùm: quod factum etiám à quibuſdam in Concilio Arauſicano viris illuſtribus eadẽ forma legimus. Quamuis in octaua Synodo generali, cùm poſtularetur à Baſilio Imperatore, vt primus ipſe ſubſcriberet Cõcilij decretis, reſpondiſſe legitur. Tranquilliſsimum Imperium noſtrum ſequutum præcedentes & iuſtiſsimos Imperatores, Conſtantinum videlicet Magnum, & Theoſium ac Martianum, ac cæteros, vult ſubſcribere poſt ſubſcriptionem omnium Deo amabilium Epiſcoporum: ſed quoniam poſtulat præferri nos ſanctitas veſtra, ſubſcribam poſt ſubſcriptionem omnium ſanctisſimorũ vicariorum: Edocti enim ſumus à Chriſto vero Deo noſtro, habere exaltantem humilitatem.

Baſilij Imper. modeſtia.

Acto 10.

Ex quibus verbis colligitur, ſubſcripſiſſe quidẽ Imperatores in alijs concilijs œcumenicis, verùm in his actis, quæ habemus, præterquàm in ſexta & octaua Synodo nullius Imperatoris ſubſcriptionẽ reperire licuit. In Chalcedonenſi verò concilio Epiſcopi ſubſcripſerunt hac forma: Flauius Epiſcopus Conſtantinopolitanus iudicans. Et alio quodam loco, definiẽs ſubſcripſi: Presbyteri verò ſimpliciter: Euſebius Presbyter ſubſcripſi. Quę forma etiam in quinta Synodo inter Epiſcopos & Presbyteros fuit obſeruata, vt Epiſcopi ſubſcriberent, definiui & ſubſcripſi: Presbyteri ſequendo, definita ſubſcripſi. In ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda

In Cõcilio quibuſdam Imperatorum ſubſcriptiones reperiuntur.

Concilijs Epiſcoporũ & presbyterorum ſubſcriptiones

Nicæna, interfuerunt quidem duo Senatores, sed initiò pauca loquuti, perpetuò posteà tacuerunt: Episcopi, qui numero fuerunt trecenti quinquaginta, decreuerunt & subscripserunt, prętereà nemo. In octaua Synodo, quæ fuit Cõstantinopolitana quarta, interfuit quidem Basilius Imperator & subscripsit, sed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicando sibi partes de fidei negotio su merent, ex his quę superiùs scripta sunt, cognoscere licet. Primo loco subscripserunt legati, quos Adrianus Pontifex Romanus miserat, hac forma: Ego Donatus Dei gratia Episcopus sanctæ Ostiensis Ecclesię, locum obtinens Domini mei Adriani summi Põtificis & vniuersalis Papæ, omnia quæ superiùs leguntur, huic sanctę & vniuersali Synodo præsidens, atque ad voluntatem eiusdẽ eximij Pręsulis promulgaui, & manu propria subscripsi. Qua forma & collegæ eius duo vsi sunt. Ignatius verò hac forma subscripsit: Ignatius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos nouæ Romæ, sanctam hanc vniuersalem Synodum suscipiens, & omnibus, quæ ab ea iudicata & scripta sunt, cõcordans & definiens subscripsi manu propria. Quam eandem formam in subscribendo sequuti sunt Ioseph vices agens Patriarchę Alexandrini, Thomas Antiocheni, Helias Hierosolimitani. Post quos tandem subscripserũt Imperatores hac forma: Basilius Constantinus & Leo perpetui Augusti in Christo deo fideles Principes Romanorum: & magni Imperatores, sanctam hanc & vniuersalem Synodum suscipientes, & omnibus, quæ ab ipsa definita & scripta sunt, concordantes, subscribimus manu propria

In Cõcilijs Principũ laicorũ subscriptiões.

pria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicunque alij non Episcopi, etiam in subscriptionibus suis diligenter cauerunt, ne quid tanquàm iudicantes in fidei aut quacunque tandem Ecclesiastica causa fecisse viderētur.

Simul & illud notatu dignum ést, quod in Oecumenicis Concilijs pręsidebant Romani Pontificis legati. Extat in bibliotheca Vaticana Vigilij libellus manuscriptus, nec adhuc quod sciamus in lucem æditus, in quo inserta est professio Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani. In ea quatuor Synodis Oecumenicis enumeratis sic loquitur Mennas. In quibus iuxta tempora sua prædecessores Sanctitatis vestræ beatissimi Papę senioris Romę ipsis Synodis præsederunt. In Chalcedonensi quoque Synodo sic legitur. Paschasius & Lucensius Reuerendiss. Episcopi, & Bonifacius Presbyter tenentes locum sedis Apostolicæ, quia missi Apostolici semper in Synodis prius loqui et confirmare soliti sunt, per Paschasium dixerunt. Et aliquanto superiùs: Paruitatem nostram Pontifex huic sancto Concilio pro se præsidere præcepit. Ideoque necessarium est hæc, quæ in mediū proferuntur per nostram interlocutionem disceptari.

Vigilius. In Cōcilijs generalib. Pontificis Romani legati præsidebant.

Actio.10.

Actio.3.

Vsque eo autem Imperatores Catholici iudicium in causa fidei sibi non arrogárunt, vt ne hæretici quidem id fecisse videantur. Hunericus Arrianus quālibet sæuus tyrannus, non ipse tamen iudicium de fide sibi sumpsit, sed Patriarcham Cyrillum Iudicem esse permisit. Theodoricus itidem Arrianus ad iudiciū Ecclesiasticū vocatus in synodali arbitrio esse dixit,, in tanto negotio sequēda

Hæretici principes recusârunt iudiciū in causa fidei ferre.

Victor. li.2 de persecutione Vanda. in 4. Synodo Ro. sub Symmacho Papa.

præ-

XXIIII. præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiã de Ecclesiasticis negocijs pertinere. Quid autem? quod vix hæreticorum aliquem fecisse quisquam reperiet, id facturum quenquam putamus, qui vel micam in se Christiani pectoris habeat, quiq; Catholicus & Orthodoxus dici & esse velit? Nihil est quòd in priscis illis commemorandis longiores simus, nostri etiam seculi Principes non minori præditos religione videre licuit.

Lutheranę hæreseos ortus.

Anni iam triginta & amplius intercesserunt, cùm noua quædam & peregrina dogmata sparsit in vulgus Martinus Lutherus, qui Princeps fuit & auctor sectarum, quibus miserandum in modum Germaniam dissectam esse videmus: Quas quæ clades, quæ sint calamitates consequutæ, quis est qui sine lachrymis commemorare queat? Si Turcarum ipse tyrannus cum quamlibet numeroso exercitu Germaniam peragrasset, maiore illã clade vix afficere potuisset. Hunc itaque Martinum Lutherum tot sectarum totque cladium auctorẽ, paternè monuerat initio Leo Pontifex, vt errores suos reuocaret, atque ad sanam aliquando mẽtem rediret: Sed cùm nihil paternis adhortationibus suis profecisset, de Concilio Patrum amplissimorum, & eorum qui doctrina sacrarum literarum præstabant, Martinum hæreticum pronunciauit, ac misso ad vnum omnium Christianissimum Imperatorem, vereque Catholicum Regem Carolum eius nominis quintum, qui feliciter adhuc imperat legato, postulauit ab eo tanquàm primario Ecclesiæ filio & aduocato, vt sentẽtiam sedis Apostolicę sequutus, pœnas contra eum decerneret, quibus hæretici condemnari consueuerunt.

runt, iuxta morem à veteribus Christianis & Orthodoxis Imperatoribus obseruari solitum. Neq; enim nouum hoc est, quod Episcoporum sententiam Imperatores & Reges exequutioni mandare consueuerunt: Sic namque Constantinum, sic Valentinianum & Theodosium, sic Arcadium & Honorium & Martianum, & alios fecisse legimus. Et extat in Synodo quinta Constantinopolitana constitutio Iustiniani Imperatoris contra Anthimum, Seuerum, Petrum, et Zoaram, in qua his verbis vtitur: Rem non insolitam imperio, & nos facientes ad præsentem venimus legem. Quoties enim sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, quemadmodum Nestorium, Eutychen, Arrium, Macedoniū, Eunomium, & quosdam alios, ad iniquitatem nō minores illis, toties imperium eiusdem sententiæ & ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit. Horum igitur exemplum sequutus Carolus quintus Imperator, puri Dei verbi propugnator acerrimus, non grauatim se facturum ostendit, quod à primario Ecclesię filio & aduocato factum oportebat. Quoniam verò vehementer instabant nonnulli, vt prius hominem ad se vocaret, quàm ad exequutionem decreti à sede Apostolica lati processisset: cùm illis negare non potuisset, ne quis factum hoc illius secùs interpretari posit, in edicto suo, quod promulgari fecit, causam cur eum accersiri fecerit, his verbis adscripsit: Non vt nos, inquit, de hoc negocio iudicaremus aut cognosceremus, cùm id proculdubio ad Romanum Pontificem & sedem Apostolicam pertineat: neque vt res sacrosanctæ fidei nostrę nunc tandem post tot secu-

Caput XXIIII. Decretorū Ecclesiasticorū princi pes execu- tores.

Actio. 1.

Caroli 5. Imperat. factum p̄clarū & laus.

Carolus 5. Imp. fidei & religi onis causā et negotiū

seculâ per nouas altercationes, cum magno fidelium scandalo & perturbatione, ac infidelium derisione, in cõtrouersiam vocari pateremur: sed vt cum vulgi & plurimorum ita petentium satisfactione, hominis animum percunctantes, eum bonis monitionibus ac suasionibus ad rectam semitam, si fieri posset, reduceremus. Nunquid & hic obscurè tulit, minimè suarum esse partium de fidei causa cognoscere? Quod clarius etiam ostendit posteà, cùm postulantibus id à se nonnullis, non velle se quicquam determinare, neque posse concludere de negotio religionis, respondit: sed apud Pontificem Romanum pro officio suo diligenter se daturum operam de congregando Concilio generali: sicut in Augustanæ Confessionis exordio legitur.

cognoscere et iudicare nõ ad se sed ad Romanũ Pontificẽ & sedẽ Apostolicã pertinere dixit.

Sed iam ad Reges nostros veniamus, qui, ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clarissima Austriæ familia maternũ suum genus ducũt. Et sanctus ille Rex Sigismundus, eius nominis primus, qui ante annos nõ ita multos in Christo obdormiuit, cum alijs heroicis virtutibus multis clarus, tùm in tuenda fide Catholica constantia quadam & animi robore singulari præditus: & qui libenter vestigijs eius incedit serenissimus filius hic eius, eiusdem nominis secundus, quem vtinam paterna felicitate paternos annos assequutum, regni huius gubernacula longissimo tempore tenentẽ videamus, nunquid non & ipsi non eodem animo, eadem sententia, eademque religione fuerũt? Postulârunt ab vtroque nonnulli (quibus rectè dici potuit, nescitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno suo prædicari permitterent: Respon-

Sigismũdi primi regis Pol. pietas & cõstãtia Sigismũdi Augusti regis Pol. pietas.

Matth. 20.

De fidei, & religionis causis co-

Respondit Diuus Pater: ſui non eſſe muneris de puritate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum id officium pertinere, quorum quidem hac de re iudicio ſe etiam ipſum libenter maieſtas eius ſubmitteret, eorumque iurisdictionem ſaluam in omnibus eſſe vellet. Reſpondit ijſdem propè verbis sereniſsimus filius eius Neque dubitandum eſt, quin quotquot ſunt Catholici Reges & Principes, ſi quis eis iudicium de cauſis fidei delatum vellet, idem omnes vno ſint ore reſponſuri. Quòd ſi maximè ſecùs aliquis feciſſe reperiretur, nec allegandus tamẽ eſt error, nec defendendus, & verum eſt quod prouerbio dicitur: vna hirundo nõ facit Ver.

Caput XXIIII. noſcere & iudicare non ad ſe, ſed ad epiſcopos pertinere dixerũt reges.

Auſus eſt & re et nomine Baſiliſcus Imperator circulares dare literas, quibus Chalcedonenſe Cõcilium, & Leonis libellum per anathema damnaret: Quod tamen ipſum fecit, Epiſcoporum ſuorum ſentẽtiam ſequutus, qui circularibus eiuſmodi literis etiã ſubſcripſerunt, vt magis exequutoris, quàm Iudicis officio functus videri queat. Sed has tamen ipſas circulares literas non ita multô pòſt aboleri, & eis contrarias ſcribi iuſsit, ſicut apud Euagrium, Liberatum, Nicephorum ſcriptũ reperimus. Auſus fuit & Leo Imperator imagines demoliri, et ſanctorum venerationi detrahere, ſed aduerſus eum in hæc verba ſcripſit Ioannes Damaſcenus: Non approbo Imperatorem, qui rapta & inuecta tyrannide inuadit ſacerdotij dignitatem. Non Imperatores poteſtatem acceperunt ligandi atque ſoluendi. Ac paucis interiectis: Nõ conſentio vt Eccleſia paciſcatur ſe exequuturam imperialis edicti formulam: imò vt mordicus tuea-

Baſiliſ. Impera. acceptus ab epiſcopis.

Euag. lib. 3 cap. 4.

Lib. cap. 16 in breuia.

Nicep. li. 16 ca. 3. eccle. hiſto.

Epiſcopi iudicant de principib. in cauſis eccleſiaſticis.

Thedor.li. 7.ca.8. Eccle. hist. Theodo li 4.c.18.hist. Eccles.

tueatur traditiones à Patribus acceptas, siue scripto proditas, siue citra scripturam vsu Ecclesiæ comprobatas. Magis autem placidè simul & festiuè Eulogius Presbyter, quem cùm Barses Valentis Imperatoris Præfectus hortaretur, vt in doctrina fidei se cum Imperatore coniungeret. Nũquid, ait, vnà cum Imperio etiam ille Pontificatum est consequutus? Nam & Pastorem habemus, & nutus illius sequimur.

Cùm Gaianus præsente Ioanne Chrysostomo peteret ab Imperatore suę quoque partis hominibus, hoc est, Arrianis vnam è sacris domibus concedi. Respondit Chrysostomus: Non licere Imperatori aliquid audere in rebus Ecclesiasticis si velit esse omninò pius, quemadmodum in illius vita scribit Simeon Metaphrastes. In eandem sententiam quosdam Patres contra Leonem Isauricum dixisse, narrat Theosterictus vitam Nicetæ magistri sui describens, inter quos & hęc Theodori verba recitat. Ne tentes nunc ô Imperator Ecclesiasticum statum dissoluere. Ait enim Apostolus, Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia sua, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Pastores & doctores, ad perfectionem sanctorum. Non dixit Reges. Tibi quidem ô Imperator ciuilis status & exercitus commissus est, hæc igitur cura. Ecclesiam autem Pastoribus, & doctoribus, vt ait Apostolus, derelinque. At si non vis hoc facere: si quis peruentendæ fidei nostræ causa de cœlo nobis nunciauerit, ipsum nõ audiemus, tãtùm abest vt te audituri simus. Neque dissimilia de quodam Episcopo Oeniandro refert Georgius Cedrenus in suis annalibus. Cæterùm Lucifer & Hila-

Theost. in vita Nicetę in 7. tom. Lippom.

Caput XXIIII.

Hilarius non minore libertate Constantium adorti sunt, quàm Ioannes Damascenus Leonem. Libet autem adscribere verba Luciferi. Cùm is Deuteronomij locum illum produxisset. Loquere ad Sacerdotes & Iudices, & nunciabunt tibi Iudiciũ, & facies secundum omne præceptum quod nunciauerint tibi. Homo quicunque fecerit in superbia, ne audiat sacerdotem, morietur homo ille, & tollet malum de Israël. Quomodo, inquit, dicere poteris, iudicare te posse de Episcopis, quibus nisi obedieris iam quantum apud Deum mortis pœna fueris mulctatus. Cùm hæc ita sint: Tu qui es profanus ad Dei domesticos, quare istam sumis in Dei sacerdotem auctoritatem, cùm etiam ipsos Iudices Iudæos, tum quando in lege manebant Dei, ex genere habere permiserit suo. Hortatus est eundem Constantium Osias Episcopus Cordubensis, &c. vt ne suos comites ad Synodos mitteret: Quid enim tale, inquit, à Cõstante actum est? Aut quis ibi Episcopus relegatus? aut quando iudicijs Ecclesiasticis interfuit? aut quis ipsius Palatinus vim adhibuit, vt cõtra aliquem subscriptio fieret? Desine quęso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicij: serua te in illam diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium oculis malignis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini fias obnoxius. Date, scriptum est, quæ sunt Cęsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Neque igitur fas est nobis in

Ad Cõstantiũ Imper. pro sancto Athanasio libro priore.

Osij episcopi adhortatio ad Constantium. Imperator Cõstãtius, ne fidei & religionis causis sese immisceat hortatur.

terris imperium tenere: neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes Imperator. Hæc illius epistolæ verba in sua quadam ad solitariam vitam agentes epistola inserit Athanasius: qui nonnullis interiectis: Istud est, inquit, iudicium Episcoporum. Quid cum eo commune habet Imperator? Sin contrà, ista minus Cæsaris cōstantur, quid opus est hominibus titulo Episcopi? Quando à condito æuo auditum est? quando iudicium Ecclesiæ ab Imperatore auctoritatem suam accepit? aut quādo vnquàm hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ ante hac Synodi fuerunt, multa iudicia Ecclesię habita sunt, sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt: nec Princeps in rebus ecclesiasticis curiosum se præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia, & per eos in literis salutabat Philippéses, non tamen eos in iudicio socios assumpsit. Nunc autem nouum quoddam ab Arriana hæresi spectaculum editur: conuenerunt in vnum hæretici, & Imperator Constantius, vt ille quidem sub prætextu Episcoporū sua potestate aduersus eos, quos velit vtatur, & tamen in persequutione mouenda persequutor nō appelletur: illi verò succincti Principis potestate insidias faciunt, quibus volunt. Hactenus Athanasius: Et intereà profert quidam disputationē à Vigilio conscriptā, inter Arrium & Athanasium, in qua probus quidā Ethnicus sic alloquitur vtrunque Imperatoris Constantini autoritate commonitus. Percepi inter vos fidei negotium ventilari. Respondit Athanasius: Et quis tam vecors audeat principalia pręcepta abnuere? Sic ille fictus Athanasius. At verus Athanasius, cuius

Athanasius

cuius verba ex illius germano libro citauimus, lõgè diuersum sensit. Cæterùm vt ne rerum imperitis imponatur, sciat lector, inter Arrium & Athanasium Alexandrinum coram probo Iudice nullam vnquam disputationem habitam fuisse. Fatetur hoc etiam ipse Vigilius, qui fuit auctor huius libelli de disputatione hac, quod eam sub nomine Athanasij conscripserit, tanquàm si præsentes, inquit, cum præsentibus ageret, vbi etiam cognitoris persona videtur inducta. Si fuisset vnquàm hęc habita disputatio, certè Eusebius, Ruphinus, Socrates, Theodoritus, Zozomenus, Nicęphorus, & alij scriptores ecclesiasticæ historię mẽtionem illius aliquam fecissent: ficulneum vt planè sit istorum in hac Arrij cum Athanasio disputatione pręsidium. Sed in causa Cæciliani Carthaginen. Archiepiscopi, Constantinum Imperatorem Iudicem fuisse certius est, aiunt, quàm vt inficias ire quisquam posit. Demus hoc. Nam quod hęretici Donatistę causam hanc ad eũ detulerint, & Optatus & Augustinns testantur. Sed intereà scribit Augustinus, quod non est ausus Imperator de causa Episcopi iudicare, quare discutiendã eam atque finiendam Episcopis delegauit: Quod & factum est in vrbe Roma Pręsidente Melciade cum multis collegis suis. Et extat apud Eusebium Imperatoris epistola, quã ad Melciadem Põtificẽ ea de re scripsit. Si nulla religione prohibeatur Imperator, quo minus de causis ecclesiasticis iudicaret, cur dicit Augustinus: quòd nõ fuerit ausus id facere: Sciebat ille quod hoc sui muneris nõ esset, quamobrem ad Pontificem Romanum, ad cuius cognitionem propriè pertinebat, causam remisit.

Caput XXIIII.

Li. I. cõtra Parmenia. Aug. in breuiculo collationũ & alijs multis locis. Epi. 166. Aug. Li. 12. ca. 5. eccle. hist.

Caput XXIIII. Quin addit Optatus, quod cùm ei preces Donatistarum oblatæ fuissent, liuore plenus respõderit: Petitis à me misercula iudicium, cùm ipse Christi iudicium expectem. Sed quę posteà cõsecuta sunt videamus. Fuit Cæcilianus innocens à Pontifice Romano pronunciatus. Donatistæ verò, libet autem Augustini verbis vti, tantæ auctoritatis Episcopos non apud alios collegas, sed apud Imperatorem ausi sunt accusare, quod malè iudicarint. Dedit igitur ille aliud Arelatense iudicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia iam necesse erat, sed eorum peruersitatibus cedens, & omnimodo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces quęrelas suscipere, vt de iudicio Episcoporum qui Romæ sederent ipse iudicaret, sed alios Episcopos dedit. Quem etiam iterum exclamasse scribit Optatus: O rabida furoris audacia. Sicut audaciam & impudentiam Donatistarum grauiter Augustinus reprehendit, sic religionem hãc & modestiam Imperatoris laudat: ac longè ordinatius eum egisse dicit, cùm Episcoporum causam ad se delatam ad Episcopos remisit, quãdoquidem eam ad iudicium suum non pertinere sciebat. A quibus tamen cùm iterum ad Imperatorem prouocatum fuisset, scribit Augustinus quod ipsorum pertinaciam admodum detestatus tandem eorum importunitati cesserit, vt de illa causa post Episcopos iudicaret, à sanctis Antistibus posteà veniam petiturus. Habes qualis Iudex in Ecclesiastica causa fuerit Constantinus, quàm sit hanc hæreticorum importunitatem detestatus, quàm inuitus munus hoc, quod ad se minimè

Epist. 168.

Epist. 50.

Epist. 168.

nimè pertinebat, susceperit. Et intereà non est veritus blatero quidam ineptissimus qui fingit ipse sibi monstra quæ oppugnet, nesciens quid loquatur, aut de quibus affirmet, non est inquam veritus asseuerare, quòd Augustinus Constantini factum hoc, non modò non reprehenderit, verùmetiam cum laude retulerit. Si cum laude retulerit quod cesserit hæreticorum peruersitatibus, cur addidit, veniam à Sanctis Antistibus petiturus. Certè quę cum laude geruntur, eorum veniam petere necesse non est. Quamobrem peccasse quidem Constantinum innuit Augustinus, quòd de Episcopis, etiam post Episcoporum iudicium iudicauerit, sed quoniam inuitus fecit, victus importunitate Donatistarum, quorum pertinaciam hác vehementer detestatur, huius delicti sui veniam non difficulter eum esse consecuturum iudicauit: cûm præsertim executoris magis quàm Iudicis officio functus videatur. Nec enim diuersum aliquid ab eo quod per Episcopos decretũ erat, pronunciauit, sed idem illud prorsus: Cæcilianum innocentissimũ accusatores eius improbissimos esse. Legem etiam tulit, vt res cõuictorum, & pertinaciter vnitati resistentium fisco vendicarentur. Sed quid opus est pluribus verbis, quod nón liceat Imperatoribus de causis Ecclesiasticis iudicare, planum facere enim ipsius ea de re Cõstantini sententiam audiamus. Narrat Ruffinus in Ecclesiastica sua historia, quod qui fuerunt Episcopi Nicææ cõgregati, libellos quosdam obtulerant Constantino, quibus se inuicem accusabant, quos ille recepit quidem à singulis, & eos in sinu suo continuit, nec quid in eis contineretur aperiens, ita

Caput XXIIII.

Aug. Epist. 48.

Li. 1. ca. 2.

Caput XXIIII.

fuit Episcopos affatus. Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, & ideò nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius expectati iudicium, & vestra iurgia quæcunque sunt, ad illud diuinum reseruentur iudicium: vos enim nobis à Deo estis dati Dij, & conueniens non est, vt homo Deos iudicet: sed ille solus de quo scriptum est. Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit. Quàm diuersa fuit hæc Imperatoris pientissimi sententia, ab ea quam profert insulsus hic battalogus. Non Imperatores ille de Episcopis, verùm Episcopos de Imperatoribus cùm esset Imperator ipse, iudicare voluit, vt illorum ipse, nō autē illi suo iudicio subijcerentur, æquum esse censuit. Quid autem si nec illorum diuersa fuit sententia, qui causam hanc ecclesiasticam ad Imperatorem Constantinum detulerant? Quid si ijdem illi suum hoc factum condemnârunt. Instituerat Honorius Imperator, vt collatio fieret inter Augustinum & Donatistas. Quos tum clamores Donatistæ non edebant? quantam ex ea re inuidiam & odium conflare Catholicis conabantur, quòd Ecclesiæ causam apud Imperatorem agerent? Sed quid ad hæc Augustinus? Quod in nobis, inquit, modò reprehendunt, dicentes: Non debere Christianos contra inimicos Christi aliquid à Christianis Imperatoribus postulare, priores idipsi fecerunt. Sic suum hoc factum ipsi Donatistę reprehenderunt, quos Optatus etiā his verbis alloquitur. Quod de nobis dicitis, quid Christo cum Regibus? quid Episcopis cum palatijs? Si nota est nosse

Aug. epist. 50.

Optatus.

Caput XXIIII.

nosse Reges, vos tota perfundit inuidia: Nam hoc priores maiores vestri fecerunt. An autem hęc Donatistarum vox eadem propè cum illa non est, quam ex Athanasio paulò antè protulimus. Sic & ipsos hæreticos iudicasse videmus nefariũ scelus designari si causam ecclesię cognoscat Imperator: quę quod ad Honorium à Catholicis delata fuit, necessitate factum est, quę cùm ingẽs telum sit, legem non habere dicitur. Magnus tũ fuit furor Donatistarum, qui totã occupauerat Aphricam violẽtis aggressionibus, latrocinationibus, itinerũ obsidiõibus, rapinis, ignibus, cædibus, sicut scribit August. Multa vastãtes, cuncta terrentes. Nihil ab eorum insidijs erat satis tutum, Augustino præsertim, quem sicut memoriæ prodidit Possidonius, velut lupum occidendum esse in defensionem gregis, scilicet sui, dicebant. Hæc igitur necessitas compulit Catholicos, vt ab Imperatore Iudicem dari sibi peterent. Et erat hoc extra ordinarium, & agebatur causa mixti fori, cùm in ea ciuilis quęstio facti de Cæciliano versaretur, deque ordinatore eius Felice, quam ipsi priores olim ad Constantinum detulerant. Deinde, qui præsidebat ei collationi, cognitio magis illi quàm iurisdictio mandata videbatur, vt cognitoris potiùs, quàm Iudicis personam sustineret. Scripsit breuiculũ collationis huius Augustinus, non aliud ei quàm cognitoris nomẽ in eo tribuit. Idẽ facit & Possidonius. Graues nihilominus ea de re Donatistæ quærimonias edebant. Nefarium esse scelus quęritabantur, Imperatorẽ de causis ecclesiasticis iudicare: adeò nec ipsis hæreticis tolerabile facinus hoc videbatur. Hęc nos hoc in loco pluribus verbis

Li 3. cõtra Iulian. ca 1
In vita August. Ca. 9.
Cap. 15.

commemoranda duximus in hac nouissima æditione, quod vidimus insulsi battalogi cuiusdam librũ, quẽ de traditionibus inscripsit, in quo multis modis probare nititur iudiciũ de causa religionis ad reges & Principes pertinere. Quo libro sicut nihil infantius, ita nihil potest esse maledicentius: Cùm enim habere se malam causam intelligat, sic se tãdem in ea fore superiorem persuasum habet, si Græca, Latina, Germana lingua, quàm plurima probra, conuitia, maledicta mendaciter eiaculatus fuerit in eum, quem non nouit: si sceleratum, impium, diabolicum vocauerit, si in ima tartaris detruserit. Quasi verò maledixisse vicisse sit. Nos verò caput hoc insanum ad Antyciras relegabimus, & ad secundam Synodum veniemus.

Valẽtiniani audacia.

Post quem Valentinianus Imperator iunior, Iustinæ matris impulsu, cùm puer adhuc esset propemodum, sibi de fide iudicium vsurpare conatus est. Cęterùm his ad eum verbis Ambrosium scripsisse legimus: Dalmatius me tribunus & notarius mandato, vt allegauit, clementiæ cõuenit tuæ, postulans vt ipse Iudices legerem, sicut legisset Auxentius, nec tamen expressit eorum nomina, qui fuerant postulati, sed id addidit, quòd in consistorio esset futura contentio, arbitro pietatis iudicio tuæ, Cui rei respondeo, vt arbitror, cõpetenter, nec quisquam cõtumacem iudicare me debet, cùm hoc asseram, quod augustę memoriæ pater tuus, non solùm sermone respondit, sed etiam legibus sanxit suis. In causa fidei vel ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis (hęc enim verba

Epist. 32. Imperator Valẽt. se ecclesiasticis rebus immiscens ab Ambr. valdè rephenditur

Theodosij rescriptum de iudicio in fide.

Caput XXIIII.

verba rescripti sunt) hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiam si alias quoq; argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respōdit clementiæ tuę? ille qui te Patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? nisi fortè vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides, confessionis constantia probata est, & sapientia, melioratæ reipublicę profectibus prædicatur. Quando audisti clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergò quadam adulatione curabimus, vt sacerdotalis iuris simus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipse alijs putem esse credendū? Si docendus est Episcopus à laico, quid sequitur? Laicus ergò disputet, & Episcopus audiat? Episcopus discat à laico? At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat, in causa fidei, in causa inquá, fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris Deo fauente etiá senectutis maturitate prouectior, et tūc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat, non est meum iudicare inter Episcopos, tua nunc dicit clementia, ego debeo iudicare. Neque verò scripsit hæc modò, verùm & dixit Ambrosius, quemadmodum ad sororem scribens ipse narrat: Noli te grauare, inquit, Imperator, vt putes te in ea, quę diuina sunt, imperiale aliquod ius habere, noli te extollere. Esto Deo subditus. Scriptum est: Quę

Episcopi de Imperatorib. & laicis in causa fidei iudicāt, non laici de Episcopis.

Epist. 33.

XXIIII. Quę Dei, Deo, quę Cæsaris, Cæsari. Ad Impera-
Matt. 22. torem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, nō sacrorum. Atque hęc quidē contra Valentinianū Ambrosius. Qui cùm Aquileiensi Concilio interfuisset, in quo quidam Arrij sectator Palladius, itidem vt nostri temporis hæretici: iudicium Episcoporum fugiebat, ac alios quosdam ex vtraq; parte auditores venire volebat. Quos quęris auditores? inquit Ambrosius: Sacerdotes de laicis iudicare debent, non laici de sacerdotibus. Ac pauló pòst: Etsi in multis impietatibus deprehensus sit Palladius, erubescimus tamen, vt videatur qui sacerdotiū sibi vendicat à laicis esse damnatus, qui & in hoc ipso damnandus est, quod laicorum expectat sententiam, cùm magis de laicis sacerdotes debeant iudicare.

Varemundus valdè cōfutatur.

Audin' tu Varemunde quid dicat Ambrosius? In causa fidei negat laicos vnquam de Episcopo iudicasse: in causa fidei Episcopos de Imperatoribus, non Imperatores de Episcopis iudicare dicit solere: nec esse dignum censet, Episcopi nomine, qui laicis ius sacerdotale substernit: Palladium autem vel hoc ipso nomine damnandum iudicat, quòd laicorum expectet sententiā, cùm magis de laicis sacerdotes debeant iudicare. Quod si tyrannicum esse putas affirmare, ad iudicium de rebus religionis solos Episcopos in concilium admittēdos, nónne tyrannum apertè vocas Ambrosium, cuius est hæc sententia? qui mortem prius oppetere, quàm laicis ius sacerdotale substernere fuit paratus: At quem tu virum insimulare tanti criminis audes? eum cuius iam inde à mille ducentis annis

Episcopi nomine indignus qui laicis sacerdotale ius substernit.

Ambrosij Elogia.

annis ſemper in Eccleſia dei ſacroſancta fuit apud omnes memoria: quem Ruffinus Eccleſię murum & turrim validiſsimam: quem Auguſtinns ab illo baptizatus, in optimis notum eſſe ſcribit orbi terræ, & pium Dei cultorem appellat: quem epiſtola quadam Baſilius celebrat: Cui Pelagius quoq; quamuis hæreticus hoc elogium tribuit, quod in eius præcipuè libris Romana fides eluceat, qui ſcriptorum inter Latinos flos quidam ſpecioſus enituerit: cuius fidem & puriſsimum in ſcripturis ſenſum, ne inimicus quidem auſus ſit reprehēdere: quē denique tanta fuiſſe vitę ſanctimonia narrat Auguſtinus, vt eum viuum adhuc etiam dæmones confiterentur, atque vt ſibi parceret, obſecrarent. Hunc tu talem virum, cui non Catholici modò, verùm etiam veritatis hoſtes hęretici, quin & dæmones ipſi, fidei, doctrinæ, ſanctimoniæ, tá illuſtre teſtimonium tribuerunt, vocare tyrannū, & hanc ei tam turpem notam inurere audebis? Sed non eſt tyrannus Varemunde, qui ius ſuum tuetur: ſed Epiſcopi nomine dignus non eſt, qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Quin tu potius Varemunde gladiatorio quodam animo viam ad tyrannidem affectare videris, qui Paſtores loco ſubmoues, qui per vim Epiſcopos iure ſuo ſpoliare, & in ordinem cogere, qui, quæ propria eſt eorum iurisdictio, eam laicis mandare contendis. Fecit quidem hoc Valentinianus quondam Imparator, vt virum hunc ſanctiſsimū, epiſcopale ſuū ius pro eo vt debuit viriliter tuentē, tyrannū & pulſquàm tyránū appellaret, ſed fecit puer, fecit à matre deceptus, & eum facti non ita multò pòſt pœnituit: informatusq; fide

Caput XXIIII.

Ruffi. lí. 2. c. 13. eccle. hiſto.

Aug. lib. 5. conf. c. 13.

Baſi. epi. 55

Aug. de nuptijs & cō. cupiſ. li. 1. cap. 35.

Idē de cura pro mortuis. cap. 17.

Amb. epi-sto.34. Theod.li.5 ca.18. ecclesiast.hist. Lib.1.

fide ac institutis Catholici Principis Theodosij, tanto in Ambrosium affectu pòst incubuit, vt quẽ anteà persequebatur, eum diligeret: quem antè vt aduersarium repellebat, eum vt parentem putaret. Pientißimus autem Imperator Theodosius, quamuis propter patratam cædem Ecclesiæ primum ingressu per Ambrosium prohibitus, deinde iam reconciliatus, cancellos egredi iussus esset, intra quos mysteria peragebantur, quod Imperatores purpura faceret, sacerdotes non faceret, non modò tyrannidis ei probrum non obiecit, verùm etiam hac ipsa de causa præ cęteris eum Episcopi nomine dignum esse iudicauit, neq; se nosse quẽquam affirmauit, qui sciret episcopum agere, prçter vnum Ambrosium. Da Christe tales tyrannos Ecclesię tuæ multos, qualis vel Ambrosius hic fuit, vel ante eum Babilas à Chrysostomo celebratus, vel posterioribus seculis Thomas Cantuariensis Archiepiscopus in Anglia, Stanislaus Cracouiensis Episcopus in Polonia. Tales, quos tu tyrannos, Christus autem bonos Pastores vocat, si nunc haberet multos Ecclesia, qui laicis ius sacerdotale non substernerent, qui ascenderent ex aduerso, qui murum se pro domo Israël opponerent, ac starent in prælio in die domini, parati semper animas ponere pro ouibus suis, neque tibi viam ad tyrannidem affectare liceret, neque tot lupi grassarentur in ouili Christi, neque tam diu tam fœdè scissam inconsutilem Christi tunicam videremus.

Theod. pietas et patientia, et in Ambrosiũ amor.

Episcopi pro Ecclesi. iuribus zelosi referũtur.

Quid autem dicis Varemunde? si quod tu tyrannicum esse vis, id iustum & legitimum esse iudicauerint etiam hi, quorum te partis esse non obscurè fers: qui cõfeßionis Augustanæ: quàm Chri-

Caput XXIIII.

ſtianæ cenſeri malunt? Tanta eſt vis veritatis, vt etiam per hoſtium veritatis iugula nonnunquàm erumpat. Nunquid non hæc verba ſunt veſtræ Confeſsionis Auguſtanæ? Secundum Euangelium, ſeu, vt loquuntur, de iure diuino, nulla iuriſdictio competit Epiſcopis, hoc eſt, his, quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & Sacramentorum, niſi remittere peccata: item cognoſcere doctrinam, & doctrinam diſſentientem ab Euangelio reijcere, & impios, quorum nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ. Audin? tu Varemunde, quid illi ipſi confiteantur, quorum tu partis es? Cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio diſſentientem reijcere, nulla circutione vſi, diſertis verbis iuriſdictionis Epiſcoporum eſſe dicunt, atque hac in parte cum Catholicis cõſentiunt. Cur igitur tu, quod in eadem illa Cõfeſſione, quam es amplexus, prohibetur, commiſces poteſtates, Eccleſiaſticam & ciuilem? cur laicos irrumpere iubes in alienum officium?

Cõfeſſ. Auguſtana cõcedit iudicium Epiſcopis in cauſa fidei.

Sed in re vel meridiana luce clariore cõfirmãda, quam etiam ipſi concedere coguntur aduerſarij, longiores eſſe nolumus, cùm præſertim inſtituti noſtri non fuerit hoc loco de iuriſdictione Epiſcoporum diſſerere: ſed illud modò propoſitũ habuimus, quæ ſit Eccleſia Catholica, demõſtrare: quo nomine non pars, neque enim ſunt partes in Eccleſia, verùm totum quiddam ſignificatur. Docet hoc Auguſtinus, explicãs illud ex Pſalmo: Iubilate Deo omnis terra. Nemo, inquit, in parte iubilet, omnis terra iubilet, Catholica iubilet. Catholica totum tenet, quicunque partem tenet, à toto præciſus eſt, vlulare vult, non iubilare. Et iterum

Partes non eſſe in Eccleſia, ſed apud hæreticos.

Pſal. 65.

In Pſal. 49.

rum alio loco. Non audio ostendentes partes: Deus Deorum totum mihi ostendit, qui vocauit terram à Solis ortu vsque ad occasum, totũ redemit: partes autem, id est, calumniantes condemnauitt. Non sunt ergò partes in Ecclesia, quæ totum tenet, in qua idipsum dicunt omnes, vt rectè de ea Propheta scripserit: Hierusalem quę ædificatur vt ciuitas, cuius participatio in idipsum. Odiosum est partis nomen. Siquidem de parte dici volunt, ait Augustinus, qui in vnitate non sunt, de altera parte sunt, & de ipsa parte ascendunt, id est, extolluntur, & volunt tollere oues. Et alio loco: Væ illis, qui oderunt vnitatem Ecclesiæ, partes sibi faciunt in hominibus. Et iterum: Omnes hæretici in paucis & in parte sunt: Et ad Seuerinum scribens. Catholica Græcè appellatur, quòd per totum orbem terrarum diffunditur, hanc ignorare nulli licet, ideò secundum verbum Domini nostri Iesu Christi abscondi non potest. Pars autem Donati in solis Aphris calũniatur orbi terrarum. Et de baptismo contra Donatistas: Induentes lupos suos pellibus ouium, dicunt, Ecce hîc est Christus, ecce illic, & ab vniuersitate ciuitatis super montem constitutæ, ad particulas insidiarum suarum, multos separant, & iugulatos absumunt. Et in Ioannem scribens: propter illos qui se diuisuri erant, & dicturi. Ecce hîc est Christus, ecce illic. Et vellent eum ostendere in parte. Qui emit totũ & possedit totum, continuè secutus, adiunxit: Nõ tantùm nostrorum, sed & totius mundi. Apud eos itaq; partes sunt, qui se præciderunt à Catholica, de quibus dicit Iudas, quod segregauerũt semetipsos. Quomodo aũt segregauerũt? Segregauerũt se

Psal. 121.

August. de verbis Domini serm. 49.

Idē tracta. 12. in Ioan.

In Psal. 31.

Epist. 170.

Matt. 5.

Tract. 1. in epist. Ioan.

Li. 1. ca. 4.

Hæretici quomodo segregant semetipsos

Caput XXIIII.

se suo quodam singulari iudicio, sua quadam solitaria opinione. Nã cùm idẽ anteà sensissent quod nos, ac quod vniuersa sentit, ac semper sensit ecclesia, ab eo posteà recesserunt, atque ita singulares quosdã suos intellectus, solitarias suas opiniões sequuti, in varias partes dissecti sunt. Sic à Cypriano dicitur pars Nouati: & in octaua Synodo Oecumenica pars Photij: ab Augustino pars Maximiniani, pars Primiani, pars Maiorini, pars Donati sexcentis in locis. Et ferè videre licet Augustinum Catholicam, siue orbem terrarum, aut totum Donati parti opponere. Sic in Psalmo contra partem Donati. Ego Catholica dicor, & vos de parte Donati. Et contra Parmenianum, contra pacem vnitatis, etiam in parte Donati. Et iterum: Frumẽta præter partem Donati in toto terrarũ orbe defecerunt. Et iterum: Ab ipsa parte Donati ad vnitatem Catholicam remeare. Sic ad Honoratum scribens: Ecclesia Catholica, inquit, est etiam in Aphrica, quia per omnes terras eam Deus esse voluit, & prædixit: pars autem vestra, quæ Donati dicitur: non est in omnibus illis locis, in quibus & literæ, & sermo, & facta Apostolica cucurrerunt. Et ad Donatum: Vtrum nobiscum in Christi pace, in ecclesię Catholicæ vnitate, in fraterna charitate gaudere, an pro nefaria dissensione, pro Donati parte, pro sacrilega diuisione, importunitatem, nostræ circa se dilectionis diutius sustinere. Et ad Celerem: Nullam fuisse iustam causam, cur ab orbe terrarum, quo Ecclesia Catholica diffunditur, se pars Donati dirimeret. Et ad Generosum: Si tibi angelus de cælo diceret: Dimitte Christianitatẽ orbis terræ, & tene partẽ Dona-

Cypria. lib. 1. epist. 3
Aug. epist. 162.
In princ. tomi 3. lib. 1. cap. 4.
Li. 2. ca. 19.
Li. 2. c. 22.
Epist. 168.
Epist. 104.
Epist. 204.
In appendice epistolarum.
Epist. 8.
Psal. 166.
Psal. 56.
Epist. 165.

XXIIII. Donati, cuius ordo tibi exponitur in epistola Episcopi tuæ ciuitatis, anathema esse deberet: quia te à toto præcidere, & in partem contrudere conaretur, & alienare à promissis Dei. Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quátò certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus: cui totius Ecclesiæ figuram gerenti, dominus ait: Super hanc petram ædificabo Ecclesiá meam, & portę inferorum non vincent eam. Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, &c. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. Et alio loco. Vtrum sit à Catholicis videbat, ita etiam in parte Donati electi essent. Et in eodé libro: Quicunq; recitabantur Catholici Episcopi ex his locis, vbi non erat pars Donati. Et in Psalmos scribens: Ponite ante oculos vnitatem orbis terrarum, vnde se isti diuiserũt, ponite et partem Donati. Et in alium Psalmum scribens. Tu qui dimisisti vnitatem omnium gentium, & in parte remansisti, polluisti testamentum Christi. Et iterú in alium Psalmum. Qualem vesaniam patiantur hæretici, quęso vt attendatis. Illi præcisi à compagine Ecclesiæ Christi, & partem tenentes, totum omittentes, nolunt communicare orbi terrarum, quo diffusa est gloria Christi. Nos auté Catholici in omni terra sumus, quia omni terræ communicamus, quacunque gloria Christi diffusa est. Et de verbis Apostoli: Si tu dicis, Christus est sponsus partis Donati, ego tabulas lego, & inuenio esse Christum sponsum Ecclesiæ diffusæ toto orbe terrarum. Et contra Cresconium. Non inuidemus in parte Donati pacem damnatorum, sic

In Breuiculo collationũ primi di ei ca. 8

Cap. 12.

Psal 54.

Psal. 54.

In Psal. 56.

Ser 31. de verbis Apostoli.

& Christi pacem nõ respuant in orbem terrarum. Caput XXIIII.
Et de vnitate Ecclesię. A Christi corpore, quod est Li.4.c.64.
Ecclesia, ita dissentiũt, vt eorum communio nõ sit Cap.4.
cum toto quacunque diffunditur, sed in alia parte
separata inueniatur. Quod genus loquendi etiam Cap. 84.
in Concilio Aphricano vsurpatum videmus: Vbi- Cap. 85.
cunque Catholica fuit, & pars Donati. Et iterum:
Si fortè antiqui Catholici suum Episcopum volu Cap.86.
erint, & illi suum, qui ex Donati parte conuersi
sunt. Et paulò post: Si fuerit Episcopus ad Catho-
licam ex Donati parte conuersus. Optatus graui- Li.2. cõtra Parmenianum.
ter insectatur Parmenianum, quôd is dixerit duas
Ecclesias, duas, inquit, ecclesias cõparare voluisti,
quasi sola Aphrica habeat populos Christianos, in
qua vitio vestro duæ videntur partes effectæ. Et
dum immemor factus es Christi dicentis: Vnam
esse sponsam suam. Tu in Aphrica non dixisti du-
as esse partes, sed duas ecclesias. Certè vna est, quę
ex voce Christi meruit iudicari. Qui, ait, vna est
columba mea, vna sponsa mea. Et paucis interie-
ctis, vt ostendam partem vestrá cunctis morsibus
pastam. Et iterum nonnullis interiectis: Gaudet
totus orbis de vnitate Catholica præter partem
Aphricæ. & in eodem libro scribit: Cùm veniret
aliquis Donatista, solitum esse dicere. Quid apud
vos agitur de parte mea? Quasi iam populum cum
Deo diuideret, vt intrepidè suam diceret partem.
Et interrogati apud Iudicem: Dixerunt se esse de
parte Donati, de Christo tacuerunt. Sic nostra
ætate rectè dicitur pars Lutheri, pars Caluini, siue
magistri illius Zuinglij, pars Balthasaris Anaba-
ptistę, & aliorum, qui cùm sint à toto præcisi, Ec-
clesia & in Ecclesia esse desierunt, cùm Ecclesię no

Caput XXV. men,ſicut etiã à Chryſoſtomo traditũ legimus cõ-
Chryſ. Ho. in epiſt. ad Galat. ſenſus concordięque nomen ſit: vt qui diſſecti
ſunt in varias partes,nequaquam poſsint appella-
ri hoc cognomine.Nam niſi vna ſit, vnam fidem,
vnam ſpem,vnam charitatem retinendo,Eccleſia
dici & eſſe non poteſt.Sicut Chriſtus diuiſus non
1.Cor.1. eſt: ita neque corpus eius Eccleſia: vnus domi-
Epheſ. 4. nus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus &
1.Tim.3. Pater omnium,vna eſt domus Dei viui,ſancta Ca
tholica Eccleſia.

Tertia nota Eccleſiæ,quòd ſit vna.

CAPVT XXV.

Eccleſia vna. ATque hæc tertia eſt Eccleſiæ nota,qua di-
gnoſci poſsit ab ijs,qui vel præciſi ſunt ab
ea:cuius generis ſunt,quibus interdictum eſt pio-
rum cœtu, quos vocamus excommunicatos, vel
qui ipſi ſe vltrò pręciderunt: quales ſunt hæreti-
ci & ſchiſmatici.Quos cûm in tot ſectas miſerè diſ
ſectas videamus,manet nihilominus Eccleſia no-
Cant.6. ſtra Catholica vna,de qua ſponſus in Canticis cla
Ioan.19. mat: Vna eſt columba mea, perfecta mea,vna eſt
matri ſuæ.Hanc illius vnitatem ſignificauit incõ-
ſutilis illa Chriſti tunica,quam qui Chriſtum cru
cifixerunt milites,non ſcindendam, ſed iuxta id
Pſal. 21. quod prędixerat Propheta,ſortem ſuper eam mit
Exodi.12. tendã eſſe cẽſuerunt.Hanc ſignificauit vna illa do
Apoca. 13. mus,in qua comedebatur agnus,qui figura fuit ag
Ephe. 4. ni illius incontaminati Chriſti ab origine mundi
occiſi.Hanc expreſsit Apoſtolus cûm dixit:Vnum
corpus,vnus ſpiritus,ſicut vocati eſtis in vna ſpe
vocationis veſtrę.Viſibilibus illa rebus, nimirum
Vnitas Eccleſiæ. ſacramentis,fidei cõfeſsione,bonis operibus,pub
licis orationibus, in locum etiam ſępè viſibilem,

quæ

quæ domus orationis dicitur, cõgregatur. Et propterea vocat eam Apostolus vnum corpus, quod ex multis visibilibus membris constet, ne quis cõmentitiam aliquam esse dicat, quę sub hominis aspectum nõ cadat. Porrò, qui congregat eam, qui vitam huic præstat corpori, Spiritus sanctus est: Propterea spiritum etiã vnum appellat, quòd per eam in cordibus hominum diffusa charitate retinetur vnitas in vinculo pacis, vt idipsum dicant, idipsum sentiant, idem sapiant omnes, atq; vnanimes vno ore honorificent Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi.

Capvt XXV.

Sola ergò sancta Catholica Ecclesia vna est, terra est vnius labij, vnus in ea Christus adoratur, vna regula veritatis obseruatur, deniq; multitudinis credentiũ est cor vnum, & anima vna. Non cõcordia & voluntate, sed secundũ naturã fidei, quæ vna est, quẽadmodũ Hilar. interpretatur. Quod etiã Beda testatur his verbis: Reuera oẽs per orbem Catholici vnã veritatis regulã sequuntur, nõ autẽ oẽs hęretici & infideles vnanimo errori cõsentiunt, verũ nõ minus semet alterutrũ, quâm ipsam veritatis viã impugnãt. Videre aũt licet admirabilem Ecclesiæ curã & solicitudinem, in vnitate spiritus retinenda. Cùm enim ex multis cõstet Ecclesijs, quæ tamen oẽs vna sunt Ecclesia, cùm per orbẽ vniuersum lõgè lateq; diffusa, linguarumq; & morum in ea sit magna diuersitas: eosdẽ tamen ritus, easdẽ vbique seruat cæremonias, quin & lingua non nisi vna & eadem nimirũ Latina sacrificia peragit, laudesq; Deo decantat, ea præsertim, quę est occidẽtis & septẽtrionis Ecclesia, vt si quis etiam ab extremo orbe veniat homo Christianus,

Rom. 5.
Rom. 15.
Gene. 11.
Acto. 4.
Li. 8. de Trinitate.
Beda in secundã epi. Ioan.

 esse

Caput XXV.

esse ibi cor vnum, animam vnam, spiritum vnum intelligat.

Heretícorũ dissensiões.

Nunc tu mihi eos circumspice, qui nomen Euangelij prętendentes, vt erroris in eo sui latebras constituant, se ab vna hac sancta Catholica Ecclesia segregauerunt, quot homines, tot esse propè de dogmatibus fidei sententias, neque nobiscum magis, quàm ipsos inter se digladiari & dissidere videbis, vt nullum adferri certius erroris eorum argumentum possit. In vna domo duos aliquando reperire vix licet, qui sibi inuicem ex omni parte consentiant: quodque maiore etiam dignum est admiratione, aliud eos eisdẽ de rebus hodie, cras aliud sentire videas. Hinc illud præclarè dictum à Christiano & Catholico Principe Georgio quõdam Saxoniæ Duce commemoratur: Nam scire se quidem dicebat, quid hoc anno crederent vicini sui VVittenbergenses: quid verò proximè in sequenti anno credituri essent, se nescire, quòd subindè dogmata sua variarent. Indicant hoc nõ modò libelli eorum, verùm & ritus toties correcti & mutati. Conati sunt illi alta sapiendo, & humilibus non consentiendo, turrim Babel extruere. Ecce autem, quomodo depressit Deus eorum arrogantiam. Quæ fuit aliquando terra vnius labij, tantam in ea nunc linguarum confusionem factã esse cernimus, vt non modò mutuò se, verùmetiã ipsi se non intelligant. Sic vbi fuit non ita pridem sancta ciuitas Hierusalem, cuius participatio in idipsum, ibi nunc facta est Babylon mater fornicationum, & abominationum, terra facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi. De vtraque ciuitate sic scribit Venerabilis

Georgij Saxoniæ ducis dictum

Rom.11. Gene.11.

In cap.5. Marci.

Caput XXV.

lis Beda: Benè in Babylonis constructione linguarum vnitas per spiritum superbiæ scissa, in Hierosolyma est per gratiam Sancti spiritus linguarum varietas adunata: & illa confusio, hæc visio pacis interpretatur, quia videlicet electos in pluribus linguis & gentibus, vna fides ac pietas toto orbe pacificandos confirmat, reprobos autem plures sectæ quàm linguæ dissociando confundunt. Quis autem alius exitus est expectandus, nisi quẽ prædixit Propheta? Diuisum est, inquit, cor eorũ, nunc interibunt: cùm præsertim à Christo quoq; dictum sit, quod omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Bellum hæreticorum pax est Ecclesiæ: Fidem illi nostram, sicut ab Hilario scriptũ est, dum sibi aduersantur, confirmant. Et præclarè scriptum est à Gregorio: Magna omnipotẽtis Dei est gratia, quòd in ipsis, qui à Sanctæ Ecclesiæ doctrina diuisi sunt, vnitas non est. Quoniam omne regnum in se diuisum, non stabit. Et sancta Ecclesia, subtilius in sua semper eruditione instruitur, dum hæreticorum quæstionibus impugnatur: ita vt apertè impleatur, quod per Psalmistam contra hæreticos de Deo dictũ est: Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Nam dum ipsi in suo prauo errore diuiduntur, cor nobis dei appropinquat: quia eruditi aduersitatibus, intellectum eius subtilius inuenimus. Neque verò nostro tantùm hoc æuo sic accidisse putandum est: Iampridem hoc ita futurum Propheta prædixit. Et concurrere, inquit, faciam Aegyptios aduersus Aegyptios. Scripsit etiam antiquissimus Tertullianus de sui temporis hæreticis, quod etiam à regulis ipsi suis variant inter se, dum suo proindè modulatur

Oseæ 10.

Epi. 3. li. 2.

Hæreticorũ bellũ pax est Ecclesiæ.

Luc. 11.

Li. 7. de trinitate.

Esa. 29.

De pscriptione aduer-

Caput XXV.

dulatur vnusquisque arbitrio, quę accepit, quemadmodum de arbitrio suo ea composuit ille, qui tradidit. Suo quoque de seculo scribit Hilarius: Periculosum nobis admodum atque etiam miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse, quot mores: & tot causas blasphemiarum pullulare, quod vitia sunt, dum aut ita fides scribuntur, vt volumus, aut ita, vt volumus, intelliguntur. Et cùm secundum vnũ Deum & vnum Dominum, & vnum baptisma, etiam fides vna sit, excedimus ab ea fide, quæ sola est, & dum plures fiunt, ad id cœperunt esse, ne vla sit. Gregorius quoq; Pontifex. Habent, inquit, hoc hæretici proprium: quod in eo gradu in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt, sed ad deteriora quotidie ruunt, & sentiendo peiora, in multis se partibus scindunt, atque à semetipsis plerunque longius confusionis suæ altercatione diuiduntur. Ante quem auctor operis imperfecti in Matthæum hæreticorum perfidiam assimulat arenæ. Nunquam enim, inquit, sapiunt vnum, sed quot sunt, tot sentẽtias habẽt. Et in cõfutatione synodi, quę falsò septima dicta est, Epiphanius: Hũc morem habent hæretici, quoties vno verbo pietatem cõtempserint, & à via veritatis aberrauerint, in multos & varios errores labi, vniformis enim res veritas, mendaciũ autem in varia distrahitur. Et Nicephorus in sua Ecclesiastica historia sic scribit: Sed non diu hæreticos tulit, qui salutis nostrę curã gerit Deus. Nam adulterina Ecclesię dogmata, quæ paulatim emicuerant, breui sunt extincta: ita seipsis inter se abolita, cùm alij super alios nouis rebus studerent, atque inter se conflictarentur, non

sus hæreticos.

Hęreticorũ mos, vt ab inuicẽ sem per diffideant.

In li. ad Cõstãtium Augustum.

Hom. 20.

Actio. 6. secundę Nicænę syno.

Veritas mẽdacium.

Li. 4. ca. 5.

non aliter quàm fluctuum commotiones insurgẽ-tes subindè atque decidentes in varias multiplicesque abeunt formas, & postremò vt nihil eorũ appareat, euanescunt. Contra veritatis ipsius causa tum incrementa sua capiebat, magisque indies augebatur, accessionem quandam & robur certũ ex hæreticorum insultu sumens. Semper enim constabat Ecclesiæ Catholicæ splendor, & status, & grauitas eius, modestia, libertas, diuinus vitæ, morumque diuersorum ordo, doctrinæque synceritas apud Græcos simul & Barbaros mirificè relucere cernebatur.

Caput XXV.

De fide lib. 1. c. 4. Hæresi. 73. Li. 1. ca. 25. Li. 5. ca. 23. & 4.

Quoties hæresis exorta est in Ecclesia, non ferè sola exorta est. Nolo hîc cõmemorare Arrios, Eunomios, Macedonios, Marciones, Seueros, quorũ sectæ iam sunt obsoletæ, quos in partes aliquot fuisse diuisos Ambrosius, Epiphanius, Ruffinus, Socrates, Theodoritus, Zozomenus, Theodorus in sua Isagoge ad Anastasium, Nicephorus, ac qui præcessit hos omnes Eusebius, memoriæ prodiderunt, ita vt cùm eorum essent plura nomina: vna tamen esset perfidia, impietate non dissonans, communione discordans, non dissimili fraude, sed cogitatione discreta. Neque dicam de ijs, quibus æuo suo ante quadringentos annos idem accidisse scribit Bernardus. Patrum aut certè auorum nostrorum memoria secta quædam in Boëmia & Morauia nata eorum, qui vtramque Speciem Eucharistiæ necessariò sumi à Christianis omnibus debere contenderent. Nunquid ea sola fuit? minimè gentium. Simul vt ab Ecclesiæ cõsensu semel discessũ est, ita variȩ sunt & multȩ ex vna hac hȩreses propagatȩ,

Hæresis nũquàm sola. Li. 2. c. 29. Lib. 8. ca. 1. Li. 4. ca. 7. Nice. li. 12. ca. 29. 30. 31 & 32. eccle. hist.

Bern. serm. 66. in Can.

vt, quod omnibus inconfesso est, qui per eas prouincias iter faciunt, intra vnius oppidi mœnia sex aut septem etiam sectas reperire liceat, raraque domus est, in qua non aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credat familia. Cùm verè dictum sit ab Euagrio, cûm de fide disceptatur: dissident Patres à filijs, ac filij à parentibus: maritus à coniuge, ac coniunx à marito. Sic fit, vbi ab vno, vbi à vero, vbi ab vnius sanctæ Catholicę Ecclesiæ consensu disceditur: Veritas enim haudquaquam esse multiplex potest: sed vt spiritus diuinus vnicus est, ita verum, quod illo docente cognoscitur, non nisi vnum est. Atque ea demùm vera doctrina est, & hoc veros doctores arguit, quemadmodũ à maioribus traditum esse refert Athanasius, vt eadem inter se profiteantur, neque diuersa sentiant, vel inter ipsos, vel à suis maioribus dissidentes. Etenim qui in hunc modum affecti non sunt, improbi potiùs quàm veri doctores dicendi sunt. Quamobrem euenit eiusmodi, quod viatoribus vsu venire solet: si quando à recto itinere aberrârunt: Vt enim illi alias ex alijs semitas ingredientes vagantur & errant, nullum peritum regionum ducem sequuti, sic isti duce carentes Ecclesia, quá reliquerunt, cùm de rectę fidei, religionisque curriculo deflexerint, alia ex alijs impietatis diuerticula sunt ingressi, capitibusque dissecti, cauda verò colligati, in sola vnius sanctæ Catholicæ Ecclesiæ sententia oppugnanda sunt concordes, haud aliter, quàm olim Herodes & Pilatus inter se paulò antè dissidentes, in Domini Passione fuerunt amicitia fœderati. Huius rei figuram fuisse putat Augustinus, quòd Sampson vulpium caudas colli-

Li. 4. c. 10.

Veritatẽ doctrinæ probat concordia & consensus docentium.

Lib. de decretis Nicæ næ synodi cõtra Eusebium.

Hęretici in quibus cõ ueniant.

Ioan. 19.

Vulpes hæreticos significant &

colligasse legitur: Vulpes enim insidiosos maximè hæreticos significant, dolosos, fraudulentos, cauernosis anfractibus latentes & decipientes, de quibus etiam in Cãticis dicitur: Capite nobis vulpeculas exterminantes vineas. De ijs intelligi vult Rupertus, quod in Apocalypsi scriptum est: Commanducauerunt linguas suas. Quomodo, inquit, commanducauerunt? nimirum contra semetipsos sentiendo. Nam contra Catholicam quidẽ Ecclesiam pari & quasi concordi malignitatis spiritu depugnant, sed contra semetipsos discorditer cõfligendo, hæreses multifidas fecerunt, & ita suas quisque partes defendendo, contendendo, atque rixando, linguas suas commanducant. Præclarè scriptum est ab Epiphanio. Quemadmodum si quis transitum reperiat in sepe circa publicam viam, & per hunc sibi eundum esse putet, & relicta publica via per hunc eat, putans se propinquissimum habere, vnde reflexu facto rursus viá apprehendat. Ignoret autem quod murus consistit altissimus, & longo interuallo extructus. Percurrat autem & non reperiat per quam viam exitum faciat: & per vnum signum siue miliare progressus, adhuc amplius viam non reperiat, & sic ad plures se conuertat. Quum autem sic laboret, & facultatem non habeat per quam viam ad rectũ iter perueniat: fortassis neque inuenire poterit, nisi reflexerit per eam, per quam etiam ingressus est. Sic omnis hæresis velut compendium quoddam inuenire putans à longa via discessit. Inuentus est autem illi murus infractus ipsa ignorantiæ explicatio. Et non vtique inuenerit talis quomodo ad veram viam perueniat, nisi reflexerit ad primariam

Caput XXV.
In Psalm. 80. & 61.
Chryso. in Psalm. 96.
Hier. in 13. ca. Ezechi.
Bern. in Cãtic. ho. 65.
Cant. 2.
Rupert. li. 9. in Apoc.
To. 1. li. 2. hæres. 59.

am viam, hoc est, Regiam. Sicut etiam lex ipsa palàm clamat sancto Mose dicente: Non declinabimus ad dextram aut ad sinistram, non declinabimus hinc aut illinc, via Regia ibimus. Est enim via Regia sancta Dei Ecclesia, & iter veritatis, vnaquæque verò harum Regia relicta & ad dextrá aut ad sinistram inclinatione facta vbi deinceps nimium se in errorem dederit, distrahetur, & non amplius mensuram habet, apud vnamquamque sectam erroris impudentia.

Quòd aliter vnitas retineri non potest, quàm si vnus aliquis præsit Ecclesiæ, cui pareant omnes.

CAPVT XXVI.

Quam autẽ causam esse dicemus, quod cùm perpetuò sibi constet Ecclesia, sitq; admirabilis quædam in ea fidei dogmatum cõsensio, qui semel ab ea desciuerunt, tanta est eorum inter se distractio, & opinionum varietas? Quam aliam? nisi quod qui permanent in Ecclesia, fas eis nõ est vt ambulent inflati sensu carnis suæ, vt suos aliquos intellectus adferant singulares, quos mordicus posteà tueantur & defendant: sed cùm sint vnius corporis membra, cuius caput Christus est, necesse est, vt caput suum teneant, atque in illius obsequium intellectum suum captiuent.

Colos. 2.

2. Cor. 10.

Porrò qui caput est Ecclesiæ Christus, ad Patrẽ suum cœlestem ex hoc mundo migraturus, atq; ita facturus, vt genus humanũ corporali sua præsentia destitueret, cùm sub suæ tempus passionis orasset Patrẽ, vt eos quos dederat sibi, seruaret, vt essent vnum, sicut ipse cum Patre vnum est, quò facilius vnitas hæc sempiternis temporibus retineri posset, ascensurus ad Patrem, vni curam Ecclesiæ

Vnitatis Ecclesiasticæ causa.

Ioan. 18.

clesiæ suæ mãdauit, vni Petro pascẽdas oues suas cõmisit, vnũ illũ principẽ designauit multis argumentis: vt ipse quidẽ in cœlis auctor esset vnitatis perpetuæ, Petrus aũt, & quisquis ei successisset, eiusdẽ retinẽdę dux & Prĩceps in terris haberetur. Ioan. 21.

Vnitatis itaq; constituendę principiũ Christus, & retinendæ per eundem Christum Petrus, & eius successor statuitur. Hoc vniuersa credidit antiquitas: Hoc sacrosanctum Nicęnum Conciliũ cõfessum esse legimus: Hoc modo non ędita voce clamat ipsa natura, quòd non potest aliter ordo consistere, non potest aliter vnitas in Ecclesia retineri, quàm si præsit vnus. Hoc in apibus, hoc in gruibus, hoc in alijs etiam plerisq; brutis animátibus videre licet. Habent caput vnum, ducẽ vnum, quẽ sequuntur: Sic in arboribus videmus multos ramusculos ad virgam, multas virgas ad ramũ, multos ramos ad stipitem, multos stipites ad radicem vnam infigi, vt omnia socia fiant, & succũ, qui est in radice, participent: sicut à Paulo dicitur: Socius radicis & pinguedinis factus es. Quod si in naturis rerum, multò magis idem fieri necesse est in humana societate, quæ nisi ab vno aliquo gubernetur, stare non potest. Proptereà dicit Dominus per Prophetam: Suscitabo super eos Pastorem vnum. Et rursus: Pastor erit vnus omnium eorum. Et in Euangelio: Erit vnus Pastor, & vnum ouile. Quẽ vnum & solũ bonum Pastorem libenter Christum agnoscimus, libenter eum esse caput & fundamentum Ecclesiæ profitemur. Quin & illud non obscurè ferimus, nos credere, quòd solus ille sufficiat ad Ecclesiam suá regendá, gubernandam, & in vnitate conseruandá.

Vnitas Ecclesiæ etiã naturalibus rationibus ostenditur.

Vnitas retineri non potest nisi per vnum.

Rom. 11.

Ezech. 34.

Ezech. 37.

Ioan. 10.

Vnus pastor Christus.

Cęterùm sicut ipse est, qui sacramenta perficit omnia, ipse est, qui baptizat, ipse est, qui peccata dimittit, ipse est verus sacerdos, qui cùm semetipsum semel obtulerit in ara crucis, sua virtute corpus suũ & sanguinẽ ex eo, quod panis erat & vinũ conficit, & iterum offeratur non in mortem, sed in mortis recordationem: & tamen quia cum suis fidelibus non erat in corpore permansurus, ministros elegit, quibus in sacramentis administrandis vteretur: Sic ipse caput, ipse gubernator est Ecclesiæ suæ, ipse ordinem in ea simul & vnitatem conseruat.

Quoniam verò præsentiam sui corporalem & visibilem Ecclesiæ subtracturus erat, vnius vti ministerio voluit, per quem vnitas hæc retineretur. Et sicut scribit Augustinus. In Cathedra vnitatis doctrinam posuit veritatis. Huic itaque præ cæteris oues loco sui pascendas commisit, ac à seipso petitum cognomen tribuit. Nam cùm petram esse Christum dicat Apostolus, cum Petro in consortium indiuiduæ vnitatis assumpto, nomen hoc communicare dignatus est: Tu es, inqnit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Ab ipso sicut scribit S. Leo quasi quodam capite dona sua velut in corpus, in Ecclesiá diffundi voluit, vt exortem se mysterij intelligeret esse diuini qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in cõsortium indiuiduę vnitatis assumptũ, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc, &c. Vt æterni ędificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret. Cùm autem his Christi verbis vno ore à sanctis Patribus tam Græcis quàm Lati-

Epist. 166. Vnius pastoris Christi decedentis, vnus in terra vicarius pastor cõstituitur. Epi. 89. ad episc. Prouícię Vien 1. Cor. 10. Matth. 16.

Latinis Ecclesia super Petrum ædificata dicitur, tátum abest, vt quicquam ea re Christi gloriæ detractum existimari posſit, magis vt etiam illustrata videatur. Neque enim quisquam est, qui eat inficias: quin illud vniuersa prędicat Ecclesia, Christum esse petram illam inuiolabilem, esse lapidem illum angularem, qui fecit vtraque vnum, esse fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere. Sed cûm verum sit illud, quod à Diuo Dionysio scriptum est: Bonum esse sui ipsius maximè diffusiuum & communicatiuum, quid magis facere potuit ad gloriam illustrandam, ad incredibilem sui bonitatem toti mundo manifestandam, quàm si quod ipsi potestate proprium est, id participatione quadam esse sibi cum homine cõmune voluisse diceretur? Nunquid nõ solus ipse est lux inacceſsibilis, quæ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum? Et tamen Apostolis dixisse legitur: Vos estis lux mundi. Nunquid non ipse solus bonus est? nam nemo bonus nisi Deus: Sunt & hæc tamen illius verba: Bonus homo de thesauro cordis sui profert bona. Nũquid nõ solus ipse peccata remittit? nam hoc non est nisi DEI proprium: eandẽ tamen potestatem sacerdotibus quoque conceſsit, dicens: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. Sed quid opus est hæc enumerando recensere? Potéstne quicquam esse gloriosius, quàm et dici, & esse Dei filium? Hanc quoque gloriam adeò non inuidit mortalium generi summa illa bonitas, vt quòd solus ipse natura est, nos quoque per adoptionis gratiam Dei Patris filios & hæredes, fratres autem suos & cohæredes esse vellet. Et non intelligunt spiritus isti fanatici,

Caput XXVI.

Ecclesia super petram ædificata.

Ephe. 2.

1. Cor. 3.

De diuinis nominibus cap. 4.

Christus sua natura sua bona dignitatesq; suas nobis cõmunicat

Ioan. 8.

Matth. 6.

Matt. 19.

Lucæ 5.

Ioan. 20.

Rom. 8.

iusto

iusto Dei iudicio in reprobrum sensum dati, se esse potiùs, qui Christi gloriam obscurent, dum de illius bonitate detrahũt, quæ illi tanta est, vt cùm semetipsnm tradiderit, cùm sauguinem suum pro nobis fuderit, verisimile non sit, esse quicquam quod communicare nobiscum paratus non sit: cùm præsertim ista causa fuerit, quamobrẽ Dei filius hominis filius fieri dignatus est, vt hominum filijs Dei filios esse liceret. Adducens hunc Euangelij locum Basilius de Pœnitentia: Etiamsi Petra est, inquit, non vt Christus petra est, sed vt Petrus petra. Christus enim reuera petra est immobilis & inconcussa, Petrus verò propter hanc petrá. Largitur enim Deus suas dignitates, non euacuás se, sed habens dat. Lux est, vos estis, inquit, lux mũdi: Sacerdos est, sacerdotes facit. Ouis est, ecce, inquit, mitto vos tanquã oues in medio luporũ. Petra est, petram facit, & quæ propria sunt illius largitur seruis. Hoc signum est aliquem esse diuitem, habere & largiri. At nostri diuites quando largiuntur, imminuunt aliquid ex ijs, quæ habent, non enim verè sunt diuites, aliena sunt, quæ possidemus: hic verô sic diues, vt quantumcunque largiatur, nihilominus æquè diues maneat, tanquàm fons quidam perennis, quantũcunq; ex eo hauseris, fluxus non imminuitur. Cui nõ dissimilia scribit, qui libenter eum imitatur, Ambrosius. Et æqualis eius Paulinus. Enumeratis multis nominibus, quæ nobiscum Christus communicauit, inter quæ recenset etiam hoc ipsum petræ nomen, cuius gratiam discipulo suo non negauit. Sed quid miramur, inquit, eum famulis suis indulsisse sua nomina, quibus & Patrem suũ participat & regnum?

Basilius.

Diuitis signum.

Amb. in Lucã ca. 9. Et de pœnitentia li. 1. cap. 7.

Epist. 4. ad Seuerum.

num? Dedit enim potestatem excipientibus se filios Dei fieri, & quantum in ipso est omnibus dixit hominibus, Dij estis & filij excelsi omnes. Et secutus hos Cyrillus Alexandrinus pluribus verbis docet. Quod cum ipse Christus lux vera sit, lucem vocauit sanctos Apostolos. Et cûm ipse naturâ solus verus sit filius, nobis in ipsum credentibus potestatem dedit Patrem vocandi Deum, vtpotè qui dignitate ac iure filij locupletamur. Cùm ipse sit vnus vniuersorum præceptor, & sortito habeat orbem terrarum: hoc dedit sanctis eos coronans sua gloria: quia ipsius cooperarij extiterint, & ingenui, & germani populorũ moderatores, multos lucrati fuerant. Sic etiam fundamentum & basis incōcussa Christus est, qui omnia coërcet ac continet, vt benè firma sint. In ipso enim ædificamur omnes domus spiritualis compacti per Spiritum, &c. Nihilominus & Apostolos & Euangelistas scriptura vocat fundamenta proxima & viciniora qui fuerunt omnes testes & ministri sermonis facti in confirmationem fidei. Sicut dictum est voce psallentis. Fundamenta eius in montibus sanctis. Et â Paulo superędificati super fundamenta Apostolorum & Prophetarum. Sic in Apocal. Murus ciuitatis habens fundamenta 12. & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Christus igitur est primum & maximum fundamentum. Qui sicut apertè dicitur, Sanctus Sanctorum: sic figuratè fundamentum fundamentorum. Si Sacramenta cogites, Christus est Sanctus sanctorum: si gregem subditum cogites, Christus est Pastor Pastorum: si fabricā cogites, Christus est fundamētũ fundamētorũ.

Caput XXVI.
Ioan. 1.
Psalm. 81.
Li. 4. in Esaiam.
Orat. 2.

Iisdē

In Psal. 86.

Iisdem prorsus verbis vtitur Augustinus, ac mox subdit. In ædificijs istis non potest idem lapis esse in imo & in summo. Si fuerit in imo, in summo non erit. Si in summo fuerit, in imo non erit. Angustias enim omnia penè corpora patiuntur, nec vbique esse possunt, nec semper. Diuinitas autem quæ vbique præstò adest, vndique ad eam potest duci similitudo, & totum potest esse in similitudinibus, quia nihil eorum est in proprietatibus. Nũquid Christus est ianua, quemadmodum ianuas videmus factas à fabro? Non vtique. Et tamen dixit, Ego sum ianua. Aut nunquid sic est Pastor quemadmodum vidimus Pastores istos præpositos pecorum? Et tamen dixit: Ego sum Pastor. Et vno loco ambas res dixit. In euangelio dixit, Quia Pastor per ianuam intrat. Et ibi dixit. Ego sum Pastor bonus. Et ibi dixit: Ego sum ianua. Pastor intrat per ianuam. Et quis est Pastor qui intrat per ianuam? Ego sum Pastor bonus. Quę est ergò ianua qua intras tu Pastor bone? Ego sum ianua, Quomodo ergò tu omnia? quomodo ergò per te omnia? verbi gratia, cùm Paulus intrat per ianuam. Nónne Christus intrat per ianuam? Quare? Non quia Paulus Christus, sed quia in Paulo Christus, & per Christum Paulus ipse dixit. An experimentũ eius quęritis qui in me loquitur Christus? Cùm sancti eius & fideles eius intrant per ianuam, nónne Christus intrat per ianuam? Quomodo probamus? Quia sanctos ipsos persequebatur Saulus, nondum Paulus, quãdo exclamauit de cœlo: Saule Saule cur me persequeris? Ergò fundamentum & lapis angularis est ipse ab imo surgens, si tamen ab imo. Etenim origo fundamenti huius summitatem

Caput XXVI.

tatem tenet. Et quemadmodum fundamentum corporeæ fabricæ in imo est: sic fundamentum spiritualis fabricæ in summo est. Si ad terram ędificaremur, in imo nobis ponendum erat fundamentum. Quia cœlestis fabrica est, ad cœlos processit fundamentum nostrum. Ipse ergò angularis lapis, montesque Apostoli, Prophetæ magni portantes fabricam ciuitatis, faciunt vnum quoddam ædificium.

Continet itaque virtute sua molem Ecclesiæ Christus, ac inuisibiliter eam gubernat: sed quemadmodum in Sacramentis, cùm ipse solus inuisibiliter operetur omnia, ministerio tamen vtitur visibilium sacerdotum: sic visibilem in terris elegit ministrum, per quem Ecclesiæ molem hanc sustineret, per quem gregem suum visibilem inuisibilis ipse gubernaret. Est igitur fundamentum & petra Christus: est igitur fundamentum & petra fides de Christo, quam confessus est Petrus: est idē fundamentum & petra Petrus ipse cōfitens Christum. Hæc adeò sibi non aduersantur, vt nisi credas, Ecclesiam super Petrum cōfitentem Christū ædificatam esse, nihil credas, nec vbi sit Ecclesia, scire queas. Nam si petram nolis nisi Christum ipsum intelligere, quod futurum Christus prędixit, dicet Lutherus, Ecce hîc est Christus: dicet Zuinglius, siue Caluinus, ecce hîc est: Anabaptistæ contrà, apud neutrum esse dicent, sed sibi solis eum vendicabunt: idem Adamitę facient, idem Iconomachi. Quid ergò aliud, quàm commentitia erit Ecclesia, cuius nec fundamentum, nec ędificium agnosci poterit? Si verò petram interpreteris fidem, quam confessus est Petrus, idem illud

Petra est Christus, et fides de Christo est Petrus ipse

eueniet. Nam & hanc isti certatim ad se rapient, sibique singuli certatim vsurpabunt.

Quamobrem si talem esse volumus Ecclesiam, quę videri & agnosci possit, necesse est, vt visibilé esse petram statuamus, super quam illa sit visibilis ędificata, vt petræ nomine, Petrum Petrique successorem confitentem Christū intelligi velimus.

Li.1. cōtra Iouinianum.

Hoc est, quod dicit Hieronymus: Super Petrum fundatur Ecclesia, licèt idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cœlorum accipiant, vt ex æquo super eos Ecclesię fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cōstituto, schismatis tollatur occasio. Quod ante illum scriptum erat etiam à Cypriano. Hoc erant vtique cæteri, inquit, Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi honoris & potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia vna monstretur.

De vnitate Ecclesiæ.

Epist.3.

Sed & ante hunc Anacletus, qui vixit Apostolorū temporibus: Licèt omnes, inquit, pares essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se idipsum voluerunt: vt reliquis omnibus prę essent Apostolis, et Cephas, id est, caput et principium teneret Apostolorum.

Quoniam itaque vna est Ecclesia, super vnum, qui claues eius accepit voce Domini fundata est, per quem fit, vt episcopatus etiam vnus sit multorum Episcoporum concordi numerositate diffusus: sicut ad Iubaianum, & ad Antonianum scribés testatur Cyprianus. Ambrosius explicans illum Pauli locum: vt scias quemadmodum te oporteat in Dei domo conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Cùm totus

Amb. in epist Pauli 1 ad Tim. 3.

tus, inquit, mundus Dei sit Ecclesia, tamen domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus. Et eum secutus Augustinus. Contra sedentem, inquit, in Cathedra, cui totus orbis Christianus in transmarinis & longè remotis terris, & in ipsis Aphricanis grauioribus, & aduersus eiusmodi fallacias robustioribus communicaret Ecclesijs, Episcopũ alterum ordinauerunt. Hieronymus quoque salutem Ecclesiæ dicit à summi sacerdotis dignitate pendere, cui si non exors quædam, & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesijs efficiētur schismata, quot sacerdotes. Neque enim aliundè schismata & hęreses obortæ sunt, quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, dum Episcopus, qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam prę sumptione cõtemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur: quemadmodum ad Florentium Pupianũ, & ad Corneliũ scribens testatur S. ille martyr Cyprianus. Vnum itaque toti præesse Ecclesię vsque eò necessarium est, vt absque hoc Ecclesia vna esse non posit. Vnus autem hic Petri Apostoli successor sit oportet: atque inde est, quòd Ecclesia nostra, quemadmodum vna, ita etiam Apostolica dicitur.

Caput XXVII. Aug cõtra Parmenianũ li. 1. c. 3. Li. 4 epi. 2. Hier cõtra Luciferianos. Hæreseõ et schismatis ortus. Li. 4. epi. 9 Li. 1. epi. 3.

Quarta Ecclesiæ nota, quòd sit Apostolica.

CAPVT XXVII.

ET hæc quarta iam est Ecclesiæ nota. Cùm autem vocamus eam Apostolicam, non excludimus Patriarchas & Prophetas. Neque enim ab Apostolis, quemadmodum anteà dictum est, verùm ab ipso Adam, siue filio eius Abel exordium sumpsit Ecclesia, quæ ædificata est super

Ephes. 2.

Caput XXVII.

fundamentum Apostolorum & Prophetarum.
In Cantica Canticorũ Homil. 2.
Nam quod Apostoli factum esse prædicauerũt, id Prophetæ futurum prædixerunt. Qua de re sic aliquando scripsit Origenes: Non ex aduentu Saluatoris in carne sponsam dici, aut Ecclesiá putes, sed ab initio humani generis, & ab ipsa constitutione mundi. Ac paucis interiectis: prima funda-
Ecclesię initiũ in Adã & Eua.
mẽta cõgregationis Ecclesiæ statim ab initio sunt posita, vnde & Apostolus dicit: Aedificari Ecclesiam non solùm super Apostolorum fundamentum, sed etiam Prophetarum: inter Prophetas autem numeratur & Adam, quia magnum mysteriũ prophetauit in Christo, & in Ecclesiam, dicens:
Gen. ca. 2.
Propter hoc relinquet homo patrem suum. Ob hãc etiã causam vocatur ab Esaia filia Syon, quod sicut annotauit Cyrillus, primi ex sanguine Israelis oriundi crediderũt. Et gentium Ecclesia velut filia quædam dicta est eius, quæ ab initio ab illis
In locum Esaiæ 22.
constituta est. Nec dissimiliter Hieronymus hunc Esaiæ locum interpretatur. Dicitur itaque Eccle-
Apostolica Ecclesia.
sia Apostolica, in qua & doctrina Apostolorum, & legitima est Episcoporum successio, à temporibus Apostolorum ad hæc vsque nostra deducta.
Apostolica doctrina.
Porrò doctrina Apostolorũ non scripto tantùm, verùm & traditione constat: quos, quæ ad constituendam Ecclesiam, quę ad fidem, quæ ad religionem, quæ ad ritus & cęremonias pertinent, multa docuisse dubium nõ est, quæ nusquam scripta re-
2. Thes. 3.
Traditio Apostolica.
periuntur. Scribens ad Thessalonicenses Apostolus dicit, State & tenete traditiões, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Quibus verbis palàm indicat, præter ea, quæ scripserat, se non minus pręclara, quin & pręclariora solo

 Caput XXVII.

ſolo ſermone docuiſſe, cùm ſermonẽ prius, quàm epiſtolam nominat. Id quod vel inde magis etiam liquet, quòd qua ratione cœnę Dominicæ memoria celebrari debeat, verbo tradidiſſe videtur. Ita enim dicit ſcribens ad Corinthios: Cætera (nimirùm de Sacramento Euchariſtię) cùm venero diſponam. Ex quo loco ſcribens ad Ianuarium colligit Auguſtinus, à Paulo totum illum ordinem agendi, quem vniuerſa per orbem Eccleſia tenet, inſtitutum eſſe, quòd nulla morum diuerſitate varietur. Alio quoque loco dicit Paulus: Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta mea, tenetis. Rurſus Timotheo ſcribens: Quę audiſti, inquit, à me per multos teſtes, hęc cõmenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Quibus ex verbis illud intelligere licet, quod etiam ab Irenæo ſcriptum eſt: de multis rebus, quę literis mandatæ non erant, edoctam ab Apoſtolis recentem illam Eccleſiam fuiſſe, quæ ſucceſſores Apoſtolorum Epiſcopi ſibi per manus ab illis tradita, ſuis viciſſim ipſi ſucceſſoribus, Eccleſiæq; tradiderunt.

1. Corin. 11.

Epiſt. 118. cap. 6.

Ordo circa Euchariſtiã à Paulo inſtituta.

1. Corin. 11.

2. Timo. 2.

Lib. 3. ca. 4

Quamobrem quiſquis Apoſtolicam Eccleſiam credere ſe profitetur, eum non modò quę ſcripta, verumetiam quę viua voce tradita ſunt per Apoſtolos, tenere oportet: Quæ niſi recepta fuerint, de ſumma fidei noſtræ periclitabimur. Neque enim alia re magis differre viſi ſunt à Catholicis hęretici pleriq;, quàm quôd hi ſolas recipiebãt ſcripturas, illi verô traditionibus etiam eccleſiaſticis inhęrendum eſſe cenſebant. Sic de Montano ſcribit Euſebius: Quôd is inſolita non contra ſcripturas, ſed contra traditionem & conſuetudinem antiquę

Catholicorum & hęreticorum diſcrimen.

Lib. 5. hiſt. cap. 16.

Caput XXVII.

tiquę successionis, sub specie Prophetiæ loqui cœperit. Sic Hilarius, suo quoque tempore cùm dixisset quidam: Nolo verba, quæ non scripta sunt dici. Dic, inquit, prius si rectè dici putas: Nolo aduersus noua venena nouas medicamentorum comparationes, nolo aduersus nouos hostes noua bella: nolo aduersus nouas insidias Cōcilia recentia. Athanasij verba sunt hęc, cùm ex Theognosto, Dionysio Alexandrino, & Origine probasset, filium eiusdem esse cum Patre essentiæ. Ecce, inquit, nos quidem ex Patribus ad Patres, per manus traditā fuisse hanc sententiam demonstrauimus. Vos autem, ô noui Iudæi & Caiphæ discipuli, quos tandem nominum vestrorum potestis ostēdere progenitores? Ad eundem modum Ambrosius quoq;.

In lib. ad Constantiū Augustū.

Hæretici traditionibus cōuicti

In li. de decretis synodi cōt. Eus.

Li. de fide contra Arrianos c. 3.

Sed dicis, inquit, Homousion nominari nō debere, quia in scripturis diuinis non contineatur. Quęro & ego homo, quî hoc prohibes, si ideò nominari non debet, quia scriptum non est, an ideò, quia ita credi non liceat? Quod si ita credendum est, cur non ita profitendum? Corde enim, inquit Apostolus, creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutē. Et paucis interiectis, Si enim Substantię vocabulum inde times dicere: quia scriptū non est, timere idētidem debes Deum ex Deo, lumen ex lumine profiteri. Videtur autem hæc Ambrosius à Gregorio Nazianzeno mutuatus. Similiter Epiphanius, cùm quærerent Arriani, quę scriptura dixit de coëssentialitate, quis ex Apostolis essentiam Dei dixit, quærit vicissim: Respondete nobis Arrij discipuli, vbi scripta est hæc vox, ingenitus, ostendite locum. Neque enim lex dixit, neque Prophetæ, neque euangelium, neque

Hæresi. 23.

neque Apostoli. Si itaque piè dicimus, dictionem non scriptam, estque recepta dum pro gloria Dei dicitur: quid nos reprehendi-, etiamsi vox coëssentialis non est scripta? Quē sequutus Cyrillus cùm diceret Hermias: At nomen Homousion vbinam ponit scriptura? Respondit; Vbinam oro nominauit scriptura Deum incorporeum, insigurabilem, incircumscriptum, & inregnatum siue Regi non subditum, & nihilominus ita est nolentibus illis. Nihil damni verbum secum adfert, etiamsi non reperiatur in scripturis: siquidem verissimū fuerit quod per ea significatur. Ex his igitur Athanasij, Epiphanij, Hilarij, Ambrosij verbis, discimus: quòd Arriani Seleucæ congregati, palàm prædicabant, se nihil præter scripturas diuinas recipere.

Caput XXVII.

Li. 1. de Trinitate.

Hinc est, quòd apud Theodoritum legimus, ex non scriptis sermonibus, piè tamen intellectis, Arrianos esse damnatos. Nam cùm reijcerent illi vocem Homousij, propterea quòd nusquàm in scripturis reperiretur, Athanasius & qui cum eo faciebant Episcopi Catholici, testimonio Patrū, qui doctrinam hanc ab Apostolis receperant, eos refellebant. Nam Apostolorū esse traditionem, quòd filius eiusdem cum Patre sit substantiæ, Felix Pontifex ad Benignum scribens, testatur. E scripturis Eluidius Mariæ perpetuam virginitatem: è scripturis Donatistæ, paruulorum baptismum impugnabant. Sed sicut illum Hieronymus, ita hos Augustinus Ecclesiæ traditione refellit: Cuius tantā esse vim Paulus voluit, vt non dubitanter diceret: Etiamsi nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquàm quod euangelizauimus vobis,

Li. 1. ca. 8.

Gala. 1.

anathema ſit. Sicut prędiximus, & nũc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Nõ dixit, Si quis vos docuerit aliter, quâm ſcripſit Matthæus, aut Marcus, aut Lucas, aut Ioannes, aut quàm ipſi ſcripſimus, ſed præter id, quod euãgelizauimus, hoc eſt, prędicauimus vobis: præter id, quod ipſi coram docuimus, & concionando tradidimus vobis: pręter id, quod accepiſtis, hoc eſt, audiuiſtis, & corã didiciſtis à nobis quatuor eſſe Euangelia, quæ ſcriptura nobis prodit? & tamen ſi quis ea non credat, hæreticus eſt. Credimus igitur, non quia ſcriptum eſt, ſed quia ſic ab Apoſtolis legitima Epiſcoporũ & Sacerdotum ſucceſsione per manus nobis traditum eſt. Ad eundem modum, tres perſonas Deum vnum eſſe, nulla nobis expreſsè tradit ſcriptura, atq; adeò ne reperitur quidem perſonę nomen in ſcripturis de Deo dictum, ſicut nec Trinitatis: nos tamen tres perſonas dicimus, nõ quia ſcriptura dicit, inquit Auguſtinus, ſed quia ſcriptura non contradicit, & quia ſic ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus traditum accepimus: quorum etiam eſſe traditionem, vt paruuli baptizentur, Dionyſius & Origenes teſtantur. Sed & quòd in Miſſæ ſacrificio pro defunctis oratur, Apoſtolorum eſſe traditionem narrat Chryſoſtomus. Quòd de maioribus Eccleſię cauſis ad ſedem Apoſtolicam ſit referendum, Apoſtolos inſtituiſſe ſcribit Zepherinus Pontifex & martyr: quamuis ante eum alij quoq; nonnulli Symbolum quod vocant Apoſtolicum, ab Apoſtolis confectum eſſe narrãt, Clemens, Cyprianus vel potiùs Ruffinus: illius enim videtur eſſe ſymboli explicatio, quę Cypriano quoque inſcribitur.

Quæ ſcripta nõ ſint credantur tamen.

Aug. lib. 7. de Trinitate, cap. 4.

Dion. ca. 7. eccl. Hiera.

Orig. lib. 5. in epiſt. ad Romanos

Chriſ. homil. 3. epi. ad Philip.

Clem. in epiſt. ad Iacobum fratrẽ Domini

scribitur: Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Leo Pontifex, & alij. Neq; tamē vel in actis Apostolorum, vel in reliqua noui Testamenti scriptura vniuersa, vlla fit eius rei mentio.

Sed quorsum attinet singulas Apostolorum traditiones enumerare, quarum bonam partem inuenire licet apud Iustinum, Originem, Tertullianū, Athanasium, Basilium, Hieronymum. Multa esse refert Augustinus, quæ neque in literis Apostolorum, neque in Concilijs posteriorum reperiūtur, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis Apostolis tradita & commendata creduntur.

Hieron. ad Pāmachiū aduersus hæreses. Ioan. Hierosol. Sermon. 88. Augustin. ser. 115. & 181. de tempore. Leo epist. 24. & 13. Iust. quęst. 115. & 118. ad orthod. Orig. hom. 5. in Numeros. Tertul. de corona militis. Athana. in lib. de varijs quæst. Basil. li. de spiritu sancto, ca. 28. 29.

Quod vbi legitima Episcoporum succeßio est, ibi doctrina Apostolorum, ibi vera est vna, sancta, catholica, Apostolica Ecclesia.

CAPVT XXVIII.

Capit XXVIII.

DIdicimus ergò iam, ibi esse Apostolicā Ecclesiam, vbi est doctrina Apostolorū. Porrò doctrina Apostolorū ibi est, vbi est legitima Episcoporum successio, à temporibus Apostolorum ad hæc vsque nostra: quæ successio vbi non est, ibi non est Ecclesia Christi, sed Satanę Synagoga. Hanc Ecclesiæ notam quia non habent, nō agnoscunt hæretici: nam neq; traditiones Apostolicas admittunt, cum Arrianis atque alijs hæreticis nihil præter scripturas recipientes: neque ferre possunt aures eorum, vt de legitima Episcoporū successione quicquam dicatur. Nobis verò tantò maiore alacritate excipienda est nota hæc, quātò magis abhorrere ab illa hæreticos & schismaticos videmus, quandoquidem non fuit ferè quisquam sancto-

Hieron. cōtra Luciferanum. August. de Bapt. paruulor. li. 2. cap. 7. Ecclesia vera vbi sit.

XXVIII. ſanctorum Patrum, qui non eam inter præcipuas Eccleſię notas numerauerit: Irenæus Apoſtolorũ temporibus fuit proximus, eius hęc verba ſunt: Agnitio vera, eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſię ſtatus in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſsiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quæ in vnoquoque loco eſt, Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita. Et alio loco ijs tantùm Epiſcopis obedire iubet, qui ſucceſsioné habent ab Apoſtolis, qui cum ſucceſsione Epiſcopatus chariſma veritatis certum acceperunt: Reliquos verò, qui abſiſtunt, à principali ſucceſsione quocunq; loco colligantur, ſuſpectos haberi vult. Neque multò poſterior Tertullianus, vbi de hæreticis ait: Cupio, inquit, oſtendant mihi, ex qua auctoritate prodierint: ædant origines Eccleſiarũ ſuarum: euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorũ, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, vt primus ille epiſcopus, aliquẽ ex Apoſtolis vel apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Eccleſia Smyrneorum Polycarpũ à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clemẽtem, à Petro ordinatum ædit, proinde vtique & cæteræ exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatu conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Qui verò fuit propemodum ęqualis eius Origines: Cùm, inquit, multi ſint, qui ſe putent ſentire, quæ Chriſti ſunt, & nõnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant, ſeruetur verò Eccleſiaſtica prædicatio, per ſucceſsionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque

Li. 4. c. 63. & 43.

Põtificũ & Epiſcoporũ ſucceſſio.

De pſcriptione aduerſus hæreticos.

In procemio li. 1. Periarchon.

 Caput XXVIII.
que ad præsens in Ecclesijs permanens: Illa sola
credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica
discordat traditione. Li.4.epi.9.
Porrò Cyprianus tantum huic notæ tribuit, vt
Ecclesiam esse dicat, plebem Sacerdoti suo aduna
tam, & Pastori suo gregem adhærentem. Addu-
cens verba illa Petri: Domine, ad quem ibimus, Ioan.6.
verba vitę æternæ habes: Loquitur, inquit, ibi Pe
trus, super quem ædificanda erat Ecclesia, docens,
etsi cõtumax & superba audire nolentium multi-
tudo discedat, quòd ecclesia tamen Christianorũ
nõ recedit. Ad extremum scire debes, inquit, epi-
scopum in ecclesia esse, & ecclesiam in episcopo,
etsi qui cum episcopo non sint, in ecclesia non es-
se, & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum Sa-
cerdotibus Dei non habentes, obrepunt, cùm ec-
clesia, quæ Catholica vna est, scissa non sit, neque
diuisa, sed sit vtique connexa, & cohærentium sibi
inuicem sacerdotum glutino copulata. Ac rursus Li.1.epi.6.
ad Magnum scribens: Ecclesia, inquit, vna est, quæ Ecclesia ibi
vna intus esse & foris nõ potest. Si enim apud No vbi Papa.
uatianũ est, apud Corneliũ non fuit: si verò apud Li.4.epi.2.
Cornelium non fuit, qui episcopo Fabiano legiti
ma ordinatiõe successit, Nouatianus in ecclesia
non est. Ibi indicauit ecclesiam esse Cyprianus,
vbi fuisset Papa Cornelius. Qui alio loco, cum
Cornelio esse, idem esse scribit, quod cum Catho
lica ecclesia communicare. Quem secutus Ambro
sius, vbi Petrus inquit, ibi ecclesia est.
Neque dissimiliter Hieronymus, qui scribẽs ad Hier. in e-
Damasum: Facessat, inquit, inuidia Romani cul- pist. ad Da
minis, recedat ambitio, cum successore piscatoris masum.
& discipulo crucis loquor. Ego nullũ primũ nisi
Chri-

Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Ac paulò pòst: Non noui, inquit, Vitalē, Meletium respuo, ignoro Paulinum: quicunque tecum non colligit, spargit: qui Christi non est, Antichristi est. Sic ille vir sanctissimus iuxtà ac doctissimus, quicunque cum successore piscatoris Damaso Papa non colligerēt, Satanistas & Antichristos eos haberi voluit: itaque nihil habere cum illis commune volebat. Quod apertius etiā in proximè insequenti scribit epistola: In tres, inquit, partes scissa, Ecclesia, ad se rapere me festinat: Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atq; Paulinus tibi hærere se dicunt: possem credere, si hoc vnus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Tanta fuit Apostolicæ sedis auctoritas, vt illi se hærere etiam hæretici fingerent, cui qui nō esset iunctus, eum pro suo nō habebat Hieronymus. Qui quod eo loco scribit, idem etiam Theodoritus testatur de Paulino, deque Apollinare, quod asseuerabat vterque se cum Damaso sentire, quò facilius morbum suum tegere posset. Sic de Eutichete scribit Leo Pontifex, quòd sententiam ipsius per omnia se secuturum spoponderit. De Anthemio verò legitur in sententia Synodi Constantinopolitanæ secundæ, quôd is ad Patriarchas scripserit, se per omnia sequi Apostolicam sedem. Iustinianus verô Imperator in epistola ad Epiphanium, quæ est in sexta Synodo: Quia sæpenumerô, inquit, hæretici

Gene. 7.

Hæretici etiam fingebant se cum Romano Pontifice sentire.

Lib. 5. ca. 3.

Epist. 14.

Act. 4. Synodi 5.

retici in his locis extiterūt, qui iudicio illius venerādæ sedis sublati sunt, licet nobis dicere aut pronunciare, omnes eos, qui habere illam pro capite noluerint, non esse Dei Sacerdotes, neque fideles seruos.

Caput XXVIII.

Augustinus in pluribus locis notam hanc agnoscit: qui disertis etiā verbis extra Ecclesiam esse pronunciat, qui relicto Episcopo, Dei ordinatione succedanea præsidente, aut sibimetipsis, aut semetipsos constituunt Episcopos, Pręepositos, Primates. Cuius hæc etiam verba leguntur: Multa sunt, quæ me in Ecclesię gremio iustissimè tenēt. Tenet consensio populorum, atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Apostoli Petri, cui pascendas oues suas Dominus post resurrectionem suam commendauit, vsq; ad pręsentem Episcopatum sacerdotum succesio: tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod nō sine causa inter tam multas hæreses sic ista sola Ecclesia obtinuit, vt cùm omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur? nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Rursus in Psalmo contra partem Donati: Numerate, inquit, sacerdotes vel ab ipsa Petri sede, & in ordine illo Patrum quis cui succesit videte: ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Psalmo scripsit, in epistola ad Generosum ipse fecit, ac Romanos Episcopos inuicem sibi succedentes enumerauit à Petro vsque ad Anastasium: Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, succesionis nullus

In Ecclesia aliquē retinent.

Aug. cōtra epist. Manichæi ca. 4. Explicationem huius sentētię Augustini vifol. 423.

Idē in principio to. 7.

Epist. 165.

Dona-

XXVIII. Donatista episcopus inuenitur. Et contra Faustū
Li. 11 cōtra Faust. ca. 2. scribens: Vides, inquit, quid hac in re ecclesię Ca-
tholicæ valeat auctoritas, quę ab ipsis fundatissi-
Li. 11. cōtra Faustū. c. 5. mis sedibus Apostolorum, vsque ad hodiernum
diem succedentium sibi episcoporum serie, & tot
Li. 2. cōtra Donatist. populorum consensione firmatur. Et paulò pòst:
Quæ Apostolorum confirmata temporibus, per
successiones episcoporum, & propagationes ec-
clesiarum tanquàm in sede quadam sublimiter cō-
stituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intelle-
ctus. Quod idem ab Optato quoq;, qui fuit æqua-
lis Augustini, factum legimus. Is contra Parmeni-
anum scribens, eum scire dicit, Petro primò ca-
thedram episcopalem esse collatam, in qua sederit
omnium Apostolorū caput Petrus, inde Cephas
appellatus, in quo vno cathedræ vnitas ab omni-
bus seruaretur, vt iam schismaticus esset, qui cōtra
singularem cathedram alteram collocaret. Ergò
cathedra vnica, quę est prima, sedet prior Petrus,
cui successit Linus, ac enumeratis vsque ad Syri-
cium, qui tum in cathedra sedebat, Romanis Pō-
tificibus: Vestræ, inquit, cathedræ vos originem
reddite, qui vobis vultis sanctam ecclesiam ven-
dicare. Simili enumeratione successionis Pōtifi-
cum Romanorum, vsus est antiquissimus Epi-
phanius, & qui præcessit eū Irenæus. Quo in loco
simul illud asseuerat, quòd ad Ro. ecclesiā propter
potētiorem principalitatē, necesse est oēm cōue-
nire ecclesiā, hoc est, eos, qui sunt vndiq; fideles,
in qua semper cōseruata est ea, quæ est ab Aposto
lis, traditio. Enumerationem autem Irenæi tran-
scripsit in ecclesiasticā suam historiam Eusebius.

A B. Petro Apost. Episcopo primario Episcoporum huc vsque successio in vera Ecclesia est, & nō apud hę reticos.

Li. 3. ca. 3.

Epipha. 27 hæresi.

Li. 5. ca. 6. eccle. hist.

Longum esset singulos enumerando recense-
re, qui ex hac nota successionis Apostolicæ, ec-

clesiam agnoscendam esse putauerunt. Qua in sententia cùm fuerint antiquissimi, Irenęus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus: Optatus, nota hæc Ecclesiæ, quam sancti Patres agnoscunt, vna omnium clarissima, maximeque ecclesiæ propria est habenda, quantumlibet reclamátibus hęreticis, qui eam sibi nulla ratione possunt arrogare. Quibus & nos cum Tertulliano & Optato dicere possumus: Ostendant ex qua auctoritate prodierunt: ædant origines ecclesiarum suarum, euoluant ordinem episcoporum suorum: reddant originem cathedræ suæ: confingant saltem aliquid de successione legitima: sed neque quod confingant habent. Nam illud in confesso est, non modò nullam esse apud illos sacerdotum & Episcoporum successionem, qui ante triginta hos annos nati sunt, verùmetiam eorum ecclesias nunc quoque sacerdotibus & episcopis legitimè ordinatis, præterquàm si qui à Catholica defecerunt, prorsus carere. Quamobrem apud eos templa videre licet, sicut sacrificio, ita & Sacerdotio destituta, in horrea nonnulla, pleraque in stabula vel in caulas conuersa. Egregia verò ecclesia, in qua nullus episcopus, nullus sacerdos, nullum est sacrificium: in qua cuiuis de fece vulgi prorsus illotis, quod aiunt, manibus, & ad Sacramentorum, & ad verbi ministerium, citra vocationem vllam legitimam accedere licet. Quare cùm ipsi in ecclesia non sint, illud omni ope contendunt & laborant, vt ne vlla sit ecclesia. Cùm enim nisi vna sit, vlla esse nō possit, vna autem esse nequeat, nisi ex vno pendeat, qui præsit omnibus, ad vnum hūc expugnandum suas

Apud hæreticos successio episcoporū nulla.

Hęreticorū templa.

Hęreticorū studium in euertēdo papatu.

XXVIII. ſuas oẽs machinas conuertunt. Quod ideò per mẽ-
Li.1.epi.3. bra ſua facit ſatanas, ſicut à Cypriano ſcriptũ eſt,
ideò præpoſitum Eccleſiæ ſua infeſtatione perſequitur, vt gubernatore ſublato, atrocius atque violentius circa Eccleſiæ naufragia graſſetur.

Itaque Sataniſtarum non eſt maius aliud ſtudium, quàm, vt quem Chriſti vicarium, quem Petri ſucceſſorem eſſe vident, cuius miniſterio fieri perſpiciũt, vt in Eccleſia ſpiritus vnitas in vinculo pacis retineatur, eius auctoritati detrahãt, eũ inuisũ & exoſum reddant omnibus: Aliter enim diſpergere cum ſatana non poſſunt, niſi quo miniſtro Chriſtus vtitur in colligendo grege ſuo, quẽ pretioſo ſanguine ſuo redimere dignatus eſt, ab eo quàm fieri poſsit maximè voluntates hominum auerſas reddant. Quemadmodum qui vult regnũ euerſum, aut aliquam in eo ſeditionem concitatã, caput regni petit imprimis, illud famoſis libellis proſcindit, & quibuſcunq; poteſt artibus in odium & contemptum omnium adducere conatur. Sic illi, dum hoc vnum ſtudent, vt Eccleſiam perturbent, vt illius vnitatem ſcindant, caput Eccleſię ſub Chriſto capite, quibus modis poſſunt, etiã confictis criminationibus oppugnant. Intelligit
Li. 1.epi.1. ſatanas, quod etiam à Cypriano ſcriptum eſt, cõcordiam ſimul iunctam omninò vinci non poſſe. Quamobrem ſicut lupus ouem à grege ſecernere, ſicut accipiter columbam ab agmine volantiũ ſeparare: ſic ille, cûm ſibi ſatis aduerſus omnes viribus non eſſe videat, circumuenire quærit ſolitudinem ſingulorum, ac per quem fieri videt, vt ſimul iungantur omnes, eum omni ratione cupit euerſum. Sed eæ ſatanæ inſidię cauendę ſunt pijs omnibus

nibus, tantoq; maiore studio enitendũ illis est, vt in vna, sancta, Catholica, Apostolica Ecclesia perseuerent, quemq; illi præsidere suo loco Christus voluit, ei dicto sint audientes, ad eum, si qua de fidei dogmatibus dubitatio exorta, referant. Nam hoc ita fieri oportere, ab ipsis Apostolis institutũ est, neque secùs fuit vnquam in ecclesia Catholica obseruatum.

Habentur libri Conciliorum, in quos non modò acta Synodorum, verùmetiã epistolę multorũ sanctorũ Pontificũ & martyrũ sunt relatæ. Legat qui volet Anacleti, Euaristi, Alexãdri, Zepherini, Marcellini, Cornelij, Lucij, Melchiadis, Marci, Iulij, Innocẽtij, Damasi, Leonis, Agathonis, Gelasij, Hormisdæ epistolas, nõ aliter se rẽ habere perspiciet. Verùm & ex quatuor illis Concilijs, quę haud aliter atque quatuor euangelia recipiuntur ab omnibus ijs, qui Christiani censeri volunt, idipsum cognoscet. Neque diuersum reperiet in ecclesiastica historia, vbi cõmemoratur Conciliũ quoddam Antiochię celebratum, auctoritatem vel hoc nomine non habuisse, quod ei nec Iulius interfuit maximæ Romæ episcopus, nec in locum suum aliquem destinauit, cùm vtique regula ecclesiastica iubeat, nõ oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari. Extat inter Augustini epistolas vna Patrum Concilij Carthaginensis: in qua petunt ab Innocentio Papa, vt Concilij sui statutis Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas. Extat & alia eiusdem argumenti, ab Augustino & cæteris Episcopis in Concilio Mileuitano congregatis scripta. Cui respondens Innocentius: Diligenter, inquit, & cõgruè Apostolico

Synodorũ sentẽtia de auctoritate Ro. Põtifi.

Socr. lib. 2. c 8. Eccles. historię.

Epist. 90.

Li. de virginitate.

Cathedrã Pontificis Ro. in causis fidei & religiõis cõsulunt aliæ Ecclesiæ.

Caput XXVIII.

consulitis honori:honori,inquam, illius, quē solicitudo manet omnium Ecclesiarum,super anxijs rebus,quę sit tenenda sententia,antiquę scilicet regulę formam sequuti, quā toto semper ab orbe mecū nouistis esse seruatā.Ac paulò pòst: Scientes quòd per omnes prouincias, de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanant, præsertim quoties fidei ratio ventilatur,arbitror omnes fratres & Episcopos nostros non nisi ad Petrum, id est,sui nominis et honoris auctorem referre debere. Quod autem à Patribus in Aphricano & Mileuitano Cōcilio cōgregatis, idem cū ab alijs quibusdam Orientalibus Episcopis ad Symmachum scribentibus, tum ab his, qui cum Athanasio cōuenerant Alexandriæ, factum esse legimus, Quin & Synodi magnæ & vniuersalis Chalcedonensis ad Leonem epistola extat, qua petunt, vt suis decretis eorum honoret iudicium. Sed quid ego Synodum Chalcedonensem commemoro? Non fuit vlla ferè Synodus, vel Prouincialis vel Oecumenica de rebus grauioribus,præsertim ad fidem pertinentibus habita: quæ decreta sua Romani Pontificis auctoritate confirmari non peteret.Quod vetusto more iam inde ab ipsis Apostolis,per longam Episcoporum & Sacerdotum successionem, quasi per manus traditum, sic semper fuisse receptum, indicat etiam factum Polycarpi,quē propterea Romam aduentasse narrat apud Eusebium Irenæus,vt cum Aniceto Pontifice de controuersia,quæ de die Paschatis celebrando fuit suscepta,conferret:apud quem etiam vt ei patrium ritum obseruare liceret, impetrauit. Cæterùm qui successit Aniceto Victor Pontifex, cōgre

Actio 3.

Caput XXVIII.

congregato Romæ Cõcilio, tandem decreuit, vt Romanus ritus obseruaretur ab omnibus: ac renuerunt quidem aliquandiu Asiatici Episcopi: sed progressu temporis, quam sedi Romanæ debuerunt obedientiam prę̨stiterunt: et adeò decretum hoc Victoris obtinuit, vt qui non paruissent, hæretici censerentur, & quarta decumani vocarẽtur: sicut apud Philastrium, Epiphanium, Augustinum, Theodoritum, & alios nonnullos videre licet. Scribit etiã Hieronymus, quòd Irenæus Photini Episcopi, qui Lugdunensem in Gallia regebat Ecclesiam Presbyter, à martyribus eiusdem loci, ob quasdam Ecclesiæ quæstiones, legatus Romam missus, honorificas super nomine suo ad Eleutherium Episcopum perferret literas: Orientales etiam Episcopi, cùm de nouo Chrismate cõficiendo Romanam sedem consuluissent, hoc à Fabiano Pontifice responsum tulerunt, vt habetur in primo tomo Conciliorum: Exigit dilectio vestra sedis Apostolicæ consulta, quæ vobis denegare non possumus: hoc autem & prę̨decessores nostros egisse liquet, & nos qui in eadem sede collocati sumus, agere debere, fraterna charitas & obedientiæ debitum compellit. Etiam Originem, scribit Hieronymus ad eundem Fabianum dedisse literas, quibus quorundam se pœnitere scriptorum indicat: & causam temeritatis in Ambrosium quendã refert. Cyprianus Romanam sedẽ tãti fecit, vt quãuis ea vacaret, mortuo Fabiano Põtifice, tamen ad Clerum Romanũ de cõmunione lapsis danda referendũ: nec ea de re sibi quicquã statuendũ esse cẽseret, antequàm Fabiano successor datus fuisset, qui cùm electus esset

Hier. ad Pã machiũ & Oceanũ de Origenis erroribus scribens. Li.5.epi.4.

Caput XXVIII. Cornelius, nõ vrbis sed orbis totius Episcopũ eũ etiam hi confessi sunt, qui priùs Nouati partes sequebantur. Nos, inquiunt, Cornelium Episcopũ sanctissimæ Catholicæ ecclesię electum à Deo scimus: non Romanæ tantùm, sed sanctissimæ Catholicæ, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ Põtificem agnoscunt Cornelium. Dionysius quoque Alexãdrinus, cùm apud Pontificem eiusdem nominis, quemadmodum Athanasius testatur, quasi de fide nõ rectè sentiret, accusatus fuisset, re cõperta, dari sibi quę fuerant obiecta à Põtifice postulauit, quibus acceptis, opus ædidit sub nomine elenchi & Apologiæ ad se purgandum. Idem ad Xistum quoque Pontificem Stephani successorem, de eo, num essent hæretici rebaptizandi, retulit: metuẽs ne per errorem laberetur. Extat etiam Dionysij Põtificis epistola ad Seuerum Episcopum: De ecclesijs, inquit Parochianis, vnde Apostolicam sedem cõsulere voluisti, qualiter sint per Cordubensem Ecclesiam diuidendæ sacerdotibus, nihil aliud intimare possumus, quàm vt sequaris, quod nos in Ecclesia Romana nuper egimus. Extat etiã Ephesini concilij epistola ad Cœlestinũ, ad quem his verbis vtitur: Est enim nobis tam eximijs hoc in more positum, vt fulcra Ecclesiarum cõstituatis. Expressit interpres vim verbi Græci στηρίγμα quo synodus est vsa, respiciens in illum euangelij locum. Et tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos, Græcè est στηριζόν. Qui verò nomine Romani Põtificis eidem Cõcilio præfuit Cyrillus Alexandrinus, ad eundem Cœlestinum de hæresi Nestorij referens: Quandoquidem, inquit, Deus à nobis in eiusmodi causa vigilantiam postulat, & lõgin-

Li.1.epi.11.

In lib.5. de sententia Dionysij.

Euseb. li. 6. Eccles. histor. ca. 8.

In primo tomo Conciliorum.

Lucæ 22.

ginqui temporis ecclesiarum consuetudo suadet communicare cum tua sanctitate, necesse est mihi scribere,&c. Necessarium esse duxit Cyrillus cõmunicare cum sede Romana: quandoquidem longinqui temporis consuetudo postulat. Cuius cõsuetudinis meminit etiam aliquot seculis pòst Sophronius in epistola, quam scripsit ad Honorium: Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur (vocat autem Hierarchiam episcopatum) ad eos, qui in Hierarchijs administrãdis maiores sunt, omninò syncerè referant quid sentiant, & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit, valdè cautè, ne in vacuum currerent, si qua in parte fides manca esset. Paulus enim cùm alioqui arcana Dei, quæ nõ licet homini loqui, audiuisset: metuebat tamen ne cùm alijs euãgelium prędicaret, ipse reprobus fieret. Vnde & Hierosolymam ascendit: quanquàm Christi discipulus cœlestis, & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit, & euangelicam doctrinam, quam prædicabat ijs, qui videbantur alijs antecellere, manifestauit, ac dogma cum eis cõmunicauit: poscens vt firmum sibi fieret, quod tradebat. Hunc itaq; Paulum sequutus Sophronius, subiungit: Huic nos cõsuetudini seruientes, ad nos θεωσόφουσ, id est, diuina sapientes, qualis sit fides nostra scribimus, vt probetur, ne terminos æternos, quos Patres nostri posuerũt, transire videamur. Scribimus, inquam, ad vos, qui non solùm discernere nostis ab adulterinis legitima dogmata, sed etiã supplere quę desunt potestis. In eandem sententiam scribit & Basilius, in epistola data Sabino Diacono ad Põtificem Romanum: Reuerà, inquit, dignum est illa

Caput XXVIII.

Caput XXVIII.

excellentiſsima voce, qua te beatum iudicauit, quòd pietati tuæ donatum à Domino eſt: ſcilicet vt quod adulterinum eſt, à legitimo & puro diſcernas: ac fidem Patrũ ſine vlla ſubtractione prædices. Quamobrem ex Baſilio Sophronius illa poſtrema verba mutuatus fuiſſe videtur: vt non Sophronij magis, quàm Baſilij ſententia fuiſſe videatur: proprium eſſe Pontificis Romani munus, ab adulterinis legitima dogmata diſcernere. De quo Sophronio, ſicut in actis Concilij Lateranenſis, quòd ſub Martino primo fuit habitum, legimus, narrat Stephanus primus Hieroſolymitanæ prouinciç Epiſcopus, quòd ſibi mandauerit, adiurás etiam, vt id faceret, vt de finibus terræ ad terminos eius deambularet, donec ad Apoſtolorum ſedem, vbi Orthodoxorum dogmatũ fundamenta exiſtunt, perueniret: ac ibi proponeret, quæ vulnera ſunt ab hæreticis quibuſdam Eccleſiæ inflicta, ſimul medicinale cõſilium peteret. Nam ſic, inquit, olim & ab antiquitùs fieri per Apoſtolicá ſiue Canonicam cõſueuit auctoritatem, Apoſtolicam hanc fuiſſe traditionem innuit Sophronius. Petrus etiam Antiochenus Patriarcha, promotionem ſuam ad epiſcopale faſtigium nõ multis pòſt ſeculis & electionem à Clero & populo factam: quin & fidẽ ſuam, ſecundũ antiquæ cõſuetudinis religioſum & valdè neceſſarium ſtudiũ, Apoſtolicę & primæ ſedi, cui tum Leo Nonus prçſidebat, annũciare & exponere curauit: ſicut ad eũ ſcribẽs ipſe Leo teſtatur: qui promotionẽ eius Epiſcopalẽ libens approbat, collaudat & cõfirmat. Et qui præceſsit hos duos Theodoritus ad Leonẽ Magnũ ſcribẽs: Si Paulus, inquit, prædicator veritatis, &

Caput XXVIII.

& Spiritus sancti tuba ad Petrũ accurrit, vt his qui Antiochię de viuendo secundũ legem Moysis disceptabant, definitionem & explicationẽ ab eo ferret: multò magis nos, qui pusilli sumus & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurrimus: vt à vobis medicinam vlceribus Ecclesiarum feramus: siquidem nobis cõuenit, in omnibus rebus primas tenere. De Tarasio quoq; scribit Georgius Cedrenus, quòd cùm fuisset electus Patriarcha Constantinopolitanus, misit Romam literas, fideiq; suę cõfessionem: & est ab Adriano Papa, quẽadmodum petiuit approbatus. Similiter & successor eius Nicephorus, misit & ipse fidei suæ cõfessionẽ ad Leonem Tertium, & eá firmari petiuit, his verbis vsus: Quia vestra fides euangelica munda & immaculata est, extra quam non est alia: neque Romanis finibus terminata circumscribitur, neque terminis mundi finitur: sicut Propheticæ & Apostolicæ voces testantur: In omnem terrá exiuit sonus diuinę prędicationis, & in fines orbis terræ verba prædicantiũ. Hęc præfatus, petit vt mittat λόγους στηρίζοντας καὶ συνετίζοντας, hoc est, sermones firmãtes fidẽ suã, & intellectũ dantes, alludens ad illud Christi dictum: Tu autem cõuersus confirma fratres tuos: vt, inquit, vestris doctrinis stemus in hac fide integri & solidi. Fuit aũt & hoc ex Apostolica traditiõe profectũ, vt Ro. Põtifex simul vt erat creatus ad firmãdos fratres in fide, fidẽ suã tãquã regulã et formã eis mitteret. Quod etiá Gelasius testatur, ad Laurẽtiũ de Ligyndo scribẽs: Quia nos, inquit, admones, vt velut medecinã quãdã fidei, episcopis per Illyricũ, vel alijs ministrare debeamus: quanquã hoc copiosissimè factũ est à beatæ

Caput XXVIII.

recordationis prædeceſſore noſtro. Et quia mos eſt Romanæ eccleſię, ſacerdoti nouiter conſtituto, fidei ſuæ formam ad ſanctas eccleſias prorogare: hæc eadem cõpendioſa nimis breuitate ſtudui renouare: vt ſub qua fide viuendum ſit, ſecundum ſtatuta Patrum, in hac epiſtola noſtra per breuitatem, ſine faſtidio lector cognoſcat. Et ante hos omnes, monet Stephanum Põtificem Cyprianus: vt non ſolùm excõmunicet Martianum Arelatenſem epiſcopum, verùmetiam alium in locum eius ſubſtituat: propterea quòd Nouatiani ſectam ſequutus, multos ſeduxerit. Extat epiſtola Syricij Papę ad Mediolanenſem eccleſiam, qua certos quoſdam hęreticos damnat: cui reſpõdens Ambroſius cum ſuis coëpiſcopis, Iouinianum, inquit, Auxentium, &c. quos ſanctitas tua damnauit, ſcias à nobis quoque ſecundum iudicium tuum eſſe damnatos. Sed quorſum attinet omnes recenſere, quos idẽ feciſſe cõſtat. Scribit Hieronymus, quòd in chartis eccleſiaſticis, Damaſum iuuerit Romanum epiſcopum, hoc eſt, vt nunc loquuntur, à ſecretis illi fuerit: & Orientis ac Occidentis Synodicis cõſultationibus reſpõderit. Ex quo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quòd & Oriens & Occidens vniuerſus de cauſis eccleſiaſticis ad Romanum Põtificem referebat, et ab eo cõſulta petebat. Quod ipſe quoque fecit Hieronymus cùm eſſet in Syria. Nam cùm in tres partes ibi ſciſſa eſſet eccleſia, & Hieronymum vnaquæque ad ſe rapere feſtinaret: petit à Põtifice doceri, apud quem cõmunicare debeat: & noli deſpicere, inquit, animã pro qua Chriſtus mortuus eſt. Ac in præcedenti epiſtola: non timebo, inquit, tres hypoſtaſes dicere,

Cyp. lib. 3. Epiſt. 3.

Epiſt. 81.

Hier. epiſt. 11. ad Ageluchiam.

Epiſt. 58.

Epiſt. 57.

re, si iubetis. Absurdum videbatur Hieronymo, tres hypostases dicere, sed si censeret ita Pontifex Romanus, nõ se recusaturum scribit. Tanta fuit apud virum hunc sanctissimum Sanctæ Romanę sedis authoritas. Scribit idem alio loco, Orientis & Occidentis Episcopos, ob quasdam dissensiones, Romam Imperiales literas cõtraxisse. Quid autem aliud indè rectè colligi potest, quàm quòd etiam Imperatores de rebus ecclesiasticis iudicium sibi non arrogabant: sed litigantes ad Romanum Põtificem, tanquàm legitimum earum iudicem remittebant: Sicut Constantinum de Cœciliano fecisse, iam anteà cõmemorauimus. Ad Athanasiũ scribens Basilius, monet, vt scribatur Episcopo Romano, vt quæ geruntur in his terris, cõsideret, & iudicij sui decretum interponat. Et quia difficile est, inquit, aliquos indè de Cõcilij sententia mitti, ipse auctoritatem rei tribuat delectis viris: qui laborem quidem itineris perferre possint, lenitate verò ac facilitate morum, tum etiam cõmoda oratione & prudentia, eos, qui à recta via deflexerunt corrigere: quique acta Ariminensis Concilij secum ferant, ad ea rescindendum quæ violenter istic acta sunt. Sic Basilius etiam acta Concilij, ad quod propè 600. Episcopi conuenisse legũtur, Romano Pontifici potestatem tribuit rescindendi. Ac testatur hoc etiam Gelasius aliquot exemplis productis, quòd Apostolica sedes frequenter more maiorum, etiam sine vlla Synodo præcedente, & soluendi, quos iniquè synodus damnauerat: & dánandi, nulla existente synodo, quos oportuit habuerit potestatem. Qui verò libenter Basilium sequitur Ambrosius, Theophilum admonet.

Caput XXVIII.

Hier. epi. 11 ad Eustochium.

Epist. 52.

Gelasius in epist. ad episcopos Dardaniæ.

Ambros. in epist. 78.

net, vt in causa inter Euagrium & Flauianum, ad Romanæ sacerdotem Ecclesiæ referat. Inde liquet, quòd Apostolica fuerit hęc traditio semper in Ecclesia Catholica obseruata: vt in causis fidei ad Pontificem referretur, simul etiam, vt de iniurijs, si quas vel ab ipsis Imperatoribus accepissent Episcopi, etiamsi synodi alicuius decretum intercessisset, quæ nonnunquàm ex Imperatoris nutu pendebat, si qui de suis sedibus illius auctoritate fuissent eiecti, tanquàm ad tutissimum suæ communionis portum, eos Romam confugisse narrat Hieronymus, & in ecclesiastica legimus historia. Sic Alexandrinis Athanasium: & Antiochenis Paulum à Iulio: sic Petrum Athanasij successorē à Damaso: & alios multos, quos recensere longum foret, ecclesijs suis legimus restitutos. Sic de Ioanne Chrysostomo narrat Georgius patriarcha, qui cōscripsit vitam eius: quòd cùm ad instantiam Imperatricis Eudoxię Synodus habita fuisset, cuius decreto de Cathedra sua deturbatus, & in exilium actus fuerat, confugit ad sedem Romanam: & per Innocentium primum Ecclesiæ suæ Cōstantinopolitanæ fuit restitutus. Qui scribens ad Arcadiū Imperatorem, his verbis vsus est: Vox sanguinis fratris mei Ioannis clamat aduersum te ô Imperator. Et paulò pòst: Quamobrem ego minimus & peccator, cui thronus magni Apostoli cōcreditus est, separo te, & illā (Eudoxiam intellige) à participatione immaculatorum sacramentorum: & quēcunque Episcopum & Clericum, qui præsumpserit, ea vobis ministrarem. Meminit autem huius historiæ non modò Georgius Patriarcha, verùm & Palladius Helenopoleos Episcopus: & Theo-

Epist. 16. ad Principiā.

 Caput XXVIII.

Theodorus Ecclesiæ Latinæ Diaconus:& Prosper contra Collatorem,& Gelasius ad Episcopos Dardaniæ scribens: & Nicephorus & Symeō Metaphrastes,& alij nonnulli. De Briccio quoq; Diui Martini successore, scribunt Seuerus Sulpitius, & Gregorius Turonensis: quòd cùm ex Ecclesia sua Turonensi fuisset eiectus, eam Bonifacij decreto recuperauit. Extat epistola Theodoriti ad Leonem in fine voluminum Cōciliorū,quæ Coloniæ anno 1567. sunt impressa:in qua post multa Romanæ sedis præconia, scribit se à Cyrilli Alexandrini sententia ad eum appellasse, ac ipsius iudicio, qualecunque tandem id fuerit, se stare velle promittit:& est is in Cōcilio Chalcedonensi postea per legatos Leonis Pontificis Ecclesiæ suæ restitutus. Idem fecit hic ipse Leo Pontifex de Proterio quoque Alexandrinæ vrbis Episcopo:qui cùm satisfactionis plenas de fide sua ad eum literas direxisset, noluit vt honorem suæ perderet Ecclesiæ, sed sedis suæ priuilegia, paternæ antiquitatis exemplo,iuxta Canonum illibata iura possideret: quemadmodum in epistolis,quas ad Iulianum, & Martianum Augustum Leo scripsit, videre licet. Idem aliquot seculis pòst fecit Adrianus Pontifex, de Ignatio Patriarcha Constantinopolitano, qui cùm per iniuriam eiectus de sede sua, & in eius locum Photius fuisset receptus: hunc exturbauit, illum autem sedi suæ restituit:sicut in actis Cōcilij octaui Constantinopolitani legitur.Extat aūt etiam epistola episcoporū Africanorū in Cōcilio Mauritanię cōgregatorū,ad Damasū Pōtificē:in qua queruntur de

Epist. ad Iulian. 68. ad Martianū 69.

In 1. tomo Cōciliorū.

de vicinis Episcopis, qui nō cōsulto Romano Episcopo, quosdam ex fratribus damnassent: & vt eos defendat, petunt. Quod etiam ab illo Pōtifice postea factum fuit. Vnde satis constat, quòd ex omni terrarum orbe, semper ad Romanum Pōtificē de causis grauioribus relatum semper ad eum fuit, si quis grauatum se sensisset, appellatum. Quod adeò fuit moribus receptum, vt ab ipsis etiam hæreticis persæpè id factitatum esse memorię proditum sit. Antiquissimus author Tertullianus, de Praxea, quamuis hæretico, scribit: quòd cùm ab his, qui Mōtani sectæ fuerunt, per falsam narrationem literę pacis à Pontifice impetratæ fuissent: ipse fraudes eorum detegendo, vt literas pacis iā emissas reuocaret, effecerit veritate manifestata. Literas aūt pacis Tertullianus appellat eas, quas Romanus Pontifex ad Ecclesias mittebat, earū fidem, cōmunionē & societatē approbantes: quas Augustinus cōmunicatorias literas vocat. Cuiusmodi literarum exemplum apud Leonem ad Anatolium scribentem videre licet. Hic duo consideranda sunt: primum, quòd Montanistæ, quamuis hęretici, fidem tamen suam à Pontifice petiuerūt approbari: deindè quòd Praxeas & ipse hæreticus, ad eundem Pontificem cōfugit: eorum dolos detexit: & vt literas pacis reuocaret, obtinuit. Similiter & Fortunatum ab hæreticis Pseudoëpiscopum cōstitutum, & Basilidem ad Petri Cathedram appellasse: & eos Pontifici Cornelio propemodum obrepsisse testatur Cyprianus. Eusebius quoque Constantinopolitanus Episcopus, ad Iulium Pontificem Romanum legatos misit, atque ab eo petiuit, vt in Athanasij causa iudex esse vellet,

Epist. 162.

Epist. 40.

Cyp. li. 1 episto. 3 ad Corneliū. & li. 5. epi. 4. ad Fœlicem.

Caput XXVIII.

let: quod ipse quoque fatetur Athanasius. Quin illa tota Synodus Episcoporum, quæ fuit Antiochiæ cum Eusebio cõgregata, petiuit acta sua Põtificis eiusdem iudicio comprobari. Romanam Ecclesiam primas apud omnes ferre cõfessa: vtpotè, quę Apostolorum schola, & pietatis esset Metropolis, quemadmodum apud Zozomenum videre licet. Ante quem etiam Athanasius in epistola quadam ad solitariam vitam agentes, historiã hanc diligenter tractauit: Vbi narrat, quòd cùm Eusebiani Romam cõtra Athanasium scripsissent: Episcopus Romanus fieri synodum iussit, ac Presbyteros suos ad Eusebianos misit, certum diẽ definiens, vt aut se sisterent præsentes, aut se suspectos haberi modis omnibus cognoscerent. Narrat idem de ijsdem, quòd cùm à Marcello Galatię Episcopo de hæresi reprehensi fuissent, idem ipsi quoque crimen impegerunt, & eum in exilium eiecerunt: Ille autem profectus Romam se innocẽtem docuit. Et extat apud Epiphanium eius ad Iulium Pontificem epistola, qua petit, vt qui cõtra se scripserunt, eos accersat, vt se Romæ sistant: quos etiam per annum & menses tres Romæ se dicit expectasse: Cumque non venirent, indè discessurus, suam fidem sua manu conscriptam Pontifici tradidit. De Vrsacio quoque ac Valente refert Epiphanius, quòd vnà cum libellis profecti sunt ad Iulium Romanum Pontificem, pro ratiõe reddenda de suo errore ac delicto, quòd calumnias struxissent Athanasio: Ac suscipe nos, inquiunt, ad communionem & pœnitentiam. De Eustachio quoque scribit Basilius: quòd cùm in Melitana Synodo depositus, & episcopatu suo eiectus esset,

Ro-

Athana. in 2. Apolog. & Socra. li. 1. cap. 11.

Zozo. li. 3. cap. 3.

Eodem libro.

Hæresi 77.

Epiph li. 2. hæresi 28.

XXVIII. Romam profectus est: & cùm in cōditiones quasdam à beatissimo Episcopo propositas consensissent, ab eo scriptam epistolam attulit, per quam restitueretur: eam vbi Thianæ Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est. Queritur autem de eo Basilius, quòd iam fidem eá, in quam receptus fuerat, depopularetur: cumq; illis faceret qui Homousion anathemate percellerent. Quoniam igitur, inquit, isthinc vires accepit lędendi Ecclesiá, ac publicandæ impietatis fiducia, quam vos dedistis, ad subuersionem multorum vsus est, necesse est, vt isthinc quoq; veniat malorum istorū correctio: scribaturque ecclesijs, quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit: simul verò adijciatur, quomodo iam immutata sententia gratiam à Patribus, qui tum aderant, acceptá, irritam reddat. Pelagium quoque literas, quibus se purgaret, libellumque fidei suæ misisse Romam ad Innocentium Pontificem: quin & ad Sozimū successorem eius, & ab vtroque dánatū esse, testis est Augustinus. Cœlestium quoq; Beati Papæ Innocentij literis non fuisse ausum obsistere: immò se omnia, quæ sedes illa damnauerat, se dánaturum promisisse: neque tamen quæ promiserat, præstitisse. Libet aūt hîc adscribere Prosperi quoque verba contra Collatorem de Cælestino Pontifice: Venerabilis memoriæ Pontifex Cælestinus, cui ad Catholicę Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis non examen iustitiæ, sed solum pœnitentiæ remedium esse præstandum, Cœlestium quasi non discusso negotio audientiam postulantem, totius Italię finibus iussit

De gratia Christi li.1. ca.2.& 3. De peccato originali l. 2.c.7. & 8.

Caput XXVIII.

sit extrudi. Nec verò segniore cura ab hoc eodem morbo Britannias liberauit, quando quosdam inimicos, gratię suę solum originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit Oceani: & ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet seruare, Catholicam fecit, & Barbaram Christianam. Per hunc virum etiam Orientales Ecclesiæ gemina pestę purgatæ sunt: quando Cyrillo Alexandrinę vrbis Antistiti, gloriosissimo fidei Catholicæ defensori, ad execrandam Nestorianam impietatem, Apostolico auxiliatus est gladio: quo etiam Pelagiani, dum cognatis confœderantur erroribus, iterum prosternerentur. Per hunc virum intra Gallias istis ipsis, qui sanctę memorię Augustini scripta reprehendunt, maleloquentiæ est adempta libertas: quando consultantium actione suscepta, & librorum qui errantibus displicebant, pietate laudata, quid oporteret eorum auctoritate sentiri, sancto manifestauit eloquio. De Xisto quoque Cęlestini successore loquitur hic idẽ in eodẽ libro: Confidimus Domini protectione pręstandum, vt quod operatus est in Innocẽtio, Sozimo, Bonifacio, Cęlestino, operetur etiã & in Xisto: vt sicut illi lupos abegêre manifestos, ita hic depellat occultos. Et in Chronicis Iulianus, Pelagiani erroris assertor, correctionis spem præ se ferens, molitus est in Ecclesiæ communionẽ irrepere. Sed his insidijs Xistus Papa, Diaconi Leonis hortatu vigilanter occurrẽs, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit: & ita omnes Catholicos defectione fallacis bestię, gaudere fecit: quasi tum primum superbissimam hęre-

XXVIII. hæresin Apostolicus gladius obtruncasset. Eutichen etiam libellum Leoni misisse, deque iniusta damnatione quæstum esse, patet ex ijs, quæ scripsit Leo Pōtifex ad Theodosium & ad Flauianū. Flauianus quoque cur eum excōmunicauerit, eidem Leoni causam reddit: & approbat eius hoc factum Leo. De Anthimo Cōstantinopolitano Patriarcha, quanto studio fuit laboratum à Iustiniano imperatore, & ab eius cōiuge, vt eum Agapetus in cōmunionem susciperet: qui deceptibilibus rationibus vsus, sicut habetur in Synodo secūda Constantinopolitana: promisit se omnia facere, quæcunque summus Pontifex magnæ sedis Apostolicæ decerneret. Et ad sanctissimos Patriarchas scripsit, se per omnia sequi sedē Apostolicā. Sed cùm ipse Cōstātinopolim Agapetus venisset, & fraudem eius cognouisset, eum de sede sua deiecit: & in locum eius Mennam suffecit: quem tamen Agapeto mortuo, vt reuocaret successor eius Syluerius, Augusta petiuit. Sed is rescripsit, si quid Aymonio credimus, Augusta Domina, rem hanc nunquam faciam, vt reuocem hominem in damnata perfidia permanentem: quem Augusta postea curauit in exilium deportandum: & in eius locum Vigilium sufficiendum, cùm priùs fidem illi suam obstrinxisset: quòd esset Anthimum in sedem suā restituturus. Verùm is Pontifex factus Augustę rescripsit: Absit hoc à Domina Augusta: priùs loquutus sum malè & insipienter: nunc autem nullo modo tibi cōsentio, vt reuocem hominem hæreticum & anathematizatum: qui cùm Cōstantinopolim adductus, & multis probris atque cruciatibus affectus fuisset, nihil tamen in gratiam Augu-

Episto. 7. 8. 9. 10.

De gestis Frācorum li. 2. ca. 17.

Caput XXVIII.

Augustæ fecit: quin potiùs contra ipsum & Acephalos, vt scribit Gregorius, damnationis promulgauit sententiam: extrema queque parati priùs pa ratus, quàm vt aliquid indignum Petri Cathedra faceret. Pyrrum, refert Zonoras, cùm in sedem suam Constantinopolitanam redire cuperet, simulasse: quòd Monotelitarum heresin deseruerit, libellumque de fide sua Theodoro Pape obtulisse: in quo acta sua contra Catholicam fidem omnia damnauerat: sed clam postea Rauennâ digressum, heresin celare non potuisse. Quo comperto Papa, conuocatis suis Episcopis, eum sub anathematis vinculo condemnauit. Idem testantur Leo quoque nonus Pontifex, Beda & Cedrenus. De legatis Armeniorum Episcoporum, & eorum Metropolitano (quē quòd amplius mille Episcopos sub se habet Catholicon vocant, scribit Otho Frisingensis in historia sua) quòd ab vltimo penè Oriente summum Pontificem Eugenium Viterbij, post iter vnius anni & sex mensium adierunt, eiq; ex parte illius Ecclesiæ subiectionem omnimodá (nobis, inquit, cum alijs multis presentibus) obtulerunt. Cùm enim inter eos & Græcos de ritu sacrificij disceptaretur, Romanam Ecclesiam iudicem eligentes, formam sacrificij, iuxta consuetudinem eius, sibi tradi deposcebant. Et alibi: Vidimus etiam ibi tunc de Syria Gabulensem Episcopum, cuius præcipuè opera, ad plenū Antiochia Romanæ sedi subesse cœpit. Petrus etiam Habailardus, ipso Bernhardo teste, sedem Apostolicam appellauit. Qua de re sic scribit Gotfridus Clarauallensis Monachus, Bernardi vitam describens. Quādo verò Petrus ille refugium inueniret in se-

Li 2. Epistolar. epi. 36.

In vita Cōstantis.

Li. 7. ca. 32.

Cap. 33.

Epist. 100.

Caput XXVIII.

de Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergò auctorem, eadem sententia, cum erroribus suis, Apostolicus Presul inuoluens, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit. Idem factum est de Berengario quoque, qui primus Christi corporis & sanguinis veritatem in Eucharistię sacramento negauit: qui Leonis IX. Victoris II. Nicolai II. & Gregorij VII. sententijs cõdemnatus, tandem errorem suum reuocauit: Cuius exemplum sequutus etiam fuit Petrus Habailardus: pœnitentiam egit vterque, & in Ecclesiæ Catholicæ communione decessit vterque. De Valdensibus narrat Abbas Vrspergensis, quòd ante 300. ferè annos, genus quoddam vitæ monasticæ professi fuerint, pauperes etiam de Lugduno vocati: quos etiam se vidisse scribit apud sedem Apostolicam, petentes ab ea sectam suam cõfirmari, quòd se vitam Apostolorũ agere dicerent, cùm nihil ipsi possiderent, nec vllum certum locum haberent, cęterùm circuirent per vicos & castella. Cùm verò qui tum Ecclesiæ præerat Lucius Pontifex, & hypocrysim eorum, & fœdos errores quosdam cognouisset, eorum petitionem reiecit: duos autem ordines, Prædicatorum & Minorũ approbauit. Quod cùm animaduersum ab illis fuisset, iugum Pontificis excusserunt, & ei nomen Antichristi tribuerũt: libenter eum pro Christi vicario agnituri, si detestabilem eorum sectam approbasset. Quod præter Abbatem Vrspergensem testatur etiam Grido Carmelita, Trithemius, & Aemilius de gestis Frãcorũ. Scripsit ętate nostra rerum quorundam gestarum Cõmentarios Ioannes Fox, in quibus recitat quędam ex epistola Ioannis VViclefſij ad Vrbanum Papã,

Caput XXVIII.

Papam, in qua verbis istis vtitur: Gaudeo planè detegere cuicunque fidem meá, & specialiter Romano Pontifici, quia suppono quòd si sit orthodoxa, ipse fidem meam humiliter confirmabit: & si sit erronea, emendabit. Et paulò pòst: Suppono iterum, quòd Romanus Pontifex, cûm summus Christi vicarius in terris sit, ad illam legem Euangelij interuiantes maximè obligatur. & iterũ paucis interiectis: Si in istis errauero, volo humiliter etiam per mortem emendari: & si in persona propria ad votum potero laborare, vellem præsentiam Romani Pontificis humiliter visitare. Num autem & is Romani Pontificis Principatum in Ecclesia non agnouit? Num ad eum pertinere de doctrina iudiciũ ignorauit? An aũt idẽ nõ fecit eius discipulus nostri temporis hæresiarcha Martinus Lutherus, cûm ante 53. annos ad Leonem X. ita scripsit: Beatissimè Papa, prostratum me pedibus tuę beatitudinis offero: cũ omnibus quę sum & habeo: Viuifica, occide, voca, reuoca, approba & reproba, vt placuerit: vocẽ tuam, vocẽ Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam. Sed simul vt ab eo suos errores condemnatos esse vidit, statim eandem quam Valdenses & Vicleff cantilenam canere cœpit. Ex his cuilibet perspicuum esse potest, quòd etiam ipsis hæreticis certum est hoc & indubitatum, legitimum in causa fidei iudicem totius Ecclesiæ, sub capite Christo caput Christique vicarium in terris non alium esse, quàm Romanum Pontificem. Quamobrem quoties nouam aliquam doctrinam proferunt, ad illum initio referunt, ab illo iudicari petunt: sed

Caput XXVIII.

simul vt quod nõ petũt obtinuerũt, iá illis Christi vicarius esse desinit: & nullum esse potest cõuitij genus, quo illum non afficiant. Magnus fuit orbis totius Imperator ille hæreticus Constantius: Cuius opera perfectũ est, vt in Concilio Tyri celebrato condemnaretur Athanasius, qui tamen irritum esse putabat id omne, quod in Concilio fuerat cõstitutum, nisi Romani Pontificis accederet auctoritas: cui nunc precibus, nunc minis persuadere conatus est, vt conciliũ illud ratum haberet, Athanasijque damnationi subscriberet, quem etiá ipse coram allocutus: Totus, inquit, terrarum orbis de eius impietate sententiam tulit. Cumque refragaretur, nihilominus Liberius Pontifex: Tantáne, inquit, orbis terrę pars Liberi in te residet, vt tu solus homini impio subsidio venire, & pacem orbis ac mundi totius dirimere audeas? Cui Liberius: Esto, inquit, quòd ego solus sim, nõ tamen propterea causa fidei sit inferior. Hîc videre licet, quantum auctoritatis, quamuis impius & hæreticus Imperator ille, Romano Pontifici detulerit: vt nisi subscripsisset vnus ille, minimè ratum fore crederet, quicquid esset ab orbe toto constitutũ. Quod admiratus etiam, quamuis Ethnicus Amianus ille Marcellinus, historiam hãc tractás: licèt sciret, inquit, impletũ de Athanasio Imperator quod cupiebat: tamẽ auctoritate, qua potiũtur æternæ vrbis Episcopi, ardenti desiderio firmari nitebatur. Aeternam vrbem, Ecclesiam Romanam vocabat, aduersus quam non posse præualere portas inferi, in euangelio scriptum, à Christianis aliquando audierat. Nã quæ fuit ex lapidibus & cemento fabricata

Vide Theodoritũ eccles. hist. cap. 16.

Lib. 15.

cata, eam æternam vrbem esse, vt crederet, verisimile non est, cùm vetustate consumi posse non ignoraret. Quin & alius, quamlibet magnus Christianæ fidei persecutor, Aurelianus Imperator, cùm ad eum relatum esset de Paulo Samosateno, quòd is in Synodo quadam Episcoporum condemnatus, Episcopalique dignitate priuatus, domo nihilominus episcopali excedere nollet: cumque peteretur, vt Synodi sententiam approbaret, adeò non ignorauit, ad Romanum Pōtificem, de fide, deque causis Ecclesiasticis iudicium pertinere, vt eos Romam mitteret: vt cui Romæ domus adiudicata fuisset, is ea potiretur. Sic insita fuit hæc opinio mortaliū omniū animis, etiā eorū qui Christum ignorabant: si quid inter Episcopos & sacerdotes, vel de fidei causa, vel quacunque tandem alia de re controuerteretur, id nullius alterius quàm Romani Pōtificis iudicio terminari debere. Neque verò temerè factum existimari debet, vt Ecclesiæ Romanæ tanta semper esset auctoritas: nam præterquàm quòd ea maxima est omnium & antiquissima, à gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo constituta atque fundata: vt ab ea sacerdotalem vnitatem exortam esse dicat Cyprianus: ac propterea radicem & matricem Ecclesiæ Catholicæ vocet: & Apostolicæ Cathedræ semper in ea viguisse principatum asserat Augustinus. Tertullianus verò totam doctrinam Apostolos ei cum sanguine suo profudisse dicat, cùm omnes aliæ Ecclesiæ, quibus Apostoli præfuerunt, à fide defecerint: sola hæc sancta & Apostolica mater omnium Christi Ecclesiarum Ecclesia: sicut à sancto martyre Lucio, & ab alijs quibusdā scriptū

Caput XXVIII.

Li. 1. epi. 3.
Li. 2 epi. 10
Li. 4. epi. 8.

Epist. 102.

De præscriptiōe hæreticorum.

Caput XXVIII. legimus, postea per omnipotentis Dei gratiam à tramite Apostolicę traditionis nunquam errasse probatur, nec hęreticorum nouitatibus deprauata succubuit: sed quam ab exordio fidei Christianæ normam ab ipsis Apostolis accepit, in ea semper illibata permansit, secundum ipsius Domini nostri diuinam pollicitationem, qui dixit: Petre, ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu conuersus confirma fratres tuos. Defecit Hierosolymitana Ecclesia, cui præsedit Iacobus: Defecit Achaia, vbi Andreas: Defecit Asia, vbi Ioannes: Defecit India, vbi Thomas: Defecit Persia, vbi Iudas: Defecit Aethiopia, vbi Matthæus: Defecit Phrygia, vbi Philippus: Defecit Græcia, vbi Paulus Euangelium prędicauit: soli fuerunt Romani, quorum fides cum Apostolo prædicante laudata sit, nunquam ad eos, vel habuit, vel habere potest accessum perfidia. Cui tale tribuit elogium Theodoretus ad Rhenatum Presbyterum ex Cardinalium collegio, scribens: Tenet enim, inquit, sancta ista sedes gubernacula gerendarum cuncti orbis Ecclesiarum cùm propter alia, tùm quia semper hęretici fętoris expers permansit, neque vllus vnquam, qui contraria sentiret, in ea sedit: quin potiùs Apostolicam gratiam inuiolatam custodiuit. Et ad Ruffinum scribens Hieronymus: Scito, inquit, Romanam fidem, Apostolico ore laudatam, istiusmodi præstigias non recipere, etiamsi Angelus aliter annunciet, quàm semel prædicatum est, Pauli auctoritate munitam non posse mutari. Ad Damasum quoque scribens, apud solos Romanos incorruptam

Lucæ 22.

Lib. 1. contra Ruffin.

serua-

seruari dicit Patrum auctoritatem. Quodam etiam loco Romanam fidem, eandem esse vult fidem Catholicam. Fidem suam, inquit, quam vocat? eámne qua Romana pollet Ecclesia, an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam responderit, ergò Catholici sumus. Rursus ad Pammachium, & Oceanum scribens: Quisquis es, inquit, assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antè nesciuimus? cur profers in medium, quod Petrus & Paulus ædere noluerunt? vsque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum. Ad Demetriadem quoque scribens hortatur, vt S. Innocentis, qui Apostolicæ Cathedræ successor est, fidem teneat, nec peregrinam doctrinam recipiat. Ambrosius verò: Percontatus est. inquit, ab Episcopo, vtrûm nam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conueniret? Qui etiam alio loco se cupere scribit in omnibus Romanam Ecclesiam sequi. Vsque adeò autem Romana fides Catholica semper fides est habita, vt Gratianus Imperator, quo imperante vixit Hieronymus, noluerit de fide disputari: verùm edictum fecerit, vt cuncti subditi eam religionem retinerent, quam vertex Apostolorum Petrus initio tradidisset, ac tum Damasus Romanus Episcopus custodiret: Quod non modò in Ecclesiastica legitur historia, verùmetiam edictum ipsum in codicem Imperatoris Iustiniani relatum est.

Caput XXVIII.

In oratiõe funebri de obitu fratris.

Sozo. li. 7. cap. 4.

Li. 3. de Sacramentis, cap. 3.

Caput XXVIII.

In Chalcedonensi quoque Concilio legimus acclamatum: Omnes ita credimus, Papa Leo sic credit, Cyrillus ita credit, Papa Leo ita interpretatus est. Et iterum: Omnes sic credimus, Papa Leo sic credit. Anathema ei qui partit, & ei qui diuidit. Hæc fides Leonis Archiepiscopi: Leo sic credit. Leo & Anatholius sic credunt. Et iterum: Petrus per Leonem ita loquutus est, Apostoli ita docuerunt, piè & verè Leo docuit: Ac paulò pòst: Omnes ita credimus. In quinta quoque synodo Constantinopolitana, Menas Patriarcha Cõstantinopolitanus, cùm facta mentione Agapeti Romani Pontificis, quòd Antimum condemnasset, pœnitentiæ nihilominus tempore ei dato damnauit eum & ipse sua sententia, & posteà verbis his vsus est: Nos enim sicut scit vestra charitas, Apostolicã sedem sequimur, & ei obedimus, & ipsius communicatores, communicatores habemus, & condemnatos ab ipsa, & nos condemnamus, sicut Leo ita credimus. In sexta quoque Constantinopolitana Synodo, cùm itidem legeretur, Põtificis Agathoni s epistola, quæ scripta fuerunt ab illo tanquàm à Spiritu sancto dictata, ac per os sancti ac beati Principis Apostolorum Petri, statim receperunt, & amplexi sunt omnes, ac in prophanetico sermone dictum fuit. Charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur. Et in septima Synodo, quæ fuit iterum habita Nicææ, cùm lectæ fuissent epistolę duæ Pontificis Adriani, ad Imperatorem vna, ad Patriarcham Tarasiũ altera, acclamauerunt Patres, Vniuersa sancta Synodus sic credit, & sic docet. Ac singuli posteà sic se credere, sic sentire, sic tenere, sic docere,

C. de summa. tri. L. cunctos populos. Actio. 2.

Actio, 4.

Ad ecclesiã Rom. de fidei causis semper referebatur. Actione 2.

Caput XXVIII.

re, sic in toto corde confiteri professi sunt.

Ex his omnibus perspicuum cuiuis esse potest, ex eo tempore, quo Christus in cœlum ascendit, quantum fuerit Apostolicæ, hoc est, Romanę semper Ecclesiæ tributum, ad quam de fidei causis referebatur, quòd ibi potissimùm sarcita iri damna fidei spes esset, vbi nō posset fides sentire defectū: Quam solius sedis huius prerogatiuam esse dicit Bernardus. Et sunt intereà, qui nescio cuius VVittembergensis, heri, quod aiūt, & nudiustertius natæ Ecclesiæ iudicio, scripta sua subijcere malunt, quàm illius omnium antiquissimæ, sanctissimæque Ecclesiæ, cui totā doctrinā Apostoli cum sanguine suo profuderunt, cui Euangelium suum Petrus & Paulus sanguine quoque suo signatū reliquerunt: quę mille iam quingentis & amplius annis ita est Catholica semper & Apostolica habita, nunquam vt vlla fuerit hæreseos labe maculata. De qua proximis etiam superioribus seculis, cui perpetua cū Berēgario pugna fuit: sic ab Archiepiscopo Cantuariensi Lantfranco scriptū legimus: Romanorum morem ideo in sacris rebus tā multę gentes imitantur, quia & tanti magisterij ex apice Apostolico primordijs clarent, & nulla per orbē Ecclesia æquè vt Romana ab omni ferè hæresum cunctis retrò temporibus pura permansit. Beati Doctores, si non ijsdem verbis, eisdem tamen sententijs multis in locis concorditer astruxerunt: Hęreticum esse omnem hominem, qui à Romana & vniuersali Ecclesia in fidei doctrina discordat. Sic ante quadringentos & amplius annos, Hæreticum ille pronunciauit, quicunque diuersum ab Ecclesia Romana docuisset, in qua,

Epist. 190.

Ecclesia Romana nulla vnquā hæresi maculata.

 aut

quicquid grauiorib. de causis,fidei præsertim decernitur:nõ est existimandũ,quòd solus sit Iulius, verbi gratia,aut Pius,qui decernat,vt errare tãquã homo posit. Habet ille, sicut Cyprianus loquitur,florentissimũ clerũ secum vnà præsidentẽ,singulari doctrinâ præstantem: de cuius consilio, si quid grauioribus de rebus, præsertim de fidei causis,decernit,labi & errare non potest.

Cypri. li. 1. epist. 3. ad Corneliũ.

Quòd fides Ecclesiæ propterea deserenda non sit, quòd præsident illi quandoque, qui vita non omninò sunt inculpata.

CAPVT XXIX.

Epist. 157.

CAEterùm verum esse illud cõperimus,quòd ab Augustino scriptum est, quòd cùm non habeant hæretici quod in causa suę diuisionis defendant,non nisi hominum crimina colligere affectant, & ea ipsa plura falsissimè iactant,vt quia ipsam diuinæ scripturę veritatem,qua vbique diffusa Christi Ecclesia commendatur, criminari & obscurare non possunt, homines per quos prædicatur,adducant in odium,de quibus fingere quicquid in mentem venerit,posint. Nunquam enim id ab vllis hæreticis tam est impudenter factum, quàm hoc infelici nostro seculo fieri videmus. Cùm enim se malam habere causam intelligant, ad eas se artes conuertunt, quibus vti consueuerunt ij,qui malas causas defendendas susceperũt. Cumque sint in Rhetorum præceptis diligenter exercitati,non alia in re magis laborant, quàm vt odio,inuidia, & huiusmodi motibus animorum excitandis, hominibus imperitis errorem obijcere queant. Quamobrem Ecclesię Pręsides, præcipuè verò Christi vicarium,Petrique successorem, falsis

Hęretici criminatores.

falsis etiam criminationibus in odium & contemptum omnium adducere conantur. Quæ est autem ista tam insana maledicendi rabies? aut à quo alio quàm à Sathana auctore profecta? facilè vt satanistam agnoscere liceat. Certè DEI præceptum est: Principi plebis tuæ non maledices. Dei digito scriptum est: Maledici regnum Dei non consequentur. Atqui ex istorum libris si quis maledicta & conuitia, si falsas criminationes auferre velit, chartas propemodum omnes vacuas reliquerit. Is demùm Euangelij propugnator habetur acerrimus, qui Pontificem Romanum, & reliquos Episcopos omni conuitiorum genere quàm acerbissimè fuerit insectatus. Et quod suo quoque tẽpore queritur euenisse Basilius, vt quisque lingua est ad maledicendũ & blasphemandũ procacissima, ita prę cæteris maximè iudicatur idoneus, qui verbi ministerio fungatur.

Exod. 22. 1. Cor. 6.

Basili. epi. 69.

Ac demus hoc illis: deflexisse aut deflectere quandoque de recto vitæ curriculo Pontificem: nunquid ideò fides in CHRISTVM, quam ille docet, abijcienda est? Præclarè dictum est à Tertulliano: Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? Dummodò illa recta doceat, quẽadmodum recta docere certum est, quid mea refert, qua sit ille vita? Deinde verò, quis ego sum, qui sedentem in Petri Cathedra seruum iudicem alienum? Domino suo ille stat aut cadit, vni illi vitę suæ, commissique Pontificatus rationem redditurus. Cùm ventum erit ad Christi tribunal, ante quod omnes nos oportet manifestari, non quęretur à nobis, quid Põtifex fecerit: non illius, sed nostræ à nobis vitæ ratio reposcetur: referet vnus-

Fides ex personis nõ probanda.

Tertull. de p̃scriptionibus aduersus hæreticos.

Rom. 14. 2. Cor. 5.

vnusquisque propria corporis, prout ipse gesserit, siue bonum, siue malum: Prout ipse (inquit) non prout Pôtifex gesserit. Quamobrē nō sibi sumat sibi ouis, vt à quo venit ipsa iudicanda, Pastorē suum iudicet, neque qua sit illa vita, quicquam ad salutem suam interesse putet. Securum te Christus in hac parte fecit, dicens: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite: Dicunt enim & non faciunt: Dicunt quę Dei sunt, faciunt quæ sua sunt: Dicunt bona ex Cathedra Mosi, faciunt mala ex pestilentia sua.

Matth. 23.

Non est itaque deserenda sanctitas Cathedræ: neque propter Pastores malos, gregis est vnitas diuidenda. Præclarè Augustinus: Si omnes per totum orbem tales essent, quales vanissimè criminaris, Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanę, in qua Petrus sedit? & in qua hodie Anastasius sedet? vel Ecclesiæ Hierosolymitanę, in qua Iacobus sedit, & in qua hodie Ioannes sedet, quibus nos in Catholica vnitate cōnectimur, & à quibus vos nefario furore separastis? Quare appellas Cathedram pestilentię, Cathedram Apostolicam? si propter homines, quos putas legem loqui & non facere, nunquid Dominus Iesus Christus propter Pharisęos, de quibus ait: Dicunt enim, & non faciunt, Cathedræ, in qua sedebant vllam facit iniuriam? Nônne illam Cathedram Mosi commendauit, & illos seruato Cathedræ honore redarguit? Ait enim, super Cathedram Mosi sedent, quæ dicunt, facite: quę autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt. Hæc si cogitaretis, non propter homines, quos infamatis, blasphemaretis Cathedram Apostolicam, cui non communicatis. Sed

Contra literas Petili. li. 2. ca. 31.

Caput XXIX.

Sed quid est aliud quàm nescire dicere, & tamen nõ posse nisi maledicere. Monet Iacobus, ne Christi fidem in acceptione personarũ habeamus, quãdoquidem personarum respectus, vt est apud Augustinum, erroris est mater, qui etiam à perfido fidem percipi posse docet. Per asinam loqui Dominus dignatus est, qui minus loquatur per hominẽ quamuis grauibus flagitijs coopertũ? Spiritus vbi vult spirat, etiamsi voluntati eius is, qui loquitur, non conueniat. Balaam precio conductus, vt põpulo Dei malediceret, profectus fuerat, contrà tamen atque animo destinauerat, simul ac in cõspectum populi venit, ei benedixit. Saul Rex ad occidendum Dauidem properauerat, cuius posteaquàm potestas erat facta, contra quam proposuerat, veniens ad cuneum Prophetarum, in quo fuerat Dauid, prophetauit & ipse coram Samuële cũ cæteris, cùm factus esset super eum spiritus Domini. Quis ignorat quales fuerint Sacerdotum Principes et Scribę temporibus Herodis? qui tamen vbi nasceretur Christus interrogati, semota quauis cunctatione, dixerunt: In Bethleem Iudæ. Caiapha quid esse potuit nequius? qui quum sceleratè nactus erat Pontificatum, precio redemptum gessit etiam sceleratius: & tamen cùm is diceret, expedit vobis, vt vnus moriatur pro populo, & non tota gens pereat, non à semetipso hoc dixit, quẽadmodum Ioannes testatur, sed cùm esset Põtifex anni illius, prophetauit. Si non destituebatur dono Prophetiæ, quamlibet esset impius, qui sedebat in Mosi Cathedra, certè multò minus eo destituì credendus est, qui sedet in Cathedra Petri, super quem Christus ædificauit Ecclesiam suam, cuius

Personarũ respectus in fide periculosus.
Iacob. 2.
Cõtra literas Petiliani li. 1. ca. 2.
Num. 22.
Per malos quoque agit & loquitur deus.
2. Reg. 19.
Matth. 2.
Ioan. 11.
Matth. 23.
Matth. 16.

ius à Domino cura ſuſcipitur ſpecialis, pro cuius fide propriè ſupplicatur, tanquàm aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit: aduerſus quem nunquam eſſe portas inferi prȩualituras promiſit is, qui mentiri & fallere neſcit. Numerentut omnes Pontifices à Petro ad hunc vſque Pium Quintum, nullus in iſta Cathedra ſedit Arrianus, nullus Donatiſta, nullus Pelagianus, nullus Lutheranus, nullus qui hæreſim aliquam profeſſus eſſet. Non abs re autem fuerit, quæ ſcripta ſunt in Annalibus de Vigilio Papa, quamuis eâ paulò antè recenſuerimus, nunc quoque breuibus commemorare. Cùm is per ſcelus ad Pontificatum perueniſſet, nam Syluerium Papam, cuius erat Diaconus, inſtigante Auguſta de ſede ſua deturbandum, atque in exilium deportandum curauerat, quòd is omnia ſe prius & facere & pati paratum diceret, quàm vt, quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium, qui propter Eutychetis hæreſim de ſede Conſtantinopolitana per Agapetum anteceſſorem ſuum deiectus fuerat, in ſedem illam reſtitueret: poſteaquàm in locum Siluerij opera Auguſtȩ ſuffectus, ac Pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, vt quod Silueri-us conſtanter facere detrectabat, id ipſe facturum ſe, atque Anthemium reſtituturum ad Eccleſiam Conſtantinopolitanam promitteret, res eſt admiratione digna, ſtatim vt Petri Cathedram aſcẽdit, idem illi quod Saul euenit: nam ſuper eum quoque factus eſt ſpiritus Domini, cumq́; longè alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſsiſſet, admonitus ab Auguſta promiſsi, priùs extrema quæque ſe paſſurum reſpondit, quàm vt hæreticum in ſedem,

Romanæ cathedræ prærogatiua.

Vigilij Papæ factum memorabile.

dem, ex qua merito suo deturbatus fuerat, restitueret. Quòd se negaret in beati Petri sede constitutum, quòd Apocrisarius cùm esset, impudentissimè promiserat adimplere posse. Cumque multa probra, multos etiam graues cruciatus, famemq; diuturnam in carcere pertulisset, tulit omnia forti animo, quòd multò se grauiora supplicia cõmeritum diceret, qui malis artibus Põtificatum assequutus, horrendum facinus contra sanctum Pontificem Syluerium designasset. Non fuit hic Pontifex in primo suo ingressu Caiphæ dissimilis, effecit tamen sedis huius Priuilegium, vt à fide aberrare non potuerit, quodque impiè promiserat, id piè posteà negauit, ac eo, quod decebat animo Christianum Pontificem, tulit omnia potiùs fortiter quamlibet acerba, quàm vt aliquid indignum Petri successore de religione statueret.

Caput XXVIII.

Blõdus ab inclinatiõe Ro. Imperij, Decade 1. li. 6.

Ex quo videre licet, quantum sit Romanę sedis priuilegium. Nam vt ab alijs peccatis non semper immunes fuerint Romani Pontifices, obtinuit tamẽ hoc venerabilis & efficax oratio Christi, quẽadmodum scribit Leo nonus ad Petrum Episcopum, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in seculum. Quæ propriæ sunt inferorum portæ, nunquam aduersus hanc sedem hæreses vllæ præualuerunt, nec deinceps etiam per DEI misericordiam præualebunt. Quare meritò sanctissimi vocantur, qui sedent in illa Cathedra. Quamuis enim non omnes habeant vitæ sanctitatem, quam habere sine innocentia nemo potest, est tamen, sicut ab Augustino memoriæ prodi-

Pontifices Ro. cur sanctissimi.

Cõtra literas Petilia. li. 2. ca. 40.

proditum legimus, quædam vnctionis: est quædã sacramẽti quoq; sanctitas, qua carere nunquã possunt. Quãobrẽ nihil pios mouere debet, si fortè ij præsunt aliquando in Ecclesia, qui non sunt sine crimine. Quin & illud potiùs reputare secum debet homo Christianus, quòd non sine iusto Dei iudicio dantur Ecclesiæ Pręsides. Nónne duo passeres asse vęneunt, dicit Christus, & neuter eorum cadit in terram sine Patris vestri voluntate? Cùm ille nec minima fieri sine voluntate Dei dicat, existimat aliquis summa & magna aut non sciente, aut non permittente Deo in Ecclesia fieri? & Sacerdotes & dispensatores eius non de eius sententia ordinari? Hoc est, dicit Cyprianus, fidem non habere, qua viuimus, hoc est, Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi omnia & gubernari scimus & credimus. Ex quibus Cypriani verbis illud discimus, quòd certò nobis persuasum esse debet, Dei iudicio fieri Sacerdotes, Episcopos, & Ecclesiæ Præsides, & eos aut sciente, aut permittente Deo ordinari. Scit autem Deus quos probat, nescit quos reprobat. Sic enim ait Paulus de ijs, qui probati sunt: Nouit Dominus qui sunt eius. Reprobis verò dicit ipse Dominus in Euangelio: Nescio vos vnde sitis. Sic & fatuis virginibus: Amen dico vobis, nescio vos. Sciente ergò Deo fiunt probati Sacerdotes & Pontifices, permittente autem Deo fiunt ij, qui sunt minus probati. Nam facit quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt sit sicut populus ita & Sacerdos: Qui si malus est, sibi malus est: neque tibi quicquam eius improbitas officit, si factis eius malis nõ communicas. Tibi mandatum

Præsides ecclesię nõ sine voluntate dei fiũt

Matth. 10.

Li. 1. epi. 3. Scire & nescire Dei quid sit.

2. Tim. 2.
Lucæ 13
Matth. 25.
Pręfecti mali propter populi peccata.

Iob. 34.
Esaiæ 24.

Caput XXIX.

datum est, non vt in vitam illius inquiras, sed vt, quæ dixerit, facias, cùm præsertim ex ea dicat Cathedra, cuius quemadmodum anteà dictum est, cura Deo est specialis. Explicans illa verba diuus Hieronymus, qui recipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedem Prophetę accipiet: Pręmiserat, inquit, qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat. Poterat occulta esse credentium responsio, ergò & Pseudoprophetas & Iudã proditorẽ debemus recipere, & illis alimoniam ministrare? Hoc Dominus anteà procurans dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina: & mercedem non perdere suscipientes, licèt indignus fuerit, qui susceptus sit. Non personas itaque Christus, sed nomina suscipi vult, hoc est, non vult attendi, qualis persona sit, quóue vitæ merito, cuius ministerio Deus vtitur, siue in Ecclesia sua gubernanda, siue in doctrina propaganda, siue in Sacramentis administrandis: Iudàs ne sit, an Petrus, an Paulus, attendi nõ vult, sed solùm hoc, quòd sedet in cathedra Petri, quòd Apostolus, quòd Christi legatus, quòd Sacerdos, quòd Episcopus, quòd Angelus est Domini exercituum, de cuius ore legem dei requirere iussus es, hoc solum spectari vult. Si Iudas est, quandoquidẽ Apostolus est, & pro Christo legatione fungitur, nihil te moueat, quòd fur est. Audi nihilominus reuerenter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: Quæ dixerit, facito: quę fecerit, facere nolito. Non ad ipsum refer animum, verùm ad illum, cuius nomen gerit. Euãgelium, dicit Augustinus, fur quoque Iudas sine detrimento fideli-

Sacerdotes mali audiendi.

Matth. 10.

Malach. 2.

Li. 2. cõtra epist. Parmeniani. ca. 11.

Caput XXIX. um prędicauit: ac quicunque non recepit illum, Christum ipsum nō recepit, qui æquè Iudæ dixerat atque Petro vel Ioanni: Qui vos reijcit, me reijcit. Si verò Petrus est, aut Ioannes, qui eadē legatione fungitur, & dictis pareto, & facta imitare. Incerta erit salus nostra, si ex sanctitate pendebit docentium, aut Sacramenta ministrantium. Prauum est & inscrutabile cor hominis, vt qui sanctus, quiue minus sanctus sit, non posit nisi solus ille scire, qui scrutatur corda & renes. Itaq; fit nò rarò, sanctus vt esse videatur, qui non est: quiq; persequutor est, aut Publicanus hodie, cras fiat Apostolus. Quamobrē rectè à Propheta dictū est: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnē brachium suū. Etiam si quis certò sciat, iustū aliquem & innocentē esse, atque omni prorsus macula carere, tamen si in illius sanctitate spem suam collocat, si salutem ab illo expectat, maledictus est. Nam Domini est salus, &: Vana salus hominis. Pridem hæretici sunt habiti, & Augustini seculo Donatistæ, & Bernardi æuo, qui se vocabant Apostolicos, qui vtrique noluerunt ibi esse Ecclesiam Apostolicam, vbi non esset vita Apostolica, & Sacramentorum dignitatem ex ministrorum virtute metiebantur.

Ioan. 12.

Hierm. 17.

Hierm. 17.

Psalm. 3.

Psalm. 33.

Berna. ser. 66. in Cāti.

Quamobrem procul absit à mentibus piorū error hic, quin ij potius cùm audiunt eos, qui præsident, aliquorum criminum insimulari, ac eos infamię nota aspersos, per hominum ora traduci, meminerint scriptum esse: Qui citò credit, leuis est corde. Ac Sem & Iaphet imitentur potius laudatos Noë filios, qui tegere sunt & cooperire conati, quàm impium illum Cham, cui meritò posteà Pa

Eccles. 19.

Genes. 9.

ter

Caput XXIX.

ter maledixit, qui verenda Patris nudare ausus est. Certum est, multa crimina falsa contra eos, qui sedent in Cathedra Petri, à satanistis confingi: & euenire ferè solet ijs, qui summa cum potestate versantur, etiamsi nulla in re ab officij sui religione declinauerint, vt voculas tamen hominum, eorumque reprehensionem quandoque nõ effugiant: vt non sine causa dictum illud celebretur, Regium est malè audire, cùm benè feceris. Tutius fuerit in hanc partem peccare, si conuitijs istorum, & impudentibus nõnunquam calumnijs nõn modò fides non habeatur, verùm ne aures quidem accommodentur: si modò peccatum dici potest, quod in laude potius poni debet. Ingentem gloriam ex hac sua Christiana pietate & modestia Christianis. Imperator Constantinus consequutus est, cui cùm essent oblati libelli, in quibus crimina quædam Sacerdotum & Episcoporũ continebantur, non satis habuit, quòd eos exuri fecit, cùm se ab illis, non illos à se iudicari oportere diceret: verùm & hoc insuper adiecisse legitur, si fortè suis oculis turpe facinus aliquod Episcopum designantem conspexisset, obtecturus id fuerit paludamento suo, ne cuius oculi ea re offenderentur. Gregorius tractans illum locum ex Genesi de Cham. Quid est ergo, inquit, quôd filij verenda patris superiecto dorsis pallio auersi veniẽtes operiunt, nisi quod bonis subditis præpositorum suorum mala displicent. Vt tamen hæc ab alijs occultent, operimentum auersi deferunt: quia iudicantes factum, & venerantes magisteriũ, nolunt videre quod regunt.

Cõstantini M. reuerentia erga sacerdotes.

Libelli criminosi contra sacerdotes ab Imp. Cõstãtino combusti. Theo. li. 1. ca. 11.

Genes. 9.

In 24. cap. Iob. lib. 25. Moral. c. 22

Caput XXIX.

Præsidẽtibus malis quid agendum.

Sed hîc dicet aliquis: Quid autem si testatiora sunt non vnius alicuius, verùmetiam multorum oculis, quæ ab ijs, qui præsident, nefaria patrátur: si nõ eam quam oporteret Ecclesię curam gerere, ac quibusuis alijs in rebus potiùs, quàm in ijs, quæ propriè ad ipsorum officiũ pertinent, mentes occupatas habere videntur? Quid aliud quàm illud faciendũ est, quod fecisse discipulos legimus, cûm dormiente Christo nauiculam fluctibus operiri viderent: Excitârunt enim eum dormientem, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Hoc discipulorum exemplum, quicunq; pij sunt, imitari debét. Vident nauiculam, in quã ascendit Christus, hoc est, vnam, Sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam, ita procellis ac tempestatibus iactari atq; agitari, vt mergenda iamiam esse videatur: Simul & hoc intelligunt, tempestatis huiùs non postremam esse causam, quòd in vicarijs suis obdormiuit Christus, qui commodis huius mundi deliniti, profundo somno ita sunt consopiti, vt quamlibet vellices, quamlibet inclames, non queant expergisci. Confugiant ad summum nauclerũ Christum, accedant ad ipsum nihil in fide hæsitantes: eum in vicarijs suis dormientem excitent, ac supplici voce precantes, exclament: Domine, salua nos, perimus. Expergiscere in ijs, quibus in gubernanda Ecclesię tuę naui vices tuas cõmittere dignatus es. Excitet eos è profundo somno spiritus timoris tui, ac per eos iam experrectos impera ventis & mari, quò tandem aliquando sedatis tempestatibus, ab omnibus exoptata tranquillitas consequatur, vt videntes homines mirentur, & glorificent te, dicentes: Qualis est hic, quia etiam

Matth. 8.

am ministris eius venti & mare obediunt.

Hæc est ratio, qua succurri posſit malis præſentibus, vt vita noſtra in melius commutata ſupplices deum vno ore cuncti precemur, ſi fortè per eos ſtat, qui præſunt, quo minus Eccleſiæ periclitanti ſuccurratur, quandoquidem in ipſius manu corda ſunt Principum, vt ipſe inclinet ea ad illa cōcilia capienda, quibus diu deſiderata pax & trãquillitas Eccleſiæ Dei reſtitui tandem poſsit. Quã enim Sataniſtæ rationem ſequuntur, vt ſiue declament de loco ſuperiore, ſiue ſcribant aliquid, non alia in re plus temporis conſumant, quàm in Pontificibus maledictis inceſſendis, in fama eorũ multis etiam confictis criminibus laceranda, magis id adeò ad maiorem etiam excitandam tempeſtatẽ, quàm excitatum tranquillandam facere videtur. Sed hæc tandem dicta ſufficiant, quo ad explicationem huius articuli, quo nos credere ſanctã Eccleſiam Catholicam profitemur.

Caput XXX. Malis p̃ſentibus qua ratione ſuccurri poſſit

Proue. 2.

Quæ ſit Sanctorum communio.

CAPVT XXX.

Viſum eſt autem operæprecium, aliquid etiam de Sanctorum communione dicere. Sũt qui putent ijs verbis Eccleſiam definiri, quòd ea ſit quaſi communio quædam, hoc eſt, ſocietas ſanctorum. Quorum nos hanc ſententiam non reijcimus, modò ne ſolos iuſtos intelligi ſanctos velint. Primis illis Eccleſiæ temporibus, ſicut ſuperiùs etiam à nobis dictum eſt, vocabantur ſancti fideles omnes, quicunque Chriſto nomen dediſſent, & eius Eccleſiæ aſſcripti eſſent, etiamſi minus ſanctè atque integrè vixiſſent. Horum communionem, hoc eſt, ſocietatem quandam, Eccleſiam eſſe libẽter

Sancti olim qui.

Caput XXX.

ter concedimus. Est enim Ecclesia fidelium con-
gregatio, est corpus vnum ex multis membris cō-
pactum, cuius caput est Christus: ipsum enim De-
us dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est
corpus ipsius. Sicut in vno corpore multa mēbra
habemus, omnia autē membra non eundem actū
habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo,
singuli autem alter alterius membra. Qualis itaq;
membrorum inter se societas est, vt operatio cu-
iusque membri cadat in commodum totius cor-
poris, talis est inter Ecclesiæ membra, qui sunt fi-
deles, bonorum operum quędam communio, nō
solùm eorum, quæ fecit Christus caput huius cor-
poris, ex quo manat in reliquum corpus omne, &
in singula eius membra quicquid est boni, quic-
quid est meriti: verùm & piorum hominum om-
nium qui sunt, quique fuerunt ab initio mūdi, no
bis vt eorum benefacta subueniant, nos iuuent,
nos ædificent, vt bonorum omnium spiritualiū,
quæ fiunt, & quę facta sunt olim in Ecclesia, quo-
ad illius esse membra non desierimus, participes
efficiamur. Hoc est quod à Propheta dicitur: Par-
ticeps ego sum omnium timentium te, & custo-
dientiū mandata tua. Hoc est, quod Christus nos
orare docens, iubet non sibi quemq; peculiariter
petere, sed velut vnius corporis membra, eodē a-
nimata spiritu, quod in communi cunctis expedi-
at, à communi omnium patre postulare, dicendo:
Da nobis, dimitte nobis: libera nos, ita vt alter al-
terius onera portemus, & sic legem Christi adim-
pleamus. Hoc est quod apud Hieremiā dicit quo-
que Dominus: Circuite vias Hierusalem, & aspi-
cite, & quærite in plateis eius, an inueniatis virū
qui

Ecclesia quid. Ephes. 5. Rom. 12. 1. Cor. 12.

Cōmunio bonorū in Ecclesia.

Psal. 118.

Matth. 6. Galat. 6. Hiere. 5.

qui faciat iudicium, et quęrat fidē, et propitius ero ei. Propitiū se fore promittit Hierusalē, dūmodo vel vnus aliquis vir iustus reperiatur in ea. Qui scripsit opus imperfectū in Matthæum: Totus, inquit, populus Clericorum meritis & sanctitate saluatur. Hoc est, quod in Euangelio legimus: Qui recipit Prophetā in nomine Prophetę, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Hoc est, quod in Genesi quoque scribitur: Si decem iusti Sodomis reperti fuissent, quod propter eos non fuerit Deus ciuitatem deleturus. In quē locum scribens Ambrosius: Vndè discimus, inquit, quantus murus sit patriæ vir iustus: quemadmodū nō debeamus inuidere sanctis, nec temerè derogare. Illorum enim nos fides seruat: illorum iustitia ab excidio defendit: Sodoma quoque si habuisset viros iustos decē, potuisset nō perire. Neq; verò eorū tantùm qui nobiscū in hac vita degūt, verū & illorū, qui multò feliciùs cū Christo viuūt, nobis & oratiōes patrocinātur, & merita suffragātur. Hoc est, quod de tribus pueris dicit Ioannes Chrysostomus: Quoniam seipsos ad impetrandā populo veniā sufficere nō credunt, ad Patrū merita cōfugiūt, ipsi verò nihil se amplius profitētur adferre, quàm humiliatum spiritum, ac dolore contritum. Et apertius adhuc in Genesim scribens: Sæpè quando nō est inuentus iustus in præsenti vita, propter defunctorū virtutem, viuētium Deus miseretur, & curam habet, vnde clamat, dicens: Protegam ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerum meum. Quasi diceret, licèt ipsi indigni sint, & nullam salutis habeant occasionem, verùm quia solitus sum miseri.

Caput XXX.

Hom. 40.

Matth. 10.

Genes. 18.

Amb. de Abrahā Patriarcha, li. 2. cap. 6.

Sanctorum merita alios adiuuāt etiam post mortem.

Hom. 4 in Matthæ.

Hom. 41.

Esai. 37. 4. Reg. 19.

Caput XXX. misericorditer agere, & ad misericordiam promptus sum, propter meipsum faciam, & propter puerum meum Dauid, qui ante hos annos è vita migrauit: Hic erit auctor salutis ijs, qui sua sese perdiderunt desidia. Vidisti Domini misericordiam? quomodo eos, qui virtute pollent, toti multitudini opponit, & rependit. Rursus explicans Psalmũ

Hom. 2. quinquagesimum: Hic, inquit, sanctus Dauid, non solùm cùm esset in corpore, placuit Deo, sed & post mortem suam viuis grande præstitisse solatium inuenitur. Contingit nanque Ezechiæ Regi, inimicas in temporibus Iudæorum gentes Hierosolymam circumuallasse, & cùm esset Ezechias iustus vir, rogauit Deum, & postratis lachrymis deprecabatur, vltionem de aduersarijs postulans: Venit ad eum Esaias Propheta, & dicit: Ne putaret ille, quia iustitiâ suâ exauditus est: & certè iam defecerat Dauid, & habebat multos annos requiescens: Quid ergò dicit ei? Protegam hanc ciuitatem propter me, & propter Dauid seruũ meum. Dauid mortuus est, & merita eius vigent. O rem admirandam, ô ineffabilis clementia Dei: Homo mortuus viuo patrocinatur. Et rursus alio lo-

Homil. 27. in Matt. Ser. 3. & 77. ad populũ Anti & li 3. aduersus vituperatores vitę monasticæ, Homi. de virtutibus & vitijs in 4. to.

co: Adeò post illa vulnera Dauid refulsit, sic se à maculis abluit, ita mũdum effecit animum, vt vel mortuus precantibus succurreret. Et quod de Abraham, id de Dauid quoque Deum dixisse scriptura testatur, imò verò multò magis de Dauid: De Abraham enim scriptum est: Recordatus sum testamenti mei, quod erat ad Abraham: hîc verò non dicit testamenti: sed propter Dauid seruum meum protegam ciuitatem hanc. Repetit idem breuiter scribens in epistolam ad Philippenses.

Hie-

Caput XXX.

Hieronymus quoque locum hunc explicans Esaiæ: Propter Dauid seruum meum: In tantum, inquit, iustitiam diligit Deus, vt etiam posteros sanctorum hominum, non suo meritoq; , sed maiorum virtute tueatur. Quem sequutus Cyrillus quoque: Propter Dauidem, inquit, quod sanctorum virorum memoriæ hoc beneficij dat, vt obliuiscatur malorum, quæ posteri ipsorum interdum admiserint. Gregorius quoque Magnus: Aliorum, inquit, bono opere alij adiuuantur, sicut ad peccantem Regem Salomonem à Domino dicitur: Quia non custodisti præcepta mea, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo, veruntamen in diebus tuis, non faciam, propter Dauid Patrē tuum. neque est quisquam ferè sanctorum, qui nō eiusdem sit sententiæ.

Cyril. li. 3. to. 4. ca. 73.

Greg. li. 5. in. 1. Reg. cap. 4.

Hęc itaque sanctorum est intelligenda communio: quòd merita sanctorum omnia, tam eorum, qui militāt adhuc nobiscū in terris, quàm illorū, qui posteaquàm certauerunt bonum certamen, & coronam gloriæ consequuti sunt, iam triūphāt in cœlis, nobis communicantur, nobis suffragantur, nos adiuuant. Hoc est, quod contra Faustum scribens dicit Augustinus: Populus Christianus memorias martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, & orationibus adiuuetur. Idem enarrans illud Exodi: Sine me, & iratus cōteram eos. Hunc verborum istorum sensum esse vult, vt eo modo admoneremur, cùm merita nostra nos grauassent, ne diligamur à Deo, reuelari nos apud Deum illorum meritis posse, quos Deus diligit. Nam cûm ab omnipotēte dicitur homini:

Festiuitates sanctorū cur instiṫutæ.

Li. 2. quęst. in Exod. cap. 149.

Sine me, & conterā eos, quid aliud dicitur, quàm contererem eos, nisi diligerentur abs te. Hieronymus explicans illum Hieremiæ locum. Tu ergò noli orare, &c. Ne videatur rogans Propheta non impetrare quod postulat, pręcipit Deus, ne pro populo peccatore & nullā agente pœnitentiā deprecetur. Quòd autem dicit, Et non resistas mihi: illud ostendit, quòd Sanctorū preces Dei iræ possint resistere. Vnde & Dominus loquitur ad Mosen: Dimitte me vt percutiam populum istum, & faciā te in gentē magnā. Et in psalmis legitur: Et stetit Phinees & placauit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei ad iustitiam. Aaron quoque accepto thuribulo, inter ignem arsurumque populum medius stetit, & Dei ira cessauit. Et explicans ea verba: Etsi Prophetæ sunt, occurrant Domino exercituum. Quod agit, inquit, occurrant Domino,

Hiero. 27. illud ostendit, verum Prophetam posse Domino precibus resistere, secundū quod & Moses stetit in percussione contra Dominū, vt auerteret iram furoris eius. Samuel quoque idem fecit, & Dominus ad Mosen, Dimitte me: ostendit se precibus sanctorum posse retineri. Queritur autem & Ambrosius Arrianos in tantum amentiæ prodijsse, martyrum vt negent merita, quorum opera dæmones etiam confitentur, vt ipsis etiam dæmonibus esse peiores videantur. Cæterùm, est sanctus sanctorum Dominus noster Iesus Christus, cuius sanctitate sanctus est, quicunque sanctus est: cuius iustitia iustus est, quicunque iustus est: cuius nisi crux intercesisset, nulla esset sanctitas, nulla esset iustitia, nulla essent merita cuiusquam. Quid enim aliud est hominis meritum, nisi,

Serm. 91.

Li. 20. c. 21. Merita sanctorū vnde sint.

 Caput XXXI.

nisi, quemadmodum superiùs dictum est, misera-
tio Domini? nisi mors illa crucis acerba, quam
ille, misertus generis nostri, nostra causa subire
dignatus est? Hanc si sustuleris, quid erunt aliud Esaiæ 64.
vniuersæ iustitiæ nostræ, nisi pannus menstrua-
tę? quę erunt alia merita nostra, nisi ignis gehen
næ? Hic itaque sanctus sanctorum, quem dedit
Deus caput super omnem Ecclesiam, quæ est cor
pus ipsius, merita sua omnia, præcipuè verò pas-
sionis & mortis suæ meritum, cum membris su-
is communicat. Fit autem ista communicatio Sacramēta
per Ecclesiæ sacramenta, quæ vocantur sancta, sancta.
quorum & ipsorum est in Ecclesia cōmunio quę-
dam & societas, quemadmodum Paulus dicit:
Vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de 1. Cor. 10.
vno pane participamus. Quamobrem vbi ijsdem
sanctis, hoc est, communibus Sacramentis vtun-
tur omnes, per quæ Christi meritorum facti par-
ticipes, vnum cum illo capite suo corpus efficiun-
tur: vbi prætereà societas quædam est & commu-
nio bonorum operum omnium, quæcunque vel
faciunt, qui versantur adhuc in hoc seculo, vel fe-
cerunt, qui iam recepti sunt in sedes beatorum,
ibi rectę sanctorum esse communionem intelli-
gimus.

Qui sint extra Sanctorum communionem.

CAPVT XXXI.

EXtra-comunionem hanc sanctorum sunt in- Ethnici, hæretici, & schismatici extra Ecclesiam.
fideles omnes, quos Ethnicos siue Paganos,
aut Gentiles vocamus, qui nunquam in Ecclesia,
sed foris fuerunt semper: Quod Paulus indicat, di
cēs: Quid enim mihi de ijs, qui foris sūt, iudicare? 1. Cor. 5.

Sunt

XXXI. Sunt extra eam, qui prodierunt ex illa, sed segregauerunt semetipsos, vt dicit Iudas, animales, spiritum nõ habentes, hęretici & schismatici: de qui-
1. Ioan. 2. bus dicit Ioannes, Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: qui non satis habent segregasse semetipsos, verùm seducunt præterea multos,
Matth. 24 tos, dicentes: Ecce hîc est Christus, ecce illic: ecce in deserto, ecce in penetralibus. Quos non audiri iubet Christus, quos post vnam atq; alteram cor-
Ad Tit. 2. reptionem vitare præcipit Apostolus, tanquâm viperam & basiliscum: quibus etiam aue dici pro-
2. Ioan. 1. hibet Ioannes: qui tantùm abest, vt in Ecclesia cõmunicandum cum illis putauerit, vt ne balneum quidem ingredi voluerit, in quo Cherinthum viderat veritatis inimicum lauantem. Sunt & Iudęi, quorum patres nimirũ sancti Patriarchæ & Prophetæ, quamuis ad Ecclesiæ nostrę cõmunionem pertineant, quoniam tamen in quem illi venturũ credebant Christum, eum isti venisse non credũt, extra communionem hanc sunt. Omnibus ijs ad suos profectus, & ad correctionem eorum cùm euigilare voluerint, vtitur Ecclesia. Vtitur enim Gentibus ad materiam operationis: Hæreticis ad probationem doctrinæ suæ: Schismaticis ad documentum stabilitatis suæ: Iudæis ad comparationem pulchritudinis suæ. Alios inuitat, alios excludit, alios relinquit, alios antecedit, omnibus tamen gratiæ Dei participandæ dat potestatem, siue illi informandi sint adhuc, siue reformandi, siue recolligendi, siue admittendi. Sunt autem in Ecclesia carnales etiam quidã, id est, viuentes aut sentientes carnaliter, quos tanquâm paleas tolerat,

rat, quibus in area frumenta tutiora sunt, donec ta libus tegminibus exuantur. Sed quia in hac area pro volũtate quisque vel palea vel frumentum est, tamdiu sustinetur peccatum aut error cuiusli- bet, donec aut accusatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animositate defendat. Ex- clusi autem, aut pœnitendo redeunt, aut in nequi tiam malè liberi defluunt, ad admonitionem no- stræ diligentiæ: aut schisma faciunt, ad exercitati- onem nostræ patientiæ: aut hęresim aliquam fa- ciunt, ad examen siue occasionem nostræ diligen tiæ. Hæc ex Augustino transcripsimus, qui pul- chrè docet, tamdiu peccatum aut errorem cuiusli- bet sustineri, donec accusatorem inueniat. Simul autem vt accusati fuerint & conuicti, tanquàm pu trida membra ab Ecclesiæ corpore resecti, pro ea potestate ligandi & soluendi, quę data est Aposto lis & eorũ successoribus, declarãtur, vt pro Ethni- cis & Publicanis, iuxta Christi præceptum habeã- tur, atque à communione fidelium reijciantur: vn dè etiam excommunicati dicuntur, quòd neque Christi, neque sanctorum cum eis vlla merita cõ- municantur. Quamobrem & à Sacramentis arcen tur, & eorum consuetudine pijs omnibus interdi- citur. Quod, si quis rectè expendat, incomparabi- le damnum est: traduntur enim eiusmodi satanæ, qui cùm & Christi meritis, & Ecclesiæ sint suffra- gijs destituti, plenam in eos accipit potestatẽ. Hoc nunc agit in Ecclesia, dicit Augustinus, excommu nicatio, quod agebat in veteri testamento interfe- ctio. Tunc, vt est apud Cyprianum, gladio occide- bantur, quando adhuc & circuncisio carnalis ma- nebat: nunc autem, quia circũcisio spiritualis esse ad

Aug. de vera religiõe ca. 6.

Excommunicati.

Excõmunicatiõis vis.

Excõmunicatio in nouo testamẽto & in veteri interfectio fuit.

ad fideles Dei seruos cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum ab Ecclesia eijciuntur: neque enim viuere foris possunt, cùm domus Dei vna sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia posit. Indisciplinatos autem perire, dum non audiunt, nec obtemperant concilijs salubribus, testatur scriptura, quæ dicit: Non diligit indisciplinatos castigantem se, qui autem oderunt corruptionem, consumentur turpiter. Sic ab Hieronymo quoque scriptum legimus: In veteri quidem lege quicunque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Ecclesia rabido dęmonum ore discerpitur. Quamobrem nihil æquè formidandum est homini Christiano, quàm à Christi corpore, quæ est Ecclesia, separari. Si quis enim ab ea separatur, iam non est membrum Christi, nõ vegetatur Spiritu Christi: à communione sanctorum, hoc est, à participatione sacramẽtorum, & ab Ecclesiæ suffragijs excluditur. Et fit tãquàm Ethnicus & Publicanus: quod multò grauius esse scribit Augustinus, quàm si gladio feriretur, si flamma absumeretur, si feris subijceretur.

In Deut. c. 37. & 39. Li. 1. epi. 11. Hieron. ad Heliodorũ.

Excommunicatio maximè formidanda.

Episto 1. ad Heliodorũ, Hieron.

Aug. cõtra aduersariũ legis et Prophet. ca. 17.

Quáuis aũt hæc sit pœnarũ grauissima, quoniã tamẽ, sicut à quodã huius seculi sapiẽti scriptũ est, medicinę quoq; pœnę sunt medicinę, causa debet adhiberi. Neq; propterea nobis hoc animaduersionis genere vtẽdũ est, vt quẽ è cętu piorũ eijcimus, eũ perpetuò iã cõdẽnatũ, ac gehẽnę supplicijs traditũ velimus: verùm illud magis propositum esse nobis debet, vt qui castigatur ad hunc modũ, is ad men-

Arist. 10. Ethicor.

Excommunicatione primum vtendum.

mentē aliquando sanā redeat, atque ab eo, quo ligatus est vinculo, absolui petat. Hoc à Paulo ita faciendum esse discamus licet: is enim ad Corinthios scribēs, Iudicaui, inquit, tradere huiusmodi hominē sathanę in interitū carnis, vt spiritus saluus sit. Non ad spiritus, sed ad carnis interitū tradidit eū sathanę, hoc est, vt libido, vt tumor, superbia, contumacia, & si quę sunt alia carnis opera, ea domarentur, ac planè mortificarentur, quo domitis ijs, tanto minore negocio spiritus saluus fieri posśit. Ad Thessalonicēses quoq; scribēs: Quod si quis, inquit, nō obedierit verbo nostro, per epistolā hūc notate, & nō commisceamini cū illo, vt cōfundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrē. A quo separationē indixit, dilectionē nō præcidit, in hoc modo vitari eū volēs, vt erubescat, & ad mentē sanā redeat. Quod si pudore correptus nō fuerit, tum ipse sibi causa est mortis, nō is, qui sanatū eū hoc remedij genere cupiebat. Docet August. corripiēdo nihil aliud agere nos debere, nisi vt ab ista pace, quæ est ad Deum, nō recedatur, aut ad eū qui recesserat, reuertatur.

Caput XXXI. 1. Cor. 5. 2. Thess. 3. August. in Psal. 54. August. de correptiōe et gratia, cap 15.

Quod aūt excōmunicatio mortē, & quidē ęternam adferat, pręter multos alios, docet etiā is, qui pro Christi fide sanguinē suum profudit, sanctus ille Pontifex Vrbanus: Qui prohibens ne facultates Ecclesiæ raperentur in alios vsus conuertendæ, vnicuique diripienti excommunicationem minatus: Hæc, inquit, fratres valdè cauenda sunt & timenda, quia res Ecclesiæ nō quasi propriæ, sed vt communes & Domino oblatæ, cum summo timore nō in alios, quàm in pręfatos vsus fideliter sunt dispensandæ, ne sacrilegij reatum incur-

Excōmunicatio mortē ęternam affert. Ecclesię bona in prophanos vsus et prorios expēdentes excōmunicatur.

incurrant, qui eas inde abstrahũt, vbi traditę sunt: ne pœnam & mortem Ananiæ & Saphiræ incurrant, & quod peius est anathema maranatha fiát, & si non corpore, vt Ananias & Saphira mortui ceciderint, anima tamen, quę potior est corpore, mortua, & à consortio fidelium alienata cadat, & in profundum baratri labatur. Vnde attendendũ est omnibus, & fideliter custodiendum, & vsurpationis illius contumelia depellenda, ne prædia vsibus sacrorum cœlestium dedicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ vltionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis seruetur: quoniam iuxta Apostolum, tradere oportet hominem huiusmodi Satanæ. Hæc sanctus ille martyr, ante mille trecentos & amplius annos.

Acto. 5.

1. Cor. vlt.

DE SACRAMENTIS.

CAPVT XXXII.

Sacramẽta signa efficacia.

QVoniam verò sancta Sacramenta, per quæ sanctificamur, & sanctorum communionẽ, sacramentorum participationem significari diximus, horum quoque nobis ratio venit explicáda. Sunt autem Sacramenta signa quędam. Porrò signum, vt est apud Augustinum, est quod prętet speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionẽ venire: Sicut vestigio viso, trásisse animal, cuius vestigium est, cogitamus: & fumo viso, ignem subesse cognoscimus: & voce animãtis audita, affectionem animi eiusdem aduertimus: & tuba sonante, milites vel progredi, vel regredi, & si quid aliud pugna postulat, oportere noue-

Signũ qd. Li. 2. de doctrina Christiana ca. 1.

nouerunt. Sic circuncisio fuit signum, per quod veniebatur in agnitionem, eum, qui circuncisus esset, esse Iudæum. Sic Baptismus, Eucharistia, & alia Sacramenta sunt signa, quæ præter speciem, quam ingerunt sensibus, faciunt in agnitionem venire, qui vtuntur illis, eos esse Christianos. Caput XXXII.

Sunt igitur Sacramenta signa quędam siue symbola, aut notæ, quibus Christiani à non Christianis discernuntur, qualia signa quæuis vt habeat congregatio, necesse est. Nam sicut ab eodem Augustino scriptum est, in nullum nomen aut verũ, aut falsum, coagulari possunt homines, nisi signaculorum vel sacramentorũ visibilium aliquo consortio colligentur. Neque verò huius tantùm generis signa sunt sacramenta, sed sunt signa sacræ rei, nimirùm inuisibilis gratiæ, quæ in visibili elemento confertur. Neque qualiacunque signa, sed efficacia, vt quæ & continent ipsam gratiam, & eius causa sunt, atque id quod signant, efficiunt. Sunt signa, quibus & pręteritorum admonemur, & præsentium, & futurorum. Admonemur eius, quæ præterijt, Christi passionis, ex qua virtutem habent omnia sacramenta: admonemur præsentis gratię, quæ nobis confertur sacramenta sumentibus: admonemur futurę gloriæ, cuius quasi pignora quædam sunt, quôd per illa nos ad illã peruenturos certam spem concipimus. Exempli gratia: Cùm baptizamur, admonemur Christi passionis & mortis, quæ iam præterijt: consepelimur enim cum illo per baptismum in mortem, & in morte ipsius baptizamur, ipsam in nobis repræsentantes. Admonemur præterea gratiæ, quæ nobis confertur in Baptismo, nimirùm peccatorum

Li. 6. cõtra Faust. c. 11.

Sacramẽta quarũ rerũ signa sint.

Rom. 6.

remiſsionis, à quibus ita cor emundatur, dũ aqua corpus tangitur, quemadmodum ſordes corporis per aquam ablui conſueuerunt. Admonemur poſtremò vitæ illius & gloriæ æternæ, ad quam nobis aditus patet per baptiſmum, quam nos conſequuturos hoc quaſi pignore dato certos Chriſtus reddidit, ſi in ea puritate, quam nobis baptiſmus attulit, permanſerimus. Ex quo videre licet, non vnius rei ſignum eſſe ſacramentũ, ſicut baptiſmus paſsionis Chriſti quæ præterijt, ſignum eſt rememoratiuum, præſentis gratiæ demonſtratiuum, futuræ gloriæ prognoſticon. Signa autem hæc eiuſmodi ſunt, quę ſub ſenſum cadere, quę videri poſsint, ſub quorum tegumento diuina virtus ſecretiùs operatur ſalutem.

Cur in viſibilibus ſignis Deus virtutẽ ſuã operari voluit.

Chryſ. ho. 88. in Matt.

Arist. 2. Poſteriorũ & 2. de anima, Rom. 1.

Propterea autem virtutem ſuam in viſibilibus eiuſmodi ſignis operari voluit, vt noſtræ ſe imbecillitati diuina maieſtas accommodaret. Si tu incorporeus eſſes, dicit Chryſoſtomus, nuda ipſa bona incorporea tradidiſſet tibi: Quoniam verò corpori coniuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi tradũtur. Ita autem naturâ comparatum eſt, vt ad eorum, quæ intelligenda ſunt agnitionem, non ferè, niſi per ea, quæ ſenſu percipiuntur, peruenire poſsimus. Quod non ab huius modò ſeculi ſapiente traditum eſt, qui dixit: principium noſtrę cognitionis eſſe à ſenſu, & nihil eſſe in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu: verũ ab illo quoq;, qui plenus cœleſti ſapientia, ſcriptũ reliquit, quòd inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Quo facilius itaque ſecretior operatio Dei mente comprehendi poſsit, ſignis quibuſdam viſibilibus id

Caput XXXII.

id demonstrari Deus voluit: cuius etiam sapientię congruebat, vt sicut à visibilibus lapsus occasio sumpta fuit, sic in eisdem visibilibus remediũ inueniret. Signa autem hæc, elementa quoque licet appellare, ad quæ simul vt accesserit verbum, iam erunt sacramenta. Quæ cùm esse medicinæ quędam videantur homini adhibendę, qui ex corpore constat et anima, quam etiam ob causam ab Ambrosio remedia peccãtium vocantur, ad vtrũque eas accommodari oportuit, vt esset quod corpus tangeret, esset prætereà quod animum afficeret. Corpus tangit elementum, animam afficit verbum, quod illa cùm audit, credit, credendo verò munda fit, & sanatur à lepra peccatorum, sicut dicit Christus: Iã vos mũdi estis propter sermonem. Quem locum explicans Augustinus: Quare non ait, mundi estis propter baptismum, quo loti estis, sed ait, propter sermonem quẽ loquutus sum vobis? nisi quia & in aqua verbum mundat: Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, etiam ipsum visibile verbum. Ac paulò pòst: Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Hinc est, quod in actis Apostolorum legimus, Fide purificans corda: Fides autem ex auditu, auditus per verbum Dei. Ante quem etiam Chrysostomus: Aqua primatum tenet in elementis, sed cùm istud elementum acceperit Spiritum sanctum, fit sacramentum, & iam non erit aqua potationis, sed sanctificationis: non erit aqua communis, sed refectionis. Certum autem est, quòd non prius accepit

Sacramẽta corporib. & animis accõmodata.

Amb. li. 2. c. 9. de pœnitentia.

Ioan. 15.

Aug. tract. 80. in Ioan.

Omnis virtus aquę in baptismo est à verbo

Acto. 15.

Rom. 10.

Chryso. in Psalm. 22.

Caput XXXII.

Spiritum sanctum, quàm verbum accesserit. Est itaque signum vel elementum in sacramento instar materiæ: verbum verò instar formæ.

Sacramentorũ veteris & nouæ legis discrimen.

Euse. in ho. sabbati post primam domi. quadr.

In Psal. 73.

Infra ca. 34 35. 38. & 39.

Neque vero eiusmodi signa sunt sacramenta nouæ legis, qualia fuerunt sacramenta veteris legis: Cùm prȩclarè scriptùm sit ab Eusebio Emiseno, non enim sacramenta Ecclesiæ, sicut sacramẽta synagogȩ, medicinam docent & ostendunt, sed ipsa potiùs sunt medicina, & remissio peccatorũ. Hoc est, quod ab Augustino quoque scriptum legimus, sacramenta noui testamenti dant salutem: sacramenta veteris legis promiserunt Saluatorẽ. Illa nihil aliud quàm significabãt, hæc verò quod significant, & continent in se, & efficiunt. Continent enim in se gratiam, & propterea vocãtur vasa gratiȩ, & sunt causa illius: non quôd in eis gratia substantialiter contineatur, vel causaliter efficiatur, cûm receptaculũ gratiȩ sit anima, sed quod ipsa significãt gratiã, quȩ in ipsis inuẽitur, & semper confertur. Deindè verò sicut quod est in vase, nõ est de ipso, nec ex ipso, sed ab ipso hauritur: sic gratia non est à sacramẽtis, nec de sacramẽtis, sed hauritur à fonte ȩterno, & ab illo hauritur, ab ipsa anima, de ipsis sacramentis. Et sicut quis recurrit ad vas, cũ requirit liquorẽ, sic quȩrẽti gratiȩ liquorem, & non habenti, recurrendum est ad ipsa sacramenta, per quæ tanquàm instrumenta quȩdã & vasa, gratiam curationis à summo medico Christo haurire oportet: qui tamen haud ita gratiam suam sacramentis alligasse credendus est, vt non per alias quoque vias quando vult, eam conferre queat.

Sacramẽta vasa gratiȩ quomodo.

Sacramẽtis Deus nõ alligauit virtutem suã.

Quò melius autem res intelligi possit, exemplo

siue similitudine quadam illustrabimus. Quis nō intelligit in curatione morbi, quo corpus afficitur, solum esse Deum, qui virtute potestateq; sua pulso morbo sanitatem restituit? Sanare tamen dicitur nihilominus medicina, quòd subtracta materia, quæ peccabat, sanitatem efficit: sanare dicitur dieta, quòd hominem in sanitate conseruat: sanare dicitur vas, in quo medicina continetur, quòd ex illo hauritur: postremò sanare dicitur medicus, tanquàm minister & instrumentū Dei. Sic in curatione morbi spiritualis, quę nil aliud quàm sanctificatio: sanctificat solus Deus auctoritate sua: sanctificat gratia formaliter expellendo morbum, hoc est, peccatum: sanctificat impletio mandatorū vt dieta: sanctificant sacramenta, tanquàm vasa medicinalia, in quibus confertur gratia: sanctificat sacerdos tanquàm minister. Atque hæc quidem de vi sacramentorum dicta sufficiant.

Sanctificationis causæ multæ. Infra c. 39.

De numero Sacramentorum.

CAPVT XXXIII.

Caput XXXIII.

QVod ad numerum sacramentorum attinet, sunt qui iam olim receptum, & vetustate consecratum, parum prudenter, minus ipsi prudētes institutum fuisse dicunt, atque ideò ad examē eū reuocare conantur. Quod quid aliud est, quàm velle populo persuadere, non satis tuta esse ac firma fidei nostræ fundamenta? Quid autem habet ea res reprehensionis, si maioribus nostris visum fuit, sacramenta nouæ legis eo numero complecti, qui sacris literis admodum est familiaris? pręsertim cùm non eandem neque vim neque necessitatem tribuant omnibus. Quid hîc vel Euange-

Caput XXXIII.

licæ doctrinę aduersatur, vel eam obscurat, si qui Spiritui sancto familiaris est numerus, eo sacramẽta comprehendi voluit Ecclesia? cùm etiam dona Spiritus sancti septem recenseantur: cum septem sigillis, quibus fuit veteris testamenti pagina signata, quæ agnus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, et nemo claudit, reserauit, septem tubis, quibus Angeli cecinerunt, septem stellis, quas habebat similis filio hominis in dextera sua, septem panibus quibus Dominus turbas pauit, septem oculis super vnum lapidem, septem lucernis tabernaculi super vnum candelabrum positis, septem lotionibus Naaman, ea adumbrata esse existimentur: cùm ad septem etiam virtutes animos hominum præparare videantur. Baptismus enim est sacramentũ fidei: confirmatio spei: Eucharistia charitatis: pœnitentia iustitię: extrema vnctio perseuerantiæ, quę perfectio quædam est fortiudinis: ordo prudentiæ: matrimonium temperantiæ. Ad septem etiam hominum genera accommodentur. Baptismus enim est intrantium in vitam: cõfirmatio pugnantium: Eucharistia vires resumentium: pœnitẽtia de lapsu resurgentium: extrema vnctio ex hac vita exeuntium: ordo ministrantium: matrimonium nouos milites introducentium. Per baptismũ enim spiritualiter renascimur, ac in nouam vitam ingredimur: per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & corroborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia: quòd si per peccatum in ægritudinem animæ inciderimus, præstò est pœnitentiæ remedium, quo spiritualiter sanamur. Porrò extrema vnctione, non solùm spiritualiter, verùmetiam pro eo vt ani-

Sacramentorũ septenarius numerus.
Esaiæ 11.
Apocal. 5.
Apoc. 8.
Apoc. 2.
Matth. 15.
Zacha. 3.
Zach. 4.
4. Reg. 5.

Sacramẽta ꝑparãt homines ad septem virtutes.
Quomodo accõmodẽtur ad septẽ hominũ genera.

animæ expedit, corporaliter ſanamur: per ordinem autem Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter: per matrimonium augetur corporaliter.

Caput XXXIII.

Summa itaque ratione factũ eſt, vt ſeptenario numero ſacramenta comprehenderentur: Ad quę ritè perficienda tria requiruntur: res, tanquàm materia: verba, tanquá forma: & miniſtri ſacramentũ conferentis perſona, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Horum trium ſi deſit aliquid, non perficitur ſacramentum. Tria autem ſunt ſacramenta, quæ characterem imprimunt in anima, hoc eſt, ſpirituale quoddam ſignum â cæteris diſtinctum, indelebile: Baptiſmus, confirmatio & ordo, proptereâ iterari non poſſunt: reliqua verò quatuor, quoniam characterem non imprimunt, iterantur.

In ſacramẽtis requirũtur tria.

Sacramẽta characterẽ imprimentia.

Character quid.

DE BAPTISMO.

CAPVT XXXIIII.

AC primum quidem locum inter ſacramẽta baptiſmus obtinet, quem fidei ſacramentum eſſe diximus, quôd in eo Chriſtianam fidem profitemur: qua etiam ex cauſa fidei ſigillum ac teſſera quædam Chriſtiani militis vocatur à Baſilio. Ante quem etiam Hermas Pauli diſcipulus aquam Baptiſmi, in quam deſcendunt homines morti obligati, aſcendunt verò vitæ aſſignati, ſigillum vocat. Et auctor operis imperfecti in Matthæ. baptiſmum vocat ſignaculum fidei. Tertullianus etiam appellat lauacrum obſignationem fidei. Hęc eſt ianua ſacramentorum omnium, in quorum communionem nõ admittuntur niſi baptizati: Hoc eſt noſtræ iuſtificationis

Li. 1. ſimilitudine 9.
Li. 3 cõtra Euno. & in exhortat. ad baptiſ. et Ho. 5 in ca. 4 Matth.
Li. 1. de pœnitentia.

Caput XXXIIII. exterius ac visibile principium. Quamobrem Dionysius quoque vocat illud principium sanctissimorum mandatorum. Nam per baptismum incipimus esse membra Christi & corporis eius Ecclesiæ, quæ est congregatio fidelium: & illius virtute primò fides datur omnibus. Est in hoc sacraméto visibile signum, aqua materiæ locum obtinens: quod accedente verbo, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quod verbum forma est huius sacramenti, fit signum sacræ rei, hoc est, inuisibilis gratiæ, quę non modò significatur, verùmetiam confertur multiplex per aquam baptismi, sicut etiam varia est & multiplex aquæ proprietas. Ac prima quidem gratia, quæ & confertur & significatur per aquá baptismi est hęc, quòd qui nati eramus mundo, renascimur cœlo: qui nati eramus serui peccati, renascimur liberi iustitiæ: qui nati eramus filij irę, filij diaboli, filij gehennę, renascimur filij gratię, filij Dei, hæredes regni cœlorum. Hoc est, quod Paulus baptismum vocat lauacrum regenerationis, dicens: Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè, per Iesum Christum Dominum nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternę. Quibus verbis indicat simul Paulus & causam nostrę salutis, & rationem, & modum, & finem. Causam esse dicit Spiritum sanctum, cui regenerationem hanc attribuit: sic enim edoctus erat à Christo, qui dixit: nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non introibit in regnum Dei. Quem locum expli-

Eccle. Hierarch. ca. 2.

Baptismi gratię multæ.

Regeneratio.

Rom 6.

Ephe. 2.

1. Petri 3.

Ad Tit 3.

Salutis humanę ratio

Ioan. 3.

explicans Cyrillus Alexandrinus, Gregorij Nazianzeni, & Nysseni, & Cyrilli Hierosolymitani sententiam sequutus: Cùm non simplex, inquit, sit homo, sed compositus ex corpore sensibili & intellectuali anima, duplici quodam ad generationem indiget modo, qui duplicitate sua ad vtrunque posit accommodari. Spiritu enim sancto spiritus hominis, aqua verò corpus sanctificatur. Quemadmodum enim viribus ignis intensius aqua calefacta, non aliter quàm ignis vrit, sic Spiritus sancti operatione ad diuinam aquæ reformantur virtutem, qua baptizati corpus abstergunt. Ambrosius. Cùm ex duabus naturis homo, id est, ex anima subsistat, & corpore: visibile per visibile, inuisibile per inuisibile mysterium cōsecratur. Aquâ enim corpus abluitur, spiritu animæ delicta mundantur. Et alio loco. Impossibile, inquit, videbatur, vt peccatum ablueret aqua, sed quod impossibile erat, fecit Deus possibile esse, qui tātam nobis donauit gratiam. Chrysostomus, Quemadmodum aquæ natura, quę fuit in Probatica piscina per se non sanabat, sed duntaxat cùm ab Angelo mouebatur: Ita & in nobis non simplex aqua operatur, sed cùm spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata. Cuius diligens sectator Theophylactus illum Euangelistæ locum explicans, Nisi quis renascatur ex aqua & Spiritu, &c. Homo, inquit, cùm ex duobus constet, ex corpore & anima, habet natiuitatis quoque duplicē modum. Aqua enim si visibiliter accipiatur, ad corporis pertinet purificationem: Spiritus verò inuisibiliter concurrens, ad inuisibilis animæ regenerationem pertinet. Quod si rogas, quomodo aqua

Cyrill li. 2. in Ioan. ca. 42.
Naz. in ser. de baptis.
Cyrill Cathech. 3.
Amb. li. 2. in c. Luc. 3.
Ambr. li. 2. de pœnitē.
Chrys. ho. 35. in Ioan.

potest generare. Interrogabo & ego, quomodo semen & ipsum aquosum existens potest in hominē transformari. Igitur sicut in corporali semine totum est gratiæ diuinę: ita & in baptismate, aqua subdita est, & Spiritus omnia operatur, & inuocatio per preces, imo Dei præsentia: Symbola enim sepulturæ & resurrectionis in aqua illa perficiuntur. Tres mersiones triduanæ sepulturæ symbola sunt. Deinde regreditur homo sicut Dominus fulgidior & clarior, incorruptionis ferens indumenta, qui in aqua corruptionem submersit. De Syluestro Papa scribit Nicephorus, quòd baptizaturus Imperatorem Constantinum, sic eum fuerit allocutus: Hæc Imperator aqua diuina virtute per inuocatiouem viuificę Trinitatis cōcepta, sicuti extra corpus hominis abluit: ita etiam animam intrâ â sorde & inquinatione omni mundificans, splendidiorem solaribus radijs efficit.

Nicep. li. 7. ca. 33.
Vis aquæ baptismi.

Quæ ergo gratia est in aqua, non ex natura est aquæ, sed ex præsentia Spiritussancti: qui tamen non ita causa est regenerationis & renouationis nostræ, vt non simul causa sit eius & Pater & Filius, cûm inseparabilia sint opera Trinitatis. Et ideò tres personas hoc loco ponit Apostolus, in quarū vno nomine baptizat sacerdos: Non enim dicit in nominibus, sed in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti: vt quorū vna est diuinitas, vna est largitio, nomenque trinitatis, vnus esse Deus intelligatur: tres enim personæ, Deus vnus est. Ac singulis quidem personis sua quasi propria tribuuntur: aliter enim causa est Pater, aliter Filius, aliter Spiritus sanctus. Pater est causa efficiens principalis, qui saluos nos fecit: filius meritoria, nam per

In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, et nō in nominibus Patris et Filij et spiritus sancti dicēdum est.

Caput XXXIIII.

per sanguinis ac mortis eius meritum saluos nos fecit: per eum Spiritum sanctum in nos effudit, misit eum in corda nostra, clamantem Abba Pater. Rom 8. Gala.4. Huic ergo Paulus tribuit regenerationis & renouationis beneficium, cuius causa est Spiritus sanctus, ex quo & ex aqua renascimur. Deus itaq; trinus & vnus, ipse est, qui saluos nos fecit. Quibus autem rationibus adductus est, vt saluos nos faceret? Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, dicit Paulus, sed secundum misericordiam Tit. 3. suam saluos nos fecit. Sed & ad Israël dixit Moses: Deut. 9. Scito quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc: Quid enim opera, quæ fidem præcesserunt, nisi pœnas ignis ęterni merebantur? Facti eramus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatæ vniuersę iustitiæ nostrę: vt rectè cum Propheta nobis dicere licuerit: Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti: quia non defecerunt misericor- Esaiæ 64. Thren.3. dię eius. Verùm qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, misit De- Ephes.2. us filium suũ vnigenitum, vt sicut per Mosen exaltatus est in deserto serpens, sic ille exaltaretur in cruce, vt omnis qui credit in ipso, non pereat, sed Ioan.3. habeat vitam æternam.

Neq; tamen satis esse voluit credere, sed adipiscendæ salutis, & ad vitam æternam perueniendi, ac in Dei regnum introëundi nobis modum hũc præscripsit, vt fide suscepta renascantur ex aqua & spiritu. Regenerationis itaque nostræ causam instrumentalẽ aquã esse baptismi voluit, quòd ad illã repræsentandã nihil aptius aqua reperire potuit, cui generãdi vis conuenire maximè videtur.

XXXIIII. Nam & ſemina, ex quibus generantur omnia, non ipſa magis animantia quàm plantę, humida ſunt, & ad aquam pertinent. Qua etiam ex cauſa non defuerunt Philoſophi quidam, qui rerum omniũ principium aquam eſſe dicerent. Quare cùm aqua baptizatur homo, non modò ſignificatur, verùm etiam confertur ei regenerationis gratia: vt qui natus fuerat filius irę, ex aqua & ſpiritu renaſcatur filius gratię.

In baptiſmo cur aqua adhibetur.

Vim autem hanc regeneratiuam & purgatiuã aquis tactu ſuę mundiſsimæ carnis Chriſtũ contuliſſe, teſtatur Auguſtinus. Ambroſius quoque baptizatus eſt, inquit, Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquis vt ablutę per carnẽ Chriſti, quę peccatum non cognouit, baptiſmatis ius haberent. Et alio loco. Ideo baptizatur Chriſtus, non vt ſanctificetur ab aquis, ſed vt aquas ſanctificet, & purificationem ſui purificet fluenta illa quę tangit. Conſecratio enim Chriſti, conſecratio maior eſt elementi. Cùm enim ſaluator abluitur, iam tum in noſtrum baptiſmum tota aqua mundatur, & purificatur fons, vt ſecuturis poſtmodum populis lauacri gratia miniſtretur. In eandẽ ſententiam pleraque ſcribit in ſequenti ſermone. Et eos ſequutus Beda: Saluatoris enim baptiſmo purgata ſunt potiùs fluenta, quàm vt ipſa purgarent: ac nouo ſanctificationis genere Chriſtum nõ tam lauit vnda, quàm lota eſt: atque ex quo tempore ſe in aquam merſit, ex eo gurgitum omnium tractus, cunctorumque fontium venas myſterio baptiſmatis conſecrauit, vitalemque gratiam non corpus ex flumine, ſed flumen mutuatũ eſt ex corpore. Et qui præceſſerunt Bedam, Maximus Taurinen-

Aquæ virtus purgandi vnde.
Aug. ſerm 29. & 36. de tẽpore.
In c. 3. Luc
Serm. 18.
Serm. 21.
Bed. li. 1. c. 10. in Luc.
Aqua Chriſti baptiſmo ſanctificata, ſanctificat.
Hom. 7. in Epiphania.

rinensis Episcopus: quòd verò fluentis Iordanis baptizatur Iesus, aquæ nostro baptismati consecrantur. Et paucis interiectis: Baptizatur ergo Iesus non sibi, sed nobis baptizatur, non vt purificetur aquis, sed vt aquas ipse purificet: Baptizatur nouus homo, vt noui baptismatis constituat initium. Et iterum: Dominus noster Iesus Christus vel tactu corporis sui, vel transitu glorię suæ omnem ad momentum creaturam sanctificat, viuificat, & illustrat. Aquas enim consecrat, dum baptizatur: terram sanctificat, dum sepelitur: Mortuos suscitat, dum resurgit: cœlestia glorificat, dum ascendit in cœlum. Chromatius in libello de octo beatitudinibus, Christus, inquit, baptizari dignatus est, non vt peccata deponeret, qui peccatum solus non fecerat, sed vt aquas baptismi sanctificaret ad diluenda peccata credentium. Nunquàm enim aquæ baptismi purgare peccata potuissent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Et paucis interiectis. Baptizauit quidem Ioannes Dominum ac Saluatorem nostrum, sed potiùs baptizatus ille à Christo est. Quia ille aquas sanctificauit, hic aquis sanctificatus est. Ille gratiam donauit, hic accepit: hic peccata deposuit, ille remisit. Quia hic homo, ille Deus, Dei enim est, peccata remittere Gregorius Nazianzenus in oratiòe quá habuit in Theophania. Videbis, inquit, Iesum in Iordane meam expurgare purificationem, vel potiùs purificatione aquas sanctificantem. Idem repetit in ea, quæ sequitur homilia. Et eius discipulus Hieronymus, Ipse inquit, D. N. Iesus Christus, qui non tam mundatus est à lauacro, quàm lauacro suo conuersas aquas mundauit. Et auctor operis imper

De octo beatitudinib.

In oratiõe in Theophania.

Ho. in 22. Psal. cõtra Luciferianum.

XXXIIII. imperfecti in Matthæum, quod Chrysostomo tribuitur. Venit, inquit, Iesus ad baptismum, non vt ipse remissionem peccatorum acciperet per baptismũ, sed vt sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis. Optatus quoque: Caro Christi ipso Iordane sanctior inuenitur, vt magis aquá ipsam descensu suo mundauerit, quàm ipsa mundata sit. Et Apponius, miratur, inquit, Ioannes, cùm videt Christum propter aquarum sanctificationem ad baptismum venientem. Et Bernardus, Baptizatus non te in aquis, sed aquas in te sanctificas, vt per eas sanctificares nos. Qua de re sic ab Eusebio Emisseno scriptum legimus: In Iordanis alueo aquas omnibus gentibus ad salutem humani generis suo baptismate consecrauit, eas enim ille omnibus aquis purior, non tam sanctificandus quàm sanctificaturus intrauit. Quem secutus Leo Pontifex, ait: Terra carnis humanæ, quę in primo fuerat præuaricatore maledicta, in solo beatæ virginis partu germen edidit benedictum, & à vitio suæ stirpis alienum: cuius originem spiritualem in regeneratione quisquis cõsequitur, & omni homini renascenti aqua baptismatis instar est vteri virginalis, eodem spiritu sancto replente fontem, qui repleuit & virginem, vt peccatum quod ibi vacuauit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio. Et proximè in sequenti sermone: Nisi verbum Dei caro fieret, & habitaret in nobis, nisi in communione creaturæ creator ipse descenderet, & vetustatem humanam ad nouum principium sua natiuitate reuocaret, regnaret mors ab Adam vsque in finem, & super homines insolubilis condemnatio permaneret, cùm de sola conditione nascendi

Ho.4.in c. Matt.3.
Baptizatus cur sit Christus.
Lib. 1.
Appon. in cõmentariijs in Cãti.
Bern. in sermo. de passione domini, qui sermo à nonnuilis Anselmo ascribitur.
Homil. 1. de Epiphanio
Sermo 4. natiuita, domini.
Gen. 3.
Ioan. 1.

 Caput XXXIIII.

cendi vna cunctis esset causa pereundi. Solus itaque inter filios hominum dominus Iesus innocẽs natus, quia solus sine carnalis concupiscentiæ pollutione susceptus, factus est homo nostri generis, vt nos diuinæ naturæ possemus esse consortes. Originem quam sumpsit in vtero virginis, posuit in fonte baptismatis: dedit aquæ, quod dedit matri: virtus enim altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, eadem fecit vt regeneret vnda credentem. Inde est, quòd matrem filiorum, siue matrem adoptionis, vocat aquam baptismi Dionysius. Ca. 2. Eccl. Hierarchiæ

Hæc itaque est prima gratia, cuius signum efficax est, quamque nobis re ipsa confert aqua baptismatis, regeneratio spiritualis, qua iustificati hæredes efficimur secundum spem vitæ æternæ, qui finis est regenerationis huius, quam præcedit ablutio peccatorum, quæ & ipsa est inuisibilis gratia, cuius visibile signum, & quidem efficax, est baptismus: Propterea vocatur à Paulo lauacrum, non hoc tantùm loco, quẽ nunc explicauimus, verùm etiam cùm ad Ephesios scribens, dicit de Ecclesia, mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ. Hæc est aqua illa, de qua Propheta prędixit: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Hic est ille fons, de quo narrat alius Propheta: In die illa, erit fons patens domui Dauid in ablutionẽ peccatoris & menstruatæ. Huic ablutioni significandæ, quid esse potuit magis accommodum, quàm aqua, per quam sordes corporis abluuntur. Ablutio peccatorũ. Eph. 3. Ezech. 36. Zacha. 13. Baptismi effecta.

Datur itaq; baptismus in ablutionem, remissionem, & indulgentiam omnium peccatorum.

Quod

XXXIIII. Quod ita intelligi vult Augustinus, vt auferre cre-
datur crimina, non radere. Nec vt omnium pecca-
torum radices in mala carne teneátur, quasi raso-
rum in capite capillorum, vnde crescant iterum
resecanda peccata. Cæterùm quáuis, vt idẽ ait Au-
gustinus, omnia peccata baptismus abluat, & qui-
dem prorsus omnia, dictorum, factorum, cogita-
torum, siue originalia, siue addita, siue quæ igno-
ranter, siue quæ scienter admissa sunt, non tamen
aufert infirmitatem, cui regeneratus resistit, quá-
diu bonum certamen certat: consentit autẽ, quan-
do sicut homo in aliquo delicto præoccupatur.
Deleta est igitur per baptismum iniquitas, sed ma-
net infirmitas. Porrò infirmitas hæc, est concupis-
cẽtia carnis, quę dimittitur quidem in baptismo,
verùm non ita vt non sit, sed vt in peccatum non
imputetur. Nam cùm sine aduersario marcescat
virtus, in hoc relinquitur, vt habeat homo bapti-
zatus materiam, virtutem suam exercendi. In hu-
ius figura dictum est in libro Iudicum: Hæ sunt
gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in
eis Israëlem, & posteâ discerent filij eorum certa-
re cum hostibus, & haberent consuetudinem
præliandi.

Cõtra duas epi. Pelagia. li. 1. ca 12. & li 3. cap. 3.

2. Tit. 4.

Gala. 6.

[Ba]ptismo [inf]irmitas [no] tollitur.

Cõcupiscẽtia manens post baptismũ, peccatũ figurat et vocatur, sed nõ est.

Vocatur autem hęc concupiscentia peccatum,
non vtique quia peccatum est, sed quia peccato
primi hominis facta est: sicut scriptura manus cu-
iusque dicitur, quòd manus eam fecerit: siue etiá
quòd peccandi delectatione moueatur, etsi ei vin-
cente delectatione iustitiæ non consentiatur.
Quamobrẽ & Paulus de hoc peccato scribens, nõ
dixit, non sit, sed non regnet peccatum in vestro
mortali corpore. Quia quamdiu corpus nostrum

Rom. 6.

mortale, hoc est, necessitati mortis addictum est, fieri non potest, quin sit in illo fomes concupiscẽtiæ, qui minus quidem propriè, sed peccatum tamen vocatur.

Caput XXXIIII.

Quoniam verô per baptismum, in quo vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, virtus peccati, sic est debilitata, regnum vt illius prorsus esse sublatum videatur, monet Paulus, vt omni cura prouideamus, ne quod semel amisit, regnum recuperet. Nam quòd habemus concupiscentiam, nihil ex eo nobis dánationis est: cæterùm si seruiamus illi, si regnum illius feramus, ea demùm res reos nos facit æternę damnationis. Quamobrem haud aliter se habet baptismus ad refrigerandum æstum concupiscétiæ, quàm se habet aqua ad calorem nimium temperandum: vt aptè admodum & appositè huius quoque rei sacrę, hoc est, inuisibilis gratiæ visibile signum aqua baptismi dicatur, & quidem signum efficax.

Rom. 6.

Cõcupiscẽtiæ refrigeratio.

Remissis autem peccatis, à quibus abluimur per aquam baptismi, consequens est simul vt remittatur pœna, quæ peccatis debetur: quod & ipsum fit per aquam baptismi. Sicut enim elementum aquæ flãmas huius ignis temporalis extinguit, sic & illa delet incendium ignis æterni. Hoc enim persuasum esse debet omnibus in Christum credẽtibus, quod à Paulo scriptũ est: In baptismo Christo nos commori, atque haud aliter passionis eius & mortis participes fieri, quàm si passi ipsi & mortui essemus. Quoniam verò Passione sua Christus pro peccatis totius mundi satisfecit, posteaquàm per baptismum ipsius membra facti sumus, haud

Pœnæ æternę remissio per baptismum.

Cõparatio elegans.
Rom. 6.

aliter magis etiam hac satisfactione Christi liberamur à pœnis omnibus, quæ peccatis nostris debebantur, quàm si ipsi pœnas easdem sustinēdo, pro illis satisfecissemus. Quod tamen de solis æternis pœnis intelligi debet: has enim, & non alias morte sua Christus aboleuit. Famem autem, sitim, & alia corporis incommoda, quin & mortem ipsam, qua separatur à corpore anima, minimè sustulisse sua Christus credendus est: Nam post acceptū etiam baptismum, æquè sumus ijs malis obnoxij, atque anteà fuimus.

Pœnas æternas & non tēporales morte sua Christus aboleuit.

Habet hoc quoque natura aquæ, clara vt sit & perspicua. Qua ratione cumprimis est idonea ad significandum splendorem iustitiæ, qui baptizatis infunditur: eius iustitiæ, quæ virtutes in se continet omnes, qua renouatur homo, non vt iam idē sit, qui priùs fuit, verùm à sordibus peccatorū ablutus, omnium virtutum splendore fiat illustris: quod quidem fit dono Spiritus sancti, quem gratiarum & virtutum omnium largitorem accipimus in baptismo, remissionem peccatorum consequuti. Quod illa Petri verba indicant, dicentis: Baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

Iustitiæ q̄ virtutes in se continet oēs fusio.

Acto. 2.

Confertur & hæc in baptismo gratia, quòd qui de eo egreditur, illi ianua regni cœlestis aperitur. Applicatur enim baptizato virtus Passionis Christi, per quam, quæ fuit anteà clausa, cunctis fidelibus ianua regni cœlestis est aperta. Huic virtuti Christi Passionis impiè detrahunt, qui non dubitant affirmare, etiam post passum Christum & mortuum, non peruenisse quenquam sanctorū ad

Cœli apertio.

Ephes. 4.

ad regnum cœlorum. Quod si concedi debeat, nihil nobis fructus attulisse videbitur Christi Passio, si non meliore nunc sumus conditione post profusum illius sanguinem, quàm fuerunt sancti Patriarchæ & Prophetę, qui Passionem illius & mortem præcesserunt.

Caput XXXIIII.

Sancti post mortem in cœlo sunt.

Habemus ergò iam quàm varia sit & multiplex gratia, cuius aqua baptismi signum est, & quidem efficax: verùm quo nobis hæc ordine conferantur, breuiter explicemus. Primò, quoniam iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deũ, quæ nos ab illo separant & elongant (nam odio habet Deus impium & impietatem eius) reconciliari cum eo necesse habemus. Quod fit, quando pro foribus templi stantes, neque nos illius ingressu dignos iudicantes, abrenunciamus satanæ, operibus eius, atque nos in Christum credere, in illo fiduciam nostram omnem collocare, illi tota mente nos adhærere velle profitemur. Qua professione facta, quo planum fiat omnibus reconciliatum nobis esse Deum, accedimus ad aquã baptismi: qua cùm abluimur, indubitatum signum accipimus, nos cum Deo Patre per mortem filij eius reconciliatos, atque haud aliter à peccatis omnibus ablutos, quàm ab inquinãentis ablui corpus aqua consueuit: neque secùs per baptismum ignis æterni pœnas, quæ peccatis nostris debebantur esse deletas, quàm extingui flammarum incendia, per aquam videmus, ita vt plenè iam simus & culpæ & pœnæ remissionem consequuti.

Gratiarũ q̃ in baptismo cõferũtur, ordo et ratio.

Esaiæ 59.

Neque verò finibus his clauditur diuina in nos misericordia. Non satis habet post factam reconci-

XXXIIII. ciliationem nos à peccatis mundasse, & ea nobis vnà cum pœnis illis debitis clementer condonasse, verùm omne gratiarum genus nobis infundés, quo possimus in conspectu illius grati esse, induit eum, qui baptizatur, nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate. Nouus hic homo Christus est, de quo Paulus ait: Induimini Dominum Iesum Christum. Hunc induimus in baptismo, sicut idem testatur, dicens: Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quid hoc est, Christum induistis? Facti estis hoc, quod Christus est. Quid est Christus? Est filius Dei: Quod ille naturâ est, hoc vos per gratiam adoptionis facti estis filij DEI. Christus est hæres regni cœlorum, vos quoque non vestro, sed illius merito facti estis hæredes regni cœlorum. Qui veste aliqua induitur, protegitur & cõtegitur ea, & apparet sub colore vestis eius, occultato colore proprio: Ad eundem modum, qui Christum induitur, protegitur, & contegitur à Christo: neque iam apparet in eo peccatum, quod fuit antè, sed sola iustitia & innocentia Christi. Et sicut lignum accensum induitur ignem, & virtutis eius fit particeps, ita baptizatus in Christo, Christum induitur, & virtutum eius fit particeps. Non amplius dicitur filius Adam, neq; reus est deinceps peccati eius, verùm dicitur filius Dei, frater Christi: dicitur hęres Dei, cohæres Christi: dicitur sanctus, innocens, immaculatus, non suã, sed Christi iustitiam indutus, hoc est, nõ quam à seipso habet, quámue suo merito consequutus, sed quam à Christo acceptã illius meritis est adeptus. Neque enim audiendi sunt, qui nos ea iustitia, qua Christus

Induere nouũ hominẽ & Christũ quid.
Ephes. 4,
Hom. 13.
Gala. 3.

Cõparatio

Caput XXXIIII.

stus ipse iustus est, iustos dici volunt: Quin illud potiùs modis omnibus est tenendum, Christi quidem iustitia nos iustos esse, verùm non ea, qua ipse iustus est, sed ea, quam nobis impertit, qua nos ipse iustos facit, qua donati ab eo renouamur spiritu mentis nostræ, ac non modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus. Neque enim existimandum est, nihil aliud nos in baptismo quàm remissionem peccatorum consequi: renouamur preterea, atq; vt Paulus vocat, noua quædam creatura efficimur.

Iustitia Christi quã nobis impertit, iusti sumus: non Christi iustitia, qua ipse iustus est.

Ephes. 4.

Neque verô aliud est noua creatura, quâm fides charitate formata, quæ cùm baptizamur, per Spiritum sanctum, qui datur omnibus renatis, diffunditur in cordibus nostris, & nobis inhæret. Quamobrem à Cypriano, & qui eum secutus est, Optato, baptismus nõ modò mors criminum, verùm etiam vita vocatur virtutum, quòd in eo iustitia, quę virtutes in se continet omnes, baptizatis infunditur. Quod eleganti quodam carmine sic expressit Paulinus: Culpa perit, sed vita redit, vetus interit Adam, & nouus æternis nascitur imperijs. Manet quidem post baptismum eadem cõpago corporis, quę fuit antè, sed sepulta peccatorum vetustate, mens hominis renouatur, & ad integritatem naturæ quodammodò reditur. Itaque non dubitauit Chrysostomus affirmare, quem abluit baptismus solis radijs eum habere mentem puriorem, & qualis erat iam olim dum conderetur: imò hac illustriorem, quod per illud etiam radicale peccatum euelli patet: vt tu ferrum aurúmue recoquendo purum nouumque facis: ita Spiritus ille sanctus, in baptismo velut in fornace reco-

Noua creatura quid.

Gala. 6.

Cyp. lib. 2. Epist. 2.

Optat. li. 5.

Ad Seuer. epist. 12.

Ho. 40. in prim. ad Corinth.

S 3 quit

Caput XXXIIII.

quit mentem, & peccatum consumendo quolibet auro purius splendentem reddit. Propterea Paulus hoc Sacramentum vocat lauacrum regenerationis & renouationis, in quo adeò mutamur ab illis qui fuimus antè, vt veterem hominem cũ suis actibus expoliantes, diuinę naturæ consortes efficiamur, filijque Dei nominemur & simus: Si autẽ filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Posteaquàm enim in baptismo Christũ induimus, debemus sicut ipse ambulauit, & nos ambulare: & cũ illũ oportuerit pati priùs, & ita intrare in gloriã suã, nõ debemus meliore cõditione esse velle, quàm fuerit ille, qui principalis est hæres, cuius merito factum est, vt & nobis eiusdẽ regni cœlestis hæredibus esse liceret, vt sine vllis operibus, sine vllo labore nostro aut molestia, hæreditatem hanc assequi nos posse credamus. Pręclarè Paulinus: Tolle crucem si vis auferre coronam. Si quid autem aut facere nobis, aut pati pro Christi nomine contigerit, nemini dubium esse debet, quin id nobis iam regeneratis & renouatis, iam Christi corpori insitis, iam in Dei filios adoptatis, ad promerendam hęreditatem illius ęternæ glorię sit vel maximè profuturum.

Tit. 3. Collos. 3. 2. Pet. 1. 1. Ioan. 3. Luc. 24.

Merita nostra.

Est quidem ita, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, sed nihilominus, quod in præsenti momentaneum est & leue tribulationis nostrę, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur. Tolle sublimitatem hanc, ad quam nos Deus benignitate sua prouehere dignatus est, qui nos in filiorum suorum numerum adoptauit, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, qui diuinæ suæ na

Rom 8. 2. Cor. 4. Collos. 1.

turæ consortes reddidit: quis ambiget, quin oēs labores, oēs passiōes & tribulatiōes nostræ, quoniā sunt huius temporis, leues & momentaneæ, neq; ad futurā gloriā, quę sempiterna est, sint cōdignę?

Caput XXXIIII.

Cæterùm duplici ratione meritis operum, quę fiunt à regeneratis & renouatis, deberi cœlestia pręmia dicimus: primùm ex Dei promisso liberali, qui fallere nescit: deinde ex ea dignitate, quam regeneratis nobis pręter omne meritum nostrum conferre dignatus est. Christum enim induimus in baptismo: quod ille naturâ est, per adoptionis gratiam filij Dei facti sumus. Quare si Christum induimus, quæ proficiscuntur à nobis opera, tanquàm Christi opera placere Deo, neque secùs ab illo acceptari persuasū habere debemus. Et sicut Paulus dicit: Viuo aūt iā nō ego, viuit verò in me Christus: ita & nos post acceptā regeneratiōis gratiā dicere possumus: Operor aūt iā nō ego, operatur verò in me Christus: mereor iā nō ego, meretur in me Christus: satisfacio iā nō ego, satisfacit in me Christus. Huius enim vita viuimus, huius merito meremur.

Meritorum cōpensandi ratio duplex.

Operū nostrorū dignitas.

Gala. 2.

Ex quo videre licet, quēadmodū Christi gloriā obscurare, crucē euacuare, & sanguinis eius preciū imminuere conātur, qui vitæ, qua viuit Christus in nobis, qui meritis operū, quę operatur in nobis oēm dignitatē atq; omne præmiū ademptum cupiūt. Reuerà, si ipsa opera ex se metiare, momētanea sunt, leuia sunt, nō sunt condigna ad futuram gloriā, quæ æterna est: Rectè enim illud dictū est, quod finiti ad infinitū nulla est proportio: Sed si consideres immēsum illud preciū sanguinis Christi, quo respersa sunt, ex quo meritum habent

omne, illius dignitati derogaueris, quantum operibus derogaueris. Si ſpectes etiam ea tanquàm ab Adæ filio profecta, in quo mortui ſumus omnes, quamlibet iuſta, quamlibet in ſpeciem ſancta videantur, haud aliter tamen apparebunt in conſpectu Dei, quàm pannus menſtruatę. Si verò contépleris ea tanquã à filio Dei, tanquã ab eo profecta, qui Chriſtum induit, in quo Chriſtus viuit, in quo Chriſtus operatur, nõ iã hominis, verũ Chriſti meritis detraxeris, ſi nullum eorũ eſſe meritũ dixeris.

Hæc nos ideò fuſiùs aliquantò duximus explicanda, planum vt omnibus faceremus, quantum ſit diſcrimen inter opera regeneratorum, qui Chriſtum induti ſunt, & eius corpori inſiti: atque infidelium, qui ſunt adhuc filij iræ, filij diaboli. Illis Deum diligentibus, omnia etiam peccata cooperantur in bonum, Vſqueadeò prorſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant, & exorbitent, etiã hoc ipſum ſciebat Auguſtinus facere deum, vt eis proficiat in bonũ: quia humiliores redeunt, & doctiores. Sicut etiam à Propheta dictum eſt: Cùm ceciderit iuſtus, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam: his contrà, etiam quę rectè facta videbuntur, magis adeò ad damnationem, quàm ad gloriam æternam profecerint. Nulla enim iuſtitia extra Chriſtum, nulla ſunt exrra fidem eius rectè ſacta: abominatio ſunt apud Deum, quęcunque fiunt ab ijs, qui non credunt in eum. Quamobrem non mediocria bona ſunt, quę nobis baptiſmus affert. Per illum reconciliamur cum Deo: reconciliatis & culpa & pœna omnis peccatis debita remittitur: poſtquàm remiſſa ſunt nobis peccata, regeneramur & renouamur infuſa nobis fide,

Rom. 8.

Li. 2. de correptione & gratia c. 9.

Pſalm. 37.

Baptiſmi bonorum epilogus.

de,ſpe,& charitate,quæ dicitur iuſtitia Chriſtia- Caput XXXIIII.
na:neque iam deinceps filij Adæ,ſed filij Dei nominamur & ſumus: Si filij,& hæredes:hęredes au- Rom.8.
tem ſecundum ſpem vitæ ęternæ,quam nos aſſequuturos certò perſuaſum habemus, ſi vel baptizati ſtatim ex hac vita exceſſerimus, vel poſt baptiſmum ambulauerimus dignè Deo, Deo per omnia placentes: & abundauerimus in omni opere bono: ſcientes quod labor noſter nō̃ eſt inanis in Colloſſ.1.
domino,cùm bonorũ laborũ glorioſus ſit fructus: 1.Cor.15.
neque iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis Sapie.3.
noſtri & dilectionis, quam oſtenderimus in nomine ipſius. Hebr.6.

Cyrillus recenſens ea bona, quæ nobis adfert In procatechesi Catecheseon.
baptiſmus,vocat eum captiuitatis liberationem, peccatorum remiſsionem, mortem peccati, animę regenerationem,veſtimentum candidum,ſignaculum ſanctum,& indelebile,currum ad cœlũ, delicias Paradiſi, regni cœleſtis conciliationem, chariſmaque adoptionis filiorum. Baptiſmi nomina diuerſa.

Atque hęc quidem de eo,cuius inuiſibilis gratiæ viſibile ſignũ ſit baptiſmus,dicta ſufficiant.Nunc de ſuſcipientibus baptiſmum paucis diſſeramus.

Viſum eſt autem, quandoquidem offendũtur De operib. fidem præcedentibus
fortaſſe nonnulli verbis illis noſtris: Quid enim opera,quę fidem prędeſſerunt,niſi pœnas ignis ęterni merebantur? quo ſenſu producta ſunt à nobis explicare. Fortaſsis enim ſic accipiuntur à nõ nullis: quaſi nos omnia opera,quæ facta ſunt ante fidem,quamlibet ea ſint laudabilia, peccati rationem habere doceamus: & quidem talis peccati,quod hominem æterni ſupplicij reum faciat. Cùm tamen conſtet,eſſe quędam opera fidẽ præ-

 cedẽ-

XXXIIII cedentia eius generis, vt præparent ac disponant hominem ad gratiam: qualia Cornelij fuisse cre-
Act. 10. duntur. Quod nobis negare, cùm hæc scribere-
Infra c.73. mus, nunquàm in mentem venit, cùm in capite 73. & sequenti, copiosiùs etiam de illis tractauerimus. Concedimus itaque libenter, etiam ante fidem esse quædam opera, quæ præparant hominẽ & disponunt ad gratiam: sed ea tamen eius generis esse non concedimus, vt mereantur gratiam: multo minus, vt mereantur eam, quæ & ipsa gratia est, vitam æternam: vt ex eo satis liquere possit, quòd ante fidem, nullum est meritum (de merito loquimur mercedis æternæ) nisi supplicij. Non quòd non sint opera quædam ante fidẽ, quæ scholastici vocant ciuiliter bona, quæ nonnunquàm disponunt ad gratiam: sed quod infidelitatis peccatũ tantũ est, vt sub hoc vno quasi generali nomine, putet Augustinus omnia peccata contineri: vsque eo etiam, vt quæ bona videntur opera, si fiant ab infideli, peccata esse doceat: quod omnis infidelium vita peccatum sit. Porrò stipen-
Tract. 89. in Ioan. & cõtra duas epi. Pelag. ca.3. li.3. dium peccati mors: vt non posit non esse verum, quòd ante fidem, nullum sit nisi supplicij meritũ. Et hoc est, quod ab Augustino scriptum legimus: Quæ sua merita iactaturus esset liberatus, cui si digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus? Et iterum: Quid merebaris peccator? Con-
Li. contra Julian. c.3. temptor Dei, quid merebaris? Vide si occurrit ti-
Epist. 105. ad Sixtum. bi nisi pœna, si occurrit tibi nisi supplicium. Et iterum alio loco: Vna erit massa perditionis ante fi-
Rom. 6. dem, cui non nisi supplicium debebatur. Et pau-
In psalm. 144. cis interiectis: Si Dominus retribuere vellet, nihil nisi pœnam debitam retribuisset. Et alio loco: Attenduntur

tendũtur opera tua, & inueniuntur mala. Si quod debetur istis operibus, Deus redderet, vtiq; damnaret. Et alio loco: Nihil præcesserat in meritis, nostris, nisi vnde dãnari deberemus. Et iterũ alio loco: Si aliqua bona opera tua præcesserunt, preciũ accepisti, non gratis, precium autem quod nobis debebatur, supplicium est. Itaque neque Catonis, neque Photionis, neque Aristidis, quamlibet ij fuerint iustitiæ laude celebres, eius generis opera fuerunt, vt illis ex hac vita migrãtibus aliud deberetur, quàm æternum supplicium. Cùm certissimum sit illud axioma, quod sine fide mediatoris Christi, nullus mortalium vel ante legem, vel sub lege, vel sub tempore gratiæ, saluus factus sit, aut saluus aliquando fieri posſit. Hæc fuit & est sententia nostra. Libenter enim confitemur, quicquid est in nobis meriti, quod id non aliundè sit, quàm ex Christi crucis, & mortis merito. Itaque si quis in Christum pro nobis crucifixũ & mortuum non credit, si quis in illo fiduciam suam omnem collocatam non habet, indubitanter asserimus, quod is æternum supplicium mereri potest, æternam gloriam mereri non potest, cùm Christi meritum sit omne meritum nostrum: Illius enim crucis & mortis merito, meremur quicquid meremur. Quem cùm semel induerimus in baptismo, ipse est, qui viuit in nobis, ipse est, qui operatur in nobis, ipse est, qui meretur in nobis: Tolle crucis et mortis eius meritũ ex operibus nostris, quid aliud erunt omnes iustitiæ nostræ, nisi pannus menstruatę? Quamobrẽ, sicut ante fidem nullum esse tale meritum persuasum habemus, cui merces æterna debeatur: sic eorũ cæcitatem satis

mirari

Caput XXXIIII.

In Psal. De verbis apostol. ser. 11.
In psal. 181.
In Psal. 70. conc. 2.
In prolog. Psalm. 31.
Petrus Lõbard. lib 3. sent. dist. 25

Esaiæ 64.

mirari non possumus, qui regeneratorum & fidelium operibus, meritum omne detrahere conantur. Videntur enim ij non intelligere, se non hominum, sed Christi, quem induimus in baptismo, viuentis & operantis & merētis in fidelibus, meritis detrahere, & quantum in ipsis est, crucem eius & mortem euacuare.

De suscipientibus baptismum.

CAPVT XXXV.

Baptismi necessitas.

Ioan. 3.

EX omnibus Ecclesię sacramentis, nullum est ęquè cunctis necessarium atque baptismus, sine quo aut eius voto nihil est, quod quisquam salutem se consequi posse speret. Clara enim sunt & aperta Christi verba, dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Cuius hęreditatem quisquis adire cupit, necesse est, vt ab eo statu, in quo natus est filius primi Adæ, transferatur in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Iesum Christum Saluatorem nostrum. Quæ dam translatio, quoniam, vt diximus, in baptismo fit, ad assequendam illam ęternam gloriam apprimè cunctis est necessaria. Quamobrem ferendus non est error hic nostri seculi Pelagianorum, qui contra clarum & apertum Dei verbum, contra communem totius Ecclesiæ sensum & consensum asseuerare non dubitant, paruulos fidelium hoc solo, quòd filij sunt fidelium, regnum cœlorū cōsequi. Cōtra quorū errorē, sic iā inde à multis seculis ab August. scriptū est: Quisquis dixerit, quòd in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam prædicationem

Baptismus omnib. etiā fideliū prolibus necessarius est. Epist. 82.

Caput XXXV.

venit, & totam condemnat Ecclesiam: vbi proptereà cùm baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo viuificari omninò non posse. Nec illud mouere quenquam debet, quòd Paulus sanctos vocat fidelium filios. Nam etsi de baptizatis hoc rectius intelligi possit: tamen si non de baptizatis etiam accipiatur, sancti videntur appellari, quemadmodum & à Tertulliano, & ab Hieronymo legimus annotatum: quoniam candidati sunt fidei, & nullis idololatriç sordibus polluti: sicut & vasa sacra in tabernaculo legimus, & cætera quę ad ritũ cæremoniarum pertinent, cùm vtique sancta esse nõ possint, nisi ea, quæ sentiunt & venerantur Deũ. Sed quocunque tandem modo sanctificati vel sancti in eo Pauli loco accipiantur: tenenda tamen est illa Augustini sententia: Quęcunque illa sanctificatio sit, nõ valere ad Christianos faciendos, atque ad dimittenda peccata, nisi Christiana & Ecclesiastica institutione & sacramentis efficiantur fideles. Nam nec cõiuges infideles, quamlibet sanctis & iustis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei separatos in damnationem venire compellit: nec paruuli de quibuslibet sanctis iustisque procreati, originalis peccati reatu absoluuntur, nisi in Christo fuerint baptizati, pro quibus tantò impensiùs loqui debemus, quantò pro se ipsi minus possunt. Verùm idem illi cõtra sanctorum Patrum omnium & Ecclesiæ totius receptum sensum, non verentur illa Christi verba: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, nõ de aquæ elemento, verùm de mortificatione accipi debere, affirmare. Huc audaciæ atque amentiæ pro-

Hieron. ad Paulinum epist. 153.

August. de peccatorũ meritis & remissione li 3. ca. 12.

Ioan. 3.

progressi sunt homines inflati sensu carnis suæ, & non tenentes caput, dum sibi licere volunt iuxta priuatum spiritum suum scripturas interpretari. Gaianam hanc hęresim Tertullianus vocat, factione Quintellę exuscitatam, quam etiam antè Tertullianum Irenæus notauerat. Augustinus verò de Seleucianis vel Hermianis scribit, quòd Baptismum in aqua non accipiunt. Sed nos repudiatis horum tam crassis erroribus, cum Christo capite nostro, & cum eius corpore Ecclesia dicamus & sentiamus, quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua visibili, & spiritu inuisibili, non potest introire in regnum Dei. Qua tamen de re sentiendum est & illud, quod ab Augustino scriptum est: Baptismi vicem, inquit, aliquando implere Passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est: Hodie mecum eris in Paradiso, non leue documentum beatus Cyprianus assumit. Quod etiam atque etiam considerans inuenio, non tantùm Passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro Christi nomine crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum: nec quia credidit passus est, sed dũ patitur credidit: Quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cùm mysterium baptismi, non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.

Tertull. de baptismo.
Irenæ li. 1. cap. 18.
August. de hæresib. hæresi 59.
Li. 4. de baptismo cõtra Donat. cap. 23.
Luc. 23.
Cyp. serm. de cœna domini.
Rom. 10.

dit. Qui etiam alio loco: Quicunque, inquit, non percepto regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantûm id eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis.

Caput XXXV. Li. 13. de ciuit. dei. c. 7.

Ex quibus Augustini verbis triplicem esse baptismum Patres nostri collegerunt, fluminis, flaminis, & sanguinis: quem vltimum eminentiorem esse docet Origenes, eò, qui per aquam traditur. Quo Baptismo baptizatam Emerentianam fuisse scribit Ambrosius. Qua de re Clemens quoque scribit his verbis: Qui martyrium consequi meruit, gaudeat in Domino, quòd tantam coronam est adeptus: & per confessionem diem clausit extremum: ac quamuis fuerit Càtechumenus, lætus discedat, passio enim quam pro Christo sustinet, cedet ei in veriorem Baptismũ, quoniam reipsa commoritur Christo, alij in figura. Tertullianus, Sordes, inquit, baptismo abluuntur, maculæ verô martyrio candidantur. De quo etiam Cyprianus scribit, quòd sit in gratia maius, in potestate sublimius, in honore præciosius. Baptisma, inquit, in quo angeli baptizant, & in quo & Deus & Christus eius exultat: baptisma, post quod nemo iam peccat: baptisma, quod fidei nostrę incrementa conseruat: baptisma, quod nos de mundo recedentes Deo statim copulat. In aquæ baptismo remissio percipitur peccatorũ, in sanguinis corona virtutũ. Et in lib. de singularitate Cleric. Martyriũ appellari tá coronã, q̃ baptisma, scribit, quia baptizat pariter et coronat: quẽ tamẽ librũ quidá Origeni tribuere malũt. Tractat etiã Bern. epi. 77. ad Hug. de S. Vict. Et hos

Baptismus triplex. Ho. 7. in li. Iud. ser. 90. Lib. 5. c. 7. Constit. Apostol. Oratiõe 2. de Theophania.

De corona militis.

Lib. de exhortatione martyrij.

secu-

secutus Gregorius Nazianzenus, ait: Est & quartum baptisma, quod per martyrium & sanguiné fit, quo Christus ipse baptizatus est, longè reliquis venerabilius: quoniam ita baptizati, secundis sordibus haud inquinantur. Chrysostomus & Baptisma crucem, & crucem Baptisma rectè dici scribit. Quintum Baptismum addit Ambrosius in Paradisi vestibulo. Posteaquàm enim peccator exclusus est, inquit, cœpit esse rhomphea ignea, qua purificabantur qui in Paradisum redire cupiebant. De hoc scriptum esse vult, Ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igne, nimirũ igne purgatorio. Auctor etiam operis imperfecti in Matthęum, quinque genera baptismatum recenset. Augustinus eleemosynam secundum Baptismum vocat. Qua de re sic loquitur Cyprianus: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccata. Hîc ostenditur, inquit, & probatur, quia sicut lauacro aquę salutaris gehennę ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus iustis, delictorum flamma sopitur: & quia semel in Baptismo remissio peccatorum datur assidua, & iugis operatio Baptismi instar imitata Dei rursus indulgentia largitur. Ambrosius quoque quodammodò animarum aliud esse lauacrũ, dicit eleemosyná. Vt si quis fortè post baptismum humana fragilitate deliquerit, supersit ei vt iterum eleemosynis emũdetur, sicut ait Dominus: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Nisi, quod salua fide dixerim, indulgentior est eleemosyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim semel datur, & semel in eo etiá pollicetur: Eleemosynam autem quotiés feceris, totiés veniá promereris. Eadẽ reperiũtur apud Maximum.

Matth. 6. Hom. 24. in Ioann. Ambro. in Psalm. 118. serm 3. Ho. 5. in 4. ca. Matt. Cypr. de opere eleemosynæ. Ambr. ser. 31. de eleemosynis. Serm. 2. de eleemos.

mum. Ioannes verò Damascenus, octo recenset genera baptismatum, ex quibus tamen solùm illud rectè sacramentum dicitur, quo regeneramur ex aqua & spiritu. Ac paruulos quidem non saluari persuasum habuerunt, nisi aut aqua, aut quod de innocentibus illis Herodis iussu trucidatis factũ legimus, sanguine suo fuissent baptizati. Quæ etiam res in causa est, quòd fœminis baptizandi quoque potestas conceditur, si periculum sit, ne priùs infans moriatur, quàm copia sacerdotis haberi queat. Cæterùm si quis ex adultis, nec opinata morte præuentus cùm cuperet maximè, sacerdotis tamen baptizantis potestatem habere non potuit, fit illud, quod ab Augustino scriptum est: Coronat Deus intus voluntatem, cùm non inuenit facultatem: Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundũ id, quod non habet. Affectum Deus pensat, non effectum: Voluntas pro facto reputatur, vbi factum necessitas excludit. Quod etiam exemplo Valentiniani comprobatur, qui quamuis ex aqua & spiritu renatus non esset, quia tamen popóscit, eo ipso quod poposcit, quam desiderauit gratiam, eam accepisse scribit Ambrosius. Fuit Bernardi tempo ribus, qui diceret, absque actuali baptismo saluari posse neminem. Cuius errorem ad Hugonem scribens grauiter confutauit.

Caput XXXV.
Li. 4. serm. cap. 10.
Baptizandi potestas fœminis permissa.
Affectũ Deus pensat. August. in psal. 103. conc. 1.
2. Cor. 8.
Amb. in orat. funeb. de obitu Valentiniani.
Bern. ep. 77

Est itaque baptismus omnibus ad salutem necessarius, quem nisi re paruuli receperint, ab ingressu regni cœlorum arcentur. In adultis tamen (modò contemptus absit) si baptizantis potestas non datur, voluntas prompta sufficit. Indulgentius autem agitur in eo cum paruulis, quàm cũ adultis

Infantes sine baptismo moriẽtes à cœlo arcentur.
Infantiũ fides, est Ecclesiæ fides.

Caput XXXV. ultis, quod illis hoc regenerationis beneficiũ non solùm non libentibus, verùmetiam reluctantibus quandoque datur: nec fides in eis propria requiritur, sed satis ad salutẽ esse fides Ecclesiæ creditur. Nam quod asserunt quidam, propria fide, quá ex auditu verborum formæ baptismatis concipiunt, iustificari paruulos, commentum id absurdius est, quàm vt refelli oporteat: quandoquidem sensus etiam ipse communis satis refellere videtur: ac verissimũ illud esse constat, quod ab Augustino scriptum est: Eius muneris meritô iustificari paruulos, quòd eis, cùm profuit, nescierunt. Vsque adeô autem nescierunt, vt vocibus etiã quibus possent, & motibus reluctari visi fuerint. Quam etiam causam esse scribit idem, quod eis non imputatur, atque omnis hic eorum renisus nihil penditur, donec in eis sacramenta peragantur, quibus id, quod de originali damnatione tractum est, expietur. In tantum enim nesciunt, quid faciunt, vt nec facere iudicẽtur.

Epist. 106.

Epist. 57.

Quamobrem cùm fides in intellectu & voluntate sit, paruuli autem rationis & voluntatis arbitrio nõ vtantur, portentosum quiddam esse videtur, fidẽ illis, quę ex auditu est, tribuere, cùm quęcunque fiunt in paruulis, in Ecclesiæ, non in eorũ propria fide fiant. Mater enim Ecclesia, cuius brachijs ad baptismum feruntur infantes, cor maternum, vt est apud Augustinum, eis præstat, vt sacris mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde suo proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. Sicut autem cor ad credendum, ita aures ad audiendum, intellectum ad capiendum, linguam accommodat ad confi-

De peccatorũ meritis & remissione lib. 1. cap. 25.

confitendum. Neque verò id rationi & æquitati consentaneum non est. Nam cùm aliena præuaricatione peccatum paruuli contraxerint, vt iræ filij nascerentur, non iniquum visum est, vt aliena quoque fide intercedente mundarentur, quo filij gratiæ regenerarentur. Credit infans in altero, dicit Augustinus, quia peccauit in altero. Et paucis interiectis: Credunt, inquit, & infantes, quomodo credunt? fide parentum: si fide parentum purgantur peccata, peccato parentum polluti sunt, corpus mortis in primis parentibus eos generauit peccatores, spiritus vitæ in posterioribus parentibus regenerauit eos fideles. Et alio loco: Paruulis ad remissionē originalis peccati prodest eorum fides, â quibus offeruntur. Vt quascunque maculas delictorum per alios ex quibus nati sunt contraxerunt, aliorum etiam interrogatione, & responsione purgentur. Et alibi: Per alios paruuli credunt, sicut & ex alijs, quæ illis in baptismo remittuntur peccata, traxerunt. Cæterùm quomodo peccatum originis alienum esse peccatum dicatur, docet idem Augustinus alibi: Peccata, inquit, ista originalia ideò dicuntur aliena, quôd ea singuli de parentibus trahunt. Sed non sine causa dicuntur & nostra: quia in illo vno omnes, sicut dicit Apostolus, peccauerunt. Et alio loco: Parentum, inquit, peccata modo quodam dicuntur aliena. Et rursus modo quodam reperiuntur & nostra. Aliena quippè proprietate sunt actionis: & nostra sunt contagione propaginis. Nec verò solus ita sensit Augustinus. Nam Prosper eius discipulus, aliena

Ephes. 2.

De verbis Apost. sermo. 14.

In li. hom. 50. homil.

Li 1 cōt epist. Pelag. cap. 22.

Li de corrept. & gratia, cap. 6.

Aug li. 6. cōt. Iulian. cap. 4.

Aug li 50. homil ho. 39. tr. & de opere & Eleemos.

Caput XXXV.

confeſsione credere paruulos docet: Et Auguſtini præceptor Ambroſius: Baptiſma, inquit, corporis mundatio non eſt, ſed animi: ſi fides adeſt baptizato ſiue parentum, ſiue ſui ipſius, ſi ad rationalẽ ætatem peruenerit. Itaque Gregorius Nazianzenus de peccato loquens originis: Pro mea, inquit, imbecillitate. Mea enim eſt quę fuit primi parentis infirmitas. Et eo vetuſtior Cyprianus. Quãtò magis, inquit, prohiberi non debet infans à baptiſmo, qui recèns natus nihil peccauit, niſi quod ſecundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit: qui ad remiſſam peccatorum accipiendam hoc ipſe facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, ſed aliena peccata. Et adhuc vetuſtior Iuſtinus, paruulos dignos haberi dicit bonis, quæ baptiſmus adfert eorum fide, qui illos baptiſmo offerunt. In eadem eſt ſententia, qui præceſsit Iuſtinum, Dionyſius Areopagita.. Et qui ſeculis aliquot fuit ijs poſterior Bernardus. Saluantur, inquit, paruuli per fidem non tantùm ſuam, ſed alienam. Dignum eſt enim, & ad dei ſpectat benignitatem, vt quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodeſſe concedat alienam. Nec enim omnipotentis iuſtitia propriam ab his putat exigendam fidem, quos nõ uit propriam nullam habere culpam. Porrò aliena opus eſt fide: cùm ſine ſorde non naſcantur aliena: quatenus nec à paruulis alienum ſit, quod idẽ omnibus generaliter dicitur, fide mundans corda eorum. Et alio loco: Aliena lauit aqua, quos culpa inquinauerat aliena. Nec tamen ſic alienam dixerim, vt negem noſtram. Alioquin nec inquinaret. Sed aliena eſt, quia in Adam omnes neſciẽtes peccaui-

Amb in epiſt ad Hebræ. ca. 10.

Gregor. in Theophanica & Paſcha.

Epiſt. 8.

Iuſt. in Reſpõſ. de neceſſariis quæſtion. cap. 156

Dion. Arcopag in fine Eccleſ. Hierarch.

Bern. epiſt 77.

Ser. 1. Domin 1. poſt Epiph.

cauimus. Nostra, quia etsi in alio, nos tamen peccauimus: & nobis iusto Dei iudicio imputabatur licèt occulto. Et alio loco: Nemo mihi dicat, quòd non habet fidem infans, cui mater impertit suam, inuoluens illi in Sacramento, quousque idoneus fiat proprio, non tantùm sensu, sed assensu euolutã puráq; accipere. Et æqualis eius Petrus Cluniacen. ait: Sacramẽto igitur circũcisionis, & aliena fide saluabatur Iudęus. Sacramento baptismi, & aliena fide saluatur per Christi gratiã Christianus.

Caput XXXV.

Ho. 66. in Cant.

Li. 1. epi. 2.

Enarrans illũ locum Euangelistæ Beda venerabibilis, vbi dixit Christus mulieri Cananitidi: Propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium à filia tua. Propter humilem, inquit, matris fidelemque sermonem, filiam deseruit dæmonium. Vbi datur exemplum catechisandi & baptizãdi infantes, qui videlicet per fidem & confessionem parẽtum in baptismo liberãtur à diabolo paruuli, qui necdum per se sapere, aut aliquid agere possunt boni aut mali. At in adultis & propria fides requiritur, & ea pœnitentiæ pars, cuius causa fides est, quam contritionem vocamus. Nã per baptismum veteri vitæ peccati moritur homo, & nouam vitam inchoat: Consepulti enim sumus Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit â mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Is autem veteri vitę peccati mori dicitur, quẽ illius pœnitet, quíque deinceps à peccatis abstinere deliberatum habet: neque ad nouam vitam, cuius principium est ipsa baptismi susceptio, nisi per veteris vitæ pœnitentiam cuiquam ingressus patet. Hoc est quod ab Augustino dictum est: Nullus voluntatis suæ

Marc. 7.

Pœnitẽtia in baptismo adultorum necessaria.

Rom. 6.

Mori peccato quid sit.

In tract. de vtilitate pœnitẽtiæ.

Caput XXXV.

arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Propterea Petrum admonuisse baptizandos legimus, priùs vt pœnitentiam agerent. Quod etiam ab Augustino in catechisando factum esse diligenter videmus. Hæc autem pœnitentia quę requiritur in adulto baptizando, nihil est aliud quàm odium & detestatio vitæ prioris. Neque verò si quis eam aut fidem, aut pœnitentiam, quam oportet, non adferat, ideò non valebit baptismus, cùm verè scriptũ sit ab August. quod non interest cùm de sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accepit sacramentũ: Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest. Fieri enim potest, vt homo integrum habeat Sacramentum & peruersam fidẽ, sicut fieri potest, vt integra teneat verba symboli, & tamen non rectè credat. Et alio loco: Non si vnus bonus, alius malus sit, in malo malus est baptismus, & in bono bonus, sed in vtroque bonus. Sicut lumen Solis vel etiam lucernæ, non vtiq; deterius est in oculis deterioribus, quàm in melioribus. Sed idem in vtrisque, quamuis eos diuersè pro illorum diuersitate, vel lætificet, vel excruciet. Et alio loco: Quibusdam baptismus est odor mortis in mortem, quibusdam verò odor vitæ in vitam. Sicut enim qui manducat & bibit sanguinẽ domini indignè, iudicium sibi mãducat & bibit: sic & qui accipit indignè baptisma, iudicium accipit, non salutẽ. Nam & Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonũ baptisma Christi percepit. Sed quia bono benè non visunt, mali malè vtendo deleti sunt. Bonum est

Act. 2.

In eodem quo suprà libro.

Aug. lib. 3. ca. 14. de baptis contra Donat.

Li. 4. c. 20. cõt. Donat.

Cõt. Fulgẽtiũ, ca. 6.

Caput XXXVI.

baptiſma, bonum eſt Chriſti ſanguis & corpus, bona eſt & lex: ſed ſi quis ea legitimè vtatur. Neque enim et quia foris eſt, diuina non eſt, aut quia ab alienis habetur, aliena putabitur, aut quia à malis iniuſtè tractatur, à nobis iuſtè damnabitur. Atque hæc quidem de ſuſcipientibus baptiſmi ſacramentum.

De miniſtro huius Sacramenti.

CAPVT XXXVI.

QVod aũt ad miniſtrum attinet, proprius eſt huius ſacramẽti miniſter ſacerdos, niſi neceſſitas aliud poſtulauerit, quo tẽpore cuiuis baptizare licet. Hinc eſt, quod de Eunucho ſcribit Hilarius, quòd ſacramentum baptiſmi adeò impatientis cupiditate deſiderij præuenerit, vt à Diacono miniſterium Apoſtolici officij ſalutis ſuę cupidus exigeret. Baptiſmum Apoſtolici, hoc eſt, ſacerdotalis officij miniſterium vocat. Auguſtinus contra Parmenianum ſcribens. Et ſi laicus inquit, aliqua pereuntis neceſſitate compulſus, quod cùm ipſe acceperit, dandum eſſe addidicit, neſcio an piè quiſpiam dixerit eſſe repetendum. Nulla enim cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt. Si autem neceſſitas vrgeat, aut nullum, aut veniale delictum eſt. Sed etſi nulla neceſſitate vſurpetur, & à quolibet, cuilibet detur: quod datum fuerit, non poteſt dici nõ datum, quamuis rectè dici poſsit illicitè datum. Illicitam ergò vſurpationem corrigit reminiſcentis, et corrigentis affectus. Quod ſi non correxerit, manebit ad pœnam vſurpatoris, quod datum eſt, vel eius qui illicitè accepit: nõ tamẽ pro non dato habebitur. Neque vllo modo per deuotum militem,

Baptiſ. miniſter propriè ſacerdos.

In Pſal. 67. Quis baptizet.

Li. 2. ca. 13. cõtra epiſt. Parmen.

Caput XXXVI.

quod à priuatis vſurpatum eſt, ſignũ regale violabitur. Extat apud Clementem Canon apoſtolicus, in quo decernitur, neque Clericos baptizare debere, ſed ſolos Epiſcopos & Presbyteros. Quod & apud Tertullianum ſimiliter ſcriptũ legimus. Neque verò ad integritatem baptiſmi quicquam refert, qua vita ſit prędítus, qui baptizat: Nam neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus. Hic eſt, qui baptizat. Huius inſtrumentum eſt ſacerdos. Cæterùm qui ſanctificat, qui mundat lauacro aquæ in verbo vitæ (vbi miniſter videtur corporaliter operari) nõ niſi Chriſtus eſt. Pręclara ſunt Ambroſij verba: Non mundauit Petrus, non mundauit Ambroſius, non mundauit Gregorius, noſtra enim ſeruitia, ſed tua ſunt ſacramenta. Neque enim humani operis eſt diuina conferre, tuum Domine munus & Patris eſt, qui loquutus eſt per Prophetas, dicẽs: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Et libro tertio de Spiritu ſancto, cap. 19. Homines in remiſsionem peccatorum miniſterium ſuũ adhibent, non ius alicuius poteſtatis exercẽt, neq; enim in ſuo, ſed in Patris, & Filij, & Spiritus ſancti nomine peccata dimittuntur. Iſti rogant, diuinitas donat: humanum enim obſequium, ſed munificentia ſupernę eſt poteſtatis. Et qui fuit æqualis Ambroſij Gregorius Nazianzenus: Ita cõſidera, inquit, ſint annuli duo: aureus hic, ferreus alius, vterque eadem regia imagine ſculptus, ceræ ambo imprimantur, quid inter ſignum hoc & illud intererit? nihil. Diſcerne materiam in cera, etiam ſi ſapientiſsimus exiſtas, dic quodnâm ferri, quódue ſit auri ſignaculum? Sed quo pacto vnum eſt, quia

Li. 3 ca. 11. Conſt. Apoſt.
In lib. de baptiſmo.
1. Cor. 3.
Ioan. 1.
Ephe. 5.
In prologo librorũ de Spiritu ſan.
Baptizãtis dignitas non attendenda.
In oratiõe in ſanctum lauacrum.

quia inter materiam, non characterem est diuersi-tas: ita & tibi sit omnis baptizator, qui tametsi cõditione excellat, æqualis tamen baptismatis vis est, ac vnusquisque tibi ęqualis sit expurgator, qui fide eadẽ est formatus. Ante quos etiam Cypria. Si in Petri vel Pauli nomine baptismi gratia donaretur, posset alius alio videri sublimior, & secundum ministrorum merita hæc singularis gratia æstimari, vt melior esset baptismus eius, qui sanctior videretur, & indignior esset, qui ab eo acciperetur, quem non amplior æstimatio cõmendaret. Hęc & in alia sacramenta transferretur iniuria, vt non in eis vnitas, sed diuersitas haberetur, si censerentur à melioribus fieri meliora, & minus haberent vtilitatis & ponderis, quæ fierent ab indignis. Sic Eucharistia vna alia melior, & baptismus pro ministerio vel melior, vel deterior crederetur. Absit hoc à fide Catholica, absit in religione Christiana tantæ corruptionis fermentum. Vna nobis fides, vnus Dominus, vnum baptisma: quod si ab indigno fortè fuerit consecratum, non audet iustus iterare vel corrigere quod semel est factum, quia per quemcunque fiat, idem est: nec hoc priuilegium meritis est datum, sed gratiæ, & propterea sibi omnipotentia Dei retinet hũc effectum. Quem secutus Ioannes Chrysostomus. Nunquid homo est qui baptizat? Homo dexterá peragit, sed Deus manum gubernat. Noli de gratia dubitare, charissime, quia donum Dei est. Attende diligenter, quę dicuntur, si fortè aliqua causa sacra explicanda est, cûm obtuleris preces, & susceptam acceperis sacram, nõ requiris, quali calamo subscripserit Rex, neque in quali charta, neq; quali,

Caput XXXVI.

In oratiõe de baptismo Christi.

Baptismi virtus nõ à ministri virtute, sed à Dei omnipotentia & gratia pendet.

De Passione Domini.

XXXVI. li, quóue atramento, sed vnum solummodò quæ-

To.5.hom. ris, si Rex subscripserit: sic & in baptismo, charta
de in regres conscientia est, calamus lingua sacerdotis, manus
su ex Asia. gratia est Spiritus sancti. Siue ergo per me, siue
per illum qui officio fungitur sacerdotis, ipsa ma-
nus scribit, nos ministri sumus, non auctores. Scri
pserat Cresconius. Sicut qui plantat & rigat, non
nisi colonus fidelis & diligens quæritur: Sic etiã
in sacramento baptismatis, non nisi fidelis & iu-
Aug. cõtra stissimus operarius. adhibetur. Cui respondet
Cresc. li. 3. Augustinus: Quasi verò quod infidelis colonus
cap. 8. plantauerit, propter eius infidelitatem non ger-
minet: vis seminis ac fœcunditas terræ, cœlique
temperies, hanc efficaciam diuinitùs acceperunt,
vt ad propagandos fructus plantatorem vel riga-
torem operarium tantũmodò expectent, qua mẽ-
te operetur, qua laboret intentione non curent:
vtrum Dominum agri fideliter diligat, an sua, nõ
Epist. 166. illius lucra conquirat. Idem alibi: Si bonus est mi
nister, adhæret Deo, & operatur cum Deo: si au-
tem malus est, operatur per illum Deus visibi-
lem sacramenti formam, ipsi autem donat inui-
sibilem gratiam. Dispensator fidelis, merce-
dem accipiet vitam æternam. Dispensator au-
tem infidelis, cùm cibaria Dominica distribuit
Li. 3. ca. 49. conseruis, absit vt per suam infidelitatem cibaria
cõt. literas inutilia faciat. Idem cùm diceretur ibi esse verum
Petiliani. baptisma, vbi est vera fides: fieri potest, inquit, vt
aliqui verum habeant baptismum, & non habeát
Idẽ de vni- veram fidem, sicut fieri potest, vt habeant verum
co baptis- Euangelium, quòd non rectè intelligendo, falsi
mo, ca. 11. aliquid credant de Deo. Nunquid propter ip-
sam fidei falsitatem etiam Euangelium, quod ve-
rum

rum apud eos inuenitur, detestandum aut emendandum putabimus? Idem alio loco: Sacramenta si eadem sunt, vbique integra sunt, etiam si prauè intelliguntur, & discordiosè tractantur, sicut scriptura ipsius Euangelij, si eadem ipsa est, vbique integra est, etiam si innumerabili falsarum opinionum varietate asseratur. Et paulò superiùs: Baptismus Christi verbis Euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest. Et in sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cûm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, & Baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari? Quem locum imitatus ad Anastasium Augustum scribens Anastasius Papa: Baptismum, quod procul fit ab Ecclesia, siue ab adultero, siue à fure fuerit datum, ad percipientẽ munus peruenit illibatum, quia vox illa quæ per columbam sonuit, omnem maculam humanæ pollutionis excludit, qua declaratur, & dicitur, hic est qui baptizat. Nã si visibilis Solis istius radij, cũ per loca fœtidissima trãseũt, nulla cõtactus inquinatione maculãtur, multò magis illius, qui istũ visibilem fecit, virtus nulla ministri indignitate constringitur. Siquidẽ omnes qui baptizant, queadmodum rectè dictum est ab Optato, operarij sunt non Domini, & sacramenta per se sunt sancta, nõ per homines: nã Deus lauat, nõ homo, iuxta illud: Lauabis me, & super niuẽ dealbabor, operãtibus cunctis humana sunt opera, sed Dei sunt munera.

Caput XXXVI.

Li.3.de baptismo, ca. 15. & 10.

Cap.10.

Anastasius.

Optat.li.5.

Quamob-

Quamobrem siue à fideli, siue â perfido dispensatore baptismi sacramentũ aliquis perceperit, spes ei omnis in Christo esse debet, cuius baptismum percipit, non in homiue à quo percipit. Nam maledictus homo, qui spem suam ponit in homine, & ponit carnem brachium suum. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Quid Ioanne Baptista fuit sanctius? cui propter singularem virtutem & sanctimoniam hoc à Christo tributum elogium legimus, quòd inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: Quid contrà Iuda proditore sceleratius? Et tamen post Ioannis baptismũ, quod baptizauerit Paulus, scribitur: post Iudę baptismum baptizasse quenquam non comperimus. Quid ita? Quoniam ille baptismus hominis erat Ioannis, per hominẽ autem gratia remissionis peccatorum & renouationis, quod Christi munus est proprium, conferri non potuit. Quo verò baptizauit Iudas, fuit baptismus Christi, agni illius immaculati, qui tollit peccata mundi.

Actor. 9. Vide Aug. epist. 48. de baptismo cõtra Donat. li. 5 c. 9 De vnitate Eccle. ca. 18. tract. 5. in Ioannem.

Non Iudam Ioanni, dicit Augustinus, sed baptismum Christi etiam per manus Iudæ datum. Baptismo Ioannis etiam per manus Ioannis dato rectè præponimus. Præclarè verò discrimen inter Ioãnis & Christi baptismum Tertullianus describit, cùm ait: Nihil enim cœleste præstitisse, sed cœlestibus pręministrasse. Quod prædicabat, inquit, baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, in futuram remissionem enunciatũ est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare: qui autem præparat, nõ idem ipse perficit, sed alij perficiendum

Tertul. oratiõe de baptis. Christi.

dum procurat. Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo: Qui de terra est, de terra loquitur: qui de supernis venit, super omnes est. Item sola se pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in spiritu & igne. Quem secutus Cyprianus: Pręparabat, inquit, viam Domino lauando exterius corpora, vt præcederet exterius lauacrum secuturum baptisma, in quo conferretur animarum ablutio & peccatorum remissio. Et Petrus Chrysologus: Per baptisma Ioannis purificabatur homo ad pœnitentiam, nō promouebatur ad gratiam. At verò Christi Baptisma, sic regenerat, sic immutat, sic hominem reddit ex vetere nouum: vt præterita nesciat, non recordetur antiqua, qui de terreno cœlestis, cœlestia iam possidet & diuina.

De baptis. Christi.

Serm. 137.

Ioan. 1.

Porrò Christi baptismum cuiuscunque tandē ministerio semel datum, iterari fas non fuit, adeò vt etiam si ab hæretico datus esset, eum repeti nō liceret: Quodque maius est, etiam si non baptizatus baptizasset, modò formam debitam obseruasset, valere baptismum, nec eum iterandum esse visum est.

Baptizati ab hæreticis nō rebaptizandi.

Verùm illud intereà scire oportet, baptismum esse quidem extra Ecclesiam posse, prodesse non posse. Ecclesia enim Paradiso comparata, sicut ab Augustino scriptum est, indicat nobis posse quidem eius baptismum homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradisi, sicut scriptura testatur, etiam foras largiter manauerunt: nominatim quippè commemorantur per quas terras fluant, & quia extra Paradisum

Baptismus extra Eccesiā nō prodest.

Li. 4 de vnico baptismo ca. 1. et de verbis Domini serm. 11.

Gene. 2.

ſum conſtituta ſunt, omnibus notum eſt: Nec tamen in Meſopotamia, vel in Aegypto, quò illa flumina peruenerunt, eſt fœlicitas vitæ, quę in Paradiſo commemoratur: ita fit, vt cùm Paradiſi aqua ſit extra Paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra Paradiſum. Sic ergô baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autem beatæ vitę non niſi intra Eccleſiam. Et ſicut in arca Noë, quæ & ipſa figura eſt Eccleſiæ, non alia, ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fecit, & extra arcam poſitos interemit: ſic non alio, ſed eodem baptiſmo & boni Catholici ſalui fiunt, & mali Catholici vel hæretici pereunt. Communis itaque nobis eſt cum hæreticis baptiſmus, ſicut & Euangelium cum illis eſt commune, verùm illis extra arcam poſitis, & Euangelium, & baptiſmus in damnationem, nobis verò vtrunque eſt in ſalutem. Quamobrem redeuntes ad Eccleſiam hæretici, rebaptizandi non ſunt, verùm poſt abiuratam hæreſim, per manuum impoſitionem ſuſcipiẽdi, vt quod acceperant ad perniciẽ, habere iã accipiant ad ſalutẽ, ſicut copioſè de eo cõtra Donatiſtas ſcribẽs, multis in locis diſſerit Auguſt.

Gene. 7.

Hæretici abiurata hęreſi in Eccleſiam recipiendi.

Quod autem diximus, baptiſma Ioannis gratiã remiſsionis peccatorum non contuliſſe, vetus eſt hęc orthodoxorum ſententia: ſic enim ſcribit Hieronymus: Sicut Ioannes præcurſor Domini, ſic & baptiſmus eius præuius Dominici baptiſmatis fuit. Ego baptizo vos in aqua, ille vos in ſpiritu baptizabit. Si autem Ioannes, vt confeſſus eſt ipſe, non baptizauit in ſpiritu, conſequenter neque peccata dimiſit, quia nulli ſine Spiritu ſancto peccata dimittuntur. Quamobrem & Ambroſius

Contra Luciferianos.

ſius vocat baptiſma Ioannis oculum ſuppliciorū: Caput XXXVI.
Baptiſma Chriſti, oculum gratiarum. Gregorius In pſal. 37.
verò Pontifex: Ioannes, inquit, peccata ſoluere & 118. Ser.
non valet, baptizatorum corpora per aquam la- 16.
uat: ſed tamen mentem per veniam non ſanat. In lib. 40. hom.7
Chryſoſtomus quoque baptiſma Ioannis, alterius Chryſ. ho.
id eſt, Chriſti baptiſmatis pręparationem eſſe di 10. in Matt.
cit, quod remiſsionem habuiſſe negat. Hoc enim,
inquit, munus illud baptiſmatis erat, quod poſteà
Chriſtus inſtituit. In hoc enim vetus homo noſter
crucifixus eſt ac ſepultus, & ante crucem nuſquã
prorſus remiſsio extitit peccatorum, ſiquidem v-
bique ipſius hoc ſanguini deputatur. Idem enim
iſtud Paulus affirmãs, inquit: Sed emundati eſtis, 1. Cor. 6.
ſed ſanctificati eſtis, non per baptiſma Ioannis,
ſed in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpi-
ritu Dei noſtri. Et alibi ipſe dicit: Ioannes quidem Actuum 1.
prędicauit baptiſmū pœnitētiæ, & nō ait remiſsi-
onis, ſed vt crederēt in aduenientē poſt eū. Cùm
enim nondū pro peccatis mūdi hoſtia fuiſſet ob-
lata, cùm necdū Spiritus ſanctus deſcendiſſet, nec
peccatū eſſet ſolutū, nec inter Dominū atque ho-
mines inimicitia ſublata, nec maledictio expūcta,
quomodo remiſsio peccatorū facta diceretur? Et nō Hom. 12.
multò pòſt: Sancti ſpiritus gratia in Chriſti baptiſ Hom. 16 in
mate eſt, Ioannis verò baptiſma hac donatiōe pri Ioannem.
uatur. Et alibi ſub ipſius Ioannis Baptiſtæ perſona Hō. 14 de
loquens: Non alia, inquit, ratione lauacrum illud principio
eſt inſtitutū, quàm vt viā reliquis ad Chriſti fidē euāgelij ſe
præberet. Non enim vt ablutos baptiſmate mun- cundū Marcum.
dē, neq; vt à peccatis liberē ad baptizandū veni,
ſed vt manifeſtetur in Iſraël. Et iterum: Sicut Io-
annes Baptiſta præcurſor fuit domini ſaluatoris,
ſic

ſic & Baptiſma Ioannis prę curſor fuit domini ſal uatoris. Illud datum eſt in pœnitentia, hoc in gratia. Nec diuerſum ab eo ſentit auctor operis imperfecti in Matthęum. Itidem & Auguſtinus: Non renaſcebantur, inquit, qui baptiſmate Ioannis baptizabantur, à quo & ipſe baptizatus eſt, ſed quodam prę curſorio illius miniſterio, qui dicebat: Parate viam Domino, huic vni in quo ſolo renaſci poterant, parabantur. Huius enim baptiſmus eſt non in aqua tantùm, ſicut fuit Ioannis, verùm etiam in Spiritu ſancto, vt de illo Spiritu regeneretur, quiſquis in Chriſtũ credidit: de quo Chriſtus generatus, regeneratione non eguit. Et Cyrillus: Ego prę parando aqua inquinatos peccatis lauo, vt initium pœnitentiæ, & hoc pacto ab his minoribus ad ſublimiora vos præparabo. Idem ſenſit aliquot ſeculis antè Iuſtinus. Qui & ipſe præludium quoddam Ioannis baptiſmum fuiſſe docet Euangelij gratia. Gregorius quoque Nazianzenus: Baptizauit Ioannes, inquit, verùm nõ iam Iudaicè. Quia non in aqua ſolùm, ſed in pœnitentiam: non tamen penitùs ſpiritualiter, haud enim addidit, in ſpiritu baptizat Ieſus: verùm in ſpiritu, hoc erat perfectio. Albinus quoque baptiſmo Ioannis homines renatos accepiſſe Spiritum ſanctum negat. Et alio loco de eodem loquens: Per aquam, inquit, lauat, ſed per veniam non lauat. In eadem ſententia eſt Hugo quoque de S. Victore, & ante Hugonem Anſelmus: Baptiſmus, inquit, Ioannis non conferebat remiſsionem peccatorum, quia nondum effuſus erat ſanguis Chriſti. Quæritur ergò, ſi moriebantur, an ſaluabantur baptiſmate Ioannis lauati. Si fidem habebant, in ſinum Abrahæ deſcé-

Hom. 3.
Aug. in. Enchiri. c. 49.
Cyril. l. 1. c. vltim.
Vide eundẽ cõt. literas Petilia. li. 2 ca. 36. & de bapt. cõtra Donat. li. 5 ca. 7.
In li. reſpõſionũ de neceſſarijs q̃buſdã quęſtionibus, quæſt. 37.
In ſancta Epiphaniarũ lumina.
Alb. de Trinit. li. 3. cap 17. in ca. Ioannis 1 &
In Mat. c. 3.
Li. 2. part. 6 cap. 6.

Caput XXXVI.

descendebant, in inferno redemptionem expectá
tes, sicut Abraham, Isaac, qui nõ receperant remis-
sionem peccatorum, nisi sub expectatione. Om-
nes enim antiqui peccatum originale, & sua actu-
alia retinebant, sed quasi dimitti sibi dicebant, dũ
effusione sanguinis Christi ab eis relaxari in futu
ro se credebant. Ex quibus omnibus cuiuis perspi
cuum esse potest, quòd qui baptismo Ioannis re-
missionem peccatorum tribuunt, euacuant cru-
cem Christi, iuxta Chrysostomi sententiá, & mor-
tis illius beneficium extenuant, cùm ante Christi
crucem nón fuisse putet ille remissionem pecca-
torũ, quæ sanguini ipsius deputatur. Quod haud
quaquam sic est intelligendum, quasi non fuerint
aliqui sanctorũ Patrũ ante crucẽ, remissionẽ pec-
catorum consecuti, sed quòd nón fuit illa plena
remissio, quæ tũc est, quando cum culpa simul &
pœna remittitur omnis, de qua dixerũt Prophetæ:
Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
Proijciet in profundũ maris peccata nostra. Bea-
ti quorum remissę sunt iniquitates, & quorum te-
cta sunt peccata. Hæc remissio datur in baptismo
Christi. Cæterùm est alia remissio minus plena,
quando culpa sic remittitur, vt non statim pœna
quoque omnis tollatur. De qua dixit Paulus: Pro-
pter redemptionem præcedentium delictorum.
Et iterum: In redemptionem earum præuaricati-
onum, quæ erant sub priori testamento. Antiquis
igitur Patribus ante crucem & mortem, culpam
quidem omnem, quin & pœnam æternam remis-
sam fuisse dubium non est. Quandoquidem iuxta
fidem, vt ait Apostolus, defuncti sunt, testimonio
fidei probati sunt. In fide sanguinis Christi, quem

Caput XXXVII. fundendum esse pro peccatis totius mundi certò persuasum habebát, saluati sunt. Quòd aūt nō fuerint illis plenè remissa peccata, testatur idē Paulus dicens: Christū esse mortuum in remissionem præcedentiū delictorum. Quæ si plenè cōdonata fuissent Mosi, Aaroni, Dauidi, & alijs sanctis Patribus, qui fuerūt sub lege naturæ, & sub lege scripta, nec ianua cœlestis illis occlusa, nec limbus ꝓ carcere deputatus fuisset. Nec fuisset necesse Zachariȩ Prophetæ Christum his verbis alloqui: Tu verò in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua, plenā itaque remissionem illam, per quam etiá ad cœleste regnū aditus pateret, nemo fuit ante crucem cōsecutus. Nondum enim fuit, vt ait Apostolus, propalata via sanctorum. Nondum erat apertum ostium cœlorum. Quæ fuit illa via? Christus, qui dixit: Ego sum ostium. Priusquam igitur is per crucē suam nobis viam demonstraret, & ostium regni cœlestis ipse primus ingressus, morte sua nobis patefeceret, nemini sic remissa peccata fuerunt, vt ei simul aditus ad regnum cœleste statim pateret. Hoc enim solius crucis, & mortis Christi beneficium est.

Zachar. 9.

De Ritibus & Cæremonijs Baptismi.

CAPVT XXXVII.

Baptismo cæremoniæ cur adhibēdæ.

ADhibentur autem huic sacramento quædam cæremoniæ, nō illæ quidem adeo necessariæ, vt sine illis baptismus perfici non possit, sed quas, tamen peccet, si quis nulla vrgente necessitate, solo contemptu prætermittat, cùm earú vsum antiquissimum esse cōstet: vt si quis ab ipsis Apostolis per longam Episcoporum & Sacerdotum

Caput XXXVII.

tum succeßionem nobis per manus esse traditas affirmauerit, minimè à vero aberrasse videatur. Meminerunt enim earum antiquißimi quiq; scriptores.

Adhibentur autem ij ritus, maioris cuiusdam solennitatis & decoris gratia, tribus potißimûm ex caußis: primò, vt tantò maiore pietate ac reuerentia ad sacramentum hoc accedatur, néue communis ablutio quędam esse putetur, si citra solennitatem vllam fiat, atque ita sacramentũ hoc contemni incipiat. Deinde, vt per benedictiões, orationes, & alia id genus, vis dæmonis arceatur, qui nihil non facit, vt impediat, quo minus fructum huius sacramenti baptizandus percipiat. Postremò, quò per hæc exteriora, qui sunt ex fidelibus rudiores, diligentius instruantur, aut saltem excitentur ad hoc, vt instrui desiderent, quid sibi ritus isti velint, atque ita quæ gerãtur in baptismo cognoscãt: nihil enim eorum vacat mysterio singulari. Quamuis autem hæc pluribus persequi nõ est præsentis instituti, quoniam tamen instigante satana factum videmus, vt & cæremonię vetustate consecratæ, à plerisq; contemnantur, breuiter quid sibi nonnullæ earum velint explicabimus.

Baptismi cæremoniarũ expositio.

Principio non statim baptizandus templum ingreditur: neq; enim se dignum iudicat, qui domum illam ingrediatur, quam decet sanctitudo, cùm non modò sit expers omnis sanctitatis, verũ adhuc diaboli potestati subiectus, omni sit spurcitia plenus. In hunc pro foribus templi cõstitutũ insufflat Sacerdos: neq; id sine exẽplo Christi, cuius personã gerit, cuius virtute sacramẽtum id cõfert: qui & ipse insufflasse in discipulos legitur,

Statio ante fores tẽpli.

Psalm. 2.

Insufflatio

Ioan. 20.

 Spiritum

Caput XXXVII.

Spiritum sanctum eis daturus. Propterea autem exsufflantur paruuli & exorcisantur, dicit Augustinus, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, vt possideret homines. Quam alio loco priscam esse traditionem scribit: Ac rectè: cùm & Dionysius Areopagita Pauli discipulus, exsufflationis & exorcismi meminerit.

August. de de symb. ad catechum li. 1. ca. 1. August. de gratia & peccato originali. c 60 Dion ecclesiast. hiera. cap. 1.

Insufflatione facta, Sacerdos exorcisat: cuius moris meminit etiam Chrysostomus. Est autem exorcisare, nihil aliud, quàm per diuina verba spiritum immundum adiurando expellere: quod Apostolorum quoque temporibus factitatum legimus. Qua de re sic aliquando scripsit Optatus: Neminem fugit, quòd omnis homo, qui nascitur, quamuis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundus esse non potest, quem necesse sit ante salutare lauacrum ab homine excludi & separari. Hoc exorcismus operatur, per quem spiritus immundus depellitur.

Exsufflare, exorcisare, quid. In ho. de Adã & Eua. Li. 4. cõtra Parmenia.

Dùm exorciscatur baptizandus, signat eum Sacerdos signo sanctæ crucis in fronte primum, vbi sedes est pudoris: deinde in pectore, vt intelligat diabolus, expelli se virtute eius, qui in cruce pependit, vnde suam virtutem crux cõtra eum accepit: neque impedimento sit, quo minus, qui baptizatur, & corde credat ad iustitiam, & ore confiteatur ad salutem. Quantum autem exorcismo & catechismo, qui baptismum præcedũt, sancti Patres tribuerint, vel ex eo Chrysostomi loco perspicuũ esse cuiuis potest: vbi quę præcedunt baptismum, vocat arcana verba & metuẽda, ac horribiles canones dogmatũ de cœlo transmissorum. Talia visa sunt priscis temporibus viris grauissimis: Nunc non

Crucis signatio.

Ho. 40. in episto. ad Corinth.

non desunt homines impij, qui cachinnis etiam ea prosequi non verentur. Gregorius quoque Nazianzenus hortatur baptizandum, vt ne ægrè ferat exorcismi culturam longiorem, neque ob ipsius prolixitatem defatigetur. Ea enim, inquit, ritè, quæ ad gratiam spectant, peragantur.

Caput XXXVII. In oratiõe in sanctum lauacrum. Marci 9. Lucæ 17.

Post exorcismum leguntur super baptizãdum orationes, vt fiat catechumenus, hoc est, vt edoceri possit mysterium sacræ fidei, quę cùm Dei solius donum sit, ab illo petẽdam eam esse docemur, qui & adiuuat incredulitatem nostram, & fidem adauget: qui nisi docuerit intus, frustrà vox hominis docẽtis foris perstrepit. Rectè autẽ atq; ordine fit, quod pręcedit catechismum exorcismus: prius enim eripi vasa necesse fuit iniusto possessori diabolo, ac ita demùm in possessionem victoris illius transferri, qui captiuam duxit captiuitatem.

Psal. 67.

Quòd verò sal in os infantis imponit Sacerdos, quòd aures & nares posteà sputo linit: auriũ linitio significat receptionem doctrinæ fidei: nariũ, approbationem: sal missum in os, confessionem. Aperiuntur aures ad audienda mãdata dei: nares, ad percipiendum odorem notitiæ eius, labia ad respondendum Sacerdoti de fide interroganti. Facit autem & hæc Sacerdos ad imitationem Christi, quem legimus liniuisse lutum super oculus cęci, & iussisse abire vt ablueret: misisse deinde digitos in auriculas surdi, dixisseque Ephpheta, quod est aperire: expuentẽ etiã tetigisse linguã muti. Huius autem linitionis minimè recentem vsum esse, vel ex Ambrosij scriptis videre licet.

Sal & lutũ.

Ioan. 9. Marci 7.

De sacra. li.1.ca.1.

Legitur autem dùm catechisatur baptizandus, Euangelium, admonentur posteà suscepto-

Euangelij lectio.

Caput XXXVII. res siue patrini, vt manus imponant capiti paruuli baptizandi, ac eius nomine profiteãtur symbolum & orationem Dominicam. Tenentur autem susceptores dare operam, vt instruantur paruuli, cùm ad vsum rationis peruenerint, de ijs, quæ ad fidem pertinent. Quos & Augustinus in sermone quodam admonuit his verbis: Admoneo fratres charissimi, quicunque viri, quæcunque mulieres de sacro fonte filios spiritaliter exceperunt, agnoscant se pro ipsis fideiussores apud Deum extitisse, & ideò semper illis solicitudinem veræ charitatis impendant. Meminit susceptorũ Dionysius quoque.

Susceptorũ officiũ, vt fide instruantur baptizati.

Serm. 163. de tẽpore.

Eccl. Hier. cap. 2.

Benedictio & manuũ impositio.

Quod autem benedictiones cum impositione manuum inter catechisandum fiũt, causa hæc est, vt qui semel per exorcismum pulsus iam est diabolus, ei reditus præcludatur.

Abrenunciatio.

Introducitur posteà baptizãdus in Ecclesiam, ac interrogatus à Sacerdote, respondet per susceptores suos, (nisi fortè sit adultus, tùm enim ipse loquatur necesse est) abrenunciare se Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius, ac Christo se coniungi velle: in cuius etiam rei signum, singulos articulos fidei, de quibus interrogatur per Sacerdotem, credere se respondet. De hac abrenunciatiõe ita scribit Augustinus: In veritate & non in falsitate potestas diabolica exorcisatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, vt eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui Domini transferantur. Idem ad Valerium scribens, antiquissimam Ecclesiæ traditionem esse dicit, qua exorcisantur & sufflantur paruuli. Ioannes Chrysostomus

De nupt. & concup. li.1. ca. 20.

De nupt. & concup. li.2. ca. 29.

Caput XXXVII.

ſoſtomus nihil hac voce ſcribit eſſe tutius: Abrenũcio tibi ſatana, ſi ipſam per opera exhibeamus. Hæc enim, inquit, vox, cõfœderatio cum Domino eſt, & ſicut nos ſeruos ementes, ipſos qui venduntur prius interrogamus, an nobis ſeruire velint, ita facit & Chriſtus, quando debet te in ſeruitutem capere, prius interrogat, an velis illũ crudelem tyrannum dimittere & immitẽ, & à te fœdera ſuſcipit. Non enim coactum eſt ipſius imperium. Hortatur itaque non modò cùm in forum prodimus, verumetiam cùm fuerimus egreſsi ianuæ veſtibulũ, ijs prius verbis vtamur. Abrenuncio tibi ſatana, & coniungor tibi Chriſte: nec vnquam abſque hac voce exeamus. Hęc ſit nobis baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. De hac abrenunciatione, ſic ab Hieronymo quoque ſcriptum legimus, in myſterijs primùm renũciamus ei, qui in occidente eſt, nobiſque moritur cum peccatis, & ſic verſi ad orientem pactum inimus cũ Sole Iuſtitiæ, & ei ſeruituros nos eſſe promittimus. In Concilio Pariſienſi pluribus verbis docetur quid ſit abrenunciare diabolo, operibus eius & pompis eius: ſimul etiam, quod ſummopere omnes fideles meminiſſe oporteat pacti, quod in baptiſmate cum Deo fecerunt.

Hom. 21. ad populũ Antioch.

In Amos cap. 6.

In æditiõe nouiſſima Conciliorũ tomo 3. lib. 1. ca. 9. & 10.

Poſteaquàm abrenunciauerunt diabolo, & Chriſto nomen dederũt, vngit eos Sacerdos oleo more athletarum, qui ſtadiũ iam ingreſſuri ſunt, vt futuri iam Chriſti athletæ deſignentur, quibus colluctatio futura eſt, non aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus Principes & Poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarũ harũ, cõtra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Qua de re ita ſcribit

Vnctio pectoris & ſcapularũ.

Epheſ. 6.

Caput XXXVII.

Tract. 33. in Ioan. Augustinus: Christi nomen à Chrismate dictum est: Chrisma autem Græcè, Latinè vnctio nominatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores cōtra diabolum fecit. Sed & ante eum Cyprianus: Vngi quoque necesse est eum, qui sit baptizatus, vt accepto Chrismate & vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi posśit. Quin & vetustissimi Dionysius & Tertullianus vnctionis meminerunt. Iustinus quoque martyr: Vnguento porrò inungimur eius memoriam recolentes, qui vnguenti perfusionem sepulturæ causa fieri voluit, & figura quidem in hac vita, veritate autem in futura, vt participes fiamus, & eorũ quę perpessus est Christus, & eorum gloriæ. Vngitur autem & in pectore, vt intrepidus diabolo resistat charitate erga Deum inflammatus, cui nihil est difficile, & inter scapulas, vt ad suaue iugum Domini ferendú tantò fiat robustior.

Li. 1. epi 12

Dio. eccle. hiera. ca. 7.

Tertul. de baptismo.

In respō. te neces quęstio. 137.

Matth. 11. Immersio trina quid. Vnctione facta baptizatur, ac ter immergitur: quæ trina immersio, vt est apud Damascenum, tres dominicæ dies sepulturæ repræsentat, vel etiam trinitatem personarum. Ante Damascenum autem idem à Leone quoque Pontifice annotatú est. Sepulturam, inquit, triduanam imitatur trina demersio: & ab aquis eleuatio, resurgentis ad instar est de sepulchro. Et ante vtrunque Athanasius, quod infantem in aquã ter immergimus, mortem & triduanam Christi resurrectionem significat. Et Gregorius Nissenus: In terra quidem nō sepelimur, sed ad terræ cognatum elementum aquá venientes, in illa, sicut Seruator in terra, nos abscondimus. Idque cùm ter simul facimus, triduò peractá nobis resurrectionis gratiam effingimus.

Damas. lib. 4 cap 10.

Epist. 4. cap. 3.

Quest. 124.

In li. de S. baptismate

Neque

Caput XXXVII.

Neque verò id ita fieri necesse est, vt non vna immersione baptismus absolui possit, qua & vnũ esse Deum, qui trinus est in personis, & semel tantùm mortuum, nec deinceps amplius moriturum significetur. Quod etiam in Concilio quodam Toletano in detestationem erroris cuiusdam ita cõstitutum esse legimus, vt vna tantùm fieret immersio. Quin & ipsa immersio prætermitti rectè potest, ac vel sola aspersio, vel perfusio, qua multi nunc vtuntur, sufficit, quemadmodum Cyprianus etiam testis est. Porrò aquam qua baptizabatur, consecrari priùs cõsueuisse tradit Basilius ad Amphilochium scribens, & Ambrosius de Sacramentis. Et Cyprianus ad Ianuarium scribens.

In baptis. perfusio & aspersio.

Baptismi aqua consecratur.

Li. 4. epi. 7. Amb. li. 2. cap. 5.

Baptizatum puerum signat cruce, cum Chrismate in vertice capitis Sacerdos super cerebrum, vt hoc signo illum admoneat, quandoquidem vetus homo crucifixus in illo est, atque cum Christo consurrexit, vt in nouitate vitæ ambulet, quæ sursum sunt quærat, vbi Christus est in gloria Dei sedens, quę sursum sunt sapiat, non quæ super terram: quandoquidem ex terreno, cælestis, ex Adæ filio, Dei filius factus est, vt iam non ad aliam illi magis, quàm ad cœlestem hæreditatem aspirare fas sit.

Chrismatis linitio.

Collos. 3.

In baptis. vestis cãdida.

Postea dat illi vestem candidam, vt sit indiciũ, quemadmodum scribit Ambrosius, quod exuerit inuolucrum peccatorum, & induerit innocentię casta velamina. Meminit etiam Socrates post Dionysium in Ecclesiastica historia candidæ vestis huius, quæ dabatur baptizatis. Quin & adhuc durat nomen dominicæ in albis. Nam in primitiua Ecclesia fuit mos, vt non baptizarentur

Amb. li. de ijs qui initiantur mysterijs, c. 7.

Socra. li. 7. cap. 7.

Dion. eccl. hist. ca. 2.

Albati.

Dominica in albis cur dicta.

Caput XXXVII. nisi in vigilia Paschæ, & Pentecostes. Qui itaque baptizabantur in vigilia Paschæ, incedebant veste candida inducti per octo dies, ac vocabantur albati, atque octauo demùm die vestem albá deponebant: vnde tractum nomen dominicæ in albis.

Susceptores. Quod autem Susceptores, quos Patrinos vocant, adhibentur in baptismo, qui quasi sponsores paruulorum voluntatis esse videntur, atque instruere baptizatos de ijs, quæ ad fidem pertinent, obstricti sunt, est & hoc sicut Dionysius testatur, Apostolicæ traditionis. Contrahi autem cognationem ex baptismo, recens non est. Antiquissimus Origenes huius cognationis meminit, explicans illum Pauli locum: Lucius & Iason, & Sosipater, cognati mei: Hanc, inquit, cognationé vel consanguinitatem, arbitror esse ex baptismo contractam.

Eccle. hist. lib. 7.

Cognatio spiritualis.

Rom. 6.

In baptismo cereus ardens. Datur extremò baptizato cereus ardẽs, vt meminerit, quandoquidem spõsauit eum sibi Christus in fide, cùm venerit spõsus ad nuptias, quo se præparet ad occurrendum ei cum lampade non extincta, sicut fatuæ illæ virgines, sed ardẽte, hoc est, cum fide, non illa mortua, sed quæ igne charitatis accensa, ociosa esse non potest.

Oseæ 2.

Matth. 25.

Hîc perspicere licet, quàm nihil non sacrũ, nihil non veneratione dignum sit in his cæremoniis, in quibus recondita sunt mysteria multa, homini Christiano cognitu cumprimis necessaria, quæ vt scrutetur diligẽtius, per exteriora hæc excitari videtur. Non sunt itaq; temerè prætermittendę, quas ipsis etiã Apostolorũ temporibus obseruatas, ac deinceps lõgo seculorũ tractu nunquã inter-

intermissas, ad hæc vsq; nostra tempora ex vetustissimis quibusque scriptoribus abundè liquere potest. Inter quos Cyrillus Hierosolymitanus diligenter cæremonias omnes in baptismo solitas obseruari persequitur. Præ cæteris verò Clemēs Petri successor, baptismi rationem explicans, his verbis vtitur: Datur, inquit, baptismus in mortem Iesu, aqua pro sepultura: signatio, pro cruce: vnguētum est cōfirmatio professionis. Mentio fit Patris, vt causæ, & mittentis, Spiritussancti, vti testis: Demersio significat, quod commorimur, emersio quod resurgimus. Et alio loco: Baptizare debes in nomine Patris, qui misit, Christi, qui venit, Paracleti, qui testimonium dedit: Vnges autem prius oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremò consignabis vnguento, vt vnctio sit participatio Sanctispiritus, aqua sit Symbolum mortis, vnguentum sigillum pactionum. Si desit oleum, vel vnguentum, sufficit aqua, & ad vnctionem, & ad sigillum, & ad promissionem morientis, vel potiùs commorientis. Et aliquot capitibus interiectis, de abrenunciatione, de mystici olei, & mysticæ aquæ, & vnguenti mystici benedictione, pluribus verbis tractat. Verùm nos reliqua persequamur.

Caput XXXVIII In tribus primis Catechesibus Mystagogicis. Lib. 3. cap. 17. constitut. Apost. Baptismi cęremoniarum significationes, & in ijs ordo. Lib. 7. cap. 23. const. Apostol. Cap. 41. 42. 43. & 44.

De Sacramento Confirmationis.

CAPVT XXXVIII.

Baptismus intrantium est, vt diximus: confirmatio verò pugnantium. In Baptismo Christo nomē damus, & eius milites efficimur, atq; ad ineundum præliū cum aduersarijs potestatibus præparamur, coronam accepturi, si victores euaserimus: Neque enim coronabitur quisquam, nisi

2. Timo. 2.

Caput XXXVIII. nisi qui legitimè certauerit. Est quidem ita, quòd si qui baptizatur, paruulus præsertim, ex hac vita statim vt baptismum accepit, migrauerit, citra vllam dubitationem, non suis, verùm Christi, quem induit, cuius corpori insitus est, meritis, coronam gloriæ consequitur. Sed cui iam vsum rationis adepto, post acceptum baptismum vitam Deus in hoc seculo propagare dignatur, non est quòd existimet is, nihil aliud sibi restare post baptismum, quàm vt credat ociosus: Imó persuasum sibi hoc habere debet, se ad graue certamen vocari. Quod nisi certauerit bonum hoc certamen, cursumque cõsummauerit, nihil est quòd se iustitiæ coronã, quæ nõ est reposita nisi legitimè certantibus, assequi posse speret. Neque enim perinde oppugnat homines ante baptismum Satanas, atque pòst: Nã qui non sunt baptizati, eos pro suis habet, & omnem in eos tanquàm sibi subiectos, potestatem exercet: Qui verò castra sua deseruerunt, atque ad Christi vexillum confugerunt, eos è potestate sua ereptos dolet, atque omni insidiarum genere pertrahere rursus in eam, in qua fuerunt ante captiuitatem, conatur. Ipse etiam Christus documento nobis esse potest, quem non priùs aggressus est tentare satanas, quàm fuisset à Ioanne baptizatus.

Confirmationis causa & necessitas.

Iob. Ephes. 6. 2. Tim. 4.

Nondũ baptizatos pro sibi subiectis habet diabolus. Matth. 12. Lucæ. 11.

Matth. 4.

Quamobrem cùm in baptismo non ad fidem ociosam, sed ad pugnã periculosam vocati simus, ad quam rectè gerẽdam vires nostræ sufficere nequaquam possunt, dare nobis remedium dignatus est Christus in Sacramento confirmationis, in quo confertur nobis is, cuius ope adiuti, facilè possumus & carnem & mũdum, & eum cui semel

in baptismo renunciauimus, diabolum superare. Is est Spiritus sanctus, qui adiuuat infirmitatem nostrã: qui nisi præstò nobis adesset, turpiter nos ex acie fugere, atque hostibus nostris terga dare oporteret, quorum maior est vis, quàm vt solis humanis viribus ei resistere queamus. Quamobrẽ sicut in baptismo Spiritum sanctum accepimus in remissionem peccatorum. ita in cõfirmatione datur nobis idem Spiritus sanctus in robur cõtra hostes nostros, quo adiuti atque animati facilius impetum eorum propulsare queamus.

Caput XXXVIII.

Iob ca. 41.

Sacramenti huius meminit Petri successor Clemens, ac absque eo negat aliquem perfectũ Christianũ esse, aut sedem habere inter perfectos posse, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit. (His enim ille verbis vtitur.) Ac mox subdit. Quod à Petro, inquit, accepimus, ac cæteri sancti Apostoli pręcipiente Domino docuerũt. Sententiæ Clementis Cornelius quoque subscribere videtur Pontifex & Martyr, ad Fabium scribens, cùm de Nouato, qui iam baptizatus fuerat, dicit: Nec reliqua consequutus est post morbum, quæ iuxta Ecclesiæ canonem consequi debebat, obsignationem videlicet ab Episcopo collatam. Cùm autem illa potitus non sit, quomodo Spiritum sanctum est consequutus. Quæ epistolę illius verba in libris Ecclesiasticæ historiæ Eusebij legere licet.

Confirmationis antiquitas.

Epist. 3.

Obsignatio.

Li. 9 c. 43.

Materia huius sacramenti est Chrisma ex oleo oliuarum & balsamo confectum. Forma est hæc, quòd præmisso nomine eius, qui confirmatur, dicit Episcopus: Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiri-

Materia.

Forma.

Caput XXXVIII

Spiritussancti, vt replearis eodem Spiritu sancto, & habeas vitam æternam. Simul vt ad signum & elementum visibile vnctionis, quæ fit in fronte Chrismate, verbum accesserit, fit sacramentũ, hoc est, sacrę rei, nimirum inuisibilis gratiæ, qua confertur Spiritussanctus, signũ visibile. Simul enim vt prolatis verbis vnctus fuerit confirmandus, euestigiò datur ei Spiritussanctus, qui tueatur eũ aduersus insidias diaboli, qui vires & robur suppeditet ad omnes aduersarias potestates debellandas. Cùm itaque tam sacræ rei signum sit confirmatio, & quidem efficax; nihil est quòd quisquã dubitare queat, ei sacramenti nomẽ tribuere, cùm ab ipsis Apostolorum temporibus ad hæc vsque nostra fuerit inter sacramenta numerata. Certè Augustinus vocat sacramentum Chrismatis: quod quidem, inquit, in genere signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus. Non minus id quàm ipsum baptismum sacrosanctum esse vult. Ambrosius vocat illud spirituale signaculum.

Cõfirmatio sacramentũ est.

Lib. 2. contra literas Petil. c. 104

Ambro. de sacramentis li. 3. c. 2.

Quòd autem in hoc sacramento Spiritussanctus conferatur, aperta sunt scripturæ testimonia. Legimus in actis de Petro & Ioanne, quòd imponebant manus super illos, qui Dei verbum in Samaria receperant, & erant baptizati in nomine Domini Iesu, & accipiebant Spiritum sanctum. Ac rursus alio loco de Paulo: Quo facto imposuit illis manus. Hoc ex actis priore loco producto Cyprianus, Quod, inquit, nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, per Præpositos Ecclesię offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico

Actor. 8.

In confirmatione confertur spiritus sanctus vires contra diaboli potestates suppeditatus.

Actor. 19.

nico consumentur. Qui etiam alio loco nomen illi sacramenti manifestè tribuit, dicens: Parum est eis manum imponere ad accipiendum spiritum sanctum, nisi accipiant & Ecclesiæ Baptismum tunc enim demùm plenè sanctificari, & esse filij Dei possunt, si sacramento vtroque nascantur.

Caput XXXVIII

Cypr. li. 2. epist. 1. ad Stephanū.

Neque verò quia Chrismatis mentio non fit, ideò putandum est eius vsum non fuisse temporibus Apostolorum. Extat inter alia, in libro Conciliorum epistola sancti Fabiani Pontificis & martyris, qui fuit à Petro decimus octauus, quam scripsit ad Episcopos orientales, in qua disertis verbis testatur, quòd postquàm cœnauit Dominus cum discipulis suis, & lauit eorum pedes, Chrisma conficere docuit. Sicut, inquit, à sanctis Apostolis præcessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt. Et subdit: Ipsa enim lotio pedum, nostrum significat baptismum, quando sancti Chrismatis vnctione perficitur atque confirmatur. Hæc ille ante mille trecentos annos. Et eius æqualis Cyprianus librum etiam edidit de Chrismate. Quod etiam in ampulla seculo suo consecrari solitum fuisse meminit Optatus. Sed & vtroque vetustior Dionysius Areopagita copiosè de eo multa scripsit, sanctique Doctores passim in multis locis meminerunt. Ante mille centum annos in Carthaginensi tertio & quarto, & Toletano primo concilijs, posteà verò in Anthisiodorensi & Bracarensi fuit constitutum, vt ne quisquam alius prӕter Episcopum Chrisma consecrare auderet. Quod etiam à Leone Pontifice cautum est, dum

Fabianus in epist. Ioannis. 13 Chrismatis antiquitas & consecratio.

Cypr. de rebaptizādis hæreticis ad Iubaianum. Optat. lib. 2. cap. 4. Eccl. hier. Diony. Ecclesi. histo. cap. 4.

XXXVIII. dum ad Germaniæ & Galliȩ ſcribit Epiſcopos.

Epiſt. 88. Eſt autem materia Chriſmatis cùmprimis idonea ad exprimendam ſignificationem eius rei, quȩ nó modò ſignificatur, verùm etiam confertur in hoc Sacramento. Datur enim in hoc ſacramento plenitudo Sancti ſpiritus, ad robur ſpirituale, quod perfectæ iam ætati conuenit, ad quam cùm peruenit homo, incipit actiones ſuas ad alios quoq; cómunicare, cùm anteà ſibi ſoli viueret. Gratia itaque Sancti ſpiritus deſignatur oleo. Vnde & Chriſtus dicitur vnctus eſſe oleo letitiæ, propter plenitudinem Sancti ſpititus, quam habuit. Admiſcetur autem balſamum, propter fragrantiá odoris, quæ redundat ad alios. Hoc eſt quod dicit Apoſtolus: Chriſti bonus odor ſumus. Quamobrem non quia non eſt expreſſe quicquam in ſcripturis de eo traditum, idcircò vſum eius fuiſſe negandum eſt. Rectè enim ab Auguſtino ſcriptum eſt: Non omnia, quæ facta ſunt ab Apoſtolis, etiam ſcripta inueniuntur, veruntamen facta eſſe exceteris documentis probantur. Fit autem vnctio in fronte Chriſmate ſigno crucis, quod niſi adhibeatur, ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquȩ qua regenerantur, ſiue oleo, quo Chriſmate vngũtur, nihil eorũ ritè perficitur, dicit Auguſtinus: Fit itaque ideò in fronte tanquá in ſede pudoris, ne Chriſti opprobrio Chriſtianus erubeſcat: quin illud potius prȩ ſe ferat: de illo glorietur, in illo fidat: ex illo animum ſumat viriliter contra hoſtes pugnandi.

Chriſmatis materia.

Pſalm. 44.

Balſamum cur miſceatur oleo.

2. Cor. 2.

Aug. epiſt. 108.

Chriſmate cur in frõte vngãtur fideles.

Tract. 118. in Ioan.

Auguſt. in Pſal. 30. cõcione. 2

Inſtitutum autem eſt hoc Sacramentũ à Chriſto, non exhibendo, ſed promittendo: Promiſit enim ille, cùm dixit: Ego mittam promiſſum patris in

Confirmatio à quo inſtituta.

Luc. 24.

 Caput XXXVIII

in vos. Item: Paracletus autem Spiritussanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: Non ille per se, sed per Apostolorum ora sacramētum hoc patefacere nobis voluit, neque id sine causa. Nam cùm sacramentū hoc contineat in se plenitudinem Sanctispiritus, quæ cōfertur omnibus, qui Chrismate consignātur, quādiu Christus in hoc seculo versabatur, hęc plenitudo Sanctispiritus dari non debuit. Sic enim ille dixerat: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eū ad vos. Quāobrem antequàm in cœlum Christus ascendisset, dari plenitudo sanctispiritus non debuit, quod etiam ille locus indicat: Nondum erat Spiritussanctus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Neque verò propterea minoris auctoritatis esse debet hoc sacramentum, quod à Christo promissum tantùm, ab Apostolis verò est exhibitū. Nam non minus ratum est, dicit Cyprianus, quod dictante Spiritusancto Apostoli tradiderunt, quàm quod ipse Christus tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Ioan 14. Ioan.10. Ioan.7. In ser. de ablut ped.

Minister autem huius sacramenti, quod vocat sacramentum manuum impositionis Eusebius Pontifex, non est nisi Episcopus, quòd præter Apostolos nemo sacramentum hoc contulisse legitur: quemadmodum etiam ab Vrbano, Damaso, Innocentio, & Leone sanctissimis Pōtificibus traditum est. Constitutum autem id esse scribit Hieronymus, ad honorem potiùs sacerdotij, quàm ad legis necessitatem. Quin & in Aurelianēsi & Meldensi concilijs idem est constitutum. Notandum scribit venerabilis Beda, quòd Philippus qui Sa- Confirmare est solius Episcopi. Euseb. epistola 88. Epist. 4. Epist. 1. cap. 2. Leo epist. 88. Con. Luciferian.

 ma-

Caput XXXVIII.

mariæ Euangelizabat, vnus de septuaginta fuerit. Si enim Apostolus esset, ipse vtique manum imponere potuisset, vt acciperent Spiritum sanctum, hoc enim solis Pontificibus debetur. Nam Presbyteris, siue extra Episcopum, siue præsente Episcopo baptizent, Chrismate baptizatos vngere licet. Sed quod ab Episcopo fuerit consecratũ, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cûm tradunt Spiritum paracletum baptizatis.

In act. Apost. ca. 8.

Quò magis autem vis huius sacramenti cognosci posſit, visum est adscribere quædam ex epistola Melchiadis Papæ, quam ille ante mille ducentos annos ad Episcopos Hispaniæ conscripsit. De ijs verò, inquit, super quibus rogitastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentum manus impositio Episcoporum, aut baptismus, scitote vtrumque magnum esse sacramentum: Et sicut vnum à maioribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non potest, ita et maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicẽ, nisi morte præueniente, nullatenùs posſint segregari, & vnum sine altero ritè perfici non potest. Nam vnum prȩueniente morte saluare sine altero potest, aliud autem non potest. Vnde scriptum est: In diebus illis, dicit Dominus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Aduertamus summas diuitias bonitatis dei, quòd in confirmandis Neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populos donauit vniuersis. Sed quia diximus, quòd manus impositio & confirmatio

Cõfirmationis varij fructus & effecta.

Ioël 2.

Caput XXXVIII.

matio ad baptismi perfectionem pertineant, & qui iam regeneratus in Christo est, confirmare aliquid possit, fortè cogitat sibi aliquis: Quid mihi prodest post mysterium baptismatis, mysterium confirmationis? Aut quantum video, non totum de fonte suscepimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Non ita, dilectissimi. Attendat charitas vestra. Sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator quemcunque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ita in baptizato, benedictio illa munitio est. Dedisti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodest, si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque Paracletus regeneratis in CHRISTO, custos & consolator, & tutor est. Ideò dicit sermo diuinus: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat, qui custodit eam. Psal. 126. Ergò Spiritus sanctus qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia, in hoc mundo tota ætate victuris, inter visibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnā: in baptismo abluimur, post baptismū roboramur. Ac si cōtinuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sūt cōfirmatiōis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace beati seculi recipiēdos: cōfirmatio autē armat & instruit, ad agōes mūdi huius & prælia

XXXVIII reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmũ, cum acquiſita innocẽtia, immaculatus peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non poteſt peccare poſt mortem. Hîc ſi fortè illud etiam requirere velimus, poſt paſsionem & reſurrectionem Chriſti, quid Apoſtolis ꝓfuerit aduentus Spiritusſancti, ipſe Dominus eis euidenter exponit: Quæ dico (inquit) vobis, non poteſtis ea portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, ipſe docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cùm Spiritusſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam dilatatur. Itaque ante deſcenſionẽ Spiritusſancti, vſque ad negationem Apoſtoli deterrentur: poſt viſitationem verò eius, vſque ad martyrium contemptu ſalutis armantur. Secundum hoc per Chriſtum redimimur, per ſpiritum verò ſanctum dono ſapientiæ ſpiritualis illuminamur, ædificamur, erudimur, inſtruimur, conſummamur, vt illam Sanctiſpiritus vocem audire poſsimus: Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac, qua gradieris. De Spirituſancto accipimus, vt ſpirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. De ſpirituſancto accipimus, vt ſapiamus inter bonum, malumque diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, vt malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuerſis illecebris & fœdis, indigniſque cupiditatibus reſiſtamus. De Spirituſancto accipimus vitæ amorem, & gloriæ ardorẽ, vt ſuccenſi diuinitùs, erigere à terrenis mentem ad ſuperna & diuina valeamus. Hæc ideò viſum eſt ex epiſtola ſancti Pontificis adſcribere, vt & dignitas & effectus huius ſacramenti, iuxta eam doctrinam, quæ fuit

Ioan. 16.

Pſal. 31.

1. Corin. 2.

Caput XXXVIII

fuit ante tot secula, cognosci posset. Cæterùm nõ esse dissimuládum putauimus, quòd vidimus homilias quasdam Eusebij Emisseni editas Lutetiæ Anno 1561. in quarum vna, quæ est in die Pentecostes, omnia hæc, quæ Melchiadi Pontifici tribuuntur, ad verbum descripta sunt, ab eo loco incipiendo. In diebus illis, &c.

Porrò quæ ad Chrismatis rationem pertinent, accuratiùs ea persequitur in tertia sua mystagogica Catechesi Cyrillus. Quo etiam in loco non dubitauit ijs verbis vti.

Cyrillus.

ὥσπερ γὰρ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας, μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἔτι ἄρτος λιτὸς, ἀλλὰ σῶμα χριστοῦ, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο μύρον οὐκ ἔτι ψιλὸν, οὐδ᾽ ὡς ἂν εἴποι τὶς, κοινὸν μετ᾽ ἐπικλήσεως, ἀλλὰ χριστοῦ χάρισμα, καὶ πνεύματος ἁγίου παρουσίας τῆς αὐτοῦ θεότητος ἐνεργητικὸν γινόμενον.

Quemadmodũ panis Eucharistiæ post Sanctispiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi: sic & sanctum hoc vnguentum non amplius est vnguẽtum nudum, neque (si quis ita appellare malit) cõmune, postquàm iam cõsecratum est: sed est Charisma, quod Christi & Spiritussácti, id est, diuinitatis eius presentiam efficit. Ex quo facilè cuiuis perspicere liceat, quantum sacro Chrismati prisci Patres tribuerint, etiam ipsis Apostolorum temporibus. De Sectatoribus verò Nouati, Theodoretus narrat: quòd his qui ab ipsis tinguntur, sacrum Chrisma non præbent: quocirca eos, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iusserunt. Hos igitur autores nostri quoque

Hæret. Fabia. li. 3.

temporis hęretici sequi videntur, quādo Chrisma non modò reijciunt, sed etiam cachinnis prosequuntur. Persequitur autem idem Cyrillus diligēter omnes ritus & cæremonias, quibus vtimur in baptismo, & hac, & duabus præcedentibus catechesibus.

De Sacramento Eucharistiæ.

CAPVT XXXIX.

PEr baptismum exuto veteri homine, nouam quandam viam ingredimur, & Christi militiæ adscribimur. Quò fortiùs autem ac virilius hostium impetum propulsare queamus, in sacramento Confirmationis chrismate vngimur: in quo nobis datur Spiritus sanctus, qui & fiduciam ad pugnandum, & robur præstet ad hostes superandos.

Eucharistię effecta.

Cæterùm cui non modò viuendum, verùm etiam pugnandum est, is alimonia si destituatur, neque viuere diu, neque vires ad resistendum habere potest. Quare cùm & vita, quam ingressi sumus baptizati, & pugna, quam gerimus chrismatis vnctione confirmati, vtraque sit spiritualis: Pater ille misericordiarum, & Deus totius consolationis, vt ne vires nostrę deficerent, de spirituali nobis alimonia prouidēdum esse putauit. Qua in re singularem suam erga nos charitatem, maioremque, quàm vt vlla vis orationis eā satis explicare queat, nobis declarauit. Neque enim vulgari aliquo & vsitato cibi genere, sed sui sanctissimi corporis, sui preciosissimi sanguinis alimento nos reficiendos esse putauit: quod Angeli videntes tremunt, nec absque pauore propter fulgorem, qui inde resilit, aspicere possunt, eo vt aleremur nos dignos iudicauit: quô sic in vnam cum illo massam redu-

Eucharistia cibus est.

Prognostic. in leg [illegible]

reduceremur: vnum Christi corpus omnes, vna Christi caro effecti. Quis loquetur potentias Domini? auditas faciet omnes laudes eius? Quis Pastor vnquam suis membris oues suas nutriuit? Quàm multas matres videmus, quæ non suis vberibus, quos pepererunt infantes lactauerunt, sed eos nutricibus alendos dederunt? At non ita Dominus noster Iesus Christus. Nulla dilectio, non dicam verbis explicari, sed neque cogitatione cõcipi tanta potest, quæ sit cum hac illius dilectione conferenda. Proprio ille corpore suo, proprio sanguine suo nos alere, sibique coniungere & conglutinare dignatus est. Illud ipsum corpus, quod pro nobis in cruce pependit, illum ipsum sanguinem, qui fusus est in remissionem peccatorum nostrorum, nobis in cibum & pôtum dedit. Ipsum quidem, sed non eo ipso modo, quo fuit in cruce. Nam neque sub illa specie visibili, qua pependit in cruce: sed ipsum quidẽ inuisibile sub visibilibus panis & vini speciebus: neq; quale fuit tũ, quũ esset cruci affixũ, corruptioni & morti obnoxiũ, sed prorsus incorruptibile iá & immortale. Christus enim resurgẽs à mortuis, iam non moritur, mors illi amplius non dominabitur. Illud corpus nobis manducandum dedit, quod per clausum virginis vterum transiuit, quod clauso tumulo resurrexit, quod per clausas ianuas in eum locum, vbi erant Apostoli, ingressum est: corpus spirituale, côrpus incorruptibile, corpus glorificatum.

Caput XXXIX. Psal. 109.

Matres ne nutricibus proles nutriendas dẽt, admonentur.

In Eucharistia quale corpus Christi.

Rom. 6.

Ioan. 20.

Aliud est igitur in hoc sacramento quod oculis cernitur, aliud quod sola fide comprehenditur. Et propterea vocatur sacramentũ, sacræ rei signũ, & quidem efficax. Sacra res, cuius est signum hoc

Sacramentum quid.

Caput XXXIX.

sacramentum, est viuum & verum corpus: est viuus & verus sanguis Domini nostri Iesu Christi: quod ita per species istas visibiles panis & vini significatur, vt simul sub illis re ipsa, quamuis inuisibiliter contineatur. Est prætereà signum inuisibilis gratiæ, quæ confertur dignè accedentibus sub istis panis & vini visibilibus speciebus: qua de re posteà disseremus. Nam illud admonẽdum prius duximus, esse quoddam discrimẽ inter hoc sacramentum, & alia, quæ & ipsa materiam habent sensibilem. Nam Eucharistia continet in se rem sacram absolutè, nimirum Christum ipsum, quo nihil magis est sacrosanctum: aqua verò baptismi continet rem sacram, quatenus ad alium illa refertur, & alij communicatur: cõtinet enim virtutem ad abluendum, ad sanctificandum, ad iustificandum. Eadem est & Chrismatis, & similium ratio. Quamobrem sacramẽtum Eucharistiæ perficitur in ipsa materiæ consecratione, alia verò non perficiuntur nisi in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum. Exempli gratia: Si benedicatur aqua baptismi, manet nihilominus aqua: Neque enim fit vlla ipsius trãsmutatio: neque sacramentũ dicitur, nisi cùm homo abluitur. At in hoc sacramento simul vt ad elementum panis & vini, verbum accesserit, fit sacramẽtum: fit, vt Chrysostomus dicit & Theodoretus, transmutatio: vel vt Theophylactus transelementatio, vel vt in magno illo Concilio Lateranensi, in quo & Constantinopolitanus & Hierosolymitanus Patriarchæ præsentes adfuerunt, definitum est, fit transsubstantiatio panis & vini in corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Aliquot etiã ante

Inter Eucharistiam & alia sacramenta discrimen.

Transsubstantiatio. Transelementatio. Chryso. in Missa. In Polymorpho Dialogo. Theoph. in cap. 14. Marc. In librum Boëtij de Trinitate.

ante seculis scripsit his verbis venerabilis ille Beda: Panis fit per trāsmutationem corpus Christi. Transit enim substantia panis in corpus Christi, non forma.

Caput XXXIX. In Eucharistia Christū nō esse nisi in vsu tantū dum sumitur, error est qui refellitur.

Quamobrem audiendi non sunt, qui negant esse Christi corpus, nisi cùm sumitur. Fuit hic error etiam Cyrilli temporibus (cuius etiam Thomas meminit) qui scribēs ad Calosiriū Episcopū Arsinoitem, his verbis vtitur. Libet enim ea Gręca adscribere: ἀκούω δε ὅτι εἰς ἁγιασμὸν ἄπρακτην φασὶν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν, εἰ ἀπομείνοι τὰ λείψανα αὐτῆς εἰς ἑτέρην ἡμέραν; μαίνονται, οἱ ταῦτα λέγοντες· οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται χριστὸς, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται, ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις, καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηνεκὴς ἐστὶν ἐν αὐτῷ. .i. Audio, inquit, quòd dicant, mysticam benedictionem si ex ea remanserint in sequentem diem reliquię, ad sanctificationem inutilem esse: Sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius est Christus, neque sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetuò manet in illa. Hæc ille ante mille ducentos annos. Benedictionem autem vocat Eucharistiam. Sicut & Chrysostomus explicans illum locum: Calix benedictionis. Cûm benedictionem, inquit, dico, Eucharistiam dico, & dicendo Eucharistiam, omnem benignitatis Dei thesaurum aperio, & magna illa munera commemoro.

Thomas parte 3. quæst. 76.

Quæ autem per Deum immortalē hæc est audacia atq; amentia, Christi præsentiam in sacramento temporibus & momentis circumscribere velle? denique tanquam finium regundorum sis arbiter constitutus, inter sacramentum & non sa-

XXXIX. cramentum fines & terminos diſtinguere? Verbi gratia: Si ſumpſerit communicaturus, ſit ita demùm ſacramentum: ne ſit autem, ſi non ſumpſerit. Quid ſi eo animo cõmunicaturus accedat, vt ſtatim ſumat: quoniã verò non temerè dictũ eſt illud: Multa cadunt inter calicem, ſupremaque labra, ſubitò ac repentino caſu aliquo ne ſumat impediatur, aut animi paſſus deliquium, aut comitiali morbo correptus, aut quicquid tandem eiuſmodi euenerit, quod impedimento ſit, quô minus ſumere queat, quid dicent iſti finium regundorum arbitri à ſatana conſtituti? Continuóne Chriſtum à Sacramento diſcedere, an expectare paulisper dùm ad ſe redeat communicaturus, dũ reſpiret, dûm vires colligat ad ſumendum? Quôd ſi pro ſua benignitate Chriſtus expectet aliquantiſper, ſcilicet iſti præſcribent moræ terminum? vt vnam horam, mediam, aut quartam communicaturum impeditũ expectet, duásne expectet? Quis eſt qui ſtatuere poſsit, abſurdáne magis, an impia hæc ſint Sataniſtarũ cõmenta, quę non modò cum verbo Dei, verùm etiam cum ipſo cõmuni ſenſu pugnare videntur?

Ecquam ſcripturam proferunt iſti, qui ſcripturas erroribus ſuis libenter obtendunt, ex qua poſſint oſttendere, non eſſe ſub ſpeciebus iſtis corpus Chriſti, niſi cùm ſumitur ſacramentum. Dixit Chriſtus: Hoc eſt corpus meum. Nunquid addidit quando ſumitur? quod certè addidiſſet ille, qui tantoperè fuit ſalutis noſtræ ſitiens, nec nos reos idololatrię fieri paſſus eſſet, ſi extra ſumptionem Chriſtum in hoc ſacramento adoraremus. Indicare videtur Gregorius quoque Niſſenus,

nus, Basilij Magni frater, errorem hunc suo tempore fuisse, cùm dicit: ὁ ἄρτος, καθὼς φισὴν ὁ ἀπόστολος, ἁγιάζεται διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, οὐ διὰ βρώσεως προϊὼν εἰς τὸ σῶμα γένεσθαι τοῦ λόγου, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς τὸ σῶμα, διὰ τοῦ λόγου μεταποιούμενος καθὼς εἴρηται ὑπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Panis, vt inquit Apostolus, sanctificatur per verbum DEI & orationem, non per manducationem eo progressus, vt corpus fiat verbi, sed statim in corpus per verbum trãsmutatus: quemadmodum dictum est à verbo, quod hoc est corpus meum. Posset his rectè dici, quod illi populo dictum est quondam ab Elia: Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Si Christum Deum agnoscitis, sequimini illum: credite illi dicenti: Hoc est corpus meum: non solùm cùm sumitur, sed statim etiam vt verbo DEI consecratur: cuius verbi Dei, non sumptionis meæ aut alterius virtute, quod erat ante consecrationem panis, fit corpus Christi. Neque enim manducatio mea, sed sermo Christi, panis & vini substantiam conuertit in substantiam corporis & sanguinis Christi. Sin autem non creditis Christo dicenti: Hoc est corpus meum, quod reuerâ facitis, cur id obscurè fertis? cur non apertè confitemini vos Baal sequi, & illius Prophetis credere, qui dicũt: hoc non est corpus meum: non est verum quod dixit Christus: non est corpus, sed significat corpus: nõ est corpus, sed est figura corporis Christi. Si sic detecta persona rẽ ageretis, quis non statim agnosceret angelos satanæ? quis non quo sum-

Caput XXXIX. Ca. 37. sermonis Catechetici.

3. Reg. 18.

Caput XXXIX.

mo posset studio ab illis sibi caueret? Sed verum est quod dicit scriptura: Erat serpēs callidior cunctis animantibus: Nulla est astutia, quę cum illius astutia posit comparari. Intelligit ille, qui non aliundè constat nisi ex dolo & fallacijs, si se subitò talem exhiberet, qualis reuerà est, nihil se profecturum. Nam si statim prorumperet per membra sua, & diceret: Non est corpus Christi, sicut ipse dixit, sed significat modò corpus: est figura corporis: quis esset, qui quos tam impiam vocē proferre audiuisset, eos ferendos, ac non auferendos potiùs, atque extremis supplicijs afficiendos censeret? Quamobrem pedetentim callidissima bestia in mentes hominum illabendum, ac per gradus quosdam ad extremam hanc impietatem eos adducendos esse putauit. Principio verbi Dei speciem prætexens (neque enim ad homines decipiendos alia magis apta & expedita via est) de speciebus huius sacramenti disceptationem induxit, vt sic, cuius rei symbolum est hoc sacramentum, charitatem ex animis hominum tolleret, vnanimitatemque scinderet. Deinde corpus exangue dari nobis ad manducandum, neque verum sanguinem, sed cruorem dari bibendum persuadere conatus est, affirmādo quòd sub specie panis corpus tantùm sine sanguine, sub specie vini sanguis tantùm sit sine corpore. Hac ille arte cùm effecisset, minus vt iam reuerenter ad hoc sacramentum homines accederent, quod frustrà ab eo vita expectetur, in quo vita non est, ꝓgressus est vlterius: Neque tamen statim negauit esse corpus Christi, sed panem in sacramento simul esse cum corpore Christi docuit, iam pridem sopitā Ioan. Vicleffi, &

Gene 3.

In hæreticis diaboli astutia ad Eucharistiæ sacramentum abolendū

Panis & vinum in Eucharistia in Christi corpus verum & sanguinem.

 Caput XXXIX.

& Ioannis Husi hæresim renouans: cùm tamen Christus non dixerit, hic panis est corpus meum, sed, hoc est corpus meum.

Explicans Augustinus illam inscriptionẽ Psalmi: Psalmus Dauid, cùm mutaret vultum coram Abimelech, & dimisit eum, & abijt: ac locum illũ ex libris Regum, secũdum editionem septuaginta, pertractans, Ferebatur in manibus suis: Hoc verò fratres, inquit, quomodo posit fieri in homine, quis intelligat? quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorũ portari potest homo, suis manibus nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commen dans ipsum corpus suum ait: Hoc est corpus meũ. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. Quem sequutus Prosper Rheginensis Episcopus: Portatus est quippe & Iesus Dominus in manibus suis, dum suum corpus in sanctificato pane gestãs manibus suis, dixit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. De quibus mysterijs, qui etiã illud nosse desiderat: quomodo sit Dauid saltans ante arcam nudatus corã seruis & ancillis suis: vt Christum crucifixũ præsentibus viris & fœminis demonstraret: venerandę memorię Augustini Episcopi dicta inspiciat: quibus latiùs in his peruagatus penè omnia comprehendit. Seipsum itaque sicut ab Augustino scriptum est, ferebat Christus in manibus suis, quãdo dixit: Hoc est corpus meũ, non panem cum corpore, quod nunc per mẽbra sua falsò docet satanas. Qui posteaquàm id persuasit hominibus, manere panem cum Christi cor

Augušt. in Psalm 30. 1. Reg. 21.

In parte 2. cap. 25. de promissionibus & prædictonibus.

XXXIX. pore, neque parum venerationis huic venerabili sacramento falsa hac doctrina sua detraxit, serpit bestia longiùs. Neque tamen adhuc audet profiteri quod sentit, verùm concedit esse ibi corpus Christi, sed non alio tamen tempore, quàm quo sumitur: qui verò extra sumptionem adorauerit, eum idololatriæ reum pronunciat. Hoc posito & concesso, tollit sacerdotium, tollit sacrificiũ, omnem Christi beneficiorum memoriam prorsus obliterare conatur, atque omni ratione diligenter cauet, ne qua in Ecclesia Dei summi illius & immensi beneficij, quo semetipsum Christus dedit redemptionem pro nobis, fiat repræsentatio. His ex animi sui sententia confectis, tùm demùm
Psalm. 13. & 52. eò peruenit, quò tendebat initio, vt dicat impius, dicat insipiens in corde suo, non est Deus. Non est Deus in hoc sacramento, nõ est in eo corpus Christi, merus est panis pistorius, cui diuinos honores tribuere, est idololatram esse. Hoc si callida & truculenta illa bestia statim initio per mẽbra sua dixisset, nullo negocio semota quauis cunctatione fuisset obstructum os loquentium iniqua, neq; facilè quenquam in nassam suam pertraxisset, vt tam impię voci auscultaret, eique fidem haberet. Verùm, vt dictum est, paulatim irrependum in animos hominum, atque ijs gradibus, qui iam enumerati sunt, incedẽdum esse putauit, quod sciret extremè impiam doctrinã non ita subitò Christiano homini persuaderi posse.

De Eucharistia disputatio fugienda. Quamobrem quicunque Catholicam & orthodoxam fidem amplectitur, diligenter sibi caueat ab his serpentis insidijs, qui nunquam calcaneo nostro insidiari cessat. Cauendi autem hæc est ratio,

Caput XXXIX.

tio, si omnem disputationẽ fugerit de hoc sacramento, in quo stultam Deus fecit sapientiá huius mundi. Nusquá enim Dei maior est tẽtatio, quàm in hoc sacramento, in quo tentat nos Deus, vtrum credamus illi. Noluit Adam credere Deo, dicenti: In quacunque die comederitis ex hoc ligno, morte moriemini: credidit serpenti decipienti, cùm diceret: Aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij. Credidit quod non videbat: nam in illo fructu ligni virtutẽ tantæ rei effectiuam, quá serpẽs promisit, oculis non cernebat. Credidit serpẽti diabolo, nõ credidit creatori suo deo, quo illius peccato facti sumus oẽs rei mortis æternæ. Sacrilegiũ illud per istud eucharistiæ sacramẽtũ emẽdari deus voluit, vt sine vlla dubitatiõe crederemus filio dicẽti: Accipite & comedite, hoc est corpus meũ: non aũt crederemus serpẽti decipiẽti, hoc non est corpus Christi, sed figura eius. Sicut cibũ à deo vetitum Adam gustando è vita beata excidit, sic nos, quẽ Christus pręcepit cibũ mãducátes, et verbo eius credẽtes, ad vitá per illũ amissá redire oportet.

1. Cor. 1.

Fides probatur in Eucharistia.

Gene. 2.

Quamobrem non quærat homo Christianus cum Capharnaitis: Quomodo hîc potest nobis carnem suam dare ad manducandum, sed captiuet intellectum suum in obsequium Christi. Dicat quicquid velit: omnis homo mendax, nos credamus ei, qui solus est verax, DEO. Ipse dixit & facta sunt. Ipse dixit: Hoc est corpus meum: ipse dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Credamus veritati de veritate sui corporis nos admonenti, nec deinceps quęramus, quomodo. Non est impossibile apud Deũ omne verbum. Etiamsi angelus de cœlo

Corpus & sanguinem Christi verè esse in Eucharistia.

Ioan. 6.

Psal. 115.

Rom. 3.

Psal. 148.

Ioan. 6.

Lucæ. 1.

nobis

XXXIX. nobis aliud annũciaret, quàm quod Christũ Dei filium dicentem audimus, anathema sit, non ei credamus. Non potest mentiri veritas. Verbum Domini manet in æternum. Sensus nostri falli possunt: Christus, qui est veritas, neque falli potest, neq; fallere. Viderat Petrus Christũ in monte transfiguratum, audiuerat vocem de cœlo allatam: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè placui, ipsum audite: & tamen habemus, inquit, firmiorem propheticum sermonem. Certius illi visum est & firmius, quod à Propheta scriptum legerat, quàm vox de cœlo allata, quam auribus audierat. Si propheticus sermo tam illi certus visus est, quantò nobis certior videri debet Christi sermo, qui Prophetas inspirauit? Qua de re sic aliquando scripsit Ambrosius: Sermo Christi conficit hoc sacramentum. Quis sermo Christi? Nempe is, quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est cœlum. Iussit Dominus, & facta est terra. Iussit Dominus, & facta sunt maria. Iussit Dominus & omnis creatura generata est. Vides ergò quàm operatorius sit sermo CHRISTI. Si ergò tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quę nõ erant: quantò magis operatorius est, vt sint quæ erát, & in aliud commutentur? Cœlum non erat, mare non erat, terra non erat. Sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ergò tibi vt respondeam, non erat corpus Christi ante cõsecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quòd iam corpus est Christi. Ipse dixit, & factum est: ipse mandauit, & creatum est. Et alio loco: Fortè dicas: Aliud video, quomodo tu mihi asseris

Galat. 1.
Esaiæ 40.
Matt. 9.
2. Petri 1.
Lib. 4. de sacramento cap. 4.
Sermo Christi operatorius est.
Psalm. 148.
De ijs qui initiantur mysterijs cap. 9.

ris, quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis, vt probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioremq; vim esse benedictionis, quàm naturę, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. Virgam tenebat Moses, proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgae naturam reuertitur. Vides igitur Prophetica gratia bis mutatam esse naturam, & serpentis, & virgae? Ac post multa alia exempla eius generis ex veteri Testamento producta, subiungit. Quòd si tantùm valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret: quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? Nã Sacramentum istud quod accipis, Christi sermone cõficitur. Quod si tantũ valuit sermo Eliae, vt ignẽ de cœlo deponeret: non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quae sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis, incarnationisque exemplo astruamus mysterij veritatem. Nunquid naturę vsus praecessit, cùm Iesus Dominus ex Maria nasceretur? Si ordinem quaerimus, viro mixta fœmina generare consueuit. Liquet igitur, quòd praeter naturae ordinem virgo generauit & hoc, quod conficimus corpus, ex virgine, est. Quid hîc quaeris naturae ordinem in Christi

CAP. XXXIX. Benedictionis maior vis q̃ naturae.

Exo. 4.

4. Reg. 1.

corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine. Eusebius quoque Emissenus, inquit: Sicut quicunque ad fidem veniens ante verba baptismi adhuc in vinculo est veteris debiti, his verò commemoratis, mox exuitur omni fæce peccati: ita quando benedicendi verbis cœlestis creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequam inuocatione summi numinis consecrentur, substantia illic est vini: post verba autem Christi corpus, & sanguis est Christi. Quid mirum autem est, si ea, quæ verbo creare potuit, possit creata conuertere? imò iam minoris videtur esse miraculi, si id, quod ex nihilo agnoscitur cōdidisse, iam conditum in melius valeat commutare. Require quid ei possit esse difficile, cui facilè fuit visibilia & inuisibia voluntatis imperio suscitare: cui facilè fuit hominem de limi materia figuratum, imaginem etiam suæ diuinitatis induere, cui promptū est eum rursum reuocare de inferis, restituere de perditione, reparare de puluere, de terra in cœlum leuare, de homine Angelum facere: corpus humanum conforme corpori claritatis suæ reddere, & figmentum suum in regni sui consortio sublimare, vt qui corpus nostræ fragilitatis assumpserat, nos in corpus suę immortalitatis assumat. Ad quam gloriosam resurrectionem pijs vos operibus præparare dignetur, qui regnat in secula seculorum, Amen. Hæc Eusebius Emissenus Homil. quinta de Paschate.

Panis & vini in consecratione in corpus verū Christi & sāguinē transsubstātiatio.

Neque dissimilia his apud Ioannem Damascenum in quarto libro de fide orthodoxa reperire licet.

Cap. 14.

Cyrillus Hierosolymitanus.

Cyrillus quoq; Hierosolymitan⁹ Gręcus (cuius cateche-

CAP. XXXIX.

catecheses cõmunicauerat nobiscũ, Romæ cùm
essemus, Guilhelmꝰ Scirletus Protonotariꝰ Apo
stolicus, vir pius & doctus, neq; mediocri triũ lĩ-
guarũ peritia prędítus, quá etiam ob causam dig
nus est à Pio quarto Põtifice iudicatus, qui in sa-
crũ (Cardinaliũ collegiũ proximè superiore an-
no referretur) in quarta sua catechesi, quá de hoc
sacramento conscripsit, ijs verbis vtitur: καὶ αὐτὴ
τοῦ μακαρίου παύλου ἡ διδασκαλία ἱκανὴ καθέστηκεν ἣν
πληροφορῆσαι ὑμᾶς περὶ τῶν θείων μυστηρίων, ὧν κα-
ταξιωθέντες, σύσσωμοι καὶ σύναιμοι τοῦ χριστοῦ γεγόνα-
τε. αὐτὸς γὰρ ἀρτίως ἐβόα, ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρε-
δίδοτο ὁ κύριος ἡμῶν Ιησοῦς χριστὸς, λαβὼν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς,
λέγων: λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ λα-
βὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, εἶπε: λάβετε, πίε-
τε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα. αὐτοῦ οὖν ἀποφηναμένου,
καὶ εἴποντος περὶ τοῦ ἄρτου, τοῦτό μου ἐστὶ σῶμα, τίς
τολμήσει ἀμφιβάλλειν λοιπόν; καὶ αὐτοῦ τοῦτο διαβε-
βαιωσαμένου, καὶ εἴποντος: τοῦτό μου ἐστὶ αἷμα, τίς ἐν-
δοιάσει ποτε, λέγων μὴ εἶναι αὐτοῦ αἷμα; τὸ ὕδωρ, πο-
τὲ εἰς οἶνον μεταβέβληκεν, οἰκεῖον αἵματι ἐν Κανὰ τῆς
Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἀξιόπιστός ἐστιν οἶνον μεταβάλ-
λων εἰς αἷμα; εἰς γαμὸν σωματικὸν κληθεὶς ταυτὴν
ἐθαυματούργησε τὴν παραδοξοποίαν, καὶ τοῖς υἱοῖς
τοῦ νυμφῶνος, οὐ πολὺ μᾶλλον τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ
σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος δωρησάμενος ὁμολογη-
θήσεται. ὥστε μετὰ πάσης πληροφορίας, ὡς σώματος καὶ
αἵματος μεταλάμβανομεν χριστοῦ; ἐν τύπῳ γὰρ ἄρτου
δίδοταί σοι τὸ σῶμα, καὶ ἐν τύπῳ οἴνου δίδοταί σοι τὸ
αἷμα ἵνα γένῃ μεταλαβὼν σώματος καὶ αἵματος χριστοῦ,

συνσωμος

σύνσωμος καὶ σύναιμος αὐτῷ, οὕτω γὰρ καὶ χριστοφόροι γινόμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος, εἰς τὰ ἡμέτερα ἀναδεδεγμένοι μέλη. οὕτω, κατὰ τὸν μακάριον Πέτρον, θείας κοινωνοὶ φύσεως γινόμεθα. ποτὲ Χριστὸς τοῖς ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἔλεγεν: ἐὰν μὴ φάγετέ μου τὴν σάρκα, καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ἐκεῖνοι μὴ ἀκηκοόθες πνευματικῶς τῶν λεγομένων, σκανδαλισθέντες ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, νομίζοντες, ὅτι ἐπὶ σαρκοφαγίαν αὐτοὺς προτρέπεται. ἦσαν ἐν παλαιᾷ διαθήκῃ ἄρτοι προθέσεως, ἀλλ' ἐκεῖνοι παλαιᾶς ὄντες διαθήκης, τέλος εἰλήφασιν. ἐν δὲ τῇ καινῇ διαθήκῃ, ἄρτος οὐράνιος. καὶ τὸ ποτήριον σωτηρίου, ψυχὴν καὶ σῶμα ἁγιάζοντα. ὥσπερ ὁ ἄρτος σώματι κατάλληλος, οὕτω καὶ ὁ λόγος τῇ ψυχῇ ἁρμόδιος. μὴ πρόσεχε οὖν ὡς ψιλοῖς τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ, σῶμα γὰρ καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ καὶ ἡ αἴσθησίς σοι τοῦτο ὑποβάλλει, ἀλλὰ ἡ πίστις σὲ βεβαιούτω. μὴ ἀπὸ τῆς γεύσεως κρίνῃς τὸ πρᾶγμα ἀλλ' ἀπὸ τῆς πίστεως πληροφορὸν ἀνενδοιάστως, σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ καταξιωθεὶς, καὶ ὑπαγόρευε σοι Δαβὶδ τὴν δύναμιν, λέγων: ἡτοίμασας ἐνώπιον μου τράπεζαν, ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἐστι: πρὸ τῆς σῆς παρουσίας, τράπεζαν οἱ δαίμονες τοῖς ἀνθρώποις ἡτοίμασαν, ἠλγυμένην καὶ μεμιασμένην καὶ διαβολικῆς πεπληρομένην δυνάμεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν σὴν παρουσίαν ὦ δέσποτα ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν. ὅταν ἄνθρωπος λέγῃ θεῷ ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν, τί ἄλλο σημαίνει, ἢ τὴν τράπεζαν, ἣν ὁ θεὸς ἡμῖν ἡτοίμασεν ἐξ ἐναντίας; ἀντὶ τοῦ, ἐκ τοῦ ἐναντίον ἀντικειμένην τοῖς δαίμοσι, καὶ μάλα εἰκότως. ἐκείνη μὲν γὰρ κοινωνίαν εἶχε δαιμόνων. αὕτη δὲ κοινωνίαν θεοῦ. ἐλί-

πανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου, ἐλίπανε σου τὴν κεφα- CAP
λὴν ἐπὶ μετώπου διὰ τὴν σφραγίδα ἣν ἔχεις τοῦ θεοῦ, ἵνα XXXIX.
γένησαι εἰς τύπωμα σφραγίδος ἁγιάσματος θεοῦ. καὶ τὸ
ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτισον. ὁρᾷς ἐνταῦθα
ποτήριον λεγόμενον, ὃ λαβὼν ἰησοῦς μετὰ χεῖρας, καὶ εὐχα-
ριστήσας, εἶπε: τοῦτο μου ἐστι τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκ-
χυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦτο καὶ σολομὼν
ταύτην αἰνιττόμενος τὴν χάριν ἐν τῷ ἐκκλησιαστῇ, λέγει:
δεῦρο φάγε ἐν εὐφροσύνῃ τὸν ἄρτον σου τὸν πνευματι-
κόν. δεῦρο καλεῖ, καὶ εἰς τὴν σωτήριον καὶ μακαριοπο-
ιὸν κλῆσιν. καὶ πίε τὸν οἶνον σου τὸν πνευματικόν,
οἶνος καὶ ἔλαιον ὑπὲρ κεφαλὴν σου ἐκχείσθω. ὁρᾷς αὐτὸν καὶ
τὸ μυστικὸν αἰνιττόμενον χρίσμα; καὶ διαπαντὸς ἔστω σου
τὰ ἱμάτια λευκά, ὅτι εὐδόκησε κύριος τὰ ποιήματά σου.
ἀποδυσάμενος τὰ παλαιὰ ἱμάτια καὶ ἐνδυσάμενος τὰ
πνευματικά, λευκὰ χρὴ λευσχημονεῖν διὰ παντός. οὐ
πάντως τοῦτο λέγομεν, ὅτι σε δεῖ λευκὰ ἱμάτια περιβεβλῆ-
σθαι ἀεὶ, ἀλλὰ τὰ ὄντως λαμπρὰ καὶ λευκὰ ἀναγκαῖον
ἐστὶ περιβεβλῆσθαι. ἵνα λέγῃς κατὰ τὸν μακάριον ἠ-
σαΐαν: ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μου ἐν τῷ κυρίῳ, ἐνέδυσε
γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περί-
έθηκέ με. ταῦτα μαθὼν, καὶ πληροφορηθεὶς, ὡς ὁ φαινόμε-
νος ἄρτος, οὐκ ἄρτος ἐστὶν εἰ καὶ τῇ γεύσει αἰσθητός, ἀλλὰ
σῶμα χριστοῦ. καὶ ὁ φαινόμενος οἶνος, οὐκ οἶνος ἐστὶν. εἰ
καὶ ἡ γεῦσις τοῦτο βούλεται, ἀλλὰ αἷμα χριστοῦ, καὶ ὅτι πε-
ρὶ τούτου ἔλεγεν ὁ δαβὶδ ψάλλων. καὶ ἄρτος καρδίαν
ἀνθρώπου στηρίζει. τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ στη-
ρίζου τὴν καρδίαν, μεταλαμβάνων αὐτοῦ ὡς πνευμα-
τικοῦ, καὶ ἱλάρυνον τὸ τῆς ψυχῆς σου πρόσωπον, ὁ
γένοιτο σε ἀνακεκαλυμμένην ἔχοντα ἐν καθαρᾷ συνει-
δήσει θεᾶσθαι αὐτοῦ τὴν δοξαν, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυ-

CAP XXXIX. ρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ΑΜΗΝ.
Quæ nos ita in Latinam linguam conuertimus.
Cyrilli Hierysolymitani catechesis quarta. Vel ipſa beati Pauli doctrina abundè ſufficere videtur, vt certam vobis de diuinis myſterijs fidem faciat, quibus digni redditi, concorpores, ita vt dicam, & conſanguinei Chriſti facti eſtis. Ipſe enim nuper clamauit, quòd in nocte, qua tradebatur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, accipiens panem, & gratias agens fregit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meũ.

1. Cor. 11. Et accipiens calicem, & gratias agens, dixit: Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus. Cùm igitur ipſe de pane pronunciauerit ac dixerit, hoc eſt corpus meum, quis audebit deinceps ambigere? Et cùm idem ipſe tam aſſeueranter dixerit, hic eſt ſanguis meus, quis vnquam dubitauerit, vt dicat nõ

Matth. 16. Ioan. 2. eſſe eius ſanguinem? Aquam olim in vinum conuertit in Cana Galilææ, quod quandam habet cũ ſanguine propinquitatem. Et eum parum dignũ exiſtimabimus cui credamus, quod vinum in ſanguinem tranſmutet? Ad eas nuptias, quibus corpora copulantur vocatus, præter opinionem omnium hoc fecit miraculum: Et non multò magis ſic eum corpus & ſanguinem ſuum fruenda nobis donaſſe, perſuaſum firmiter habebimus, vt ea cum omni certitudine tanquàm corpus ipſius & ſanguinem ſumamus? Nam in ſpecie panis dat no-

Corpus Christi verũ sub panis, & sanguinem Christi verũ sub spe- bis corpus, & in ſpecie vini dat nobis ſanguinem: vt cũ ſumpſeris corpus & ſanguinẽ Chriſti efficiaris, vt ita dicã, cõcorporeus & cõſanguineus eius. Sic enim efficimur Chriſtophori, hoc eſt, Chriſtũ in corporibus noſtris ferẽtes, cũ corpus eius & ſanguinẽ in mẽbra noſtra recipimus: ſic ſecũdũ diuũ

CAP. XXXIX.

Petrum diuinę naturę consortes reddimur. Olim cum Iudæis Christus disserens: Nisi manducaueritis, inquit, carnem meam, & biberitis meũ sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Cùm autẽ illi, quæ dicta fuerant, non spiritualiter accepissent, offensi abierunt retrô, putabant enim, quòd eos ad manducandas carnes, hortaretur. Erant & in veteri testamento panes propositionis, verùm illi cùm fuerint veteris testamenti, finem iam ceperunt. In nouo verò testamento, panis est cœlestis & calix salutaris, quæ & animã, & corpus sanctificant: Quemadmodum panis corpori congruit, sic sermo hic animæ competit. Quamobrem, non sic hęc attendas velim, tanquam sint nudus & simplex panis, nudum & simplex vinum: corpus enim sunt & sanguis Christi. Nam etiamsi sensus illud tibi renunciat, fides tamen te confirmet. Ne iudices rem ex gustu: sed te citra vllam dubitationem fides certum reddat, quod sis dignus factus, qui corporis & sanguinis Christi particeps fieres. Cuius rei quę sit vis, explicat tibi Dauid, dicens: Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me. Hoc est autem quod dicere vult: Ante aduentum tuum mensam dęmones hominibus parauerũt plenam doloris, pollutã, & refertã omni potẽtia diabolica: sed posteaquàm tu aduenisti, ô Domine, parasti in conspectu meo mensam. Quando dicit homo, parasti in conspectu meo mensam, quid aliud significat quàm mysticã illam mensam, quam nobis Deus pręparauit ex aduerso: hoc est, quę planè sit aduersa & opposita dęmonibus. Et rectè id quidem: illa enim communionem habebat cùm dęmonibus,

cie vini nobis dari, clarè exponit.
2. Pet. 1.
Ioan 6.
Exod. 15.
Psalm. 22.

nibus, hæc verò communionem habet cum Deo. Impinguasti in oleo caput meũ. Impinguauit caput tuum in fronte per signaculũ quod habes dei, vt per illud efficiare vas sanctificatum Deo. Et calix tuus inebrians quàm præclarus est. Vides hîc calicem vocari, quem cùm accepisset Iesus in ma-
Matth. 26. nus suas, & gratias egisset, dixit: Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorũ. Propterea Salomon quoque cùm gratiã hanc in Ecclesiaste significare vellet: Vade inquit, comede in lætitia panem tuum spiritualem, veni ad salutarem, & quę te beatum reddere possit vocationem, & bibe vinũ tuum spirituale, vinum & oleum super caput effundantur: (Vides quemadmodum alludat ad mysticũ Chrisma) & omni tempore vestimenta tua sint candida, quia Deo placent opera tua. Posteaquàm semel exuisti vetera vestimenta, & induisti alba spiritualia, semper te candidis vestitum esse oportet. Nõ hoc dicimus, vt quoquo modo vestimentis albis induare semper, sed quæ verè nitida sunt & alba, ea te induere oportet: vt cum beato Esaia dicere queas: Exultet anima mea in Domino. Hæc cùm didiceris, & cùm certò persuasum tibi fuerit, quod qui videtur panis, non panis est, quamuis talis gustui videatur, sed corpus CHRISTI: & quod videtur vinum, non vinum est, quamuis ita gustus censeat, sed sanguis Christi. Et quoni-
Psalm. 103. am de hoc dixit Dauid psallens: Et panis cor hominis confirmat, vt exhilaret faciem in oleo, confirma cor tuum, cùm illum sumpseris tanquàm spiritualem cibum, & exhilara animæ tuæ faciem. Vtinam autem hac facie reuelata, cũ pura con-

conſcientia videre tibi contingat ipſius gloriam in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amē.

Animaduerte Lector diligenter, quòd non dicit in pane, vel ſub pane, vel cum pane, ſed ἐν τύπῳ hoc eſt, in ſpecie vel ſub ſpecie panis, dat nobis corpus. Non dicit in vino, vel ſub vino, vel cum vino, ſed ἐν τύπῳ, hoc eſt, in ſpecie vel ſub ſpecie vini, dat nobis ſanguinem. Verùm & illud accuratiùs expēde quod dicit: Qui videtur panis, non panis eſt, quamuis talis guſtui videatur, ſed corpus Chriſti. Et quod videtur vinum, non vinum eſt, quamuis ita guſtus cenſeat, ſed ſanguis Chriſti. Quaſi diceret: Eſt quidem ibi ſpecies panis & vini, ſed res ipſa non eſt. Manente enim ſpecie, res ipſa, hoc eſt panis, in ſubſtantiam corporis, & vinum in ſubſtantiam Chriſti ſanguinis transformatur vel tranſelementatur.

Sed & Auguſtinus in ſermone quodam: Hoc accipietis, inquit, in pane, quod pependit in cruce: & hoc accipietis in calice, quod effuſum eſt de Chriſti latere. Erit enim illi mors & non vita, qui mendacem putauerit vitam. Neque multò ſecùs Ioannes Chryſoſtomus, qui fuit Auguſtini æqualis: Num vides, inquit, panem? Num vinum? Num ſicut reliqui cibi in ſeceſſū vadūt? Abſit. Ne ſic cogites. Quemadmodū enim, ſi cera igni adhibita illi aſsimilatur, nihil ſubſtantię remanet, nihil ſuperfluit: ſic & hîc puta miſteria cō ſumi corporis ſubſtātiæ. Atque Ioannes Damaſcenus cū pleraque ſcripſiſset in eandē ſententiā,

August. ad Neophitos

Ho. de Euchariſt. in Encenijs.

Li. 4. ca. 14

Matth. 26 Ioan 6.

ſicut ex Ambroſio citauimus, ſubiungit poſteà: Non eſt figura, panis & vinum, corporis & ſanguinis Chriſti: abſit enim hoc: ſed eſt ipſum corpus Domini deificatum: ipſo Domino dicente: HOC EST MEVM (non figura corporis) ſed corpus: & non figura ſanguinis, ſed ſanguis. Et ante hoc ipſis Iudæis: Quoniam niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Et rurſus: Qui manducat me, viuet. Ac Damaſceno poſterior Theophylactus: Attende, inquit, quòd panis, qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam carnis Domini, ſed ipſa caro Domini. Non enim dixit, panis quem ego dabo, figura eſt carnis: ſed caro mea eſt. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per myſticam benedictionem, & acceſſionem Sancti ſpiritus, in carnem Domini. Qui verò multò fuit vetuſtior Euſebius Emiſſenus, verba cœnæ domini exponens. Exponit, inquit, Dominus in hoc loco quod ſignificaret cùm alibi diceret: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ecce ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Panem & vinum virtute ineffabili in ſui corporis & ſanguinis ſubſtantiá conuertit. Sicut enim Dominus & viuebat & loquebatur, & tamẽ à diſcipulis ſuis comedebatur & bibebatur, ita modò integer & incorruptus manet, & à fidelibus ſuis in panis & vini ſacramẽto quotidie bibitur & manducatur. Niſi enim panis & vinũ in eius carnẽ & ſanguinẽ

In ca. 6. Ioannis.

Euſeb. ho. in domin palmarum

verte-

verterentur, nunquã ipse corporaliter manducaretur & biberetur. Mutantur enim ista in illis, comeduntur & bibuntur illa in istis: quod qualiter fiat ipse solus nouit, qui omnia potest & omnia nouit. Dixit enim tũc per se, dicit & modò per suos ministros. Hoc est corpus meũ. Et tãta est eius verbi virt⁹ & efficacia, vt statim fiat quod dicitur.

Et hoc aliquot seculis posterior, vir doctissimus Rupertus Abbas Tuitiẽsis, qui vixit ante annos quadringentos. Nónne hîc idem Euangelista Ioannes dicit in Apocalypsi? Si quis apposuerit ad hæc, apponat super illũ Deus plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis Prophetiæ libri huius, auferat Deus partẽ eius de libro vitæ. Nunquid verò minus timenda est hîc illa maledictio, vt nõ detrahamus vel apponamus quicquam verbis dicentis, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur? hic est sanguis meus? Cùm enim illo dicente, hoc est corpus meũ, nos subauditionẽ apposuerimus, dicentes figuratiuũ, vel per similitudinem dictũ, cùm, inquã, illo dicente, hoc est corpus, nos dixerimus, hoc significat corpus, nónne multum est, quod apponimus, vel parua demutatiõe detrahimus, & sensum generamus, quẽ tantus auctor Deus & homo nunquã est loquutus, nec ascendit vnquã in cor eius? Nempè cùm obijcit quis, suisq; scriptitat in schedulis, quòd itidem dixerit eadẽ veritas: Ego sum vitis, tam audacter quàm imperitè in argumentũ mendosum illud attrahit: cùm statim subsequentia verba dicentis, sicut palmes non potest fructum ferre à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis, manife-

Rupertus.

Apoc. vlt.

Obiectio.

Ioan. 15.

Solutio.

festè per similitudinem dictum compellant intelligi, præsertim cùm non signanter dixerit, ego sum hæc vitis, sicut signanter dixit, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, apposita protinus descriptione veræ proprietatis de corpore inquiens, quod pro vobis tradetur, de sanguine autem, qui pro multis effundetur. Igitur ne veniant super nos plagæ nouissimæ, neque apponimus, neque diminuimus quicquam diuinæ definitioni vel descriptioni, quam incarnatum verbum ore proprio depromsit. Imò quia perfecta charitas foras mittit timorem, non tam plagarum timore, quàm veritatis amore cõfitemur, quòd panis iste corporeus, postquâm signauerit eum pater, & vinũ hoc expressum acinis pręsentibus, mox vt eodẽ signo signatum est per manus Ecclesiæ dicentis, vt nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi: vsque in mei memoriam facietis, corpus & sanguis eius, qui huius traditionis auctor est, & hoc sacrificiũ ipse Christus est: cuius passionis, vt sacrificiũ fieret à Deo patre in veritate signatum est. Docet idem, tres modos esse essentiæ quibus Christi corpus est in Eucharistia, quarto autem differre. Est enim nomine, re atq; effectu. Est nomine, quia summus cœlorũ Pontifex, qui cùm sit ipsa veritas, nomina non vana rebus imponere solet, adeò fortiter hoc nomen impressit, vt non solûm diceret, hoc vocetur corpus meum, hic vocetur sanguis meus, sed hoc est, inquit, corpus meum: hic est sanguis meus. Est etiam re, quia nimirũ sanctum sanctorũ est, quia verè in illa specie, qua traditus & lanceatus est,

1. Ioan. 4.

In Canone Missæ.

Corpus Christi in Eucharist. quomodo sit & tribus modis in ea esse docetur.

est, ipse sanctus sanctorum est. Est nihilominus effectu, quia quàm verè in illa specie, qua pepẽdit in cruce, remissionem peccatorum operatus est omnibus, qui illam expectabát ab origine mũdi cũ fide, sine legalibus fidei sacramẽtis à iusto Abel vsq; ad latronem, quem in cruce confitentem suscepit, tam verè in ijsdem speciebus panis & vini eãdem remissionem operatur omnibus, qui sunt ingressi, vel ingrediuntur ad eá fidem, postquàm illa species hinc transiuit, & in cęlum sese recepit. Quartò idem specie differt, quod & plurimũ prodest: nõ modò ne color & sapor humani sanguinis horrorem sumentibus illum faciat, sed vt competenti antidoto nimia parentũ nostrorum curetur credulitas. Crediderũt enim deceptori diabolo in eo, quod non videbant, videlicet quod illi signo consequendæ diuinitatis effectiua virtus inesset, & comedentes mortui sunt. Credam⁹ econtrà fideli salutori Deo, in eo quod non videmus, scilicet panẽ & vinũ in verã corporis & sanguinis transiuisse substantiam: vt comedentes atque bibentes viuamus in æternũ.

Ac reperiuntur quidem veteres, figuram, signum, similitudinem, exemplar, sacramentum hoc appelasse: verùm non ita, vt ideô veritatem in eo corporis & sanguinis Christi negarent. Nam & Paulus quod Christus à morte ad vitam resurrexit, nostri à morte peccati, ad vitam gratiæ resuscitationis similitudinem esse vult. Nũquid ideò veram fuisse mortem, veram Christi resurrectionem negauit? Dicit idem Paulus de Christo, quod sit in similitudinem hominũ factus, num ideô nõ eũ verũ hominẽ esse dicimus?

Eucharist. nonnũquã figura, signum, similitudo, & exemplar dicitur & explicatur.
Rom. 6.
Coloss. 1.
Hebr. 1.

Vocat

vocat idem Christum imaginem inuisibilẽ Dei, & figuram substantiæ Patris, erit autem quisquã tam excors, vt propterea Christum Deum inuisibilem, & eiusdem esse cum Patre substantię negare audeat? Itaque nihil impedit, quò minus idem mysterium & sit veritas, & figura dicatur. Quemadmodum pluribus id verbis Rabanus in suo libro, quem de Sacramento Eucharistiæ inscripsit, ostendere conatur. Proferunt Augustini verba Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus, & Algerus: corpus Christi & veritas & figura est: Veritas, dum corpus Christi & sanguis virtute spiritus in verbo ipsius, ex panis viniq; substantia efficitur. Figura verò, quod exterius sentitur.

Rom 6. Collos. 1. Hebr. 1.

Cap. 12.

Ex quibus Augustini verbis apertè videre licet id, quod ipsi quoque sensus nobis renunciant, aliud esse quod videtur, aliud quod intelligitur. Neque enim quæ videntur species panis & vini, sunt ipsum Christi corpus: quod sub illis realiter continetur, sed rectè dici possunt figurę quędam, siue exemplaria Christi corporis. Repręsentant enim nobis illud Christi corpus exangue, quod in cruce pro nobis pependit: simul & sanguinem, qui fusus est ibidem in remissionem peccatorum nostrorum, quod exangue corpus, & cruor ab illo separatus, nequaquã sub istis speciebus continetur, sed est ibi verus & integer Christus, cum carne, sanguine, anima, & diuinitate sua, qualis à Thoma post resurrectioné visus fuit & palpatus. Repræsentant prętereà istæ species mysticum Christi corpus, quæ est colligatio Christianorum ad inuicem, velut membro-

In Euchari stia species quid repræsentent.

membrorum ſub vno capite. Vocauit etiam Damaſcenus hæc myſteria exemplaria futurorū, verùm quo ſenſu ipſe interpretatur, dicens: Non quòd non verè exiſtant corpus & ſanguis Chriſti, ſed quòd nunc quidem per ipſa participes reddimur Chriſti diuinitatis; tunc autem videbimus eum ſicuti eſt, facie ad faciem. Hoc & Cyprianus indicat, dicens; Panem angelorum ſub ſacramento manducamus in terris, eundem ſine ſacramento manifeſtius edemus in cœlis, non miniſterio corporali, ſępè repetitis actionibus ad eundem reuertentes, ſed conſummato ſacerdotio noſtrò, erit & permanebit perpetua & ſtabilis, implens & reficiens nos ſufficientia, qua ꝓferet ſe palàm, abſque vllis integumentis, omnibus conſpicabilis, ſummi pręſentia ſacerdotis.

CAP. XXXIX. Li. 4. ca. 14

In ſerm de cœna domini.

Itaque ante quadringentos etiam annos, illa fuerunt Auguſtini verba Catholicis obiecta, quę ex libro ſententiarum Proſperi citant ijdem illi, quorum ſuprà meminimus. Sicut ergò cœleſtis panis, qui verè Chriſti caro eſt, ſuo modo vocatur corpus Chriſti, cùm reuerà ſit ſacramentum corporis Chriſti, illius videlicet, quod viſibile, palpabile, mortale in cruce poſitū eſt, vocaturq; ipſa carnis immolatio, quę ſacerdotis manibus fit, Chriſti paſsio, mors, crucifixio, non in rei veritate, ſed ſignificante myſterio: Sic ſacramentū fidei, quo baptiſma intelligitur, fides eſt. Vnde idem beatus Auguſtinus ad Bonifacium: Nónne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in ſacramento, non ſolùm per omnes Paſchę ſolennitates, ſed omni etiam die pro populo immolatur, nec vtique mentitur, qui interrogatus eum

Auguſt. ad Bonifaciū.

eum responderit immolari. Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacraměta non essent. Ex hac autem similitudine, pleraque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Sicut enim secundum quendam modũ sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita sacramentum fidei, fides est. Quod ibi dicit Augustinus, secundum quendam modum, non excludit præsentiam realem corporis Christi, sed singulari modo quodam ibi veritaté adesse declarat. Quem alio quodam loco explicat, id est, non vt videatur, quia non hoc corpus, inquit, quod videtis comesturi estis, sed spirituali modo, non sensibus exposito, nec illo manifesto modo, quomodo in cœlo contemplabimur.

Sacramẽtũ corporis Christi, corpus Christi est.

Fidei sacramẽtum fides est.

Sed audiamus, quid ijs olim responderit Algerus: Notandum, inquit, est, immolationem, quá non rei veritate dixit fieri, sola similitudine sacramenti veram immolationem Christi repræsentantis mortẽ, passionem, crucifixionem ipso mysterio significãte debere intelligi: sicque baptisma quod est sacramentum fidei non in rei veritate, sed sola similitudine fidẽ dici. Quod verô verã carnẽ Christi suo modo corpus Christi dixit vocari, cũ re vera sui ipsius sacramẽtum sit, nõ ita intelligẽdum, quasi nõ verè dicatur corpus Christi, sed suo modo, id est, sibi singulariter proprio: quia cũ omne corpus sit visibile atq; palpabile, solũ corpus Christi post resurrectionẽ mutata natura nõ substãtia, nõ est corporale, sed spirituale, inuisibile, vt dictũ est superius. Quod verô dixit

Algerus li. 31. de sacramento Eucha. ca 18.

ad

Caput XXXIX.

ad Bonifacium, sicut sacramentum corporis Christi secundum quendam modũ corpus Christi est, ita sacramentum fidei fides est, intelligendum est de forma panis & vini, quæ non verè, sed figuratè & nuncupatiuè dicitur corpus Christi. Quia igitur Augustinus ad comprobandum, quòd sacramentum fidei, fides diceretur, duas similitudines dedit, vnam actualis Sacramenti, immolationis scilicet imaginariæ: alteram verò realis, formæ scilicet panis & vini, vt sicut immolatio imaginaria figuratè vocatur mors, crucifixio Christi: & sicut forma panis & vini figuratè vocatur corpus Christi, sic sacramentum fidei, scilicet baptisma figuratè vocatur fides: Notandum, quòd in altera harum similitudinum, cœlestem panem, qui verè Christi caro est, non communi, sed suo & quasi & proprio modo corpus Christi vocari dixit: Quia scilicet corpus illud nõ corporale, sed spiritale & diuinum præ omnibus corporibus singulariter vidit: In altera autem sacramẽtum corporis Christi, id est, formam panis, absolutè secundũ quendam modum corpus Christi dixit, quia communi figura non existentium, quod dicuntur, illud dici corpus Christi notauit. Quod autem inuisibile corpus Christi sacramentum visibilis corporis Christi dixit, intelligibiliter tantùm per exteriorem aliquam actionem, & non sensualiter accipiendum est. Quomodo enim more cæterorum Sacramentorum visibiliũ, id quod videri non potest rei visibilis esse potetit signũ, nisi exterioris alicuius actionis circa se imaginem habuerit? Hæc Algerus.

Caput XXXIX.

Guimũdus cõtra Berẽgariũ li. 2.

Guimundus verò eadem Augustini verba adferẽs, Hoc, inquit, libera facultate intelligere possumus dictum esse de manna, vel de pane, vel vino Melchisedech, vel de aliquo veterum sacrificiorum, quę sacramenta corporis & sanguinis Christi fuerunt. Possunt enim quodammodò per figuram corporis & sanguinis Christi appellari, sicut petra vocatur Christus. Et ideò non satis attendit homo quid apponat. Nam si ex abundantia de sacramentis quoque altaris nostri id velimus accipere, fidelis & facilis intelligentia patet. Cùm enim sacramenta nostra sint substantiuè corpus illud quod est filij Dei proprium, sunt quodammodò per figuram ipsum corpus Christi, cuius sacramenta sunt, id est, Ecclesia. Quod in expositione super Ioannem confirmat Augustinus his verbis: Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia. Huius rei sacramentum, id est, vnitatis corporis & sanguinis Christi alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum in dominica mensa præparatur, & de dominica mensa sumitur. Idem in quodam sermone de sacramentis: Quia passus est, inquit, pro nobis, commendauit nobis in istô sacramento sanguinem suum & corpus, quod etiam fecit, & nos ipsos: nam & nos ipsius corpus facti sumus per misericordiam ipsius, & quod accepimus nos sumus. Ecce quomodo cibũ & potum altaris, dixit esse quodammodo societatem corporis, quod est Ecclesia: Non quod ipse cibus et potus sit ipsa societas, sed ipsius societatis sacramentum: Et hoc quod accepimus dixit quodammodo esse nos, quia nostri sacramentum. Ita ergò

Caput XXXIX.

ergò corpus Christi proprium est quodammodo per figuram illud corpus Christi, cuius est sacramentum, quod est Ecclesia: Nec mirum, cùm ipse Dominus per Prophetam dicit: Indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Esaiæ 61.
Se dicit Sponsum, quia ipse sponsus est: se dicit sponsam, quia ipse est quodámodò illud corpus suum, quod est Ecclesia, cuius ipse est sacramentum. Hanc intelligentiam nobis aptissimè similitudo sequuta commendat. Sicut enim dicimus proprium corpus Domini, alterius sui corporis, quod est Ecclesia, sacramentum: sic baptismum visibilem, visibilis alterius inuisibilis, scilicet baptismi cögnoscimus sacramentum. Est namque baptismus exterior, aqua visibilis carnem abluens: est baptismus interior, fides inuisibilis animam simili modo purificans, teste beato Apostolo, qui ait: Fide mundans corda eorum. Et iterum: Sic et nos saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonę interrogatio in Deum. Acto. 15. 1. Pet. 3.
Proinde satis conuenienti & sana fide intelligere possumus dixisse Augustinum, sicut sacramentum corporis Christi, id est, sicut illud proprium filij dei corpus, quod est sacramentũ corporis Christi, quæ est Ecclesia, secundũ quendá modũ corpus Christi est, illud scilicet cuius est sacramentũ, id est, Ecclesia: ipsa enim sponsus: ipse secundũ quêdam modũ & sponsa: ita sacramẽtum fidei, id est, exterior baptismus pro eo quod fidei signum est, secundum quendam modum fides est.

Ex his Patrũ sententijs cuiuis perspicuũ esse potest, quæ fuerit Ecclesiæ Catholicæ per vniuersũ

Caput XXXIX.

orbem diffusæ iam inde ab Apostolorum tempo-
ribus ad hæc vsque nostra tempora constans fides
de veritate corporis & sanguinis Christi: Itaque
totis mille & amplius annis inconcussa stetisse vi-
detur Ecclesiæ fides de præsentia Christi corpo-
ris & sanguinis in venerabili Eucharistiæ Sacra-
mento. Quod etiam confessus est ipse Ioannes Vi-
cleff, quemadmodum à Thoma Valdensi citatur.
Anselmus quoque testatur his verbis: Inter omnes
inquiens hæresium diuersitates, quæ singulæ suo
tempore impugnauerunt petram super Petrũ æ-
dificatam, & quę in soliditate sua permanente pe-
tra collisæ in illa, vt lutea vasa, sunt confractę: hu-
ius quæstionis nec mentio facta est, nisi in Nesto-
riana hæresi sola. In qua assertores eius, in perso-
na Christi diuina ab humanis penitùs separantes,
Mariam Theotocon, id est, Dei genitricem peni-
tùs negantes, sed solius hominis matrem esse af-
firmantes, cùm requireretur: Corpus quod de mē-
sa Domini sumimus, cuius esse profiterentur? hæ-
retica prauitate vel temeritate ad suum errorem
detorquebant verba Domini, dicentis: Nisi man-
ducaueritis carnem filij hominis. Et ex his verbis
astruere conabantur, quod ibi sumimus, carnem
esse tantùm filij hominis, ne si illud corpus Domi
ni esse confiterentur, contra se loquerentur, con-
sentientes in Christo Deo & homine esse vnitatē
personæ. Hæc Anselmus. Theodoritus autem,
quo tempore vixit Ignatius, hæreticos fuisse scri-
bit, qui non confitebantur Ecclesiam esse carnem
saluatoris, quæ passa est pro nobis. Cæterùm an-
te septingentos plus minus annos, dubitari non-
nihil ea de re cœptum est. Quam etiam ob cau-
sam

De sacramento corporis Christi, cap. 18.

Ca 18. de sacramentis.

Dialogo 3.

Caput XXXIX.

ſam à Carolo Caluo Rege iuſſus Presbyter quidã Bertramus librum ſcripſit, in quo quale corpus in Euchariſtia contineretur, explicare conatus eſt, atque ita perplexè materiã hanc tractauit, vt quid ſenſerit intelligi vix queat: ac magis in eorum ſententiam propendere ſit viſus, qui præſentiã Chriſti corporis in hoc Sacramento negant. Nil tamẽ is egit ea de re pertinaciter. Quin ſuam inſcitiam propemodum confeſſus libellum ſuum his verbis clauſit: ſi hęc minus placuerint, id noſtræ deputetur inſipientiæ, quæ quod optauit, minus efficaciter valuit explicare. Pertinacior autem paulò fuit in ea ſententia Ioannes Scotus Monachus Benedictinus ęqualis Bertrami. Cuius librum ea de de re ſcriptum nobis videre non contigit. Verùm adeò non fuit hæc illius opinio recepta, vt cùm eam in auditorio publicè defendere conaretur, graphijs diſcipulorũ priùs excæcatus, deinde cõfixus, iuſtam impiæ ſuę doctrinæ mercedem accepit. Quoniam autem vixit eodẽ illo ſeculo Paſchaſius, librum & ipſe ſcripſit de corpore & ſanguine Domini in Sacramento Euchariſtiæ, quo quæ minus Catholicè dicta fuerant à Bertramo et Scoto, confutauit.

Bertramus

Ioan. Scotus.

Paſchaſius de Euchariſtia ſcripſit

Ex huius autem Scoti libris hęreſim ſuam hauſiſſe Berengarium narrat Landtfrancus, primus vt ille fuiſſe videatur, qui manifeſtè Chriſto aduerſari non dubitaret dicenti: Hoc eſt corpus meum, ac figuram, ſignificationemq́ue corporis eſſe affirmaret. Quam etiam ob cauſam à Leone Nono Pontifice Romæ Concilio congregato, communione ſanctæ Eccleſiæ fuit priuatus. Quoniã autem id abſente Berengario factum erat, & adfuturus

Berengarij hæreſis vnde.

turus propediem sperabatur eodē anno, Vercellense Concilium fuit indictum. Ad quod ipse quidem non venit, duo tamē Clerici, qui se legatos eius dixêre, præstò fuerunt. Qui cùm defendere Berengarium, & eius errorem tueri vellent, primo statim congressu victi sunt. Itaque post exactam de veritate Christi corporis & sanguinis in Eucharistia disquisitionem, Berengarius perpetuo anathemate, nisi resipisceret, ab eodem Pōtifice dānatus est. Mortuo verò Leone, cùm nondum prorsus malum esset sopitum, Victor secundus Papa Cōcilium Turonis congregauit, in quo tum præsidebat illius nomine Hildebrandus, qui postea Papa factus, Gregorius septimus fuit appellatus. Coram hoc Berengarius panem & vinum in Sacrificio Domini non vmbraticè, sed verè Christi carnem & sanguinem fieri, dato propria manu Sacramento confirmauit. Sed accidit illi, quod est in prouerbio: Canis ad suum vomitum reuersus est: & sus lota in volutabro cœni. Quapropter mortuo Victore, Nicolaus secundus Romæ Concilium iterum celebrauit, vbi rationibus apertissimis conuictus Berengarius, corā Pōtifice & vniuersa Synodo centum tredecim Episcoporum errorem suum anathematizauit, & cōfessionem bonam (libet enim Guimundi verbis vti) quam Turonis fecerat, præbito identidem propriæ manus sacramento, librisque suis in medio Concilio Vulcano traditis, renouauit illis verbis, quæ in decretorum & sententiarum libris videre licet. Mortuo verò Nicolao, tertiò in eundem errorem recidit. Quamobrem denuò Romam accersitus est, anno millesimo septuagesi-

De Conf. dist. 2. cap. ergo.

Berengarius errorē reuocauit, & abiurauit, & Christi carnem verè et sanguinem, in sacrificio domini fieri sacramēto confirmauit.

Berēgarius tertiò hæresim reuocauit.

Caput XXXIX.

gesimonono, mẽse Feb. Põtificatus Gregorij septimi anno sexto, vbi cũ ipsius causa toto biduo diligẽter examinata fuisset, errorẽ suũ tertio die cõfessus, corá vniuerso Cõcilio, tertiò palinodiã cecinit, & abiurata hæresi, veniã nihilominus impetrauit. Nec ex eo tempore fuisse relapsus legitur. Quin illud potiùs de eo scribit æqualis eius Guilhelmus Bibliothecarius Malmesberiensis, quòd cùm in Epiphaniarũ die mortẽ instare sibi videret, producto gemitu, recordatus quot miseros quondã adolescens, primo erroris calore, secta infecerit, Hodie, inquit, in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus: propter pœnitentiam, vt spero, ad gloriam: vel propter alios, vti timeo, ad pœnam. Sic ille non mediocrem dolorẽ ostendit, quòd multos mortaliũ in hunc tam impium errorem adduxisset.

Berẽgarius de sua, multorũq; seductiõe dolebat moriturus cõt. Berẽgariũ scriptorẽ. Guilhel li. 3 cap. 58. & 59. de gestis Anglorum.

Oppugnauerũt aũt Berengariũ strenuè, Landtfrãcus & Anselmus Cãtuariẽsis: Guimũdus Auersanus: Fulbertus Carnotẽsis: Hugo Lingoniẽsis: Adelmanus Brixiẽsis, episcopi. Hildebertus Archiepiscopus Turonẽs. et Algerus monachus Cluniacẽsis. Primus igitur hęresis huius auctor Berẽgarius fuisse videtur, cũ ante illũ nemo tã apertè dogma ecclesię de Eucharistia oppugnauerit, quẽ tamẽ illius ex animo pœnituisse, nõ obscuris coniecturis colligere licet. Itaq;, cùm ipso palinodiã canente, fuisset extincta, nondũ anni centũ intercesserãt, cùm per Petrum à Brugis fuit renouata. De quo scribit Petrus Cluniacensis, quòd zelus fideliũ apud S. Aegidium, flammas dominicæ crucis ab eo succensas, eum cõcremando vltus est: atque ita impius ille de igne ad ignem: de transeunte

Petrus à Brugis Epist. 1.

Caput XXXIX.

Henricus.

ad æternum transitum fecit, hęrede nequitiæ suę relicto quodam Henrico. Vtriusque autem impia dogmata non dissimilia his, quæ nunc sparguntur, grauiter admodùm, idem Petrus Cluniacẽsis in eadem illa Epistola confutat. Et ab hoc Petro à Brugis atque Henrico videntur originem traxisse Valdenses, quos etiam Pauperes de Lugduno, siue Picardos vocant, cùm sub illud ipsum tẽpus hæc secta exorta fuisse credatur. Vixit autem sub idem tempus Petrus Abelhardus quoque: Cui & ipsi Bernardus impingit, quod de Sacramento altaris parum rectè senserit. Extant apud Otthonẽ Frisingẽsem Epistolæ quædã Innocẽtij duæ, quibus hæresim eius damnat. Idem à Lucio quoque secundo factũ scribit Platina. Verùm & hic suos errores omnes recantauit, ac pœnitentiã acturus, vltrò sibi Cluniacum elegit, vbi reliquũ vitæ suæ tempus degeret, ac seculi curis omnibus relictis, Deo soli contemplando vacaret, assentiente coniuge sua, quæ & ipsa monasterium virginum ingressa, facta fuit Abbatissa. Ad quam extat Epistola Petri Cluniacensis, qua miris laudibus Petri huius Abelhardi sanctimoniam extollit.

Valdenses seu Picardi

In vita Bernardi lib. 3. ca. 5.

Li. 1. cap. 8. Frederici.

Li. 5. epist. 20.

Sub idem tempus fuisse nonnulli volunt Almericũ quoque, qui docuerit non aliter esse Christi corpus in Eucharistia, quàm in alio quopiam pane, sed inter errores eius ab Innocẽtio tertio in Concilio Lateranensi dãnatos hîc non reperitur.

Quod aũt in Oriente quoq; secta Sacramẽtariorũ aliquando floruerit, nõ ita facilè reperiri posse putamus. Quamuis in secunda Nicęna Synodo cuiusdam erroris circa sacramentum Eucharistiæ Iconomachos arguere videtur Epiphanius.

Epiphan. acti. 6.

Ducẽ-

Caput XXXIX.

Ducentis plus minus post Berengarium annis, historiam quandam scripsit Nicœtas, in qua narrat, quòd cùm dogma de diuinis mysterijs vulgatum fuisset, in contrarias factiones Christianos diuiserit. Palàm igitur, inquit, in foro & in triuijs, ab vnoquoque res veneratione & silentio dignę, in contemptum adducebantur. Nam post Georgium Xiphilinum, qui septem annis Ecclesiam gubernauit, Ioannes Camaterus Patriarchalem sedem suscepit, quem cùm oportuisset, quod Xiphilini tempore dogma pullulare cœperat, radicitùs extirpare, & subijcere quidem anathemati, qui fuit auctor illius pseudomonachũ Siciditam tanquã hæresiarcham, & noua introducentem dogmata, & alijs ipsius exemplo silentium imponere, vt mysterium rursus esset mysterium: nihil tale fecit. Verùm disserendi quadam arte, & demõstrationibus vsus est, quibus adduci possent ad cõsentiendum contradicentes: in his, quæ humani ingenij captũ excederent, nec vllius artificij indigerent: quin & catecheticas quasdam orationes composuit, quibus ieiuniorum dies instare nunciaret, vt ad spirituale certamen sese instruerent: ac ex parte dogmatis huius meminit, vnde ortũ habuerit, & quæ sibi de illo viderentur. Quę verò dicerent qui cõtrà sentiunt, silentio prӕterijt: puto propterea, quod esset refutationem veritus. Cumque in dogma tractandum incubuisset, ea obijciebat tãquàm à contraria sentientibus dicta, quę neque norant, neque cogitarant vnquam. Nam cùm in quæstionem vocaretur, vtrum quod percipitur à nobis, sanctum Christi corpus incorruptibile sit, quale fuit post Passionem & resurrectionem: an corruptibile

Nicœtas libro 3. de rebus gestis Alcij Angli

ptibile, quale fuit ante passionem. Orthodoxi quidem dicebant incorruptibile, cùm diuinorum mysteriorum perceptio, confessio quædam sit & recordatio, quemadmodum pro nobis mortuus sit & resurrexerit Dominus, sicut magnus ille Cyrillus in Theologia tradit: & quod si quis particulam acceperit, totũ eum Christum acceperit, quẽ Thomas palpauit: & quod manducat cum qualis fuit post resurrectionem: vt Ioannes Chrysostomus affirmat ijs verbis: O rem admirandam, qui sedet ad dextram Patris, in manibus nostrûm peccatorum inuenitur. Et iterum: Floruit in lege, adoleuit in Prophetis, maturuit in cruce, manducatur post resurrectionem. Et paulò pòst: Nihil aliud id est quod percipitur, quâm illud corpus, quod morte superata, vitæ nostræ fuit exordium. Vt enim modicum fermentum, sicut ait Apostolus, totam massam sibi reddit similem, sic immortale factum Dei corpus, cùm in corpore nostro fuerit, totum id in se commutat & transfert. Illa quoque producta fuerunt Ecclesiæ luminaris Eutichij: Totum igitur sacrosanctum Christi corpus & sanguinem accipit homo, etiamsi particulá aliquam acceperit. Distribuitur enim indiuisibiliter inter omnes propter immixtionem. Quemadmodum sigillum vnum, omnes imagines suas & formas omni materiæ, cui imprimitur, impartit, & nihilominus manet vnum post factam communicationem: non imminutum nec mutatum, propter ea, in quibus expressum est, etiam si numero plura sint. Itidem, quemadmodum vna vox ab vno aliquo prolata, & in aëre diffusa, & in eo qui protulit eam tota manet, & per aërem diffusa

Corpus Christi totũ, quomodo simul multi sumunt, declaratur.

 Caput XXXIX.

fusa tota ad aures omnium perfertur, nemine auditorum plus aut minus percipiente: verùm tota est indiuisibilis & integra apud omnes, quáuis ij, qui audiunt decem millium numerū superent: cùm tamen & ipsa sit corpus. Nihil enim aliud est vox, quàm ictus aër. Nullus itaq; dubitet, post mysticum sacrificium & sanctam resurrectionem, incorruptibile & immortale sanctum & viuificū corpus & sanguinem Domini, quod exemplaribus per Sacerdotes imprimitur, non minus, quàm prędicta exempla, suas vires integras conseruare, & totum in totis inueniri. Ponit posteà Nicœtas diuersam hæreticorum opinionem, quam adscribere longum esset. Meminit etiam huius disputationis Eustachius, vitam Eutichij Constantinopolitani Patriarchæ describens, quæ in est 7. tomo Lippomani.

Ex quo colligere licet, quod etiam illo tempore fuerit de hoc sacramento nō leuis disceptatio. Quæ tamen citò fuit sopita. Nondum autem intercesserunt anni ducenti, cùm sicut Berengarius in Gallia, sic extitit in Anglia Ioannes Vicleff, qui cùm de venerabili Eucharistiæ sacramēto nō diuersum à Berengario sentiret, quoniá tamē, quàm fuisset error illius omnibus detestabilis non ignorabat, minimè fuit ausus id præ se ferre, sed sicut narrat de eo Thomas Valdēsis, qui pluribus voluminibus impios eius errores confutauit, se nobiscum esse simulabat, cùm non esset: volens videri Catholicus, & æmulus scripturarū in vultu, plenus Berengarius in fructu, damnat eum, inquit, in verbis, honorat & salutat in senten

Li. 2. de sacramentis, cap. 23.

sententijs. Præter hos vix fuit alius quisquam, qui palàm hoc tam impium dogma pertinaciter tueri conaretur. Oriens præsertim, intactus ab hac peste fuisse videtur: cùm præter Nestoriũ, de quo suprà meminimus ex Anselmo, nemo secùs de Sacramento hoc sensisse credatur. Porro Berengarij seculo Galliam solam, & eam non totam, lues hęc fuit peruagata, nusquam extra fines Galliæ progressa. Similiter & Viclefi doctrina, trecẽtis plus minus annis pòst, non ferè spargebatur, nisi in certis quibusdam Angliæ locis.

Cæterùm hoc infœlici æuo nostro, posteaquã non infœliciter audacia sua Luthero cessit, & eius verbum apud multos, tanquàm Dei verbum adorari cœpit, Andreas Carolstadius, qui Lutheri fidus Achates initio fuerat, suum & ipse nomen ad posteros illustre transmittere cupiens, Berengarij veterem hæresim renouauit, ac primus ætate nostra sectę sacramentariæ fuit auctor. Cuius ingenium non dissimile Berengarij fuisse narratur. Nam sicut Berengarius fuisse scribitur stupidus & arrogans, ac leuissimis moribus præditus, non aliter à Melanchtone depingitur Carolstadius. Sic enim de eo loquitur, vbi agit de causa Sacramentaria: Carolstadius primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquã humanitatis officium aut intelligere, aut facere animaduertimus, tantum abest, vt in eo manifestatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. Addit autem & hoc alio quodam loco: Quod sicut Lutherus Papæ, sic ille vicissim odio Lutheri nõ aliqua pietatis opinione, controuersiam hanc de cœna Domi

And. Carolstadius sacramẽtariã hęresim renouauit.

In epist. ad Fredericũ Niconium.

Domini mouerit. Ab his itaque Ducibus Sacramẽtariorum hęresis est profecta, Berengario & Carolstadio, qui stupidissimi fuisse feruntur. Carolstadium porrò, quandoquidem impunè quiduis audendi cuique licẽtia fuit permissa, sequuti sunt Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, per quos tam longè, tamque latè hæresis hæc spurcissima propagata nunc est, vt Lutherana iã extincta propemodum esse videatur. Qua de re gloriantur etiam Sacramentarij, quorum vnus libellum edidit, cuius hæc est inscriptio, Victoria veritatis & ruina Papatus Saxonici. Constat autem, etiam ipsi Luthero, sectam hanc tantæ semper abominationi fuisse, nihil vt sit visus magis execrari. Itaque propagatores illius vocat sathanæ ministros, mẽdaces, imò mendacium ipsum. Et monet omnes, vt haud aliter sibi caueant à Zuinglio, quàm à sathanæ veneno. Scribit & hoc in quodam libro suo, nunquam se legisse turpiorem hæresim, quæ statim initio tot inter se capita, tot sectas, habuerit, etiãsi in principali causa, vtpotè in persequẽdo Christũ vnanimes existant. Huius igitur exẽplo, qui sunt hodie veri Lutherani, sectam hãc sic execrantur, vt aqua & igni illis interdicant, nec in suis terris Zuingliano, aut Caluiniano cuiquam receptum impunè dari permittant. Quis autem vnquàm futurum initio putasset, quæ secta non Catholicis magis, quàm ipsis etiam hæreticis tam est detestabilis, eam intra paucos annos tam longè tamque latè propagatam iri? sed verum est, quod scribit ille, quamuis Ethnicus ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, τ' ἄλλα συμβαίνεσθαι. Licere sibi voluit Lutherus, in pluribus Ecclesiasticæ doctrinæ capitibus, Ecclesię

Sacramẽtariã hęresim Lutherus & Lutherani abominantur.

In epist. ad Albertum Marchionẽ in Prussia ducem.

In confess. de cœna Domini.

Cõt. Zuingliũ, & Caluinũ, & alios nouos Vicleffistas

Sacramentariæ hæresis propagatio & blasphemia.

Arist li. 2. Physicorũ.

XXXIX. clesiæ iudicio, suum iudicium anteponere, veteres ritus & cęremonias abolere, nouos instituere, sacramentorum numerum imminuere, Sacerdotium & sacrificium abrogare, atque ita Deum in ordinem quodammodo cogere, cui soli propriè debita seruitus est sacrificium. Plus aliquid permitti sibi voluerunt Zuinglius et Caluinus, et quę duo Lutherus reliqua fecerat sacramenta, reiecerunt. Quin & Christum ipsum ex Eucharistia sustulerunt, neque mendacij veritatem arguere veriti sunt, de veritate, deque præsentia sui corporis dicentem: Hoc est corpus meum. Quo magis autem blasphemam hanc suam opinionem confirmare queant, negant Christum in natiuitate sua transiuisse per clausum virginis vterum: negant, cûm à mortuis resurgeret, clauso monumento exiuisse: negant à resurrectione per ostia clausa ad discipulos intrasse.

Quorsum autem rem ad extremum euasuram putamus? Quod si non est verum, quod ipsa dixit veritas, accepto pane & vino: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, iuxta receptum tot seculis in Ecclesia sensum, quid impediet, quò minus eadem hac ratione verum esse negetur, iuxta sensum eiusdem Ecclesiæ tot seculis approbatum, quod veritatis dixit discipulus: Verbum caro factum est? Si nihil, nisi quod rationi consentaneum est, credere nos oportet, certè non minus abhorret à ratione, neque minus cum ea pugnat, eum, qui natura Deus est, carnem nostram indutum, tot & tantis calamitatibus subiectũ, tot probris affectum, tot supplicijs excruciatum, mortem ad extremum, & quidem non magis acerbam, quàm

Caput XXXIX.

quàm ignominiosam crucis mortem oppetiuisse, quàm quod idem Deus, panem in corpus, & vinum in sanguinem suum conuerterit. An autem desunt hoc infœlici seculo nostro, qui sicut illud, Hoc est corpus meũ, sic et hoc negare nõ dubitent, Verbum caro factum est? Et fertur quidam, cùm opinionem suam confirmare conaretur, non esse præsens in Eucharistiæ Sacramento Christi corpus: hanc rationem produxisse, quod nullam de virgine carnem Christus vnquã sumpserit, sed haud aliter, atq; Sol pertransit per aquam, nec humoris ex ea quicquam contrahit, sic illum per vterum virginis transiuisse.

Quis autem pius non obturauerit aures suas ad has tantas blasphemias? Quis cum illo sancto viro non exclamauerit, bone Deus, in quę tempora me seruasti? Sed quod suo tempore dixit Basilius, resolutam esse quamuis blasphemam linguã, id hac ætate nostra, non minus verè dici potest. Nulla est enim tãta blasphemia, quã vel eorũ linguę proferre non audeant, qui dũ Ecclesiæ iudicio suum iudicium anteponunt, contra sensum & consensum illius venire nihil dubitant: vel eorum aures ferre non possint, qui magistros hos sequuti, semel ab Ecclesia Dei voluntarij se præciderunt. Huc demum redacta res est, posteaquàm sibi quisque licere voluit, quamlibet occulta fidei mysteria pertractare, ac ore in cœlum posito, secretra cœlestia sic rimari, nihil vt suo non tribuat, nihil Ecclesię iudicio non deroget. Non potest hac vna re quicquã esse perniciosius: Siquidem homini Christiano credendum est, non disputandum, non discutiendum, non quæ-

Nota.

Vox est Policarpi, quẽadmodũ citat Eusebius lib. 5. cap. 20. Eccles. hist.

Basilius. Epist. 69.

querendum, quomodo. Iustus ex fide viuit, dicit scriptura, non ex argumentis aut rationibus. Cœlestibus mysterijs fidem adhibendo, fit, vt ad fidei præmia perueniamus, sicut scriptum est: Credite & intelligetis. Fide autem omissa in ratione comprehendendis ijs, quæ sensum omnem & intellectum humanum superant, frustrâ laboramus. Hoc est, quod Sapiẽs nos admonet: Altiora te ne quæsiueris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ tibi pręcepit Deus, ea cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Nõ est enim tibi necessarium ea, quæ sunt abscondita, videre oculis tuis. Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Præclarè dictum est ab Eusebio Emisseno. Nõ cogites, nec intra te dicas: quomodo, aut quo ordine hoc fieri potuit? Diuina opera non discutienda sunt, sed credenda. Non te confundat, nec trepidum faciat rerum nouitas: Sed sufficiat tibi omnipotens auctoritas: Sed sit pro luce rationis omnipotentia conditoris. Non causeris, si non subiaceat sensui tuo ordinationum cœlestiũ magnitudo: excedit diuini opificij dignitas, humanæ mentis angustias. Quid sibi speciale, quid proprium reseruaret incomprehensibilis illa maiestas, si semper comprehendere posit sapientia hominũ, altitudines cœlestium secretorum? Quisquis ergò ille es, qui obscurorum profunda, nõ fide, sed curiositate rimaris, hoc potiùs insinua cordi tuo, vt diuinas dispensationes, quantò difficiliùs inuestigare videris, tantò reuerentiùs admireris. Quid haberent superna pretiosum, si nostræ familiariter scientię subiacerent: Et ideò quantò minus capis operis intellectum, tantô magis dispensatoris mira-

Abac. 2.
Esaiæ 7.
Eccles. 3.
De Symb. Hom. 1.
Opera diuina credẽda, sed non discutiẽda.
Hom. proximè sequenti.

mirare consilium. Et iterum: Ne dicas, illud possibile est, illud fieri non potest, quia qui te magna credere iussit, omnipotens est. Diuinis rebus admiratio adhibenda est, non credulitas abneganda. In omnipotentem te credere confirmas, sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis accusas.

Hæc de veritate corporis & sanguinis Christi in sacramento Eucharistię dicta sufficiant.

De Materia huius sacramenti.

CAPVT XL.

Materia huius Sacramenti panis est, & vinum aqua mixtum: Neque enim aliter illud conficere licet, cûm ita sit institutum à Christo, cuius institutionem ab homine violari fas nõ est. Quam etiam ita firmiter obseruauit semper, & obseruat etiámnum Ecclesia Dei, nunquam vt ab ea sibi discedendum esse putauerit. Quamobrem nec licuit per eam aliquando, nec licebit cuiquam aliter aut consecrare, aut post consecrationem offerre, aut oblatione facta sumere: nihil vt sit, quod arguere quisquam Ecclesiam institutionis Christi violatæ iurè posit. Eucharistię materia.

Verûm hîc videre licet miram serpentis calliditatem: qui cûm intelligat inuictam esse rem concordiam simul iunctam, omnia facit, vt illam rumpat, vt vnitatem scindat, vt coniunctos diuidat ac separet, quod non aliter suis insidijs eos opportunos fore perspicit. Nam castrorum hanc aciem ordinatam perrumpere nulla ratione potest: sed qui deseruerint ordines, in his debellandis nihil est ei negocij. Huc ergò vt adducat homines, quo segregent semetipsos, nihil curæ, diligentiæ, ac laboris Satanæ fraudes in decipiẽdis fidelibus. Cant. 6.

prætermittit. Quamobrem non statim orditur ab eo, quod solùm habet maximè propositum, vt Christum tollat ex Eucharistiæ Sacramento, vt corporis eius & sanguinis veritatem negare doceat, neque enim non intelligit versipellis ista bestia, quod hac ratione facilè deterreret omnes. Quamobrem captat initio beneuolentiam, cùm sit in artis Rhetoricæ præceptis diligenter exercitatus: fingit se Christi causam agere, illius iniuriam dolere: quæritur huc audaciæ progressos homines, vt illius institutioni derogare, vt contra illam plebi calicem adimere veriti nõ sint: Esse diserta CHRISTI verba, Bibite ex hoc omnes: contra hæc ventum esse, cùm populo calix est subtractus. Non esse ferendam tyrannidem hanc Pontificum, qui tantum sibi licere volunt, vt Christi etiam institutionem violent. Vides lupum, à quo vt caueremus monuit Christus, vestimentis ouium indutum? vides Sathanam in angelum lucis transfiguratum? Dolet scilicet iniuriam Christi, qui studium suum omne in hac vna re consumit, vt Christum tollat non ex hoc modò sacramento, verùm ex omni etiam hominum memoria. Quid nos ad hæc? Vellera, quibus obuoluit se lupus, hoc est, è lege Dei prolatam sententiam, libenter amplectimur: grata nobis est lanarum hęc mollities, verùm intereà cauendum nobis est ab aculeis dentium lupi ferocis. Diximus hac de re non pauca, cùm de Ecclesia sermo nobis esset. Quoniam verò temporum horum peruersitas hoc inprimis postulare videtur, inculcandum est etiam diligentiùs.

Matt. 26.

Hęretici lupi dæmoniaci.

2. Cor. 11.

Libet

Libet autem hîc adſcribere grauiſsimi, doctiſsimique viri, cui perpetuũ fuit cum hæreticis certamen, ſententiam. Memento, inquit, neminem hæreticorum eſſe, qui ſe nunc non ſecundum ſcripturas prædicare ea, quæ blaſphemat, mentiatur. Hinc enim Marciõ, verbum Dei cùm legit, ne ſcit: hinc Photinus hominem Ieſum Chriſtum cùm loquitur, ignorat: hinc & Sabellius, dum, Quòd ego & Pater vnum ſumus, non intelligit, ſine Deo Patre, & ſine Deo filio eſt: hinc & Montanus per inſanas fœminas ſuas Paracletum alium defendit: hinc & Manichęus & Marcion legem odit, quia litera occidit, & mundi princeps diabolus eſt. Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur, & fidẽ ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo: non in præuaricatione ſunt, ſed in charitate. Ex his Hilarij verbis illud diſcimus, vt non ſtatim quicquid verbum eſſe dei prętenditur, id verbum eſſe Dei credamus. Non enim quod ſcriptũ in libris Canonicis reperitur, ſed quod ſanè in illis intellectum eſt, hoc verbum Dei cenſendum eſt. Diximus de Arrio, quòd ſcripturam protulit, Pater maior eſt me: Sed quo ſenſu ille protulit, non erat verbum Dei. Neque verò ſolus id Arrius. Omnes propemodum hæretici ſcripturarum teſtimonijs ad errores ſuos confirmandos vſi ſunt. Nulla enim eſt ad fallendum via facilior, quàm ſi vbi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur auctoritas. Quomodo ſolent, qui mortiferos herbarũ temperant ſuccos, incondito, aut in aliquo mellito poculo, neſcientibus propinare, quod guſtus mentita ſuauitate componunt

Hæretici ſcripturam & verbum Dei ṗtexũt ſuis dogmatibus. Ioan. 10. 2. Cor. 11.

Scripturę nõ in legẽdo, ſed in intelligendo ſunt. Hila. in lib. ad Cõſtãt.

Ioan. 14.

Ex Euſ. Emiſſ ho. 3. de Epiph. Hæretici cõparãtur pharmacopolis.

virus amaritudinis, obſcurant fraude dulcedinis. Prouocat prius odor poculi, ſed præfocat infuſus ſapor in venis: mel eſt, quod aſcendit in labia: fel eſt, quod deſcendit in viſcera: Sic iſti ſub ſpecioſo ſcripturę & Euangelij titulo, ſuum legentibus virus, & fel propinant. Mel eſt, quod aſcendit in labia, ſcriptura & Euangelij nomen: Fel & virus peſtilens eſt, quod in viſcera deſcēdit, ſcripturæ prauus intellectus.

Hebr. 6. Scripturam proferebat Nouatus: Impoſsibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam: Si hoc ſenſu protuliſſet, negari vt diceret per hæc verba ſecundum baptiſmum, quod, ſicut ab Ambroſio, & Auguſtino animaduerſum eſt, ipſum etiam renouationis verbum ſatis indicat, quæ in baptiſmi, non in pœnitentię ſacramēto confertur. Dei verbum erat, neque fas eſſet cuiquam homini Chriſtiano contradicere. Quoniá verò non ſecundum baptiſmum per hæc verba, ſed lapſis negari pœnitentiam intelligi voluit, tuum hoc verbum erat ô ſatana per Nouatum loquētis, non erat Dei verbum. Nunquàm enim, quod dictante ſcripſit hæc Apoſtolus, Spiritus ſanctus, qui ſumma bonitas eſt, qui ſpem in nobis erigit, hoc ſenſu verba hæc accipi voluit, vt omnem veniæ ſpem pręcideret, ſi poſt baptiſmum in peccatum prolapſi eſſemus.

Amb li. 2. de pœnitē-tia, cap. 2. Aug. in epiſto. ad Romanos.

Marc. vlt. Mat. vlt. Profertur & nunc ſcriptura: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Si hoc ſenſu profertur, vt quicunque rationis compos eſt, cùm ad bap-

baptiſmum acceſſerit, fidem adferat, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, quam niſi attulerit, ſalutem conſequuturus non ſit, Dei verbum eſt omni veneratione amplectendum: Sin autem per hæc verba paruulos à baptiſmi Sacramento velis excluſos, quod ij fidem non habent, quæ eſt ex auditu, tuum eſt hoc verbum ſatana, qui ſaluti mortalium inuides, & quibus potes modis etiam impedire conaris, non eſt verbum Dei. Nam qui vult omnes homines ſaluos fieri, qui guſtauit mortem pro omnibus, qui ſanguinem ſuum æquè pro paruulis fudit, atque pro adultis, nunquàm eos excluſos à regno ſuo voluit, ad quod extra baptiſmum aut baptiſmi votum aditus mortalium patet nulli: cùm præſertim etiam in terris verſatus, teſtatã omnibus voluntatem ea de re ſuam fecerit, dicẽs: Sinite paruulos venire ad me. Et niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quamuis illi ſuam fidem propriam ad baptiſmum non afferant, ſufficere tamẽ illis voluit benignus & miſericors Dominus Eccleſiæ fidem, in qua, cùm baptizantur (quoniam fidei ſacramentum baptiſmus eſt) habitum in eo fidei conſequuntur, & iam deinceps fideles vocãtur, & ſunt: vt ſi eo ipſo momento, quo baptizati ſunt, deceſſerint, in fide & confeſsione Chriſti nominis deceſsiſſe credantur. Nam etſi propter defectum rationis actu fidem adhuc exercere non poſſunt, ſi tamen vita ſuppeditauerit, cùm ad vſum rationis peruenerint, exercebunt.

Hebr. 1.

Baptiſmus paruulorũ.

1. Tim 2. Heb. 2.

Paruuli baptizãdi ex ſcriptura.

Matth. 16. Matth. 18.

Vide hic Clem. homil. lib. 6. cap. 15. Conſtitut. Apoſtolic.

Profertur ab alijs quoque ſcriptura: Non in manu facta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorũ: ſed in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei

Hebr. 9.

pro nobis. Neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos, in sanguine alieno (alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.) Núc autem semel in consummatiõe seculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Et iterum: Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei: de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Si quę scripta sunt ab Apostolo sic accipiantur, vt visibiliter & sensibiliter semel tantùm Christi corpus in ara crucis oblatum fuisse dicatur, eo genere oblationis, quo inspectante populo vniuerso mortem pro nobis oppetere dignatus est, quodque deinceps eiusdem generis alia oblatio nõ sit expectanda (nam neque necessaria est, cùm ad redimendum genus humanum vniuersum, ad abluendos omnes à peccatis, ad sanctificandos, ad iustificandos omnes, vna illa hostia abundè suffecerit) Dei verbũ est: Certum enim est & indubitatũ, quòd Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel. Sed si ita hęc verba interpreteris, vt incruentum illud sacrificium (sic enim non à Gregorio modò Nazianzeno, verùm & Patribus in sacrosancto Concilio Ephesino congregatis appellari legimus) in quo memoria fit & repræsentatio sacrificij pro nobis

Heb. 10.

Sacrificiũ missæ à Paulo non tollitur.

Rom. 6.

In libris carminũ, & in priore ac posteriore contra Julianum Oratione.

nobis in cruce peracti per Pontificem nostrũ Dominũ Iesum Christũ, vt illud in Ecclesia deinceps amplius non esse celebrandum existimes: tuũ hoc est verbum, ô satana, qui per impium Caluinum, & eiusdem farinæ nõ paucos alios id populo persuadere conaris: non est dei verbũ. Nunquã enim Spiritus sanctus, quo suggerente Paulus hæc scripsit, sic ea verba intelligi voluit. Cuius rei, ne cęteros cõmemorẽ, vel solus Ioannes Chrysostomus, Pauli germanus interpres, locuplex tęstis esse potest: qui scribens in illud caput ad Hebræos: Quid ergo nos, inquit? Nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidẽ, sed ad recordationẽ faciẽtes mortis eius: Et vna hæc est hostia, non multæ. Quomodo vna est, & nõ multæ? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum: hoc autem sacrificium, exemplar est illius, idipsum semper offerimus. Nec nũc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper eundem ipsum. Proindè vnum est hoc sacrificiũ, hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquã: sed vnus vbiq; Christus, & hîc plenus existens, & illic plenus, vnũ corpus. Sicut enim qui vbique offertur, vnũ corpus est, & non multa corpora: ita etiã & vnum sacrificiũ. Pontifex autẽ noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidẽ consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est: Hoc enim facite, inquit, in meam cõmemorationem. Non aliud sacrificium, sicut Pontifex, sed id ipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.

Hom. 17. Sacrificiũ Christi, et nostrũ idẽ & vnũ vbique offertur.

Lucæ 22. 1. Cor. 11.

Quid dici potuit clariùs ad quotidiani sacrificij nostri rationem explicandam? & ad Pauli vel Spiritus sancti potiùs per Paulum loquentis sententiam explanandam? Primùm discrimen ostendit inter sacrificium quod offertur à nobis in altari quotidie, & quod in cruce semel est oblatum à Christo, nunquam ad eundem modum amplius offerendum: quod illud in mortem oblatum sit, hoc fiat in mortis recordationem. Deindè eandē hanc & illam hostiam esse demonstrat: idem enim verū & viuum corpus immolatur in altari, quod semel in ara crucis fuit immolatum, quamuis immolationis eadem ratio non est. Propterea sacrificium hoc vocat exemplar illius, quod in cruce peractum est. Ibi enim verè oblatus, verè passus, verè mortuus est Christus: hic eorum, quę ibi acta sunt, fit repræsentatio. Docet ad extremum, quicquid eius facit Ecclesia, eam ex Christi præcepto facere, qui, quod ipse corpus suum in mortem semel obtulit, à nobis in suę mortis recordationē iugiter offerri iusserit. Verū hac de re paulò pòst pluribus disseremus, nam nūc ideò tantùm ista commemorare visum est, planum vt omnibus faceremus, non esse statim tanquàm Dei verbum accipiendum, quicquid è scripturis in prauum aliquē sensum detortis, profertur.

Sacrificij Christi in cruce oblati, à Missæ sacrificio discrimen.

Scriptura fuit ea quoque, quam contra Christum ipsum tentans eum Satanas adduxit: Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Sed quo ipse sensu produxit, non Dei, sed ipsius fuit sathanæ verbum, qui se transfigurat in Angelum lucis. Non est

Psal. 90. & Matt. 4.
2. Cor. 11.

est magnum, si ministri eius trāsfigurentur velut ministri iustitiæ: Non est magnum, si fuerunt semper, & sunt etiam nunc Pseudoapostoli & operarij subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Etiam ante natum Christum non nisi sub verbi Dei prætextu satanas per Pseudoprophetas populum seducebat. Quoties enim id apud Prophetas legimus de illis dictum: quòd currebant, cùm eos non misisset Dominus: quòd subindè vociferabantur, Verbum Domini, os Domini loquutũ est: Hæc dicit Dominus: cùm tamen hæc Dominus loquutus non esset, quæ ipsi dicerent. Iam qui Galatis aliud annunciabant, quàm quod à Paulo acceperant, sub Euangelij titulo doctrinam suam populo venditabant. Sic enim ad eos Paulus loquitur: Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. Quem locum enarrans Ioannes Chrysostomus: Huiusmodi, inquit, diaboli fraus est, haudquaquā nudos proponere laqueos, quibus venetur homines. Etenim si dixissent: Desciscite à Christo Galatæ, vitassent eos velut impostores & corruptores: Nunc verò, sinentes eos in fide manere, & interim fraudi prętexentes Euangelij nomen impunè, summaque audacia perfodiebant domum, videlicet ijs, quæ dixi, obtentis velamentis, per hęc nomina celantibus parietum perfossores. Quoniam igitur illi suam imposturā appellabant Euangelium, ipse etiam aduersus nomen repugnat, &c. Quid? an tibi non videtur his verbis eos graphicè depingere, qui Euangelium,

Satanas per pseudo apostolos olim populum seducebat.

Hie. 23. 24. 27. & 29.

Galat. 1.

qui Dei verbum nostro seculo sic sibi solis arrogauerunt, vt eius possessione Christianos omnes excluderent: adeò, vt nisi Lutheri quis amplectatur imposturam (hanc enim bona pars eorum, qui discesserunt ab Ecclesia, vocat Euangelium) Christianum censeri nolint, quamlibet is Christi se doctrinam & eius Apostolorum sequi profiteatur, & præ se ferat. Quibus nos rectè cum Paulo dicere possumus: An à vobis Dei verbum processit, aut in vos solos peruenit?

1. Cor. 14. et 11.

Laicis sub vnáne an sub vtraq; specie communicãdũ.

Bibite ex hoc omnes quid sit. Matth. 26.

Sed expendamus nunc & hanc scripturam, cuius gratia iam alias aliquot excussimus. Scriptum esse aiunt: Bibite ex hoc omnes.

Quibus autem verbis rectiùs istis respondebimus, quàm quibus non dissimili Arrianorum insaniæ respondit olim Ambrosius. Scriptum est, inquiunt, Nemo bonus nisi vnus Deus. Scriptum est, agnosco, sed litera errorem non habet, vtinam Arriana interpretatio non haberet. Apices sine crimine sunt, sensus in crimine. Dictum Domini Saluatoris agnosco, sed consideremus quando dicat, cui dicat, qua circunspectione dicat. Similiter & istis respondere licebit: Litera non habet errorẽ, quæ dicit: Bibite ex hoc omnes: sed videndum est cui dicantur hæc. Quamobrem si sensum horum verborũ esse vis, vt quibus hoc dictũ est, nõ licere putes sacerdotibus aut cõficere aut offerre, aut oblatione facta, Christi corpus & sanguinem sumere, nisi sub vtraque specie, Dei verbum est: quod obuijs, quod aiunt, vlnis, reuerẽter amplectimur. Sic enim Christus instituit, sic vna, sancta, Catholica, Apostolica semper obseruauit Ecclesia, neq; faciet vnquam, vt istud Christi mutet institutum.

De fide, li. 2. cap. 1

In scriptura exponẽda considerandæ circunstãtiæ.

Sin aũt illud ex his verbis colligere conaris, quod eis tanquã Christi præcepto cuncti cõpellãtur ad vtriusque speciei cõmunionem, quod aliter saluo esse nemini liceat, tuũ est hoc verbũ, ô satana, qui per hanc viã & opinionũ, & animorum in Ecclesia Dei dissidiũ excitare conaris: nõ est verbũ Dei. Legantur, quæ præcedunt verba: totus ille locus accuratiùs expendatur, cuiuis erit perspicuũ, cùm in domo, vt Pascha cum discipulis suis Christus mãducauit, quã fuisse Mariȩ domũ, quæ fuit Marci mater, scribit Alexãder Monachus in laudatione, quam edidit in Apostolum Barnabam, vt habetur in septimo tomo vitarũ Lipomani: alij quoque nonnulli fuerint, neminẽ tamen in illa cœna præsentẽ adfuisse, præter duodecim Apostolos. Quod etiã à Simeone Metaphraste memoriæ traditũ accepimus, qui scribit, quòd cùm traderet mysteria Dominus, discipulos quidẽ vnà habuit accumbentes, matrem aũt iussit curam gerere mulierum, quæ ministrabant. In oratione de vita & dormitione sanctissimȩ Deiparȩ, quȩ habetur inter tomos vitarum, quas in vnum collegit Aloysius Lypomanus Episcopus Veronensis, tom. 6. Clariùs autem id à Clemente demonstratur libro vlt. Constitut. Apostolicarum, & à Iustino in Apologetico. Itaque solis Apostolis accumbentibus hæc verba dicta esse videntur. Dicit Matthȩus: Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis. Dicit Marcus: Vespere autem facto, venit cũ duodecim. Dicit Lucas: Et cùm facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cũ eo. Putásne temerè factũ esse, quòd numerus iste duodecim ita diligenter ab omnibus Euangelistis expressus est?

Cæna Domini in domo Mariæ matris Marci, solis apostolis præsentibus.

Cap. vlt.

Matt. 26.

Marc. 14.

Lucæ 22.

Præ-

Præuidebant illi Spiritu sancto pleni, futuros nouissimis temporibus, qui ex verbis ipsorum, tanquàm à Christo præceptũ esse defenderent, quod ab ipso præceptum est nunquam: atque ideò in exprimendo numero tam cauti fuerunt & diligẽtes, ad solos vt duodecim Apostolos, quos etiam tum Sacerdotes instituit Christus, verba hæc pertinere demonstrarent: vt illi necessariò sumerent sacris operantes: cæteri verò, quin & illi ipsi extra sacrificium, Eucharistiam sub vtraque specie sumendi, nulla essent necessitate adstricti.

In cœna Apostolos sacerdotes instituit.

Quamobrem nihil adferunt isti ad institutum suum probandum, ex eo loco, vbi cœna Domini describitur. Nam quod præceperat Christus, id ab Apostolis factum est, attestante Marco, quòd biberunt ex eo omnes, & fit etiam nunc ab ijs, qui sacris operantur. Intellexerunt hoc, qui ante centũ annos vetustum Ecclesiæ morem, quo sub altera tantùm specie communicatur, mutantes priuata sua auctoritate sibi calicem vsurparant, ex his verbis: Bibite ex hoc omnes, errorem suum cõfirmari non posse: quamobrem ad astruendum illum, verba potiùs Christi, quæ sunt apud Ioannẽ producenda putauerunt: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis: Quæ tamen verba, qui triginta his annis prodierunt, de spirituali, non de sacramentali mãducatione intelligi volunt: Quæ etiãsi de sacramẽtali mãducatione accipiãtur (sicut accipi rectè possunt de vtrâque) tamen in toto illo capite, neque calicis, neque vini fit vlla mẽtio, magis vt ad receptum Ecclesiæ morem, quàm ad istorum errorem probandum, facere videantur.

Ioan. 6. Communio sub vna specie.

tur. Quamobrem non modò præceptum vbi dari iusserit, sed nec exemplum vbi dederit sub vtraq; specie Christus alijs, quàm apostolis, quisquam in scripturis reperiet, cùm ostendi cõtrà possit à nobis, qui non erant ex Apostolorum numero, duobus illis in Emaus euntibus, hoc sacramẽtum sub altera tantùm specie datum esse. Nam quem illis fregerat panem Christus, nõ simplicẽ panẽ, sed sacramẽtũ fuisse corporis et sãguinis Christi testãtur vno ore Chrysostomus, Augustinus, Beda, Theophylactus. Quin & Hierosolymis vnius tantùm speciei communionem in vsu fuisse, ex his, quæ de fractione panis in actis Apostolorũ scripsit Lucas, discimus. Totum pręterea Ioannis caput sextum, sicut paulò antè commemorauimus, nullam neque calicis, neque vini facit mentionẽ: nec obscurè indicat, sufficere solam speciem panis, cùm dicit: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Quod si spectes figuras, quibus hoc sacramẽtum in lege fuit præsignatum, agnum illum Paschalem, & manna quod de cœlo Iudæis fuit suppeditatum, figuram illius gessisse reperies: De ijs comedebant omnes, de liquore verbum nullum. Quin illud in Leuitico potiùs legitur, quę libamina iuxta ritum illius temporis oblata, consistebãt in liquidis, in vsum Sacerdotum omninò cessisse, neque sibi portionem eorum aliquam offerentes laicos vsurpasse: vt hæc quoque figura ad eum, quem retinet Ecclesia Catholica, morem confirmandum pertinere videatur. Ad quem abrogandum non modò nihil profertur è scripturis, verùm etiam ex ijs sanè intellectis cuiuis perspicuũ esse potest, vtranque speciem ab ijs tantùm, qui

sacris

Lucæ 24.

Chrys. ho. 17. in Matt. Aug lib. 3. de cõsensu Euãgelistarum ca. 25. Et de tẽpore ser. 140. Beda in Lucam lib. 6. Theoph. in Lucam. Acto 2. Exod. 12. Exod. 16. Leuit. 46. & 16.

Cõmunio sub vtraq; specie laicis neq; p̃cepta, neq; necessaria.

ſacris operantur, alteram extra ſacrificium ab omnibus rectè ſumi.

Quid ergò quiritaris, ô Satana, præceptũ Christi violari, quod hac quidem de re nullum eſſe cõſtat? Quid ſi ille ipſe, quo tu quaſi flabello quodã vſus es ad iſtos in Eccleſia Dei ventos & tempeſtates excitandas, cuius opera tam multos à Chriſto, & â corpore eius Eccleſia ſegregaſti, teſtimonium contra te feret, nihil eſſe de vtraq; ſpecie ſumenda à Chriſto præceptum? Lege quæ ſcripſerit ad Boëmos nondum in reprobum ſenſum datus: hæc illius verba reperies, Quoniam pulchrũ quidem eſſet vtraque ſpecie Euchariſtiæ vti, & Chriſtus hac in re nihil tanquã neceſſarium præcepit, pręſtaret pacẽ & vnitatem, quã vbique Chriſtus præcepit, ſectari, quàm de ſpeciebus ſacramẽti contendere. Lege quę ſcripſit idem in Euchariſtiæ declaratione. Non dixi, inquit, neque conſului, neque eſt intentio mea, vt vnus, aut aliquot Epiſcopi propria auctoritate alicui incipiant vtranque ſpeciẽ porrigere, niſi ita conſtitueretur et mandaretur in Concilio generali. Sic ille nõ pror ſus adhuc odio erga Catholicam Eccleſiã excæcatus. Sed & poſtquam argumenta illi per te ſatana ſuppeditata ſunt, quibus ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium euertere, atque ita redemptionis noſtræ per Chriſtum in cruce factæ memoriam omnem abolere penitùs conaretur, ſcripſit his verbis in libro, qui de formula Miſſæ inſcribitur: Si quo caſu Concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque potiri: imò tum primùm in deſpectum Concilij vellemus aut vna, aut neutra & nequaquã vtraque potiri, & planè eos anathe-

ma

Luther. ad Boëmos.

ma habere, quicunque auctoritate talis Concilij potirentur vtraque. Hæc iuratus ille tuus, œstro tuo percitus: in cuius scriptis, vt facilè mendacē agnoscere liceat, vix vlla pagina reperitur, in qua secum ipse non pugnet.

Cùm itaque scripturæ, pro recepto magis Ecclesiæ more, quàm contra illum facere videātur, causæ nihil est, quamobrem tanta contentione calix nunc exigatur. Sed fuit, aiunt, eius vsus in primitiua Ecclesia. Fuit, sed non in vniuersa. Dedit vtranque speciem Corinthijs Paulus: dedit alterā tantùm Hierosolymitanis Iacobus. Qua de re nullum extabat Christi pręceptum, abundabat vnusquisque in sensu suo. Etiam infantulis mox vt lauacro regeneratiōis sanctificati sunt, Eucharistia dabatur in Ecclesia primitiua, sicut ex Dionysio Areopagita, Cypriano, Augustino, Innocentio, & Zozimo Pontificibus abundè liquet. Neque id sine obtentu verbi Dei fiebat. Nam siue illud profe ras: Bibite ex hoc omnes, si ad alios etiam, quā ad quos dictum est apostolos, referendum existimas: siue illud, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis: vtrunque æquè ad paruulos atque ad adultos pertinere videtur. Nam qui dicit omnes, neminem excludit: exclusi sunt nihilominus infantes ab vtriusque specie, vel potiùs ab ipsius corporis & sanguinis Christi sacramētali participatione, neque tamen quisquam est ex nouatoribus istis, qui propterea cœlum terræ miscēdum putet,

Quid autem causæ est, quamobrem, qua auctoritate fecit Ecclesia, vt ab omni sacramentali

Cōmunicādi mos vetus.

Infantibus data olim Eucharistia.

Dion. Eccles. hier. cap. 7.

Cyp tract. de lapsis 5.

August. epist. 107.

Et de peccat merit. & remissi. li. 1. ca. 20.

Et cōtra Iulia. li. 3. c. 11

Et cont. Pelag. Hipognosticon lib. 5.

Innocent. epist. 26.

Christi corporis manducatione paruulos excluderet, eadem auctoritate non licet illi iustis & grauibus ex causis, non ab ipsius Christi corporis & sanguinis, sed à speciei tantùm alterius vsu, eos, qui sacris non operantur, arcere, cùm sub vna ęquè sit integer Christus, atque sub vtraque? neque sit in specie salus, sed in eo, qui sub specie continetur, Domino nostro Iesu Christo, extra cuius nomen aliud non est, in quo nos fieri saluos oporteat: neque vel de altera, vel de vtraque specie extra sacrificium sumenda, Christi pręceptum extet vllum, verùm Ecclesiæ potestas concessa sit, quòd ratio temporis postularet, ea de re statuendi. Quanquam & eius rei licet exempla proferre, vbi cùm ratio postulabat, non modò ventum est sine peccato contra Dei præceptum, verumetiam illud ipsum sine expresso Dei mandato est abrogatum. Circuncisio & Sabbatum, quin à Deo præcepta sint, inficias ire potest nemo: & tamen etiam sub lege & circuncisio in deserto, & sabbati sanctificatio bello ingruente sine peccato fuit à Machabęis intermissa: Quin etiam vtrunque posteaquàm Christus morte sua, quod illa figurabāt, impleuerat, ab Ecclesiæ consuetudine remotum & prorsus fuit abrogatum. Non quod vtrunque obseruare malum esset, sed quòd solicita de salute nostra mater Ecclesia, nihil nobis cum Iudęis esse cōmune voluit. Sed ad nostra Sacramenta veniamus. Nónne Christus formam baptizandi præscripsit? In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Formam tamen hanc Apostolos non obseruasse legimus, quos in solius Iesu nomine baptizasse scribit Lucas: neque tamen vociferabatur quis-

Acto. 4.

Præcepta Dei mutata.

Genc. 17.

Exod. 20.

Iosuæ 1.

1. Macha. 2

Matt. vlt.

quiſpiam Chriſti inſtitutionem violari, contraq; præceptũ eius veniri. Quod apertiùs certè eſt de hoc Sacramento quàm de Euchariſtia ſub vtraq; ſumenda ſpecie. Poſtulabat hoc illorum temporũ ratio, vt Ieſu nomen & eius virtus quàm maximè inculcaretur fidelium mentibus: tum & illud intelligebatur, quòd ſolius huius nominis appellatio, totius eſſet deitatis confeſsio, ſicut à Baſilio ſcriptum, & ab Ambroſio legimus repetitum. Quare non hoc ipſum cogitatur in alterius ſpeciei ademptione? quandoquidem vnius ſumptio, totius eſt Chriſti communicatio. Factum eſt tamen poſteà, vt quam Chriſtus præſcripſit formã, ad eam Eccleſia redeundum eſſe putaret. Deinde verò, Nónne præceptum à Chriſto videtur, priùs vt doceantur, qui baptizandi ſunt? Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos. Et alio loco: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Velle videtur, vt fides, quæ ex auditu eſt, baptiſmum præcedat. His ſcripturæ locis vrgent maximè Anabaptiſtæ, clamant & ipſi, violari præceptum Chriſti baptizandis paruulis, qui doceri non poſſunt: Et tamen ab ijs, qui malunt Euangelici quàm Chriſtiani vocari, quòd cu inſuis potiùs, quàm Chriſti Euangelium amplectuntur, illi ipſi Anabaptiſtæ pro hæreticis habentur. Neque videtur eis (& quidem rectè, nam hac in parte cum Eccleſia ſentiunt) quicquã fieri contra Chriſti pręceptum baptizandis paruulis, cùm ad ſolos adultos hæc verba pertineant. Iam verò quid eſt baptizare? Nónne immergere, & in aquam deprimere? Quem immergendi ritum religioſè tenuit, & ad poſteros etiam tranſmiſit Ec-

Cap. XL.
Acto 8.
Chriſti nomen.
Baſili. ad Amphilochiũ, ca. 12.
Amb. li. 1. de Spiritu ſan. ca. 3.
Baptizare quid ſit.

clesia primitiua, neque tamen continuauit posteritas. Quanta autem religione mos hic in Ecclesia primitiua fuerit obseruatus, vel ex eo colligi potest, quòd cùm Clinici, hoc est, in lecto propter ęgritudinem decumbentes, aspergi siue perfundi cœpissent, dubitatum est de perfusione illa, quæ nunc etiam in vsu est, vtrum pro baptizatis habendi essent, qui perfusi tantùm siue aspersi fuissent. Quam dubitationem discutiens Cyprianus, nihil referre scripsit, perfunderentúrne, an mergerentur: quòd in Sacramentis salutaribus necessitate cogente, & Deo suam indulgentiam largiente, totum credentibus conferunt diuina compendia. Non putauit ille diuinam benignitatem externis rebus alligatam esse, sed fide potiùs excipi cœlestem munificentiam. Ecce in vno baptismi sacramento quàm multa mutata sunt, non dicam contra præceptum Christi, sed quod negari certè non potest, contra scripturę verba: nullos tamen ea res in Ecclesia Dei motus peperit, neque est aliquis, qui tria verba cum quoquam hoc nomine commutanda esse putet.

Asperſio Clinicorũ efficax.

Li. 4. ep. 7.

Quę, malum, est hæc amentia? quod de speciebus, ex quibus nō est salus, tāta est altercatio, cùm tamen neque recèns, neque perpetuum sit hoc Ecclesiæ de vtraque specie sumenda interdictum? Non desunt etiam ex eorum numero, qui segregauerũt semetipsos, quj ante mille & centum annos in Ephesinō Cōcilio, quod est vnum ex quatuor illis, quę tanquā quatuor Euāgelia à Christianis omnibus recipiuntur, fuisse scribunt decretum, vt sub specie panis tantùm à laicis Eucharistia sumeretur. Inde traxisse putatur à nonnullis no-

Vrban. Regius in pri oribus locis communibus.

nomen, laica communio, cuius in Sardicensis, & in Agatensis Concilij decretis fit mentio. Decretum autẽ illud fuisse creditur propter abolendã hæresim Nestorij, qui sub specie panis carnẽ sine sanguine, hoc est, cadauer: sub specie vini sanguinem absque carne, hoc est, cruorem, cõtineri blasphemabat. Hic error durat etiamnunc: quem etiã viri quidam Catholici excellenti doctrina & pietate præditi Nestorio tribuunt. Sed quicquid sit de Ephesino Concilio, vel de hoc Nestorij errore, vel etiam de laica communione, quandoquidem his de rebus, quod quidem nobis videre licuit, apud vetustiores scriptores nulla fit mẽtio, nihil tanquàm certum affirmamus: cùm præsertim alio sensu Cyprianum, veteresque scriptores laicam communionem vsurpasse non ignoramus. Hoc tamẽ scimus, quòd hic error durat etiãnunc: Nec enim obscurum est, ante annos plus viginti vtriusque speciei vsum permissum fuisse alicubi quibusdam, cætera Catholicis, hac verò sola in re ab Ecclesia segregatis, modò confiterentur, sub specie panis corpus & sanguinem, sub specie vini sanguinem & corpus contineri. Quorum sacerdotes cùm deliberandi spacium sibi dari petiuissent, postridiè in templis populum è superiore loco admonuerunt: dixisse Christum, accepto pane, hoc est corpus meum, non addidisse, & sanguis: accepto verò calice, hic est sanguis meus, non addidisse, & corpus: hominem verò velle, vt dicatur, hoc est corpus & sanguis: hic est sanguis & corpus. Quæsiuerunt deinde, vtri magis credendum sit, Christó ne DEO, Deique filio, an homini? magnosque motus excitarunt, atque irritos Pontificis

Cap. XL. Cõmunio laica sub panis specie tantùm in Ephesino Concilio decreta

Cypr. li. 4. epist. 2.

tificis conatus, in reducendis illis ad vnitatem Ecclesiæ fecerunt. Non videtur autem hic error esse dissimilis errori Lucianistarum, simul & Apollinaristarum, sicut legitur apud Augustinum. Qui cùm legerent, verbum caro factum est, negabant animam in Christo fuisse, quòd nudè scriptũ esset, verbum caro, non autem, caro & anima factũ est. Quos reprehendens Epiphanius: Ecce, inquit, dicit scriptura, Formauit Deus hominem: & non dixit, fecit ipsi epar, aut pulmonẽ, aut cor, aut venas, aut neruos, aut alia quæ sunt in corpore. Per hoc intelligimus, vnum quid esse ex toto fabrefactum hominem ipsum, eò quòd non particulatim compositionem totius animalis scriptura explicat.

Aug. de anima & eius orig. li. 1. cap. 18.

Epiph. in Ancorat.

Quæ fuerit igitur causa secũdum quosdam interdicendi speciei alterius vsum, iam diximus. Porrò sublata causa, non multò pòst cessauit hoc interdictũ, & vtraque species vsurpari rursus cœpit. Qua tamen in re non idem apud omnes mos obseruabatur, quòd apud alios vtriusque, apud alios alterius tãtùm speciei fuit vsus, donec ad Gregorij tertij Pontificis Romani tempora ventum est: Quo ad Ecclesiæ gubernacula sedente, magna pars Germaniȩ, quæ vergit ad Septentrionẽ, Christi recepit Euangelium: ac ducentis pòst annis Polonia, & succedente tempore nõnullȩ Septentrionales aliæ nationes, apud quas vini vsus prorsus fuit incognitus. Nam & in Germania nõ multò amplius quàm trecenti anni intercesserũt, cùm excoli vineæ cœptæ sunt, quæ tamen & ipsa non vbique vini ferax est. Apud nos verò nunc quidem frequentior, parentum verò nostrorum &

Speciei alterius vsus quãdo inoleuerit.

Germania fidẽ tẽpore Gregorij recepit. Deinde. 200. annis pòst, Polonia.

& auorum memoria, rarus & perexiguus vini fuit vſus, ac minor etiam, quo tempore primum noſtris maioribus Euangelij lumen affulſit. Hoc itaque Gregorio tertio Eccleſię vniuerſali præſidēte, ante octingētos plus minus annos, tacito quodam populorum omnium conſenſu, vtriuſq; ſpeciei communio videtur abrogata. Nam qui vino abundabant, cùm alios nuper ad Chriſti fidē conuerſos propter vini penuriam vtraque ſpecie vti non poſſe viderent, ne quid ea res pareret offendiculi, quòd non vnus & idem apud omnes ritus obſeruaretur in hoc præſertim ſacramento, quod propriè ſymbolum eſt vnitatis, ab vtriuſque ſpeciei vſu abſtinendum ſibi eſſe putauerunt, altera tantùm contenti. Giſelbertus vixiſſe creditur ante annos plus minus 600. Docuit is tranſire ſubſtantiam panis in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, & ſufficere vnam tantùm ſpeciem exhiberi multitudini.

In libro altercationū

Ac durauit hæc ſub vna tantùm ſpecie communicandi conſuetudo ſine cuiuſquam interpellatione, vſque ad tempora Concilij Conſtantienſis, quod fuit habitum ante annos centum quadraginta: in quo etiam pręſentes adfuerunt ex prouincia noſtra, Nicolaus Archiepiſcopus Gneſnēſis, Andreas Poſnanienſis, & Nicolaus Plocenſis Epiſcopus, qui fuit iudex commiſſarius ad audiēdas omnes cauſas nomine nationis Germanicæ conſtitutus: ex terris Pruſsiæ, Ioannes Varmiēſis, Procurator Pomeſanienſis, Culmenſis, & Sambienſis Epiſcoporum. Ibi primùm exorti ſunt qui dicerent, populum ſub vtraque ſpecie, etiam ſumpto prandio, vel cœna, ſuſcipere Euchariſtiā debere.

Cōc. Cōſt. qui Epiſcopi Poloni interfuerunt.

 bere.

bere. Qua de re, cùm esset ad Patres Concilij relatum, qui ex toto orbe conuenerant viri sacrarum literarum peritissimi, post maturam deliberationem habitam, decretum, ab illis est, quod consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta communicandi populum sub vna specie tantùm, & diutissimè obseruata, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, nec sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare: quodque dicere quòd hanc cõsuetudinem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censeri debeat erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum, tanquàm hæretici sint arcẽdi. Decem & septem annis post habitum est aliud Concilium Basileæ, cui & ipsi Andreas Posnaniensis Episcopus, tũc à sacro Cõcilio nationis Germanicę Pręsidens designatus, & Franciscus Episcopus Varmiensis interfuerunt. In quo cùm itidem de vtraque specie disceptaretur, decretum est & declaratum, quòd fideles laici communicantes & non conficientes, non astringantur ex præcepto Domini ad suscipiendam Eucharistiam sub vtraque specie: sed Ecclesia, quæ regitur spiritu veritatis, & cum qua Christus est vsque ad consummationem seculi, ordinare habet, quomodo ipsis non cõficientibus ministretur: prout pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium viderit expedire. Siue autem sub vna specie, siue sub duplici quis communicet (secundum ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ) proficit dignè communicantibus ad salutem. Nec vllatenùs ambigendum est, quòd non sub specie panis caro tantùm, nec sub specie vini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est inte-

Sessiõe 13. Cõmunio sub panis specie, ex Conc. probata.

Cõmunionẽ sub altera specie cõsuetudinẽ sacrilegã esse asserentes, ptinaciter tãquàm hęretici arcẽdi.

Sessione 13 & 30.

Matth. 28

integrè totus Christus. Laudabilis quoque consuetudo, communicandi laicum populum sub vna specie ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & hactenus diutissimè obseruata, & à Doctoribus diuinæ legis, sacrarum scripturarum ac canonum multam peritiam habētibus, iam à longæuo tempore commendata, pro lege habenda est, nec alicui licitum est eam reprobare, aut sine auctoritate Ecclesię ipsam immutare. Ecce duorum Conciliorum decreta, quibus vsus hic Ecclesiæ sub vna specie communicandi confirmatus est: in quibus præsentes etiam adfuerunt ex hac prouincia nostra Episcopi, à Rege missi, qui regni totius nomine ad ea, quæ sunt in illis constituta, suum assensum præbuerunt.

Fingamus autem controuersum adhuc esse, nũ adstringamur ex præcepto Domini ad Eucharistiam sub vtraque specie suscipiendam. Tibi sic, mihi secùs videbitur: quis erit contentionis huius nostræ finis? Iudex vt sit aliquis oportet. Postulari nunc à multis audimus Concilium, atque id liberum: Quæ potuerunt autem esse Concilia magis libera, quàm hæc duo fuerunt in Germania congregata, in quibus ipsos etiam Pōtifices loco suo motos legimus? Vt admiranda sit eorum vel inscitia, vel impudens comminiscendi quiduis audacia, qui Pōtificia tyrannide calicē ademptũ populo vociferantur, cûm nō modò nullũ ostendere queant Pontificis alicuius de eo abrogando decretũ, verũ contrariũ à nobis doceri possit. Nã post Ephesinũ Cōciliũ, cûm interdicti causa iuxta quorundam ôpinionem cessasse videretur, ad intermissum sub vtraque specie communicandi

Serm. 4 in Quadrag. morem à Leone Pontifice populus inuitatus fuisse videtur. Sed isti verum an falsum dicant, nihil sua referre putant, dum Pontifices quibuscunque confictis criminationibus exosos populo reddant. Intelligit enim Satanas, quod à Cypriano scriptum anteà commemorauimus, gubernatore
Li. 1. epi. 3. sublato faciliùs circa Ecclesiæ naufragia se grassari posse. Quamobrem hoc laborat per membra sua, vt illius auctoritatem eleuet, vt ab illius obedientia homines abstrahat. Quod etiam à Gelasio factum esse volunt isti ipsi, qui nunc tantoperè calicem vrgent: cùm tamen à Philippo, qui chronici cuiusdã supplementi fuit auctor, à Gelasio sanctionem esse latam, qua cautum est, vt sacerdotes, nec Eucharistiam sub vna tantùm consecrarent, nec sub vtraque populo distribuerent, memoriæ prodiderit.

Cæterùm quæ tyrannis est, tueri Concilij decreta, neque permittere quæ sunt Ecclesiæ totius auctoritate constituta, vt absque eiusdem auctoritate abrogentur? Si quę per Principem in comitijs de cunctorum regni ordinum assensu constituta sunt, contra eorum aliquid Princeps ipse venerit, quàm durum id multis videtur? Si verò cõtraria cõstitutione aliqua, quod in maioribus regni comitijs summa voluntate omnium sancitũ est, id extra comitia solus ipse, paucis in Conciliũ adhibitis, antiquare conaretur, qui non ederẽtur clamores? qui motus non excitarentur? Et quod Principi licere nolunt, id licebit monacho apostatæ, vt excæcatus erga monacham libidine, ac proptereà sursum ac deorsum miscere volens omnia, tyrannidem hanc sibi vsurpet, vt quæ non de vnius

vnius alicuius regni, aut prouinciæ, ſed de totius orbis Chriſtiani, de tot regnorum, prouinciarum, populorum, nationum aſſenſu, doctiſsimis, grauiſsimis, ſanctiſsimis viris in Concilium adhibitis, in generali Concilio, & eo quidem duplici cõſtituta ſunt, ea priuata ſua auctoritate, quid dicã auctoritate, quam nullam habet, quin potiùs affectata tyrãnide quadam abrogare conetur? Si quæ paulò grauior eſt cauſa, dicitur hîc eſſe comitialis articulus: neque Principi fas eſſe putatur, extra comitia quicquam de ea decernere: Et de Euchariſtia ſtatuere, articulus eſt monachalis, vt ipſe cum ſua Nonna decernat, num Conſtantienſis & Baſilienſis Concilij decreta rectè ſe habeant, nécne? Quę eſt, ſi non hæc eſt extrema dementia, tantam aut monacho apoſtatæ, aut Rhetorculo alicui tyrannidem permittere, vt is mihi de Conciliorum decretis, déve ſanctorum Patrũ ſcriptis ferat ſententiam? vt hoc rectum, illud minus rectum: hoc amplectendum, illud reijciendum minus pronũciet? Certè ſi quis hoc de regni comitiorum ſtatutis facere tentaret, aut pro inſano haberetur, aut ſibi debitas pœnas non effugeret. Quid autem cauſæ eſt, cur ſanctior eſſe debeat comitiorum, quàm Conciliorum auctoritas? Cur non liceat in illa, quod licere volunt in hac? Dicat quiſpiam: Legem in comitijs non rectè latã eſſe, ac ſuũ iudiciũ omniũ eorum, qui legem hãc ſciuerunt in comitijs, iudicio anteponendum (neque enim deerunt illi rationes, modò non prorſſus ingenio ſit deſtitutus, quibus eam infirmare conetur) fortaſsis etiam contra vitam & mores eorum, qui legem ſanxerunt, declamabit: verè, an falsò, non

Nõ iudicãdũ de decretis maiorũ priuatis hominibus, ſed obediẽdum.

multum sua intereſſe exiſtimans (neque enim fu-
it maior vnquã nõ modò dicendi, verùmetiã mẽ-
tiendi quiduis impunitas & licentia, quàm ſub
iſto Euangelio) atque ita ſeditionem concitet, nũ
ferendus videbitur? Scilicet, quod contra regni
alicuius comitia factum fuerit, nemo tolerandum
putabit: quod verò contra totius orbis comitia fa
ctum erit, id ferri poterit? Meritò cõmendatur ab
Euſebio & à Theodoreto pręclara Platõis illa ſen
tentia: Vobis quidem, inquit, ſi rectè conſtitutæ
ſunt leges, vna certè lex erit præclariſsima, quæ
iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, rectène
an contrà, ſe leges habeant: ſed vno omnium ore,
vnaque voce, rectè tanquàm à Dijs poſitas conce
di præcipiat: nec vllo modo aliter pati quicquã à
iuuenibus cogitari. Senem autem, ſi quid excogi-
tarit, Principibus & ęqualibus, nemine iuuenum
audiente, referre. Ne quærere quidem vir ille ſa-
pientiſsimus adoleſcentibus permittit, nũ Laco-
num, aut Cretenſium lex rectè ſe, an contrà ſe ha-
beat. Seni verò non plus concedit, quàm vt Prin-
cipibus referat: quò ſi iuſtas & graues aliquas cau
ſas attulerit, per quos condita lex eſt, per eos aut
declaretur, aut mutetur, aut prorſus abrogetur.
Vult autem id à ſene fieri, nemine iuuenum au-
diente, quòd hæc ætas affectionibus magis, quàm
rationis magiſterio gubernari conſueuerit. Quam
etiam ob cauſam Ariſtoteles, humanæ quoq; Phi-
loſophiæ minus eos idoneos auditores eſſe cẽſet.
Notum eſt illud quoque ex Neuij ludo: Percun-
ctantibus enim, cedo, quî veſtram Rempulicam
tantam amiſiſtis tam citò? reſpondetur: Pro-
ueniebant oratores noui, ſtulti adoleſcentuli.
Temeri-

Iuuenes de legibus nõ iudicent.
Plato li. 1. de legibus
Euſe. li. 12 de pparatione Euãgelica, ca. 1.
Theodor. lib. 1. Græcarum affectionum.

Li 1. Ethicorum.

Temeritas videlicet est florentis ætatis, prudentia senectutis. Nunc non alij de Conciliorum decretis iudicant, audaciúsne dicam an impudentius, quàm oratores noui, stulti adolescentuli, qui simul vt alicuius locos communes perlegerint, statim se Theologos profitentur, quos facetè quidam trium grossorum Theologos appellauit: ac eiusmodi Theologos, vt non illud modò, Super senes intellexi: verùm & id quod proximè pręcedit, super omnes docentes me intellexi, sibi arrogare audeant. Adeò verum est quod prouerbio dicitur: Inscitia confidentiam, eruditio cunctationem parit. Dicit scriptura: Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi. Et alio loco de Christi præcursore, Helia Propheta: Cõuertet cor Patrũ ad filios. Nunc à filijs discũt parẽtes malè credere, aut nihil credere, illos interrogát, ab illis docẽtur, & per Antichisti præcursorẽ corda filiorũ in Patres, nõ Patrum in filios cõuertũtur: vt non hoc filij, quod Patres quõdã eorũ, sed hoc credát superstites Patres, quod ab imperitis sæpè adolescentulis filijs suis docentur. Quid esse potest magis absurdum ac præposterum? Laconum aut Cretensium leges haberi Plato vult, tanquàm à Deo sancitas, vt neque mutire quisquam cõtra eos audeat: & quæ citra omnem dubitationem à Spiritu sancto latę sunt, qui Concilijs pręsidet, afflatuque suo fouet ac vegetat Ecclesiam, nec eam in errorem vllum labi permittit, nõ modò quærere de ijs, verũetiã eas cõuellere & labefactare velle rerũ imperito adolescẽti licebit? Atqui in temporalibus etiam legibus, dicit Augustinus, quáquàm de ijs

Remp. adolescentium temeritas perdit.

Psal. 118.

Deut. 23.
Luc. 1.

August. de vera religione, ca. 31.

De legibus iã cõstitutis non est iudicandum.

Est inter circulares epistolas in 2. tomo Cõcilorũ nouissimè æditorum post Chalcedonense Cõcilium.

ijs homines iudicant cùm eas instituunt, tamen cùm fuerint institutæ & confirmatæ, non licebit Iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas. Quantò magis obseruandum id est in legibus diuinis, hoc est, auctore Spiritu sancto latis, cuiusgeneris sunt, quæ feruntur in generali Concilio legitimè congregato, vt ne cuiquam de illis iudicium permittatur. Præclarè Iulianus ab Imperatore Leone de Chalcedonensi Concilio sententiam rogatus, vbi inquit, tantorum erat congregata multitudo Pontificum & sanctorum præsentia Euangeliorum & frequens simul oratio: illic creaturæ totius opificem inuisibili virtute credimus fuisse pręsentem. Atquè hæc quidem de vtraque specie.

Cõcordia in hoc sacramento potissimũ seruanda.

Hortamur autem, oramus, & per viscera misericordiæ Dei, obsecramus fideles omnes in prouincia nostra constitutos, quandoquidem in hoc sacramento varia est & multiplex sathanæ tentatio, fortiter vt illi resistant. Neque enim aliud ille agit, quàm vt hac de speciebus altercatione à Christo & ab eius corpore Ecclesia segreget homines, quod segregatis facilè se cætera, quæ velit omnia persuadere posse credit. Decet autem fideles omnes expendere, quod sicut in Sacramento verum est & viuum Christi corpus, sic qui volunt illud sumere ad vitam æternam, & non ad mortem ęternam, eos & ipsos oportet esse Christi corpus. Considerent quid sit quod agatur in hoc sacramento. Quid enim aliud, nisi quod dicit Paulus: mors Domini annunciatur? Quare autẽ mortuus est? Vt filios Israël qui erant dispersi, congregaret in vnum. Ipse mortuus est ideò, vt congregaret,

Mortis Christi causa.

1 Cor. 11.

Ioan. 11.

garet, tu propterea sub vtraque specie sumendũ asseris, vt segreges, vt diuidas, vt dispergas, quod ille precioso sanguine suo collegit? Quid est, si hoc non est Antichristum esse? Quid hîc est, nisi sacramentum pietatis, nisi signum vnitatis, nisi vinculũ charitatis? Qua tu fronte audes illud facere causam dissidij, materiam diuisionis, fomitem odij? Saltem signa ipsa attende, neque aliud esse velis, quàm quòd per illa notatur. Neque enim sine causa Christus in specie panis hoc sacramentum esse voluit. Vnus enim panis, & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus. Nos ergò designauit in hoc sacramẽto Dominus, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & vnitatis in hac mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, nõ pro se mysterium, sed contra se testimonium accipit: indignè enim sumit, ac reus erit corporis, & sanguinis Domini: occisor Christi reputabitur: nec minus peccabit, quàm si Christum ipsum crucifixisset, si sanguinem eius fudisset. Ex multis granis vnus efficitur panis: & nos ex multis membris efficimur vnum corpus, corpus autem Christi. Hoc ergò corpus si lanias, si diuidis, quid aliud, quàm denuò flagellas, denuò crucifigis, denuò Christum interficis? Qua crudelitate quę potest maior excogitari? Quamobrem iterum atque iterum obtestamur, per eum ipsum D.N. Iesum Christum, cuius viuum corpus in hoc Sacramento cõtinetur, vt ab hac tanta crudelitate sibi temperẽt, quin potiùs, quod mortis Christi beneficio facti sumus omnes, id esse & permanere velint. Fecit ille nos corpus suum, tradito pro nobis in mortem

Euchari-stiæ sacra-mentum Christus cur in pa-nis & vini specie insti tuerit.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

cor-

corpore suo, simus & permaneamus huius, & quidẽ vnius corporis mẽbra. Erimus aũt vnius corporis mẽbra, sub Christo capite, si nos ab ecclesiastici ędificij cõpage auelli non permiserimus: si id ipsũ oẽs dixerimus: si nõ fuerint in nobis schismata: si in eadẽ fidei regula permanserimus: si cùm alijs de rebus ad fidem pertinentibus, tũ de hoc venerabli sacramẽto vnanimes idẽ oẽs senserimus. Quáobrem non contendamus de speciebus, in quibus nihil est, quod aliquid fiduciæ quisquam collocet, in illo solo spes nobis est omnis defigenda, qui sub speciebus istis visibilibus inuisibilis ipse latet, vereque continetur. Neque enim quod videmus, salutem nobis adfert, sed quem oculis carnis huius cernere non possumus, quem sola fide comprehendere licet, Dominus noster Iesus Christus, qui sub his, quæ videntur, speciebus inuisibilis ipse & immortalis verè continetur: ipse est & non alius, in cuius nomine nos omnes fieri saluos oportet. Qui cùm æquè sit integer sub vna, atque sub vtraque specie, quorsum attinet de speciebus disceptare, ex quibus non est salus? Etiam atque etiam nobiscum expendamus quod à Chrysostomo scriptum est: Quamdiu, inquit, lapides benè compacti sunt, nihilque vacuum inter se habent, firmi & infracti perstant. Si verò vel foramẽ acus duntaxat, quod vtrinque penetret, aut scissurá, quę capilli locũ teneat, fieri contigerit, omnia dissoluuntur ac pereunt. Ita & diabolus, donec compacti quidẽ ac benè compositi fuerimus, nihil suorum omninò poterit inferre. Quamprimũ verò vel modicum nos relaxare poterit, nõ aliter quàm quasi quidam torrens toto impetu infunditur.

De speciebus nõ cõtendendũ.

Actor. 4.

ditur. Nam vbique illi ſolis duntaxat initijs opus eſt, & hoc laborioſum eſt. Si verò nactus fuerit initium nocendi, omnia ſibiipſi ſubindè ſuopte ingenio veſtigat, & amplificat. Præclarè Chryſoſtomus: Vbique ſolis tantùm initijs opus ait eſſe diabolo, nec aliud illi magis eſſe laborioſum, quàm initium. Quod ſimul vt nactus eſt, iam omnia ſuopte ingenio veſtigat & amplificat. An autem hoc ita iam euenisſe non videmus? Quamdiu benè compacti fuerint Eccleſiæ lapides, nec vllum vel acus foramen, vel ſciſſura, quæ capilli locũ haberet fieri permiſſa eſt, firmi & infracti perſiſtebamus, nec vllas vires diabolus cõtra nos habere potuit. Simul vt autem initium ſeparationis & diuiſionis in vſu ſpecierum ſacramenti Euchariſtiæ factũ eſt, quorſum impietatis res progreſſa non eſt? Qui de vtraq; ſpecie primũ cõtendere cœperũt, an ij Chriſtũ ex vtraq; paulò pòſt nõ amiſerũt? Neq; enim credit iá bona pars eorũ quicquã in hoc ſacramẽto, niſi merũ panẽ, & merũ eſſe vinum. Quæ quàm ſit horrenda blaſphemia, quis non intelligit homo Chriſtianus? Verũ eſt quod dixit quidá, quamuis Ethnicus: Nimiũ altercando veritas amittitur. Amiſerunt illi veritatẽ, amiſerunt Chriſtũ de hoc Sacramento, dum altercationi ſtudẽtes magis quàm dilectioni mutuæ, non credunt veritati, de veritate ſui corporis diſertè dicenti, Hoc eſt corpus meũ. Huc perduxit miſeros priuatus ſpiritus, cui plus fidendũ eſſe putauerũt, quàm ei, qui publicè promiſſus & miſſus eſt Eccleſiæ vniuerſæ. Poſuerũt in cœlũ os ſuũ, & lingua eorum tranſiuit in terra. Num autẽ his finibus eorum impietas eſt circunſcripta?

Veritas nĩmiũ altercando amittitur.

Matth. 26.

Epilogus.

An et Sacerdotium & sacrificium non abrogarũt? an & sacramenta simul omnia non abstulerunt? an ipsis etiam scripturis auctoritaté omné non detraxerunt? An eo demùm audaciæ atque amentię progressi non sunt, vt & adorandam Trinitatem blasphemarent, & Christum Deum, Deique filiũ esse negarent? Nec id obscurè faciunt: Quin gloriantur etiam, & præ se ferunt Lutherum tectũ Papatus tantum diruisse, Zuinglium parietes, & viciniora fundamento membra disiecisse dicunt. Se verò pro suo inuicto robore, singularique animi magnitudine ad ipsum fundamentum, quod intactum illi reliquerant subruendum aggressos esse. Fundamentum autem Papatus, hoc est, Ecclesię Dei, vocant summum salutis nostræ dogma, quo Deum trinum in personis & vnum in essentia, colendum & adorandum esse profitemur. Quàm verè dictum est à Chrysostomo, quòd initijs tantùm opus est diabolo. Posteaquàm hoc fecit initium schismatis in vsu specierum sacraméti Eucharistiæ, quò tandem impietatis ad extremum non prorupit?

Quamobrem cùm nullum Christi institutum, nullum præceptum videamus de calice cuiquam extra Missæ sacrificium dando, cùm Christum etiam ipsum & Apostolos absque calice sub specie panis tantùm Eucharistiam dedisse legamus: cùm certò nobis persuasum sit, nihilo plus sub vtraq; quàm sub vna specie contineri, sub qua æquè vt sub vtraque integer Christus accipitur, ac eadem gratia confertur: Cùm & illud apertè videamus, quòd in hac altercatione de vtraque specie nihil aliud quærit diabolus, quàm vt foramen dũtaxat

Collos. 1.

in

in Ecclesiæ tecto faciat: vt eo facto haud aliter, quâm torrens aliquis toto impetu in eam infundere se possit. Non altercemur cum inimicis crucis Christi: qui quę pacificauit ille per sanguinem crucis, quę per mortem suam cōgregauit, ea spargere conantur: non contendamus de speciebus, ne quod illis accidit, & ipsi Christum amittamus, ac ad eum similiter, vt ab illis fit, blasphemãdum inducamur, verùm ad quod peruenimus, iuxta Pauli consilium, in eo permanentes, idem sapiamus omnes. Ita futurum est, vt ipsi facti corpus Christi mysticum, non ad mortem æternam corpus Christi verum sumamus, sed ad vitam æternam. Verùm ad reliqua pergamus. Philip. 3.

Quòd hoc Sacramentum rectè dicatur sacrificium.

CAPVT XLI.

INter omnia Sacramenta nullum est hoc vno Eucharistię Sacramento excellentius: quam etiã ob causã à Dionysio, & eũ secuto Bernardo, sacramẽtũ sacramẽtorũ, & hostia vocatur hostiarum. Nam cùm tria sint, quibus ritè Deus colitur, fides, spes, & charitas, baptismus fidei: ab eo enim fideles appellamur: confirmatio spei, per illud enim erigitur spes nostra, tutore nobis dato spiritu sancto: Eucharistia verò charitatis est Sacramentum: quòd in eo recolimus, quanta fuerit charitas Dei & Domini nostri Iesu Christi erga nos, qui dilectam animam suam dedit in manus inimicorum suorum, ac semetipsum tradidit oblationem & hostiam Deo patri pro nobis, vt sanguine suo nos emundaret ab operibus mortuis, ac vicissim charitate erga tam pium & beneficum Seruatorẽ

Eucharistiæ excelletia. Eccle. Hie. lib. 3.

Hier. 12. Heb. 9.

nostrum accendimur, omnia & facere, & pati parati, dum gratos nos & memores tanti beneficij præstare possimus. Quare quantò est excellétior charitas, quā sit fides & spes, tātò præstat hoc Sacramentum alijs omnibus, quòd non modò significat & confert gratiam sicut alia sacramenta, sed eū ipsum, qui fons est & largitor omnis gratię, verè in se cōtinet Dominū nostrū Iesū Christū.

In Eucharistia abolēda sathanæ conatus

Intelligit hoc Satanas, quod nullius sacramenti dignitas maior est vel vtilitas, proinde nusquā etiam grauius quàm in hoc sacramento fideles tentat, quod aut sublatum ex omni hominum memoria, aut certè debito honore spoliatum, ac prorsus contemptum esse cupit. Qua tamen in re, vt paulò antè diximus, nihil agit festinanter, sed illud molitur ante omnia, vt à Christo, & ab eius corpore Ecclesia segreget homines, quò segregatos facilius, eò quò cogitat, perducat. Itaque primùm inijcit altercationē de speciebus, vt persuadeat hominibus, non hoc amplectendum esse, quod visum est Ecclesiæ vniuersæ: neque illius, sed priuato sensu scripturas interpretari oportere: Quod posteaquàm obtinuit, iam reliqua minore negocio persuadet. Nihil autem æquè conatibus eius obstat, atque iugis recordatio sacrificij illius, quo semetipsum patri suo cœlesti Christus in ara crucis hostiam obtulit pro peccatis nostris: videt illius virtuti se resistere nequaquam posse: quamobrem illud oppugnat maximè: Neque tamen apertè, verùm astutè prorsus & callidè. Prædicationem illius permittit, à repræsentatione tamen abstineri prorsus vult, quod ea sublata, fore intelligit, vt prædicatio quoque succedente tem-

tempore languescat. Quamobrem hic neruos suos omnes exerit: neque satis habet omnia dixisse, quibus persuadeat non esse à Christo aut sacerdotium, aut sacrificium vllum institutum, verùm affingit Ecclesiæ multa, quasi ea sentiat & doceat de hoc tremendo sacrificio, quæ ne cogitare quidem illi in mentem venit vnquam. Quare quæ sit Ecclesiæ hac de re sentẽtia, & quàm multa, quàm falsò illi per membra sua satanas impingat, de eo nonnihil disserendum esse putauimus.

Illud itaque scire imprimis oportet, quod cùm diuersæ sint res, quarum per hoc sacramẽtum admonemur, diuersæ sunt etiam illius appellationes. Nam quorum admonemur, partim præterita sunt, partim præsentia, partim futura. Admonemur præteritæ Christi passionis, quæ fuit longè gratissimum Deo sacrificium, quo nos ille Deo patri suo reconciliauit, pro peccatis nostris morte sua satisfecit, ac non modo remissionem peccatorum nostrorum nobis meruit, verumetiam dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, dignos fecit, qui in filios eius & hæredes adoptaremur. Atque hac ratione vocatur hoc sacramentũ sacrificium. Sic enim à Cypriano dictum est: Passio Christi, est sacrificium quod offerimus. Vocatur etiã Eucharistia, hoc est, gratiarũ actio, quod in hoc sacrificio grata quadã recordatione prosequimur, cũ alia omnia, tum præsertim immẽsum illud redẽptionis nostræ beneficiũ. Admonemur præsentis vnitatis, quã hoc sacramẽtũ efficit, atq; ita vocatur Synaxis Græcè, Latinè cõmunio, qđ per illud, sicut à Damasc. traditũ est, Christo cõmunicamus, carnis eius & diuinitatis participes

Eucharist. appellationes de qui bus nos ad monent.

Colos.1.

Sacrificiũ quid operetur.

Li.2.epi.3.

Eucharistia quid.

Synaxis seu cõmunio.

Li. 4.ca.14

Cap.XLI. efficimur, ac sicut cum illo, ita ipsi etiam inter nos vnum reddimur, vt simus omnes vnum corpus sub vno capite Christo, iuxta illud quod à Paulo dictũ est: Vnum corpus, vnus panis multi sumus, qui de vno pane participamus. Admonemur postremò eius quòd futurum est, quod sicut in hoc sacramento Christo coniungimur, & eo fruimur, non in sua, sed in panis & vini specie, ita posteaquam qui nõ habemus hîc manentem ciuitatem, verùm aduenę sumus & peregrini, ex huius vitæ diuersorio in cœlestem illam patriã, ad quam anhelamus, peruenerimus, nõ iam amplius per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem videbimus eum sicuti est, atque illius aspectu satiabimur iuxta illud quod scriptum est: Satiabor cũ apparuerit glòria tua. Hac ratione vocatur viaticum, quòd viam nobis præbet eò perueniendi, quãdoquidem in se verè cõtinet eum, qui via nostra est, Dominum nostrum Iesum Christum. Qui etiam est ostium illud, per quod solum & nõ per aliud, ad cœlestem illam gloriam ingressus nobis patet.

1.Cor.10.

Heb 13.
1.Pet.2.

1 Cor.13.
1.Ioan 3.

Psalm. 60.
Viaticum quid.
Ioan.24.
Ioan.10.

Sacrificij ratio.

Vt autem intelligi posit, qua ratione sacrificium vocetur, paucis non capitis nostri somnia, neque cordis nostri visiones, verùm quæ doctissimis, grauissimisque viris iam inde à tot seculis ea de re visa sunt, enarrabimus. Inter quos cùm Principem locum teneat Augustinus, is vbi sacrificiũ definit, in hæc verba scribit: Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij Sacramentum, id est, sacrum signum est. Quoniam verò erant ipsius quoq; seculo, qui nullum externum & visibile sacrificium esse oportere in Ecclesia Dei dicerent, contra hos quoque his verbis loquitur: Qui verò putant hæc visi-

Lib.10. de ciuit.Dei, cap 5.
Sacrificiũ quid.
1.Cor. 9.

visibilia sacrificia Dijs alijs congruere, illi verò tanquam inuisibili inuisibilia, & maiori maiora, meliorique meliora, qualia sunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia: profectò nesciunt hæc ita esse signa illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocircà sicut orantes atque laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde, quas significamus, offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quàm illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificiũ nos ipsi esse debemus. Ac paulò pòst, de nostro sacrificio mentionẽ faciens: Verus, inquit, ille mediator (in quantum formã serui accipiens, mediator effectus est Dei & hominum homo Christus Iesus) cùm in forma Dei sacrificium cum patre sumat, cum quo & vnus Deus est, tamen in forma serui sacrificiũ maluit esse, quàm sumere: per hoc & Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramẽtum esse voluit quotidianum Ecclesiæ sacrificiũ: cùm ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. Huius veri sacrificij multiplicia, variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquam multis verbis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Huic summo, veroque sacrificio, cuncta sacrificia falsa cesserunt.

Cap. XLI.

Vocis officium est mentis cõceptum significare.

cap. 20.

Sacrificio altaris varia signa erant.

Ex his Augustini verbis docemur, quale sit hoc Ecclesiæ sacrificium, de quo nunc disserimus: Est enim sacramentum, hoc est, sacrum signum, illius nunc quidem nobis inuisibilis sacri-

Cap.XLI. ficij, quo Christus in cruce semetipsum visibiliterobtulit hostiam Deo in odorem suauitatis. Hoc est quod apertius alio loco scribit idē Augustinus: Hebręi inquit, in victimis pecorū, quas offerebant Deo, multis & varijs modis, sicut re tanta dignum erat, Prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Christus obtulit: vnde iam Christiani peracti eiusdem sacrificii memoriam celebrāt, sacrosancta oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi. Ac apertius etiam paulò pòst discrimen ostendit inter sacrificia Iudęorum, & quod in cruce Christus obtulit, & quod ex illius institutione nunc offertur in Ecclesia: Loquens enim de eo: Huius, inquit, sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per victimas similitudinum promittebatur, in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post ascensum Christi per sacramentum memoriæ celebratur. Quod ergo per figuras fuit significatum, & promissum & naturæ & legis tempore, hoc in cruce redditum in altari nunc repræsentatur, & oculis nostris subijcitur, vt iugis tanti beneficij sit memoria. Sacrificia priscorum, figura tantùm fuerunt, & adumbratio quædam: in cruce verè fuit in mortem oblata pro nobis victima nostra, Dominus noster Iesus Christus: qui posteaquàm in cœlum ascendit, nihil nunc aliud fit in Ecclesia, quàm illius oblationis, quæ in cruce facta est, memoria quædam & repræsentatio.

Cōtra Faustum li. 20. cap. 18.

cap. 21. Sacrificia Iudęorum à Christi & ecclesiæ sacrificio variè differunt.

Hinc intelligimus, quale sit sacrificium hoc, de quô nunc agimus. Est enim sacrum signum, quo admonemur illius sacrificij, quod non videmus, quod

Cap.XLI. Sacrificiũ Missæ quãdo Deo rectè offertur.

quod in cruce pro nobis peractum est. D[illegible]mur præterà ex his, quæ ex Augustino add[illegible] quòd ita demum sacrificiũ hoc visibile re[illegible] offertur, cùm illius in cordibus nostris in[illegible] sacrificiũ ipsi facti fuerim⁹. Qua de re, qui fu[illegible] dringẽtis plus minus annis Augustino posterior, Amalarius Treuerẽsis Archiepiscopus, his verbis admonet: Illud intendendũ est, inquit, in omnibus officijs immolationis, tali nomine censendum esse visibile altare, quale est cor offerentium. Quare falsum est, quod fingunt inimici crucis Christi, docere Ecclesiam, quòd cæremonia Missę ex opere operato sine fide nos Deo reconciliat. Quin quod à Bucero scriptum fuit aliquãdo, priusquam segregasset semetipsum, id docuit, docet, & docebit semper Ecclesia, quòd Missa ex opere operato, id est, ex eo quod institutum Domini est, id quod geritur, non ex opere operantis, hoc est, ex merito ministri prodest: sed his, qui in illa communicant per fidem & charitatem. Hoc est, quod ex Augustino adduximus: Sacramentũ in cruce peracti sacrificij, esse quotidianum sacrificium Ecclesię, cùm ipsius corporis ipse sit caput Christus, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsũ, quã ipse per ipsam cõsuetus offeri. Quo in loco non obscurè illud indicat, & Ecclesiã per Chrstũ, & Christũ offerri per Ecclesiam: quæ nisi capiti suo Christo fide sit & charitate connexa, ex ea oblatione, cuius repræsentatio sit in altari, fructus percipi potest nullus. Hoc est etiam, quod à Bonauentura traditum legimus: quod virtus sacrificij dicitur ipsa fides, quę faciebat sacrificium valere: vel dicitur inter-

Amalarius

Opus operans & operatũ quid.

Missa quomodo prodest.

In 4. lib. sentent. dist. 1.

na[illegible]s contritio, quę faciebat externum sacri-
[illegible]rtuosum. Hoc & S. Thomas apertè de-
[illegible]um dicit: Sicut passio Christi prodest qui-
[illegible]mnibus, quãtum ad sufficientiam, & ad re-
[illegible]nem culpę, & ad adoptionem gratię & glo-
riæ, sed effectum nõ habet, nisi in illis qui passio-
ni coniunguntur per fidem & charitatem: ita &
hoc sacrificiũ quod est memoriale Dominicę pas-
sionis, non habet effectum, nisi in illis, quæ con-
iungũtur huic sacramento per fidem & charitatẽ.
Vnde & Augustinus dicit ad Renatũ: Quis offerat
corpus Christi, nisi pro his qui sũt mẽbra Christi?

Sacrificium itaque nostrũ non est aliud, quàm
1.Corin. 5. illud, de quo dicit Paulus: Pascha nostrum immo-
latus est Christus. Nam quod Paschæ nomine
non solùm illa diei solenitas, verùm & agnus ille
Paschæ nomine quid intelligendum. significatus fuerit, qui tum iuxta ritum legis im-
molabatur, & immolatus manducabatur, indica-
re videtur ille Marci locus: Vbi vis eamus & pare-
Marci 14. mus, vt manduces Pascha? Et alius apud Lucam:
Lucæ 22. Venit dies azimorum, in quo necesse erat occidi
Pascha. Pascha itaque nostrum est ipsemet Dei fi-
Hier. 15. lius: Hic est ille agnus, de quo dixerat Hieremias:
Ego quasi agnus mãsuetus, qui portatur ad victi-
Esaię. 53. mam: de quo prędixerat Esaias: Sicut ouis ac occi-
sionem ducetur, & sicut agnus coram tondente
se, obmutescet, & non aperiet os suum: Hic est il-
Ioan. 1. le agnus, quem veniẽtem ad se quasi digito Ioan-
nes Baptista demõstrabat, dicẽs: Ecce agnus Dei,
ecce qui tollit peccata mundi. Hic est ille agnus
immaculatus, cuius precioso sanguine nos re-
1.Petri 2. demptos esse scribit Petrus: quem in Apoca-
Apoc. 13. lypsi ab origine mundi occisum esse legimus.

Quot-

Quotquot enim ab origine mundi ſalutem conſequuti ſunt, quotquot deinceps etiam ad finem vſque ſeculi ſalutem conſequentur, non per aliũ conſequuti ſunt & conſequentur, quàm per agnũ hunc pro nobis immolatum, qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Agnus innocens pro nocentibus, iuſtus pro iniuſtis fudit ſanguinem ſuum, crudelemque & ignominioſam crucis mortem obiuit, atq; iſto corporis & ſanguinis ſui ſacrificio mundum Deo reconciliauit. Hoc eſt illud ſacrificiũ, illud inquam, vnicum & ſingulare ſacrificiũ, quod adumbrabant, cuius figuram gerebant varia illa Patrum ſacrificia, quę & naturæ, & legis tempore fuerunt, incipiẽdo ab Abel iuſto, deindè per Noë, Melchiſedech, Abraham, ad ſacrificia legalia Aarõ & filiorũ eius trãſeundo: quibus non aliud actum eſt, quàm vt fixũ hoc in hominũ memoria permaneret, quòd à mũdi exordio nulli ſalus aliter, quàm per huius hoſtiæ, quam illa ſacrificia figurabant, fiduciam cõtigerit. Sicut autem illa ſacrificia Deus Patribus tradiderat, vt per ea magni huius, quod futurum expectabãt, ſacrificij memoriã in animis ſuis renouarent, fidẽ confirmarent, et credendo atque orãdo fructũ eius in ſe transferrent, ac per eorũ oblationem Dei beneficia grata recordatione proſequerentur: ſic Eccleſiæ ſuæ Chriſtus mundã & ſalutarem ſui corporis & ſanguinis oblationem ſub ſpeciebus panis & vini commendauit, qua corporis eius in cruce pro nobis appenſi & effuſi ſanguinis memoriam in animis noſtris ſubinde renouaremus, & fructum illius oblationis in cruce factæ perciperemus, eam nobis applicantes.

1. Pet. 2.
1. Pet. 3.

Sacrificia cur data patribus.

Oblatio corporis & ſanguinis Domini cur nobis relicta.

Obiectiões hęreticorũ

Cæterùm quod obijcitur ab inimicis crucis Christi, nusquã præcepisse Christum offerri, sed manducari tantùm carnem, & bibi sanguinem suum iussisse, ac idololatriam esse, extra verbum & sine verbo cultus instituere. Si verum est quod ab illis dicitur, ergo idololatra fuit Abel. Quod enim præceptum habuit de suis primogenitis & eorum adipibus offerendis? & tamen dicit scriptura, Quòd respexit Deus ad Abel & ad munera eius. Idololatra fuit Noë. Nam & ille quod pręceptum, aut quod habuit Dei verbum de altari ędificando, & holocaustis in eo offerendis? Idololatra fuit Abraham: idololatra fuit Iob: idololatræ fuerunt & alij nonnulli, quos obtulisse Deo sacrificia, atque ea illi grata & accepta fuisse legimus. Quod dicere quàm sit absurdum, quis nõ intelligat?

Cultus dei sine verbo Dei.
Gene. 4.
Gene 8.
Gene. 12.
Iob. 1.

Quàm falsum autem est, idololatriam, & impium atque ingratum Deo cultum esse, qui sine certo & expresso Dei mandato sit institutus, tam falsum est, eum cultum, quem vocamus Missæ sacrificium, sine verbo dei, & citra mandatũ eius institutũ esse: Clarum enim est & apertum Dei verbũ, Hoc facite in meam cõmemorationem: quo non illud modò pręcipit Deus, vt distribuatur sacramentũ corporis & sanguinis eius, verùmetiam vt benedicatur siue consecretur, ac deindè immoletur, immolatum verò manducetur. Fuit autẽ hoc etiam apud Ethnicos vsitatum, vt facere dicant pro offerre, vel sacrificare. quod vel ille Maronis versiculus indicat: Cùm faciam vitula. Magis verò proprium hoc Hebræorum idioma fuisse videtur. Sic facere agnos anniculos in Exo-

Sacrificiũ Christianũ esse ex verbo Dei.
Lucæ 22.
1. Cor. 11.
Facere pro offerre.
In Bucol. Eclo. 10.

Exodo: facere hircum pro peccato in Leuitico: Exod. 20.
facere turtures in Numeris: facere hœdum in Leuit.23.
lib. Iudicum: facere holocaustum in lib. Regum: Num.6.
facere septem arietes et septem vitulos, in Ezechi Iudic.6.
ële legimus. Quod vsque eò non eunt inficias illi 3.Reg.8.
ipsi, qui Missam sacrificium esse negant, vt cùm a- Ezec.45.
liter elabi se non posse videant, hoc genere cauil- & 43.
li vtantur. Esse quidem apud Hebræos idem face-
re quod offerre: sed cum additamento, sicut dictũ
est, facere holocaustum: facere hircum, facere hœ
dum. Quasi verò non legatur apud Lucam: vt Lucæ 2.
facerent pro eo iuxta legis præscriptum, sine ad- Leuit.9.
ditamento. Et ex Leuitico citat Hieronymus iu-
xta interpretationem Septuaginta. Accede ad al- Hier. li. 1.
tare, & fac pro peccato tuo: ac paulò pôst: Descé- cõt.Pelag.
ditque, cùm fecit pro peccato. Quæ posteà idem
vertit ex Hebræo: Accede ad altare & immola
pro peccato tuo. Et rursus: Completis hostijs pro
peccato descendit. Vnde perspicium cuiuis esse
potest, quod facere etiam absque additamento
significet immolare, & hostias offerre. Sed de-
mus hoc illis, quod non aliter apud Hebræos sig-
nificet offerre, quàm cum additamento. Quid
hoc ad eam rem facit, de qua nunc est sermo? Nũ-
quid hîc additamentũ non est cùm dicitur, Hoc
facite? Præmiserat: Hoc est corpus meum, quod Hoc facite.
pro vobis datur, subiunxit èuestigio: Hoc facite,
corpus meum òfferte: Qua de re ergo quiritaris?
cùm additamentum videas.

Porrò nemini dubium est, fuisse Christũ sacer-
dotem secundũ ordinem Melchisedech, quod &
Paulus testatur, & ante illum Propheta dicens,

Tu

Christū sacrificasse in vltima cœna.
Hebr. 7.
Psal. 109.
Genes. 14.

Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vbi autem hoc sacerdotio functus sit, in Euangelio nusquam reperimus, præterquá in nouissima illa cœna. Nam quale fuit sacerdotium, quale sacrificium Melchisedech? Scribitur in Genesi: quòd panē & vinum obtulerit. Erat enim Sacerdos Dei altissimi. Nónne Melchisedech Christum sacerdotem adumbrabat? qui & ipse sub speciebus panis & vini corpus & sanguinem suum obtulit: in qua oblatione se sacerdotem esse secundum ordinem Melchisedech declarauit. Ná in ea oblatione, quæ facta est in ara crucis, magis expressa fuisse videtur figura sacerdotij secundú ordinem Aaron, quàm secundum ordinem Melchisedech. Ibi enim cruentam victimam obtulit, & semetipsum verè morti tradidit: Tales autem victimas offerebant sacerdotes secundum ordiné Aaron. At in nouissima cœna eandem illam hostiam corporis sui & sanguinis obtulit, sed sub ijs, quæ Melchisedech obtulerat anteà, panis & vini speciebus. Nihil aliud Melchisedech, quàm pané ipsum & vinum: at Christus corpus & sanguiné suum sub panis & vini speciebus obtulit. Et sicut in ara crucis, qui finis legis est Christus, sacrificijs quæ sacerdotes Aaronitæ offerebant, finem imposuit: ita in nouissima cœna nouum sacerdotium, nouum sacrificium instituit secundum ordinem Melchisedech. Constat etiam, quòd in illa cœna Pascha cùm suis discipulis manducabat: Pascha autem non veruecinum, sed multò præstantissimum. Quemadmodum etiam Tertullianus testatur, dicens: Professus, inquit, Christus se cócupiscentia concupisse edere Pascha vt suum, indignú enim

Vide Thomā in 3. parte quæst. 21. ad sextum.

Rom. 10.
Christus in cruce finē imposuit sacrificijs Aaroniticis.

Lib. 4. aduersus Marcionem.
Matth. 26.

enim vt quid alienum concupisceret Deus: Acce- Matt. 5.
ptum panem & distributum discipulis, corpus su Exod. 12.
um illum fecit. Si autem (quod in confesso est) Pascha cum suis discipulis celebrabat, proculdubiò, qui non venerat soluere legem, sed implere, iuxta ritum legis celebrabat, iuxta quem immolabatur prius agnus, deindè comedebatur. Quare vt figuræ veritas responderet, necesse fuit, vt quod Pascha cũ discipulis suis manducaret Christus, priùs offerret corpus suum & sanguinẽ Deo Patri, posteà verò manducandum traderet. Nam & illud certum est & indubitatum, quòd agnus ille Paschalis in vetere lege, figura fuit agni incontaminati Domini nostri Iesu Christi, qui semetipsum in ara crucis oblaturus erat hostiam Deo Patri: Atqui ea figura non omni ex parte respõdet rei gestæ in ara crucis, sed magis ei quę gesta est in cœna. Nam agnum ab Hebræis immolatũ legimus in recordationem eius beneficij, quo liberatus erat populus Israël de seruitute Pharaonis, & eductus de Aegypto: At immolatio agni immaculati, qua semetipsum obtulit hostiam pro nobis in ara crucis, nõ fuit facta in recordationẽ alicuius beneficij, sed fuit ipsum beneficiũ: fuit ipsa liberatio à peccatis: fuit ipsa redemptio de durissimo iugo diabolicę captiuitatis. Quamobrem necesse fuit, vt per illam immolationem agni Paschalis, alia quædam præter illam in cruce peractam immolatio significaretur, quæ per Christũ in nouissima cœna facta est: quam etiam à sacerdotibus fieri deinceps in suam commemorationem, in passionis & mortis recordationem instituit. Præcepit Deus, cùm essent agnum illũ im- Exod. 12.
mola-

Agnus paschalis figura Christi immolatus.

Exod. 14.

molaturi Iudæi, filios vt suos docerent, quid sibi vellet hæc immolatio: Cùm dixerint, inquit, vobis filij vestri, quæ est ista religio? Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israël in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Huius beneficij sui perpetuam memoriã in immolatiõe illa celebrari deus voluit. Nõ dissimile quiddam fit in hoc altaris sacrificio. Nã & hîc si interrogentur filij Israël (nõ secundũ carnẽ, sed secũdũ promissionẽ) quænã est ista religio? quid sibi vult quòd sacrosanctũ corpus & sanguis Christi sub panis & vini speciebus offertur in Missa? Recte respondere possunt, Grata quædam fit commemoratio immensi illius beneficij, quo Dei Filius homo factus, corpus suum ex Virgine assumptum pro nobis in mortem tradidit, sanguinem suum in cruce fudit, vt mũdum vniuersum à peccato, & ab ęterna damnatione liberaret.

Oblatio corporis & sanguinis Christi sub panis & vini specieb. in Missa quid.

Hîc videre licet agni immolationẽ magis repręsentare eã, quę fit in altari, quàm quæ facta est in cruce. Nã sicut in Paschate Iudęorũ, ita et hîc pręteritæ redẽptionis fit recordatio, in cruce aũt ipsa pręsens fuit redẽptio. Quod etiã Chrysostomus indicat, enarrans illa verba: Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Vides, inquit, quomodo ab Iudaicis abducit & auocat moribus? Nam sicut illud in rememorationẽ miraculorũ, quæ in Aegypto Patres vestri viderunt, faciebatis, sic & hoc in meam facite cõmemorationẽ. Quamobrẽ cùm & mãdatum Christi habeamus, dicẽtis: Hoc facite in meam commemorationem, & constet Christum sacerdotem fuisse secundum ordinem Melchisedech

Hom.85.in Matth.

Lucæ 22.
1.Corin.11.

dech, neque reperiatur in scripturis, vbi sit functus hoc Sacerdotio, præterquàm in cœna: illud præterea manifestum sit, quod in illa cœna, Pascha cum discipulis manducauerit, quod offerri priusquàm manducari iuxta ritum Iudæorũ cõsueuerat, quis est qui dicere iam audeat, sine Dei verbo cultum hunc institutum esse? quem nõ his modò scripturæ testimonijs, verûmetiã Prophetarum oraculis astrui legimus. Apud Malachiam Prophetam ad Sacerdotes Iudæorum loquitur Dominus: Non est mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam de manu vestra: Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnũ est nomen meũ in Gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Quibus in verbis tria nobis consideranda veniunt: Primum, quòd abolitũ Deus voluerit vetus illud sacerdotium, quòd erat secundũ ordinem Aaron, quo solus vtebatur populus Israel. Deindè, quod illi succedere voluerit nouũ & ęternũ sacerdotiũ secundũ ordinẽ Melchisedech, non ex vna Aaron familia, sed ex omnibus gentibus eligendũ. Tertiò, quòd oblatio per sacerdotes nouos offerẽda, futura erat mũda, & quæ in omni orbis totius loco offerretur. Si quis Prophetę locum hunc ad eam, quæ in cruce facta est, oblationem referre velit, constat, nec inter Gentes, nec in omni orbis loco, sed in vna Iudæa Christum in mortem semetipsum obtulisse: vt hic sensus ei Prophetæ loco quadrare non possit. Si autem de cõtriti & humiliati cordis sacrificio, deq; purę mẽtis & bonæ volũtatis officijs intelligẽdũ existimet, quęin omni orbis loco offerri Deo dubium non est: ne id quidem

Malac. 1. locus explicatur.

Oblatio munda in omniloco.

Proue.20. quidē procedet. Etsi enim dubiū nō est, huius generis sacrificia Deo accepta esse, quis tamen erit, qui gloriari posit, se mundum cor habere, atque illius oblationem mundá esse? cùm omnes iustitias nostras esse dixerit alius Propheta, velut pan-
Esaiæ 64. num menstruatæ, nulla vt alia absolutè munda oblatio rectè intelligi posit, præter illam quę semel in cruce oblata est, cuius in Ecclesia iugis fit commemoratio. Deindè cordis contriti sacrificium, non magis huius Ecclesiæ, quæ sequuta est Christi Pasionem & mortē, quàm illius quę præcesit, propriū esse videtur, vt æquè in lege atque nunc offerri potuerit. Quinetiā non ad sacerdotes magis eiusmodi oblatio pertinet, quàm ad alios cuiuscunq; tandē ordinis fideles. Iam & iuge sacrificium illud, quod nouisimis tēporibus per Antichristum sublatum iri Daniel prædixit, quid aliud intelligi rectè potest, quàm istud Christi corporis & sanguinis sub speciebus panis & vini sacrificiū? quod vsque ad consummationē seculi duraturū esse, dubitandū non est, quantumlibet nunc etiā illud per suos præcursores oppugnare conatur Antichristus. Sed & simila, quæ pro mūdatis à lepra solebat offerri ex more, quēadmodū à Iustino scriptum legimus, figuratè significabat panem Eucharistiæ, quem in memoriam Pasionis suæ purgantis ab omni peccato animas hominū, Iesus Christus Dominus noster tradidit postea, vt interim gratias agamus Deo cùm pro mundo propter hominē creato, tum cæteris, quæ hoc continentur, tum pro redemptione, qua liberati sumus à peccatis, Principatibus ac Potestatibus in vniuersum debellatis iuxta diuinū consilium.

Sacrificiū iuge est Missa.

Daniel.8.

Leuit.14.

Similia qd significa-cat.

In colloquio quod habuit cū Triphone Iudæo.

Habe-

Habemus itaque iam ita clara & aperta scripturæ testimonia, de quotidiano hoc Christi corporis & sanguinis sub panis & vini speciebus Ecclesiæ sacrificio, nihil vt magis perspicuè dici, scribive potuerit. Facit nihilominus omnia sathanas, vt clarũ etiã scripturarum intellectum obscuret, ac precium redemptionis nostræ ex omni hominum memoria deleat. Ac primùm quidẽ, quod ad Melchisedech attinet, aiunt ministri satanę, Apostolum, vbi de Sacerdotio illius tractat, singula accuratè ac propemodùm scrupulosè excutere: nomen hominis, sedem regni, perpetuitatem vitæ, ius decimarũ, benedictionẽ persequi, in quibus omnibus minus momenti sit, quàm in oblatione panis & vini, de qua tamen verbum nullũ fecerit. Nunquid existimãdum sit obliuione lapsum esse Dei spiritum, vt dum rebus minutis immoratur, quod erat pręcipuum, & ad causam maximè valebat, id omiserit? Quàm ineptum autem hoc est argumentandi genus, non scripsit Paulus, ergò non est? Non scripsit in tota illa epistola esse Christum conceptum de Spiritu sancto, esse natum ex Maria virgine, nunquid ideò negabimus ita esse? Non est obliuione lapsus Dei spiritus, ô satana, quin eo potiùs vsus est consilio, quo Christus olim, cùm diceret: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis ea portare modò. Clarè hoc ipsa Pauli verba indicant, statim enim vt fecit Melchisedech mentionem: De quo nobis, inquit, grandis sermo, & in interpretabilis ad dicẽcendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Illorum itaque imbecillitas in causa fuit, quod lacte adhuc opus habebant, nec solido

Sacrificiũ Melchisedech.

Ioan. 16.

Hebr. 5.

cibo vti poterant, quod nõ omnia, ea præsertim, quæ captum illorum excedebant, de Melchisedech Apostolus fuit persequutus. Quod etiam testatur his verbis Hieronymus: Super quo multus nobis sermo est, & in interpretabilis: Nõ quia Apostolus non potuerit id interpretari, sed quia illius temporis non fuerit. Hebræis enim, id est, Iudæis persuadebat, nõ iam fidelibus, quibus passim proderet Sacramentum. Verùm etiam, si vas electionis stupet ad mysterium, & de quo disputat ineffabile confitetur, quantò magis nos vermiculi & culices, solam debemus scientiam inscitię confiteri, & amplissimam domum paruo quasi foramine ostendere: vt dicamus duo sacerdotia inter se ab Apostolo comparari, prioris populi, & posterioris, & hoc agi tota disputatione, vt ante Leui & Aaron sacerdos fuerit Melchisedech ex gentibus, cuius tantùm prædicat meritum, vt futuris sacerdotibus Iudæorum in lumbis benediceret Abraham, totumque quod sequitur in laudes Melchisedech, ad Christi typum referri, cuius profectus Ecclesiæ sacramenta sunt.

Ad Euag. tom. 3.

Sacerdotia prioris & posterioris populi inter se cõparantur.

Extat oratio Gregorij Nazianzeni, digna quę teratur manibus omnium, in qua pręclarè de eo disserit, quod non omnia, nec omnibus, nec ab omnibus, nec omni loco & tempore dici oporteat. Tum enim vnaquęque res bona dicitur, si benè fiat. Neque tam est rectum aliquid, quod si desit prudentia, non æquè perniciosum euadat, atque sapienter admininistratum futurum fuerat salutare, Docere nos hoc vel Christi potest exemplum: qui de sua morte, qua vna re nihil esse potuit humano generi vniuerso salubrius, verba facturus

De Theologia li. 1.

ĉturus, eam cum discipulis tantùm seorsum communicandam esse putauit, quod vulgò mysterium hoc rectè committi non posit. Permultum in eo positum est, quàm opportuno loco & tempore fiat aliquid, cùm etiam Deum ipsum, si quis consideret diligentius, opportunitatem quandoque spectasse videamus, præsertim dum se mortalibus aperire, dum luce suæ veritatis mentes eorũ illustrare conatur. Nónne vetus testamentum Patrem apertè prædicauit, de Filio verò loquutum est obscuriùs? At noua lex Deum Filium palàm est professa: sancti verò Spiritus diuinitatem nõ ita latè patentibus argumentis explicauit: quę postea tamen intellecta & ipsa est. Neque verò non maxima ratione id ita factum est: sicut à Gregorio quoq; Nazianzeno legimus annotatum. Nam nondũ Patris diuinitate cõfessa, manifestè Filiũ Deũ prędicare: ac rursus nondũ Deo Filio declarato, Spir. sancto diuinitatẽ apertè tribuere, quid futurũ erat aliud, quàm infantibus lacte alẽdis solidũ cibũ mãducandum dare? Fecit itaq; Paulus, quod Propheta faciendũ admonet, disposuit sermones suos in iudicio, vt ea tantũ proferret, quæ profutura putaret, cætera quáuis cognitu dignissima atque adeò necessaria, in tẽpus aliud magis opportunum reseruaret. Quod idẽ fecisse legitur, cùm sermonẽ apud Atheniẽses habuisset. Neque enim statim à primo destruendas putauit cæremonias idolorũ: Statim nanq; sermonẽ eius aures Gẽtiliũ respuisset: verũ ab vno deo operatore mũdi incipit, dicẽs: Deus qui fecit mundũ, & cũcta quę sũt in eo. Negare nõ potuerát vnũ operatorẽ esse mundi, vnũ Deũ, vnũ omniũ creatorẽ.

Matth. 20.

Deus in aperiẽdo se hominib. opportunitatem spectasse videtur.

Lib. 5. Theologiæ.

Psalm. 111.

Acto. 17.

Adiunxit eò, quòd cœli & terrę Dominus in manufactis non dignetur habitare. Deindè quòd intra auri, argentique cassam materiam, nequaquam verisimilè sit artificio hominis vim diuinitatis includi: erroris remedium docens esse studiũ pœnitendi. Tunc venit ad Christum, nec tamen Deum maluit quàm hominem nuncupare, dicens: In viro quo definierit omnibus fidem, suscitans eum ab inferis. Qui enim tractat, inquit Ambrosius, debet audientium considerare personas, ne priùs irrideatur, quàm audiatur. Quando enim Athenienses crederent, quia verbum caro factum est, & de Spiritu virgo concepit, qui irridebant, quia resurrectionem audierant mortuorum? Tamẽ & Dionysius Ariopagites credidit, & alij crediderunt in virum, vt in Deum crederent. Quid interest, quo quisque credat ordine? Non in principijs perfecta quæruntur, sed de principijs ad ea quæ perfecta sunt, peruenitur.

Auditorũ ratio habenda.

Li. 6. in Lucam.

Neque verò Paulus modò, verùm & alij Apostoli, sicut à Basilio scriptum legimus, mysteriorũ reuerentiam & auctoritatem silentio conseruandam esse putauerunt, ne si vulgò essent omnibus cognita, in contemptum venirent. Inde etiam vocata sunt mysteria, quod ea occulta esse, neque in vulgus prodi oporteret. Quæ etiam causa fuit, quod literis non mandabantur, sed per manus tantùm tradebantur: Sicut de hoc ipso sacrificio loquens, dicit Basilius: Inuocationis, inquit, verba, dum Eucharistiæ panis ostenditur, & poculũ benedictionis, quis sanctorum scripto nobis reliquit? Quamobrem & apud Chrysostomum ita scriptum legimus: Mysteria ideò clausis ianuis

Li. de spiritu sancto, cap. 27.

Mysteria in silentio tradita obscurè.

De spiritu san. ca. 27.

Hom. 24. in Matth.

nuis celebramus, & eos qui nondũ initiati sunt adesse prohibemus: Non quia infirmitatem mysteriorum aliquam deprehendimus, sed quia ad participationem eorum illi adhuc quos arcemus infirmi sunt. Quin etiam illum locum explicás, Tu es sacerdos in æternum, Augustinus: Vident Iudæi perijsse iam sacerdotium secundum ordinem Aaron, & non agnoscunt sacerdotiũ secũdũ ordinem Melchisedech. Tu es sacerdos in æternũ secundũ ordinẽ Melchisedech. Fidelibus loquor, si qui non intelligunt Catechumini, auferant pigritiam, festinent ad notitiam. Non ergò opus est mysteria promere: scripturæ vobis intiment, quid est sacrificium secundum ordinem Melchisedech. Si Augustinus non putauit omnibus prodenda mysteria, quo tempore terrarum orbis magna ex parte Christum agnoscebat, quantò minus id factum oportuit à Paulo, cùm ad eos, qui recèns ad fidem Christi conuersi fuerant, neque tanta mysteria capere adhuc poterant, scriberet. Non rectè itaque colligitur, non meminit sacrificij panis & vini Paulus, vbi de Melchisedech tractat: malè igitur ad Christi sacrificium refertur. Psal. 109.

Contra sacrificiũ obiectionum solutiones.

Quod verò dicunt scripturam dicere, quod protulerit Melchisedech, non autem obtulerit. Siue dicas protulisse, siue obtulisse, quod posterius magis fuit in vsu sanctis Patribus, nihil interest. Nec enim contraria sunt inter se proferre & offerre. Quin offerre nemo potest, nisi prius proferet quod offerat. Sed non ad offerendum, ais, protulit, verùm ad edendum & bibendum. At sicut in scriptura non reperitur

quòd protulerit ad offerendum: sic nec hoc quòd protulerit ad manducandum & bibendum. Itaque si nihil dicendum est, quod in scripturis expresse non habetur, quid restat aliud, quàm vt dicamus, quòd protulerit ad inspiciendum? vt videret Abraham panis & vini copiam, & admiraretur, neque tamen de ijs quicquam gustaret. Quòd quàm sit absurdum, quis non videt? At Iosephus non obtulisse Deo scribit, sed ijs qui cum Abraham fuerunt in cibum & potum panem & vinum suppeditasse. Posterius quidem hoc scribit Iosephus, prius autem illud nequaquam: Quin contrarium ex illius verbis docebimus. Quemadmodum non pugnant inter se proferre & offerre, ita nõ pugnant inter se proferre ad mãducandum, & proferre ad offerendum. Quin grauis auctor Gregorius Nissenus non dubitauit dicere, quod nemo comedit, nisi quod prius immolatum sit. Quæ verba Theophylactus quoque repetit in Matthęũ scribens, & iam docuimus, quòd agnus Paschalis, qui fuit huius nostri sacrificij figura, priùs immolabatur, deinde manducabatur. Sed excutiamus verba Iosephi, quemadmodum habentur in Gręco textu. Suppeditauit, inquit, Melchisedech exercitui Abraham xenia, & magnam copiam commeatus prębuit. Et instituto sacro conuiuio, ipsum Abraham in hoc laudauit, & Deum qui inimicos eius subiecit, benedicere aggressus est. Non qualecunque, sed sacrum cõuiuium instituisse dicit, quod epulum Latinè, Gręce dicitur εὐωχία. Quamuis autẽ quoduis epulum etiam prophanum hoc nomine possit appellari: tamen in vtraq; lingua, tam Gręca quàm Latina,

 Cap. XLI

tina, non ferè tribuitur nomen hoc nisi publico, solemnique conuiuio, quod vel in dedicatione templi, vel in funere magni alicuius viri, vel in honorem Dei propter partam victoriam institutum sit. Et qui pręerant apud Ethnicos huic epulo sacerdotes, Latinè vocabantur epulones, qui solemnem ritum in sacrificio peragebant. Pręcedebat itaque sacrificium, sequebatur epulum, siue sacrum conuiuium: prius offerebatur, posteà comedebatur. Ad eundem modum & Melchisedech, quãdoquidem erat Sacerdos altissimi, sicut scriptura dicit, prius offerebat Deo, posteà dabat epulum his qui cum Abrahamo venerant. Quod clariùs etiam ostendit Philo, qui fuit ęqualis Iosephi, cùm tractans eandem historiam, ita loquitur: Conspicatus, inquit, magnus ille Pontifex Dei Max. redeuntem Abraham, reducẽtẽmq; suos omnes ad vnum incolumes & victores, attonitus tanti facinoris magnitudine, & id quod verum erat, cogitans, pręsentem eis opem diuinam adfuisse, manus ad cœlum tendẽs fausta illi precatus est, & epulum victoriale sacrificauit, sociosque certaminis eius splendidissimo conuiuio excepit: quod Iosephus ἐνώχιαν, hoc Philo dixit, τὰ ἐπινίκια ἔθυσι, hoc est, epulum victoriale sacrificauit. Prius itaque sacrificauit epulum, deinde socios certaminis refecit. Qui verò potuerunt melius explicare Mosis verborum sententiam, quàm ij duo, qui fuerũt eiusdem Hebręę gentis viri doctissimi, disertissimique, qui non tantum ad mãducandũ, verùm & ad offerendũ protulisse Melchisedech panẽ & vinũ disertis verbis ostẽdunt.

Quamobrem commentum hoc non succedit.

Quemadmodum nec illud, quod adferunt ex epistola ad Hebræos. Neque vt sæpè offerat semetipsum. Alioqui oportebat eum frequenter pati: Semel oblatus est ad exhaurienda multorum peccata: Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Nam quod à Paulo dictum est, libenter accipimus: quod verò per hæc verba Satanas intelligi vult, reijciendũ esse putamus. Quotquot enim sanctificati & iustificati sunt aut erunt, per vnam illam in ara crucis factam, sanctificatos non obscurè ferimus. Explicans epistolam ad Hebræos Theodoritus, quęrit: Si & Sacerdotium, quod est ex lege finem accepit, & sacerdos qui est secundum ordinem Melchisedech obtulit sacrificium, & effecit, vt alia sacrificia non essent necessaria: cur noui testamenti sacerdotes mysticam lyturgiam seu sacrificium peragunt? Sed clarum est illis, qui sunt in rebus diuiuis eruditi, nos non aliud sacrificium offerre, sed illius vnius & salutaris memoriam peragere. Hoc enim nobis præcepit ipse Dominus: Hoc facite in meam commemorationem.

Heb. 9.

Hebr. 10.

In cap. 8.

Præclarè dictum est à Bernardo: CHRISTVS pro salute mundi semel factus est hostia salutaris, rei conciliatio generalis, omnibus Sacramentis, tam præcedentibus, quàm subsequentibus, virtutem dedit & efficatiam, vt tanta & tali hostia sanctificarentur omnes liberandi per illam, vnde legitur. Quia agnus occisus est ab initio seculi, ijs videlicet, qui fuerunt ab initio

Serm. 2. de cœna Domini.

Oblatio Christi virtutẽ et efficatiã omnibus sacramentis dedit.

initio,ita vt per hoc,quod dicitur, ab initio, de-
terminet,non tempus occisionis,sed salutis. Pri-
ùs enim mors eius profuit, quàm fuit. Priùs pro-
missio:ac deinde exhibitio . Ab initio ergo seculi
occisus est.In quam sententiam à Leone quoque
pontifice quædam scribũtur.Et pulchrè cùm Ber
nardo consentit æqualis eius Hugo:Scias,inquit, Parte 8. cap.2.
quocunque tempore ab initio mundi vsque ad
finem,nullum fuisse virum bonum, nisi iustifica-
tum per gratiam . Gratiam autem nunquam adi-
pisci potuisse,nisi per Christum,ita vt homines si-
ue præcedentes,siue subsequentes,vno sanctifica-
tionis remedio saluatos agnoscas.Aspice ergo ca-
stra Regis nostri & exercitus eius insulgentes ar-
mis spiritualibus, quanta præcedentium subse- Christus ab initio se cutioccisus
quêtiumque multitudine stipatus incedat.Ex his,
cuiuis perspicuum esse potest, ab initio mũdi fu- In lib. quęst. vete ris & noui testamenti
isse genus Christianorum , quod pluribus verbis
docet Augustinus,qui priores omnes Patriarchas
& Prophetas, quotquot fidem habuerunt vnius
Dei,Christianos dici vult.Ab initio enim,inquit,
Saluator promissus est. Quod suprascripto Apo- cap.3.
calypsis loco probat.Itaque semper Christiani re-
ipsa fuerũt,etiamsi nondum nomine primi illi,si- Li.3 c.4. con.24.epi stolas Pela gia.
cut alio loco dicit idem Augustinus, & ante eum
Eusebius. Nec vllus vnquam iustificatus aut san-
ctificatus est , nisi per vnam illã oblationẽ, in ara Euseb. li.1. Eccle. Historiæ cap.1.
crucis,vel præuisam, vel exhibitam. Sed nec de-
inceps quenquam iustificatum & sanctificatum
iri,nisi per vnam illam oblationem , iam exhibi-
tam.Cęterùm sicut oblatione illa pręuisa,nõ fuê- Sacrificia vetera ob promissi sa crificij in cruce offe-
re sublata,quæ pro peccatis offerebantur, vel an-
te legem vel sub lege sacrificia, quin ea Deo gra-

 ta

tendi relationem ex ercebātur ita sacrificium nouū ad memoriam illius in cruce iā oblati sacrificij quotidie Deo patri offertur

ta potius accidere, quatenus ad præuisum illud in ara crucis, quod præfigurabant Christi sacrificium referebantur, sic per eandem oblationem exhibitam, non tollitur quotidianum hoc quod Ecclesia frequentat sacrificium, sed est Deo tantò magis acceptum, quantò crebrius & religiosius, per id oblationis in cruce factæ memoria repræsentatur. Cum ergo dicit Apostolus: Semel oblatus est, ad exhaurienda multorum peccata, vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Hoc dicere videtur, quòd nulla fuit, nec est, nec erit vnquam oblatio, qua sint exhausta peccata, vel exhauriantur, qua fuerunt homines sanctificati. vel sanctificarentur, præter vnam illam in ara crucis factam. Quæ tam accepta Deo fuit, vt propria sua virtute, ac merito sanctificet, quotquot Deo patri reconciliantur, & reconciliando sanctificantur. Quotquot autem alia sacrificia pro peccatis offerebātur exhauriendi peccata, & sanctificandi vim, ab hoc vno mutuabantur, huius vnius virtute ac merito sanctificabantur, quatenus ad hoc vnum referebantur. Huic igitur vnico sacrificio veterum omnia sacrificia cessisse, quæ typum huius immolationis gesserunt, & vmbram eius fuisse ab Ecclesia docti confitemur.

Siquidem oblatione, hoc est, morte sua, Christus illud ipsum perfecit, & consummauit, quod hostiæ, victimæ, sacrificia veterum promittebant. Promittebant autem fore, vt aliquando Dei filius in assumpta carne morte sua, & profuso precioso sanguine suo, genus humanū redimeret. Quod illa vna oblatione perfectum est, cuius oblationis futuræ fide Deo reconciliati sunt, & san-

sanctificati, quotquot reconciliati sunt & iustificari. Nec alia fuit vnquam, nec est, nec erit reconciliandi ratio. Quamobrem adueniente veritate cesserunt figurę, adueniente luce, cessit vmbra, nec deinceps adumbratũ illud amplius oportuit, quod iã exhibitũ est, & omnib⁹ reuelatũ. Sed nõ propterea tãti beneficij iam nobis reipsa præstiti memoria debuit intermitti. Hoc verò cũ illa pugnaret Euãgelij voce: Hoc facite ad meã cõmemorationem, oblationis illius in cruce factæ memoriã, hoc quotidiano sacrificio perpetuô Deus in Ecclesia sua celebrari voluit, nec vnquam ante cõsummationẽ seculi intermitti, vt iugiter coleretur per mysteriũ, qđ semel offerebatur in pretiũ, & illa pereñis victima, viueret in memoria, & pręsens esset semper in gratia. Et sicut priorũ temporum oblationes, ad exhibẽdum olim Christi sacrificium in cruce, sic nouæ legis hoc sacrificium ad exhibitũ iam refertur. In carnalib⁹ illis victimis figuratio fuit carnis Christi, quã ꝓ peccatis nostris, ipse sine peccato fuerat oblaturus: & sãguinis, quẽ erat effusurus in remissionẽ peccatorũ. In hoc sacrificio pręsens adest caro Christi, quã ꝓ nobis obtulit, & sanguis quẽ ꝓ nobis effudit. In sacrificijs illis, qđ nobis donãdũ esset, figuratè significabatur in hoc, quid iam donatũ sit euidẽtur ostẽditur. In illis prænunciabatur Dei filius, pro impijs occidendus: in hoc autem occisus annunciatur. Et sicut illa non propterea nõ fuerunt vera sacrificia, quia signa fuerũt veri sacrificij, quod erat in cruce peragendum, sic & hoc non propterea nõ est verũ sacrificium, quia signum est eiusdem veri sacrificij, quo semetipsũ in ara crucis pro nobis Christus

Cap. XLI. Veritate & luce præsente cessit quidẽ vmbra, tamen veritatis seu tanti exhibiti beneficij memoria ob id intermittinõ debuit.

stus obtulit. Nisi quis fortè sic insaniat, vt magis ad rationem sacrificij pertinere putet, quòd rem faciendam significet, quàm, quod rem iam factá commemoret. Certè sicut cœna nostra non esset commemoratio cœnæ dominicæ, imagoque illius & exemplar, nisi verè manducaremus, ita nec Eucharistia nostra, verum exemplar, & imago foret sacrificij, quod in cruce Christus obtulit, nisi verè sacrificaremus. Cuius autem rei apud S. Patres mentionem fieri legimus crebriorem quàm huius, quæ fit à sacerdotibus Christi corporis & sanguinis oblationis. Quod si Christi sanguis offeretur in hoc mysterio, quis iam negare poterit, quin id verè sit sacrificium, etiamsi nihilominus exemplar sit illius hostiæ cruentæ, cùm in pretiú redemptionis nostræ profusus Christi sanguis, in ara crucis offerebatur. Quapropter meritò quosdam ridet Innocentius Pontifex, qui crederent, in Eucharistiæ sacramento, non esse Christi corporis, & sanguinis veritatem, ex eo, quòd non rarò mysterium, id et imaginem, & exemplum vocari legimus. Quorum errorem refellens: Si quia figura, inquit, est sacramentum altaris, veritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi veritas est, si quidem eas imaginem, & similitudinem esse tradit Apostolus, quin & Petrus, exemplum in sua passione Christum nobis reliquisse scribit. Qua de re etiam pluribus verbis ante eum tractauit Hugo de S. Victore. Nihil igitur impedit, quo minus in externo sacrificio forma sit, species imago, & exemplar sacrificij crucis, in corpore verò & sanguine, quæ sunt res intus inclusæ, veritas existat eiusdem sacrificij. Sed

Sacrificiũ quotidianum est veri sacrificij imago & verũ sacrificium in quo verũ corpus & sanguis Christi offertur & sumitur.

Lib 4. Mysteriorum Euangelicæ legis.

Li. 2. par 8. cap. 6. & 7.

Sed quoniam in cruce palàm, & sine mysterio fuit hostia cruenta, iu altari verò occultè & mysticè abscōdita, ne nos eodem, qu Christus, modo sacrificare putaremur, cum suo Theophilacto, rectè Chrysostomus admonuit: Nos nō immolare Christū, sicut seipsum in cruce immolauit, sed illius in cruce facti sacrificij recordationem facere. Quæ tamen recordatio, siue commemoratio, non est ociosa, nec vmbratilis, verùm efficit, quod significat. Nam & si Christum denuò non occidimus, qui resurgens ex mortuis iam non moritur, mortem tamen illius haud aliter, quàm si nunc eam opetisset, applicamus, nec sola fide, nec solis verbis, verum & Symbolis id faciamus. Quæ non minorem habent vim, quàm ipsæ res haberent si, cùm earum commemoratio fit, verè patrarentur. In cruēto sacrificio crucis, mors quoque cruenta fuit, in hoc incruēto mors etiam est mystica & incruenta, hoc est, effectus mortis, haud aliter, quàm si præsens nūc adesset. Sic enim in hoc mysterio Christi mors, & eius fructus nunc applicatur, ac si nunc ille moreretur: Verissimum enim est, quod Abbas Rupertus vir cumprimis doctus aliquando dixit: Quam verè Christus in illa specie qua pependit in Cruce remissionem peccatorum operatus est omnibus, qui illum expectabant ab origine mundi cum fide, siue legalibus fidei Sacramentis, à iusto Abel vsque ad latronem, quē in Cruce confitentem suscepit. Tam verè in istis speciebus panis & vini eādem remissionem operatur omnibus qui sunt ingressi, vel ingrediūtur ad eam fidem, posteaquàm illa nimirum humana species hinc transiuit, & in cœlum sese recepit. Ex quo

Theo in c. 10. ad Heb. Chrys ho. 17. ad Heb.

In sacrificio cruēto mors cruēto, in sacrificio incruēta mors incruenta & mystica.

In cap. 6. Ioan.

quo facilè perſpicere quiuis poteſt, quicquid fu-
it propitiationis, vel in veteris legis ſacrificijs,
quę ſigna fuerunt futuræ, vel in hoc noſtro quod
præteritæ mortis Chriſti ſignum eſt, id omne tri-
bui ei, quæ facta eſt in cruce oblationi, quæ licèt
ſemel peracta, ſemper tamen viget, adeoq́ue per-
petua eſt, quo ad efficaciam. Atque illius virtu-
te, quod nunquàm excidit æternum Chriſti Sa-
Catecheſi cerdotium, quo miniſtros etiam ſuos fungi volu
myſtago.5. it, fulcitur. Cyrillus Hieroſolymitanus, de Miſſa
verba faciens, vocat illam, Τὶν πνευμαθιλικὴν θυ-
σείαν, τιν ἀναίμακτον λατρεῖαν, hoc eſt, ſpirituale
ſacrificium, & incruentum cultum. Chriſti verò
corpus, quod præſens adeſt in altari, vocat ibidē,
τὶν θυσεῖαν ἱλασμȣ̃, hoc eſt, hoſtiam propitiatio-
nis. Non obſcurè indicans, quicquid eſt propiti-
ationis, non tam actioni ſacerdotis, quàm illi
hoſtię deberi, quæ pro nobis oblata eſt in ara cru
cis, propter quam vocatur Miſſa, propitiatorium
ſacrificium: quandoquidem præſens adeſt in al-
tari corpus illius & ſanguis, qui factus eſt propi-
tiatio pro peccatis noſtris, Domini noſtri Ieſu
Chriſti. In cuius præſentia, ſicut verè dictum eſt
à Cypriano, non ſuperuacuæ mendicant lachry-
Ser. de cœ mæ veniam, nec vnquàm patitur contriti cordis
na domini. holocauſtum repulſam. Ante quem etiam Orige
Hom.13. in nes ſacrificia veteris legis extenuans: Si referan-
Leuit.c.22 tur, inquit, hæc ad myſterij magnitudinē, inueni-
es cōmemorationē iſtam habere ingētis repropi-
tiationis effectum. Sed ſi redeas ad illum panem,
qui de cœlo deſcendit, & dat huic mundo vitam,
illum panem propoſitionis quem propoſuit De-
us propitiationem per fidem in ſanguine eius: &

si respicias ad illam commemorationem de qua dicit Dominus, Hoc facite in meam commemorationem, inuenies quod ista est cõmemoratio sola, quæ propitium faciat hominibus DEVM. Si ergò intentus Ecclesiastica mysteria recorderis in his, quæ lex scribit futuræ veritatis, inuenies imaginem præformatam. Quam etiam ob causam Germanus Patriarcha Constátinopolitanus, θυσιςήριον, hoc est altare, vocat ἱλαςήριον, id est, propitiatorium, propter pręsentiam illius in ipso, qui est propitiatio nostra. Nec Alexander modò, verùm & Iulius Pontifex, omnia crimina & peccata deleri dicunt hoc sacrificio: per quod etiam Cyprianus, Athanasius, & Damascenus, omnes expiari sordes affirmant. Nec dubitauit Augustinus dicere de sacrificijs altaris, quæ pro defunctorum animabus offeruntur, quòd pro valdè bonis gratiarum actiones sunt, pro non valdè malis propitiationes sunt. Eusebius vocat redemptiònis oblationem. Chrysostomus, & eum secutus Theophílactus, remissionem ei peccatorum tribuere videntur, vt non temerè sacrificium hoc, non Eucharisticum tantùm, verùm & propitiatorium esse dictum intelligas, propter eam, quæ præsens adest in altari propitiationem nostram. Quamobrem cum Ioanne Chrysostomo vnam hanc esse dicimus hostiam cum illa, quæ in cruce peracta est: vnum sacrificium, & non aliud, nisi quòd offerendi modus non est idẽ. Ibi facta est oblatio in mortẽ, hîc fit in mortis recordationẽ: illa fuit immolatio sãguinea, hęc verò est incruẽta: Sic enim appellatur nõ modò à Greg. Naziáz. Cyrillo, Euse-

Dam. li. 4. part. 14.
Hom. 5. de Paschate.
Sacrificio Missæ omniũ peccatorũ remissionẽ tribuunt doctores.
Hostia eadẽ diuerso modo oblata.
Hom. 17. in ep. ad Heb.
Hostia incruenta.
Greg. Nazianz.
Cyr. interpretatiõe Anathematismi vndecimi. Et alĩbi cõt. Nestoriũ scribens.

Cap.XLI. Eusebio, Athanasio, verumetiam à patribus in sacrosancto Concilio Ephesino, congregatis, tum ab Ischirione Diacono in Chalcedonensi Concilio. Et Ephiphanio in secunda Nicæna Synodo. Cuius verba sunt hæc: Nemo enim vnquam sanctorum Apostolorum, qui turbę sunt Spiritussancti, aut gloriosorum Patrum nostrorum, incruentum nostrum sacrificium in memoriam passionis Christi Domini Dei nostri, & totius suæ dispensationis factum imaginem corporis illius dixerit. Quo loco pluribus verbis Epiphanius Iconomachos insectatur, qui negabant, veritatem Christi corporis in Eucharistia, sed imaginem tantum & figuram vocabant. quos posteaquã conuicit multis locis ex scriptura prolatis, tandem his verbis vtitur: Legas quousque voles, nunquam inuenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque Patres, incruentum illud sacrificium, quod à Sacerdote offertur, imaginem dixisse, verum, ipsum corpus & ipsum sanguinem. Attamen ante sanctificationis consecrationẽ, quibusdam Patribus piè sanè visum est ἀντίτυπον, hoc est, exemplar similis formæ nominare, quorum de numero Eustathius, constantissimus is propugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ insanię expugnator clarissimus: itẽ Basilius eiusdem superstitionis auerrũcator, Quorum verbis recitatis, ante sanctificationem, inquit, ἀντίτυπα vocauerunt, post consecrationem autem corpus & sanguinem Domini. Athanasij verba citãtur hæc à Ioanne Damasceno ex quodam sermone de ijs qui obdormiuerunt: Si quis, inquit, diem obierit, licèt in aëre deponatur inhumatus, ne omiseris oleum, & ceram, inuocato

Euseb. lib. 10.c 4. Eccle. & in vitam Constãt. li 4. in lib. car. & orat. cont.

Sacrificiũ incruẽtum quod à sacerdote offertur nusquam imago dicitur.

to Christo Deo ad sepulchrum accendere, accepta enim Deo sunt, plurimamq; secũ referũt retributionem. Oleum enim & cera holocaustum est: incruentę autẽ hostię oblatio, propitiatio est. Sed & ante hos omnes Clemens Petri successor ita loquitur de sacerdotibus assistẽtibus ad altare Dei, προσάγοντες αὐτῷ γον τὰς λογικας, καὶ ἀναιμάκτος δυσιας διὰ ιησȣ τȣ μεγάλȣ ἀρχιερέως hoc est, offerentes ei rationales & incruentas hostias per Iesum magnum Pontificem. Et alio loco: Pro sacrificio cuẽto λογικὴν, καὶ ἀνάιμακτον, καὶ τὴν μυϛικὴν, hoc est, rationale & incruentum ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur. Et iterum. Offerẽtem tibi κάθαραν, καὶ ἀνάιμακτον θυσίαν, hoc est, puram & incruentam hostiam, quam per Christum instituisti mysterium noui testamenti. Cruentum igitur sacrificium semel est oblatum in cruce, sed incruentum offertur quotidie. Sic Timotheus etiam Alexandrinus de Constantino Imperatore scribit, quòd iusserit mundum, & incruẽtũ Christo Deo nostro quotidie offerri sacrificium. Et eius successor Cyrillus, explicans illum Esaiæ locum, Bibent vinum, per vinum inquit, mysticam benedictionem, & incruentæ hostiæ modum significat, quam in sacris Ecclesijs consueuimus administrare. Eustathius quoque de Eutychio scribit, quod sacrificium sine sanguine, & sine diuisione diuisum semper faciebat. Itidem de quatuor Patriarchis Cõstantinopoli cõgregatis, In magnã, inquiens, Ecclesiam ingressi sunt, & diuinũ incruẽtũque sacrificiũ obtulerũt: semel & solũ Christũ Dominũ, Pastorumq; Principem

Cap. XLI

Cle. lib. 2. cap. 29.

Li. 6 ca. 23.

Lib. 8. ca. 3.

Timotheus vbi scribit de Mænæ miraculis.

Lib. 3. Tom. 1. cap. 25.

cipem imitati, qui vnica oblatione sanctificauit vniuersos, semel passus in fine seculorũ. Sic ab Augustino dictũ est: Sępè ita loquimur, vt pascha propinquante dicamus, crastinam vel perendinam esse Domini passionem, cùm ille ante tam multos ánnos passus est, nec omninò nisi semel illa passio facta sit. Nempè ipso die dominico dicimus: Hodie Dominus resurrexit: cùm, ex quo resurrexit, tot anni transierint. Cur nemo tam ineptus est, vt nos ita loquẽtes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundum illorum, quibus hæc gesta sunt similitudinem nuncupamus, vt dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis eius: & dicatur illo die fieri propter sacramẽti celebrationem, quod non illo die, sed iam olim factum est. Nónne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramento non solum per omnes paschę solennitates, sed omni die populis immolatur. Nec vtique mẽtitur, qui interrogatus respõderit eum immolari. Paschasius inquit: Iteratur autem hæc oblatio in consdectu patris, intercessione (pro peccatis nostris) filij eius, summi ac veri Pontificis, quotidie, licèt Christus semel passus in carne, per vnam eandemque mortis passionem semel saluauerit mundum, ex qua morte idem resurgens ad vitá, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Quia profectò sapientia Dei patris pro multis causis necessarium hoc prouidit. Gregori9: Debemus quotidiana deo lachrymarũ sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc namque singulariter victima ab ęterno interitu animá saluat, quę illá nobis mortem vnigeniti per mysteriũ reparat,

Damasc. in oratione quã inscripsit, Quod qui nuda in fide migrarũt, eos liturgiæ viuorum beneficia iuuent.

De sacrificio altaris Cap. 5.

Greg. li. 4. dialog. ca. 58.

parat, qui licèt resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur: tamen in seipso immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem patitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorũ choros adesse, summis ima sociari, terrena cęlestibus iungi: vnum quoque ex visibilibus atque inuisibilibus fieri? & alio loco, Singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cùm lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragarur, quia is, qui in se resurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio ꝑ nobis iterũ patitur. Nam quoties ei hostiã suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionẽ nostrã passionem illius reparamus. Adferuntur etiã causę à Solitario quodã, in eo libro, quẽ inscripsit Gemmã animæ. Cùm Christus semel, inquit. sua morte credẽtes redemerit, hoc tamẽ sacramẽtũ quotidie ob tres causas ecclesia necessariò repetit. Vna est causa, vt in vinea laborãtes quotidie eo reficiãtur: alia, vt hi, qui numero fideliũ quotidie associãtur, ꝑ illud Christo incorporẽtur: Tertia vt memoria passionis Christi quotidie mẽtibꝰ fideliũ ad imitationẽ inculcetur. Est & alius liber venerãdę vetustatis, quẽ & ipsum sicut priorem hũc

Hom. 37.

Cap. 13. Oblationis quotidianę causæ tres 1. 2. 3.

Ioã.Cochlęus 4 causas assignat.

in lucem produxit vir benè meritus de Ecclesia Dei Ioannes Cochlęus, qui inscribitur Expositio Missæ, i n quo proposita quæstione cur quotidie iteratur ista oblatio, cum Christus saluauerit mũdum per vnam passionem suam, & mors illi vltra non dominetur. Respondetur, quòd pro multis causis. Prima, quia peccamus quotidie: Secũda eò quòd corpus Christi pœnitentibus post peccata offerri iubeatur, vt salutem per corpus Christi inueniant, atque exeant post pœnitentiam: Tertia, vt magnum beneficium passionis Domini obliuioni non tradatur: Quarta, vt simulet in Ecclesia diem iudicij, in quo iusti ab iniustis separabũtur. Scripsit ante annos quingentos versus quosdam de cõcordia veteris & noui sacrificij Cęnomanésis Episcopus Hildelbertus: inter alios etiam leguntur hi versus:

Mortuus ille semel, licèt vltra non moriatur:
Idem quotidie sine uulnere sacrificatur:
Nam quia peccãtes medicina semper egemus,
Hanc pro peccatis medicinam semper habemus.

Cap. 22. de sacramẽtis altaris. li. 1. ca. 16.

In eandem sententiam scripsit propemodum æqualis Paschasij, vel qui paulò eũ pręcessit Rabanus, quique subsequutus est posteà Algerus. Ex eo facilè colligimus, quale sit hoc sacrificium, de quo tractamus. Est enim idem cũ eo, quod in cruce peractum est, nisi quòd non eodem modo fit: In cruce, cruento modo oblatus est Dominus noster Iesus Christus: in altari, incruento. Ibi passibilis & mortalis, hîc impassibilis, & immortalis: ibi visibilis, hîc inuisibilis: ibi in humana specie, hîc sub speciebus panis et vini: ibi oblatus, credẽtibus

omnibus remiſsionem peccatorũ, & plenã redẽptionem obtinuit: hîc nõ vt peccatorum remiſsionẽ, & animarum ſalutẽ iamprimũ ex eo quod per ſacerdotem fit, promereamur, ſed vt pridem promeritam, per Chriſtum in cruce pendentem, per hoc ſacrificium, quod paſsionem & mortem eius repræſentat, ac memoriam eius nobis refricat, fide & deuotione nobis applicemus. Quamobrem externo hoc, quod in Eccleſia celebratur ſacrificio, non modò non obſcuratur illud, quod in cruce peractum eſt, verumetiam illuſtratur magis. Neque enim aliò confugimus, quàm ad vnicũ illud, quo defunctus eſt Pontifex noſter Chriſtus in cruce, quo corpus ſuum tradidit in mortẽ, per quam nos, qui inimici eramus, Deo patri ſuo recõciliauit: quo ſanguinem ſuum fudit in remiſſionem peccatorum noſtrorũ. Itaque D. Thomas locum illum Pauli explicans, Vmbram habẽs lex, &c. Non offerimus, inquit, aliam hoſtiã, quàm illã, quã Chriſtus obtulit pro nobis, ſcilicet, ſanguinẽ ſuũ. Vnde nõ eſt alia oblatio, ſed eſt cõmemoratio illius hoſtię, quã Chriſtus obtulit. Hoc facite in meam commemorationem. Rom. 5. Mat. 16.

Hîc iterũ obganniũt iſti: Si credis te reconciliatum, peccataque tibi per ſacrificium in cruce peractũ eſſe remiſſa, quid ergo denuò te reconciliari, peccataque tibi remitti poſtulas, ac Deũ iratũ fingis, quem credere potius oportuit filij morte placatum? An illa tibi parum ſufficiens videtur oblatio, aut de promiſsis Chriſti dubitas? Minimè vero dubitamus: quin illud potius libẽter cum Paulo confitemur, quod omnis homo mendax, Deus autẽ verax, atque adeo veritas ipſa. Neque poteſt

Semel recõciliati an opus habeant alia reconciliatione.

Rom. 3 & pſal. 113.

quicquam esse certius, quàm quod ab illo dictum aut promissum est. Cęterum qui dixit, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, nimirum in redemptionem vestram: idem dixit, Si vis ad vitá ingredi, serua mandata. Quoniam verò cõscij nobis sumus, nos ea sępè transgressos esse, à facie peccatorum nostrorum non est nobis pax, & â facie iræ eius spiritum timoris concipimus, & cum Propheta à iudicijs eius timentes, qui reddit vnicuique iuxta opera sua, etiam de verbo ocioso rationem exacturus, illi reconciliari postulamus per Iesum Christum, quem posuit propitiatorem pro peccatis nostris per fidem, in sanguine eius. Quamobrem profusi sanguinis illius & corporis pro nobis traditi memoriá subinde renouamus, ac quam ille obtulit in cruce hostiam, eam patri sistimus, supplices orantes, vt illius contemplatione nobis placatus, & propitius esse, suęque promissionis, ac fructus illius, quem illa mundo attulit vniuerso, nos participes esse velit. Scilicet ignorabat Christus, remissionem omnium totius mundi peccatorum sacrificium illud crucis allaturum? & tamen, etiam post obtentam illam suæ mortis beneficio, cunctos orare docuit, Dimitte nobis debita nostra. Quod quorsum attinebat petere secundum istos, quandoquidem semel iam per sacrificium crucis remissio nobis est obtenta? Deinde verò, ignorabat Paulus, per sacrificium illud in ara crucis oblatum, esse mundum Deo reconciliatũ? & tamen clamat ad Corinthios: Obsecramus pro Christo, rconciliamini Deo. An ille parũ illi in cruce factę recõciliationi fidebat? Imò verô fidebat plurimũ: sicut & nos

Mat. 19.
Psal. 37.
Esaię. 26.
Psal. 118.
Psal. 16.
Matt. 12.
Rom. 3.
2. Cor. 5.

nos omnem ſpem & fiduciam noſtram non alia in re, quàm in vnica illa oblatione collocamus, per quam Deo mundum Chriſtus reconciliauit. Cæterùm intelligebat ille ſpiritu Dei plenus, adferri aliquid à nobis oportere, quo fructum illius conſequi poſſemus. Quamobrem non ſunt audiendi, qui dicunt: oblatus eſt ſemel Chriſtus ad exhaurienda peccata noſtra, & fuit illa oblatio ſufficiens pretium redemptionis noſtræ: non eſt igitur vlla in Eccleſia deinceps oblatio facienda. Nam ad eundem modũ argumentari licebit: Orauit pro nobis Chriſtus, & fuit eius oratio ſufficiens ad obtinenda omnia ad ſalutẽ nobis neceſſaria, nam exauditus eſt pro ſua reuerentia, nihil itaq; neceſſe eſt nos orare: tulit crucẽ Chriſtus pro nobis, nihil opus eſt vt nos crucẽ feramus: Quæ quàm ſit abſurda collectio, quis non intelligit? Heb. 5.

Verùm vt planum fiat omnibus, quid illi ſemel in cruce peracto, quid huic quotidiano ſacrificio tribuat Eccleſia, paucis de eo diſſeremus. Sic enim rem accipi volumus. In Chriſti latere, quod in cruce pro nobis apertum eſt, fontem eſſe aquæ vitalis ſaliẽtis in vitã ęternã. Ex hoc fõte quiſquis haurit, quiſquis aqua illius abluitur, ab omnibus iniquitatibus ſuis mũdatur: Per hunc enim fontem abluti, per hunc ſanctificati, per hunc redempti, per hunc vitam æternam ſumus conſequuti. Cęterùm qui vult hoc fonte irrigari, & quę ſalus ex eo permanat ad omnes, eius particeps fieri, ad eum accedat, neceſſe eſt. Patet hic quidem fons omnibus, & eſt ita copioſus, vt ad abluendas ſordes omnium, ad ſalutem omnibus conferendam abundè ſufficiat. Sed niſi accedas ad illũ,

Sacrificij vtriuſque effectus.

Ioan. 4.

Cap.XLI. nisi haurias ex illo, nihil est, quod alicui vsui fore tibi speres. Quàm multi sunt Turcæ, quàm multi hęretici & infideles, quàm multi mali Christiani, quos neque abluit fons iste, neque salutem illis adfert. Atqui apertus est omnibus: Gustauit enim Christus mortẽ pro omnibus: dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: factus est saluator omnium, factus est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi: Intereà tamen pereunt multi, non solùm infideles, verumetiã mali fideles, qui confitentur quidem se nosse Deum, sed factis abnegant. Vident mensam apparatam: vident delicatissimis epulis instructam: vident fontem aquę salientis in vitam æternam, fame nihilominus & siti moriuntur. Quam eius rei causam esse dicemus? quam aliam? Nisi quòd non attingunt id, quod vident, non eo fruuntur. Quamobrem confitemur, & quidem libenter cum Ecclesia Dei: cõfitemur, quòd solus Christus per illud in ara crucis oblatum sacrificium Deo patri suo cumulatè satisfecit: peccatorum nostrorum remissionem, cum Deo patre reconciliationem, filiorum eius adoptionem, regni cœlestis hæreditatem nobis sufficienter promeruit. Addimus & hoc, quod ad hæc omnia denuò promerenda, nullis sacramentis, nullis sacrificijs, nullis operibus nostris opus nobis est: quod hæc omnia, tradens semetipsum pro nobis hostiam & oblationem Deo in odorem suauitatis, abũdè nobis Christus promeruit. Hæc est clara & aperta confessio nostra.

Heb. 2. 1 Tim. 2. & 4. 1. Ioan. 2. Tit. 1.

Sacrificij in cruce pacti fructus.

Dicet hîc aliquis è satanę ministris, Ergo tu sententiam nostram confirmas: neque vlla est eius pro

pro quo tantoperè pugnas ſacrificij vtilitas. Abſit à nobis, vt impiam ſatanę & miniſtrorum eius ſententiam confirmemus: verùm hoc dicimus, nõ in hoc, aut ſacramentis, aut hoc tremendo ſacrificio nos vti, quod noui aliquid nos denuò promereri per hunc vſum perſuaſum habeamus: verùm vt quod pridem promeruit Chriſtus in ara crucis, id in nos transferre, & eius fructum nobis applicare poſsimus. Hanc ad rem opus eſt nobis operibus, opus eſt nobis ſacramentis, opus eſt nobis quotidiano ſacrificio, quod in Eccleſia celebratur.

Sacrificij Chriſti ſufficiẽtia exemplo oſtẽditur.

Quò magis autem intelligi poſsit, quod dicimus, exemplo id illuſtrabimus. Eſt fons in medio ciuitatis collocatus, omnibus expoſitus, à quo nemo arcetur, quin eo liberè vti poſsit: tam eſt autem copioſus & redundans, vt ad ſordes omnium abluendas, ad ſitim omnium ſedandam, ad reliquas neceſsitates omnes omnium explendas, abundè ſufficiat. Num ideo tu ſitim tuam expleuiſti, aut ſordes abluiſti, quòd hic fons eſt in medio omnibus expoſitus tã copioſus? Certè niſi ad eum acceſſeris, niſi ex eo hauſeris, neque ſordes ablueris, neque ſitim ſedaueris, neque vllum ex eo fructũ perceperis, quãlibet ſit copioſus & redundãs. Proindè qui vult ex eo fonte fructũ capere, non ſpectat illum ocióſus, ac illius tantùm copiam & abundantiam admiratur: verùm illud agit, vt quod videt omnibus communicatum, eius ad ſe quoque partem aliquam deriuet: fiſtulas admouet, ſiue tubos aut canales, per quos communẽ aquã in ſuũ quoq; priuatum & proprium vſum transferat. Non diſsimilis eſt ratio fontis

tis huius vitæ perennis, qui in latere Christi in cruce pendentis apertus est. Est fons perennis, fons copiosus & redundans, qui ad abluenda totius mundi peccata, ad salutem omnibus mortalibus conferendam, prorsus sufficit. Sed si vis vsum aliquem huius fontis habere, si vis fructum ex eo consequi, necesse est, vt ad Christi latus in cruce pendentis fistulam applices, & per eam, qui solus peccata nostra abluit, salutemq; nobis cōfert, Christi sanguinem ad te deriues atque attrahas: vt per eum ablutus & sanctificatus, æternam beatitudinem adipisci queas: non ipsius fistulæ siue canalis, verùm Christi sanguinis te, per canalem irrigantis, virtute.

Sacrificij & sacramenti vsus.

Hinc videre licet, quod omnia quæcunque ad salutem nostram pertinent, non nisi illi soli sacrificio in cruce peracto, non nisi fonti, qui apertus est in Christi latere, tribuuntur: verùm fructū ex illo fonte capere non possumus, nisi qui fusus est ex Christi latere, sacrosanctus Christi sanguis, eum per instrumenta, & quasi canales quosdam ad nos deriuemus. Eiusmodi canalis est baptismus: eiusmodi canalis est quotidianum hoc sacrificium, quam vocamus Missam, per quam illius in cruce peracti sacrificij, & fusi pro nobis preciosi sanguinis, fructum in nos transferimus, nobis applicamus & appropriamus. Falsò itaque nobis impingunt satanæ ministri, quod per quotidianum hoc sacrificium, illud in cruce peractū obscuretur, cûm illustretur magis. An nō absurdè facere censeretur, si quis baptizare se volentem insimularet, quòd is per baptismū obscurare velit, redēptionis beneficium in cruce nobis obten-

tæ?

tæ? & redemptionem suam in aqua baptismi collocare potiùs, quàm in Christi sanguine, quo solo redempti sumus? cùm baptismo nihil aliud agatur, quàm vt redemptionis in cruce nobis obtentæ particeps fieri, qui baptizatur, & eius fructum in se transferre queat. Atqui non minus absurdè faciunt, qui nobis obijciunt, quòd per quotidianum istud sacrificium, illud quod in ara crucis peractũ est, obscuremus, & eius dignitati ac merito detrahamus: cùm nihil aliud agatur, nihil aliud quæratur à nobis in hoc quotidiano sacrificio, quàm vt quod Christus nobis promeruit vnica illa oblatione in cruce facta, id in nos transferre, & eo ad salutem nostram vti queamus.

Cæterùm ne quis existimet, nos cordis nostri visiones loqui, quæ fuerit per tot secula constans & perpetua Ecclesiæ sententia, de hoc sacrificio paucis adscribendum esse putauimus. Nam sicut humanæ, sic diuinæ quoque legis melior interpres esse non potest, quàm sit diuturna ipsa consuetudo. Quod autem hæc verba CHRISTI, *Hoc facite, &c.* eo sensu quem nunc Ecclesia retinet, accepta semper fuerint, vel ipsa praxis illius indicare satis videtur. Totis mille quingentis annis, quotidianum hoc & iuge sacrificium nunquam in ea celebratum non fuit: nec per tot secula quispiam repertus est, aut ex priscis, aut ex recentioribus Theologis, quos quidẽ Catholicos esse constaret, qui contrarium his verbis sensum affingere auderet. Habemus Missæ canonem, quem Romana recitat Ecclesia. Simul vt sub Christi persona dixit

Sacrificiũ Missæ.

dixit Sacerdos, *Hoc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis*, statim subiungit, in sua & cuius minister est, Ecclesię persona. Vnde & memores Domine nos serui tui eiusdem Christi filij tui tam beatæ Passionis, &c. offerimus, &c. De Christo quoque loquens Ambrosius in sua Missa: Qui formam, inquit, Sacrificij salutis perennis instituens, hostiam se priùs obtulit, & primus docuit offerri. Et in libro de Sacramentis: Quantum sit Sacramentum cognosce, *Quotiescunque hoc feceritis, toties commemorationem mei facietis, donec iterum aduentiam.* Ergo memores gloriosissimæ eius passionis & ab inferis resurrectionis, & in cœlum ascensionis, offerimus tibi hanc immaculatá hostiam, rationabilem hostiam, incruentam hostiam, hunc panem sanctum, & calicem vitæ æternæ. Et petimus & precamur, vt hanc oblationem suscipias, in sublimi altari tuo, per manus Angelorum, sicut suscipere dignatus es munera pueri tui iusti Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos Melchisedech. Ne verò quis putet, solius Ecclesię Latinæ sensum hunc fuisse. Diuũ etiam Iacobũ, quem Hebræum fuisse constat, recitatis his verbis: *Hoc facite, &c* subiunxisse mox legimus: Memores igitur & nos peccatores Passionum eius viuificarum, crucis salutaris, & mortis, offerimus tibi Domine hoc sacrificium verẽdum & incruentum, &c. Sed neque Græcorum diuersa fuit sententia. Missam Iacobi breuiorẽ reddidit Basilius. Is recitatis verbis. *Hoc facite. &c.* subiũgit è vestigio: Memorantes igitur & nos salutarium eius Passionum, & c. Tua ex tuis tibi offerimus.

Ac aliquantò superius: Tu Domine ostēdisti, inquit, nobis magnum salutis mysteriū, tu idoneos nos fecisti fieri ministros Sancti altaris tui. Ministros altaris dicit, nō verbi tantùm. Liturgiā Basilij breuiorem reddidit Ioannes Chrysostomus: Recitatis verbis cœnæ, subiungit mox: Memores igitur salutaris huius mandati, & omnium eorū, quæ pro nobis facta sunt, crucis, sepulchri, &c. Tua ex tuis tibi offerentes, &c. Quæ verba Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus explicans: Dominus, inquit, noster Iesus, preciosum suum corpus & sanguinem nobis dedit, inquiēs: *Hoc facite in mei commemorationem.* Nos autem memores eius mandati ἀντίτυπα, hoc est, configuralia: (sic enim vertit interpres) offerimus, tua ex tuis, &c. Ac paulò superiùs idem Chrysostomus: Fac nos dignos, vt offeramus tibi sacrificia immaculata pro populo tuo, & idoneos nos redde, quos in hoc ministerio tuo posuisti. Et paucis interiectis: Summus Pontifex noster, Sacrificiorum ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis mandasti.

Extat apud Clementem quoque Lyturgia, qui fuit Pauli discipulus, vbi similiter his verbis recitatis: *Hoc facite, &c.* Memores, inquit, igitur Passionis eius & mortis, &c. Offerimus tibi Regi & Deo secundum ipsius ordinationem panē hunc, & calicem hunc, &c. Et aliquantò superius, vbi tractat de ordinatione Episcoporum: Placeat, inquit, tibi laudabiliter offerendo mundam & incruentam hostiam, quam per Christum instituisti, mysterium noui testamenti, &c. Extat Aethiopum quoque Missa. Posteaquàm in ea dixit Sacer- Lī. 8. ca. 17. Const. Apostolic. Ibidē. ca. 3.

cerdos, *Quotiens hoc feceritis*, &c. subiungit: Nunc autem recordamur mortis tuę, atque resurrectionis tuæ, offerimusque tibi hunc panem, & hunc calicem, tibique gratias agimus, quòd per hoc sacrificium dignos nos fecisti, standi in conspectu tuo, & sacerdotale coram te officium exercendi. Sic videmus quòd non solùm apud Latinos, quin & apud Hebræos (fuit enim Iacobus Herosolymitanus Episcopus) & apud Græcos, & apud ipsos extremos Aethiopes, nunquàm hæc verba fuerunt secùs intellecta. Sed iam patrum quoq; sententias videamus. Ac primùm quidem quòd his verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christus hoc in Ecclesia fieri sacrificium præcepit, testarur idem Ioannes Chrysostomus, ex cuius Lyturgia quędam recitauimus, epistolam ad Hebræos enarrans, quemadmodum anteà commemorauimus. Qui etiam illa verba Apostoli explicans: Calix cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? In veteri quidem testamento, inquit, cùm imperfectiores essent, quę idolis offerebant sanguinem, eum ipse accipere voluit, vt ab idolis eos auerteret, quod etiam inenarrabilis amoris signum erat: hîc autem multò admirabilius & magnificentius sacrificium præparauit, cùm sacrificium ipsum commutaret, & pro brutôrum cęde seipsum offerendum pręciperet. Ac vetustior etiam illo Cyprianus, Si Iesus Christus, inquit, Dominus & Deus noster, ipse est summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium Deo Patri ipse primùm obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, vtique ille sacerdos vice Christi verè fungitur, qui

Chrys. homil 17.

Hom. 3. in episto. ad Ephes.

Cyp. lib. 2. epist. 3.

qui id quod Christus fecit, imitatur. Et sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse. Ac vtroque vetustior Irenęus. Suis, inquit, discipulis dans consilium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed vt ipsi, nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens, Hoc est meum corpus: & calicē similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem cōfessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab apostolis accipiens, in vniuerso mūdo offert Deo, ei qui alimēta nobis pręstat primitias suorum munerū in nouo Testamento: de quo in duodecim Prophetis Malachias sic pręsignificauit: Nō est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotēs, & sacrificium non accipiā de manibus vestris: Quoniam ab ortu Solis vsq; ad occasum nomē meū glorificatur inter Gētes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purū: quoniam magnū est nomen meū in Gentibus, dicit dominus omnipotēs: Manifestissimè significās per hæc, quoniā prior quidē populus cessauit offerre Deo: omni aūt loco sacrificium offertur ei, & hoc purum. Et qui fuit Irenæo vetustior Martialis, vnus ex septuaginta discipulis domini: Quod, inquit, Christi corpus Iudæi per inuidiā in ara crucis immolauerūt, putātes se nomē eius à terra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata ꝓponimus, sciētes hoc solo remedio nobis vitā pręstandā, & mortē effugādam. Hoc enim ipse Dominus noster iussit eos agere

Iren. lib. 4. c. 32. et 34 in fine.

In epist. ad Burdegal. ca. 3.

Euse lib 1 demõst. Euãg. c. 10.

agere, in sui commemorationem. Eusebius quoque; Post omnia quasi mirabilem quãdam victimam sacrificiumque eximium Patri suo operatus, pro nostra omnium salute obtulit, eiusque rei memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus, instituit: Itidẽ & Ambrosius Deũ alloquens: Accedo, inquit, ad altare tuum, vt offeram tibi sacrificium, quod tu instituisti, & offerri pręcepisti in commemorationem tui pro salute nostra. Et æqualis eius Gaudentius: Et ideò discipulis fidelibus mãdat, quos primos Ecclesiæ suæ constituit sacerdotes, vt indesinenter ista vitę æternæ mysteria exercerẽt, quæ necessè est à cunctis sacerdotibus, per singulas totius orbis Ecclesias celebrari, vsque quo Christus iterum de cœlis adueniat, quo & ipsi sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi exemplar Passionis Christi ante oculos habentes, quotidie & gerentes in manibus, ore etiam sumentes, ac pectore redemptionis nostræ, incredibilem memoriam teneamus, & contra venena diaboli dulcem medicinã sempiterni tutaminis consequamur. Et qui fuit proximus Apostolorum temporibus Dionysius Areopagita, de Eucharistia verba faciens: Hoc, inquit, facimus (vt eloquia aiunt) in eius recordationem. Ac paucis interiectis: Quod hostiam salutarem, quæ supra ipsum est, litat, excusat se decenter, ad ipsum exclamans, Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem. Et in alio loco capite, vbi de sacerdotibus tractat. Ipse, inquit, noster primus & augustissimus Pontifex, discipulos ad sacerdotalem functionem promouẽs, quãuis esset tanquàm Deus, mysteriorum Princeps, ad

Amb. in orat. ꝑparatoria ad Missam.

Gaudẽtius sermo 2.

Diony. de Eccles. ast. Hier. ca. 5. part. 3.

ad Patrem tamen sanctissimum diuinumque spiritum, huiusmodi consummationis officium refert, discipulos vt legimus admonens, ne ab Hierusalem discederent, sed expectarent promissionem Patris. Quibus verbis docet, in nouissima cœna, promouisse quidem Christum Apostolos ad sacerdotalem functionem, quam τελείωσιν vocat. Cęterùm τελεσιουργίαν, quod vertit interpres consummationis officium: clariùs autem explicabitur, si quis exercitium dicat sacerdotalis functiónis, id in illud vsque tempus reiecit, dùm acciperent promissum Spiritum sanctum. Nec priùs eos hoc munere sacerdotali functos fuisse testis est Clemens, qui pulchrè cum Dionysio cōsentiens, his verbis vtitur: Primus igitur natura Pontifex & vnigenitus Christus, qui non sibiipsi honorem arripuit, sed constitutus fuit à Patre, qui propter nos factus homo, & spirituale sacrificiū offerens Deo & Patri suo ante Passionē nobis solis pręcepit hoc facere, quanquàm pręsentes essent nobiscum alij, qui in ipsum crediderūt. Sed non omninò omnis, qui credit, continuò sacerdos est, & Pontificium consequitur honorem, post autem assumptionem ipsius nos oblato secundum eius ordinationem sacrificio puro & incruento, constituimus Episcopos, Presbyteros, & Diaconos numero septem, è quorum numero erat Stephanus. Hîc manifestè Clemens indicat, quod ante Passionem quidem pręcepit Christus facere, hoc est, offerre: Verùm ipsi non obtulerunt, nisi post assumptionem. fuit igitur ante Passionem τελείωσις: τελεσιουργία verò non nisi post assumptionem. Iustinus quoque: Apostoli

Cœna vltima apostolos ad sacerdotalē functionē Christus promouit.

Clem. li. 8. Const. Apostol. ca. vlt.

In Apologia secūda.

enim in Cõmentarijs suis, quæ Euangelia dicuntur, ita sibi Iesum pręcepisse tradiderũt, cũ accepto pane cùm gratias egisset, dixisse: Hoc facite in mei memoriam, hoc est corpus meum: dixisse etiam accepto poculo cùm gratias egisset, hic est sanguis meus, sibique solis dedisse. His autem omnibus posterior Leo: Iesus, inquit, discumbentibus secum discipulis ad edendam mysticam cœnam, corporis & sanguinis sui ordinans sacramẽtum, docebat qualis hostia deberet offerri Deo. Bernardus sacerdotes alloquens: Audite modò, & obstupescentes admiramini: Nulli angelorum, nullis spiritibus supernis, sed hominibus: nec tamen omnibus, sed ordini vestro tantùm, mandatam esse tanti sacramẽti celebrationem in altari, quod Christus fecit manibus suis in cœna Paschali. Expositis igitur forma & efficacia Sacramenti, restat dicendum, quibus in verbis mandauerit Christus illud celebrandum. Hoc facite, ait, in meam commemorationem. O verba nimis affectuosa, ô verba pungitiua & penetratiua vsque ad animam. Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Propheta etiam dixit: Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. O summè pia & verè suauis memoria, annunciare mortem Domini, donec veniat. Hactenus Bernardus. Gregorius verò Nissenus docet, quod in illa cœna nouissima se obtulerit his verbis: Qui pro dominica potestate & auctoritate administrat omnia, non expectat vel ex proditione necessitatem, vel Iudęos grassantes, vel iniquum Pilati iudicium, vt illorum scelus ac malitia, principium et causa cõmunis hominum salutis esset.

Leo ser. 7. de pass. Serm. 2. de cœna Domini.

Lucæ 22. Psal. 144.

Greg. Niss. de S. festo Paschæ, Orat. prima.

Verùm

Verùm præoccupat œconomia quadam violentum impetum, & iuxta quendam ineffabilem sacrificij modũ, & qui ab hominibus cerni nequit, seipsum offert oblationem & hostiam pro nobis, idẽ simul & sacerdos & agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Quando autem id fecit? Quando tale suum corpus effecit, vt manducari, talem sanguinem, vt potari posset à suis familiaribus. Hanc Gregorij Nisseni sententiam sequutus quoque videtur, qui fuit propemodum æqualis eius, Isichius Gregorij Nazianzeni discipulus. Eius enim hæc sunt verba: Propter quod nõ solùm dicebat: potestatẽ habeo ponẽdi animá meá, & potestatẽ habeo iterũ sumendi eá, sed & prȩueniens, semetipsũ in cœna Apostolorũ immolauit, quod sciunt qui mysteriorũ percipiunt virtutẽ. Hũc sacerdotẽ lxx. non solùm vnctum siue linitum, sed & cõsummatũ manibus appellauerunt. Cõsumatus est in manibus priùs in mystica cœna, accipiẽs panẽ & frãgẽs, deinde per crucẽ, quádo ligno affixus est. Tunc sacerdotij suscipiẽs dignitatẽ, vel potiùs cùm semper habuerit, tunc opere explẽs etiã hoc, qđ ꝓ nobis erat sacrificiũ, cõsummauit. Et aliquot seculis pòst Theophylactus: Quinta, inquit vespera fecit Dominus cœnam, & discipulis dixit: Accipite et comedite, Hoc est corpus meum: & ita qui potestatem habebat ponere animã suam, manifestum est, quôd tum immolauerit seipsum, ex quo tradidit discipulis corpus suum. Et qui posterior his oĩbus ante 400. ãnos vixit vir egregiè doctus, Rupertus abbas Tuitiensis: Dominus noster non tunc solùm, vel tunc primûm immolatus est: sed & pridiè quàm pateretur, quando

Theop. in ca. Matth. vltim.

Rup lib. 6. ca. 22. de diuinis officijs.

do accipiens panem & calicem benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei, suis manibus immolatus est, suis ipse manibus nobis iugiter vt immolaretur, agnus commendatus est. Ex quibus tot Sanctorum Patrum testimonijs liquidè cuiuis apparet, Christum in cœna sacerdotio secundum ordinem Melchisedech functum fuisse. Testatur autem hoc & Hieronymus, dicens: Postquàm typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur sacramentum: vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos, panem & vinum offerẽs fecerat, ipse quoque veritatem sui corporis & sanguinis repræsentaret. Et in epistola quadam Paulæ & Eustochij nomine scripsit ad Marcellam: Melchisedech, inquit, in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in saluatoris sanguine & corpore dedicauit. Et in quęstionibus Hebraicis: Quod autem ait, Tu es Sacerdos in æternũ, &c, Mysterium nostrum verbo ordinis significatur, nequaquam per Aarõ irrationabilibus victimis immolandis, sed oblato pane & vino, id est, corpore & sanguine Domini. Testatur Ambrosius, vbi docet anteriora esse mysteria Christianorũ, quàm Iudæorũ, & diuiniora Sacramenta: Ibi, inquit, sacramentorum horum figura præcessit, quando Abraham victor venit, occurrit illi Melchisedech sacerdos, & obtulit illi panem & vinum. Ipse ergò auctor Sacramentorum. Quis est Melchisedech? Rex iustitiæ, Rex pacis.

Hero. in c. 27. Matt.

Amb. li. 4. ca. 3. de sacramentis. Et de his q initiantur cap. 8.

Quis ergò Rex iustitię, nisi iustitia Dei, qui est Dei pax, Dei sapientia, qui potuit dicere: Pacem meam do vobis? Testatur & Eucherius, dicens: Christus non ex tribu Leui, sed ex tribu Iuda ortus est, ex qua tribu nihil de sacerdotali præcepto accepit, vtique propter mysterium sacramenti, quod Christianis celebrare pręceptum est, vt nō secundum Aaron pecudum victimas, sed oblationem panis & vini, id est, corporis & sanguinis eius, sacramentum in sacrificium offeramus, ibi primùm quippè apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum. Testatur Augustinus, cùm ait: Tunc benedictus est à Melchisedech, qui erat sacerdos Dei excelsi, de quo in epistola, quæ inscribitur ad Hebræos, multa & magna conscripta sunt. Ibi quippè primùm apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum: impleturq; illud, quod longè post hoc factum per Prophetá dicitur ad Christum, qui fuerat venturus in carnem. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech: non scilicet secundum ordinē Aarō, qui ordo fuerat auferēdus, illucescentibus rebus, quæ illis vmbris prænotabantur. Cōplura sunt autem Augustini loca, in quibus figuram fuisse docet Melchisedech sacrificium eius, quod nunc offertur in Ecclesia. Verùm adducere singula longū foret, neque necessariū. Et his omnibus vetustior Eusebius: Et sanè oraculi exitus admirabilis, ei qui contempletur, quemadmodū Saluator noster Iesus, qui est Christus Dei, ipsius Melchisedech ritu ea, quæ ad sacerdotium in hominibus gerendum spectant, per suos ministros

Euche. li. 2. in Genes.

Aug. li. 16. de ciui. dei cap. 22.

Aug. li. 7. de ciui. dei ca 17. & 20 Epi. 95. in Psal 33. 109 Psalm.

Euseb. li. 5. demonst. Euāg. ca. 3.

perficiat. Nam quemadmodum ille, qui sacerdos gẽtium erat, nusquàm videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane, dum ipsi Abraham benedicit: ita sanè primus ipse Saluator ac Dominus noster, deinde qui ab ipso profecti sunt sacerdotes in omnibus gentibus, spirituale secundum Ecclesiasticas sanctiones sacerdotij munus obeuntes, vino ac pane, & corporis illius, & salutaris sanguinis mysteria repręsentant: quæ sanè mysteria Melchisedech tanto antè spiritu diuino cognouerat, & rerũ futurarum imaginibus vsus fuerat, sicut etiam Mosi scriptura testificatur, vbi ait: Et Melchisedech Rex Salẽ protulit panem & vinum: Erat autem sacerdos Dei altissimi. Epiphanius: Visum est vt in veteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne constituatur, verùm ad id, quod ante Leui, & ante Aaron fuit secundum ordinem Melchisedech sacerdotiũ transferatur: quod sanè nunc in Ecclesia viget à Christo & hucusque. Ioannes quoque Chrysostomus Melchisedech typum gessisse scribit nostri sacerdotij. Ioãnes Damascenus: Pane & vino suscepit Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarũ reuertentẽ, qui erat sacerdos Dei altissimi: illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam: Sacerdos ille, Christi veri sacerdotis figurá præ se ferebat & imaginem: Tu es, inquit, sacerdos secũdũ ordinem Melchisedech. Et æqualis eius Beda: Christus legalia sacrificia, secundum ordinem Aaron instituta, conuertit in sacrificia panis & vini, secundum ordinem Melchisedech. Neque diuersa legũtur apud eius discipulum Albinum. Clemens quoque Alexandrinus: Melchisedech, inquit

Epiph. li. 2. cont. hære. Hæresi 55.

Chry. orat. 4. cõt. Iudæos.

Dam. li. 4. ca 4. 14

Beda in Psalm. 33.

Albin. in quæstio. in Genesin

Li. 4. Stromatum.

inquit, sacerdos Dei altissimi vinum & panẽ sanctificatum dedit in typum Eucharistiæ. Arnobius ante mille trecentos annos, explicãs illũ locũ: Tu es sacerdos in ęternũ, ita de Christo loquitur. Hic qui per mysterium panis ac vini sacerdos factus est in æternum secundũ ordinem Melchisedech, qui panẽ & vinum solus obtulit in sacerdotibus, dum Abraham victor reuerteretur de prælio. Cyprianus, cùm docuisset Melchisedech typũ Christi portare, prolatis illis verbis, Tu es Sacerdos secundum ordinem Melchisedech: Qui ordo, inquit, vtique hîc est de sacrificio veniens, & inde discedẽs. Quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & vinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos dei summi, quàm Dominus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idẽ, quod Melchisedech obtulerat, id est, panẽ & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem? Et paucis interiectis. Vt in Genesi per Melchisedech Sacerdotem benedictio circa Abrahá posset ritè celebrari, præcedit antè imago Sacrificij, in pane scilicet & vino, cõstituta: quá rem perficiẽs, & adimplens Dominus, panem & calicem mixtũ vino obtulit, & qui est plenitudo veritatẽ præfiguratæ imaginis adimpleuit. Et alio loco: Significata, inquit, olim à tempore Melchisedech prodeunt Sacramenta, & Filijs Abrahæ facientibus opera eius, summus sacerdos panem profert & vinum, Hoc est inquit, corpus meum. Ex recentioribus Rupertus: At verò Christus Rex Salem, id est, pacis, Rex inquá, idemq; Põtifex Magnus, illorũ talium hominum diebus natus, sacer-

Arnob. in Psalm.

Cyp. serm. de cœna Domini.

Lib. 2. epistolarum.

Rup. li. 5. de Trinit. cap. 12.

dotio ſuo functus eſt ſecũdum ordinem Melchiſedech: protulit enim panem & vinum, dicens, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus: & ſic obtulit ſemetipſum pro fideli Abraham verum ſacrificium. Euſebius Emiſſenus inquit: Melchiſedech fuit Sacerdos DEI ſummi, dum à præputio, id eſt, à gentili, circumciſio futura benedicitur, Eccleſiæ gloria prædicatur, & Synagogæ infideli plebi ex gentibus acquiſita præponitur. Hic ergo Melchiſedech, cuius genealogia vel origo notitiam illius temporis latuit, oblatione panis & vini hoc Chriſti ſacrificium præſignauit. De quo Propheta prænunciat, Tu es ſacerdos in ęternum ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Hæc ille.

Melchiſedech facerdos.

Homil. de Paſchate.

Ac ne Iudęorum quoque teſtimonia deeſſe putentur, Ante quingẽtos quinquaginta annos ſcripſit Rabbi Samuël ad Iſaac in hęc verba: Secundũ quod Dauid dicit de eo (Chriſtum intelligit) ipſe eſt ille, cuius ſacerdotium in ęternum erit ſecundũ ordinem Melchiſedech, qui fuit Rex & ſacerdos dei altiſsimi ante Aaron. Et attende Domine mi, quanta ſit differentia inter ſacerdotium Aaron, & Domini iuſti illius. Dixit Dominus Domino meo, tu es ſacerdos in æternum. Sacrificiũ Aaron fuerunt carnes: & ſacrificiũ iſtius iuſti Domini, fuit panis & vinum, quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech. In quibus verbis DEVS per Prophetam manifeſtè oſtendlt, quod ſacrificium finiretur, quando inciperet iſtud ſacrificium in æternũ: & ordinatio ſacrificandi ſecundum ordinem Aaron ex toto ceſſaret, quãdo inciperet ſacrificium in pane & vino æternaliter

Rab. Samuël.

dutaturum. Atque huius quidem Rabbi Samuëlis librum in Antonini reperimus historia. Cæterùm, prodiére nuper cumprimis eruditæ notationes, in historiam Sulpitij Seueri, Petri Galesini: qui locum de Melchisedech explicans, producit etiam alios Hebræorum Rabinos, nimirum, Nadarzan, Pinam & Onchelum, qui Ianathan, Chaldæum auctorem secuti, verba Geneseos de Melchisedech oblatione volunt intelligi de sacrificio panis & vini, quod Messias erat instituturus: quod aliquantò ante plurium etiam Hebræorum testimonijs, itidem probauit Petrus Galatinus, quin & substantiam panis, in substantiam Christi corporis: substantiam vini, similiter in substantiam Christi sanguinis mutari, claris eorundem testimonijs docet. An autem & nobis exclamare cum Propheta non licebit? Stupor & mirabilia, quod qui sunt hostes Euangelij Iudæi, vi veritatis coacti, negare non audent, hoc eos, qui volunt Euangelicorum nomine censeri, tam impudenter negare? Non alio scopo, quàm vt redemptionis nostræ prætium nobis auferant, & omnem tanti beneficij memoriam ex animis hominum deleant. Petrus Galat. li. 10. c. 4. 5. & 6. Hierem. 5.

Malachiæ quoque locum, quem adduximus de hoc sacrificio, interpretatur præter antiquissimũ Irenæum, Augustinus his verbis: Hæc quippè Ecclesia est Israël secundum spiritum, à quo distinguitur ille Israël secundum carnem, qui seruiebat in vmbris sacrificiorũ, quibus significabatur singulare sacrificiũ, quod nũc offert Israël secũdũ spiritũ, cui dictũ atq; prędictũ est: Audi populus meus, & loquar tibi, Israël & testificabor tibi: & cæ- Mala. c. 1. Aug. cõtra aduers. legis & prophetiæ, lib. 1. ca. 20. Malac. locus de hostia munda explicatur.

 tera,

terea, quæ iam suprà commemoraui. De huius enim domo nõ accipit vitulos, neque de gregibus eius hircos. iste immolat Deo sacrificiũ laudis nõ secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech. De eo enim dictum est: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in ęternũ secundũ ordinẽ Melchisedech. Nouerunt, qui legũt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abraham, & si iam sunt participes eius, vident tale sacrificium nunc offerri deo toto orbe terrarũ. Dei autẽ iuratio, incredulorũ est increpatio, & quod Deum nõ pœnitebit, significatio est, quia hoc sacerdotium non mutabit. Mutauit quippè sacerdotium secundũ ordinem Aaron: Vnde alius Propheta dicit ad eum, qui carnaliter est Israel: Nõ est mihi volũtas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & hostiam nõ accipiam de manibus vestris. Ecce quod est secundũ ordinem Aaron. Cur autem hoc non accipiat, addit & dicit: quia ab ortu Solis ad occasum glorificatum est nomen meũ in gentibus, & in omni loco offertur incensum nomini meo, & hostia pura. Ecce quod est secũdũ ordinẽ Melchisedech. Eusebius. Hæc omnia quæ ab initio diuinitùs: prædicta sunt, in pręsenti tempore per Euágelicã Saluatoris nostri doctriná, ab omnibus gentibus celebrãtur, Propheticæ voci testimoniũ afferente veritate, per quam vocẽ Deus Mosaicis reiectis sacrificijs, quod futurum erat, nostrum ipsorum institutum nunciat dicens: Quoniam ab ortu Solis vsque ad occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco offertur incẽsum nomini meo, & hostia munda. Sacrificamus igitur Deo

Iuratio dei incredulorum increpatio.

Cap. 9. Euseb. li. 1. demonst. Euã. ca. 10. vide eundẽ aduersus Iudæos. capit. 9.

Deo altissimo sacrificiũ laudis: sacrificamus Deo plenũ, & odorẽ afferens, & sacrosanctũ sacrificiũ sacrificamus nouo more secundum nouum Testamẽtum, hostiam mundá. Ac pauló póst: Sacrificamus, & incendimus aliàs quidem memoriá magni illius sacrificij, secundum ea, quæ ab ipso tradita sunt mysteria celebrantes, & gratias Deo pro salute nostra agentes. Quemadmodum Melchisedech, qui sacerdos gẽtium erat, nusquá videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane, dũ ipsi Abraham benedicit: ita sanè primus ipse Saluator ac dominus noster, deinde qui ab ipso profecti sunt sacerdotes, in omnibus gẽtibus spirituale secundum Ecclesiasticas sanctiones, sacerdotij munus obeuntes, vino ac pane & corporis illius & salutaris sanguinis misteria repręsẽtãt.

Sacrificijs corporalibus Melchisedech nõ fuit vsus, sed pane & vino.

Ioannes quoque Chrysostomus hunc ipsum Malachiæ locum adferens: Vides quàm luculenter, quàmque dilucidè mysticam interpretatus est mẽsam, quæ est incruẽta hostia. Ac pauló post: Vides quòd vbique cõcessum est, angelicum illud sacrificium inclarescere: vides nullis finibus circumscriptũ, neque altare, neque canticũ: in omni loco thymiama offertur nomini meo. Est igitur hostia pura prima quidẽ mystica mẽsa, cęleste sũmeq; venerãdũ sacrificiũ. Copiosiûs etiá ac magis disertè in 2. cõtra Iudęos oratione cũ eũdẽ prophetę locũ adduxisset. Quãdo, inquit, hęc euenerunt Iudęe? Quãdo in omni loco incẽsũ oblatũ est deo? Quãdo sacrificiũ purũ? Nõ possis aliud tẽpus pferre, quá hoc, posteaquá Christus aduenit. Qđ nisi de hoc tẽpore prædixit, nisi de nostro sacrificio vaticinatus est, sed de Iudaico, etiá legi repugnat

Chryso. in Psalm. 95

Pro-

Prophetia. Ná cũ Moses vetet vllo alio in loco sacrificium fieri, præterquam quem elegit Dominus Deus, quumque ille in vnum locum sacrificia illa cõcluserit: nimirũ Propheta dicens, quòd in omni loco incensum adolendũ sit, ac sacrificiũ purum, aduersatur ac repugnat Mosi. Verùm nulla est inter eos pugna, neque dissensio. Ille de alio locutus est sacrificio, & hic de alio pôst vaticinatus est. Vnde hoc declaratur? Tum ex his quæ dicta sunt, tum ex alijs plurimis signis. Ac primùm ex ipso loco. Non enim in vna ciuitate, quemadmodum sub Iudæis, sed ab ortu Solis vsque ad occasum prædixit hác culturam esse celebrandam. Prætereà ex sacrificij modo, siquidem puram illam appellans, declarauit de qua loqueretur. Denique à personis offerentium. Non enim dixit, in Israël, sed in gentibus. Ac ne putares, quòd in vna duabúsue aut tribus ciuitatibus hoc culturæ genus instaurandum esset, non simpliciter dixit in omni loco: sed ab ortu Solis vsque ad occasum: demonstrans, quòd quantum Sol terræ aspicit, tantundem Euangelium esset occupaturum. Purum autem dicit sacrificium, quasi prius illud fuisset impurum, non quidem suapte natura, sed iuxta voluntatem offerentium. Et ideò dixit: Incensum abominatio est mihi: Quanquàm & alioqui si quis ipsum hoc sacrificium conferat cũ illo, ingens discrimen inueniet, vt iuxta comparationis rationem solũm hoc purum dici mereatur. Quodque de lege & gratia dixit Paulus, ne glorificatum quidem fuit, quod erat glorificatũ, propter eminentem gloriam. Idem & hîc iure dixerimus, videlicet, quòd hoc sacrificium cum illo collatum

collatum, ſolum dici debeat purum: non enim per fumum ac nidorem, nō per ſanguinem ac redemptionis precia, ſed per ſpiritus gratiam offertur. Ioannes quoque Damaſcenus, Hęc eſt, inquit pura, ſcilicet hoſtia, & incruenta, quá ab ortu vſque ad occaſum, ipſi offerri, dominus per Prophetam loquitur: Corpus videlicet & ſanguis Chriſti in ſtabilimentum videlicet animæ & corporis. Haymo quoque ſcribens in Malachiam: Manifeſtiſsima, inquit eſt Prophetia, nec eget ꝓfundiori expoſitione. Loquitur autem ad ſacerdotes propriè, qui illicitas victimas offerebant, atque ideô voluntas Dei, quem exacerbabant, non erat in eis: ſimul etiam docet carnalibus illorum victimis, ſpirituales victimas ſucceſſuras: nec in vna tātū prouincia Iudæorū, ſed in omni loco offerri Deo mundam oblationē, hoc eſt, ſacrificiū quod nunc frequentat Eccleſia. Et eum ſecutus Remigius Antiſiod. Epiſcopus ante 700. prope annos locum hunc explicans: Mundam oblationem eſſe dixit ſacrificium, quod nunc frequentat Eccleſia. Rupertus ſimiliter eum locum enarrans: Et offerent, inquit, nomini meo oblationem mundam, oblationem panis & vini, ſacramentum corporis & ſanguinis redemptoris ſui. Hæc oblatio ſic eſt munda, vt exteriûs nullum habeat cruoris horrorem, & interius ſiue inuiſibiliter mundet cruentam omnis peccati pollutionem. Itaque in gētibus talem oblationem offerentibus magnum eſt nomen meum, &c. Et qui præceſsit hos omnes longè vetuſtiſsimus Iuſtinus Philoſophus & martyr, de ſacrificio quod offertur in omni loco à nobis gentibus interpretatur Euchariſtię, tum pa- In Malach.
ne

Cap.XLI. nē, tū poculo, quo nos clarificare nomen Dei, qđ à Iudæs prophanatur, docet. Rabbi Samuēl ad Isaac ſcribens capite vigeſimo: Timeo domine mi, quod Deus elongauit nos à ſe, & ſacrificium noſtrum, ſed & acceptauit ſacrificium gentium, ſicut ipſe dicit per os Malachiæ Prophetæ: Non eſt mihi voluntas in vobis dicit Deus, neque recipiam ſacrificium veſtrum, quoniam ab ortu Solis vſque ad occaſum eius, magnum eſt nomen meum in gentibus, quæ offerunt nomini meo ſacrificium mundum. Ergo apud Deum ſacrificium gentium eſt mūdius, quàm ſacrificium noſtrum. Et inſuper quia Deus priuauit nos omni ſacrificio, & mundo ſacrificio, vt alios doceret Chriſtianos, vt ipſi vitarent nos, vt non contaminarentur, ſicut nos vitauimus gentes omni tempore, quo ſacrificium noſtrum fuit mundum, apud Deum & acceptum. Quod verò produximus ex Daniele de iugi ſacrificio, vetuſtiſsimus auctor Hippolytus de Miſſa, quam Græci Liturgiam vocant, rectè intelligi poſſe docet, cùm de conſummatione mundi deque Antichriſto ſcribens his verbis vtitur: Lugebunt Eccleſiæ luctum magnum: quia nec oblatio, nec ſuffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Eccleſiarum ædes ſacræ tugurij inſtar erunt, precioſumque corpus & ſanguis Chriſti non extabit in diebus illis, lyturgia extinguetur, pſalmorum decantatio ceſſabit: Et paucis interiectis: Venite Pontifices, qui purè mihi ſacrificium die nocteque obtuliſtis, ac precioſum corpus & ſanguinem meum immolaſtis quotidie. Et beatus Effrem totidē ferè verbis, vt Hyppolitus, in eo ſermone quē de Antichriſto habuit:

In colloquio quod habuit cū Triphone Iudæo.
R. Iſaac.
Hippolitus de Antichriſto.

Lugebunt

Lugebũt, inquit, Ecclesię Dei vniuersæ, luctu ineffabili, quia non offertur oblatio diuina, & sanctificatio. Et qui sequutus est eum Chrysostomus, aut quicunq; fuit auctor operis imperfecti: In dimidio, hebdomadis, hoc est tribus annis, & sex mẽsibus, hoc sacrificium Christianum tollẽdũ est ab Antichristo, cõfugiẽtibus Christianis ante eũ per loca deserta, nõ erit qui aut in Ecclesiã intret, aut oblationẽ offerat Deo. Et qui pręcessit vtrũq; Irenæus: In tẽpore tyrãnidis Antichristi fugabũtur sancti, q purũ sacrificiũ offerũt deo: & in dimidio hebdomadis ait Daniel, tolletur sacrificiũ & leuatio.

Cap. XLI. Hom. 49. in 24. cap. Matth.

Ireneus li. 5. in fine.

Sed quid opus est omniũ ea de re sententias adferre? cùm veterum scriptorum plenę sint omnes paginæ. In sacrosancto Nicæno Concilio simul & in Ephesino, quæ non minoris auctoritatis habita sunt, quàm ipsa Euangelia, fieri sacrificij huius mentionem legimus. In illo enim hæc verba reperiũtur: Peruenit ad sanctũ Concilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus Presbyteris sacramẽta diaconi porrigãt. Hoc neque regula, neq; cõsuetudo tradidit, vt ij, qui offerendi sacrificij nõ habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Ex Ephesino verò scribũt ad Nestorium patres Concilij, annunciantes ei: Sicut secũdũ carnẽ mortẽ vnigeniti filij Dei, id est, Iesu Christi, & resurrectionẽ eius, & in cęlos ascensionẽ pariter cõfitẽtes, incruẽtã celebramus in ecclesijs sacrificij seruitutẽ: sic etiã ad mysticas benedictiones accedimus & sãctificamur, participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi, omniũ nostrum redemptoris effecti.

Sacrificij Missę in Nicæno & Ephesino cõcilijs quomodo fiat mentio.

Fuerũt Augustini temporibus, qui non putarent visibi-

Aug. lib. 10 de ciuitate Dei cap. 9. Lib. 20 cõtra Faustũ cap. 1.

Cap.XLI. visibilia Deo sacrificia offerenda. Apud quem ita Faustus loquitur: Pagani aris, delubris, simulachris, victimis, atque incenso, Deum colẽdũ putant. Ego ab his in hoc quoque multum diuersus incedo, qui ipsum me, si modò sum dignus, rationale Dei templum, puto viuum viuę maiestatis simulachrum Christum filium eius accipio. Aram mentem bonis artibus & disciplinis imbutam: honores quoque diuinos ac sacrificia in solis orationibus, & ipsis puris & simplicibus pono, quomodo ergo schisma sum Paganorum? Ex his facilè perspicere licet, Manichæos fuisse, qui nec externa sacrificia, nec externas imagines admittebant, atque ab his nostri temporis hæreticos originem duxisse. Verùm eorum hanc opinionem in eodem illo libro pręclarè confutat Augustinus. Centum annis pòst fuerunt hæretici, qui sacrificium hoc corporis & sanguinis Christi, quod in Ecclesia celebratur, soli patri immolandum existimarent. Quorum sententiam ad Monimum scribens grauiter Fulgentius confutauit. Et qui videtur eum præcessisse Idacius Clarus aduersus Varimadum Arrianum scribẽs: vbi docet, quod sicut patri, ita etiam filio non solùm Christianis temporibus, verumetiam à prisci temporis sacerdotibus multis varijsque modis sacrificium fuerit oblatum. Prolatisque ex Daniele, ex Psalmis, & Euangelio Matthæi testimonijs, tandem ita cõcludit, Sacrificium itaque quòd à Christianis sacris altaribus admouetur, nõ solùm Deo patri, sed etiam filio cõmuni deuotione offertur, quoniam nec patri sine filio potest offerri, nec filio sine patre sanciri. Omnia autem, quę scribit in

Cap. 15. & 18.

Fulgen. lib. 2.

Idacius.

eo loco Idacius, reperiuntur ijsdē verbis in Epistola Marcellini Pontificis ad Salomonem, quæ habetur in primo Conciliorũ tomo. Similiter Augustinus docet, Filio vnà cum Patre & Spiritusancto sacrificiũ panis & vini, in sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbem terrarum offerri.

August. de fide ad Petrum diaconum, ca. 19. & libro 10. de Ciuitate Dei cap. 20.

Ante quadringētos verò annos fuerunt, quemadmodum antea meminimus, Henriciani & Petrobrusiani, qui & veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia negarent, & Missam nihil esse, nec celebrari debere, contenderent. Contra quos, quæ scripta sunt à Petro Abbate Cluniacensi, viro & eruditione, & vitæ sanctimonia præstanti, quoniam digna sunt, quæ legantur ab omnibus, visum est paulò altius repetita inserere. Loquens enim de sacrificio in cruce peracto: Hoc est, inquit, nostrum sacrificium, hoc legis Euangelicæ, hoc noui Testamenti, hoc noui populi holocaustum, quod tunc semel in cruce à Dei & hominis filio Deo oblatum est, & quod semper in altari ab ipsius populo offerendum, ab eodem præceptum & institutum est. Non enim aliud tunc oblatum, aliud nunc offertur: Sed quod (vt dictum est) semel Christus obtulit, hoc semper Ecclesiæ suæ offerendum reliquit. Et quia iam expeditior via se præbuit, per quam liberior sermo ad ostendendum & confutandum stultissimum errorem decurrat: audite, non me, sed dominum: non Christianũ, sed Christum: non hominem tantùm, sed Deum audite eum, quem qui non audierit, exterminabitur de populo suo. Dic Domine Iesu, Deus noster, Saluator noster, sacerdos noster, hostia nostra, dic: responde

Petrus Abbas Cluniacens. Ep. 1.

Deut. 10. Contra sacramentarios admonitio grauissima. Ioan. 10.

responde aduersarijs Testamenti tui, qui volunt rescindere, quod statuisti: eradicare quod plantasti: destruere quod constituisti, Dic: forsan acquiscent tibi, qui Ecclesiæ tuæ resistunt, verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant mádatis, & si oues tuæ sunt, vocem tuam audient. Ignosce & mihi præsumptuosè interroganti, sed tamen pro Ecclesia tua, columba tua, sponsa tua, quam isti violare conantur zelanti. Planè isti redemptorem te negant, qui pretium redemptionis humanę, quod nobis & ꝑ nobis dedisti (corpus dico tuum) redemptis auferre contendunt. Volunt rursum vincire à te olim solutũ nodum captiuitatis, dum largitorem respuunt libertatis. Dic ergò domine, testator noui & æterni Testamenti, vtrum Testamentum hoc vnius diei, sicut isti dicunt, esse volueris, an potiùs æternum esse decreueris. Audiant isti, non me, sed te, vt conuertantur non ad me, sed ad te. Quid ergò? In cœna vltima, quam cum discipulis tuis vetus Pascha nouo commutans celebrasti, accepisti panem, gratias egisti, fregisti, dedisti discipulis tuis. Sed quid dixisti? Accipite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et quid addidisti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquàm cœnasti, dicẽs: Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Audistis? Nolite fieri simulachra, quæ oculos habent, & nõ vident, aures habent, & non audiunt. Auditis hæc non à quolibet doctore, sed ab illo, de quo pater clamans præcipit, ipsum audite: Auditis eundem dátem corpus. Sed quod corpus? Sũt enim corpora

Matth. 26.
Luc. 22.
Hoc est corpus meum bene explicatur.

Psalm. 113.
Matth. 17.

ra cœlestia & terrestria, & quicquid visui, auditui, olfactui, gustui, tactui hîc subiacet, corpus est. Vnde ne quis putaret animalis cuiuslibet, aut hominis cuiuslibet hoc esse corpus, ad excludẽdũ omne aliud sensibile vel insensibile corpus, postquàm dixit, accipite, hoc est corpus, adiunxit, meum. Suũ ergò, non alterius corpus discipulis dedit. Rursum, ne fortè alicui cogitatio occulta subreperet: potuisse creare in manibus corpus, quod suũ quidẽ esset, sed tamẽ quod ipse erat non esset, addidit, quod pro vobis tradetur. Ac si diceret: Nolite dubitare, nolite hoc vel illud vobis fingere, nolite aliud & aliud cogitare: quia hoc est corp9, non alterum, non alterius, sed meum: non permutatũ vel nouiter creatum, sed quod pro vobis tradetur, pro vobis crucifigetur, pro vobis morietur. Sic & de calice: Hic est, ait, sanguis, non bouis aut arietis, nõ agni, aut cuiuslibet hominis, sed meus: non alius, vel noua creatione productus, sed qui pro vobis fundetur, flagellis prouocatus, clauis extortus, lancea excussus. Quid ad demonstrandam veritatem corporis & sanguinis domini dici potuit clarius, lucidius, manifestius? Nónne & longè ante pasionẽ cõmendans magnificũ & salutare sacramentũ discipulis & Iudęis, sępe dicebat: Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis? Et: Panis quẽ ego dabo caro mea est? Et: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Hoc quare? Vt dũ nomine corporis circa diuersa corpora cogitando vagaris, audito carnis nomine, ab innumera corporũ multiplicitate reuoceris: Rursum

Corpus suũ non alterius discipulis suis Christus dedit.

Ioan. 6.

audito nomine filij hominis, non alterius alicuius carnem existimes, nisi illius, qui cum esset Dei filius, singulari gratia, solitaria operatione factus est hominis filius. Vnde quia tenacissimé recolendum, quia vnicè complectendum est tantum tantæ misericordiæ opus, tacito sæpè nomine filij Dei, quod pro se est, nomen filij hominis frequentat, quod pro nobis est. Idcirco vocat carnem, ne quodlibet corpus putetur: idcircò filij hominis, ne alterius quâm sua existimetur. Ac paginis aliquot interiectis, quibus trãsubstantiationem probat, quòd panis in carnem, vinum commutetur in sanguinem, postquàm de iugi quoque sacrificio multa præclara dixerat, de iteratione illius his verbis vtitur: Iam illud quod non modò ab incredulis opponitur, sed à fidelibus quæritur, cur hoc sacrificium toties iteratur, cùm Christus semel in cruce oblatus ad tollenda totius mundi peccata, sufficiat? maximè cùm non hîc aliud, & ibi aliud, sed hîc & ibi idẽ prorsus sacrificium, hoc est, idem Christus offeratur, videndum est: Si enim illud in cruce sufficit, superfluum hoc in altari videtur. Sed non est superfluum: quia certa de causa à Dei filio, qui est iuxta Apostolum Dei sapientia, factum & traditum est: quæ sapientia quia summè rationabilis, imò totius rationis fons & perfectio est, nihil agere, nihil iubere irrationabiliter potuit. Vnde cùm hoc dixit, cùm hoc sacramentum suis tradidit, non absque certa ratione, vt certum est, fecit, quę sola omnibus ratio satisfacit, quicunque Christũ huius sacramẽti auctorẽ Deũ & Dei esse sapientiã credũt. Placuit tamẽ largitori tãti muneris causã redde-

Sacrificiũ corporis & sanguinis Christi quare toties iteratur.
1. Cor. 1.

reddere tantę largitionis, quam causam dando ipsum sacramentū aperuit. Nam postquàm dixit: Hoc facite, statī addidit, in meá cõmemorationẽ. Hæc est ergò causa sacramẽti, cõmemoratio Christi. Nouerat Saluator quid fecerat, quid facturus erat ꝓpter hominẽ: nouerat singulare opus quod gesserat induendo hominẽ: nouerat stupendum quod gesturus erat moriendo propter hominem. Sciebat se hoc opere saluaturū hominem, sed absque huius operis dilectione nullum saluari posse hominem. Sciebat quia humanitatis & mortis suę opus, sicut super omnia opera sua summè celebratum, sic mortalibus pro quibus fiebat summè erat cõmendādū. Cõmẽdādū erat, vt potè cuius caro pro illis torquebatur, cuius anima pro istis tristabatur, cuius nouissimè mors illorū vitæ ministrabatur. Hoc certè solenniter cõmendandum erat, vt Christus diligeretur, dilectus haberetur, habitus nūquam perderetur. Sed hæc eius dilectio ab hominibus seruari nõ poterat, memoria pereunte: nec fugax memoria diu retineri valebat, nisi signo cõgruo apparente. Ne igitur à corde fugeret, quod maximè cordi inesse oportebat, signo rei cõgruente, veluti fune insolubili, colligata est cordi memoria, qua fortiter vinciẽte, sẽper redẽptus redẽptionis pretiū cogitare, indeq; redẽptori agens gratias, fide, quę per dilectionem operatur, nequaquàm se ingratum tantæ gratiæ demonstraret. Et posset quidem mẽtibus humanis huius rei vtcūq; absq; signo visibili inesse memoria, sicut multarū rerum tam diuinarum quàm humanarū recordatio, fama, lectione, doctrina in eis aut gignitur, aut conseruatur: sed quia iuxta quendam,

Cap. XLI.

Missæ sacrificio memoria Christi beneficiorum in nobis excitatur.

Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus:

Horatius in arte poëtica.

Et res tanta erat, vt & ad eam cogitandam, amandam, amplectandam, non segniter, sed insigniter humani animi mouendi essent, dignum & iustum fuit, vt humanitatis & mortis Christi memoria, non tantùm auditu per aures, sed etiam visu per oculos iuuaretur. Ea de causa signum hoc à Christo propositum est, quod ita signum est, vt sit tamen idem quod signat. Hoc autem contra veteris sacrificij multiplicitatem, quæ in nullo erat idem quod signabat, prçter hoc, quod, hoc illud sacrificium erat, & istud sacrificium est: & illud Deo offerebatur, & istud eidem Deo offertur: Signabat verò (addo illud) hoc nostrum nostri temporis sacrificium, sed non erat hoc, quod istud: quia illud vmbra, hoc corpus: illud figura, hoc veritas: illud de cadaueribus & cruore animalium, hoc de corpore & sanguine filij Dei. Idcircò non erat idem quod signabat: sed istud nostri sacrificij signum non aliud, sed ipsum est quod signat. Ita verò est ei idem quod signat, vt quantum ad corpus, id est, ad veritatem carnis & sanguinis Christi pertinet, sit idem quod signat. Neque enim ibi Christus, vt olim dolorem & mortem patitur, cùm tamen immolari dicatur. Dicitur autem immolari, cùm licet inuiolabiliter in altari frangitur, diuiditur, comeditur: cum ijs, & quibusdam alijs signis, in quantum fieri potest, mors Domini maximè repræsentatur. Vnde, sicut dixi, quantum ad veritatem corporis & sanguinis CHRISTI pertinet, est idem quod signat, quam tamen maximè signat:

Sacrificij veteris & noui signa differunt.

Christus quomodo in altari dicatur immolari.

maximè

maximè autem dixi, quia hoc apertissimè Apostolus dicit in versu, quem suprà commemoraui: Quotiescunque, ait, manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Quare hoc? Quare nō similiter ô Apostole Dei dixisti, incarnationem domini, natiuitatem Domini, circumcisionē Domini, baptismum Domini, vel quod magis videretur, resurrectionem Domini, ascensionem Domini? Quare dixisti mortē Domini, quare illa, quæ gloriosa videtur, dimisisti, & quod erat ignominiosius, elegisti? Vt, inquit, ostēderē, in morte Domini singulariter constare salutem mundi: vt ostenderē istud opus eius prępōderare omnibus operibus eius: vt ostēderē tormēto illo requiem, ignominia illa gloriam, morte illa mortuis redditam vitá. Ita planè & iuxta Apostolum, quando manducatur panis Domini, hoc est, corpus Domini: quádo bibitur calix Domini, id est, sanguis Domini, annūciatur, hoc est, repræsentatur mors Domini, quá passus est in cruce, non alia, sed eadem quæ est præsens, caro Domini: qua fusus est, non alius, sed idem qui sumitur sanguis Domini. Quod cū fit, ad hoc vtique fit, vt mens longè vehementius excitata corporis Domini susceptione, quá posit excitari verbi domini admonitione in amorē eius, quē nō tantū audit sed etiam videt & suscipit, inardescat: & videns verbum carnem factum vt habitaret in nobis, habitans etiam corporaliter, & in se obliuisci iam nullatenus posset, quem fide credit, amore amplectitur, manu contrectat, ore suscipit: quem quondam pro se mortuum ipsa susceptione recolens, & morte ille vitam sibi

Cap. XLI.

1. Cor. 11.
Mortem domini annunciabitis quid.

Ioan. 1.

paratam agnoſcens à mortis operibus abſtineat, & ſic eidem Chriſto Domino ſuo immortaliter iam viuenti in ſempiternum conuiuat. Hoc igitur Eccleſiæ ſacramentum, quoniam ſic aſsidua ſui repræſentatione memoriam innouat, fidem auget, ſpem roborat, charitatem confirmat, non ſuperfluum, ſed valdè neceſſarium eſt. Ea propter, vt dictum eſt, Dominus hoc in ſui commemorationem fieri iuſsit, ea de cauſa mortem Domini iſto ſacramento denunciari Apoſtolus docuit: vt Chriſti & mortis eius memoria auelli de cordibus humanis nulla mundi iniquietudine, nulla temporum prolixitate valeret. Quæ memoria amorem excitans, de animi receſsibus mala omnia effugaret, virtutibus vniuerſa repleret, ſicque quotidie per hoc ſacramentum innouans redemptionem, quotidianam pœnitentibus peccatorum gigneret remiſsionem. Soluit quidem, & plenè tollit peccata mũdi agnus Dei in cruce immolatus, nec tamen idcircò, vt dixi, ſuperfluus eſt in altari oblatus. Et vt in teipſo, à teipſo, hoc diſcas, aduerte quicunque hæc legis, teq; ipſum interroga, quando magis mouearis (ſi tamen quod profiteris firmiter credis) vtrum quando dicitur, Chriſtus olim inter homines apparuit: aut quando dicitur, Chriſtus nunc inter homines cõuerſatur? quando dicitur, Olim in cruce pependit: an quãdo dicitur, nunc in altari offertur? Vtrum, inquã, te magis moueat, & ad admirãdũ, & amãdũ accẽdat, eius prędicata abſentia, an demõſtrata præſentia? Sed ſcio, quia nõ diffiteris, qđ verũ eſt, magis humana corda moueri pręſẽtibꝰ, quã abſẽtibꝰ rebus: mouetur igitur magis ad pręſẽtẽ, quã ad abſentem

Mortis domini quotidiana commemoratio quid nobis dat.

sentẽ: mouetur magis ad visũ, quã ad auditũ Christũ: mouetur ad admirandũ, mouetur ad amãdũ, quo amore amãti generatur remissio peccatorum. Cui quãtus erga Christũ amor est, tãta est & indulgentia, ipso Dño attestante, qui de peccatrice Mariã sic ait: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multũ. Et cùm rursus scriptum sit: Charitas operit multitudinem peccatorum. Quantam multitudinẽ peccatorum operit charitas in Christum, si tantùm operit charitas in proximum? Nõ est ergò, vt dictum est, superfluum, Christi corporis & sanguinis sacramentum, quo viuacior memoria excitatur, quo feruentior dilectio prouocatur, quo plenior peccatorum remissio comparatur. Non est superfluum: quia non tantùm per id, quòd Deus est, sed etiam per id, quòd homo est, nobiscum est vsque ad consummationem seculi. Non est superfluum, quia qui per corpus suum redemit nos, per idem corpus suũ reficit nos, vt redempti per corpus eius, & refecti corpore eius, nutriamur & pascamur humanitate eius, donec satiemur deitate & gloria eius. Hactenus Petrus Cluniacensis.

Luc. 7.
1. Pet. 4

Missæ sacrificij quotidiani effecta.

Quid autem dici potuit magis piè, magis religiosè, magis etiam disertè, vel ad rationem huius sacramenti & sacrificij explicandam, vel ad immensum illud redemptionis nostræ beneficium illustrandum, vel ad mentes hominum amore tã benefici redemptoris inflammãdas, quàm quòd ab hoc venerabili patre spiritu Dei pleno dictum est? Ex cuius nos libello propterea tam multa describenda, atque huic loco inserenda curauimus, vt quæ fuerit Ecclesiæ fides de hoc sacramento

ante quadringentos annos, planum omnibus fieret: ſimul intelligi poſſet, quàm impudens commentum ſit eorũ, qui quadringentis his & amplius annis extinctam Euangelij lucem in Eccleſia Dei, Chriſtique beneficia omnia obſcurata eſſe, literarum monumentis prodere veriti non ſunt. Cùm ſi vnquàm anteà, illo tempore vel maximè clara, aperta teſtataq; fuerint omnibus: Quemadmodum ex eorum ſcriptis videre licet, qui vixernnt illo ſeculo, quod ferax doctiſsimorum hominum fuiſſe conſtat. Nam intra centum annorum ſpacium tulit ætas illa viros inſignes, Anſelmum & Landfrancum Canthuarienſes Archiepiſcopos, Guimundum Epiſcopum Auerſanũ, Algerum Presbyterum, & Petrum Abbatem in monaſterio Cluniacenſi, Bernardum Claræuallenſem, Hildelbertum Cœnomanenſem, Hugonem de Sancto Victore, Richardũ de S. Victore, Petrum Lombardum, fratrem eius Gratianum, & alios nonnullos non doctrina magis, quàm vitæ ſanctitate claros & illuſtres. Atqui horum omnium, & cum ea, quę præceſsit, quæ fuit ab ipſis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, & cum ea, quę ſequuta eſt Eccleſia, vſque ad hæc noſtra tempora, cùm de rebus alijs omnibus, tum de iugi hoc ſacrificio mirus concentus, & incredibilis quædã eſt conſenſio. Nã quod Arnobio, Cypriano, Auguſtino, Fulgẽtio in Aphrica, idẽ viſum fuit Irenęo, Remigio Antiſiodorenſi, Petro Cluniacenſi, Bernardo Clarçuellenſi, & Hildelberto Cœnomanẽſi in Gallia: idem Patribus in ſacroſanctis Nicæno, & Epheſino Concilijs, ex toto orbe Chriſtiano congregatis: idem Ambroſio in Italia, Chryſoſtomo

De ſacrificio Miſſæ patrũ conſenſus.

sostomo in Thracia, Theophylacto in Mœsia, Hieronymo & Ioanni Damasceno in Syria, Cyrillo in Aegypto, Eusebio in Palęstina, Landtfranco in Anglia, Epiphanio in Cypro, Amalario, Rabano & Ruperto Tuitiensi in Germania, Adalberto Gnesnensi Archiepiscopo, & Stanislao Cracouiensi Episcopo, qui nostræ gentis Apostoli fuerũt in Polonia, qui Euangelium sanguine suo signatum nobis reliquerunt. Quod ergô isti omnes, & qui eos vsque ad hæc nostra tempora sequuti sunt vnanimiter senserunt, prædicauerunt, literis etiam consignauerunt, atque ad nos transmiserunt, vicissim â nobis ad posteros nostros transmittendũ: isti, inquam, omnes, in tã diuersis regionibus commorati, tanto & locorum & seculorũ interuallo disiuncti, quòd nos tanto consensu docuerunt, non hominum hanc magis quàm Dei per os Ecclesiæ suæ loquentis, doctrinã existimare debemus. Quo minus ferendus est inflatus ille sensu carnis suæ, qui nihil morari se scribit, quid tanto consensu loquantur vetusti scriptores. Scilicet tu ille es incircuncisus Philistæus, qui exprobrare audes aciei Dei viuentis? qui Ecclesiam vniuersam, quę columna & firmamentũ est veritatis, erroris arguere: qui grauissimum etiam idololatriæ crimen illi impingere non vereris? Sed qua alia ratione agnosci posset illius minister, qui dixit: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo: Qui posteà ad infernũ detractus est in ꝓfundũ laci. Nisi quòd impius hic nõ vult esse similis altissimo, sed vult esse supra altissimum.

1.Reg.17.

1.Tim.3.

Esaiæ 14.

Altis-

Altisſimus enim promiſit ſe miſſurum Spiritum ſuum, qui doceret Eccleſiam ſuam, & cum ea maneret in æternum: & iſte neſcio quis Sataniſta audet altisſimum arguere mendacij, cùm tot ſeculis Eccleſiam Spiritu Dei deſtitutam, ac in idololatria verſatam eſſe impudenter aſſerit. Percurre Eccleſiam totius orbis vniuerſam: Italiam, Hiſpaniam, Galliam, Germaniam, Poloniam, Hungariam, Boëmiam, Inſulas in mari Oceano, Angliam, Scotiam, Hyberniam, Suetiam, Noruegiam, deinde quæ ſunt Mediterranei maris, Siciliam, Cretam, Cyprum, Rhodum, Sardiniam, Corſicam: Adde Græcos, Ruthenos, Moſchos, tametſi iam ſchiſmaticos: adde quotquot in Syria & Armenia Chriſti nomen profitentur: adde poſtremò numeroſisſimos Indiæ populos, toto propemodum orbe à nobis diſiunctos: in omnibus his regnis & prouincijs (præterquàm ſi qui alicubi ſe viginti aut triginta his annis à Chriſto & ab eius corpore ſegregauerunt) iuge hoc ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, & nunc Sacerdotes celebrare, & ex quo tempore omnes iſti populi Chriſtum cognouerunt, nunquam celebrare intermiſiſſe reperies: Quod à Chriſto, vt diximus, inſtitutum, ab eius Apoſtolis per longam ſucceſsionem Sacerdotum & Epiſcoporum per manus traditum, & obſeruatum in Eccleſia fuit ad hæc vſq; tempora, & nõ priùs intermittetur, quàm finis mundi aduenerit. Et huic totius orbis Chriſtiani conſenſui vnius alicuius hominis fanatici, nihil ſibi non arrogantis, omnia ſanctis Patribus detrahentis, omnem omnium Conciliorum auctorita-

Sacrificiũ iuge per omnes mũdi partes celebrari.

Vnius hominis fanatici ſenſum totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponendũ non eſſe.

ritatem eleuantis, sensum anteponemus? O Christe, qui es via nostra, veritas nostra, vita nostra, prius fortunas nostras omnes, priùs vitam hanc nostrã mortalẽ, prius omnia, quæ sunt in hoc seculo mortalibus charissima, nobis eripe, quàm in hanc nos mentem impelli patiaris. Nullum est discrimẽ tantum, quod non alacriter subire: nulla tanta difficultas, quam inconstanter perferre: nullum tantum certamen, cui non interpridè nos prius offerre sumus, & esse parati debemus, etiam si eundem illum gustare nos calicem oporteat, quem tu pro nobis amarissimum bibere dignatus es, te vires suppeditante, non modò non fugiendum nobis, verùmetiam expetendum esse putamus, priusquam id faciamus, quod nos impij isti facere iubent, vt te Redemptorem negemus, vt redemptionis nostræ pretium sacrosancti corporis & sanguinis tui iuge sacrificium per satanam & ministros eius auferri nobis patiamur.

In Missæ sacrificio euertendo satanæ astutia.

Verùm, quod sępè monuimus, nihil est hoc virulento serpente callidius. Nam verbo quidem ille redemptionis nostræ pretium auferre se negat, quin illud potiùs prædicari velle simulat, cùm tamen re ipsa nihil agat aliud, neque alia in re curas suas & cogitationes consumat omnes, quâm vt omnem tanti beneficij memoriam sempiterna quadam obliuione prorsus obruat. Contendere quidem primùm illud modò videtur, vt ne sit externum vllum sacrificium. Scriptum est enim: Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Verùm posteaquàm hoc obtinuerit, serpet euestigiò longius, simul &

Heb. 9.

præ-

Hebr. 8.
Hier. 9.

prædicationem externam abolendam esse docebit. Scriptum est enim in eadem epistola, & ex Propheta citatum: Non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum, quoniam omnes scient me, à minore vsque ad maiorem. Sed fanatici tibi videntur, qui per hunc scripturæ locum externum verbi ministerium abolere conátur? Atqui eadem hoc auctoritate, qua tu, faciunt, & ęquè tu fanaticus videri debes, qui per ea, quæ & in hoc, & in proximè insequenti capite scripta sunt, & sacerdotium, & sacrificiũ externum abrogare niteris: vnde occasionem isti sumpserunt, idem de externa, quam vos in Ecclesia solam esse vultis, pręedicatione sentiendi. Qui magis aũt vobis vestro, quàm illis, quos meritò fanatici vocatis, suo iudicio scripturas interpretari licebit? Estis autem vtrique fanatici, qui vos à Christo, & ab eius corpore Ecclesia segregastis, atque ideò tanta errorum caligine oppressi estis. Verum est enim, quòd vt diceres, dum fanaticos istos insectaris, ipsa abs te inuito veritas extorsit, sanæ intelligentię lucem Ecclesiæ promitti. Ac rectè admones, peculiariter id notandum esse. Non est enim extra illam sanæ intelligentiæ scripturarũ lux, cui promissus & missus est Spiritus sanctus, à qua, cùm vltrò ipse te pręcideris, mirandũ nõ est, si sanæ intelligentiæ lux à te recessit. Scit satanas, quemadmodum ab Augustino quoque scriptum legimus, externum sacrificium Deo deberi, atque hoc vno signo diuinam seruitutem ab humanis obsequijs discerni. Nam obsequia cætera, quæ diuinitati debentur, ausi sunt sibi etiam

Intelligentiæ lux Ecclesiæ promissa.

Lib. 1. cõt. aduersariũ legis et Prophetarum, ca. 18. & de ciuitat. Dei li. 10. ca. 4.

etiam superbię fastu homines arrogare. Rarissimi autem commemorantur, qui sibi, vt sacrificaretur cum regia potestate possent, ausi fuerint imperare: Quicunque tamen ausi sunt, per hoc se Deos haberi voluerunt. Quamobrem, vt ne quod esset discrimen inter diuinam maiestatem, & inter mundi Principes, vt nullus peculiaris illi cultus tribueretur, hoc summo studio contendit & elaborat, vt externum tollat sacrificium, quo nulla vnquam ætas ab orbe condito caruit, etiamsi nunc apud plures, nunc apud pauciores vsus eius fuerit: quò sic tandem dicat impius, dicat insipiens in corde suo, non est Deus. Hic est scopus, ad quem tendit satanas, cuius si nouam hanc doctrinam de externo sacrificio abrogando (quod pro sua misericordia procul DEVS auertere dignabitur) mundus exaudiat, faciet, quod nunquam fecerat, & more captiuati illius populi sedebit absque lege, absque Rege, absque Sacerdotiò, absque Ephot & Teraphin: cumque Deo sacrificare cessauerit, & ipse Dei esse cessabit. Erit his temporibus gratię, quod nunquam fuit nec tempore iræ, vt Christianis Deo sacrificare cessantibus, cultus qui semper in mundo fuerat, omninò de mundo pereat: & qui Deum ritu suo colens, Deo subditus esse probatur, cultum eius abijciēs absque aliquo Deo prorsus esse videatur. Oseæ 3.

Cùm itaque detectæ iam sint Satanę fraudes, cùm quorsum tendat serpens hic astutus, planum & manifestum factum sit (neque enim aliud illi propositũ est externo sacrificio abolendo, quàm vt redemptorem, vt redemptionis nostrę pretiũ auferat:

In sacrificio abolendo satanæ studium & scopus.

auferat: denique vt nos sine Deo esse faciat) viriliter illius conatibus resistamus, ac quantò magis ille cultum hunc Deo debitum, & ab ipso Deo institutum oppugnare fuerit adortus, tantò nos cum maiore pietate frequentemus, tantô crebrius iuge sacrificium hoc, per quod reconciliationem in cruce factam, & peccatorum nostrorum remissionem ibidem nobis obtentam, in nos transferre conamur, in Ecclesia celebremus.

Sacra an peragēda sint lingua cuiusque vernacula.

Matth. 21.

Cātare vel legere diuinā scripturā non intellectam, Deo etiam acceptā esse ostenditur.

Psalm. 8.

Neque moueat quenquam, quòd non ea lingua peragatur, quæ ab omnibus intelligi possit. Iam enim anteà satis docuisse videmur, non in eo quantum intelligamus, sed in eo quàm piè Deum colamus, salutem nostram positam esse. An existimandum est, intellexisse pueros Hebræorum, quid agerent, cûm in templo clamarent: Osanna filio Dauid? Atqui adeò non fuit hæc eorum quamlibet imperitorum pietas ingrata CHRISTO, adeò non aspernatus est non intelligentium laudem, vt cùm Principes Sacerdotum & Scribæ indignati dixissent, Audis quid isti dicunt? non obscurè tulerit, se laude eorum delectari, ac iam pridem à Propheta fuisse prædictum admonuerit: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Qui vel solus scripturæ locus docere nos potest, non quę ab eorum supercilio proficiscitur, qui sibi nihil non arrogát, sed infantium & lactentium laudem gratam esse Deo.

Iá verô quotusquisq; fuit in populo Israël, qui quid sibi vellent ritus, cęremoniæ, sacrificia veteris legis, perspectū haberet? Certè pręter Sacerdotes, Scribas, & Pharisæos, vix millesimus quisq; quid

quid ea sibi vellent, assequebatur, vt non temerè dictum fuerit à Pharisęis: Turba hæc, quæ nõ nouit legem, maledicti sunt. Et tamen ex hac turba, quæ legem ignorare visa est, non ex sapientibus secundum carnem, elegit Christus: per quos Euãgelij sui luce mundum illustraret: cùm intereà qui de verbo Dei, de scripturarum, de legis peritia tãtoperè gloriabantur, & sibi solis earũ intelligẽtiã arrogabant, sibi cum sua arrogantia relicti, filij gehennæ facti sint. Non sciscitabantur curiosè qui fuerant è turba, quid in sacrificijs istis fieret: illud scire contenti erant, venturum aliquando mediatorem, per quem salutem ipsis consequi liceret: illum expectabant, illum coli, & adumbrari sacrificijs istis persuasum habebãt. In cæteris omnibus, maiorum suorum, hoc est, eorum, ex quorum ore legem requirere iussi fuerant, fidem sequebantur, in qua non pauciores proculdubiò ex imperita multitudine & simplici plebecula, quàm ex illis, qui diuinæ legis præ cæteris esse periti videbantur, salui facti sunt. Non alia ratio existimanda est eorum, qui Christum sequuti sunt. Etiamsi non omnia vulgus intelligat, quæ geruntur in hoc altaris sacrificio, saltem nouerit Ięsum Christũ, & hunc crucifixum, atque illud sacrificium quo semetipsum in cruce Christus obtulit hostiam Deo in odorem suauitatis, in altari repræsentari intelligat, tam facilè, ac faciliùs etiam in hac sua simplici fide saluari poterit, quàm qui anxiè disputant, vtrum ea iustitia, qua Christus ipse iustus est, an ea, quam nobiscum communicat, & suo modo nostram facit, nobis eam imputans, an (quæ est Ecclesiæ sana doctrina) ea quæ

Ioan. 8.

Fidem maiorum suorum sequatur vulgus, legis & misteriorum secreta nõ scrutetur.

Malach. 2.

Christi merito nobis communicata nobis inhæret, iusti efficiamur.

Homil. 20 in Iosue.

Cùm locum illum produxisset Origenes ex Paulo, in quo spiritum in nobis ita orare docet, vt sensus sine fructu sit: Intellige, inquit, ex hoc, quia fit aliquando noster quidem sensus sine fructu: Spiritus autem, id est, virtutes illæ, quæ animæ nostræ in adiutorium datæ sunt, pascuntur & reficiuntur ex auditu animæ sanctæ, velut ex diuinis & rationabilibus cibis. Quid dico? quia diuinæ virtutes pascantur & epulentur in nobis? Si nos verba diuinæ scripturæ proferamus ex ore, ipse Dominus noster IESVS CHRISTVS si nos inueniat his vacantes, non solùm pasci & refici dignatur in nobis, verum etiam si has epulas apud nos viderit apparatas, patrem secum dignatur adducere. Ac paucis interiectis, etiam malignarum virtutum insidias effugari sermonibus eiusmodi docet, haud aliter atque præcationibus sopitus serpens portatur in manibus. Si legis, inquit, scripturam quam non intelligis, interim hanc primam suscipe vtilitatem, quòd solo auditu velut incantatione quadam noxiarum virtutum, quæ tibi insidiantur, virtus depellitur. Et iterum post pauca: Hæc idcircò diximus, ne fastidium capiamus audientes scripturas, etiam si non intelligimus: sed fiat nobis secundum fidem nostram credentibus, quia omnis scriptura diuinitùs inspirata vtilis est, etiam si non sentiamus vtilitatem, credere tamen debemus, quia vtilis est. Solent Medici præbere interdum cibum aliquem vel potum (verbi gratia) ad discutiendum caliginem visus

visus: nec tamen in edendo siue potando sentimus: quia vtile est & prodest oculis, sed cùm transierit visum cibi illius aut potus virtus, paulatim purgat aspectum, & tum demum sentire incipimus, quia cibus ille aut potus profuit oculis. Hoc ergo modo credendum est etiam de scriptura sancta, quia vtilis est, & animæ prodest, etiam si sensus noster ad præsens intelligentiam nõ capit: quoniam vt diximus, & bonæ virtutes reficiuntur, & malę torpescunt & effugantur.

Quamobrem rectè populum institutum fuisse videmus à maioribus nostris, cùm Eucharistiam Sacerdos eleuat, quod est sacrificij signum (nam & in lege quæcunque sacrificabantur, eleuari consueuisse, docemur ex Leuitico) vt in genua procidentes, Christum in Eucharistia præsentem adorent: simul in memoriam redeant illius sacrificij, quo ille in crucem sublatus, se pro nobis hostiam obtulit Deo. Recogitent etiam secum, quàm acerbos cruciatus, quàm ignominiosam mortem sustinuit, quodque his illius tam grauibus supplicijs non nisi peccata nostra causam dederunt. Quare iustum de commissis illis dolorem concipiant, atque modis omnibus ea sibi odio esse, seque vel maximè ea detestari declarent, & pectorum tunsionibus, & quibuscunque rebus alijs externis. Quoniam verò tam preciosa morte sua pro peccatis nostris omnibus Christus planè satisfecit, nulla vt esse posint flagitia tanta, quæ per illam abolita non sint, concepta inde fiducia, adeant ad thronum gratiæ Dei, & cùm nostra me-

Eucharist. Eleuatio quare fit, & quid inter eleuandum meditari debeat

Leuit. 23.

Hebr.4. rita non habeamus, quæ alligare possimus, allegent Christi merita, hoc ipsum corpus, quod pro nobis in in cruce pependit, hunc ipsum sanguinẽ, qui fusus est in remissionẽ peccatorũ nostrorum, Deo patri sistentes: ac supplices illum præcentur, qui protector noster est, vt auertat faciem suam à peccatis ipsorum, & respiciat in faciẽ Christi filij sui vnigeniti: qui cùm esset speciosus forma prę filijs hominum, factus est nostra causa despectus, & nouissimus virorum, vir dolorum & sciens infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: Ipse lãguores nostros tulit, & ipse dolores nostros portauit: ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: ipse oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se, obmutuit. In huius itaque faciẽ respiciat, huius merito peccata remittat: atque concedat, vt quem fructum crucis illud sacrificium quod in altari repræsentatur, toti mundo attulit, eum in se transferre queant. Sic à maioribus nostris vulgus fuit institutum. Quod si nihil prætereà de hoc sacrificio intelligeret, vel hoc solùm intellexisse satis illi foret ad salutem.

Psalm 36. Psalm.44. Esa.53.

Quoniam tamen id horum temporum ratio postulat, dabitur à nobis opera, vt è superiore loco doceatur populus de omnibus his, quæ ad Missæ sacrificium pertinere videbuntur. De quo conscripti sunt sermones aliquot viri cum primis docti & pij, vereque Catholici Michaëlis Episcopi Mersburgẽsis, quos interim omnibus commendatos esse, atque manibus omnium

Michaëlis Episcopi Mersburgensis de missa sermones.

nium teri cuperemus, quod præ eo, vt hæc tempora postulabant, nemo diligentius est omnia quę ad hoc argumẽti genus pertinẽt, persequut⁹.

Neque tamen existimet aliquis, temerè ac sine causa factum esse, quòd vna & sola Latina lingua in occidentali Ecclesia sacra paraguntur, in qua sicut vna est fides, ita visum est ęquum, vt vna esset quasi catholica lingua communis omnium gentium & nationum, qua res diuina fieret, per quam vnitas etiam fidei retineretur. Non est in orbe Christiano gens vlla, in qua non multos reperire liceat, ex ijs præsertim, qui sunt liberaliùs educati, qui linguam Latinam si minus exactè, vtcunque tamen calleant. Ac si qua gens alia, nostra præcipuè permultos habet eius linguæ nõ omninò rudes: cùm etiam colonos & agricolas reperire liceat in Ecclesia laudes Deo decantantes, ac verba Latina vtcunque sonantes, eaq́; præsertim, quę cãtantur in Missæ sacrificio, intelligẽtes. Quàm pulchrũ autem & decorũ est, cùm peregrinus venerit aliquis, si ea lingua sacra peragi audiat, cuius & ipse rudis non sit? cùm ea quasi propria sit gentis Christianæ: si vnanimes vno ore vna etiam lingua glorificantes omnes Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi, si eosdem ritus, easdem cæremonias obseruãtes videat: vt vel ea res documento esse queat, totius quæ est in orbe Christiano multitudinis credentiũ esse cor vnum, & animam vnã: Cùm lõgè diuersum cernere liceat apud eos, qui ab ecclesia discesserũt, apud quos sicut fides instabilis est, neque vna, sic ritus quoq; & cęremonię, quę cũ doctrina simul quotannis variantur. Neq; tamẽ suis locis & tempori-

Sacra in occidentali Eccles. peragũtur sola lingua Latina.

Poloni studiosi Latinæ linguæ.

Rom 15.

Actorũ. 4.

bus etiam in templis vernacula lingua cantari prohibuit Ecclesia. Iam anteà commemorauimus, quemadmodum etiam vulgaribus cantilenis quàm maximè voluerit inculcata nobis Christi beneficia sitiens nostræ salutis mater Ecclesia: quod in festis Christi natalitijs, festis etiam Paschæ, & Pentecostes dudum recepto more fieri videmus, vt hac quasi nouitate mentes hominum magis etiam excitentur ad spiritualem lætitiam, & cuius beneficij fit in Ecclesia commemoratio, eius memoria tenaciùs eorum animis infigatur. Cæterùm illud ferendum non est, priuatus vt aliquis, cui nulla mandata est auctoritas, quin decet eum potius, ei qui potestatem hanc à Deo concessam habet, in omnibus dicto esse audientem, is hoc sibi sumat, aliquid vt in Ecclesia suo iudicio mutare, aut ritus nouos, nouas etiam cantilenas inducere licere sibi putet, cùm ne ipsis quidem Episcopis eius rei plena potestas concessa sit. Vel Ozę Regis exemplum deterrere prophanos debet, ne quid eiusmodi sibi arrogent. Longum autem foret omnia persequi, quæ ad Missæ sacrificium explicandum pertinere videntur, neque est hoc præsentis instituti. Quamobrem hîc finem facimus.

Linguæ vernaculæ vsus in tẽplis carissimus.

2.Reg.11.

Quoniam verò quærunt hoc tempore multi, num Dei verbum è superiore loco prædicantem, an sacris operantem sacerdotem audire præstet: vicissim ab illis rectè quæri potest, Scirène prę̨stet, an facere voluntatem Domini? Non auditores, dicit Paulus, sed factores legis iustificabuntur. Seruus qui cognouit volũtatem Domini

Missáne, an concio præstet.

Rom.2.
Luc.12.

mini sui, dicit Christus, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit plagis multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porrò cûm sacerdotem audis è superiore loco scripturas enarrantem, fit vt intelligas, quę sit volũtas Domini, vt autem facias, id ab eo pręstari non potest, qui pręedicat: sed neque tu quicquam potes vĩribus tuis solis: opus est eius auxilio, à quo tanquam à fonte quodam perenni manat, quicquid est rerum bonarum. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus: hoc est quòd ille dixit Sapiens: Vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat summa sapiẽtia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum & deprecatus sum illum: Huius exemplum diuinitùs inspirata sequi nos docuit Ecclesia, simul vt cognouissemus è superiore loco voluntatem Domini, statim vt adiremus ad Dominum, ac deprecaremur illum, quo tempore illius in cruce factę oblationis fit repręsentario, vt eam explendi facultatem nobis concederet, cùm Augustino dicentes, Da quod iubes, & iube quod vis: Da, nõ nostro merito: sed eius qui corpus suum pro nobis tradere, qui sanguinem suum pro nobis fundere dignatus est, cuius rei nunc repræsentatio sit in altarí: Huius meritis concede nobis, vt iuxta voluntatem tuam, quam è sacerdote verbum tuum annunciante cognouimus, vitam nostram instituere, & quem fructum acerba mors tua toti mundo attulit, eius participes esse queamus. Sic olim factitatũ est in ecclesia Dei, nõ vt hoc infelici seculo nostro: quo

1. Cor. 3.
Sapien. 8.
Missa post cõcionẽ.
Lib. 10. cõfes. ca. 31. & 39.

simul vt audita est concio, statim proruunt omnes è templo, quasi vel sufficiat nosse voluntatem Dei, neque facere sit necesse, vel si necesse sit facere, quasi ipse ex se satis virium habeat homo ad faciendum, nec opem diuinam implorare oporteat.

De incõmprehensibili Dei natura contra Anomœos, homil. 31

Adhortatio Chrysostomi elegans.

Libet hîc adscribere verba, quæ fecit ad populum hac de re Ioannes Chrysostomus: Ingentem, ait, & penè inauditam hanc populi multitudiné, quę modò affluxit, tãtaque cum attẽtione sermonem audit meum, sępenumerò tempore illo perhorrendo requisiui, & tamen nunquá videre potui, atque ita me vehemens cepit suspirium, quòd cùm ego disputo vester conseruus, studium adhibetis, & ingenium, contenditis animum, alter alterum impellit & iactat, vt ipse propius adsit frequentes ad finem vsque dicẽdi patientissimê perseueratis. Cùm auté ipse Christus cõmunis Magister & dominus, semet in sacris mysterijs ostensurus est, vacua desertaque Ecclesia redditur. Proh fidem hominum Christianorum, quo pacto ista hæc veniam cõsequantur? Facit profectò vestra ista siue desidia, siue negligentia, vt laudem studij auscultandi illius omnem amittatis. Quis enim non tam vos, quàm me damnet ac reprobet, cùm fructum omnem audienti delapsum cernat & vanidum? Nam si cum diligentia his quę docuissem attenderetis, facto palâm studium faceretis vestrum non verbis tenus, corde habere monstraretis. Sed quod statim cùm audistis, disceditis, & fugam, quasi vos hostis insectaretur, arripitis, coniectari omninò licet, nihil vos recepisse & recondidisse animo vtilitatis.

Nam

Nam si quæ proposita sunt, recondita in animis vestris seruarentur, prorsus vos illa in templo tenerent, & ad rem horribilem maiore cum deuotione hortarentur & mouerent. Nunc verò quasi fidicinam audiretis aliquam, sic omni vtilitate va cui, simul ac factus finis dicendi est, disceditis. Sed, ô frigidam excusandi rationem, quam à cõpluribus reddi audio: Orare vel domi possumus, dicunt, sed homiliam, doctrinamque audire non nisi in Ecclesia possumus. Te homo decipis, & magno in errore versaris. Nam si & domi quoque datur orandi facultas, tamen fieri non potest, vt domi tam benè ores, quàm in Ecclesia, vbi tot Patres, vbi clamor felici societate excitus, ad Deum immortalem refertur, non pariter exoras cùm solus Dominum obsecras, atque tuis cum fratribus. Est enim in hoc plus aliquid, videlicet cõcordia, conspiratio, copula amoris & charitatis, sacerdotum clamores: præsunt enim ob eam rem sacerdotes, vt populi orationes, quæ infirmiores per se sunt, validiores illas complexæ simul in cœlum euehantur. Adde quòd nihil fructus capi ex Homilia potest, nisi oratio adiungatur. Porrò sermoni oratio debet anteire. Sic Apostoli dicunt: Nos in oratione & sermonis doctrina perseuerabimus. Sic Paulus facit, cùm in exordijs suarum epistolarum orat, vt perinde quasi lumen lucernę, lux ipsa orationis regat sermonem ac dirigat. Profectò si orare cum diligentia insuescas, nihil est, quòd doctrinam tui conserui desideres, cùm ipse deus sine vllo interprete mentem tuam abũdè luce afficiat. Quòd si omnis oratio tãtam vim habeat, lõgè magis eam, quæ ore multorum prouени-

In Ecclesia efficaciùs oratur, quã in domo.

Act. 1. & 2.

ueniat, valere consentaneum est. Plus enim neruorum in ea est, & multò audientia maior, quàm in domestica illa & priuata. Vnde id constat? Paulum ipsum dicentem audi: Qui ex tantis periculis eripuit nos, & eruit, etiam speramus, quòd adhuc eripiet, vobis quoque in oratione pro nobis subuenientibus, vt dono in vos collato, à multis personis gratiæ agantur pro nobis. Sic etiam Petrus carcerem euasit. Oratio enim pro eo ab Ecclesia sedulò agebatur ad Deum. Quòd si Petro oratio Ecclesiæ profuit, & columnã illam ac stabilimen nostræ religionis carcere liberauit, cur eius vim tu contemnis & negligis? Qua te possis purgare ratione? Deum quoque dicentem audi, quàm populo cum beneuolentia inuocante placetur, & parcat. Quippè qui se excusans apud Ionam Prophetam, fruticis argumento cucurbitæ, verba ad hunc modum faciat: Tu doles super cucurbita, in qua non laborasti, neque fecisti vt cresceret. Ego nõ parcam Niniuę ciuitati meæ magnæ, in qua habitant plures quàm centum viginti millia hominum? Nõ sine re amplum populi numerũ proponit, sed vt intelligas plurimũ eá pollere orationem, quæ cũ consensu agitur, & iugi concordia pluriũ hominum. Quod exẽplo quoq; rei humanæ libet explanare. Nã ante hos annos, capti nonnulli sunt tyrannidẽ appetentes: cuius rei vos etiam meminisse arbitror. Fuit inter eos quidã, dignitate ac principatu præditus, qui cùm damnatus capite ad supplicium duceretur, populus motus misericordia, vniuersus Pretorem adijt, & deprecandi cõmuni opera efficere potuit, vt reus ille venia nulla dignus, liberaretur ab ira

Impe-

1.Cor.5.

Actor.12.

Ionæ vlt.

In Niniuæ plusquam cẽtũ viginti millia hominũ habitabant.

Oratio multorum cũ concordia animorum efficacissima.

Imperatoris. Quod si cûm iram terreni Imperatoris velitis extinguere, vniuersi cum liberis & vxoribus festinatis, cur quoties ad cœlestem illũ Imperatorem placandum, reddendumq; propitium ire pergitis, vt eius iræ eximatis non vnum, vt tunc, nec duos, aut tres, aut centum, sed omnes orbis terrarum peccatores, omnes dęmone agitatos à flagello liberetis diaboli, foris sedetis, non vniuersi concurritis, & Ecclesiam penetratis, vt Dedius vestram reueritus atque exosculatus concordiam, & illis pœnam dimittat, & vobis peccata absoluat? Si in negocijs necessarijs non omni leone vehemẽtius disruptis omnibus vinculis curriculo is, & te cõfers ad supplicationem communem, quam spem habere possis salutis, ni ita facias? Tẽpore illo, mi frater charissime, non solùm homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam Angeli Domino genu flectunt, & Archangeli rogant. Habẽt sibi tempus ad id idoneũ, habent sacrã illam oblationẽ in fauore. Itaq; vt homines ramos olearum gerentes, mouere Reges consueuerunt, eoq; arboris genere misericordiã commemorant & humanitatẽ: sic Angeli tũc prõ ramis oleaginis, corpus Domini ipsum protẽdentes, rogant pro genere humano. Quasi dicãt: Pro his, Domine, rogamus, quos tu adeò dilexisti, vt pro eorũ salute mortẽ obires, animã in cruce efflares: pro his supplicamus, ꝓ quibus ipse tuũ largitus es sanguinẽ: pro his oramus, pro quibus hoc corpus immolasti. Agitatos quoq; ob eã rem Diaconus tẽpore illo adducit, & iubet caput inclinare. Cũ eos vnà cũ fratrib. orare nõ liceat, adducit eos, vt miseratus, & quia tã acerbè vexãtur, & quia vocẽ

Angeli orãt pro nobis.

vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorũ
vtaris defensionem & auxilium. Quæ verba repe-
riuntur etiam ex magna parte apud eundem, in
Homelijs ad populum Antiochenum. Et alio lo-
co: Hæc ego dixerim ad eos, inquit, qui sanctorũ
communionem & congregationem relinquunt,
& sub horam terribilis mysticæ mensæ in vanilo-
quentiæ conuenticulis occupati sunt. Quid facis
homo? Non promisisti sacerdoti qui dixit: Sur-
sum mẽtem & corda. Et dixisti, Habemus ad Do-
minum? Non revereris & erubescis? Et illa ipsa
hora mendax inueniris, papè, mẽsa mysterijs in-
structa est, & agnus Dei pro te immolatur: Sacer-
dos pro te angitur: sanguis spiritualis ex sacra mẽ-
sa refluit: Seraphin adstant sex alis faciem tegen-
tia: omnes incorporeæ virtũtes pro te cum sa-
cerdote intercedunt: ignis spiritualis de cęlo de-
scendit: sanguis in cratere in tuam purificationẽ
ex immaculato latere haustus est: & non erubes-
cis? non revereris? non confunderis? neque Deũ
tibi propitium facis? non conscientia tua te iudi-
cat, ô homo? Centum sexaginta horas habente
hebdomada, vnam & solam horam sibiipsi segre-
gauit Deus, & hanc in opera secularia, & in ridi-
cula, & in conuenticula insumis: cum qua posteà
fiducia ad mysteria accedes? ô quàm polluta cõ-
scientia. Et paulò post: Quocirca, fratres, oro vos
& obsecro, ne absimus ab Ecclesijs, neque in alijs
colloquijs occupati simus. Stemus trementes &
timidi, demissis oculis, renata autem anima, ge-
mentes sine voce, iubilantes corde. Itidem & Cæ-
sarius, qui fuit Episcopus Arelatensis ante annos
plus minus octingentos: Rogo vos fratres charis-
simi,

Hom.29. Chry. to 3. sermon de Euchar.

Obambulones in templo grauiter reprehendũtur.

Ante bedictionẽ sacerdotis nõ discedẽdũ è templo. Homil.5.

ſimi,& paterna pietate cõmoneo,vt quotiẽs aut in die Dominico, aut alijs maioribus feſtiuitatibus Miſſę fiunt,nullus de Eccleſia diſcedat, donec diuina myſteria compleantur. Et quamuis multi ſunt,de quorum fide & deuotione gaudeamus,ſunt tamen plures, minus de ſalute animę ſuæ cogitantes,qui lectis diuinis lectionibus,ſtatim de Eccleſia foris exeunt,cùm tamen etiã dum ipſæ lectiones leguntur, aliqui ex illis ita otioſis & ſecularibus fabulis occupentur, vt eas nec ipſi audiant,nec alios audire permittant. Iſti tales, minus à nobis culparentur,ſi ad Eccleſiam non venirent.Quia ibi probantur amplius Dominum lędere,vbi peccatorum potuerunt indulgentiam promereri. Vnde rogo vos fratres,vt humilitatis noſtræ ſuggeſtionem, non ſolum patienter, ſed etiam libenter accipiatis. Si enim diligenter attenditis,cognoſcetis quia non tunc fiunt Miſſæ,quando diuinæ lectiones in Eccleſia recitantur:ſed quando munera offeruntur,& corpus vel ſanguis Domini conſecratur. Nam lectiones ſiue Propheticas,ſiue Apoſtolicas, ſiue Euangelicas, etiam in domibus veſtris,aut ipſi legere,aut alios legentes audire poteſtis. Conſecrationem verò corporis & ſanguinis Chriſti,non alibi niſi in domo Dei audire vel videre poteritis.Ideò qui vult Miſſas ad integrum cum lucro animæ ſuæ celebrare,vſquequò oratio Dominica dicatur, & benedictio populo detur,humiliato corpore, compunctoque corde,debet ſe in Eccleſia continere. Cùm enim maxima pars populi,imò quod peius eſt,penè omnes, recitatis lectionibus exeunt de Eccleſia: Cui dicturus eſt ſacerdos: Surſum corda?

Miſſa celebranda in Eccleſia,& non alibi, quomodo ea audiri debeat fructuosè.

da? Nunquid respondere possunt, quando deorsum in plateis & corpore simul & corde discedunt? Vel qualiter cum tremore simul & gaudio clamabũt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Benedictus qui venit in nomine Domini? Aut quãdo oratio Dominica dicetur, quis est qui humiliter & veraciter clamet: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Cùm enim etiam illi, qui se in Ecclesia continent, si non dimiserint debita debitoribus, ad iudicium magis, quàm ad remedium orationẽ Dominicam proferunt ex ore, quã implere nõ probantur in opere, & sine causa dicunt, Libera nos à malo, quando ipsi non desinunt reddere malũ pro malo. Si ergò etiã illi periclitantur, qui intus sunt, si implere noluerint, quod promittunt, quid de se cogitãt illi, quos aut insatiabilis cupiditas, aut amor seculi istius, ita detinet implicatos, vt eos vnius horæ momento, stare in Ecclesia nõ permittãt? Quibus non sufficit, quòd per totam hebdomadã aut pro necessitate, aut fortè (quod verius est) ꝑ cupiditate iugiter occupãtur: adhuc insuper post vnius aut duarum horarum spacium, quo videntur magis corpore quàm corde ad Ecclesiam cõuenire, mittentes dorsa sacrificijs, vel sacerdotibus Dei, ad amplexandam voluntatem seculi huius, sine mora aliqua reuertuntur, non agnoscentes quid expetant, quid relinquant, sequuntur tenebras, & deserunt lucem: amplectuntur vmbrã, & despiciunt veritatem: dimittunt dulcedinem Christi, & requirunt amaritudinem mundi: diligentes vanitatẽ, & quęrentes mendaciũ: Verè ignorat, quantũ boni in celebrandis Missis agitur, qui

qui de Ecclesia festinus egreditur. Cùm tamen istos tales, si aut Rex, aut aliqua potẽs persona vocasset ad prandiũ, velim scire si præsumerent discedere, nisi priùs totũ prandium cõpleretur? Etiamsi persona nõ teneret, gula tenerentur. Quare de cõuiuio hominis nisi priùs expeditum fuerit, non discedimus? Nisi quia & ventrẽ fortè plus quàm expedit implere volumus, & hominem lædere formidamus. Quare de spirituali & diuino cõuiuio citò discedimus? Timeo dicere, ne fortè aliqui irascãtur, sed tamen tã propter meũ, quàm ꝓpter vestrũ periculũ, dicturus sũ. Hoc ideò facimus, quia nec de cibo animæ curamus, nec Dominum timemus, nec hominẽ reueremur. Et quia Deo propitio, non sunt toti in hac parte culpabiles, sed multi inueniuntur, qui vsq; quo benedictio super populũ detur, de Ecclesia nõ discedũt, & humiliter orare non solùm pro se, sed & pro alijs non desistunt. Illis quibus tantã cõpunctionẽ Deus dedit, vt in Ecclesia perseuerent, retribuet mercedẽ: eos verò, qui negligentes sunt, iusto iudicio damnabit. Et ideò, fratres, monete eos, qui nec orationẽ Dominicã dicere, nec benedictionẽ accipere volũt, & non desinite castigare, dicentes eis, & infinitissimè cõminãtes, quia nihil eis prodest quod lectiones diuinas audiunt, si antequàm diuina mysteria compleantur, abscedunt. Illis tamen qui in publicis necessitatibus occupantur, & eis qui aliqua infirmitate prohibente expectare non possunt, imputare non possumus, nec debemus. Ipsi tamen videãt in cõscientia sua, vtrũ eos necessitas retrahat, an voluntas. Vnde iterum atq; iterũ rogo, pariter & contestor, vt omni die

Dominica,& præcipuè in maioribus festiuitatibus,donec mysteria diuina compleantur,nullus ab Ecclesia abscedat,nisi fortè (de quibus suprà diximus)quos aut grauis infirmitas, aut publica necessitas,stare diutiùs non permittit. Verè dico fratres, satis durum & propè nimis impium est, vt Christiani non habeant reuerentiam diei Dominico,quam Iudæi obseruare videntur in Sabbato. Cùm enim ipsi infelices ita sabbatum obseruēt,vt in eo nihil terreni operis exercere præsumant,quantò magis illi,qui non argento, neq; auro,sed pretioso sanguine Christi redēpti sunt, debent attendere pretium suum, & resurrectionis die orationi vacare,& de salute animę suę attentiùs cogitare? Ad extremum,si toto die Dominico lectioni insistere, & Deo supplicare negligentes,non leuiter in Deum peccamus,quantum mali est,si vel vnius vel duarum horarum spacio, cùm diuina mysteria celebrantur in Ecclesia, stādi patientiam non habeamus? Sed quod peius est,ita nos amor seculi huius inebriat,vt nos vmbra volaticæ falsitatis, ad vana & falsa gaudia, quæ veros dolores pariunt,hoc est, voluptas mūdi atque cupiditas iugiter trahat. Vnde iterum atque iterum rogo,vt nullus ex vobis de Ecclesia discedat, nisi cùm diuina mysteria ad integrum fuerint celebrata. Et ita vos in Ecclesia continere,vt nullus ex vobis,otiosis aut terrenis se fabulis studeat occupare. Ego quod & mihi expedit dicere,& vobis audire, humiliter admoneo,pariter & contestor. Qui contemnit Prȩconem,sentiet Iudicem. Ille autem qui me libenter audierit,& quod supplicaui implere contenderit,

derit, credo in Dei misericordia, quod illi & in hoc seculo, & in futuro repensabuntur præmia gloriosa. Ille verò qui contemnere voluerit, non se poterit ante tribunal Christi excusare, dicendo, se nec à malis prohibitum, nec ad ea, quæ sunt sancta, & Deo placita, admonitione assidua vocatum. Sed credimus, de Dei misericordia, quòd non de contemptu incursuri æstus iudicium, sed magis ꝑ benigna obediẽtia, peruenietis ad regnum: Pręstet qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Ante mille & centum annos, in Agatensi Concilio fuit sancitum, vt Missas die Dominico seculares audirent, & ante benedictionem sacerdotis egredi pôpulus ne præsumeret: Quòd si fecissent, ab Episcopo publicè confunderentur. Quod ipsum etiam in Aurelianensi Concilio tertio paulò pôst fuit repetitum. Ac fuerunt illo tempore & auditores & factores legis plurimi: nunc auditores multos, factores raros admodùm videre licet, quod ad eum non confugitur, qui solus faciendi, quod audimus, vires suppeditat. Verùm de his satis.

Concil. Agath. ca. 7.

Concil. Aurelianen. canon 28.

De effectu Sacramenti Eucharistiæ.

CAPVT XLII.

CVM esu ligni vetiti parens noster prolapsus esset in mortem, quam vnà cum peccato propagauit ad vniuersum genus humanum, seipsum Christus in nouissima cœna cibum fidelibus instituit, per quem in vitam resurgere, & illam amissam recuperare liceret, vt quemadmodum per vetitum cibum lethaliter sumus sauciati,

ti, ita per hunc nobis præceptum sanaremur: & vnde vulnus est ortum, inde medicina prodiret: vnde subrepsit mors, inde vita veniret. De illius cibi gustu dicitur: Quacunque die comederitis, morte moriemini: Contrà verò de hoc: Si quis comederit ex hoc pane, viuet in æternum. Hoc ergò primum nobis præstat hoc sacramentum, vt viuamus. Vita porrò duplex est. Est enim vita gratiæ, quę nobis re ipsa confertur Eucharistiam sumentibus: est vita glorię, quam spe quidé consequimur manducantes corpus & sanguiné domini, re ipsa verò nõ priùs adipiscemur, quàm corruptibile hoc induerit incorruptioné, & mortale hoc induerit immortalitatem. De vita gratiæ dicit Christus: Qui manducat me, viuet propter me. De vita gloriæ: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æterna. Tanta est igitur huius cibi vis, vt si quis eum dignè manducauerit, non spirituali modò coniunctione, verùmetiá naturali quadam & ea arctissima Christo copuletur, particeps effectus verè viuificatricis, quæ verbi propria facta est, carnis, & pretiosi sanguinis Christi. Quę sumpta faciunt, vt & Christus in nobis sit, & nos in Christo, non animum tantùm reformante, sed carné etiam nostram ad vitam, incorruptionem, & immortalitatem pręparante: sicut & ab Hilario, & à Cyrillo ante mille ducentos annos traditum legimus. Hęc ergo prior est vita, quam qui vita nostra est Christus, qui pręsens adest in hoc Sacramento, sub alia quidé forma, sed in propria tamé substantia, nobis cõfert, cùm corpus illius & sanguinem dignè sumpserimus, vt iá viuamus propter

Gene. 3. Ioan. 9.

Vita duplex per Eucharistiam. 1. Cor. 15.

Eucharistię sacramenti efficacia.

Hilar. li. 8. de trinitat. Cyril. li 10 in Ioan. ca. 13.

pter Christum, hoc est, vt mortui peccatis, viuamus deinceps iustitię, quę Christus est: vt cũ Paulo dicere possit vnusquisque nostrûm, Mihi quidem viuere Christus est, mori autem lucrum. Viuo aũt iam non ego, viuit verò in me Christus. Hanc vitam posteaquàm consequuti fuerimus per Dei gratiam (illius enim donum est) fieri nõ potest, quin qui viuit in nobis Christus, cuius spiritu agimur, pósteaquàm bonũ certamen in hoc seculo certauerimus, cursum cõsummauerimus, fidem seruauerimus, concedat nobis coronę loco vitam gloriæ, vt quæ ipsi tanquam ei, qui naturâ est filius Dei, regni cœlestis hęreditas debetur, eam nos ex huius vitæ diuersorio migrantes, per adoptionis gratiam consequamur. Atque hic primus est effectus huius Sacramenti. Philip. 8. Gala. 2. 2. Tim. 2.

Quoniã verò cùm illud sumimus, Christi passionis & mortis recordari iussi sumus, fit vt quẽ illa toti mũdo fructũ attulit, eius per sumptionẽ Eucharistię paritcipes efficiamur. Fusus enim est de Christi latere in cruce pẽdentis sanguis in remissionem peccatorũ nostrorũ. Hanc nobis cõfert istud Sacramentum. Quamobrem enarrans illũ locum Ioannes Chrysostomus, Et continuò exiuit sanguis & aqua: Sciunt, inquit, hoc initiati, per aquam enim regenerati, sanguine & carne nutriti: hinc mysteria ortum habuerunt, vt quoties ad admirandum calicem accedis, tanquã ab ipso latere hauriens accedas. Neque tamen, quod de remissione peccatorum diximus, id ita accipi velimus, quasi eundem effectũ Eucharistiæ, quẽ baptismi & pœnitentię sacramento, tribuamus. Remittũtur quidẽ in eo peccata, sed venialia tã-

Remissio peccatorũ.

Chry. ho. 84. Ioan. 19.

Eucharistiã dignè sumẽti, venialia peccata remittuntur.

tùm. Cùm enim in hoc Sacramento insignis illa Christi charitas ante oculos nostros subijciatur, qua adductus, semetipsum redemptioné dedit pro nobis, fit vt vicissim erga illum charitate inflammemur, quæ operit multitudinem peccatorum. Charitas autem cum peccato mortali consistere non potest. Quamobrem priùs id expiatum oportet per pœnitentiæ sacramentũ, quàm ad mensam hanc terribilem accedatur: ad quam si quis venerit criminis alicuius capitalis reus, nõ vitam, sed mortem habebit æternam: reus erit, vt dicit Apostolus, corporis & sanguinis Domini. Quare monet ille, vt probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.

1. Pet. 4.

1. Cor. 11.

Sacramentũ et sacramenti res quid.

Ex his Pauli verbis non obscurè colligi potest, quòd non omnes, qui sacramentum accipiunt, ré accipiunt sacramenti: posterius enim hoc nõ accipiunt nisi pij, cùm illud priùs commune sit pijs cũ impijs. Sacramentum aũt vocat Giselbertus, exterius elementum, rem verò sacramenti interiorem gratiam, quæ visibiliter percipitur, & inuisibiliter operatur. Et eum secutus Petrus Lõbardus, prolatis Augustini verbis: Bonus accipit Sacramentum, & rem Sacramenti: malus verò Sacramentum & nõ rem. Sacramentũ appellari dicit corpus Domini. Bonus ergò accipit Sacramẽtũ, id est, carnẽ Christi ꝓpriá, & sanguiné: & rem, id est, vnitatem Ecclesiæ: nõ enim efficitur membrum corporis Christi, quá Augustinus vocat ré siue virtutem Sacramenti, nõ consequitur effectũ siue fructũ Sacramenti, quamuis verũ & propriũ Chri-

In altercatione synagogæ et Ecclesiæ ca 1

In ca 11. prime ad Cor

Aug tract 25, in Ioan

Aug ser 1 de tempo. Cœná Domini Pet. & Iudas à domino acceperunt.

Christi corpus mãducet. Quod ab indignis quoq; manducari, docemur his Pauli verbis, & sic habet Ecclesiæ traditio. Itaque verè dixit ille: Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inequali, vitę vel interitus. Mors est malis, vita bonis, vide paris sumptionis, quàm sit dispar exitus. Ipsum quidē Sacramentū nihil est aliud, quàm vita, quá etiam ob causam à Punicis Eucharistiá vitam appellari solere scribit Augustinus. Sed præclarè dictū est ab eodem. Mutet vitá, si quis vult accipere vitam. Nã si non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitã, & magis ex ipsa corrũpitur, quàm sanatur: magis occiditur, quàm viuificatur. Cõstat in nouissima cœna, Christum discubuisse cum duodecim, inter quos & Iudas fuit ille proditor, qui factus est & ipse particeps corporis & sanguinis Domini, sicut apertè docent, Chrysostomus, Augustinus, Theodoritus, Leo Põtifex, Hieronymus, Dionysius, Beda, & alij nõnulli. Sed quoniá non mutauit vitã, ad iudicium accepit vitá, & magis occisus est ex illa, quàm viuificatus. Sicut Iudas, inquit Augustinus, cui buccellam tradidit Dñs, non malũ accipiendo, sed malè accipiendo, locũ in se diabolo præbuit. Sic indignè quisq; sumens Dominicũ Sacramentum, non efficit, vt quia ille malus est, malum sit, aut quia non ad salutē accepit, nihil acceperit: corpus enim Domini, & sanguis domini nihilominus sunt etiam illis, de quibus dicebat Apostolus: Qui mãducat indignè, &c. Et alio loco: De ipso pane, & de ipsa dominica manu, & Iudas partem & Petrus accepit, & tamen quæ societas, quæ consonantia, quæ pars Petro cum Iuda? Et iterum alio loco: Ex vna re sancta,

CAP. XLII.
Chrys. ho. 28 in Matt.
De peccatorũ meritis & remissiõe li. 1. ca. 24.
Et in hom. 29. quod nemo lædi tur, nisi à seipso.
Leo ser. 3. de passi. domini, & 7.
Et ea quæ proximè sequitur in dictũ Aposto. oportet hęres esse.
Bed. in ca. 11. prima ad Corint.
Hier. lib. 2. cõt Iouini.
Dio. eccle. hist. ca 3.
Au. ep. 162 & sequēti in psal. 10.
Aug. in tracta 26. in Ioann ser. de abl. ped.
Et ser 11. de verb. dom.

CAP. XLII.

Iudas sibi sumebat iudicium, Petrus salutem. Et aliquantò antè Cyprianus Christum alloquens: ad mensę tuę participationem, inquit, Iudas est admissus. Quem secutus * Anselmus in libro, quem inscripsit de Corpore & sanguine Domini: Sicut Sol vno radij sui calore, hinc ceram soluit, inde lutum stringit, & non diuersus in se, diuersa operatur in rebus, vtens earum materijs, sicut eas inuenit: sic Christi gratia, quantum in ipsa est, vno modo se in omnes effundit, sed diuersos inueniens animos, diuersè in eis operatur: hunc in amorem sui misericorditer emolliens, illum iustè non miserendo indurans. Nam cui vult, miseretur: & quem vult, indurat. Talis fuit Iudas in conuiuio Saluatoris, cui fuit venenum buccella dominica, quam de manu eius susceperat. Quam cûm suscepit, inimicus in eum intrauit. Non quia malum, sed quia bonum malus malè accepit. De vno enim pane, & Iudas accepit & Petrus: sed tamen quæ pars fideli cũ infideli? Petrus enim accepit ad vitã, Iudas ad mortem. Quæ postrema verba mutuatus est Anselmus ab Augustino, cuius diligẽs admodũ sectator fuisse videtur. Et qui fuit propemodũ Anselmi æqualis Bernardus, adducens illa Christi verba: Qui manducat meã carnem, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in eo: De bonis, inquit, & dignè sumentibus hoc sentiendũ est, non de flagitiosis & pessimis. Sanè in mensa vna in cœna domini, de vno pane consecrato, Petrus & Iudas accepit, bonus in vitam, pessimus in pœnam. Bonus in beneficium, pessimus in testimonium. Bonus in salutem, pessimus in mortem. Quod totum vsque adhuc

Aug. de baptis. contra Dona. li. 5. cap. 8.
Cõt. Fulg. ca. 6. de adulterinis coniugijs, li. 1. ca. 26.
Cõt. Dona. post. colat. cap. 8.
* Ansel. c. 9 de sacramẽto corporis Christi.
Bern. in. 2. serm. de cœna domini.

CAP. XLII.

adhuc in Ecclesia cōpletur in sacramento altaris: bonis quidem in bonū sumētibus, canibus verò, & immundis, non sic. Canes sunt qui irreuerenter accedunt, & ideò iudicati abscedunt. Qui enim secundum carnem viuunt, & post carnalia euagātur, catena vitiorū compediti, cū Iuda proditore venenum accipiunt, spiritualis suspendij laqueū incurrunt, grauissimè damnandi: tū pro multiplici reatu, tum pro Sacramenti cōtemptu, quod reuerà accipiunt, sed essentia, non salubri efficacia. Et paucis interiectis: Tria in Sacramento altaris attendere debes, speciem panis, veritatem carnis, virtutem gratiæ spiritualis. Vsque ad speciem panis, sensus pertingit exterior: ad veritatem carnis, fides interior: ad virtutē gratiæ spiritualis, charitas superior. Speciem panis, rodit aliquando sorex paruissimus: veritatem carnis, Christianus etiam recipit pessimus: virtutem gratiæ spiritualis, non nisi prædestinatus accipit. Quod itaque videmus, species est panis & vini. Quod autem sub specie illa credimus, verum corpus est, & verus Christi sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Comestio itaque Sacramentalis, quantū ad visibilem speciem, & quantū ad corporis Christi veritatē, cōuenit bonis & malis cōmuniter. Sed est alia comestio, sicut iam diximus, bonorum solummodò, quam per Dei gratiam, & per fidem ex dilectione operantem, vitæ meritum efficit, & affectus mentium in cordibus percipientium vel ministrantiū, intercedente spirituali & subtiliori quadam vnione capitis & mēbrorum. Vnde est illud: Vt nobis fiat corpus & sanguis filij tui. Nobis, inquit,

Panis speciem rodimus, sed nō Christi carnem.

CAP. XL II.

fiat. Fit enim proculdubiò corpus Domini in mensa altaris semper, cûm solemne illud celebratur mysterium, ritu debito: Sed non semper eis fit per quos fit. Vnde illud item in Canone: Vt quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Non enim omnes qui corpus Domini sumunt, ex participatioue altaris spiritualiter illa benedictione cœlesti & gratia replentur. Vnde est illud: Vt quod temporaliter gerimus, æternis gaudijs consequamur. Item: Vt quæ visibilibus mysterijs sumendo percepimus, inuisibili consequamur effectu.

Christo capiti mēbra eucharistię sumptione vniuntur.

Ex his quoq; Bernardi verbis perspicuum fit, quòd multi sumunt sacramentum corporis & sanguinis Christi: rem verò Sacramenti siue fructus eius & effectus non ita multi. Inter quos effectus, est & hic non postremus, quòd sumentes verum & viuum Christi corpus, efficimur & ipsi corpus Christi mysticum, de quo dicit Paulus: Vos estis corpus Christi, & membra de membro. Ac significantiûs alio loco: Vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus. Huius rei quædam indicia sunt species illæ, sub quibus latet hoc sacramentum, sicut & ab Augustino, & ante eũ à Cypriano scriptum legimus. Nam Dominus noster corpus & sanguinem suum in ijs rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur. Nam panis ex multis granis in vnum constat, & vinum ex multis racemis in vnum confluit, vt vel ex hoc, quid significet hoc Sacramentum, admoneri possimus

Corpus Christi efficimur.
1.Cor.11.
1.Cor.10.

Aug. tract. 6. in Ioan.
Cyp. lib.1. epist. 6.

Sig-

CAP. XLII.

Significat enim, quod & nos ad eundem modum cùm simus multi, vnum tamen corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Similiter Eusebius Emissenus: Etiam in hoc ipso, inquit, quod numerosis tritici granis confici nouimus, vnitatem constat asignari populorum. Sicut enim frumentum, quod solita purgantis solicitudine præparatum in candidam speciem molarum labore perficitur, ac per aquam & ignem in vnius panis substantiam congregatur: sic varię gentes, diuersęq́ue nationes in vnam fidem conuenientes: vnum de se Christi corpus efficiunt: & Christianus populus quasi tritici innumerabilia grana, â sacrilegis nationibus fide purgante atque cribrante discernitur: & in vnũ quasi infideliũ lolio pertranseunte colligitur: & duorum testamentorum instructione, velut frumentum gemino molarum opere curatum, nitescit: & in illam primæ originis dignitatem natiuo candore mutatur: ac per aquam baptismi, vel per ignem Spiritussancti, æterni illius panis corpus efficitur. Sicut ergo separari grana ab illius confecti panis adunatione non possunt, & sicut aqua ad propriam redire substãtiam vino mixta iam nõ potest: sic & fideles quique, atque sapientes, qui redẽptos se Christi sanguine & pasione cognoscunt, ita debent quasi inseparabilia membra capiti suo fidei conseruatione, & ardẽtisima religione sociari: vt ab eo non voluntate, non necesitate seiungi, non vlla terrenæ spei ambitione, non denique ipsa posint morte auelli. Nec dubitet quisquam, primarias creaturas, nutu potentiæ, præsentia maiestatis, in dominici corporis transi-

Rom. 12.

Homil. 5. de Paschate.

Panis mystici interpretatio.

re posse naturam, cùm ipsum hominem videat, artificio cœlestis misericordiæ Christi corpus effectum. Ex quibus verbis colligitur, quod sacramentum hoc non significat magis, quàm efficit hanc vnitatem. Hæc est enim huius sacramenti virtus & efficacia, si dignè sumptum à nobis fuerit, vt vnum cum capite nostro Christo, vnum etiam ipsi inter nos efficiamur. Quod enim ex hoc mundo migraturus patrem suum cœlestem precatus est Christus, vt quos dederat sibi, eos seruaret, vt omnes vnum essent, sicut pater in ipso, & ipse in patre, vt & ipsi in vtroque vnum essent, hoc perficitur in hoc sacramento. Vnum enim efficimur cum Deo patre, cui volũtate adhæremus: vnum cum Christo, cui tanquam vnius corporis membra capiti connectimur. Ipsum enim dedit Deus caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Vnum etiam ipsi inter nos, cùm simus membra multa, quæ corpus vnum efficiunt, cuius caput est Christus.

Ioan. 17.

Ephes. 1.

Ad Christi corpus pertinent etiã defuncti.

Ad hoc autem Christi corpus non ij modò pertinent, qui sunt in hac vita superstites, verùm & pij omnes, qui cœlestibus iam gaudijs perfruuntur, & ij simul, qui fœlicitatem quidem eandem expectant: sed quoniam purgationis indigent, abditis adhuc receptaculis continẽtur, ex quibus nisi purgatis illis egredi, regniq́ue cœlestis, quo nihil coinquinatũ introibit, potiri nõ licet. Quę causa est, quod cùm tremendum illud corporis & sanguinis Christi sacrificium peragitur, quò facilius obtineri posit, quod illius immolationis merito, quę in cruce facta est, concedi nobis petimus, corpus hoc vniuersum simul quasi congregatur.

CAP. XLII.

gregatur. Adest enim in eo caput huius corporis Christus, vnum cum illo manés, cui offertur, vnũ ipse faciens eos, pro quibus offertur, vnus ipse, qui offert & quod offertur: ipse & sacerdos, & sacrificium, cuius passio & mors in altari repræsentatur, quam ille propterea dignatus est oppetere, vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Est itaque inter alios fructus, quos nobis attulit Christi mors, etiam hic, quòd per illam congregamur in vnum. Quamobrem congregantur in hoc sacrificio, non modô qui corporibus præsentes adsunt, & hac vita mortali fruũtur, verùm & ij, qui iam in cœlis cum Christo triumphant, & qui purgatione adhuc opus habent, superstitum precibus adiuuantur, quo celerius ad illorũ societatem peruenire possint.

Ioannis 11.

Mortuorũ memoria in sacrificio

Terribilis est hæc quasi castrorum acies ordinata Sathanæ. Videt enim præsentem in altari Christum cum omnibus corporis sui membris, cuius ipse caput est: Quare cum aperto Marte nihil sibi profici posse intelligat, quibuscunque potest artibus & insidijs, vt solui possit hæc acies contendit & elaborat. Ac primum quidem caput ipsum petit: quod quamuis adesse in altari non ignoret, aliud tamen persuadere membris suis conatur, vt aut esse omnino neget, aut non alio tempore, quàm quo manducatur, esse concedat: oblationis etiam nomen ipsum ferre non potest. Deinde verô nec membris parcit, quæ & ipsa grauiter oppugnat. Diximus hoc anteà quoque, quod nihil obstat æquè conatibus eius, atq; vnitas. Quare sicut Christ⁹ oĩa fecit, ac mortẽ etiã acerbã & ignominiosã oppetijt, vt cõgregaret dispersos:

spersos: sic iste contra nihil non facit, vt congregatos dispergat. Vult ab isto corpore, quod in terris adhuc militat, diuisos & segregatos eos, qui cũ & ipsi membra sint eiusdẽ corporis, deuictis hostibus nostris sempiternis, carne, mundo, & diabolo, iam cum Christo triumphant in cœlis. Vult & eorum memoriam prorsus abolitam, qui quamuis in fide & confessione Christi nominis obdormiuerint, non ita tamen in hoc seculo vixerunt, vt statim ex eo migrantes, ad sedes beatorum recipi mererentur. Atqui non heri, quod aiunt, & nudiustertius, sed iam inde ab ipsis Apostolorum temporibus, vt & sanctorum Martyrum, & aliorum in Christo defunctorum, in sacrificio Missæ fieret memoria, per manus nobis traditum accepimus. Meminit huius consuetudinis Augustinus his verbis: Habet ecclesiastica disciplina, quod fideles nouerunt, cûm Martyres eo loco recitãtur ad altare Dei, vt non pro ipsis oretur, pro cæteris autem cõmemoratis defunctis oretur. Iniuria est enim pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. Et rursus alio loco: Ideô quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemãdmodum alios, qui in pace requiescunt, vt etiam pro eis oremus: sed magis vt ipsi orent pro nobis, vt eorum vestigijs adhæreamus, quia impleuerunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit nõ posse esse maiorem. Et clarius et iam contra Faustum scribens: Populus, inquit, Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate cõcelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur; ita tamen vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo

Aug. Ho. 27. de verbis Apost.

Sanctorum inuocatio.

Tract. 84. in Ioan.

Vide eũdẽ de sancta virginitate cap. 45.

Ioan. 15.

Lib. 20. cap. 21.

CAP. XLII.

Martyrum, quamuis in memorias Martyrum cõstituamus altaria. Quis enim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit apud memorias eorum, quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Colimus ergò Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo in hac vita coluntur sancti Dei homines, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tantò deuotius, quantò securius post incerta omnia superata: quantò etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in ista adhuc vsque pugnantes. At illo cultu, qui Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici nõ potest, cùm sit quædam diuinitati propriè debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cũ autem ad hũc cultum pertineat oblatio sacrificij, vnde idolotatria dicitur eorum qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo. Neque dissimilia scribit in libris de ciuitate Dei. Atq; his verbis abundè declarat, quod sit discrimen inter cultum, qui sanctis tribuitur, & eum qui Deo soli debetur. Illos enim vt pro nobis intercedant orare possumus & debemus, sacrificium autem prætерquam soli Deo offerre fas non est. Quod propterea tantopere cupit abrogatũ Satanas, vt ne sit ali quod

Latria vno verbo propriè reddi nõ potest. Deo soli & non ipsis sanctis sacrificiũ & altaria fiũt Li 8.ca. 27 & lib 22. cap 10 & Ho 71. de verbis Ap. & trac. 84. in Ioan.

quod diſcrimen inter Deum & homines, quo ſine Deo nos eſſe faciat. Neque verò ſolus Auguſtinus, verùm & ante eum Cyprianus cõmemorationis huius ſanctorum, quæ fit ad altare per Sacerdotem, mentionem facit, vt longè vetutiſſimum morẽ hunc fuiſſe facilè cuiuis cõijcere liceat. Quemadmodũ & illum quo cæterorũ quoq; qui in Chriſto defuncti ſunt, fit memoria, de quo & ipſe his verbis meminit Auguſtinus: Neq; enim priorum animæ mortuorũ ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiam nunc eſt regnũ Chriſti: alioqui nec ad altare Dei fieret eorum memoria in cõmunione corporis Chriſti. Et alio loco, cùm protuliſſet illud ex Machabęorum libris, de oblato pro mortuis ſacrificio: Sed etſi, inquit, nuſquam in ſcripturis veteribus omninò legeretur, non parua eſt vniuerſæ Eccleſię, quę in hac conſuetudine claret, auctoritas, vbi in precibus ſacerdotis, quę Domino Deo ad eius altare fundũtur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Chryſoſtomus verò Apoſtolicum hoc eſſe inſtitutũ aſſerit, dicens: Non fruſtrà ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum memoria fiat eorum, qui hinc diſceſſerunt. Nouerunt illis multum hinc emolumenti fieri, multum vtilitatis. Stante ſiquidem vniuerſo populo, manus in cœlos extendente, cœtu item ſacerdotali, verendoque poſito ſacrificio, quomodo Deum non placaremus pro iſtis orantes? Verùm iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerunt. Eadem repetit in Homil. ad populum Antiochenum ſcriptis. Sed & ante illũ idem proditũ eſt memoriæ per Dionyſiũ Areopagitã, qui

Cultus duplex, alter Dei, alter verò creaturæ.

Cyp. lib. 3. epi. 6. et li. 4 epi. 5.

Aug. li. 20. de ciuitate Dei. cap. 9.

In li. de cura pro mortuis gerenda cap. 5.

1. Macha 12

Chryſoſ. in epiſt. ad Philippen. hom. 3.

Defunctorũ memoria & ſepultura in cœmiterijs cũ cantu.

Hom. 69. & in 1. ad Cor. ca. 15. hom. 41.

In epiſt. ad Heb. ho. 32.

In Act. Apoſt. ho. 21.

In Mat. 32.

Homil. 1. Eccl. Hier. cap 7.

qui & ipse cōmemorationē defunctorū in Missæ sacrificio, Apostolicā vult esse traditionē. Quod vel inde certius cognosci potest, quod à Petri quoq; successore Clemēte scriptū legimus in hęc verba: cōuenite, inquit, in cœmiteria, sacros libros in his legētes & psallentes pro his qui dormierūt, martyribus atq; animab⁹ sanctis, qui à seculo fuerūt, ꝑque fratribus nostris, qui in domino obierunt, & antitypon regalis corporis Christi, acceptabileḿq; eucharistiā offerte in ecclesijs & cœmetrijs vestris, atq; in exitu mortuorū psallētes eos deducite, si fideles fuerint in domino. Ioānes verò Damascen⁹ his posterior, librum etiā scripsit de ijs, qui in fide hinc migrarūt, quòd sacris operationibus & viuorū orationibus multū iuuētur, quē Ioannes Oecolampadius cū adhuc esset catholicus, in Latinā linguā transtulit. In eo, illud ipsum quod Chrysostomus, attestatur his verbis: Diui autē Apostoli discipuli Saluatoris, qui totū mūdi circulū viuum cepēre prędicando verbū, quod suis oculis viderāt, in tremēdis, vitalibusq; Sacramētis memoriā eorū, qui fideliter obdormierūt, habendā edixerūt. Idē ante Ioannē Damascenū testatur Isidorus, dicēs: Sacrificiū pro defunctorū requie offerri, quia per totū hoc orbē custoditur, credimus quod ab ipsis Apostolis traditū sit. Extat Missa D. Iacobi cū præfatione Procli Archiepiscopi Constantinopolitani, qua testatur eam ipsius esse. Quod ipsum Patres etiam ducenti & viginti septem, in Trullo Regij Palatij Constantinopoli sub Imperatore Iustiniano congregati, testantur, tum & Nicolaus Metonensis Episcopus, & Bessario Cardinalis. Extat & Aethiopum Missa. In vtraque fit

CAP. XLII.

Li.6.ca.30. constit. Apost.

Isidor. li. 1. de officijs cap. 18.

fit & S. Mariæ virginis, & aliorũ multorum sanctorum commemoratio. In posteriore verò formulam hanc videre licet Latinis inusitatam: Per Stephanum protomartyrem, Zachariam Sacerdotem, Ioannem Baptistam, & per omnes sanctos Martyres, &c. Item per preces & intercessionem quam pro nobis facit Domina nostra sancta & immaculata virgo Maria, & per præces maiorum Angelorum, &c. Fit etiam dormientium & quiescentium in fide Christi memoria. Extat Missa Basilij, extat & Chrysostomi, extat vtriusque in libro sacerdotali Græco explicatio. Similiter in vtraque sanctissimæ & intemeratæ, super omnes benedictæ dominatricis nostæ Dei genetricis & semper virginis Mariæ, sancti Ioannis præcursoris & Baptistæ, sancti etiam, cuius dies celebratur, & omnium sanctorum simul & dormientium in spe resurrectionis vitæ æternę, fit memoria. Legimus autem & Liturgiam quandam D. Clementis, in qua itidem præcationes fiunt, & pro viuis, & pro mortuis. Vtitur autem his verbis: Offerimus tibi pro omnibus, qui à seculo placuerunt tibi, sanctis Patriarchis, Prophetis, iustis, Apostolis, Martyribus, &c. Et paulò pòst, pro Regibus, & his, qui in sublimitate sunt constituti, oremus vt in pace per ipsos viuamus, vt quietam & tranquillam vitam agentes, versemur in omni pietate & sanctitate. Sanctorum Martyrum memoriam colamus, vtq́ue participes fiamus certaminum, quæ ipsi pertulerunt, digni efficiamur. Pro his qui in fide quieuerunt oremus. Quod verò dicit Clemens: Offerimus pro sanctis Patriarchis, &c. non sic accipiendum est, quasi precibus & oblationibus

Li. 8. ca. 18. Cõstitutionum.

Pro defunctorũ animabus Missæ celebrãtur.

bus nostris ipsi indigeant, sed magis offerimus in cõmemorationem eorum. Certũ est, quod sancti Martyres simul vt occisi fuerint pro nomine Christi, cęleste regnum sine vlla cunctatione retinent: quemadmodũ ijs ipsis verbis scribit etiam Cyprianus. Et tamen idem de Martyribus loquẽs: Sacrificia, inquit, pro eis semper offerimus. Quod non ita accipiendum est, quasi ipsi indigeant, sed magis, vt gratias agamus Deo de victoria illorũ, & vt ipsi intercedãt pro nobis. Quod etiam indicat Cyrillus Hierosolymitanus cùm ita loquitur: Hoc sacrificium tibi offerimus, vt memores simus etiam eorum qui obdormierunt, primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus & intercessionibus eorum, suscipiat nostram deprecationem. Deinde etiam pro defunctis sanctis Patribus, & Episcopis, denique pro omnibus, qui nos præcesserunt, magnam vtilitatem credentes accessurá eorum animabus, pro quibus offertur deprecatio, præsente sancto & tremendo sacrificio. Et volo vobis id exemplo demonstrare. Scio enim multos hoc dicere, quid inde capit emolumẽti anima, si postquam in peccatis migrauerit ex hoc seculo, in precibus quæ funduntur ad altare, earum fiat memoria. Agè igitur, si Rex quispiam, eos, à quibus offensus est mittat in exilium, deinde qui sunt illi necessitudine coniuncti, corona contexta pro his, qui sunt ea pœna mulctati, eam ipsi offerant, an illis non remittat aliquid de pœna constituta? ad eundem modum & nos pro his, qui obdormierunt, Deo preces offerentes, etiamsi peccatores sint, nõ coronam contexímus, sed Christũ immolatũ pro

CAP. XLII.

Pro martyribus & alijs sanctis quomodo celebretur

Lib. 4. epist. 5. ad presb. & Diaconos.

Li. 4. epi 5.

Li. 5. ep. 12.

Catechesi vlt mystagogica.

Pro animabus in peccatis hinc discedentibus cur celebretur.

nostris peccatis offerimus, deprecantes pro ipsis, & pro nobis benignum Dominum. His verbis Cyrillus, quorum postremam partem à Dionysio Areopagita mutuatus videtur, non obscurè significat, in memoriam martyrũ offerri sacrificia: nõ quod nos oremus pro ipsis, sed vt ipsorum potiùs precibus & meritis iuuemur. Ad eundem modum & Epiphanius quoque docet, quod in sacris mysterijs, & pro peccatoribus memoriã facimus, vt misericordiam consequantur. Et pro iustis Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, Martyribus, &c. Cur autem ea fiat, rationem reddit Nicolaus Cabasilas in eo libro, quem de diuino altaris sacrificio inscripsit: Vbi simul & illud ostendit, plus ad sanctificationem prodesse sacrificium hoc animabus, quæ sunt solutæ corporibus, quàm ijs, quæ viuunt in corporibus, quòd expurgantur, & peccatorum remissionem accipiunt per orationes Sacerdotis & donorum intercessionem, nihil minus quàm eorũ, qui viuunt. In eo autem sunt meliore conditione, quòd non peccant amplius, nec noua veteribus criminа adijciunt, sicut faciunt vt plurimum viuentium animę. Hactenus de Sacramenti huius effectu.

Epiphan. Hæres 71 Ca 23. 44. 47 & sequentibus

Quemadmodum affectos ad hoc Sacramentum accedere oporteat.

CAP. XLIII.

1. Cor. 11. Euchari-stiam sumpturus quo modo se probet.

QValiter autem affectum esse oporteat, qui dignè manducare corpus, & bibere vult Christi sanguinem, indicat Paulus cùm dicit: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim mãducat, & bibit indignè

CAP. XLIII.

dignè, iudicium sibi manducat & bibit. Quôd si in veteri lege, vbi figura tantùm fuit, non permittebatur accedere ad altare, qui maculam haberet, quátò min9 illud licere debet in hoc sacramento, in quo verum corpus, & verus est Christi sanguis? Quamobrem suam quisque conscientiam diligenter examinet, priusquam ad hanc mensam accedat, ne quod bonum est malè malus accipiat Hoc est quod fideles admonet Augustinus: Videte, inquit, fratres, panem cœlestem spiritualiter manducare, innocentiam ad altare adportate, peccata etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite quod dicitis: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimittetur tibi, securus accede, panis est, non venenum: sed vide si dimittis: Nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes. Nouit ille quid agas, intus te videt, intus te examinat, intus inspicit, intus iudicat, intus aut damnat, aut coronat. Et alio loco, indignè dicit eum accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere pœnitentiam. In summa, quisquis ad salutem vult accipere corpus & sanguinem Christi, hoc inprimis eum contendere & elaborare oportet, vt sit membrum Christi, hoc est, vt per fidem & charitatem Christo adhæreat. Nescitis, dicit Paulus, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur? Erũt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autẽ adhæret Domino, vnus spiritus est.

Tract. 26. in Ioan.

Epist. 18. cap. 3.

1 Cor. 6.

Ex hoc Pauli loco discimus, eius quemque membrum esse, cui adhæret. Qui adhæret Christo, membrum est Christi: qui adhæret meretrici, membrum est meretricis: qui adhæret Satanæ, membrum est Satanæ. Quamobrem nisi quis hoc egerit, vt sit membrum Christi, nihil est quod communicet corpori & sanguini Christi. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? Non est autem Christi membrum, qui plus diligit creaturam, & ei magis adhæret, quàm creatori redemptoríque suo Christo. Non est membrum Christi, qui fratrem ad Christi corpus pertinentem odio habet. Non est membrum Christi, qui segregat semetipsum à corpore Christi. Denique quicunque criminis alicuius capitalis reus est, non est membrum Christi. Quamobrem si quis eius rei sibi conscius est, non prius ad sumendum viuum & verum Christi corpus accedat, quàm corporis eius mystici membrum factus fuerit, atque vnde auulsus est peccatis suis, Christi corpori se rursus inseri curauerit. Quod ita demum futurum est, si & cum Deo, & cum proximo, qui eiusdem corporis membrum est, reconciliari studuerit, & offensam ipse remittens, & remitti sibi vicissim postulans. Nam cùm omni immunditia atque omni crimine vacare oporteat ad mensam hanc accessurum, nihil tamen æquè illi aduersatur, atque diuisio, atque voluntatis alienatio, atque ira, odium, æmulatio. Rectè enim vocatur hoc ab Augustino sacramentum pietatis, signum vnitatis, vinculum charitatis. Rectè idem admonet, quòd

2. Cor. 6.

Hom. 6. in Ioan.

CAP. XLIII.

quòd qui accipit mysterium vnitatis, & non seruat vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Annunciatur in hoc sacramento Christi mors, dicit Paulus. Porrò Christus mortuus est, vt morte sua nos Deo patri suo cœlesti reconciliaret, vt reconciliatos vnum cum illo, vnum secum, vnum nosipsos inter nos faceret. Quisquis igitur hanc vnitatem rumpit, & vel à Christo se lethaliter peccando separauit, vel ab eius corpore, quæ est Ecclesia, suo plus quàm illius iudicio tribuendo, segregauit, vel à quocunque eiusdem corporis membro per odium & maleuolentiam se diuisit, quid aliud quàm rursus crucifigit sibimetipsi filium Dei, & ostentui habet? dum eadem illa designat, propter quæ Christus crucifigi & mori dignatus est: quem peccata nostra de cœlo detraxerunt, ac tam acerbis illius cruciatibus causam dederunt. Atque ita fit, vt non ad vitam, sed ad mortem sumat vitam. Reus enim efficitur corporis & sanguinis Domini. Quapropter quisquis vel Deum, vel proximum se offendisse sibi conscius est, non priùs ad hanc mensam accedat, quàm reconciliatus fuerit: ne illud ei eueniat, quod à Propheta dictum est: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Qua de causa monet Athanasius, vt omnes qui pacem amant, inter se concilientur, ac deinde vbi conciliati fuerint, Synaxis celebretur. Narrat idem, fuisse morem tunc obseruatum, vt in orationibus peruigilarent, & in vigilijs pernoctarent Synaxim celebraturi. Et quam Latini confessioné, Grȩci vocant ἐξομολόγεσιν eam prȩcedere cõmunionem,

1. Cor. 11. Eucharistiam qui indignè accipiũt, infirmi fiunt & dormiunt multi.
Heb. 6.
1. Cor. 11.
Psalm. 68.
Athana. in epist ad Antiochenos. In Apologia ad Constantium, & in ea quæ sequitur de fuga sua.

CAP. XLIIII.

nionem debere docuit ante mille ducētos annos Patianus, et illo vetustior Cyprianus. Quoniá verò reconciliatio eiusmodi, fit per pœnitentiæ sacramentum, de nobis dicendum deinceps restat.

In parænesi ad pœnitentiam. Cyp lib. 3. epist. 14. & aliquot sequentibus, & in tracta tu de lapsis

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT. XLIIII.

PEr lauacrum regenerationis nouam quádam vitam ingredimur. Nam in eo vetus homo noster crucifigitur, neque viuit iam in nobis, nisi is qui propter nos & propter nostram salutē homo fieri dignatus est, Deus & Dominus noster Iesus Christus, quem Baptizati induimus. Ingredimur autem in hanc vitam, non vt ocio vacemus & delicijs, sed vt contra mundum, carnem, & diabolum in acie semper stemus. Ad quos hostes nostros superandos, datur nobis in sacramento confirmationis adiutor sanctus spiritus, cuius virtute facilius impetum eorum propulsare possimus. Datur etiam ad sustētandos nos in Eucharistia, nō quiuis cibus, sed pretiosi corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Fit nihilominus, quod in prælijs vsu venire solet, vt sæpè grauiter ab hostibus nostris sauciati corruamus, & quam per lauacrum regenerationis adepti vitam fueramus, eam morte cōmutemus. Sed ne sic quidem oblitus est misericordiæ suæ pater ille misericordiarū, & deus totius cōsolationis. Ipse enim est, qui alleuat omnes qui corruūt, & erigit omnes elisos: Cuius tāta est benignitas & clemētia, omnē vt humaná affectionē lōgo interuallo superet. Magna est matris erga puerū suū infātē benignitas, sed hác superat patris nostri cœlestis bo nitas. Quod hęc ipsius per Prophetá loquētis verba restantur: Nunquid obliuisci, inquit, poterit mulier infātē suū, vt

Ephe. 6.

2. Cor. 1.
Psal. 144.

Esa, 39.

CAP. XLIIII.

nō reminiſcatur filij vteri ſui? et ſi illa oblita fuerit ego tamē inquit, nō obliuiſcar tui. Nō vult ille benign⁹ & miſericors, patiēs & multę miſericordię & pręſtabilis ſuper malitia, quēquā de venia lapſū deſperare, ſed huic quoq; rei mediū inſtituit, pœnitētiæ ſacramētū, per qđ lapſo reſurgere liceret. Quāobrē ſicut baptiſmus intrantiū, cōfirmatio pugnātiū, Euchariſtia vires reſumētiū: ſic hoc reſurgentiū ſacramētum eſſe dicitur, cuius virtute fit, vt cū corruerimus, eleuemur, vt ſi in iſta colluctatione, quę nobis eſt aduerſus principatus & poteſtates tenebrarū harū, nos proſterni cōtigerit, nō propterea ſtatim animū abijcere, verùm ad hoc pœnitentię remediū cōfugere nos oporteat, per quod erigi, proſtrati, ac vires ad pugnādū recuperare poſsimus: Vt rectè dictū ſit à Philone: Pœnitētiam ſecundo poſt integritatē gradu cōſiſtire, ſicut poſt ſanitatē corporis, reualeſcētiā. Nā qui nō venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitētiā, nō vult mortē impij, ſed magis vt cōuertatur, & viuat. Sic enī per Prophetā loquitur: Nunquid volūtatis meę eſt mors impij, nō vt & cōuertatur à vijs ſuis, & viuat? Ac paulo pòſt: Cōuertimini, & agite pœnitētiā, ab oībus iniquitatib. veſtris & non erit vobis in ruinā iniquitas. Proijcite à vobis oēs pręuaricationes veſtras, in quibus pręuaricati eſtis, facite vobis cor nouū & ſpiritū nouū. Et quare moriemini domus Iſraël? quia nolo mortem morientis dicit dominus Deus, reuertimini & viuite. Adeò ipſe nos inuitat pius & miſericors pater, vt reuertamur potiùs & viuamus, quàm vt in peccata prolapſi, de illius benignitate deſperemus. Pronior eſt ad miſerendum,

Ioel. 2.

Sacramentorum in ordine vires.

Ephe. 6.

Philo lib. de Abrahamo

Matth. 9.

Ezech. 18.

quàm nos ad misericordiam ab eo petendam. Iucundius enim dat Deus, ait Gregorius Nazianzenus, quàm alij acceptant: vt rectè dictũ est ab Anselmo, cùm Deum alloquitur, ex naturali bonitate tua in infinitum pronior es ad exaudiẽdũ quãtum in te est, quàm nos auidi ad rogãdum. Simul vt dereliquerit impius viam suam, ac vir iniquus cogitationes suas, ac ad Dominum cõuersus fuerit, obuijs, quod aiunt, manibus eum ad se reuertentem excipit. Estque magis gaudium in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis.

In oratione in sanctum lauacrum. In lib. de mensuratione crucis. Esa. 55.

De materia & forma huius Sacramenti. CAPVT. XLV.

NEque verò dubitandum est, quin hoc ipsum Pœnitentiæ sacramentũ ab ipso Christo fuerit institutum: cuius hęc clarissima verba sunt ad Petrum: Dabo tibi claues regni cęlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatũ in cœlis: Tum & ad reliquos Apostolos: Amen dico vobis, quęcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta, & in cælo Ac pòst resurrectionem ad eosdem: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quibus verbis & materiã & formã huius sacramẽti satis expressisse videtur. Est autem duplex materia, propinqua & remota, Sicut statuę ꝓpinqua materia est metallũ, remota verò aqua, sic & in hoc sacramẽto, remota materia sũt peccata nõ quatenus ãplectẽda, sed quaten⁹ detestãda ac quã lõgissimè pro-

Pœniten. à Christo instituta. Matth. 16. Matth. 18. Ioan. 20. Pœnitẽtiæ materia duplex.

propulsanda sint, quorum fit à Christo mentio. Vt enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi ignis consumuntur: ita peccata quæ pœnitentia delentur, rectè huius Sacramenti materia vocantur. Proxima autem materia, sunt actus ipsius pœnitentis. Cùm enim aliquis iusto dolore concepto de peccatis admissis firmo etiam proposito non modò cauendi deinceps, verùmetiã satisfaciendi pro illis, ea sacerdoti confessus fuerit, hæc ipsa confessio ad hunc modum facta, signum est visibile sacræ rei, hoc est, inuisibilis gratię, qua sic confesso peccata remittuntur: & quidem efficax signum. Nam simul vt ad confessionem huiusmodi verbum accesserit à sacerdote prolatum, ego te absoluo, statim peccata omnia contrito & confesso remittuntur.

Pœnitẽtiæ & aliorũ sacramentorum materiæ diuersitas.

Est autem in huius & aliorum sacramentorũ materia, nonnullum discrimen. Nam in alijs substantiæ quædam exteriores materiæ locum obtinent, sicut in baptismo aqua, in confirmatione chrisma, in Eucharistia panis & vinum, in extrema vnctione, & in ordine, vnguentum olei: in hoc ipsa hominis actio materię loco est, quodq; fieri videmus in medicinis, quibus corpus curatur, idem etiam vsu venit in sacramentis, quæ medicinæ quędam sunt animarum. Sicut enim quædam sunt medicinæ, quę in sola illius, qui curatur passione consistunt, cuius generis est sectio vulneris: quædam verò in actione, cuiusmodi est exercitatio corporis: Sic in sacramentis cernere licet alia, quę consistunt in eius passione, qui sanctificatur, & non in actione nisi per accidens, vt illa quinque, quorum anteà meminimus: alia verò

Sacramẽta quinque in passione, et duo in actione consistunt.

rò in actu eius qui sanctificatur, cuiusmodi sunt hoc pœnitentiæ, matrimonijque sacramentum. Quamobrem actus isti, materiæ locum obtinet, qui sunt tres, contritio, confessio, satisfactio: formæ autem absolutio. Neque verò propterea reijci debet ea forma absolutionis, qua vtitur Ecclesia, quòd ea à Christo instituta aut præcepta esse non legitur. Nam eadem ratione baptismi quoq; formam reijciendam esse dixerimus. Neque enim alia auctoritate dicit sacerdos: Ego te absoluo, quàm qua dicit: Ego te baptizo. Sicut baptizandi formam ex Christi verbis mutuatur, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. sic & absoluendi formam ex eiusdem Christi verbis mutuatur, dicentis ad Petrum: Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Et ad Apostolos omnes: Quorum remiseritis peccata.

Pœnitentiæ actus tres, materia, absolutio, pœnitentiæ forma.
Matth. vlt.
Matt. 16.
Ioan. 20

Cæterùm in pœnitente veraciter tria considerari scribit oportere Gregorius: conuersionem mentis, confessionem oris, & vindictam peccati: quæ vulgò vocant contritionem, confessiônem, & satisfactionem. De singulis ordine differemus: ac primûm de contritione, siue conuersione mentis.

Greg. li. 6. ca. 1. in primũ Reg.
Pœnitẽtiæ tres partes

DE CONTRITIONE.

CAPVT XLVI.

Contritio quid.
Gene. 4. secundũ lxx

Contritionem rectè dixerimus, iustum esse dolorem de peccatis conceptum, cum eorum detestatione. Dolere autem de peccatis nemo potest, nisi priùs ab illis cessauerit. Propterea monet scriptura: Peccasti, quiesce. Et in alia scriptura priùs illud legitur: Derelinquat impius vias,

CAP. XLVI.

as, & vir iniquus cogitationes suas: Posteà adijcitur, & reuertatur ad Dominum. Atque apud eundem prophetam: Quiescite agere peruersè: deindè, Discite benefacere. Paulus etiam cùm esset hortatus Romanos, vt induerent arma lucis, priùs admonuit, vt abijcerent opera tenebrarum. Et Ephesios priùs deponere iussit secundum pristinam conuersationem veterem hominem: deindè dixit, Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem. Qui reconciliari vult amico, quibus eum ante hac iniurijs afficiebat, ab eis deinceps iam abstinet, quô facilius redire possit in gratiam. Quæ autem est alia pœnitentiæ ratio, quàm vt reconciliemur Deo, remissione peccatorum nostrorum impetrata? Cessemus itaque à peccatis necesse est, in quibus quàm diu perstat aliquis, dolere de illis, eaq; ex animo detestari non potest. Primùm itaque cessandum est à peccatis: quod tamen solum non sufficit. Doleamus insuper oportet, quòd ea patrauerimus aliquando: ac sicut ea placuerunt anteà, sic deinceps detestemur, & odio habeamus.

Esaiæ 55. Esaiæ 1. Rom. 13. Ephes. 4.

Est quidem ita, quod optima pœnitentia est, noua vita: verùm & illud verum est, quod ab Augustino dictum existimatur, Neminem nouam vitam inchoare,, quem veteris non pœnituerit. Quî namque fieri potest, vt proponat deinceps aliquis, nihil se nisi benefacere velle, cui, quæ præterierunt malefacta, non displicuerint? Quã Latini pœnitentiam, eã Græci vocant metanœã, quæ Latinè dici potest, mẽtis mutatio, siue resipiscentia: ipso etiam Tertulliano teste, qui scribit in Græco sono pœnitentiæ nomen non

Aug. li. de vtilitate pœnitẽtiæ, cap. 1.

Tertul. li. 2 cõt. Marcionem.

ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum esse. Quæ autem esse potest animi demutatio, vbi quæ priùs placuerunt, ea deinceps non displicent? Quomodo mutasse priorem affectionem animi dici poterit, cui placet aliena rapuisse, verùm in posterum nihil eiusmodi patrare deliberatum habet? Quamobrem vel communis ipse sensus indicat, ad nouam vitam inchoandam, opus esse detestatione vitę prioris, & displicentia. Etiam homini si quis reconciliari vult, ostendit sibi displicere, quòd eum aliquando offenderit. Quòd si delectari se offensionibus istis indicauerit, atque eo nomine sibi placuerit, tantùm abest, vt in gratiam redeundi potestas illi fiat, maiorem etiam vt iram sibi cumulet. Si ad hunc modum agi par est cum homine, æquè vt nos mortali, quo ore ad Deum accedemus? qua fronte ei reconciliari postulabimus, nullum de eo quod ostenderimus, quodq́ue iustam illius contra nos iram prouocauerimus, dolorem præ nobis ferentes?

Cõtritio in scripturis ostenditur. Ezech. 18. & 33. Quamuis autem ineptum sit ad hunc modum colligere: Non est scriptum, ergô approbandum non est: tamen & res, & nomen ipsum contritionis è scripturis ostendi potest. Nam quod vnus ex Prophetis auersionis ab impietate meminit, quid aliud significare vult hoc nomine, quâm odium eorum & displicentiam, quæ priùs placuerunt? Nam quem odimus, ab eo libenter nos auertimus. Iam verò ille locus: Postquàm conuertisti

Hier. 31. me, egi pœnitentiam, & postquàm ostendisti mihi, percussi cor meũ: confusus sum, & erubui, quoniã sustinui opprobrium adolescentiæ meę, nón-

nónne apertè vim contritionis demonstrat? in quo conteritur & percutitur cor, fitque vt confundamur & erubescamus de his, quæ patrata sunt per nos. De hoc genere confusionis dicit Augustinus: Est quędam confusio temporalis, vtilis perturbatio animi respicientis peccata sua, respectione perhorrentis, horrore erubescẽtis, erubescentia corrigentis. Vnde dicit Apostolus: Quam enim gloriá habuistis tũc in ijs, in quibus nũc erubescitis? Ergò erubescere eos dicit iá fideles, nõ de præsentibus donis, sed de præteritis peccatis. Hanc confusionem non formidet Christianus, imô si hanc non habuerit, æternam habebit. Quá in sententiam scribit etiam auctor operis imperfecti in Matthęum, his verbis: Nunquid nescimus, quia confessio peccatorum habet pudorem? & quia hoc ipsum erubescere pœna est grauis? Sed ideò magis iubet nos Deus confiteri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro pœna. Nam & hoc ipsum pars est iudicij. Et Cæsarius: Erubescimus modò paruo tempore pœnitentiam agere, & non timemus sine vllo termino æterna supplicia sustinere? O infelix homo, de ipso vulnere non erubescis, & de ligaturis vulneris erubescis? Peccatum enim vulnus est, pœnitentia ligatura vulneris est. Tu qui pœnitentiam non vis agere, sine dubio dissimulas medicamẽta tuis vulneribus adhibere, & nõ agnoscis, quia plus factũ est, & maiorem horrorem vulnus generat deopertum, quàm si esset medicamentis appositis inuolutum. Neque minus clarus & manifestus est ille locus, quo Dominus non contentus dixisse: Cõuertimini ad me in toto corde vestro: addit

Aug. conc. 1. in Psal 30

Rom. 6.

Hom. 31

Hom. 6.

Ioël. 2.

addit insuper, in ieiunio, in fletu, in planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Quando flere, quando plangere, quando scindere cor iubet, quid aliud quàm contritionem præcipit, sine qua in toto corde nostro conuerti ad Deum non posse videmur? Sed non hoc modò quod significatur eo nomine, verùm ipsum etiam contritionis nomen in scripturis reperire licet. Quod apertè illa verba indicant: Sacrificiũ

Psal.50. Deo, spiritus contribulatus, cor contritum & hu-

Esaiæ 60. miliatum Deus non despicies. Et illa alterius Prophetæ: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Et apud eundem alio loco: Euangelizare pauperibus misit me, sanare cõtritos corde. Ex quo vel solo discere possumus, qui sanari vult per pœnitentiã, eũ contrito corde esse oportere.

Sanctorum verò doctorum vix quisquam est, qui ad contritionem compunctionemque cordis non inuitet. Inter Augustini opuscula, etiam vnum illi inscriptum videre licet, de contritione

Cypr. ser. 5 de lapsis. cordis. Certè Cyprianus grauiter eos obiurgat, qui pœnitentiæ partem hanc sublatam voluerunt: Agite, inquit, pœnitentiam plenam doloris, ac lamentantis animi probate mœstitiam. Neque vos quorundam moueat aut error impro uidus, aut stupor vanus, qui cùm teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, vt neque intelligant delicta, neque plangant. Ac aliquantò pòst: Qui pœnitentiam criminis tollunt, satisfactioni viam præcludunt: ita fit, vt dum temeritate quorundam promittitur salus falsa, vel creditur, spes veræ salutis adimatur.

tur. Sed & vetustior Cypriano Tertullianus scripsit librum de pœnitentia: in quo inter cętera de exomologesi in hunc modũ loquitur: Exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ ilicem: de ipso quoque habitu atque victu mandat: Sacco & cinere incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. Cæterum pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causa. Plerunque verò ieiunijs preces, alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dominũ deum tuũ, Presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari. Scripsit Ambrosius quoque de pœnitẽtia libros duos. Et inter Augustini libros recensentur, vnus de vtilitate pœnitentiæ, alius de medicina pœnitentiæ. Chrysostomi verò cõplures de ea sunt Homiliæ: de cõpunctione verò cordis libro duo: ac totidẽ etiã eadẽ de re libri B. Patris Ephrem: quem ad tantã venisse claritudinẽ scribit Hieronymus, vt post lectionẽ scripturarũ, publicè in quibusdã Ecclesijs eius scripta recitarẽtur: qui de pœnitentia quoq; libros duos, & sermonẽ vnũ cõscripsit: neque alia in re magis occupatur, quàm in mentibus hominũ ad cõpunctionem excitãdis. Cuius etiam hæc verba sunt: Proijce abs te onera peccatorum, offer munera obsecrationũ, suppone lachrymas in putredine vulnerum. In tantum enim cœlestis medicus bonus est, vt lachrymis & gemitibus donet vulneribus sanitatem. Accede peccator, & procidẽs huic benignissimo medico offer lachrymas, quæ ad huiusmodi medicamẽtũ pro-

Tertul. in lib. de pœnitentia.

Pœnitentię conditiões

Ephrem in primitiua ecclesia auctoritas.

Hier. de viris illust.

Cõfessarij est ad compunctionẽ mentẽ excitare.

Ephrem de pœnitẽtia, cap. 1.

proficiunt. Sic enim vult cœlestis medicus sanare vnumquenque, medicamentum diligens lachrymarum. Nihil est enim, quod non cedat & sanetur medicamento pœnitentię. Hoc enim medicamentum non vsquequaque detinet ægrotũ, sed statim sanat. Expectat ergò medicus videre lachrymas tuas: accede, noli timere. Ostende ei vulnus, & offer medicamentum lachrymarum & fletum. Ecce enim apertum est ostium pœnitentiæ. Festina peccator, priusquàm claudatur. Et alio loco: Beatus homo qui habet compunctionem iugiter secundum Deum: Compunctio fratres sanitas animæ est, illuminatio mentis est: compunctio fratres remissionem delictorum nobis conquirit: compunctio fratres, Iesum vnigenitum facit in nobis habitare, cùm eũ desideramus & quærimus. Volo vobis fratres enarrare potentiam lachrymarum: Anna per lachrymas à Deo Samuëlem Prophetam accepit, ad sublimitatem & gloriationem animæ suæ. Mulieris etiã peccatricis debita in domo Simonis à Christo domino dimissa sunt, quæ lachrymis pedes eius rigabat, & crine tergebat. Grandis virtus est lachrymarum, multumque præualent lachrymæ, quæ secundum Deum sunt. Fiduciam Domini semper acquirunt lachrymæ, sordidas cogitationes expellunt, nec proximare eas permittunt animę compunctionem cordis habenti. In quam sententiam pleraque scribuntur etiam à Macario. Gregorius quoque Nazianzenus vocat pœnitentiam baptismum lachrymarum. Sic Abdias quoque de quodam: Vberrimis, inquit, lachrymarum suarum fontibus iterum baptizatur.

De extremo iudicio cap. 5. Cõpunctionis effecta.

1. Reg. 1. Lucæ 7.

Hom. 25. Nazianz. in ser. de sanctis luminibus.

Chry-

Chrysostomus quoq; lachrymas vocat secundũ Baptisma. Sic & Gregorius Nissenus: Lachrymarum, inquit, effusio, baptismi vim habet: gemitusque reducit gratiam, quæ paulisper excesserat. Isidorus lachrymę, inquit, pœnitentiam apud Deum pro baptismate reputantur.

CAP. XLVII.

Epiph. li. 5. Hom. 9. de pœnitẽtia. Greg. in homi. ad eos, q durius alios iudicãt.

Quamobrem & è scripturis, & ex consensu doctorum omnium Ecclesiæ, pars hæc pœnitentiæ probari potest. Quantum autem temporis ad eã requiratur, non videtur hominis esse definire. Præclarè enim scripsit Leo Pontifex, quòd misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venire moras conuersio, dicente spiritu Dei per Prophetam: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris. Et iterum: Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Sed & ante eum Cœlestinus Papa: Salutem, inquit, homini adimit, quisquis mortis tempore pœnitentiam denegauerit, & desperat de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere, vel in momẽto posse nõ credit. Perdidisset latro præmiũ in cruce, ad Christi dexteram pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cùm esset in pœna, promittit: & per vnius sermonis promissionem, habitaculũ Paradisi promeruit. Vera ergò ad Deum conuersio in vltimis positorum, mente potiùs est æstimanda, quàm tempore: Propheta hoc taliter asserente: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Et æqualis eius Augustinus: Pœnitentia quamuis sit exigui temporis, si intima cordis amaritudine agitur,

Pœnitẽtiæ tẽpus definire, nõ hominis esse videtur.
Leo ep. 89. ad Theod.
Ezec. 18.
Esaiæ 43.
Psalm. 109.
Cœlest. ad Episcopos Gall. epist. 2 cap. 2.
Lucæ 23.

Aug. serm. 66. de tẽp.

tur, non despicitur apud Iudicem iustum Deum, qui cordis secreta considerat. Non enim longitudinem temporis tantùm requirit Deus, quantum affectum synceritatis pœnitentis pensat. Et qui præcessit hos Ioannes Chrysostomus, cùm esset hortatus populum, vt ablueret peccata, tum maximè, cùm adhuc relicta esset quadragesimę pars, subdit: Hoc autem dixi, non quòd solùm tanto tempore opus habet peccatorum correctio, sed quia Dominum habemus misericordem & benignum, & non indigent magno tempore, tantùm magno feruore & sobrietate ad ipsum accedamus, reiectis secularibus curis omnibus, & supernæ gratiæ innitamur. Nam & Niniuitæ tanta peccatorum multitudine aggrauati, quia magnam & veram pœnitentiam egerunt, non indigebant ampliori, quâm trium dierum tempore ad prouocandam Dei bonitatem, & irritandá, quæ aduersus se lata erat, sententiam. Et quid dico Niniuitas? Latro in cruce neque vnò die opus habebat: Et quid dico die vno? neque breui hora. Tanta est erga nos Dei misericordia. Nam vbi viderit voluntatis nostræ firmum propositum, & feruenti nos desiderio ad se accedere, nó retardat, neque differt, sed accelerat, suamque solitam liberalitatem exhibens, dicit: Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum. Ac qui fuit omnibus his vetustior Cyprianus? Sed & in eodem articulo temporis cùm iam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur: nec serum est quod verum: nec irremissibile, quod voluntarium, & quæcunque necessi-

Pœnitentis affectus, potiùs quàm longũ tempus considerat Deus

Chrys. ho. 27. in cap. Genes. 8.

Ionæ ca. 3.

Cyp. ser. de cœna Domini.

cessitas cogat ad pœnitudinem: nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio, excludit â venia, sed in amplitudine sinus sui, mater charitas prodigos suscipit reuertentes, & velit nolit Nouatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes. Ac latronis mentionem faciens: Latrocinium, inquit, damnationem meruerat & supplicium, sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in baptismum. In momento impietas religionem, crudelitas iudu it pietatem, & statim consummatus ciuis sanctorum, & domesticus Dei permissus est in regnum. Quos omnes secutus Isidorus: In actione, inquit, pœnitentis, non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris, si quis circa finem suum per pœnitentiam desinat esse malus, non ideô debet desperare, quöd in termino est vltimæ vitæ: quoniam Deus non respicit quales anteà fuimus, sed quales circa finem vitæ existamus. Ex fine enim suo vnumquemque aut iustificat aut condẽnat. Sicut scriptum est: Ipse iudicat extrema terræ. Et alibi: Vniuersorũ finẽ ipse cõsiderat.

Pœnitẽtes gratia Dei omnitempore recipit.

Isid. de pœnitentibus cap. 16.

1. Reg. 3. Iob. 28.

De Confeßione, & quæ illi respondet, Absolutione.

CAPVT XLVII.

CAEterùm in pœnitentia hominis Christiani post lapsum, non solûm â peccatis cessatio continetur, & eorum detestatio, aut cor cõtritum & humiliatum, verù metiam eorundem sacramentalis confessio, saltem in voto, suo tempore facienda: & sacerdotalis absolutio. Nam cùm sacramentum hoc medicina sit, â

Confessio.

summo medico Christo instituta, qui sanitatem quidem ipse confert, sed in ea conferenda sacerdotis vtitur ministerio, quemadmodum etiá Origenes admonet, oportet nos morbum nostrum coram eo, quo ministro Deus in curando eo vtitur, non celare. Fortasis enim, inquit, sicut, ij qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humores, vel phlegmata, stomacho grauiter & molestè imminentia, si vomuerint, releuantur: ita etiá ij, qui peccauerunt, siquidẽ occultát & retinent intra se peccatum, intrinsecùs vrgentur, & propemodũ suffocãtur à phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum & confitetur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam.

Hom. 2. in Psal. 37.

Ac ne quis hoc de ea accusatione confessioneque dictum interpretetur, quæ coram Deo fit, subdit mox, tantummodò circumspice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba priùs medicum, cui debeas causam languoris exponere: qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente: qui & condolendi & compatiendi nouerit disciplinam, vt ita demùm, si quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit, & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Si intellexerit & prouiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortasis & cæteri ædificari potuerunt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est. Et alio loco: Si reuelauerimus peccata, non solùm Deo, sed & his, qui possunt mederi vulneribus nostris, atque pec-

Confessio cui sacerdoti facienda.

Hom. 17. in Lucam.

CAP. XLVII.

peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait: Ecce delebo vt nubem iniquitates tuas, & sicut caliginē peccata tua. Quē secutus Pacianus: Rogo vos, inquit, fratres, per illum Dominum, quem occulta non fallunt, desinite vulneratam tegere conscientiam. Prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem corporum partibus, etiam secaturos, etiam perusturos. Meminimus quosdam, remota etiam & verecundia membrorum, non erubescentes, in ferro & cauterio, & grauissima illa pulueris mordacitate, durasse: Et quantum est illud, quod homines pręstiterunt? Peccator timebit? peccator erubescet perpetuam vitam pręsenti pudore mercari? & offerenti manus Domino vulnera malè tecta subducet? Et habet aliquid quod in illo erubescat, qui Dominum læsit. An sic illi melius est perire, ne tu pudore timidus, sine pudore moriaris, non faciens pudori locum, plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius est perire? Quod si fratrum oculos erubescitis, consortes casuum vestrorum timere nolite. Auctor operis imperfecti in Matthęum, Confessio peccatorum est testimonium conscientiæ timentis Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim turpitudo confessionis aspicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid nescimus, quòd confessio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipsum erubescere pœna est grauis? Sed ideô magis nos iubet Deus confiteri peccata nostra: vt verecundiá patiamur pro

In parenesi ad pœnitētiam.

Li. 2. de pœnitētia ca. 8

Confessio peccatorū est testimoniū cōscientiæ Deum timentis.

In c. Mat. 3. Hom. ca. 3.

CAP. XLVII.

pœna. Nã & hoc ipsum pars est iudicij: ô misericordia Dei, quem toties ad iracundiam excitauimus, sufficit ei solus pudor pro pœna. Chrysostomus Genesim explicans: Confessio, inquit, peccatorum, ablutio est delictorum. Vnde cùm Lamech ille suis mulieribus cædes à se commissas detegere, & confiteri non refugit, quali erimus venia digni, si ei qui omnia nostra nouit delicta, cõfiteri nolumus peccata. Eundẽ de Lamech homicidio locũ tractans Theodoritus, Pœná tamẽ, inquit, euasit propter confessionẽ, & contra se ferens sententiam, euitauit sententiam diuinam.

Hom. 20.

Quæst. 44.

Sic & Ambrosius: Plurimum reo suffragatur verecunda confessio: & pœnam, quam euitare defensione non possumus, pudore subleuamus. Et alio locô: Ostende medico vulnus tuum, vt sanari possis: & si non monstraueris, nouit. Sed â te expetit audire vocem tuam. Neque dissimilia sunt, quæ scribit Hieronymus, illud enarrans ex Ecclesiaste: Si momorderit serpens in silentio, non est amplius habenti linguam. Si quem inquit serpens diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri, magister, qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Et æqualis eius Augustinus: Quomodo potest medicus vulnus sanare, quod ægrotus ostendere erubescit? Deus confessionem nostram desiderat, vt iustam habeat cognoscendi causam. Gregorius quoque Pon-

In psal. 37.
Li. de pœnitẽtia, ca. 8.
Hier. in Eclesi. 10.
Aug. se. 66 de tẽpore.

CAP. XLVII.

Pontifex: Quid est ergo peccatorum confesſio, niſi quædam vulnerum ruptio? Quia peccati virus ſalubriter aperitur in cōfeſsione, quod peſtiferè latebat in mente. Ante quem etiam Baſilius: Confeſsio, inquit, peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis vel paſsio, quæ medico demonſtranda eſt. Si ergò non omnibus, qui vitia vel vulnera corporis ſui reuelat, nec quibuſlibet, ſed ijs tantummodò, qui ſummæ peritiæ teſtimonium habent, & curæ ac medelæ diſciplinam, ita confeſsio peccatorum fieri debet apud eos tantummodò, qui curare hęc præualent, & emendare ſecundũ quod ſcriptum eſt: Vos qui fortiores eſtis, infirmitatẽ infirmorum portate, hoc eſt, auferte & exportate per curationem. Et in eodem libro aliquantò antè. Neceſſarium, inquit, videtur ijs, quibus diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt, confitenda eſſe peccata. Sic enim & ij, qui antiquitùs pœnitebant, inueniuntur apud ſanctos, confeſſi eſſe peccata ſua. Scriptum eſt in Euangelio: Quia Ioanni Baptiſtæ confitebantur populi peccata ſua: & in Actis Apoſtolorum Apoſtoli ij, qui baptizabantur.

Basil. in regula Monacho. ca. 98. Lib. 40. homil. 40. Et in quęst. cōpēdioſis. 288. quæſt.

Confeſſarius peritus quærendus

Rom. 15.

Cap. 21.

Matth. 3. Act. 19.

Ex quibus verbis colligere licet, quanta ſit cōfeſsionis antiquitas, quam à Domino iuſtitutam eſſe ſcribit Tertullianus, ac Eccleſiæ conſenſus obtinet: Videtur aũt illis verbis inſtituta, quibus Petro cæteriſque Apoſtolis, ligandi ſoluendiq́;, remittendi, retinendiq́; peccata, poteſtas à Chriſto conceſſa eſt. Qua vti quemadmodũ potuerint Apoſtoli, vel etiá nunc poſsint eorũ ſucceſſores, intelligi nō poteſt, niſi priùs cognouerint,

Tertul. de trinitate.

Confeſſio à Chriſto inſtituta.

Matth. 16. Matt. 18.

Ioan. 20.
Prouer. 12.

cuius generis ea peccata sint, & quæ medicina sit illis adhibenda. Rectè dicitur à Sapiente: Qui iu dicat quod nouit, iustitię iudex est. Verum est & illud, quod ex Hieronymo proximè citauimus, quod ignorat medicina, non curat. Cùm itaq; sacerdos, & iudex vice Christi sit, & medicus ab ipso constitutus, quomodò aut iudicabit de incognitis, aut morbum, quem cuiusmodi sit ignorat, curabit? Deindè verò non sola remittendi, verùm etiã retinendi, neque sola soluendi, verùm etiã ligandi potestas illi data est. Quid autem retinere, quid remittere, quid ligare, quid soluere debeat, quis scire poterit, si non fuerit illi vulnus indicatũ, si peccatum non fuerit manifestatum? Ac fatendum quidem est, quòd ab ignotis etiam nonnunquam sacerdos absoluit, sed non ab his tamen, quæ sciens aliquis proferre nolit, verùm ab ijs, quę vel peccata esse nescit, vel eorum reminisci non potest. Verum est enim quod ait Propheta: Delicta quis intelligit? Neque rarò fit, vt etiam grauia peccata per ignorantiam committantur. Quin & illud ab eodem Propheta non sine causa dictum est: Ab occultis meis munda me. Quamobrem ad ea manifestanda, quæ vel esse peccata nescimus, vel memoria non tenemus, nemo fuit vnquàm obligatus.

Absolutio ignotorum peccatorũ.

Psal. 18.
Psal. eodẽ.

Non est itaque dubitandum, quin sicut absolutio à Deo est instituta, ita & confessio, quæ fit per peccatorum enumerationem, Dei ministro sacerdoti facta. Quæ duo ita sibi mũtuò respõdent, vt vbi non est confessio, ibi nulla esse possit absolutio. Sed si quis aliũ scripturarum locũ à no-

à nobis exegerit, vbi Christus confessionem prę-
ceperit, prætereà, quæ per nos adducta sunt, ad
Petrum & ad reliquos Apostolos dicta, ab eo vi-
cissim exigere licebit, vt & ipse locum ostendat,
vbi primùm Ecclesia confessionem præceperit.
Quod cùm graue multis onus videatur, certè ne-
mine præcipiente susceptum à fidelibus vltro fu-
isse, versimile non est. Quin & illud difficile est
creditu, hominis alicuius auctoritate ad hâc rem
tam grauem fideles, adigi potuisse. Atqui ostendi
non potest, quòd ea fuerit ab Ecclesia instituta,
cùm ab ipsis Apostolorum temporibus ad hæc
vsque nostra in vsu semper fuerit. Ex quo colli-
gere licet, quòd viua voce proculdubiò fuerit à
Christo tradita, cuius multò maxima dictorum
& factorum pars mandata scripturis non est. Cle-
mens Petri successor hanc Petri doctrinam fuis- Clemens epist. 1.
se refert, quam illum à magistro suo Christo ac-
cepisse dubium non est, vt si fortè alicuius cor vel
liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum latenter
irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam
gerit, confiteri hæc ei, qui præest, vt ab ipso per
verbum Dei, & consilium salubre curetur. Quo
faciliùs autem perspici possit, eũ de occultis pec-
catis loqui, subiungit hæc verba: Abijcienda pror
sus è corde est omnis intrinsecus latens amaritu-
do peccati, si qua fortè ex desiderijs iniquis, velut
ex cibis noxijs, congregata est.

Iam illis verbis: Confitemini alterutrum pec- Iacob. 5.
cata vestra: non tam institutam à Iacobo & præ- Locus de
ceptam sacramentalem confessionem, quàm confes. ex-
eam, quæ pridem instituta esset & pręcepta, pro- plicatur.
mulgatam, rectè viri quidam pij & docti existi-
mauerunt.

mauerunt. Neque mouere quemquam debet vox hæc, alterutrum, vt putet eam ad sacramentalem confeſsionem, quæ ſacerdoti fit, referri nõ poſſe. Vir fuit excellens & doctrina & vitæ ſanctimonia Hugo de ſancto Victore, Bernardi æqualis: is cùm adduxiſſet hunc Iacobi locum: Quid eſt, inquit, alterutrum? Ac mox reſpondet: non ſolùm homo Deo, ſed inter vos alter alteri, homines hominibus, oues paſtoribus, ſubiecti prælatis, ij qui peccata habent, ijs qui peccata dimittere poteſtatem habent. Et certè cõmunis hoc loquendi mos obtinet, vt dicatur aliquando ab Epiſcopo, ſiue eius Vicario: Confiteare cui vis. Quæ tamen verba non ita accipiuntur, quaſi non ſacerdotibus etiam confitendi poteſtas permiſſa ſit: verùm illud concedi verbis ijs videtur, vt non proprio ſacerdoti, cui iure tenetur, verùm cuicumque velit alij, modò ſacerdoti confiteri poſsit. Conſtat hoc, Iacobum non prius hæc verba protuliſſe, Confiteamini alterutrum, quàm presbyterorum feciſſet mentionem, vt ex vi cuiuſdam conſequentiæ de illis dicta videantur. Inter opuſcula quæ adſcribuntur Auguſtino, extant etiam duo de viſitatione infirmorum: In eorum altero ſcribit his verbis: Sunt quidam, qui ſufficere ſibi ad ſalutem autumant, ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, quem nullius latet conſcientia, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubeſcunt, ſiue dedignantur oſtendere ſe ſacerdotibus, quos tamen inter lepram, & lepram diſcernere per legiſlatorem conſtituit Dominus. Sed nolo, vt ipſa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Do-

Hugo. li. 2. de ſacramẽtis. par. 14. cap. 2.

Auguſtin. cap. 4.

Domini vicario, tabeſcens præ rubore, vel cer-
uicoſus præ indignatione. Nam ipſius humili-
ter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſi-
bi non dedignatur vicarium. Ergo ad te venire Deut. 17.
roges ſacerdotem, & fac ipſum conſcientiarum
tuarum penitûs participem. Nolo ſeducat te ſo-
mniantium illa ſuperſtitio, quæ in viſitando con
firmat, quia ſaluat, ſacerdote inconſulto, ad De-
um peccatorum confeſsio. Nos autem non dene-
gamus, quin ſit ad Deum frequenter conferenda
peccatorum confeſsio. Beatus enim qui tenebit Pſalm. 136.
& allidet paruulos ſuos ad petrã, petra autẽ Chri 1. Cor. 10.
ſtus eſt: Sed teſtamur, & teſtatur illud ſana do-
ctrina: Ne tibi applaudẽtium faueas auribus, quo-
niam prius eges ſacerdotis, qui mediator ſit ad
Deum tuum, ſalubri iudicio. Alioqui & ſub lege
& ſub gratia, Ite & oſtendite vos ſacerdotibus, re-
ſponſum Domini quomodo conſummaretur?
Confitemini alterutrum peccata veſtra, quomo-
do compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbi-
ter, Dei vice presbyter adhibeatur, & reuela ei vi- Luc. 17.
as tuas, & ipſe tibi exhibebit antidotũ reconcilia- Iacob. 5.
tionis. Beda quoque diligens Auguſtini ſectator,
verba hęc Iacobi itidem de ſacramentali confe-
ſsione interpretatur, quam eſſe neceſſariam cûm Beda in Iacobum.
alio quodam in loco, tum in libro quinquagin-
ta homiliarum, teſtatur Auguſtinus, dicens: Qui Au. ho. 49.
poſt vxores veſtras vos illicito concubitu macu- Mar. 19.
laſtis, ſi pręter vxores veſtras cum aliqua con-
cubuiſtis, agite pœnitentiam, qualis agitur in Ec-
cleſia. Nemo ſibi dicat, occultè ago, apud Deum Matt. 26.
ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde
ago: Ergô ſine cauſa dictum eſt: Quæ ſol-
ueris

ueris in terra, ſoluta erunt in cœlo? ergo ſine cauſa ſunt claues datæ Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium Dei, fruſtramus verba Chriſti, promittimus vobis quod ille negat, nónne vos decipimus? Sed hæc de neceſsitate, vtilitateq; confeſsionis, aut re, aut ſaltem voto, deque eo quod à Chriſto ſit inſtituta, dicta ſufficiant.

Abſolutio peccatorũ ſolius ſacerdotis & nõ laici eſt

Rom.3.

Amb.lib.1. de pœnit. cap.2.

Chryſoſt. lib.3 de ſacerdotio.

Sacerdotalis dignitas, quæ animam etiam attingit, ſecularibus dignitatibus præfertur.

Cæterùm confeſsioni reſpondet abſolutio. Ac illa quidem præcepta eſt omnibus, ſiue ij è clero ſint, ſiue è populo. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Ius autem ligandi & ſoluendi, ſicut ab Ambroſio quoque ſcriptũ legimus, permiſſum eſt ſolis ſacerdotibus. Quamobrem craſſus eſt error eorum, qui dicunt, non magis abſoluere ſacerdotem, aut epiſcopum, aut Papam, quá vel mulierem, vel puerum (addere debebant pſitacum quoque, nam & is æquè vt puer, aut mulier doceri poteſt vt dicat, ego te abſoluo.) At non ita Ioannes Chryſoſtomus, vir non doctrina magis, quàm vitæ ſanctitate conſpicuus, qui vel hoc nomine ſacerdotij dignitatem cuiuis alteri anteferendam eſſe cenſet, quòd terreſtres dignitates habent quidem vinculi poteſtatem, ſed in corpora tãtũ: At ſacerdotũ vinculũ ipſam etiá animá attingit, atq; ad cœlos vſque peruadit, vſq; adeò, vt quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Quam poteſtatem non modò nullis regibus & principibus, verùm ne ipſis quidem angelis, aut archangelis datam eſſe dicit: Et alio loco. A terra, inquit iudicandi principalem auctoritatem ſumit cœlum. Nam iudex ſedet in terra, Dominus ſequitur ſeruum, &

CAP. XLVII.

& quicquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in superiorib⁹ cõprobat. Itaque medius ſtat ſacerdos inter Deum & naturam humanam. De qua Hilarius quoque Petrum alloquens ita dicit: O in nuncupatione noui nominis fœlix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret: ò beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata auctoritas ſit in cœlo, vtque in terris, aut ligata ſint, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionẽ obtineant & in cœlo.

Canone. 16 in Matt. De verbis Eſaiæ. Audi Dominum. hom. 5.

Ex quibus verbis illud ſimul diſcere poſſumus, quæ ſit abſolutionis vis: neque enim hoc eſt abſoluere, quod nonnulli ſomniant, abſolutum oſtẽdere, ſed quod dixit Chriſtus peccata remittere, ſimul etiam à pœnis, quæ illis debentur, ſoluere. Quod prius in terris, quàm in cœlis fieri etiam Cyprianus indicat, dicens: Cùm permiſerit ipſe, qui legem dedit, vt ligata in terris etiam in cœlis ligata eſſent, ſolui autem poſſent illic, quæ hîc prius in Eccleſia ſoluerentur. Quos ſequutus Bernardus, de Petro ſcribens, ait, quôd claues regni cœlorum tam ſingulariter accepit, vt præcedat ſententia Petri, ſententiam cœli. Ac ipſe quidem hoc auctoritate ſua Deus efficit, ſed in ea tamen re miniſterio ſacerdotis vtitur. Itaque quicquid eius ſacerdos facit, non ſua propria, ſed à Deo ſibi conceſſa poteſtate facit. Eorum igitur errorem, qui negant ſacerdotem abſoluere, ſed tantùm abſolutum oſtendere, notaſſe videtur Ioannes Chryſoſtomus, his verbis: Corporis lepram purgare, ſeu verius dicam non purgare quidem, ſed purgatos

Abſolutionis vis quæ ſit.

Cyp. li. 1. epiſt. 2. ad Cornelium.

Bern. ſer. 1. in die Petri & Pauli

Chryſ. li. 3. de ſacerdotio.

gatos probare, Iudęorum sacerdotibus solis licebat: Neque nescis quanta cum ambitione, quanto cum studio, ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquirebatur. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verùm animę sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est. Et in Leuiticum scribens Theodoritus. Quemadmodum Sacerdos lepra discernit, ita peccatorum animæ Iudicem ipsum esse oportet.

Quæst. 15.

Absoluere non est absolutos ostendere.

Hugo. li. 3. de sacramentis. par. 14. cap. 8.

Ante quadringentos plus minus annos fuerũt, qui absoluere interpretarentur, absolutos ostendere. Sed eos viri pij & docti, Hugo, & Richardus de sancto Victore grauiter admodum reprehendunt. Ille quidem his verbis: Non dicit quodcunque solueris, hoc est, vt illi aiunt, solutum ostenderis, fuit solutum, sed erit solutum: quia sententiam Petri non præcedit, sed subsequitur sententia cœli. Ac interiectis nonnullis, de eo quod commune fuerit hoc omnibus Apostolis & eorũ successoribus, quoniam omnibus ipsis dictum est: Accipite Spiritumsanctum, quorum remiseritis, &c. continenter subdit: Vbi dixit: Si ostenderitis, fuit: Nusquam dixit hoc: sed dixit: Si feceritis, erit. Richardus autem etiam acrius: Extat, inquit, quorundam de potestate ligandi atque soluendi sententia, vt ridenda videatur potius, quàm refellenda. Putant enim & prædicant, sacerdotes non habere potestatem soluendi, & ligandi, sed ostendendi homines esse solutos siue ligatos. Sed nunquid Dominus dicit: Quodcunque ligatum ostenderis, erit ligatum, & quodcunque solutum ostenderis, erit solutum? Non ostendendi aliquẽ

Ioan. 20.

Richard. cap. 12 de potestate ligandi & soluendi.

ligatum

ligatum aut solutum, sed ipsa ligandi soluendique potestas sacerdotibus à Christo data est, quę clauium nomine appellatur. Scimus autem quòd clauis instrumentum est, quo ostium aperitur & clauditur. Regni autem cœlorum ostiũ per peccatum clauditur, & quo ad maculam, & quo ad pœnę reatum. Clauium itaque nomine potestas significatur, qua obstaculum eiusmodi remouetur. Hęc potestas est in summa trinitate per auctoritatẽ vt rectè penes illã dicatur, esse clauis auctoritatis: in Christo homine fuit hęc potestas ad remouendum prędictum obstaculum per meritum passionis, quę etiam dicitur ianuam aperire, & ideò dicitur à quibusdam habere claues excellentię. Quoniam verò ex latere Christi dormientis in cruce sacramenta fluxerunt, quibus Ecclesia fabricata est, ideô in sacramentis Ecclesiæ manet efficacia passionis: propterea ministris etiam Ecclesiæ, qui sunt dispensatores sacramentorum, aliqua potestas ad prædictum obstaculum remouendum est collata, non propria, sed diuina virtute, & merito passionis Christi, & hęc potestas metaphoricè clauis Ecclesiæ dicitur, quæ est clauis ministerij. Clauis auctoritatis, est penes Deum trinum & vnum: clauis excellentiæ, penes Christum hominem, cuius passionis merito, quę clausa fuerat antea, nobis ianua regni cœlestis est aperta. Clauis ministerij, est penes sacerdotes, qui potestate vtuntur ligandi & soluendi sibi à Christo concessa. Sed hac de re satis.

Claues regni cæl.

Regnum cœlorum clauditur per peccatum.

Claues Ecclesiæ triplex.

De Satisfactione.

CAP. XLVIII.

Tert. in li. de pœnitētia.

Satisfactio etiā sequela dicitur.

Satisfactionis opera & efficacia

In Psal. 106 Chrysost. Tom. 5. homil. de pœnitētia. In li. 50. homil. homil. vlt.

TErtia pœnitentiæ pars est ea, quam Tertullianus confessione disponi scribit, Satisfactio, quam si quis malit sequelam appellare, nulla est litigandi causa. Nam quæ precedebat olim absolutionē, nūc sequi plerunque consueuit. De qua Satisfactione sic loquitur Chrysostomus: Vult Deus confessione viuere eum, qui præcepta cōtempserat periturus, vt cui peccatum attulit mortem, ei confessio adferat sanitatem: Confessio enim pœnitentiam monstrat, satisfactio veniam tibi conciliat. Nec enim poterit indulgentia tribui, nisi ira Dei possit confessione placari. Fit autem satisfactio per ieiunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia. Quod etiam indicat Chrysostomus, cûm ait: Si oraueris & ieiunaueris, & eleemosynam iustè feceris, complesti pretium, redemisti peccata tua, remissa sunt crimina, reparata est vita tua: quam etiam ob causam hæc opera vocat Augustinus, remedia peccatorū, qui alio loco, Pro quotidianis, inquit, peccatis sacrificia eleemosynarum, ieiuniorum, & orationum, quisque pro suis viribus offerre non cesset. Fit autem hæc satisfactio non pro pœna ęterna, quę vel sacramento, vel sacramenti voto vnâ cum culpa remittitur, verûm pro pœna temporali, quę vt sacrę literę docēt, non tota semper (vt in baptismo fit) dimittitur illis, quę gratię Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristauerūt, & templum Dei violare non sunt veriti.

Lib. de decem cordis cap. 11.

Chryso. in Sermo. de pœnitētia Tom. 5.

Diximus initio cûm de sacramētis cœpissemus, quòd

quod baptiſmus fidei, confirmatio ſpei, Euchariſtia charitatis eſt ſacramentum, pœnitentia verò refertur ad iuſtitiam, maximè in ea parte quæ dicitur, ſatisfactio, quę videtur iniuriæ illatæ quędam eſſe recompenſatio. Iam enim baptizatis non perinde facilis, neque tam liberalis & gratuita via patet ad miſericordiam diuinam, quàm fuit ipſis baptiſmus, quem qui ſuſcipiunt, nulla requiritur ab eis ſatisfactio. Sic enim ſcriptum eſt ab Ambroſio: Gratia Dei in baptiſmate non quærit gemitum, aut plãctum, aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſsionem, verùm quia grauiter deliquerant non recipiẽdo promiſſum Dei: & quia, quæ grauiter peccantur, non niſi fletu & gemitu ad veniam pertingunt, ne ideò, illos non poſſe iam accipere miſericordiam putarent, quia dolere illos non videbant. Oſtendit hoc inter primordia fidei non requiri: Donum enim Dei, gratis donat peccata in baptiſmo. In quam ſententiam etiam pleraque ſcribuntur à Gregorio Nazianzeno. Et ante eum Arnobius Nouatianum alloquens: Tu dicis, inquit, qui adhuc non ſunt redempti, ipſi poſſunt ad indulgentiam per pœnitentiam peruenire. Nos dicimus: Illi per fidem ſolam ad indulgentiam attingũt. Iſti autem qui iam redempti ſunt non per fidẽ ſolam, quia iam crediderunt, ſed per pœnitentiam peruenerunt ad miſericordiam Saluatoris. Contrà igitur eſt in hoc pœnitentiæ ſacramentò. Quantò enim grauius peccat homo infidelis per baptiſmum Chriſto ſemel incorporatus, tantò maior illi difficultas impendet in miſericordia diuina impetranda: Vt iure

Amb. in ca. II. ad Rom.

In Orat. in ſanct. luminaria.

Arnob. in pſal. 106.

CAP. XLVIII

merito Gregorius Nazianzenus, & eum secutus Ioannes Damascenus verè laboriosum baptismum, pœnitentiam appellauerit. Iustum itaque est, vt ipse à se peccati pœnas exigat, vt illud impleatur quod scriptum est: Pro mensura peccati erit plagarum modus. Et alio loco: Quantùm se glorificauit & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Si magnus est lapsus tuus, dicit Chrysostomus, maior sit lachrymarũ tuarum torrens. Grandi plagæ, dicit Ambrosius, alta & prolixa opus est medicina. Et Petrus Chrysologus: Pro modo vulneris, modus est adhibendus medicinæ. Et ante vtrunque Cyprianus, Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus: Alto vulneri diligens & longa medicina non desit, pœnitentia crimine minor non sit. Et secutus eum Augustinus: Non sufficit mores in melius cõmutare, & à factis malis recedere, nisi de ijs etiam quę facta sunt satisfiat deo, per pœnitentię dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis Sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Et eum secutus Eusebius Emissenus: Non putemus tam facilè remitti posse iniusta semel crimina, & profundo vulnere in animæ ipsius impressa visceribus. Multo opus est fletu, multo gemitu, multo dolore cordis, ad sanandos ipsius cordis dolores. Tota insistendum est spiritus contritione, vt vetusta mala, tanquàm sagittæ de conscientia euellantur. Non sufficit summis labijs dicere: Peccaui: parce, remitte. Saul dicebat, Peccaui: sed non obtinuit illam veniam, quã Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit. Et quare hoc? Quia confesionem nuda magis verba, quàm veri gemitus

Gre. in ora. in sanctũ lauacrum
Pœnitentia laboriosus baptismus.
Dama. li. 4 cap. 10 suæ Theol.
Ad virginẽ lapsam c. 8.
Deut. 25.
Apoc. 18.
Chrys. ho. 22. ad populũ Antiochenum
In serm. de lapsis.
In li. 50 homiliarũ, homi. vlt.
Euseb. ho. 5. ad Monachos.

 CAP. XLVIII.

tus exprimebant. Quia non compensabat magnitudinem criminis lenta humiliatio supplicantis. Nec leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur. Non transitoria opus est satisfactione pro malis illis, propter quæ paratus est ignis æternus. Quæ omnia verba repetit Cæsarius in suis Homilijs. Et iterum Homilia decima: Ieiunia ac vigiliæ, ac sanctæ afflictiones, humiliata corda macerant, sed maculata corda purificant, membris subtrahunt fortitudinem, sed conscientijs addunt nitorem. Nihilominus de contritione animi redimuntur crimina voluptatum. Per duræ crucis exercitia, decepta dudum carnis gaudia puniuntur. Ac sic mortificatione præsenti, futuræ mortis sententia præuenitur, & dum culpæ auctor humiliatur, culpa consumitur: dumque exterior afflictio voluntariæ districtionis infertur, tremendi iudicij offensa sedatur, & ingentia debita labor soluit exiguus, quæ vix consumpturus erat ignis æternus. Tractantes ergo causam salutis nostræ, faciamus intra nos, quod circa nos facere solent Medici, si læsura aliqua vel querela in prima corporis cute sentitur, curatio medicamenti blandioris apponitur: si verò in ossibus vulnus absconditum, aut in viscera profunda immersum est, austeriorem & fortiorem poscit vis occulta medicinam, vt vlceris magnitudo aut sectione, aut exustione supercuretur, & dolor dolore pellatur. Similis ratio est in ægritudine hominis interioris adhibenda, si leuia sunt fortassè delicta. Verbi

Hom. 25.

Hominem interiorem & exteriorẽ similis curãdi ratio.

bi gratia: Si homo vel in sermone, vel in aliqua reprehensibili voluptate, si oculo peccauit, aut corde, verborum & cogitationum maculæ quotidiana oratione curandæ, & priuata compunctione tergendæ sunt. Si verò quisquam conscientiam suam intùs interrogans, facinus aliquod capitale commiserit, aut si fidem suam falso testimonio expugnauerit, ac sacrum veritatis nomen periurij temeritate violauerit: Si veram baptismi tunicam cœno commaculati pudoris infecerit, se in seipso nouum hominem nece hominis occiderit, si per augures & diuinos atque incantatores captiuum se diabolo tradiderit: hęc atque huiusmodi commissa expiari penitùs communi & mediocri, vel secreta satisfactione non possunt, sed graues causę, grauiores & acriores publicas curas requirunt, vt qui cum plurimorum destructione se perdidit, cum plurimorum ædificatione se redimat. Homo enim seipsum decipit, si quum in medullis feruere sibi sentiat morbum, per superficiem corporis molle deducat vnguentum. Sic & Theodoritus in præclaro illo libello, quem inscripsit diuinorum Decretorum epitome. Sunt ergò medicabilia etiam, quæ post baptismum fiunt vulnera, medicabilia autem non, vt olim per solam fidem data remissione, sed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiuniũ, & orationẽ, & laborẽ, facti peccati quãtitati cõmoderatũ. Qui enim non sic affecti sunt, eos nec admittere quidem didicimus, nec diuina sunt eis manu impartienda: Nolite, inquit, sanctum dare canibus, nec margaritas porcis.

Theo. c. de pœnitenti,

Absolui qui nõ possunt.

Matth. 7.

1. Ioan. 2.

CAP. XLVIII.

Et aliquot seculis antè Clemens: Quod eum qui deliquit, oportet proprij delicti pudore affici, satis demonstrat sermo Mosis pro Maria dictus, quando rogabat, vt ei peccatum remitteretur, ait enim Deus Mosi: Si Pater eius spuisset in faciem illius, nónne verecundia affecta esset? septem dies eijciatur extra castra, & postea ingrediatur: idē nos facere debemus, & eos qui se peccatorum pœnitere dicunt, segregare per certum tempus secundum proportionem peccati, deinde pœnitentia peracta recipere, tanquàm Patres filios. Et post aliqua interiecta: Nolite pro omni peccato eandem sententiam ferre, sed vnicuique propriam pœnam statuite cum multa prudentia, iudicantes singula delicta parua ac magna, atque aliter quidem æstimabitis peccatum operis, vel sermonis, aliter propositi vel conuicij vel suspitionis. Atque alios quidem minis subijcies, alios subsidijs pauperum, alios ieiunijs affliges, alios segregabis pro delicti magnitudine. Nam lex quoque non omnibus delictis eandem pœnam decreuit: sed aliter puniebat, quæ in Deum, & quæ in sacerdotem, & in sacrum, & in hostiā committebantur: aliter quæ in Regem & Principem, atque ea quę in militem, & in subditum æqualem, siue quæ in seruum, vel in bona, vel in bruta delinquebantur. Et rursum non erat eadem ratio peccati in parentes, atque consanguineos, & non eodem modo vindicabantur, quæ ex proposito fiebant, & quę casu, atque illis quidem mors per crucem, vel per lapides pœna statuebatur, ijs multa vel verbera vel talionis pœna. Quare vos quoque diuersis delictis, diuer-

Li. 2. ca. 19 Cōst. Apostolic.

Peccati proprij pudore affici oportet.

Cap. 52.

Satisfactio seu pœnitentia culpis qualis imponēda.

CAP. XLVIII. ſas pœnas imponatis, ne fortè aliqua iniuria interueniens, prouocet Deum ad iram. Nam ſi quod iniuſtum iudicium exercebitis, eius à Deo mercedem capietis, ſicuti enim iudicio iudicatis, iudicabimini. Extat liber, qui Spirituale pratum inſcribitur, quem Sophronio Ioannes Damaſcenus, & Euſtachius in ſecunda Nicæna Synodo, Photius autem Ioanni Moſcho tribuerat: quem Latinè dicere poſsis Euiratum, vbi memoratur Ioannes Abbas Monaſterij Gigantum, ſic peccatorem quendam allocutum eſſe: Sicut multa & varia ſunt vulnera, ita quoq; varia ſuut & plurima medicamenta: Sed tu ſi curari vis, dic mihi in veritate opera tua, vt & ego congrua illis adhibeam medicamenta. Aliter enim curatur fornicator, aliter homicida: aliudque eſt auari remedium, alia mēdacis medicina: atque alio fur, alio iracundus, alio adulter medicamine ſanatur. Et ne tibi plura vitia enumerem: quemadmodum in corporalibus infirmitatibus varijs varia quoque remedia adhiberi cōſpicimus, ita & animę vitijs, quę plurima ſunt, medicina quoque variè ſuccurrit.

Cap. 78.

Satisfactio duplex. Fit autem eiuſmodi ſatisfactio non ad culpam vel pœnam ęternam expiandam, hęc enim ſatisfactio ſoli CHRISTO tribuenda eſt. Solus ille factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantùm, verùm & totius mundi. Solus ille mortem moriendo deſtruxit, per eam pro peccatis noſtris abundè ſatisfecit, per eam Patri ſuo cœleſti nos reconciliauit. Non de hac itaque ſatisfactione nunc loquimur, ſed de ea, quę in ijs maximè pœnité-

Matth 6.

nitentię fructibus consistit, quos iustitię nomine Christus dignatur, in ieiunio, oratione, & eleëmosyna, de quibus etiam Augustinus ita loquitur: Hęc iustitia hominis in hac vita, ieiunium, eleëmosyna, oratio, siue à nobis ea suscepta, siue per Parochos nostros, Sacramentorumque dispensatores nobis iniuncta sit: quę cùm ex fide & charitate peragitur, peccatorum causas excindit, peccati reliquijs medetur, ac temporalem pœnã vel tollit, vel mitigat: denique & in exemplum adhibetur. In psal. 42

Est quidem ita, quòd Christus pro peccatis nostris abundè satisfecit, pro nobis tot cruciatus, ac mortem etiã ipsam perferendo: sed num ideò passus est? num ideò satisfecit, vt nos nihil iam patiamur, nihil faciamus pro peccatis nostris, posteaquàm semel à gratia illa exciderimus, quam illi commortui, per baptismum consequuti fueramus? Quin ille nobis exemplum dedit potiùs, vt eius vestigia sequamur: vt sicut ipse tulit crucem suam, carnem nostram indutus, verùm ab omni peccato prorsus immunis, ita & nos tot peccatis contaminati, tollamus & ipsi crucem nostram. Hoc est, quod nos admonet, dicens: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Explicans illa verba Samuëlis ad Saulem Gregorius: Ecce quod remansit, pone ante te. Remansit quidem, inquit, quia non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem quidem suam omnes redemit: sed remansit, vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum viderat qui dicebat: Satisfactionis vsus. 1. Pet. 2. Matt 16. Greg. li. 4. in lib. Reg. cap. 4. 1. Reg. 9.

Röm.8. Si compatimur, & conregnabimus. Quasi dicat: quod expleuit Christus, non valet, nisi ei, qui id quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in corpore meo. Sic & à Basilio scriptum legimus: Deus pro remissione peccatorum nostrorum demisso vnigenito filio suo, quantum in ipso est, ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem, misericordiam & iudicium, sanctus vir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustum: necesse est, vt quæ & à Prophetis & ab Apostolis, suis locis de pœnitentia dicta sunt, ea â nobis præstentur: vt appareant iudicia iustitiæ Dei: & misericordia eius consumetur ad condonationem peccatorum.

Collos.1.

Basi. quæst. 12. in regulis breuiobus.

Dicet hîc aliquis: Quid ergò mihi contulit crux Christi, si nihilominus opus est asiduè portare me crucẽ propriã, quasi illa non suffecerit? Multum adeò cõtulit. Nullus enim esset nostræ crucis vsus, neque fructũ ex ea caperemus vllum, nisi Christi crux præcesisset, cuius merito valet nostra crux, quicquid valet. Ad eundem modum & satisfactionis nostræ pro peccatis nulla esset prorsus vtilitas, nisi Christi satisfactio prę cesisset, per cuius mortem & sanguinem efficacia redduntur, & Deo grata, quæ fiunt à nobis in satisfactionem pro peccatis nostris. Quòd ergò prodest nobis nostra satisfactio, non aliter prodest, nisi virtute, merito, & efficacia Christi passionis, quæ fons & fundamentum est omnium bonorum operum nostrorum: quæ iam non nostra

Satisfactionis vis à Christo.

nostra magis sunt, quàm eius qui viuit in nobis, qui operatur in nobis Christi. De quo dicit Propheta: Domine, omnia opera nostra operatus es in nobis. Hunc itaque passionis, crucis & sanguinis Christi fructum habemus, quôd quæ opera nostra quamlibet in speciem bona, nihil nobis antea fuerant profutura, ea postquã Christi sanguine tincta sunt, prodesse nobis incipiũt ad placandam iram Dei, & ad satisfaciendum pro peccatis nostris. Noluit Christus passionem & mortem suam operculum esse turpitudinis, & asylum iniquitatis nostræ, vt quoniam ille satisfecit pro nobis, licere nobis existimemus, vt deinceps ventri iam liberê seruiamus, in omni peccatorũ cœno volutemur, atque omnia quæ libido nostra fert, faciamus. Non propterea passus est, non propterea satisfecit pro nobis: sed sicut Petrus docet, ideò peccata nostra, hoc est, pœnam nobis pro peccatis nostris debitam, ipse pertulit in corpore suo, super lignum crucis, vt peccatis mortui, non modô non peccemus deinceps, verûmetiam iustitię viuamus, exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viuentes, vt sicut exhibuimus anteà membra nostra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita deinceps exhibeamus membra nostra seruire iustitiæ in sanctificationem, ne tanti redemptoris mortem & sanguinẽ, quo sumus â peccatis nostris abluti, pro nihilo habuisse videamur.

Esaię. 26.

1. Pet. 2.

Rom. 6.

Et hoc est, quod nos satisfactionem vocamus, exhibere membra nostra, seruire iustitiæ in sanctificationem, sicut anteâ exhibuimus ea seruire im-

Satisfactio vera.

XLVIII. immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: vt
Baruch. 4. fiat illud quod est apud Prophetam: Sicut
fuit sensus vester vt erraretis à Deo, decies tan-
Satisfacere quid. tum iterum conuertentes requiretis eum. Hoc
est enim satisfacere, quantum offendisti Deum
peccando, tantum dare operam, vt eum tibi pla-
catum reddas, non tantum à peccatis abstinen-
do, verumetiã indebita quædã bona opera faciẽ-
do: vt quo ad eius fieri possit, infectum reddere
coneris, quod perperam factum est, & præceden-
Ehp 4. tis vitæ studia in diuersum mutes. Qui fura-
batur, iam non furetur, dicit Paulus: magis au-
tem laboret operando manibus, quod bonum
est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.
Non furari eũ, qui furatus anteà fuerat, sed hone
stis operibus se alere, est resipiscentiæ: suis ve-
rò laboribus etiam indigenti victum parare,
satisfactionis est: non illius, qua dominis abla-
ta restituuntur: nam hæc restitutio vocari pro-
priè consueuit, sed huius, quam veræ pœniten-
tiæ partem esse dicimus. Quamobrem Christia-
nus homo non solùm aliena non tollere iube-
tur, sed & de labore suo penuriam patientibus
subministrare, vt bonis operibus deditus, repen-
dat quæ prius abstulerat, & de cætero thesau-
rizet sibi in futurum. Quid enim magnum, aut
cuius meriti est, ab alienis temperare? Faciunt
hoc etiam ethnici viri boni: illud verò ad meri-
Luc. 9. tum proficit, cum quis de proprio tribuit ege-
Satisfactio Zachæi. nis. Talis fuit satisfactio Zachæi qui verè & ex
animo pœnitens, dixit: Ecce dimidium bono-
rum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid
aliquem defraudaui, reddo quadruplum: Quæ
tam

tam grata Christo fuit, vt mox ei diceret: Hodie salus huic domui facta est. Ad talem satisfactionem inuitat nos Ambrosius, dicens: Nosquoque si tam graue peccatum fuerit, vt minimè solis fletibus abluatur, addamus misericordiæ oleum acrimoniamque ieiunij. Nullum enim tam graue delictũ est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis extinguatur. Ait enim sanctus Propheta: Sicut aqua extinguit ignẽ, ita eleemosyna extinguit peccata. Magna est ergo eleemosyna, quæ ardentium criminum globos, beneuolentiæ suæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum, vt quamuis offensus Deus, quáuis crimininibns prouocatus, cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodámodo, dum cõpellitur pro actibus nostris mutare sententiam, & in vno eodẽque homine nunc seueritate iudicis permoueri, nũc patris pietate blãdiri. Pater enim nobis Deus est, cùm benè agimus: iudex noster est, cũ peccamus. Compellitur ergo operibus nostris Dominus, vt nobis misericordiam suam largiatur: atque ideò ipse in Euangelio sancto dicit: A diebus Ioannes Baptistæ regnũ cœlorum cogitur.

Ambros. ser. 15.

Eccle. 3.

Deus cogitur à nobis quomodo.

Matth. 11.

Hinc perspicuum cuiuis esse potest, quantum ei satisfactioni tribuat Ambro. quę fit per ieiuniũ & eleemosynam. Neque verò solus ille. Nam & Basilius, per ieiunium, inquit, satisfacite Deo. Et Eusebius Emissenus: Omnia, inquit, qui illic finiri non potuerunt, hîc redimi possunt per emendationem prioris vitæ, per eleemosynas, per lachrymas, per humilitatem cordis, per corporis castitatem

Basil. in 1. oratione de laudibus ieiunij

XLVIII. tatem, per exercitia iustitiæ & misericordię. Nullus est sanctorum, qui nõ idem cum ipso sentiat. Inter alios, præclarè scripsit Origenes explicans illa Pauli verba: Sicut exhibuistis membra vestra, &c. Dudum currebant pedes vestri ad dæmonũ templa, nunc autem concurrant ad Ecclesiã Dei: Currebant prius ad effundendum, nunc ad liberandum sanguinem currant: protẽdebantur manus prius vt aliena diriperent, nunc protendantur, vt propria largiantur: circumspiciebant prius oculi mulierem, aut alienum aliquid ad concupiscendum, nunc circumspiciãt pauperes egenos, ad miserendum: aures delectabantur auditu vano, vel bonorum derogationibus, nunc conuertantur ad audiendum verbum Dei, ad explanationem legis, ad capiendam sapientiam & disciplinam: Lingua quæ conuitijs, maledictis, & turpiloquijs fuit assueta, nunc conuertatur ad benedicendum Dominum, in omni tempore sermonem sanum proferat, & honestum, vt det gratiam audientibus. eloquatur veritatem cum proximo suo. Sed quid opus est singula persequi, cũ pateat etiam vniuscuisque membri ministerium, quod exhibuit vitijs, aptare virtutibus, & actum quem exhibuit immunditiæ, ad castitatem nunc sanctificationemque conuertere.

Orig. in caput 6. ad Roma.

Est autem admirabilis eorum cæcitas, qui non verentur affirmare, per hæc opera satisfactoria meritis & satisfactionis Christi derogari. Nónne sicut ille pro peccatis nostris copiosè satisfecit, ita copiosè quoque nos ab illis redemit, perfectè nos patri suo reconciliauit, omnia peccata nostra pertulit in corpore suo, ac ex condigno meruit

ruit omnibus vitam æternam? Atqui nõ obstantibus ijs, fatentur isti, qui nihil iudicio suo non tribuunt, atque illud Ecclesiæ totius iudicio anteponunt, nasci nihilominus paruulos iræ filios, & nisi baptizati fuerint, condemnari: quin & adultos vt iustificentur, & fide & baptismo opus habere: iustificatis idem, præcepta decalogi, lapsis pœnitentiam interiorem esse necessariam. Si nihil derogat plenissimæ CHRISTI satisfactioni fides, si nihil derogat baptismus, si nihil derogat interior pœnitentia, cur secùs iudicant de exteriore pœnitẽtia, quæ interioris index est, deque ijs operibus, quæ Christus ipse, qui est iustitia nostra iustitiæ nomine dignatur, quibus etiam mercedem pollicetur? quæ tamen & ipsa, quod iã toties admonuimus, nõ aliundè pretium habent, quàm ex Christi sanguine, quo respersa sunt: ad quẽ si referantur, non possunt Deo grata non esse. Quemadmodum rursus si quis aliò referat, nihil aliud sunt omnes iustitię nostrę, quàm pannus menstruatę. Sic à Bonauentura scriptum legimus: In sola fide passionis Christi remittitur omnis culpa, & sine fide eius nullus iustificatur. Et secũdũ hoc omnis satisfactio nostra, virtutẽ habet à satisfactiõe Christi. Sed ipsa satisfactio Christi habet effectũ in mẽbris per sacramẽtũ Baptismi plenũ, per Sacramentũ pœnitentię secundum partem, per fidem ante nouam legem, & ętiam post, & in his qui non possunt confiteri, effectum habet adhuc minorem. Vnde omnis satisfactio, non tantum de peccato primi parentis, sed etiã de alijs fũdata est super satisfactionẽ mediatoris.

Matt. 6.

Esaie 64.

Par. 4. dist. 15. quæst. 1.

Verùm

Satisfactio an in scriptura fundamentũ habeat.

Verùm & illud ineptum est, quòd propterea satisfactionem reijciendam putant, quòd nomen hoc in scripturis non reperiri dicant. Non dissimili ratione reijciebant vocem homousion Arriani, quòd eam in scripturis non reperiri dicerent. Ac fuit hoc proprium & perpetuum hæreticorum, vt nihil recipirent, quod in scripturis non esset, quemadmodum fusius à nobis antea scriptum est. Quasi verò de nomine magis, quàm de re laborandum sit. Atqui reperitur ipsa res. Quid enim aliud sibi volunt digni fructus pœnitentiæ, ad quos faciendos hortatur Ioannes? Quid aliud sibi vult, quod annunciabat Paulus, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? Quid aliud hæc significant, quàm eam, de qua nunc loquimur, satisfactionem? Dignos fructus pœnitentiæ facimus, dicit Chrysostomus in Matthæum, cùm commissis peccatis aduersa facimus. Aliena rapuisti, incipe donare propria: longo tempore fornicatus es, à legitimo quoque coniugij vsu suspendere, ac perpetuam continentiam paucorum dierum castitate sæpius meditare: iniuria vel opere quenquam vel sermone affecisti, refer benedictionis verba, conuicijs te percutientem, nunc officijs, nunc beneficijs placare contende. (Neque enim vulnerato sufficit ad salutẽ spicula de corpore euellere, sed etiam remedia vulneribus oportet adhibere.) Delicijs anteà & temulentia diffluebas, ieiunio & aquæ potu vtrunque compensa, vt famem superes imminentem: Vidisti impudicis alienum decorem oculis, fœminam omninò iam

Hæreticorum mos.

Matt.3. Pœnitẽtiæ dignos fructus facere quid sit.

Chrysost. hom.10.

Pœnitentiæ opera.

 CAP. XLVIII.

iam non videas maiore tactus cautione post vulnera. Et in Ioannem, Oportet vulneribus contrariam adferre medicinam. Verbi gratia: Rapuisti, pone modum rapinæ, & eius vulneri eleemosyna medearis. Scortatus es, huic vulneri castitatis imponatur medicina. Fratrem caluminatus es & offēdisti, cessa jà maledictis, & charitatem amplectere: & ita per singula faciemus, quæ perperàm cōmisimus, neque simpliciter his abstineamus. Et in eundem locū scribens: Sicut constituistis membra vestra serua immundiciæ: Ita constituatis seruire iustitiæ, illum sic tractat: Vt quantum laboris & molestiæ capiunt homines impuras mulieres amando, idque magna cum alacritate, tantundem impendant studij, in amandum Deum & proximum. Quamuis vel dimidiam, vel tertiam eius partem ad extremum exhiberi Deo vult, quàm amātes adhibent meretricibus. Similitet & Basilius explicans illa Psalm. 32. verba: In psalterio decachordo psallam tibi. Quādoquidem in corpore peccauimus, inquit, cùm membra nostra ad iniquitatem exhibuimus, corpore etiam confiteamur, eodem iustrumento vtentes ad peccati dissolutionem. Conuiciatus es, benedicito: Plus quam oportet accepisti, reddito: ebrius fuisti, ieiunato: arrogans fuisti, humiliare: inuidisti, consolare: occidisti, martyrium pro gatia subi, vel quod par est, matyrio per tuam exemologesin proprium corpus affl ige: & tunc post confessionem dignus es psallere Deo psalterium decem chordarum. Et alio loco: Medicina, inquit, sanat peccata magna, ieiunium ebrietatem curet, psalmus

Homil. 35.

Hom. 78. in Ioan.

Basil. in Psal 32. ho. contra ebriosos.

In homil. contra ebriosos.

mus turpem cantum, lachryma sit risus medicina, pro saltatione genu Deo flectatur, pro tripudio pectus pulsetur, pro vestium ornatu succedat humilitas: super omnia autem eleemosyna redimat te à peccato: Redemptio enim viri diuitiæ eius. Cyrillus verò Hierosolymitanus, dignos pœnitentiæ fructus intelligi vult illud, quod ab eodem Ioanne Baptista dicitur: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Vis, inquit, fieri particeps gratiæ spiritus sancti, & non dignaris cibo sensibili pauperes? Magna petis, parua communicare non vis. Quam illius interpretationem sequitur etiam Augustinus. Preclarè Gregorius Nissenus, peccatorē pœnitentem cum ægroto morbo suo remedium adhibente comparat: Non est cōsentaneum, inquit, vt qui se ęgrotare confitetur, eadem victus ratione vtatur, qua vtuntur illi, qui prospera sunt valetudine. Quod cum pluribus verbis demonstrasset, tandem ad peccatorem conuersus: Tu verò, inquit, cuius animus æger est, cur non ad Medicum properas? cur non ei confitendo morbum ostendis tuum? Quid pateris, vt depascatur, vt serpat, vt inflammetur? Tandem aliquādo resipisce, & teipsum nosce, Deum offendisti, Procuratorem tuum irritasti: eum qui & pręsentis vitę potestatem habet, & futuræ Dominus ac Iudex est. Delitijs indulgens in morbum delapsus es, eum inedia & ieiunijs cura. Animus laborat incontinentia, adhibeatur temperantię medicamentum. Multiplici ac nimia pecunię cupiditate in febrem incidisti, liberalitate & eleemosyna depellatur: hæc enim est nimiū expletę mentis curatio. Lęsit te

Prouer. 13.
In Cate. 4.
Sermo 50. de tēpore.
Greg. in orat. ad eos, qui durius alios iudicāt.

te rerum alienarum direptio, quæ rapta sunt ad proprios dominos reuertantur: mendacium te proximè duxit ad interitum, veritatis studio periculum euitetur. Quid autem aliud est satisfacere, quâm quod his verbis exprimitur, quodq́ue Ioannes admonuit, dignos pœnitentiæ fructus facere? Quem locum de hoc genere satisfactionis rectè intelligi, non modò Ioannes Chrysostomus, verùm etiam Basilius, Augustinus, Gregorius, Isichius, Christianus Druthmarus, & alij scriptum reliquerunt. Irenæus de primo parente nostro scribit in hunc modum: Per succinctorium in facto ostendit suam pœnitentiam, folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus, & alijs folijs multis, quæ minus corpus eius vexare potuissent: condignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus amore Dei, & retundens petulantem carnis impetum: velut tale quid significans, quoniam quam habui à spiritu sanctitatis stolam, amisi per inobediētiam, & nunc cognosco, quoniam sum dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autem & pungit corpus. Ex quo loco licet illud colligere, etiam in Paradiso quodam genere satisfactionis primum parentem nostrū v-sum esse. Cyprianus quoque lapsos ad satisfactionem inuitat, his verbis: Ne cesset, inquit, in agē da pœnitentia, atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli quæso, fratres, delictū suū, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remis-

CAP. XLVIII.
Ho41. & 80 ad populū Antioch.
Bas. in Ethnicis, & in regulis cō-tractiorib. quæst. 287.
Aug. li. 21. de ciu. dei, c. 27. & ser. 30. ca. 6.
Greg. Ho. 20. li. 6.
Beda li. 1. in Lucam.
Angelomus in 2. Reg. ca. 13.
Isich. li. 4. ca. 14. Leui.
Druthmar. in c. 3. Mat.
Iren. lib. 3. cap. 13.

Cyp. tract. 5. de lapsis.

CAP. XLVIII.

remissio facta per Sacerdotem, apud Dominum grata est. Conuertamur ad Dominum tota mente, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur: illi se anima prosternat, &c. modumque satisfaciendi pluribus verbis posteà persequitur: Quàm frequens autem est illud apud eundem, satisfactionibus, & lamentationibus iustis delicta redimi, vulnera lachrymis ablui, precibus Dominum longa & continua satisfactione, placandum esse. DEVM plenis satisfactionibus deprecandum, operationibus iustis DEO satisfieri, misericordię meritis peccata purgari. Dominus orandus, Dominus nostra satisfactione placandus est.

Li.1.epi.3. & 8. de vnitate Eccles. De opere & eleemos. De lapsis, etc.

Quod autem semel & iterum admonuimus, satisfactionem hanc nõ ita velimus accipi, quasi culpæ propitiatoria, & æternæ pœnæ sit abolitoria: soli Christo tribuendum est hoc, solus est ille qui delet iniquitates nostras, solus est ille qui factus est propitiatio pro peccatis nostris, solus est ille, qui mortem ęternam moriendo destruxit. quodque scriptum est, & sanguis filij eius emundat nos ab omni peccato, id tam in cõfessione baptismatis, quàm in clementia pœnitudinis accipiendum esse, verissimè docet Hieronymus. Sed solet Deus in hac vita, temporariá pœnam, æternæ loco, peccatis nostris infligere. Sic enim ait per Prophetam: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Qui locus non obscurè indicat, quam pœnam comminatus est Dominus,

Esaiæ 53.

Aduersus Pelag li. 2.

1 Ioan. 2.

Pœnã non semper cũ culpa simul remitti.

Psal. 88.

nus, quod ea non ad in internecionem, sed ad correptionem vti voluerit. Multa in scripturis eius rei exempla reperire licet. Remissum est peccatum diffidentiæ Mosi & Aaron, non tamen est remissa pœna temporaria: neque enim ingressi sunt in terram promissionis. Hoc de reliquo populo Israël: hoc de Maria sorore Mosi, hoc de Dauid Rege factum legimus: quibus omnibus remissis peccatis, non sunt remissæ pœnę temporariæ: quas effugere nobis licet, quando ieiunio, oratione, eleemosyna Deum nobis placatum reddere conamur, sicut Niniuitas, sicut Ezechiam, sicut Achab, & alios fecisse legimus. Hoc est, quod à Paulino dictum est: Niuiuitæ probant, quantum apud diuinam clementiam peccatori remedium sit, ne sibi ipse non parcat, quandoquidem suffragio pœnitentiæ reconciliari Deo, meruerunt denunciatum euadere excidium, quia se spontaneis luctibus cruciando, diuinam sententiam pręuenerunt sua. Hoc est quod ab Eucherio Lugdunensi Episcopum scriptum est: Si peccatum Dauid tam detestabile dominus transtulit, quid est quòd omnia, quæ de eodem peccato, per Prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodum tolerauit? sed proculdubiò Dominus delet illud: sed sine vltione non deserit: Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus, cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcit, quod nullatenùs sine vindicta dimittit. Sic enim Dauid audire post conuersionem meruit: Dominus transtulit peccatũ

Num. 11.
Num 14.
Num. 20.
1. Reg. 12.
Ionæ 3.
Esaiæ 28.
3. Reg. 2.
Ad Seuerũ epist. 10.
Euch. in li. 2. Regũ 8.
2. Reg. 12.

CAP. XLVIII.

tuum: tamen & multis pòst cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum quem perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnda à culpa primi parentis absoluit, sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes, absoluti quoque, adhuc carnaliter obimus: quia delicta nostra, siue per nos, siue per seipsum reseeat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim suis, iniquitatum maculas studet tẽporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Quod ijsdem propè verbis in Moralibus à Gregorio scriptũ legimus, qui fuisse videtur ducentis plus minus annis posterior. Itidem & ab Angelomo in his cõmentarijs, quos in libros Regum scripsit, vbi Dauidis hanc historiã tractat. In quã sententiam dictum est etiam à Prospero: Peccata siue parua, siue magna, impunita esse nõ possunt: quia aut homine pœnitente, aut Deo in iudicio iudicante, plectuntur. Cessat autem vindicta diuina, si conuersio præcurrat humana. Amat enim Deus confitentibus parcere, & eos, qui semetipsos iudicant, non iudicare.

Greg. li. 9. cap. 27.

Libro 2.

Sentẽt. 210

Qui verò fuit proximus Apostolorum temporibus, Iustinus Philosophus, quærit: Cùm omnium Regum Israëlitarum & Iudęorum ardentissimum religionis studium præstiterit Iosias, quî factum sit, quòd gentili gladio vitam violenter posuerit? Ac respondet, hoc ideò factũ esse, quia non obtemperauit Hieremiæ præcepto, qui denunciauerat ei iussu Dei, ne exiret obuiam Aegypti Regi in prælium. Vt igitur eum purum à peccatis ex vita reciperet Dominus Deus, propterea permisit eum gentili gladio dare pœnas huius inobedientiæ, ad docendum in posterum ho-

Iustinus in quæst. ad orthodoxos, quæst. 79.

hominis, ne Prophetis non obediant: tum etiam ad docendum quid ſit illud: ſi iuſtus ægrè ſeruatur, improbus & impius vbi comparebit? Verùm & Auguſtinus contra Fauſtum ſcribens, in eadem eſt ſententia: Qui rectè colligit, ſi dimiſſa culpa nullus reliquus eſſet ad pœnam reatus, quod neque mortuus Adam, neque fuiſſet alijs miſerijs, & huius vitæ calamitatibus obnoxius futurus, poſteaquàm, teſte Salomone, eduxit eum Deus à delicto ſuo. Quin & nos morti, & multis alijs ærumnis huius vitæ ſubiecti non eſſemus, poſteaquàm originale peccatum nobis in baptiſmo remiſſum eſt, ſi omnes in vniuerſum, pœnæ inflictę pro peccatis, ſimul cum culpa delerentur.

August. de pecc. mer. et remiſſ li. 2. ca. 34.

Sapien. 10.

Cæterùm videre licet, quòd ipſi ſibi non conſtant, quodque ipſi ſecum pugnant, qui volunt dimiſſa culpa, ſimul dimitti pœnam omnem, etiam temporariam. Cùm enim agunt de peccato originali, quod aliena voluntate contraximus, ſic nobis illud remitti per baptiſmũ aſſeuerãt, vt concupiſcentia carnis, quæ pœna ipſius eſt, ſemper nihilominus in nobis maneat, neque vlla ſatisfactione, etiam Chriſti, poſſit impediri, quominus propriè ſit peccatum. Intereà tamen illi ipſi ex his ſceleribus & flagitijs, quæ re ipſa voluntariè patrãtur, nullũ ſequi reatũ cõtendũt, qui nõ ſimul cùm ipſis per ſatisfactionẽ Chriſti deleatur, vno actu fidei peccatoribus applicatę. Quid autem hoc eſt aliud, quàm peccatũ originis grauius facere quàm actuale? & pœnitentiam vel fidem magis efficax remedium ad abolenda peccata exiſtimare, quàm baptiſmum? Quæ quàm ſint

Culpa dimiſſa an remittatur, pœna ſimul tota.

Si noſmetipſos dijudicaremus explicatur.

sint absurda, quis est qui non videat? Indicat hoc etiam ille Pauli locus: Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur, ita demũ fore, sicut etiam ab Ambrosio traditum est, vt nobis parcat Deus, si nobis ipsi non pepercerimus. Hoc Tertullianus quoque testatur, dicẽs: Inquantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus (crede) parcet. Quem sequutus Pacianus: Rogo vos, inquit, per fidem Ecclesiæ, fratres, per solicitudinem meam, per communes omniũ animas obtestor & deprecor, ne pudeat in hoc operе, ne pigeat oportuna quàmprimum remedia salutis inuadere: deijcere mœroribus animum, sacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore cõficere, multorum precibus adiuuare. In quantum pœnæ vestræ non peperceritis, intantum vobis Deus parcet. Et qui fuit Tertulliani propemodum ęqualis Origenes: Nõ expectes, inquit, vt humiliet te Chusarsaton, & inuito necessitas extorqueat pœnitentiã, sed ipse præueni tortoris manus: quia si te ipse emendaueris, si te ipse correxeris, pius est Deus & misericors, qui vindictam temperet ab eo, qui illam pœnitendo præuenit. Nam qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum in pœna non parcitur, dicit Gregorius. Ac qui fuit eiusdem cum Tertulliano gentis Augustinus: In hac, inquit, pœnitẽtia maiorem in se seueritatem vnusquisque debet exercere, vt à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo: sicut Apostolus ait: Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur. Et illũ Psal. locum enarrãs, Nõ miserearis omniũ qui operantur iniquitatem. Iniquitas, inquit, omnis, parua mag-

1.Cor. 11.
Ad virg. lapsam, ca. 8.
Li. de pœnitentia.
In Parœ. ad pœnitentiã
Hom. 3. in lib. Iudicũ.
Li. 11. ca. 19 Moralium.
Aug. de pœnitent. medicina ca. 2
In psal. 58.

CAP. XLVIII.

magnáue sit, puniatur necesse est, aut ab ipso homine pœnitente, aut à Deo vindicante. Nam & quem pœnitet, punit seipsum. Ergò fratres puniamus nostra peccata, si quærimus misericordiam Dei. Non potest Deus misereri omnium operantium iniquitatem, quasi blandiens peccatis, aut non eradicans peccata. Prorsus aut punis, aut punit. Vis non puniat, puni tu. Nam & illud fecisti, quod impunitum esse non potest. Sed à te puniatur potiùs, vt facias quod in illo psalmo scriptum est: Præueniamus faciẽ eius in confessione. Quid est, Præueniamus faciem eius in confessione? Antequàm ipse attendat & puniat, tu prę ueni confitendo, & puni, ne ille inueniat quod puniat. Quia cùm tu punis iniquitatem, facis ęquitatem: & ideò tui miserebitur Deus. Quid est, operantem iniquitatem? Quia hoc in te odisti, quod & odit ille, vt incipias placere DEO: quia hoc in te punis, quod displicet Deo. Nam non potest impunitum relinqui peccatum, quia verum est: Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. Ioannes quoque Chrysostomus eundem illum locum adferens, Si nos ipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Vides, inquit, quomodo hîc inflicta pœna, liberat à pœna, quę illic est. Et in ea Homilia, quæ proximè sequitur, post adducta eadem illa verba: Vt igitur, inquit, neque puniamur, neque pœnas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur, vitamque explicet, cunctisque commissis diligenter excussis, cõdemnet animam, quę hîc patrauit, puniatque cogitationẽ, affligat, crucietque suam ipsius

Chrys de de Lazaro, conc. 3.

mentem, suppliciumque à se ipso exigat pro peccatis, per condemnationem, per diligenter actam pœnitentiam, per lachrymas, per confessionem, per ieiunium, per eleẽmosynam, per continentiam & charitatem, vt possimus omnes, omni modo hic depositis peccatis, multa cum fiducia illuc proficisci. Sic & Cæsarius: Si enim, inquit, nosmetipsos propria seueritate distinguimus, sententiam futuri Iudicis præuenimus. Qui enim pro peccatis sibijpsi non parcit, Deus citò illi indulgentiam tribuit. Omne peccatum, quod in hoc mundo non corrigitur, in futuro seculo punietur. Cyprianus: Nec eos, qui vitæ suę quocũq; tẽporis articulo veri sunt Iudices, iterũ iudicari: quia cũ Iudicis & tortoris vices nõ parcens, peccator assumit, semetipsum persequens, dum Confessionem confusione honorat. Holocausti huius incensio in conspectu DEI veniã impetrat. Neque enim bis in idipsum iudicat Deus, sed impœnitentes ipse iudicat & damnat: Pœnitentes verò, quia à seipsis suscipit iudicatos, absoluit. Maximus: Omne peccatum committitur propter aliquam voluptatem, quæ extinguitur, aut ἀσκησεῖ, id est, dura quapiam exercitatione corporali, aut dolore voluntario per pœnitentiam, aut œconomicè illata aliqua calamitate. Si enim nos dijudicaremus, non vtique iudicaremur à Domino. Eusebius quoq; Emissenus ait: Qui placiturus est Deo, ipse sibi displicet, ipsi sibi quodã modo sub priuata cognitionis sententia, & testis, & accusator, & Iudex est. Ad tales meritò ipse Dominus loquitur: Non

Hom. 6. | Hom. 28. | Cyp. in ser. de passione | Maxi. in 2. Hecacõtade ca. 41. | Hom. 6. Homil. de pœnitentia Niniuitarũ.

Non iudicabo bis in idipſum, id eſt, quod tu in te ſeruerus agnoſcis, ego propitius agnoſcam: quod tu triſtis accuſas, ego lætus abſoluam: quod tu recordaris in publicum, ego obliuiſcar in æternum. Et quia per pœnitentiam tuam præueniſti ſentẽtiam meam, recondã gladium meum: ac me tibi ad remunerationum tempora reſeruabo. Ergo chariſsimi, vnuſquiſque reſpiciens ſe, arguat intra ſe geſta improba, & ante ſe conſtituat peccata ſua, pronunciãs cum Propheta: Et delictum meum contra me eſt ſemper. Ante vos ſit, vt contra vos eſſe non poſsit. Ita illud: conuerſatio obliuiſcatur, vt compunctio recordetur: Ita illud: reatus confeſsionis oſtendat, vt virtus ſatisfactionis abſcondat: Ita viuat in conſcientia, vt moriatur in vita. Bernardus quoque: Vnum eſt, inquit, ſi noſmetipſos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Bonum iudiciũ, quod me illi diſtricto, diuinoque iudicio ſubducit & abſcondit: prorſus horreo incidere in manus Dei viuentis: volo vultui iræ iudicatus prę ſentari, non iudicãdus: Spiritalis homo omnia dijudicat, & ipſe â nemine iudicatur. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona, mala melioribꝰ curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiunijs, cæteriſque ſanctæ laboribus diſciplinæ: In bonis de me humiliter ſentiã, & iuxta præceptũ Domini, ſeruũ me inutilẽ reputabo, qui quod facere debui tantũ feci. Dabo operã, nec lolia ꝓ granis, nec paleas cũ granis offerre. Scrutabor ego vias meas & ſtudia mea, quo is qui ſcrutaturus eſt Hieruſalem in lucernis, nihil inſcrutatum in me, ſiue indiſcuſſum inueniat: neque enim iudicaturus eſt bis in

Bern. ſer. 55 in Cant.

Heb. 10.

1. Corin. 2.

Vitam hic corigendã eſſe oſtenditur.

Luc. 17.

Sophon. 1.

in idipsum. Ex his, & alijs multis, quorum verba
Naum.1. lõgum foret recẽsere, colligere licet, remissa cul-
pa superesse adhuc reatum ad pœnã temporariã.
Eccl. 21. Quamobrem rectè Sapiẽs admonuit: Fili pecca-
sti, ne adijcias iterum. Et ne hoc solo securum se
quisquam esse putaret: & de pristinis, inquit, de-
precare, vt tibi dimittãtur: parũ esse iudicãs, rece-
dere á peccatis, si prçterita curare neglexerimus.

Culpã non statim penitus aboleri per pœnitẽtiam.

Neque verò pœna tantum remanet dimissa culpa, verũ & ipsa culpa non ita per pœnitentiam aboletur, vt non illius aliquæ maneant reliquiç, quibus pœna debetur. Hoc Dauid exemplo

2. Reg. 12. Psalm. 50.

discimus, cui dixerat quidem Nathan, Dominus transtulit peccatum tuum, sed quia remisso peccato reliquiç peccati remanseraut, orat nihilominus Deum Dauid, vt secundum multitudinẽ miscrationum suarum deleat iniquitatem eius, atque amplius lauet eum ab iniquitate, & à peccato mundet. Non satis habet, curatum esse vulnus

Chry ho. 1. in Psal. 50.

(ait Chrysostomus) etiam cicatricem sanari, pristinum etiam decorem restitui petit. Quod fieri

Pecc[a]t[i] reliquias pijs exercitijs sẽper mortificare debemus.

videmus in baptismo, vt remissio originalis peccati reatu, reliquiæ tamen eius maneant, fomes ille concupiscentiæ, quem tota vita pijs exercitijs oportet mortificare: hoc & in pœnitentiæ sacramento euenit. Manent, quasi fomes quidam, quædam reliquiæ peccati, quas purgare satisfactione salubri necesse est. Cùm præsertim præteritum peccatum in consuetudinem abijt, quod quantò fixerat radices altiùs, tantò maiore & lõgiore purgatione opus habet. Nam lauari qui-

Ber. in ser. de cœna domini.

dem citò possumus, dicit Bernardus, ad sanandũ verò opus est curatione multa. Has peccati re-

liquias

reliquias pulchrè describit Chrysostomus his verbis: Nō in hoc solùm lædimur à peccato quod peccamus, sed & aliud grauat, quod anima recipit habitum: sicut in corpore per exemplum manifestius videre licet. Sicut enim qui febre laborat, non in hoc solûm læditur, quod ægrotat, sed etiam quòd post morbum infirmior fit, licèt à morbo diutino ad bonam valetudinem redeat. Ita sanè & de peccato dicendum, licèt sanemur, adhuc tamen egemus magna fortitudine. Vide enim, quæso, quendam qui contumelia affecit, & non supplicio affectum: non propter hoc solùm debet lachrymari, quia non contumeliæ dat pœnam, sed etiam propter aliam causam, vt lugeat dignum. Et qualis hæc? Quia impudentior facta est anima. Nam vnumquodque peccatum, vbi patratum fuerit, & ad finem peruenerit, relinquit in animo venenum. Non audis quosdam dicentes, quando à morbo confirmati fuerint: Non ausim aquam bibere? quamuis sanus sit, sed ita morbus læsit. Athanasius hoc interesse scribit inter baptismum & pœnitentiam. Quod cùm pœnitet homo, cessat quidem à peccando, sed habet vulnerum cicatrices: Cæterùm qui baptizatur, veterem quidem hominem exuit, renouatur autem vt denuò renatus per spiritus gratiam. Et Basilius in Homilia de pœnitentia: Est spes etiam post peccatum, est sanatio etiam post vlcus, sed manet cicatrix. Et frater eius Gregorius Nissenus, Si quô perturbationum impetus duxerit, bestiarumque pellē, ad vitia ministrā & adiutricē habebit, aliud ei deinde ineūdū erit cōsiliū, vt ad bonū perueniat: cū è corpore egressus.

Chryso. in act. Apost. hom. 41.

Peccatū relinquit in anima venenum.

Anima impudentior per peccata efficitur & infirmior.

Atha. in li. de blasph. in spiritu. sanct.

In oratione nō esse dolendum ob eorū obitū qui in fide decesserunt

cognita quæ inter virtutem & vitium est differétia, non poterit diuinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas, purgatorius ignis abstulerit. Ac paucis interiectis: Alijs autem post hanc vitam purgatorio igne materiæ labes, & propensionem ad malum abstergentibus, & ad gratiam initio naturæ coucessam, voluntaria bonorum cupiditate redeũtibus. Neque diuersum sentit ab his alter quasi frater Basilij Gregorius Nazianzenus. Et his omnibus vetustior Origenes: Transi nunc ab ista legis vmbra ad veritatem eius, & intuere quomodo anima, quæ peccati vulnus accepit, etiam si curetur, tamen habet in loco cicatricem vulneris residentem, quæ cicatrix non solùm à Deo videtur, sed ab ijs, qui acceperint ab eo gratiam, per quam videre possint animæ languores, & discernere, quæ sit anima ita curata, vt omni genere vestigium illati vulneris, abiecerit, & quæ curata sit quidem, sed ferat adhuc veteris morbi ipso vestigio cicatricis indicia. Cyrillus quoque explicans illa Psalmi verba: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ. Verborum, ait, & vulnerum reliquias esse dices cicatrices, quæ in carne manẽt si ab aliquo vapulari contingat: quæ nisi sanentur, dolorem non mediocrem afferunt, quoniam in vlcera dilatantur interdum, & ad initia sua recurrunt. Simile quoddam in animis hominum videre licet. Ferit enim peccatum, & tanquam vulnus illis morbum infert, si ad opus deducatur. Quod si quis à peccato desistat, hoc est, ab execranda turpium rerum voluptate capienda cesset, & quantũ potest cupiditatis vim prohibeat & opprimat. Et si à cogitationibus illis quo-

Purgatorius ignis.

Orig. ho. 8 in Leuiticũ

In oratione in sanctum lauacrum.

quodammodo abſcondatur, habet tamen vulnerum cicatrices, quæ ſi diu immorari contigerit, hæ interim, vt dixi, in vlcera conuertuntur, dum fœda voluptas perpetuò ad prauos exitus deducat. Et Cyprianus: Quàm neceſſaria, quàm benigna eſt diuina clementia, quæ cùm ſciat non deeſſe ſanitatis quædam poſtmodum vulnera, dedit curandis, ſanandiſque denuò remedia ſalutaria. Gregorius Nazianzenus, in oratione qua ad baptiſmum cohortatur. Præſertim cùm alia non detur regeneratio neque refectio, neque priſtinum in ſtatum reſtitutio, licèt ea maximis gemitibus & lachymis, ex quibus, vt ego quidem ſentio atque ſtatuo, vix cicatricis obductio ſequitur, inquiramus. Et his omnibus vetuſtior Philo Iudæus: Manent nihilominus in animis cicatrices quædam & veſtigia nequitię priſtinæ.

Cyp. ſer. 1. de eleemoſina.

Philo. li. 2. de monarchia.

Purgatoriũ poſt hanc vitam.

Neque verò tantùm in viuentibus, verumetiam in vita functis manent & cicatrices quędã, ac maculæ peccatorum per ignem purgandę, & pœnę per quas pro peccatis ſatisfit, venialibus tantùm, pro quibus debita pœnitentia in hoc ſeculo peracta non eſt. Quorum vtrunque neceſſariô credi oportere, grauiſsimis rationibus diſcimus. Primûm enim illud conſtat, quòd illa cum Chriſto triumphantium Eccleſia, ſicut Apoſtolus teſtatur, ſine macula eſt & ruga: de qua ſcriptũ etiam legimus, quòd non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Nam & illud ad eam referri poteſt, quòd via ſancta vocabitur, hęc tranſibit per eam pollutus. Quamobrem purgari neceſſe eſt cicatrices & maculas peccatorum, priuſquam ad Eccleſiam illam, quę eſt ſine macula & ruga, peruenire

Ephe. 5.
Apoc. 21.
Eſaiæ. 35.

Eſaiæ 4.
Malach. 3.

nire liceat. Quod ex illo Esaiæ liquet loco: Abluet Dominus sordes filiarũ Syon, & sanguinẽ Hierusalẽ lauabit de medio eius, in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Et ex altero Malachiæ loco: Ecce venit, dicit Dominus omnipotens, & quis sustinebit diem introitus eius? aut quis ferre poterit vt aspiciat eum? ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit quasi conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Ex vtroque hoc loco rectè purgatorias pœnas colligit Augustinus. Qui simul ex illis verbis, vbi dicitur, peccatum in Spiritum sanctum non dimitti, neque in hoc seculo, neque in futuro, docet esse quædam peccata, quæ si non in isto, tamen remittantur in fututo seculo. Quod non tam de pœna peccati, quàm de ipso peccato rectè intelligi, cùm ipse Augustinus, tum secuti illum Gregorius, Beda, & Bernardus, atque alij complures, auctores sunt. Deinde verò ita misericors est Deus, vt sit iustus nihilominus: neque boni quicquam est, quod non remuneretur: neque mali, quod pœna aliqua non prosequatur. Remittit itaque pœnam æternam pro sua misericordia, sed exigit nihilominus temporalẽ pro sua iustitia, ne sit malum prorsus impunitum. Quamobrẽ certò persuasum esse debet pijs omnibus, restare post hanc vitam pœnas ignis purgatorij, quibus expiantur leuiora peccata eorum, qui dum viuerent, ipsi pœnas de illis sumere conati nõ sunt. Hîc est ille ignis, de quo dixisse Apostolum; Saluus erit tãquam per ignem:

ve-

Aug. li. 20. de ciuitate dei ca. 25
Matth. 12.
Aug. li. 21. c 24. de ciuitate Dei.
Greg. lib. dial. 4. capit. 29.
Beda in ca. 3. Marci.
Ber. ho. 66. in Cant.
1. Cor. 3.
Orig. ho. 6. in Exod. & 8. in Leuit. & super Hier. ho. 12.
To. 8. in Psal. 37.
Et in Gene. contra Manichæos.
Hier. in su. Esaiæ.
Hieron. in fine cõmẽ. sup. Es.

vetutissimus Origenes, & eum sequuti, Hieronymus, Augustinus, Sedulius, Gregorius, Cæsarius, Anselmus, memoriæ prodiderunt: Sed libet Augustini verba abscribere, Dicitur, inquit, Saluus erit, sic tamen quasi per ignem: & quia dicitur, Saluus erit, contemnitur iste ignis. Ita planè quamuis salui per ignem: grauior tamen erit iste ignis, quàm quicquid potest homo pati in hac vita. Hunc esse carcerem, de quo Christus loquitur: Non exibis inde donec reddas nouissimum quadrantem, intelligi vult Ambrosius. Ante quos etiam Cyprianus: Aliud est, inquit, ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire: aliud, missum in carcere non exire inde, nisi soluat nouissimum quadrantem: aliud, statim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud, pro peccatis longe dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne: aliud, peccata omnia passione purgasse. Hoc loco Cyprianus pro eodem accipere videtur, ad veniam stare, missum in carcere non exire inde, donec soluat nouissimum quadrantem: pro peccatis longe dolore cruciatum emendari & purgari diu igne: & quæ sunt his tribus opposita, ad gloriam peruenire, statim fidei & virtutis accipere mercedem, peccata omnia passione purgasse. Et alio loco: Legi scriptum esse, vsque ad quadrantem nos vltimum reddere: sed hæc pars ablata martyribus. Etenim qui salutis æternæ cupiditaibus freti, vitæ huiuscè desideria vicerũt, hos expertes doloris vniuersi propitiatio coronat. Videtur ijs in locis non obscure Cyprianus, esse purgatorium ignem, asseruisse, &

Ori ho. 26. in numeros
Aug li. 21. ca. 6. de ciuit. Dei, & in Psalm. 7. ser. 38 & 41. de sanctis. In Enchri. & ho 16. in lib 50 ho.
Gregor lib. dia. 4. ca. 7.
Ambro. in cap. 12. Luc lib. 7.
Cyp. li. 4. epist. 2. & li. de laude martyrij.

Philipp. 2. Apoca 5.

& solos martyres eius doloris expertes esse declarasse. Iam illa Apostoli verba: vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorũ. Et illa rursus ex Apocalypsi: Quòd nemo inuẽtus est, nec in cœlo, nec in terra, nec subtus terram, qui dignus esset aperire librum: nunquid non apertè purgatoriũ indicant? Cui enim dubium esse potest, qui subtus terram in gehenna sunt, eos in Iesu nomine genua non flectere, quem iugiter potius blasphemant? Sed nec aperiẽdi libri vlla de eis est probabilitas, vt non de alijs intelligi locus hîc posit rectiùs, quàm de ijs quorũ in purgatorio delicta expiantur. Sed et ex

1. Macha. 12

illo Machabæorum libri loco: Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur: rectè colligi potest, esse quędam abdita receptacula, in quibus eorum animę detinentur, qui cum signo fidei in cõfessione Christi nominis ex hac vita decesserunt. Nam pro his qui sunt in cœlo nihil attinet Deum precari, qui cùm summa beatitudine perfruantur, gratię potiùs agendæ sunt Deo, qui tantę beatitudinis eos participes facere dignatus est, quàm, vt orare pro illis necesse sit. Iniuriam facit Martyri, dicit Augustinus, qui pro illo orat. Qui verò sunt ignis ęterni supplicijs destinati, pro eis superuacanea est omnis oratio. Nam in inferno nulla est redemptio. Si itaque salubris est cogitatio pro defunctis exorare, neque necesse est orare pro ijs, qui sunt in cœlo, quò nulli patet aditus, nisi prius omni peccati reatu sit solutus, superuacaneum autem sit pro ijs orare, qui sunt in gehenna, quid restat aliud nisi tertiũ esse locũ aliquem, in quo pœna

Ho. 17. de verbis Apostoli.

quadam

quadam temporaria purgentur ij, qui non satis purgati ex hac vita migrauerũt? Legimus in Genesi, flammeum gladium atque versatilem ante Paradisum esse collocatũ. Quid autem sibi vult flammeus iste gladius? nisi quód quicunque deinceps admittendi sunt, illos transire per examinatorium ignem oporteat, sicut Ambrosius, & eum sequutus Rupertus, locum hunc interpretãtur. Scribit Gregorius Nissenus de gladio hoc, quod non semper ingredientibus, ex aduerso eum stantem scriptura demonstrat: verumetiam verti fingit, vt indignis quidem aduersus appareat, dignis verò versus à tergo existat, expeditum eius aditum patefaciens ad vitam, intra quã illi fiducia certaminum, illæsi flammam transgressi penetrarunt, qua etiã nos interpidè superata, intra Paradisum perueniamus per illorum intercessionem confirmati ad bonam Confessionem Domini nostri IESV CHRISTI. Quem secutus Ambrosius, plura genera baptismatum enumerat. Est etiam baptismum, inquit, in Paradisi vestibulo, quod antea non erat, sed posteaquam peccator exclusus est, cœpit esse: Romphea ignea, quam posuit Deus, quæ antè non erat quando peccatum non fuit: culpa cœpit, & baptismum cœpit, quo purificentur, qui in Paradisum redire cupiebant, vt regressi dicerent: Transiuimus per ignem & aquam. Hîc per aquam, illic per ignem: Per aquam, vt abluantur peccata: per ignem, vt exurantur. Et paucis interiectis: Et si aliquis vt Petrus sit, vt Ioannes, baptizatur hoc igni: Veniet ergo Baptista magnus, mouebit Rompheam versatilem, dicet his qui à dextris sunt,

Genes. 4. Gladius flãmeus & versatilis quid sit prolirè exponitur.

Ambro. in Psal. 118. serm. 20. Rupe. li ca. 38. in Gene. Oratio. 2. in 40. Martyres.

In Psal. 111. serm. 3.

CAP. XLVIII. non habentibus grauia peccata: Intrare qui præsumitis, qui ignem non timetis. Et aliquanto
Serm. 10. pòst in eundem Psalm. scribens: Omnes oportet per ignem probari, quicunque ad Paradisum redire desiderant. Non enim otiosè scriptum est: Quod eiectus Adam & Eua de Paradisi sede, posuit Deus in exitu Paradisi gladiũ igneum versatilem. Omnes oportet transire per flammas: Siue ille Ioannes Euangelistia sit, quẽ ita dilexit Dominus, vt de eo diceret ad Petrum: Sic eũ volo manere, quid ad te, tu me sequere. De morte eius aliqui dubitauerunt, de transitu per ignẽ non possumus dubitare, quia in Paradiso est, nec separatur à Christo: Siue ille sit Petrus qui claues accepit regni cœlorum, qui supra mare ambulauit oportet dicat: Transiuimus per ignem & aquá, induxisti nos in refrigerium. Sed Ioanni citò versabitur igneus gladius, quia non inuenitur in eo iniquitas, quem dilexit æquitas. Sed si quid in eo fuit humani vitij, charitas diuina decoxit. Alæ enim eius, sicut alæ ignis. Qui habuerit hîc charitatis ignem, illic ignem gladij timere non poterit. Ipsi Petro, qui mortem suam toties pro Christo obtulit, dicet: Transi, recumbe, sed ille dicit, igne nos examinabit, sicut examinatur argentum. Etenim in quo aqua multa excludere non potuit charitatem, quomodo eam ignis excludet? Sed ille examinabitur vt argentum, ego examinabor vt plumbum, donec plumbum tabescat, ardebo, si nihil argenti in me inuentum fuerit, heu me, in vltima inferni detrudar, aut vt stipula totus exurar.

Quod si scripturis etiá probari purgatoriũ nó posset, cûm tamen vnanimes, vno ore sancti Do-

ctores omnes à Christo nato ad hæc vſque nostra tempora, vel pœnarum ignis purgatorij, vel orationum & ſacrificiorum pro defunctis meminerint, cùm plerique eorum, nominatim verò Auguſtinus & Ioãnes Damaſcenus, etiam libros de cura pro mortuis gerẽda conſcripſerint, quis eſt, qui dubitare queat, Apoſtolicam hanc eſſe traditionem, quæ tanto omnium conſenſu, tot ſeculis in Eccleſia ſemper fuit obſeruata? Cui qui contradixit Aërius ante mille ducentos annos, pro hæretico habitus eſt, quòd ſuperuacaneas eſſe diceret orationes & oblationes pro defunctis, ſicut apud Philaſtrium, Epiphanium, Auguſtinum & Ioannem Damaſcenum legimus. Ante quadringẽtos etiam annos fuerunt Henriciani quidam & Petrobruſiani: qui cûm ad eundem lapidem offendiſſent, per Petrum Cluniacenſem, & Bernardum Abbatem Clareuallenſem confutati ſunt. Libet autẽ vnicũ hîc Auguſtini locum abſcribere: Hi qui temporalibus pœnis, inquit, digna geſſerunt, de quibus Apoſtolus dicit: Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: per fluuium igneum, de quo propheticus ſermo cõmemorat: Et fluuius igneus currebat ante eũ: per fluuium igneum, & vada feruentibus globis horrenda tranſibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranſeundi mora: Quantum exegerit culpa, tantùm ſibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis diſciplina: Et quãtum ſtulta iniquitas ſuggeſſerit, tantũ ſapiens pœna deſeuiet. Et quia ſermo diuinus quodá loco æneæ ollæ comparat, dicens: Pone ollá ſuper

Aërierror.

In lib. de hęreſibus.

Lib. 50. homiliarum, hom. 16.

prunas vacuam, donec incalescat æs eius, & stagnum eius defluat: illic sermones ociosi, & cogitationes iniquæ vel sordidæ: illic multitudo ieiuium peccatorum, quæ puritatem nobilis naturæ infecerant, exudabunt: illic stagnum vel plúbum diuersarum pasionum, quæ aurum diuinæ imaginis adulterauerant, consumentur. Quæ omnia hic ab anima separari per eleemosynas & lachrymas compendiosa transactione potuissent: Quæ eadem ad verbum ferè reperiuntur apud Eusebium Emissenum. Qua de re qui volet plura legere, poterit apud Lactantium lib. 7. institutionum cap. 21. Prudentium in Hamartigenia, Hieronynum cap. 20. in fine commentariorum in Esaiam. Et Gregorium Nissenum in disputatione de anima & resurrectione cum sorore Macrina: Nam nobis hoc loco propositum non est, hoc argumenti genus tractare. Obiter tátum illud significandum esse duximus: Si volumus pœnas effugere temporatias, vel in hoc, vel in futuro seculo, pro peccatis nostris nobis infligendas, opus esse, vt ipsi nos iudicemus, vt ipsi supplicium de nobis sumamus, vt per ieiunium, orationem, & eleemosinam peccata nostra expiantes, Deum nobis placatum reddamus, vt cú ipsi nobis non pepercerimus, pareat ille nobis, atque à pœnis, quas longè grauiores eramus cómeriti, nos liberet.

Hom. 3. Epiphan.

Satisfactio tollitur indulgentia Indulgētiarum vis.

Atque hæc est satisfactionis ratio, quæ inter partes siue actus pœnitentiæ tertio loco numeratur, quæ tollitur tamen nonnunquam per indulgentias, quæ & ipsæ valent ad peccatorum remissionem. Quo magis autem intelligi posit, quæ

quæ sit indulgentiarum vis, sic accipi rem oportet. Dominus noster Iesus Christus, sicut ab Augustino traditum legimus, vnus est homo cum capite & corpore suo, saluator corporis & membrorum corporis, duo in carne vna, & in voce vna, & in passione vna, & cùm transierit iniquitas in requie vna. Passiones itaque Christi non in solo Christo, imò passiones Christi, non nisi in Christo. Si enim Christum intelligas caput & corpus, passiones Christi non nisi in Christo. Si autem Christum intelligas caput tantum, passiones Christi nõ in solo Christo. Si enim passiones Christi in solo Christo, siue in solo capite, vnde dicit quoddam membrum eius Paulus Apostolus, vt suppleam, quę desunt passionum Christi in carne mea? Nunquid aliquid passionum deerat in Christo capite? an non passus est, quicquid pati debuit? Nónne ipse dixit: Consummatũ est? Quibus verbis significauit iam de mẽsura passionum suarum nihil deesse, quia omnia, quę dicta de se fuerant, completa essent. Nihil ergo deerat passionibus Christi, quatenus caput est, sed restabant adhuc, & restant Christi passiones in corpore, in eo corpore, de quo dixit alibi Paul. Vos estis corpus Christi, & membra de mẽbro. In huius ergo corporis membris, hoc est, in pijs hominibus, qui tanquam caput semel passus est, passus est sępè, & patitur Christus. Nam vnusquisque piorum pro modulo suo exoluit, quod debet, & pro posse virium suarum quasi canonem passionum infert, quarum non erit finis, nisi cùm seculum finitum fuerit. Sic patiebatur Christus à Saulo, quãdo dixit illi: Saule, Saule, quid me per-

August. in Psal. 61. & 86.

Christi duplex acceptio.

Colos. 1.

Ioan. 19.

Christi passiones in corpore cõplentur.

1 Cori. 12.

Actor. 9.

CAP. XLVIII.

sequeris? Membra persequebatur, & tamen se in membris suis pati Christus interpretabatur. Quo modo solet lingua dicere calcato pede, calcas me: Linguã nullus tetigit: compassione clamat, non attritione: Ita Christus, si quis membro suo faciat iniuriam, si quis illud persequatur sibi fieri quicquid illi fit, imputat. Quam verò verborũ illorum interpretationem adfert Augustinus, eãdem & Petrus Lombardus & Anselmus, & alij multi ex recentioribus sequuntur. Libet autem D. Thomæ verba adscribere: Hæc verba secundũ superficiem, malũ possent habere intellectũ, scilicet, quod Christi passio nõ esset sufficiens ad redemptionem multorum mundorum. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Sic intelligendum est, quod Christus & Ecclesia est vna persona mystica, cuius caput est Christus, corpus omnes iusti. Quilibet autem iustus est quasi membrum huius capitis, & mẽbra de membro. Deus autem ordinauit in sua prædestinatione quantum meritorum debet esse per totam Ecclesiam, tam in capite quàm in membris, sicut & prædestinauit numerũ electorum, & inter hæc merita prçcipuê sunt passiones Sãctorũ, Christi scilicet, capitis merita sunt infinita, quilibet verò Sãctorũ, exhibet aliqua merita secundũ mensuram suam. Et ideò dicit, Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, id est, totius Ecclesiæ, cuius caput est Christus: adimpleo, id est, addo mẽsuram suam, & hoc in carne mea, id est, ipse patiens. Hanc qui capitis cum corpore coniunctionem intelligit, facilè perspicere potest, quæ sint Christi capitis, quæ sint corporis & membrorũ eius merita.

1. Cor. 12.

rita. Nam ſicut viuit Chriſtus in membris ſuis, ita patitur in membris ſuis, ita meretur in membris ſuis, ita ſatisfacit in membris ſuis. Hoc eſt quod dicit Paulus, adimplere ſe quæ deſunt Chriſti paſsionum in carne ſua. Non quod congeries Chriſti paſsionum, quas tanquam caput pertulit, non fuerit ſufficiens ad exolutionem pœnarum, quæ totius Eccleſiæ peccatis debebantur, ſed quòd multa pars paſsionum eius adhuc corpori eius, quę eſt Eccleſia, deeſt, priuſquam perſequutionum Chriſti ſit finis, quia vſque in finem ſeculi patitur Chriſtus in ſuis membris.

CAP. XLVIII.

Chriſti paſſiones adimplere.

Hinc colligere licet, quòd meritum paſsionis & mortis Chriſti, ac ſanctorũ eius, in quibus patitur, & patietur Chriſtus vſque ad conſummationẽ ſeculi, multò fuerit & ſit abũdantius, quàm fuerint & ſint, & eſſe poſsint omnia totius orbis flagitia, ad illa abluenda, pro quibus vel vna gutta ſanguinis ſui ſatisfacere poterat. Nam ſi potuit dicere beatus Iob: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quam patior in ſtatera: quaſi arena maris grauior hæc appareret: certè multò rectius de Chriſto dici poteſt, quòd calamitas, quam pertulit iuſtus pro iniuſtis, multò grauior eſt, ſi in ſtatera appendatur, quàm ſint omnia peccata in vnum collecta, non vnius, verumetiam, ſi dici poſsit, multorum mũdorum, pro quibus eam ſuſtinere dignatus eſt: meritum vt illius infinitis partibus omnes iniquitates & ſcelera totius orbis ſuperare videatur. Ex hac itaque ſuperabundantia meritorum & ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum eius, hoc eſt, capitis & corporis, pendet & conſtat

Meritum paſsionis ac mortis Chriſti & ſanctorum eius ſuperat multò omnia flagitia totius orbis.

indulgentiarum thesaurus: cuius dispensatio cũ ad alios Episcopos, tum ad summum Pontificem præcipuè pertinet, qui totius Ecclesię sub Christo eapite, caput est : cui Christus ipse peculiariter claues regni cœlorum commisit. Hoc est quod dicit Apostolus: Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei. Et iterũ: Dispensatio mihi credita est. Et rursus alio loco: Cui donastis aliquid, & ego. Nã & ego qđ donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Effectus ergo siue fructus indulgentiarum hic est, quòd per eas illius, quę fit per opera pœnitentię, & per Sacerdotem alicui in Sacramento pœnitentię iniungitur & pręcipitur, satisfactionis fit remissio siue condonatio. Quoniam verò per iniunctam satisfactionem, quam verè pœnitẽs exequitur, soluitur & aufertur pœna temporalis, quæ peccato, quod patratum est, ex iustitia diuina debetur: consequens est per indulgentias veluti satisfactorias pœnas (tantùm enim valent, modò dignè ac rectè administrentur & acquirantur) tantũdem remitti pœnę temporalis apud iustitiam diuinam, quantum apud eam ipsę, quas aliquis accipit, valẽt indulgentię.

Matt. 16. 1. Cori. 4. 1. Corin. 9. 2. Corin. 2. Indulgentiarũ fructus & effectus.

Ac ne cui nouum videatur, quòd etiam Sanctorum passiones & merita valere dicimus ad remissionem peccatorum, libet hîc abscribere, quid ea de re vetutissimus & idem doctissimus vir senserit Origenes. Quod Dominus noster Iesus Christus venerit, vt tolleret peccatum mundi, & morte sua peccata nostra deleret, nullis qui Christo credit, ignorat. Quomodo autem & filij eius auferant peccata Sanctorũ, id est, Apo-

Sanctorum merita, ad remissionẽ peccatorũ valent, ex scripturis probatur. Orig ho. 10 in Num.

Apostoli & Martyres, si poterimus ex scripturis diuinis probare tentabimus. Audi primùm Paulum dicentem: Libenter enim, inquit, expendá & expendar pro animabus vestris. Et in alio loco: Ego enim iam immolor, & tempus regressionis siue resolutionis meæ instat. Pro his ergò quibus scribebat, expendi se & immolari dicit Apostolus. Hostia autem cùm immolatur, ad hoc immolatur, vt eorum pro quibus iugulatur, peccata purgentur. De Martyribus autem scribit Ioannes Apostolus in Apocalypsi: Quia animæ eorum, qui iugulati sunt propter nomen Domini Iesu, adsistant altari: qui autem assistit altari, ostenditur fungi Sacerdotis officio. Sacerdotis autem officium est, pro populi supplicari peccatis. Et in eodem libro: Vide, inquit, ne fortè sicut Dominus & Saluator noster quasi agnus ad occisionem ductus, & in sacrificiũ altaris oblatus, peccatorum remissionem vniuerso præstitit mundo: ita fortassis cæterorum sanctorum ac iustorũ sanguis fusus est, ad expiandum pro parte aliqua populum. Ac interiectis nonnullis: posteaquàm docuit, quòd etiam Paulus hostiam se obtulerit iugulandam, similiter & alij sancti: Sed in his omnibus, inquit, vnus est agnus, qui totius mundi potuit auferre peccatum: & ideò cessauerunt cæteræ hostiæ, quia talis hæc fuit hostia, vt vna sola sufficeret pro totius mundi salute. Cæteri enim precibus peccata, hic solus potestate dimisit. Dicebat enim: Fili remissa sunt tibi peccata tua. Non est veritus dicere Ioannes Chrysostomus, vel quisquis fuit auctor operis imperfecti in Matthæum: Sancti quoque occisi sunt pro salute eius-

2. Cor. 12.

2. Tim. 4.

Hom. 24. in Num.

Sacerdotis officiũ est in altari pro populi peccatis supplicare.

Hom. 41.

eiuſdem populi, quemadmodum docet nos Apoſtolus, dicens: Ego autem impendar, & ſuperimpendar pro animabus veſtris. Item alibi: Ego enim iam delibor. Hominis libatio alicui pro aliquo offertur. Deo ergo immolandus erat Paulus pro populo, quem docebat. Et quoniam mors Prophetarum ſuſtentabat quidem ex parte ſalutem humanam, non tamen plenè ſaluare poterat totum mundum, ideò nouiſsimè immolatus eſt agnus, qui totius mundi reatum innocentia ſua detergeret. Propterea & in diebus Scœnopegię, quæ interpretatur fixio tabernaculi, diuerſæ hoſtiæ occidebantur in figura Sanctorum. Nouiſsimè autem occidebatur & agnus. Si ergò agnū illic occiſum intelligimus figuram Chriſti, conſequenter & cæteras hoſtias intelligimus præcedentium Sanctorum occiſiones. Sed & Chriſtus de figurata Sanctorum ſuorum immolatione dicebat: Holocauſta medullata offeram tibi cū arietibus, & incenſo: offeram tibi boues cum hircis. Nec enim Chriſtus aliquādo huiuſmodi animalia obtulit Patri. Obtulit autem rationabiles arietes, id eſt, Principes omnium Chriſtianorū: obtulit boues rationales, terram colentes: obtulit etiam hircos ex Gentibus, qui pro nomine Chriſti ſunt paſsi. Hæc autem diximus, vt oſtēdamus, tauros & ſaginata occiſa, intelligi debere ſanctos occiſos. Omnes ergò Prophetæ & Chriſtus ideò occiſi ſunt, vt hoc ſpirituale tabernaculum firmiter figeretur. Non dubitauit Ambroſius ita parentes alloqui: Audiſtis, parentes, quibus erudire diſciplinis filias debeatis, vt habere poſsitis quarum meritis veſtra delicta redimantur. Virgo Dei donum

De Virginibus lib. 3.

num est, munus parentum, Sacerdotium castitatis. Virgo matris hostia est, cuius quotidiano sacrificio vis diuina placatur. Hic Ambrosius meritis virginum parentum, delicta redimi testatur: & virginem vocat matris hostiam, cuius quotidiano sacrificio vis diuina placatur. De Stephano narrat Gregorius Nissenus, quod hic tanquã Sacerdos quidem iuxta legem spiritualem, purã hostiam immolans, non alicuius, sed suum admouens corpus, & loco libaminis sanguinẽ spargens, per sese Deum, quem in cœlestibus aditis cernebat, delinquentibus placabat. Hic Gregorius sui corporis & sanguinis sacrificio Stephanum placasse Deum delinquentibus narrat. Gregorius quoque Nazianzenus, in eo sermone quo Cyprianum laudat, posteaquâm indicauit, quem nobis fructum attulerunt Christi passiones, qui in crucem ascendit, & nos eò secum deduxit, vt peccatum in ea nostrum affigeret, de serpente triumpharet, lignum sanctificaret, Adam denuò saluum faceret, imaginem quæ ruinam minabatur, reuocaret, ac restauraret: inter hęc tanta ac talia, non minorem ex martyribus quoque fructum accepisse docet, quos vocat holocausta rationabilia, sacrificia perfecta, oblatiões acceptas, malitiæ expulsionem, ἁμαρτήας κατακλησμον καὶ κοσμȣ̃ καθαρσιον, hoc est, peccati submersionem, & mundi expurgationem. Num autem his verbis Gregorius, non eadem illa Martyribus alijs, quæ CHRISTO, quem primum Martyrem vocat, tribuit? Quid enim amplius & magnificentiùs de illis prædicari potuit, quàm quòd eos non solùm holocausta

In serm. de S. Stephano.

Orat. 10 in Cyprianũ.

rationabilia, sacrificia perfecta, oblationes acceptas, verùm & peccati submersionem, & mundi expurgationem esse dicit? An hæc solius Christi propria non sunt? An agnus ille qui tollit peccata mundi, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mũdi, qui proiecit in profundum maris omnia peccata nostra, an agnus ille solus Christus non est? An alium Gregorius, præter Christũ proposuit nobis propitiatorẽ in sanguine suo? Scilicet nõ sufficit Christi sanguis, ad nos à peccatis nostris expiandos, nisi Martyrum sanguis quoque accederet: cui peccati submersioné, cui mundi Gregorius tribuit expurgationem? Sed non fuit adeò rudis Gregorius, quem non sine causa Græci Theologum vocant, vt nesciret Christum esse, qui lauit nos à peccatis in sanguine suo, nec tam vel ab omni mente desertus, vel à pietate remotus, vt quæ soli Christo gloria debetur, eam in homines translatam vellet. Verùm & hoc intereà non ignorabat, quod etiá in Martyrum sanguine, non mundabat nisi sanguis filij Dei, sanguis agni illius immaculati, in quo suas quoque stolas, hoc est, virtutum suarum indumenta lauerunt, & dealbauerunt etiam ipsi sancti Martyres: vt & peccati submersio, & mundi expurgatio non tribuatur nisi Christi sanguini. Ille est qui lauat, ille est qui dealbat in sanguine, non eo tantùm quem ipse caput nostrum fudit, ab impijs flagellatus, & in crucem actus, verùm in eo quem fudit in suis membris, in suis sanctis Martyribus, quorum pasiones, Christi fuerunt pasiones: Christi sanguis in Martyrum

sanguine

sanguine fundebatur. Quod etiam indicat in Hieremiam scribens Origenes, cùm dicit: Si cõsideres Martyres vbique condemnatos, & de singulis Ecclesijs exhibitos ad tribunal, videbis quomodo per singulos Martyres Iesus condemnetur. Et paulò pòst: Si condemnatur etiã Christianus, pro hoc tantùm quòd Christianus est, Christus est qui condemnatur. Cyprianus: Dominus luctatur in nobis ipse, congreditur ipse in certamine agonis nostri, & coronat pariter & coronatur. Et alio loco: Cùm caput viri Christus sit, & caput Christi Deus, qui caput laniabat in martyre, Deum & Christum persequebatur in capite. Et iterum alio loco: Hoc solùm secùm ipse cõuoluens, quòd in illa crudelitate carnificũ, plus pro quo patitur Christus, quàm ipse patiatur. Scribit Ambrosius, quòd cùm Petrus egressus fuisset Romam propter persecutionem, videt in porta sibi Christum occurrere, vrbemque ingredi: cui dixit, Domine, quò vadis? Respondit Christus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem responsum id pertinere. Christus enim non poterat iterum crucifigi. Intellexit igitur, inquit, Petrus, quòd iterùm Christus crucifigendus esset in seruulo. Leo quoque Pontifex: Passio, inquit, Domini, vsque ad finẽ producitur mundi, & sicut in sanctis suis ipse honoratur, ipse diligitur, & in pauperibus ipse pascitur, ipse vestitur: ita in omnibus qui pro iustitia aduersa tollerant, ipse compatitur. Et successor eius Gregorius Pontifex: Si caput, inquit, nostrũ, tormẽta nostra non tãgerent, nequaquã pro afflictis membris persecutori suo etiam de cœlo clamaret:

Hom. 11.

Lib. 2. ep. 6

De exhortat. martyrij ca. 11.

De laude martyrij.

Lib. 5. epistolarum in oratione de Basilicis tradendis.

Sermo 19. de passione Domine.

clamaret: Saule, Saule, quid me persequeris? si cruciatus nostri eius pœnæ non essent, conuersus, afflictusque Paulus minimè diceret: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. Extat apud Eusebium scriptum quoddam seruorum Christi, qui Lugdunum & Viennam incoluerunt, vbi de quodam, cui Saulus erat nomen, scribentes: In quo Christus, aiunt, patiens magnam consecutus est gloriam. Sic Theophylactus quoque Pauli locum illum explicans: Abundant passiones Christi in nobis. Non simpliciter dixit, inquit, passiones, siue afflictiones, sed Christi: CHRISTI, inquit, passiões sunt, quas hîc nos patimur, nosque efficimur participes afflictionũ ipsius. Sic Simon quoq; de Cassia scribit: Quòd omnis passio, quam propter Christum tollerat Ecclesia Christi, Christi est. Nam omne quod quis propter alium inuitè aut voluntariè patitur, eius esse dicitur, pro quo tolleratur. Nec meritũ habet in eo, quòd Ecclesia multa in martyribus perpessa est à tyrannis, aut quod sibi voluntariè in confessionibus intulit. Sed pro eo quod pro Christo sustinuit, & sibi pro Christo ad captandum regnum cœlorum violentiam fecit. Ac per hoc omne bonum, quod pro Christo, aut patiendo, aut aliter agitur, Christi est, & agẽtis à gratia Christi, qua sibi tribuitur, & vt agatur, ipse gratiam tribuit, & precium iustum in retributione præmiorum per misericordiam suam nostris actionibus æqua lance iustitia posuit, nec alicuius æstimationis essent, nisi suis actionibus sociaret, vt communicatio actionum Christi cum nostris, salutarem effectum

tribu

Ecclesi. hist. lib. 5. cap. 1

In 1. Cor. 2

tribuat operibus nostris. Agentis autem est, quia libera voluntate id, quod placitum est DEI nouit, exequitur. Libera enim voluntas agendi, nostra facit esse quę facimus. Ac rectè quidem isti passiones piorum pro Christo, CHRISTI vocant passiones. Sic enim ipse dixit Christus: Quicquid fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Itaque Christi sanguis in eo quem fudit, ipse caput nostrum in suo corpore, & in eo sanguine quem fuderunr ipsius membra S. Martyres lauit, & dealbauit stolas, & ipsorum Martyrum & nostras. Ille sanguis, remissionem peccatorum & illis, & nobis meruit. Ille sanguis, & illos, & nos dignos fecit in partem sortis Sanctorum, vt conglorificemur: si tamen compassi fuerimus. Tolle sanguinem hunc à sanguine Martyrum, nil nobis profuerit sanguis Martyrum. Audeo dicere, quòd citiùs nos inquinauerit, quàm lauerit. Omnis vt iustitia nostra (libet enim Ambrosij verbis vti) sanguis CHRISTI sit. Omnia vt merita nostra, Christi sanguinis merita sunt. Siquidem caput, & corpus vnus est Christus, vt si quæ sunt virtutes nostræ, nihil aliud, quàm iustitia meritorum sanguinis Christi fulgeat in illis. Quam etiam ob causam, cùm Christi fideles persequeretur Saulus. Non dixit Christus: Saule, Saule, cur persequeris membra mea: Sed cur me persequeris? vt se cum suis membris vnum esse Christum, se persecutionem in illis pati, suum sanguinem in illorũ sanguine fundi demonstraret. Detrahere itaque meritis sanctorũ, nihil aliud est, quàm detrahere meritis Christi. Christus est enim qui viuit in illis: Ambro. in psal. 118. ser 20. vers. 3.

Christus est qui patitur in illis: Christus est qui meretur in illis: cuius fuso pretioso sanguine fit, vt illorum quoque fusus pro Christo sanguis, valeat nobis ad remissionem peccatorum, quã-uis hæc remissio non per alium detur, quàm per CHRISTVM. Hoc est, quod etiam à Hieronymo scriptum legimus. Quod aũt scriptum est: Et sanguis Iesu filij eius mundat nos ab omni peccato, tam in confessione baptismatis, quàm in clementia pœnitudinis accipiendum est. Quibus verbis abundè docet, quòd in operibus nõstris satisfactorijs, quã vocare videtur clementiam pœnitudinis, non mundat nisi sanguis Christi.

Lib. 2. cõt. Pelagianũ.

Sed hæc obiter de sanctorum meritis, quę miro quodam consensu semper fuerunt ab omnibus & doctrina & pietate viris præstantibus, omnibus seculis in Ecclesia celebrata, deque pœnitẽsia & eius partibus dicta sufficiant. Nunc de Sacramento extremæ vnctionis dicendum nobis restat.

De Sacramento extremæ Vnctionis.

CAPVT XLIX.

MEdiator Dei & hominum, qui cùm venisset saluum facere quod perierat, dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, non solùm Iesus, verùmetiam Christus vocari voluit. At illud quidẽ nomen inde sortitus est, Matthęo etiam Euangelista teste, quòd ipse saluum factu rus esset populum à peccatis eorum. Neque enim est nomen aliud sub cœlo datũm hominibus, in quo nos fieri saluos oporteat, præter nomen Iesu. Christus verò ex eo appellatus est, quòd cùm regia

1. Tim. 2.
Lucæ 19.
Iesus.
Matth 1.
Act. 4.

regia simul & sacerdotali dignitate fungeretur, vnctus erat non ab hominibus, verùm ab ipso Deo: non confecto oleo, sed diuino spiritu. Sic enim dicit de eo Propheta: Spiritus Domini vnxit me. Neque verò propterea tantùm Christus nominari voluit, quòd vnctus ipse, verùmetiam quòd vnctionis gratiam in alios diffusurus esset. Quod pluribus etiam prosequitur Theodoritus, psalmum vigesimum sextum enarrans.

Christus dicitur, quod spiritu sancto vnctus sit, & in alios vnctiõis suæ gratiã diffundat.

Esaiæ 61.

Legimus Dauid Regem tribus vicibus vnctũ esse. Primùm in domo Patris sui. Hæc vnctio significabat illam, quæ fit in baptismo, quæ & ipsa signum est, futuros nos regni illius participes quod expectamus, regni sempiterni, regni cuius non erit finis, regni quod parauit nobis Deus à constitutione mundi. Secundò vnctus est in Hebron, vt regnaret super domum Iuda, post quam vnctionem mala & aduersa multa passus est. Hæc significabat vnctionem in sacramento confirmationis, per quam nobis confertur Spiritus sanctus ad resistendum diaboli tentationibus, qui nos per omne vitæ nostræ tempus grauiter oppugnare nunquam intermittit, nihil vt aliud sit vita hominis super terram, quàm militia. Tertiò iterùm vnctus est in Regem super omnem Israël. Post hanc vnctionem in pace regnauit. Hæc significabat vnctionẽ istam extremam, de qua nobis nũc sermo est. Post hãc enim superatis hostibus, diuino beneficio nobis datur, vt in regno illo, ad quod in baptismo inuncti sumus & inaugurati, pace fruamur sempiterna.

Vnctio triplex.

Dauid rex ter vnctus, & quid designet.

1. Reg. 16.

Vnctio duplex.

Lucæ 1.

2. Regum 2

Vnctio confirmatiõis.

Iob. 7.

Quemadmodum autem baptismus est intrantium, sic hoc extremæ vnctionis sacramentum est,

2. Regum 5

Vnctio extrema.

est ex hac vita mortali exeuntium. Nam cùm calcaneo nostro serpens callidissimus insidietur maximè, neque vllo alio tempore nos oppugnet grauius, quàm cùm ex hac vita migrandum est, quod eam etiam ob causam agon vocatur, quòd tum pugna validissima, tum certamen instat grauissimum, noluit Christus in extremo periculo nostro, sua nos ope destitutos esse, verùm sacramentum hoc extremæ vnctionis instituit, per quod non solùm ad sustinendos, verùmetiā ad propellendos dęmonis impetus firmiores efficeremur. Quamobrem sicut pœnitentia ad iustitiam, sic hoc extremæ vnctionis sacramentū ad fortitudinem refertur, quòd in eo & animæ & corporis robur nobis confertur. Nam vtriusque morbus propulsatur, animę cùm peccata remittuntur, quibus nulli possunt esse morbi grauiores: corporis cùm alleuiatur homo: quod tamen non semper euenit. Rectè igitur inter sacramenta hoc quoque extremæ vnctionis numeratur. Est enim sacræ rei signum efficax: est visibile signum inuisibilis gratiæ, nimirum peccatorum remissionis, quę confertur in hoc sacramēto: cuius principalis iste fructus est, vt auferatur peccatum eius, qui sacro oleo inungitur: Secundarius autem est corporis quoque sanitas. Legimus apud Marcū, quòd exeuntes discipuli prædicabant, vt pœnitentiam agerent, & dęmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & sanabantur. Quem locum explicans Beda, adducto Iacobi quoque ea de re testimonio: Vnde patet, inquit, ab ipsis Apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, vt energumeni

Agon mortis vnde dictus.

Vnctionis extremæ effectus duplex.

Esaiæ 27.

Marci 6.

Vnguntūr energumeni & ægroti.

meni, vel alij quilibet ægroti vngantur oleo, Põtificali benedictione consecrato. Theophylactus quoque locum eundem enarrans: Quòd vnxerant, inquit, oleo Apostoli, solus Marcus narrat. Quod & frater Domini Iacobus in Catholica epistola dicit: Infirmatur quis inter vos, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super illum, vngentes eum oleo. Est igitur oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significatque Dei misericordiam, per quã à labore liberamur, & lucem ac gaudium, ac hilaritatem spiritualem accipimus. Expressius autem Iacobus effectum huius sacramenti demonstrat, cuius hæc verba sunt: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orẽt super eũ, vngentes eũ oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmũ, & alleuiabit eũ Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Ex quibus Iacobi verbis discimus, nihil extremę vnctioni deesse, quod ad sacramẽti rationẽ pertinet. Est enim elemẽtũ siue signũ visibile, quod materiæ locũ obtinet, oleũ Põtificali benedictiõe cõsecratũ, valdè accõmodatũ ad demõstrandũ id, quod perspicitur in hoc sacramẽto. Quod enim olei natura prę se fert, hoc in huius sacramẽti dispẽsatiõe in homine ægroto, diuina virtute per fidei efficaciã efficitur. Nã sicut oleũ cõducit ad labores, & lucis fomentũ, & hilaritatẽ: ita extrema vnctio cõducit ad liberandũ hominem à labore corporis, ex morbo, & animæ, ex peccatis cõtracto, lucẽq;, gaudiũ, & spiritualẽ hilaritatẽ cõfert, modò fides ęgrotãtis accedat. Ad hoc olei elemẽtum, cûm accedit verbũ, fit sacramentum: Verbũ

Iacob. 5.

Oleũ quid confert.

Infirmatur quis in vobis explicatur.

Vnctionis extremæ materia.

autem est oratio fidei, quando Presbyter vngés dicit: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, adiunctis pijs & succinctis precationibus, ab Ambrosio & Gregorio compositis, vt quicquid illicito visu, auditu, cæterisq; sensibus ægrotus deliquit, per huius olei vnctionem expietur, cum imprecatione pacis. Atque hæc est gratia, quæ confertur accedente verbo ad elementum, expiatio, remissioque peccatorum. Qui verò secundarius est effectus huius sacramenti, eum quod non semper ægrotus consequitur, vel ideô fit, quòd animæ non semper expedit, vel quòd oratio nō ex firma fide proficiscitur. Vbi enim fides magna est & ardens, facilè quiduis à Deo impetrat: vbi verò modica fides est aut nulla, nihil obtinet. Legimus quòd in sua patria Christus nullam potuit facere virtutem, propter incredulitatem eorū. Quamobrem non quęuis oratio, sed fidei oratio, quando quis orat in fide, nihil hæsitans, ea demûm quiduis obtinet. Vbi ergò est oratio fidei, modò ne quid ea res ægrotantis animæ saluti officiat, nihil dubitandum est, quin corporis quoq; sanitatem per vnctionem hanc sit adepturus. Scribit Sulpitius Seuerus in vita sancti Martini, quòd oleo sanctificato puellam quandam dira paralysis ægritudine correptam, vt iam nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur, sanitati restituit. Commemorat Ruffinus quoque non dissimilia de discipulis Antonij, quòd multos infirmos oleo perunctos curabant. Et de Beniamin Zozomenus. Meminit huis sacramenti Chrysostomus, vbi tractat de sacerdotio. Meminerunt Hieronymus quoque ad Rusticum scribés,

Quare non semper post vnctionem conualescit ægrotus.

Fidei oratio efficax.

Matth. 13.

Iaco. 1.

Sulp. ca. 21

Ruffi. li. 2. ca. 4 Eccle. hist.

Chrys. li. 3.

bens, & Augustinus in locis aliquot, & eius Synchronus Innocentius epist. prima, quá scripsit ad Decentium cap. octauo, vbi inter cætera scribit: Pœnitentibus istud fundi nō potest, quia genus est sacramēti. Nā quibus reliqua sacramēta negātur, quomodo genus vnū putatur posse concedi? Sed iam ad Sacramentum Ordinis accedamus.

CAP. L
Aug. de visitat. infir. li. 2. c 4. & de rectitudine Cathol. cōuersatiōis.

De Sacramento Ordinis.

CAPVT L.

CVm quæ sunt, â Deo ordinata sint, non alibi magis requiri videtur, vt sint ordinata omnia, quàm in Ecclesia: quam à Deo esse, dubium non est. Ipse enim Deus & Dn̄s noster Iesus Christus collegit eam, & ędificauit sanguine suo, qui propterea mori dignatus est, vt filios Israël, qui erant dispersi, congregaret in vnum, vt esset vnus Pastor, & vnum ouile. Quamobrem rectè in Canticis castrorum acies ordinata vocari legitur: Neque alia magis re est aduersarijs potestatibus terribilis, quàm eo ipso, quòd est ordinata. Est igitur ordo cum primis in ea necessarius, de quo multa præclara tractantur â Gregorio Nazianzeno, in oratiōe quam inscripsit, de modestia in disputationibus seruanda, vbi notatu dignam refert hanc sententiam σύνδημεν γὰρ τάξης χύει δὲ ἀταξίας, hoc est, colligit siue coniungit ordo, dissoluit autem siue disiungit inordinatio siue ordinis inuersio. Ab Augustino verò sic scriptū legimus: Ordo est, quem si tenuerimus in vita, perducet ad Deum, & quem nisi tenuerimus in vita, non perueniemus ad Deum. Si ergô non peruenitur ad Deum, nisi sit ordo retentus, omnia priùs & facere & pati nos oportet, quàm vt eum

Rom. 13.
Ordo in Ecclesia necessarius.
Ioan. 11.
Ioan. 10.
Cantic. 6.
Li 1. de ordine ca. 9.
Li. 6. ca. 29 Eccl. hist.

deseramus, ne si deseruimus, eò (quod absit) nos venire contingat, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Iob 10.

Rectè autem ordinem, quatenùs est Ecclesiæ sacramentum, de quo nunc à nobis oratio suscepta est, signaculum Ecclesiæ quoddam esse dicimus, per quod spiritualis potestas traditur ordinato, ad quam exercendam, non licet cuiquam seipsum ingerere, verùm vocationem expectare necesse est, quę nihil aliud esse videtur, quàm ordinatio. Hoc est quod Paulus admonet: Ne quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatur à deo tanquàm Aaron. Et rursus alio loco: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?

Ordo sacer sacramentū esse probatur.

Hebr. 6.

Rom 10.

Quòd autem ordo, vel quòd rectius dici potest, ordinatio sit sacramentum, vel ex eo liquet, quod est sacræ rei signum efficax. Est enim visibile signum, siue forma visibilis inuisibilis gratiæ, quæ multiplex in hoc sacramento cōfertur, cùm etiam ipse sit ordo multiplex, quemadmodum paulò pòst docebimus. Signum seu elementum huius Sacramenti, siue quis materiam vocare malit, est in sacerdotibus vnctio, siue manuum impositio, in reliquis attactus eorum, quæ tangenda sunt Ad quod elementum, cùm accedit verbum, fit Sacramentum. Nam non significatur modò, verùmetiam reipsa confertur inuisibilis gratia, per quam fit, vt tradita sibi spirituali potestate rectè fungi posſit ordinatus. Quòd autem conferatur in hoc sacramento gratia, te-

Ordinis seu ordinationis materia

Gratia confertur in hoc sacramento.

stis

ſtis eſt Paulus, cûm Timotheū ſuum his verbis alloquitur: Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiã, cum impoſitione manuum Presbyterij. Et iterū ad eundem, dicens: Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei quæ in te eſt per impoſitionem manuū mearum. Meminit hoc loco Paulus elementi viſibilis manuū impoſitionis: meminit ſimul inuiſibilis gratiæ, quę per eam cōfertur. Quiſquis enim eo, quo debet, affectu, ad hoc ſacramentū percipiēdum accedit, is virtute diuina ad ardui muneris, quod ei mãdatur, exequutionem præparatur & inſtruitur, ſimul etiã datur ei diuinitùs auctoritas & poteſtas, rata vt ſint & efficacia, quæcunq; ſic ordinatus in eo, quod ſuſcepit, officio, iuxta Chriſti capitis, & eius corporis Eccleſiæ inſtitutionem, ritè geſſerit. Non enim perſona ſacerdotis attendi debet, qui eadem eſt, qua cæteri, infirmitate præditus, verùm eius à quo miſſus eſt poteſtas, eius qui dixit: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: qui baptizandi, qui ligandi & ſoluendi, qui cōſecrandæ, diſtribuendæ, & offerendæ Euchariſtiæ, quiq; cęterorum myſteriorum ſuorū diſpenſandorum poteſtatem tradidit. Rectè itaque inter ſacramenta ordo numeratur. Quod nomen illi ab Auguſtino quoque tribui legimus, cuius hęc verba ſunt: Nam illud quod quidam eorum, veritate conuicti dicere cœperãt, baptiſmū quidem nō amittit, qui recedit ab Eccleſia, ſed ius tamē dãdi amittit: multis modis apparet fruſtrà & inaniter dici. Primó, quia nulla oſtēditur cauſa, cur ille qui ipſū baptiſmū amittere nō poteſt, ius dãdi amittere poſsit. Vtrunq; enim ſacramētū eſt

1. Tim. 4.

Ordinationis effectus ſi rectè ſuſcipiatur.

Hebr. 5.

Ioan. 20.

Aug. lib. 2. cōtra epiſt. Parm. ca. 13

Ordinatio & baptis. mus nō iterantur.

& quadam consecratione vtrunque homini datur, illud cùm baptizatur, illud cùm ordinatur: ideoq́ue in Catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes, etiam præpositi, pro bono pacis correcto schismatis errore suscepti sunt: & si visum est opus esse, vt eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi, sed sicut baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est, non in Sacramentis, quæ vbicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire hoc videatur Ecclesiæ, vt præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrent: non eis tamen ipsa ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoq́ue non eis in populo manus imponitur, ne nō homini, sed ipsi Sacramento fiat iniuria. Et paucis interiectis, de vtroque loquens: Si vtrunque, inquit, Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur. Neutri Sacramento iniuria facienda est. Augustini seculo nemo dubitabat ordinem esse Sacramentum, hoc nostro cœptum est in dubium reuocari. Et in libro de bono coniugali, vocat itidem Sacramentum ordinationis, cap. 24. Similiter & de baptismo scribens contra Donatistas, vbi vocat etiam illud Sacramentum dandi baptisma. Sic enim loquitur: Sacramentum baptismi est, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptismi est, quod habet, qui ordinatur. Idem nomen tribuit illi quoque Gregorius Pontifex.

Aug. lib. 1. cap. 1

In ca 10. li 1. Regum.

Ex

Ex quibus locis illud discimus, æquè ordinationem sacramentum esse vt baptismum. Et sicut baptismus non iteratur, ita neque ordinatio, quod æquê in illa atque in baptismo character siue signum imprimitur, quo discernuntur fideles ab infidelibus: sic in ordinatione character imprimitur, quo discernuntur clerici à laicis. Leo quoque Pontifex primus eius nominis, sacramenti nomen tribuit ordinationi dicens: Præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quod cùm Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritussancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes, imposuerunt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantium & accipientium deuotione curandum sit: ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. His verbis docemur, non modô sacramentum esse ordinationem, verumetiam gratiam in ea conferri. Quid enim opus esset ieiunio, oratione, tantaque deuotione dantium & accipientium, nisi gratia conferretur? Inde illud institutum videmus, quod non ordinantur sacerdotes, nisi præcedente ieiunio, vel quadragesima, vel eo quod vocatur quatuor temporum, quod ea etiam ex causa institutum esse videtur, vt vno animo, vnoque consensu, placato per ieiunium & eleemosynas Domino, precentur Deũ omnes, quo dignos operarios mittat in messem suam.

Character inbaptismo & ordinatione indelebilis imprimitur.

Leo. in epist. 81.

Ordinatio sanctè & deuote fiat Actor. 13.

Ordinationes sacræ cur tempore ieiuni cõferantur.

Ieiunium quatuor temporum Luc. 10.

De distinctione Ordinum.

CAPVT LI.

Ordinatio nes duplices, minores quatuor, & maiores tres.

DIuiduntur autem ordines in minores & maiores. Minores quatuor nominátur: Ostiarij siue Ianitores, Lectores, Exorcistæ, Acolythi. Maiores tres: Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes. Præcedit autem hos omnes prima tonsura, quæ non est ordo, sed magis dispositio quædam ad suscipiendos ordines. In qua quod capillorum in modum coronæ quædam fit resectio, illud significat, eum cui capilli resecantur, in illius ministerium assumi, cui seruire, regnare est, atque in regnũ quoddá spirituale transferri.

Tonsura prima.

Ostiarij.

Ianitorum siue Ostiariorum officium est, stare ad ostia templi, quos dignos esse sciunt admittere: quos indignos nouerint, eos repellere. Hos Ignatius custodes appellat sanctarum portarum. Censebantur autem indigni pagani siue ethnici, catechumeni, hæretici, excommunicati, energumeni, flagitiosi, pœnitentes, qui excludebantur ab aditis templorum: sicut apud Chrysostomum & Ambrosium videre licet. Videtur hic ordo etiam Apostolorum temporibus fuisse, & ab ipsis institutus esse: quandoquidem Synchronus Apostolorũ Dionysius, & qui non magno interuallo eos sequuti sunt, Ignatius & Tertullianus huius ordinis meminerũt. Dantur ostiario, cûm ordinatur, claues Ecclesiæ: simul admonetur ab Episcopo sic agat quasi rationem Deo redditurus de rebus, que clauibus ijs recluduntnr. Officium hoc expressisse videtur Seruator noster, quando flagello de funiculis facto, ementes & vendentes eiecit de templo: Qui etiam ostium seipsum appel-

Ignatius epi. 8. & 12

Chrys. ho. 60 & 41. ad pop. Antioch. Am. ep. 33. Dion. ca. 3 eccl. hierar. Ignat ep. 8. Tertul aduersus hæreticos.

Matth. 11 Ioan. 10.

pellare dignatus est: Per me, inquit, si quis introierit, saluabitur.

Ex hoc ordine prouehitur ordinandus ad officium Lectoris, vt ex Ecclesiæ traditione, legat in ea Prophetias & lectiones Apostolicas. In cuius rei signum traditur illi codex diuinarũ scripturarum, simul admonetur ab Episcopo, vt accipiat, & sit verbi Dei relator: habiturus, si officium suum impleuerit, partem cum ijs, qui benè ministauerunt. Quod officium exhibuit Dominus noster in propria persona, quando in medio Seniorum librum Esaiæ aperuit, atque in eo legit: Spiritus Domini super me, &c. Functos officio lectorũ legimus apud Cyprianũ, Aureliũ, Celerinũ, & Satyrũ: apud Gregoriũ Naziázenũ, Basiliũ: apud Socratem in Ecclesiastica historia, Ioánem Chrysostomum. Lectores.

Lucæ. 4. Esaiæ. 61. Cyp. lib. 2. epist. 5. Li. 4. cp. 5. li 3. cp. 22. Naziã. li. 6. cap. 3. in monodia in Basilium

Tertius est exorcistarũ ordo, cuius est officiũ eijcere dęmones, & dicere populo, vt qui nõ cõmunicat, det locũ: ac aquã in ministerio fundere. Datur huic per Episcopũ codex, in quo scripti sunt exorcismi. Dicitur illi, vt accipiat & commendet memorię, & habeat potestatẽ imponẽdi man⁹ super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos. Hoc officio sępè Christũ & Apostolos ei⁹ functos esse legimus, quãdo dæmonia ex obsessis corporibus eiecerunt. Exorcistæ ordo quid.

Quarto loco ordinãtur Acolythi, qui Latinè vocãtur ceroferarij, qđ accẽsos cereos ferũt cũ legitur Euãgeliũ, vel cũ offertur sacrificiũ: nõ vt ꝓpellãt tenebras has visibiles, sed vt sicut lumẽ visibile gestãt manib⁹, quo noctis tenebrę ꝓpulsãtur, sic luceat lux illorũ corã hoĩbus, vt videãt opera illorũ bona

Acolyti latinè ceroferarij. Cerei in templo accẽduntur. Matt. 5.

bona, & glorificent patrem nostrum, qui in cœlis est. Hi cùm ordinantur, accipiunt ab Episcopo candelabrum cum cereo. Simul ab eo audiunt, vt accipiant ceroferarium cum cereo, & sciant se ad accẽdenda Ecclesiæ luminaria mancipatos in nomine Domini. Accipiũt simul vrceum ad suggerendum vinum & aquã in Eucharistiam sanguinis Christi. Hoc officium se testatur habere

Ioan. 8. Dominus, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, nõ ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerebant in veteri Testamento, qui lucernas candelabri componebant, & accendebãt igne cœlesti ad illuminandas tenebras aquilonares. In argumento vtriusque epistolæ ad Thessalonicenses fit Onesimi Acolythi mentio. Vnde colligi potest, fuisse hunc ordinem, sicuti de alijs quoque rectè creditur, Apostolorum temporibus. Extat epistola Caij Papæ & martyris, qui vixit Diocletiani temporibus: In qua monet, ne aliter ordinandi ad ordines Ecclesiasticos accedant, quàm vt sit aliquis primò Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolythus, demum Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter, & exinde si meretur, Episcopus ordinetur. Sic gradatim ad Episcopi dignitatem perueniendum esse decreuit. Quæ etiam ratio est, quòd sacramentum hoc ordo vocatur. Aequum enim esse visum est, quod in gubernatore nauis obseruatur, vt id multò diligentius obseruetur in Ecclesiæ naui gubernanda. Sicut enim in illa non statim alicui gubernacula creduntur, sed primùm adhibetur ad remos posteà in prorã deducitur, inde paulatim ad vlteriora

Caius Papa Ordinãdorum ordo.

Nauis materialis gubernatiõis cũ spirituali naui comparatio.

CAP. LI.

teriora procedit, ac vbi multam rerum maritimarum experientiam consequutus est, tandem ad gubernacula admittitur. Sicut etiam in rebus bellicis, militis primùm officio fungitur aliquis, posteà decurio fit, deinde centurio, ac posteaquá ordines duxit aliquandiu, tandem si sit repertus idoneus, Dux & Imperator militum designatur: Ita fieri oportet in Ecclesia, vt ne quis ad summũ gradum subitò prosiliat, verùm in minoribus aliquandiu se exerceat, ac pedetentim ad maiores progrediatur. Quod etiam ita fieri oportere in Monodia Basilij docet Gregorius Nazianzenus. Et eius discipulus Hieronymus ad Pammachiũ scribens de erroribus Ioannis Hierosolymitani. Quin & ita factum esse, narrat à Nepotiano, itidem & à Cornelio Cyprianus, & à Chrysostomo Leo Imperator, qui vitam illius conscripsit. Et à Basilio atq; Athanasio Gregorius Nazianzenus, Sozimus verò Pontifex, qui fuisse videtur Augustini Synchronus, etiam interuallum temporis describit inter vnumquemque gradum, ita vt inter Lectores siue Exorcistas quinquennio teneatur, exinde Acolythus vel Subdiaconus quatuor annis, & sic ad benedictionẽ Diaconatus si mereatur, accedat, in quo ordine quinq; annis si inculpatè se gesserit, hærere debebit: exinde suffragantibus stipendijs per tot gradus datis propriæ fidei documentis, presbyteri sacerdotium poterit promereri. De quo loco si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit.

Hier. in epist. ad Heliod. in Eptaph. Nepotiani.

Cyp. lib. 4. epist. 2.

Sozim. ad ad Isichiũ cap. 3.

In ordinationibus faciendũ interuallum.

Hinc videre licet, quòd suo quisque fungebatur ordine in primitiua Ecclesia, & erant certo nume-

numero ex vnoquoque ordine constituti: Sicut etiam ab Eusebio scriptum legimus, vbi recenset Episcopum vnum, Presbyteros quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta, & duos exorcistas & lectores cum ostiarijs quinquaginta & duos. Epiphanius, vbi ordines enumerat, meminit Episcopi primo loco: deinde Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectorum, Laboratorum, & Ianitorum. Ignatius verò salutari iubet primùm Presbyterum: deinde Diaconos, mox Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, atque Confessores: extremo verò loco custodes sanctarũ portarum. Clemens ita recenset ordines: Episcopi sunt Pontifices vestri, Sacerdotes vestri sunt Presbyteri, Leuitæ vestri sunt, qui nũc Diaconi vocãtur, Lectores, Cantores, Ostiarij. Meminit autem & Hypodiaconorum, quos manere iubet, ad mulierum: Diaconos verò ad virorum portas. Tradit etiam formulam Hypodiaconos ordinandi. Cæterum ordines ij minores inter sacros nõ numerabãtur, sed hi tres tantũ ad sacros ordines pertinere credũtur, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Extat Isidori liber de diuinis officijs, in quo tã de minoribus quàm de maioribus ordinibus, diligenter tractat: Qua de re pluribus etiam tractat in Dialogo contra Luciferanum.

Euseb. li. 6. cap. 20. Eccl. hist.

Epiph. in fine lib. sui de hæresib.

Epist. 8.

li. 2. ca. 29. constitut. Apost.

Li. 8. ca. 15.

cap. 28.

De sacris ordinibus, qui maiores uocantur.

CAP. LII.

Subdiaconi officium

INter sacros ordines qui maiores appellantur, primum locum obtinet Subdiaconatus. Est autem officiũ Subdiaconi, aquam ad ministeriũ altaris

taris præparare, ac tantũ de oblationibus in alta- LII.
ri ponere, quantùm sufficere poſsit populo Dei, tum epiſtolam cantare. In cuius rei ſignũ accipit patenam & calicem vacuum de manu Epiſcopi, & admonetur, vt videat cuiuſmodi miniſteriũ ſibi tradatur, atq; ideo ita ſe exhibeat, vt Deo placere poſsit. Datur etiam liber epiſtolarum, diciturque ei ab Epiſcopo, vt eũ accipiat, & habeat poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tã pro viuis, quàm ꝓ defunctis, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti. Hoc officio dominus vſus eſt, quando facta cœna cũ diſcipulis linteo ſe præcinxit, & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit & linteos exterſit. Qui ſuſcipit hunc ordinem, ei continentiæ lex indicitur, vt impleatur illud quod à Propheta dictũ eſt: Mundamini qui fertis vaſa Domini. Aequum enim eſt vt ſeipſos exhibeant vaſa in honorem non in cõtumeliã atq; ab omni carnis iniquinamento ſe contineant, qui altari appropinquantes vaſa illa ferunt, in quibus corpus & ſanguis Domini conficitur. Meminit Cyprianus, qui fuerunt in Eccleſia Carthaginenſi, Subdiaconorum, Meſsiæ, & Clementis, per quos ad Cornelium Papam literas dedit. Quin ipſum Cyprianum ordinaſſe legimus ſubdiaconũ Optatum. Meminit etiam Philomeni Hypodiaconi.

Ioan. 13.
Subdiacono cõtinẽtiæ lex indicitur.
Eſaiæ 52.
Cyp. lib. 2. epiſt. 10.
Li. 3 ep. 21.
Li. 3. ep 22.
Li. 5. epi. 3.

Hunc ordinem ſequitur ordo Diaconorum, qui Latinè poſſunt dici miniſtri. Hic ordo Leuitarum appellabatur in veteri Teſtamento. Præceperat enim Dominus Moſi, vt poſt ordinationẽ Aarõ & filiorũ eius, tribus Leui ad diuini cultꝰ miniſteriũ ordinaretur & cõſecraretur domino,

Diaconi qui.
Num. 3.
Leuit. 8.

& seruirent pro Israël in tabernaculo Dei coram Aaron & filijs eius. Legimus in Actis Apostolorum, septem viros boni testimonij Spiritusancto plenos ad hoc officium electos, & oratione præmissa, manus eis impositas esse. Fuit inter eos Stephanus protomartyr, fuit & Nicolaus auctor sectæ vnius omnium flagitiosisimæ. Inde mos inoleuit, quin etiam decretum intercesit, vt in omni matrice Ecclesiæ, septem Diaconi circa Christi aram, sublimiori gradu, tanquam columnæ septem, Episcopo asistant: habitique sunt Diaconi tanquam oculi Episcopi, oberrantes & circumlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ: perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio & proximum esse peccato, vt referant hæc ad Episcopum, vt commonefieri ab eo posit, sicut à Clemente scriptũ est. Qui etiam alio loco: Esto, inquit, Diaconus Episcopi auditus, os, cor, anima. Ac plura de ea re scribit libro sequenti cap. 19. Erat autem & hoc Diaconorum officium, quod custodiebant Episcopum à maleuolis hominibus, & consensum eius præbebant sacrificio. Origenes autem Sacerdotes mauult oculos Ecclesiæ dici: quòd speculatores vocentur: Diaconos autem cæterosque ministros mauult existimari manus, quoniã per eos opera spiritualia vniuersa geruntur: populum verò pedes. Temporibus Apostolorum, sicut in Actis legimus, mensis ministrabãt, hoc est, pecuniã dispensabãt, quæ dabatur Apostolis, & in pauperum vsus conuertebant: sicut ex eodẽ Origene, Chrysostomo, & qui præcesit eum, Cypriano discimus. Ordinãtur autem per manum impositionem,

Actor. 6.

Diaconi septem in ecclesia & eorum officia

Clem. ep. 1. ad Iacob. frat. domini.

Orig. tra. 5. in Matth.

Acto. 6.

Diacõi eleemosynarij dispensatores.

Orig. tract. 15. in Matt.

Chrys. ho. contra cõcubinarios

Cyp. lib. 2. epist. 8.

positionem, daturque illis Euangeliorum liber, & potestas legendi illud concedirur: Neque legendi modo, verùmetiam prædicandi: Quamuis, æuo suo scribat Ambrosius prædicandi potestatem Diaconis ademptam fuisse. Hos Apostolus vult esse pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura: quos primùm etiam probare iubet, & sic ministrare, nullum crimen habentes. Officio Diaconi functus existimatur Christus, quando post cœnam proprio ore & proprijs manibus sacramenta confecta dispensauit, & quando dormientes Apostolos ad orationem inuitauit, dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

Amb. in 4. c. d. ephe. 1. Tim. 3.

Matth. 26. Ibidem.

De Sacerdotio.

CAP. LIII.

VNus autem omnium excellentissimus est ordo Sacerdotum, cui reliqui omnes subseruiunt. Versatur eius officium circa corpus Christi. Est autem corpus Christi duplex: Verũ, quod à sacerdote consecratum offertur in altari, ac sumere volentibus distribuitur: Mysticum, est Ecclesia, sicut iam anteà non vno loco copiosè disseruimus. Vnus enim panis, vnũ corpus multi sumus, qui de vno pane participamus. Circa vtrunque versatur sacerdotis officium, cui varia & multiplex potestas conceditur. Nam quod attinet ad verum & viuum Christi corpus, datur illi potestas consecrandi, offerendi, & ijs qui sumere voluerint, distribuendi: idque ex institutione Christi, qui in cœna illa nouissima, sacerdotes instituẽs secundum ordinem Melchisedech,

Sacerdotis officium.

1 Cor. 10. Sacerdotib. multiplex data potestas:

Lucæ 22. ac dicens: Hoc facite in meá cōmemorationem: 1.Cor.11. potestatē hanc illis largitus est, quemadmodum vbi de sacrificio Missæ sermo nobis fuit, pluribus verbis testimonio sanctorum Patrum cōfirmaui mus. Quod verò attinet ad mysticum Christi cor pus Ecclesiá, datur illis potestas baptizandi: Sic Marc.16. enim Christus dixit apostolis: Euntes docete om nes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Ioan.20. filij, & spiritus sancti: Datur potestas absoluēdi, quod illa Christi verba indicant, Quorum remi Matth.18. seritis peccata, remittuntur eis: Datur potestas prædicandi: Dicit enim idem Christus: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Paulus Apostolus vocat sacerdo 1.Cor.5. tes ministros Christi, & dispensatores mysterio- rum Dei. Quale sit autem sacerdotis ministeriū, 2.Cor.5. docet idem alio loco, cùm dicit: Quòd Deus nos reconciliauit sibi per Christum, & dedit nobis ministerium recōciliationis, quoniá quidem De us erat in Christo mundum reconcilians sibi, & non reputans illis delicta ipsorum: & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo er- gò legatione fungimur, tanquàm Deo exhortātē per nos, Obsecramus pro Christo, reconcilia- mini Deo. Hoc legationis munus tunc mādauit Christus Apostolis, & eorum successoribus, cùm post iteratam salutationem, Pax vobis: Sicut me Ioan.20. misit Pater, inquit, & ego mitto vos. Quomodo enim, vel ad quid misit filium Pater, nisi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hoc igitur ipsum suos in vniuersum orbem filius misit sa- cerdotes & Episcopos, vt eorum ministerio re- conciliarentur deo, si qui se ab illo disiunxissent,

Sacerdos nihil aliud q̄ Christi legatus, minister, dispensator.

pecca

peccatisque suis eum offendissent. Quod ergò dixit Christus: Misit me Pater, idē est cum eo quod dicit Apostolus: Deus erat in Christo mundum recōcilians sibi. Quod verò subiungit, Ita & ego mitto vos: idem est cum eo, quod idem dicit apostolus, posuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Christo legatiōe fungimur. Et: Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Quamobrem non contentus semel dicere, repetita vice dixit: Pax vobis: vt insinuaret, & pacem se fecisse illis, & pacem se per illos mittere nobis. Pax repetita quid significet.

Ex quo loco colligitur, sacerdotem nihil aliud esse, quàm Christi legatum, qua etiam ex causa dictus est à Propheta angelus Domini exercituum. Quando autem Christi legatum dicimus esse sacerdotem, & capitis & corporis intelligi volumus. Totus enim Christus, & caput est & corpus. Pro Christo capite legatione fungitur sacerdos, quando ex loco superiore verba facit ad populum, & voluntatem eius explicat, simul obsecrat nomine Christi, vt vitia sua detestati, atq; ab illis auersi deo reconcilientur. Pro Christi corpore, hoc est, Ecclesia, legatione fungitur, quando stans ad altare, eam quæ, per fusum pro nobis Christi sanguinem, in cruce facta est reconciliationem, Deo Patri offerens, atque illius eum cōmonefaciens, supplex rogat in persona totius Ecclesiæ, vt illius reconciliationis virtute, populo suo propitius esse, ac fructum illius ad ipsum redundare velit. Hoc est, quod apud Hieremiam legimus, quod missus fuerit ab vniuerso populo, vt oraret pro illis ad Dominum Deum suum. Et dixerunt ad Hieremiam: Sit Dominus inter Maiac 2.

nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne ver
bum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad
Hier. 41. nos, sic faciemus. Voci Domini Dei nostri ad
quem mittimus te, obediemus: Sic ille deferebat
Li.2.de monarchia. preces ad Deum, & vicissim populo Dei volun-
tatem annunciabat. Et apud Philonem: Postulat
enim in Sacerdote lex prę stantiorē homine in-
dolem, quippè qui Deo sit familiaris præ cæte-
ris, situs in quodam diuinæ humanęque naturæ
(si verum fateri licet) confinio, vt hoc mediato-
re, Deus propicietur hominibus, eiusdem mini-
sterio, porrigat eis largiaturque suam gratiam.
Hoc est, quod Hieronymus sacerdotem, Dei vo-
Hier.in ca.1.Malach. cat sequestrum & hominum. Hoc est, quod Chry
sostomus medium stare dicit sacerdotem inter
Chryso. de verbis Esa. Hom.5. Deum & humanam naturam, illinc venientia
beneficia ad nos deferentem, & nostras petitio-
Chrys. li.6. de sacerdotio. nes illuc perferentem, Dominum iratum vtri-
que naturæ reconciliantem, & nos qui offendi-
mus ex illius manibus eripientem. Hoc est, quod
idem alio loco: Sacerdotem pro vniuerso terra-
rum orbe legatum intercedere, deprecatoremque
que esse apud Deum dicit, vt hominum omniū
non viuentium modò, sed etiam mortuorum
peccatis propitius fiat: itaque quasi mundus v-
niuersus illi concreditus, atque omnium sit Pa-
ter, sic ipsum ad Deum accedere. Ac paulò pòst:
Cùm aūt ille & Spiritum sanctū, inquit, inuoca-
uerit, sacrificiumq; illud horrore ac reuerentia
plenissimum perfecerit, cōmuni omniū domino
manibus assiduè pertractato, quęro ex te, quoto
illū in ordine collocabimus? Per id tempus & an
geli sacerdoti assidēt, & cœlestiū potestatū vni-
uersus

uersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem, qui immolatur, angelorũ choris plenus est. Et idẽ alibi, Hieremiam, inquit, mediatorẽ Deus facit. Hoc est, quod Ambrosius quoq; Iesum alloquens: Quoniã (inquit) me peccatorẽ inter te & eundem populum medium esse voluisti, licèt in me boni operis testimoniũ nõ agnoscas, officium dispensationis creditæ nõ recuses, nec per me indignũ famulum tuũ eorũ salutis pereat pretiũ, pro quibus victima factus, salutaris dignatus es esse redemptio. Et ad Vercellen. Ecclesiã scribens: Officium sacerdotis esse scribit, pro aliorum offensa interuenire. Et explicans illum Pauli locum: Orantes pro Christo recõciliari Deo. Pro Christo, inquit, vicarios dedit Apostolos, vt pro ipso prædicarent reconciliari Deo. Hoc est, quod Gregorius quoque Nazianzenus scribit, esse speciale sacerdotis officiũ, populi mediatorem apud Deum effici. Qui & Basilium vocat mediatorẽ inter Deum & hominẽ. Et eius discipulus Isichius, nõ qualiscunque dignitas sacerdotij est. Hinc enim sorte datũ est, vt mediator sit inter Deum & homines, & per hác genus nostrum creatori reconciliatur, in lingua sacerdotum nexus & absolutio nostrorum peccatorũ consistit. Ostendit aũt Malachias, quátę dignitatis sit Sacerdos, & quę ab eo oporteat expectari. Quia labia, inquit, Sacerdotis custodiũt scientiã, &c. Itidẽ ad Proterium Petrus Episcopus Mirenæ, cum suis coëpiscopis Leoni scribens, & Enipus cũ alijs Episcopis Prouincię Põti ad eũdẽ scribens, &c. Et eius cognominis Gregorius Ro. Pontifex: Quid antistes, inquit, ad dominũ,

CAP. LIII
Hom. de Adam & Sodomitis.
Amb. in oratiõe priore præparatoria ad Missam.

Greg. Naz. in Apologetico.
Ad Simpliciã hæreticam epi. 88.
In ca Leuitici 22. li. 6.

CAP.LIII nisi pro delictis populi intercessor eligitur. Quem secutus Bernardus nominis huius Pōtifex, hanc Aetymologiá adfert, quod Pōtem seipsum faciat
Epist. 42. inter deum & proximū. Pertingit, inquit, iste pōs vsq; Deum ea fiducia, qua nōn suá, sed illius gloriam quærit. Pertingit vsq; ad proximum, illa pietate, qua & ipsi, nō sibi prodesse desiderat. Offert deo bonus mediator preces & vota populorum, reportás illis â Deo benedictionē & gratiá. Et e-
Li.2.par.3. ca.12. de sacramentis. ius æqualis Hugo de S. Victore: In hoc, inquit, vice mediatoris funguntur Sacerdotes, quo ipsi domino mensas cōponunt Et quod Deum pro peccatis populi exorát, & pœnitentes absoluēdo recōciliant. Quapropter conuenit, vt tanquá boni mediatores inter homines & Deum, & præcepta Dei, ad populum deferant veritatē prædicando, & preces populi Deo offerant pro peccatoribus
Li 2 c.2. de vita cōtemplatiua. intercedēdo, &c. Prosper aūt Aquitanicus vocat Sacerdotes ianuas ciuitatis ęternæ, per quos omnes qui credunt in Christū ingrediuntur ad Christum. Et qui fuit his omnibus vetustior, quartus â Petro Pōtifex Ro. Anacletus: Sicut, inquit, ipse
Greg. li. 1. epistolarū, epist. 24. filius Dei, mediator fuit Dei & hominum, ita & vos eius vice in Ecclesia estis constituti, vt inter Deū & homines legatione fungamini. Hæc ille scribens ad Episcopos per diuersas regiones cōstitutos. Et successor eius Euaristus: Sacerdotes,
Epist. 2. inquit, vice Christi legatiōe funguntur in Eccle-
Cœlest. epi sto. 1. ca. 11. sia. Hoc est, quod à Cœlestino quoq; primo scribitur: Cùm sanctarū plebium præsules mandata sibi legatione funguntur, apud diuiná clementiá humani generis agunt causam, & tota secū congemiscente Ecclesia postulant & precātur, vt infide-

fidelibus donetur fides,&c.Quæ verba reperiũtur etiã in Hom.de Adam & Eua,quæ Chrysosto mo adscribitur.Et qui vixit eodẽ seculo Augusti nus:Tunc,inquit,Antistites velut aduocati susceptos suos,per manus impositionẽ misericordissimæ offerunt potestati.Et eius æqualis Cyrillus: Mediator,inquit,quodãmodo est sacerdos.Extat Epistola Aegyptiorũ Episcoporum, & Cleri Alexandrini,ad Leonem Augustũ apud Nicephorũ, in qua patres his verbis vtuntur:Sed neq; Sacerdotalẽ exhorruerũt functionẽ μεσιτεύσαν θεῷ καὶ ἀνθρωποῖσ, hoc est, quæ mediatrix est siue media intercedit,inter deũ et homines.quibus ijsdẽ verbis vtuntur etiã ad Anatolium scribentes de cæde Protorij.Et à Cypriano multô ante scriptum est: Sacerdotibus maior labor incũbit in asserenda,propitiãda,& procurãda dei maiestate.Et qui præcessit hos oẽs,Clemens Petri successor:Vos ô Episcopi,inquit, quibus cum versamini Laicis, estis eis Prophetæ,Principes,duces,Reges ἡ μεσίται,θεῷ, καὶ τῶν πιστῶν ἀυτοῦ,hoc est, mediatores inter Deũ & fideles eius,receptores verbi & annunciatores, periti scripturarũ & vocum Dei,& testes voluntatis eius,qui omnium peccata portatis,& de omnib. rationẽ reddituri estis.Ac quibusdã interiectis: Episcopus ipse est verbi minister,legis custos,μεσίτες θεῷ,καὶ ὑμῶν, id mediator inter Deum,& vos,in eo ,qui præstatur Deo cultu:ipse est doctor pietatis,ipse est secũdũ Deũ Pater vester,qui per aquã & spiritũ sanct.regenerauit vos in adoptionem filiorum Dei,ipse princeps,& dux vester,ipse vester rex,& potestatẽ in vos habens,ipse vester terrestris Deus secundum

CAP. LIII.

Aug epi.9. ad Paulinũ respondẽs quintæ quęstioni.

De recta fide ad Reginas li. 2.

Li.15.ca.17.

Cyp. lib. 1. epist. 3.

Li. 2. const. Aposto. ca. 30.

Episcoporũ functiones.

Li 2. const. Apost. c.19.

Deum,qui debet apud vos in honore haberi. Nã
de eo dixit Deus:Ego dixi,dij eſtis,& filij altiſsi-
mi. Et Dijs non detrahes:Et in eodem libro vo-
cat ſacerdotem mediatorem inter Deum & eos,
qui purgationis indigent. Sacerdos igitur nihil
aliud eſſe videtur,quàm ſicut Paulus dicit,recon
ciliationis miniſter. Fungitur autem hoc mini-
ſterio, primùm quando annunciat populo,per
Chriſtum in cruce pro nobis mortuum remiſsi-
onem peccatorum nobis obtentam,ac Deo Pa-
tri nos eſſe reconciliatos. Deindè cùm eum ad-
monet,quandoquidem facta iam ſunt per Chri-
ſtum omnia, quæ ad reconciliandum Deo Patri
genus humanũ pertinerent,nihil vt ex illius par-
te deſit hominibus ad ſalutem cõſequendam, vt
ne ſibi deeſſe ipſi velint,ſed pro ſe quiſque recõ-
ciliari Deo conetur.Neq; enim exiſtimare quen-
quam oportere,quòd hoc ſolùm ſufficiat,ſcire&
credere,quòd cùm inimici eſſemus, reconciliati
ſumus Deo per mortem filij eius:Verùm neceſſe
eſt,vt ipſi quoque adferamus aliquid ad recon-
ciliationis illius in cruce factæ, fructum in nos
transferendum,vt peccata deteſtemur,quæ diui
ſerunt inter nos, & inter Dominum Deum no-
ſtrum , quę nobis illum offenſum reddiderunt,
atque ab illis auerſi,conuertamur ad Dominum
Deum noſtrum in toto corde noſtro illi nos cre-
damus,in illo ſpem& fiduciam noſtram omnem
collocemus,illius amore inflammemur, ac per fi
dem viuam,& per ſacramentorum ſuſceptioné,
quæ ab illo ſunt inſtituta,tanquàm inſtrumenta
quędam ſalutis noſtræ , denique per orationem
ardentem, ac paſsionis & mortis illius iugem
com-

Recõciliã[d]i cũ Deo q[ui]d facere debeãt.
Iohel. 2.

CAP. LIII.

commemorationem, cuius in altari per ſacerdotem ſacris operantem repræſentatio fit, illud efficere conemur, vt quem fructum vniuerſo mundo mors Chriſti attulit, eius participes eſſe queamus. Quamobrem non ſolùm, cùm prædicat Euangelium ſacerdos, miniſter eſt reconcliationis, verumetiam cùm baptizat, cùm pœnitentem abſoluit, cùm Euchariſtiæ ſacramẽtum porrigit, cùm orat pro peccatis populi, cùm corporis & ſãguinis Chriſti ſacrificium offert, in omnibus his nihil aliud eſt, quàm reconciliationis miniſter, quem non modò verbis prædicat, verumetiam habitu & actione repræſentat, ac quemadmodũ ea facta ſit in cruce, ſub aſpectum aſtantis populi ſubijcit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, reconciliationis in cruce factæ fructum conſequi poſsit. Quam ad rem non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto, illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri, ac tanti pretij, quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, Eccleſiæque totius nomine ſupplex petit, vt propter fuſum filij ſui ſanguinem, cuius rei commemoratio fit in altari, oculis clementiæ ſuæ eam reſpicere, atque reconciliationis in cruce factæ fructum ad eam redundare velit. Qua tamen in re nihil aliud, quã miniſter eſt ſacerdos. Nam verus ſacerdos, verus mediator, & reconciliator non eſt, niſi ille, cui dictum eſt: Tu es ſacerdos in æternnm ſecundum ordinem Melchiſedech: ille de quo ſcriptũ eſt, quòd factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui reconciliat, ille eſt qui interpellat

Chriſtus ſe rè per ſacerdotem qui eius in terra legatus eſt omnia facit.
Pſal. 109.
1. Ioan. 2.

CAP. LIII.

pro nobis, ille est qui docet, ille est qui consecrat Eucharistiam, ille est qui porrigit sumere volentibus, ille est qui offert corporis & sanguinis sui sacrificium in altari, ipse & sacerdos & sacrificium, vnum cum eo cui offertur, vnum cum ijs pro quibus offertur. Minimè vt diuersum sit illius à nostro sacerdotium, & sacrificium. Sed sicut Episcopi, & eius vicarij vnum esse tribunal dicitur, sic omnium sacerdotum & Christi, vnum est sacerdotium, & sacrificium: Sicut igitur in prædicando Euangelio non est sacerdotis nisi ministerium: non enim sacerdos est qui loquitur, sed spiritus patris cœlestis qui loquitur in illo? Quod etiam testatur Paulus dicens: An experimentum quæritis eius, qui loquitur in me, Christi. Testatur etiam eius dicipulus Clemens, cùm docet, honorare nos debere per eos, qui præsunt Dominũ Deum, existimantes quod os Dei sint Episcopi. Sicut in baptizando non est sacerdotis nisi ministerium: solus enim verè baptizat, & à sordibus abluit peccatorum, de quo dictum est in Euangelio, Hic est qui baptizat, Dominus noster Iesus Christus: quod & Paulus indicat, cùm reprehendit eos, qui baptismum ex ministrorum dignitate metiebantur, dicentes: Ego quidem sum Pauli: alius autem, Ego Apollo: Quid igitur est, inquit, Apollo? quid verò Paulus? Ac mox subdit: Ministri eius, cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque, qui rigat, sed qui incremẽtũ dat Deus. Sicut in remittẽdis peccatis, nõ est sacerdotis, nisi ministeriũ: rectè enim illi dixerũt. Quis

Sacerdotium & sacrificium Christi vnũ & idem quod omnium sacerdotum.

Matth. 10.

1. Cor. 13.

Li. 2. cõsti. apostol. cap. 32.

Ioan. 1.

1. Cor. 3.

CAP. LIII.

Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Si cut in alijs quoq; fūctionib⁹ nō est sacerdotis nisi ministeriū: nā quod virtutis est & efficacię, nō pręstat nisi solus Deus: sic in cōsecratione, sic in oblatione, sic in Eucharistiæ distributione, nō est sacerdois nisi ministerium. Testatur hoc Chrysostomus quoq;, qui posteaquàm duriter eos increpauerat, qui post admissa peccata non contriti, neque confessi ad Eucharistiam accedebant (quod tamē ita faciendum esse docent nostri temporis hęretici) cū illa verba dixisset, Dæmoniū patiēte peior est, qui postquàm peccauit, accedit: Verùm & tu laice, inquit, cùm sacerdotem videris offerentem, ne tu sacerdotem esse putes hoc facientē, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Sicut enim cùm baptizaris, ipse te non baptizat, sed Deus est qui tuum caput inuisibili potentia continet, & nec angelus, nec archangelus, nec vllus alius accedere & tangere audet, ita nunc quoque. Ac alio loco: Non sunt humanæ virtutis hæc opera. Qui tunc in illa cœna confecit, ipse nunc quoque operatur, ipse perficit: ministrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc sanctificat & transmutat, ipse est. Ac rursus in suis in Paulum commentarijs: Sacra ipsa oblatio siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadē est, quā dedit Christ⁹ ipse discipulis, quāq; sacerdotes modò quoq; cōficiunt. Nihil habet ista quā illa min⁹. Cur id? Quia nō hāc sanctificāt homines, sed Christus, qui illā antea sacrauerat. Quēadmodū enim verba, quę loquutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita & oblatio eadem est. Et alio

Chry. homil. 60. ad popul. Antioch & in Mat. 15.

Eucha. in peccatis sumens dæmoniaco peior est.

Ho. 83. in Matthęum

In 2. ad Timot. epist. Hom. 2.

Chryſ. de proditione Iudæ.

alio loco, inquit: Et nunc ille prȩſtò eſt Christus, qui illam ornauit menſam, ipſe iſtam quoque cõſecrat. Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratiõe menſæ Domini corpus Chriſti facit & ſanguinem: Sed ille qui crucifixus eſt Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur: & Dei virtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt, inquit, corpus meum, hoc verbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox quæ dicit, creſcite & multiplicamini, & replete terram, ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: Ita & vox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ vſque ad hodiernam diem, & vſque ad eius aduentum prȩſtat ſacrificio firmitate. Similiter & Ambroſius:

Offic. lib. 1. cap. 48.

Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus: nũc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſsionem: & offert ſe ipſe quaſi ſacerdos, vt peccata noſtra dimittat: hîc in imagine, ibi in veritate, vbi apud patrem pro nobis quaſi aduocatus interuenit. Oecumenius, qui vixit ante nongentos annos, enarrans illum Pſalmi locum apud Paulum: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech: Significat, inquit, ſermo, quòd licèt Chriſtus non obtulerit carentem ſanguine hoſtiam, ſiquidem ſuum ipſius corpus obtulit, attamen qui ab ipſo fungentur ſacerdotio, quorum Deus Pontifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerẽt, nã hoc ſignificat, in æternum. Neque enim de ea, quæ ſemel à Deo facta eſt oblatio & hoſtia, dixiſſet in æternum, ſed reſpiciens ad præſentes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur,

qui etiam in mystica cœna modum illis tradidit huiusmodi sacrificij. Similiter locum hunc interpretatur Theophylactus, dicens, Manifestissimè hoc de Christo dictum est: Solus enim ille pane & vino Sacrificium consecrauit perinde ac Melchisedech. Qui verò dixit in æternum: Quoniam etiamnum vnâ cum corpore, quod pro nobis immolauit, apud Deum & patrem intercedit, hoc est, quas pro nobis pertulit afflictiones vt multum commoueat: proponit, etiam sine voce reipsa nimirum patri loquens: pro humana natura filius tuus ego sustinui hæc. Miserere igitur eorum, pro quibus ego pati & mori sustinui. Vel quia, quæ in singulos dies fit, & futura est in perpetuum oblatio, per Dei ministros ipsum habet Pontificem & Sacerdotem Dominum atque adeò ipsam hostiam, qui seipsum pro nobis sanctificat, & frangitur, & distribuitur. Quoties enim hæc fiunt, mors Domini annunciatur. Leo quoque Pontifex: Aliter in Ecclesia Dei quæ corpus est Christi, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate, naturæ, verus nos pontifex reconciliet, verus immaculati agni sanguis emundet. Qui licèt in patris dextera sit constitutus, in eadem tamẽ carne, quam sumpsit ex virgine, sacramentum propitiationis exequitur, dicente Apostolo, Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est in dextra Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Epist. 40. ad Anatolium cap. 1.

Hinc vel cœco perspicuum esse potest, quâm sit eorum sacrilega audacia, qui sacerdotium, qui sacrificium ex Ecclesia sublatum esse volunt.

Sacrificiũ & sacerdotium in Eccles. necessarium.

Cûm

Contra Luciferum.
Sacerdotis actio virtuti christi nihilde trahit.

Cùm verè dixerit Hieronymus: Ecclesia non est, quæ non habet sacerdotem. Quid enim aliud illi, quàm Christi sacerdotium, Christi sacrificium ex ea tollere, ac redemptionis nostræ pretiũ nobis auferre conantur? Manus quidẽ mortalis, lingua mortalis, ministeriũ hominis est mortalis, verùm cõsecratio, verùm oblatio nõ est nisi æterni sacerdotis illius, & immortalis, Domini nostri Iesu Christi. Quemadmodum autem non propterea non rectè dicitur baptizare minister, quia Christus ipse est qui baptizat: non propterea non rectè dicitur peccata remittere minister, quia Christus ipse est, qui peccata remittit: non propterea non rectè dicitur docere minister, quia Christus ipse est vnus magister noster, qui docet nos: non propterà non rectè dicitur interpellare minister, quia Christus ipse est, cuius sanguis interpellat pro nobis: ita non propterea non rectè dicitur sacerdotio fungi minister, quia sacerdotio fungitur in altari Christus, quia seipsum hostiam offert Deo patri, sacerdos ille nunc quidem nobis inuisibilis, & immortalis, secundùm ordinem Melchisedech.

Iacob.3:

Neque iustior est causa externum in sacrificando, quàm in prædicando verbo ministerium abrogandi. Nam plures magistros fieri prohibet scriptura: sacrificare non modò non prohibuit vnquàm, verumetiam præcepit Christus, dicens. Hoc facite in meam cõmemorationem. Quò minus etiam ferendi sunt, qui sacrificandi, quàm qui prædicandi Euangelij ministerium externum abolitum cupiunt. Habent enim ij, quas errori suo prætendãt scripturas: Nolite plures magistri fieri,

Lucæ.22.
1.Cor.11.
Suĕcfeldianorum error.
Iacob.3.

vnus

vnus est enim magister vester. Non necesse habe- CAP LIII.
tis, vt aliquis doceat vos: vnctio eius docet vos. Matt. 23.
Non docebit vnusquisque proximũ suũ, & vnus- 1. Ioan. 2.
quisque fratrem suum, dicẽs, cognosce Dominũ, Heb. 8. &
quia omnes scient me à minore vsque ad maiorẽ. Hier. 31.
Has illi cùm scripturas proferant tam apertas, habere tamen videntur aliquem erroris sui prætextum, cùm & illud præ se ferant, pati se non posse, vt obscuretur Christi gloria, vt illius, qui verus est magister noster, dignitati derogetur, quasi parum idoneus ille sit ad docendos nos, neque citra ministerium hominis id præstare queat. Isti verò quam scripturam proferunt, qua sit sacrificium abrogatum? Certè Paulus non sublatum, sed translatum esse dicit sacerdotium. Sic enim loquitur: Trãslato sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. Christus autem dicit, se non venisse legem soluere, sed adimplere. Ad eundem modũ, nõ venit sacerdotium abrogare, sed cõsummare: Venit quod erat imperfectũ perficere. Quid enim fuit sacerdotium Iudæorum? quid aliud quàm vmbra quędam & figura? Quid autem Christi sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, quo nũc illo fungitur in Ecclesia, sacerdos æternus & immortalis per ministros suos mortales? quid nisi corpus ipsum & veritas? Vmbrę corpus, figuræ successit veritas. In vmbratico illo sacerdotio & sacrificio, fusus victimarũ sanguis, fundẽdum pro nobis Christi sanguinem in ara crucis significabat. In hoc autem vero sacerdotio & sacrificio, verum corpus & sanguis Christi fidelium oculis sub panis & vini speciebus exhibetur: ac quemadmodum corpus illud in crucẽ actum,

Hebræ. 7.
Matt. 5.

Sacrificiũ Iudæorum vmbraticũ

quem-

quemadmodum de pendentis latere sanguis in remiſsionem peccatorum noſtrorũ fuſus fuerit, repræſentatur. Non igitur ſublatum sacerdotium, ſed translatum: non abrogatum, ſed conſummatum: ſed ſicut loquitur Auguſtinus, per meliorem Sacerdotem, in aliud multò melius, auguſtius, & excellentius eſt mutatum: Sic ab Epiphanio ſcriptum legimus: Viſum eſt, vt in veteri Sacerdotio, Sacerdotalis dignitas ne conſtitueretur: Verùm ad id quod ante Leui & Aaron fuit ſecundum ordinem Melchiſedech ſacrificiũ transferatur. Quod ſanè nunc in Eccleſia viget à Chriſto & huc vſque. Hìc diſertè docet Epiphanius, quomodo translatum ſit Sacerdotium, nimirum ab eo quod fuit ſecundum ordinem Aaron, ad illud quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedech: quod fuit multò vetuſtius, quod etiam nũc in Eccleſia viget à Chriſto in nouiſsima cœna inſtitutum: Craſſa igitur eſt eorum inſcitia, & magna quędam impudẽtia, qui ex Apoſtoli verbis illud abrogatum eſſe colligere conantur: ac omne ſacerdotium & ſacrificium funditùs ac radicitùs euerſum & euulſum cupiunt, nullum vt inter laicos & ſacerdotes diſcrimen eſſe velint: quòd quicunq; in Chriſto baptizati ſunt, eos eſſe ſacerdotes dicant. Qua de re ſic aliquádo ſcripſit Cyrillus in epiſtola ad Atticum, quam inſeruit in ſuos libros Eccleſiaſticæ hiſtorię Nicephorus: Profeſsione noſtra indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam communem omnibus eſſe, quę tamen eis ſolis, qui ad eam vocati ſunt aſſeruata eſt, dicamus.

Li. 10 de ciuita Dei. cap. 17.

Hæreticorum adſertiones de redacto in ordinem ſacerdotio

Nicephor. li 14. ca. 27 eccle. hiſt.

Neque verò deſunt illis diuinę legis oracula.

CAP. LIII.

Scriptum est enim, aiunt, & ad omnes in Christo credentes dictum: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et rursus: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo. Et iterum apud eundẽ: Redemisti nos in sanguine tuo, ex omni tribu, lingua, & populo, natione, & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, & regnabimus super terram. Adeò non desunt Sathanæ diuinæ legis oracula, non tam de abrogato, quàm de exæquato & prophanato, ac in ordinem redacto sacerdotio, quibus in prauum sensum detortis, tenebras offundit imperitis, vt in errorem inducat, si fieri posit, etiam electos. Sed nunquid in veteri quoque lege scriptum non est, & ad filios Israël dictum: Vos eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta? Atqui num ideò nullum fuit sacerdotium secundum ordinem Aaron? num ideo nullum fuit inter plebem & sacerdotes discrimen? Quamobrem sancta quidem sunt scripturæ verba, quæ adferunt: nihil eis certius, nihil est eis verius: Cœlum & terra prius pessum ierint, quàm vel apex vnus ex illis pereat: Sed si hoc ex illis colligere vis, ex æquo sacerdotes esse omnes, æquè baptizare, æquè prædicare, æquè absoluere posse mulieres, pueros, adde etiam psitacos & graculos, atque Pontificem quemuis aut sacerdotem: tuum est hoc verbum ô Sathana, non est Dei verbum. Tu enim ille es, qui diuina cum humanis confundere, qui cœlum terræ, qui sacra prophanis, qui sursum, & deorsum miscere conaris omnia. Quoniam verò conatibus hisce tuis opponit se castro-

1.Pet. 2.
Apoc. 1.
Apoc. 5.
Matth. 14
Exod. 19.
Cant. 6.

ſtrorum acies ordinata, quæ non alio nomine ti-
bi magis terribilis eſt, quàm quòd eſt ordinata,
in hoc totus es, in hoc omnes curę & cogitatiões
tuæ conſumuntur, vt ordinem ex ea tollere poſ-
1.Cor.14. ſis, vt ne ſit illud, quod Paulus præcepit, omnia
honeſtè & ſecundum ordinem fiant in vobis.
Atqui non hoc per Petrum, non hoc loquitur
per Ioannem Spiritus ſanctus, quod tu vis: non
hoc dicit, quod cuiuis de fece vulgi, quod cuiuis
baiulo, zonario, quinetiam carnifici (quod apud
iſtos, qui hæc à te docti tradiderunt, vſu veniſſe
ſcimus) prædicare, conſecrare, baptizare, abſol-
uere, ſacris operari, & quocunque alio reconcili-
ationis miniſterio fungi liceat, verùm illud ijs
verbis ſignificare voluit, qui Chriſto nomen de-
derunt, atque illius corpori per baptiſmum inſiti
Sacerdotes & ſacerdotium regale. ſunt, eos rectius vocari genus electum, & regale
ſacerdotium, quàm Hebræos, qui non aliundè
magis gloriari ſolebant, quàm quod ſecundum
carnem ex Abraham eſſent propagati, qui neque
rex fuit, neque ſacerdos, cùm nos in Chriſtum
Pſalm.109. credentes, qui & ſacerdos iuxta ordinem Mel-
Zach. 9. chiſedech dictus eſt, & Rex manſuetus, iuſtus, &
Baſil.ſer.2. de baptiſmo. cap. 8. ſaluos faciens, multò rectius id nobis vendicare
poſsimus, ſacerdotis illius & Regis membra fa-
Amb. li.4. de Sacramentis c.1. cti, quando per lauacrum regenerationis corpo-
ri eius ſumus inſiti. Sic Didymus, ſic Baſilius, ſic
Ambroſius, ſic Oecumenius, ſic Auguſtinus, ſic
Aug.li.20. de ciu.Dei, cap. 10. qui libenter eum ſequitur Beda, ſic qui nõ multò
fuit illo poſterior Rabanus, ſcripturarum hæc
Rab.c. 24. de ſacr.alt. loca interpretantur. Ac libet Auguſtini verba ad-
ſcribere: ſic enim ſcribit: Quod aũt cùm dixiſſet:
in iſtis ſecunda mors non habet poteſtatẽ, adiũ-
xit

xit, atq; ait: Sed erũt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cũ eo mille annis: nõ vtiq; de sol s Episcopis & Presbyteris dictum est, qui propriè iam vocantur in Ecclesia sacerdotes, sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt vnius sacerdotis: de quibus Apostolus Petrus, Plebs, inquit, sancta regale sacerdotium. CAP. LIII. Apoc. 20. 1. Pet. 2.

Quibus in verbis duo nobis considerãda veniunt: primũ, quòd cùm vocat nos Petrus regale sacerdotiũ, non hoc vult quôd omnibus reconciliationis ministerijs æquè cuiuis è plebe fungi liceat, atq; ijs, qui legitimè sunt ad eã rẽ ordinati, sed illud modò indicat, oẽs in Christũ credentes fieri per baptismũ vnius sacerdotis Christi mẽbra: deinde quod nõ alij ꝓpriè vocẽtur sacerdotes, quã Episcopi & Presbyteri, ad quos propriè ministeria recõciliationis pertinent, cùm alijs è vulgo hæc appellatio non cõueniat, nisi per metaphorã quandã. Quod indicat etiã Leo Pontifex cũ dicit, eadem ex Petro verba proferens: Omnes, inquit, regeneratos crucis signum efficit Reges. Sancti vero Spiritus vnctio cõsecrat Sacerdotes, vt præter istã specialẽ nostri ministerij seruitutẽ, vniuersi spirituales & rationales Christiani agnoscãt se Regij generis, & sacerdotalis officij esse consortes. Docet Epiphanius, quòd cùm sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech sit Dominus Iesus Christus, idẽ & Rex, oportebat eum simul cum lege transferre, tùm sacerdotij, tùm regni ordinem: Nam regnũ eius non erat terrenum. Manet autem thronus ipsius, Hæresi. 20. Sacerdotio translato, transfertur regnum.

CAP. LIII.

& regni illius nõ erit finis, & sedet super thronũ Dauid: hoc vtique regnum Dauid simul cum Pōficatu largitus est Ecclesiæ suæ, hoc est, seruis suis Pontificibus ecclesiæ catholicæ, translato in eos throno Dauid non deficiente in æternum. Tractat hac de re Hieronymus quoque contra Luciferianos scribens, quærit enim, quare laicum venientem ab Arrianis recipiat, Episcopum non recipiat? Respondet Luciferianus: Recipio laicum, quia errasse se confitetur. Hieronymus contra sub Orthodoxi persona: Recipe & Episcopum, quia errasse se confitetur. Ad hæc Luciferanus: Si errasse se confitetur, cur episcopus perseuerat? deponat sacerdotium, concedo veniam petẽti. Hieronymus verò: Respondebo tibi, inquit, & ego sermonibus tuis. Si laicus errasse se confitetur, quomodo laicus perseuerat? deponat sacerdotium laici, id est, baptismum, & ego do veniam pœnitenti. Scriptum est enim: Regnum quippè nos & sacerdotes Deo patri suo fecit: Et iterum: Gentem sanctam, regale sacerdotium, populum acquisitum. Hic quoque non obscurè significat Hieronymus: Quod ipsum etiam Chrysostomus explicat, in illum locum: Cùm offers munus tuũ ad altare: Longè diuersum esse sacerdotium, de quo Petrus & Ioannes loquuntur, ab eo, quo Presbyteri funguntur & Episcopi: Loquuntur enim illi de sacerdotio laico, quod est baptismus. Nam simul vt quisque baptizatus est, ex iræ filio, Dei filius efficitur: inde fiduciam accipit orandi, ac leuandi puras manus ad Deum, vt præceptis salutaribus monitus, ac diuina institutione formatus dicat confidenter, Pater noster, qui es in cœlis:

Hie. cont. Lucif.

Sacerdotium duplex

Apoc. 1.
1. Pet. 2.

Hom 16. in Matt.

Sacerdotium laicum baptismus est.

Matt 6.

Laicus diuina exercens

Rom. 12.

CAP. LIII.

ac exhibeat corpus suum hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, in odorem suauitatis. Atq; hoc est sacerdotium laici, non autem prædicare, baptizare, absoluere, consecrare, & sacris operari, quæ ad solos pertinent Episcopos & Presbyteros. Quod etiam testatur Clemens, cùm ait: Sed neque Laicos concedimus aliquod sacerdotale munus exercere, veluti sacrificium, baptismum, manus impositionem vel benedictionem. Non enim sibi quis sumit honorem, sed qui vocatur à Deo. Nam per Episcopi manus, datur hæc dignitas. Qui verò ad eam promotus non est, sed eam sibi vsurpat, Oziæ pœnam sustinebit.

Clem. li. 2. cap 10. Consti. Apostol.

Ausus fuit Ischyras, quemadmodum in historia sua Ecclesiastica scribit Socrates, facinus patrare multis mortis generibus dignum. Cùm enim nunquam esset sacerdotium sortitus, imposito sibijpsi Presbyterij nomine, quæ sunt sacerdotis obiuit. Tractat eádem historiam quoq; Theodoretus, & eum carceri fuisse propterea inclusum narrat Sozomenus. Et extat epistola Synodi Alexandrinæ in secunda Apologia Athanasij, in qua negatur fuisse Presbyter Ischyras, quòd nec ab Ecclesia electus, nec ab Episcopo esset ordinatus. At quo tandem, inquiunt, auctore cõstitutus est? nunquid à Colytho? atqui Colythum in gradu Presbyterij mortuum, omneq; eius manuum impositionem rescissam, omnesque ab eo cõstitutos, in laicorum ordinẽ redactos esse, & sub nomine Laicorum ad Synaxim admissos: adeò apud omnes cõstat, vt nemo ea de re dubitãdum putet. Hîc multa sunt notatu digna: Primum quod carceribus mancipatum fuisse tradit Sozomenus:

Socrates lib. 1. ca. 27 Eccle. hist.. Laicus missam cele brans. Theodoretus li. 2. capit. 8. Sozomenus lib. 2. cap 23. Ordinati ob eo qui non est episcopus.

CAP. LIII.

Deinde, quod facinus hoc multis mortis generibus dignum esse dicit Socrates. Tertiò, quod Presbyteri, nullam habeant Presbyteros ordinandi potestatem, quæ penes solos est Episcopos, quod verba Synodi Alexandrinę planum faciunt. Epiphanius quoque reprehendit Zacheum quendam, quòd audenter sacra mysteria cõtrectabat, & sacrificia, cùm laicus esset, impudenter tractabat.

Laicus diuina contrectans. Epiph. contra hęreses tom. 2. lib. 3. in compendiaria fidei doctrina.

Si omnes baptizati, sunt sacerdotes, ergo & reges.

Cæterùm quis est, qui non intelligit, si ita sint accipienda scripturarum ista verba, vt quotquot baptizati fuerint, veri sacerdotes censeri debeant omnes, tum futurum, vt illud necessariò sequatur: Reges quoque vt sint omnes. Nam qui dicti sunt sacerdotes, ijdem & regnum, & regnaturi dicuntur. Erunt itaque Reges omnes, neque subiectum esse quenquam cuiquam oportebit. Hoc est, quòd maximè laborat Satanas, vt sublato ordine, quàm maximè fieri posit perturbet omnia. Neque verò non pulchrè illi processerunt consilia sua apud vicinos nostros: quibus simul vt persuasit, nihil Pontifici, nihil Episcopis & sacerdotibus esse tribuendum, quòd omnes regale sumus sacerdotium, excusso iugo Pontificis & Episcoporum, quandoquidem non sacerdotes modò, verùm Reges esse omnes eadem scriptura docet, facilè persuasit, vt principum quoque, legitimæque suæ potestatis iugum excuterent, seruili bello concitato, neque multò pòst, eò quoque perduxit amentiæ miseros, vt Christianissimi Imperatoris iugum excutere molirentur, quem iam scriptis suis de Imperio deturbatum, non amplius Imperatorem, verùm

Carolum

Carolum à Gandauo appellare ausi sunt. Sic illi nihilo fuerunt mitiores erga legitimum Dominum suum, virum inter alias heroicas virtutes, quibus excellit, incredibili simul erga Deum pietate, religioneque præditum, verbique illius propugnatorem acerrimum, quàm anteà fuerant erga Romanum Pontificem, cæterosque Episcopos & sacerdotes, Adeò videre licet, quod mutuo sibi cohęret vtraque dignitas, Regalis & sacerdotalis, ruere vt altera non posit, quin eodem motu labefactata concidat altera. Neque alios in Regum & Principum fama libellis, quos famosos vocāt, proscindendis magis audaces esse, quàm qui prius in laceranda Pontificum & Sacerdotum existimatione calamos suos & linguas exacuerunt, dubium erit nemini, si modò rem diligentius explorare velit. Hi sunt præclari scilicet fructus istius, quemadmodum ipsi vocant Euangelij. Si Turcæ Germaniam, quamlibet numeroso exercitu peruasissent, maiorem cladem & exitium adferre non potuissent, quàm quantum cacangelium istud attulisse videmus. Cognitos habebat istorum mores Erasmus Roterodamus, vt qui complures annos inter eos fuerat commoratus. Is in libro, quem scripsit in hos pseudo-euangelicos, hoc de illis prębet testimonium: At iste, inquit, populus tam Euangelicus, etiā Turcarum Principi dicitur detestabilis, quem ait seditioni natum: Quos subinde tumultus excitat? quoties quàm leuibus de causis procurrit ad arma? ne suis quidem Ecclesiasticis satis obtemperans, nisi dicant blanda auribus: profligandi

CAP. LIII.

Carol V. Imperator.

Potestas secularis & dignitas pereunt sine sacerdotali dignitate.

Dignitas secularis & sacerdotalis mutuo cohærent.

Germania per pseudoeuangelicos infinita damna passa fuit.

Erasmi testimonium de pseudoeuangelistis.

etiam, si liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione dissentiant. Initio tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc ijsdem prorsus delirat, quòd nouum de Eucharistia dogma non recipiat. Nouam verò libertatem Euangelicam, impunè facere & sentire, quod cuique libitum est. Huc nimirum tendunt artes Satanæ, vt rupta acie ordinata perturbationem inducat, vt fiat illud, quod scriptum est in libro Iudicum: In diebus illis nō erat Rex in Israel, sed vnusquisq; quod sibi rectū videbatur, hoc faciebat. Vult vt simus sine lege, sine Rege, sine sacerdotio, sine sacrificio: quod cùm perfecerit, simul & illud nullo negocio perfecerit, vt simus sine Deo. Nam vbi nō est sacerdos & sacrificiū, ibi nullus Deus agnoscitur: sicut anteà quoque copiosiùs de eo disseruimus.

Sacerdos & sacrificium vbi non sunt, ibi non agnoscitur Deus.

Ac satis iam planum fecisse videmur, quandoquidem est Dei cultus in Ecclesia, esse in ea sacerdotiū, esse & sacrificium. Quòd verò isti dicunt, nusquam reconciliationis ministros in libris noui Testamenti sacerdotes appellari, sed presbyteros tantùm, demus hoc illis. Fieri enim potest, vt ne quandiu durauit sacerdotium Iudæorum, videretur, quòd suos appellari sacerdotes noluerint, quid cum illis habere commune Christiani videsed presbyteros, hoc est, antiquiores, siue digniores, vt augustius quoddam Christianorum quàm Iudæorum sacerdotium esse demonstrarent, & cuius maiorem haberi rationem æquum foret. Hoc enim Græci πρεσβύτερον, Latini vocant antiquius. Quod autem hoc est collectionis genus? ministros reconciliationis siue presbyteros non reperimus in nouo Testamento vocari sacerdotes,

Reconciliationis minister nusquā in nouo testamento sacerdos vocatur, sed presbyter quare id factū sit

tes, ergo non sunt sacerdotes? Nónne ad eundē modum argumentari vicissim licebit? Nomen personę nō modò in noui, sed ne in veteris quidem Testamenti libris de Deo dictum reperimus, non sunt ergo tres personę Deus vnus? Quin & ipsum trinitatis nomen in scripturis nusquam inuenitur, non est ergò sancta Trinitas? Quis non videt, quàm hæc absurda sint? Sit ita, non fuerit appellatio sacerdotum inter Christianos ante euersam Hierosolymam, & prorsus abolitum Iudęorum sacerdotium: At simul vt illud ęst deletum, statim à Clemente Petri successore, à Dionysio Areopagita Pauli discipulo, ab Ignatio, & deinceps ab omnibus alijs ad hęc vsque nostra tempora sacerdotum nomen in Ecclesia frequentari cœpit. Cùm autem Esaias futurum prędixit, vt ex Gentibus assumeret Dominus sacerdotes & Leuitas, qui quomodo solebant filij Israël, dum eorum staret religio, & templi cæremoniæ seruarentur, offerrent victimas cum psalmis in domo Domini, nónne clarè de Christi sacerdotibus est loquutus? Verùm quorsum attinet de vocula disceptare? Vbi fuit sacrificium, ibi sacerdotium quoque fuisse, nemo sanus dubitat. Nam hæc duo sic inter se coniuncta sunt, vt ab inuicem separari non possint: Neque sacerdos sine sacrificio, neque sacrificium esse potest sine sacerdote.

Sacerdotū nomē in Ecclesia quando frequentari cœpit.

Esaiæ 66.

Iudic, 17.

Sacerdos et sacrificium coniuncta.

Fuisse autem sacrificium Apostolorum temporibus si quis ambigit, vel ille in Actis locus omnem illi dubitationem ademerit, vbi scribitur: Sacrificantibus illis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus, & cætera. Quáuis enim

Sacrificiū tempore Apost.

Actor. 13.

vulgata interpretatio habeat ministrantibus, Erasmus tamen quod est in Græco λειτουργούντων significantiùs vertit, cùm sacrificarent. Siquidem λειτουργὸς non simpliciter sonat ministrum, sed plerunque sacrorum ministrum, & qui fungitur officio sacerdotis pro alijs: & λειτουργεῖν non simpliciter ministrare, sed sacrum ministerium peragere, sacris operari siue sacrificare: & λειτουργία, non quoduis ministerium, verùm illud vocatur, quod nos Missam vocamus. Hinc est, quod Basilius & Chrysostomus Missas suas inscripserũt λειτουργίας. Sic autem appellatur Missa κατ' ἐξοχὴν, tanquàm vnum omnium excellentissimum, Deoque gratissimum ministerium: qua ratione Tullius orator.: Aristoteles Philosophus, Paulus vocatur Apostolus: Ad hunc modũ sacerdos quoq; minister: & sacrificium, quod offert, vocatur ministerium: Non quod alij quoque non rectè ministri dicantur, nam & principes Dei sunt & Ecclesię ministri: Sic enim de illis Paulus loquitur, λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν εἰς ἀυτὸ τοῦτο πρὸς καρτεροῦντες, hoc est, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes, sed quod illud longè præstantissimum omnium est ministerium, quo funguntur Sacerdotes. Quòd autem λειτουργία sacrũ ministerium siue sacrificium significet, indicat ille locus apud Lucam: ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας ἀυτοῦ. hoc est, vt impleti sunt dies officij eius. λειτουγίαν transtulit interpres officium, nihil aliud intelligere volens, quàm sacrificium: loquitur enim de Zachariæ sacerdotis officio. Pontifices autem & sacerdotes ex hominibus assumptos, pro hominibus constitutos veteri lege fuisse

λειτουργὸς λειτουργεῖν quid.

Missa appellatur liturgia per Antonomasiã.

Lucæ 1.

Hebr. 8.

fuisse in his quæ sunt ad Deum, vt offerrent dona & sacrificia pro peccatis, cùm à Paulo scriptũ sit, nemo est tam proteruè improbus, qui negare audeat (quanquàm illud temerè nonnulli negant) ad nostri quoque temporis sacerdotes hęc Pauli verba rectè referri posse.

Cæterùm aptè & appositè admodùm etiam nunc sacrificium vocatur officium. Sic enim dici solet, celebratur nunc officium. Nam cùm officium rectè factum dicatur, nos autem nulla rectè facta proferre possimus, quæ quatenus nostra sunt, ad iram Dei placandam, & remissionẽ peccatorũ obtinendã sufficere nobis queãt: proferimus illud quod omniũ rectissimè factũ est à Saluatore nostro pro peccatis nostris abolẽdis: ꝓferimus corpus illius & sanguinem, qui factus est nobis iustitia & sanctificatio, & redemptio: factus pro nobis obediens Patri vsque ad mortem, mortem autem crucis: simul supplices deprecamur, vt auertat faciem suam à peccatis nostris, & respiciat in faciem Christi sui, pro nobis in cruce pendentis & morientis: vt non faciat nobis secundum peccata nostra, non iudicet nos secundum actus nostros, non retribuat nobis secundum iniquitates nostras, sed faciat nobis, Iudicet nos, retribuat nobis secundum iustitiam Filij sui, quam ille luens obedientia sua, peccatum inobedientiæ nostræ, pro sua ineffabili misericordia nobiscum communicare, nobis impartiri, & nostram facere dignatus est, posteaquàm semel ipsum per fidem & baptismum induti sumus. Estnẽ quod officij nomine rectiùs appellari queat, quàm vnum hoc? Quæ enim

Sacrificium vocatur officium.

1. Cor. 1.
Philip. 2.

Psalm. 50.
Psalm. 84.

enim sunt officia? quæ sunt rectè facta nostra? quę coram oculis Dei & Domini nostri proferre, quibus illum, qui iustè peccatis nostris irascitur, propitium nobis & placatum reddere possimus? Certè nisi vni illi officio, quod ille nobis pro sua immensa bonitate, in cruce moriens, præstitit, innitantur, nulla sunt. Qui igitur sunt isti tam impij, tam à Christo auersi, qui nobis hoc quod solum verè dici meretur officium, eripere conantur? Qui alij, quàm iurati satanæ ministri, quorum omne studium vna hac in re consumitur, vt immensum illud redemptionis nostræ beneficium, in quo solo confidimus, in quo solo gloriamur, sempiterna quadam obliuione obruatur? Nobis verò extrema quæque perferre priùs contingat, quàm vt tantum hoc flagitium patrari permittamus, quod ne Sol quidem ipse æquis oculis aspicere possit.

Verùm iusto dolore commoti, ab instituto sumus nonnihil digressi. Nunc eò vnde cœpit, redeat oratio. Illud enim orsi eramus dicere, quandoquidem sacrificasse constat Apostolos, quemadmodum clarè liber Actorum docet, sacerdotes re ipsa fuisse, etiam si detur illud, quòd propter discrimen sacerdotum legis, ante euersam Hierosolymam, & extinctum Iudæorum sacerdotium, Presbyteri, quàm sacerdotes appellari maluerint. Obiter autem explicauimus, quid sibi velit Lyturgię nomen: Significare enim ministerium siue officium per excellentiam quandam, id quod nos Missam vocamus, siue sacrificium, vnde & sacerdotes alicubi vocari officiantes audimus, quod illorum proprium est munus & officium

Sacerdotes officiantes.

CAP. LIII.

ciū sacris operari, hoc est, missas celebrare, quod ante mille quoque trecentos annos his verbis testatur Fabianus Martyr & Pontifex: Sacerdotes Dominus sibi elegit, vt sacrificent ei, & offerant oblationes Domino. In quam sententiam scripsit etiam pleraque Chrysostomus, epistolam ad Corinthios explicans. Nam & si prædicare quoque præclarum sit, ac Deo maximè gratum officium, non tamen hoc Sacerdotum quondā proprium fuisse videtur: quod ex Posidonio colligi potest: qui cùm fuisset auditor Augustini, vitā illius conscripsit: Narrat is, Valerium Hipponensem Episcopum, ordinato in Presbyterum Augustino, exultasse, & Deo gratias egisse, suas exauditas à Domiuo fuisse preces, quas frequentissimè fuderat, vt sibi diuinitùs homo concederetur talis, qui posset verbo Dei, & doctrina salubri Ecclesiam Dei ædificare, cui rei se, homo natura Græcus, minusque Latina lingua & literis instructus, minus vtilem præuidebat. Dedit igitur potestatem eidem Augustino Presbytero coram se in Ecclesia euangelium prędicandi, ac frequentissimè tractandi, contra vsum quidem & consuetudinem Aphricanarum Ecclesiarum, vnde etiam ei nonnulli Episcopi detrahebant. Clariùs etiam hoc indicat Socrates in sua Ecclesiastica historia, causam etiam explicans, quamobrem verbi ministerio Presbyteris fungi non liceret: Presbytero, inquit, Alexandriæ non committitur verbi ministerium, quod ab eo tēpore cœpit, quo Arrius Ecclesiam turbauit.

Fab. epi. 2. ad orientales Episcopos.
Chrys. in 2 ad Corin. Hom. 13.
Prædicare cuius sit officium.
Possid. ca. 5 de vita Augustini.
Soc. lib. 5. cap. 22.

Ex his Posidonij & Socratis verbis cernere liceet, quàm crassa sit istorum inscitia, qui putant

ad

ad hoc ordinari potiſsimùm Presbyteros, vt ſint verbi miniſtri, cùm verbi miniſterium propriũ olim fuerit in multis Eccleſijs Epiſcoporum, ad quod ſacerdotibus aſpirare non licuerit: non quòd maior in eo ſit dignitas, quàm in altaris miniſterio, quod omnia alia excellere, ſatis iam docuiſſe videmur: verùm quod ad prædicandi munus non æquè quiuis eſt idoneus, atque ad ſacrificandum. Nam in ordinando ſacerdote, non tam ſpectabatur excellens doctrina, quàm pietas & vitæ ſanctimonia. In eligendo autem Epiſcopo, minimè ſufficere viſum eſt, ſi vitæ eſſet inculpatæ, ſi ætatem ſuam omnem ſine crimine tráſegiſſet: ſed requirebatur prætereà, pótens vt eſſet exhortari in ſana doctrina, & eos, qui contradicunt, arguere. Sed hæc de proprio Sacerdotũ officio dicta ſufficiant.

In eligẽdo ſacerdote, vel epiſcopo quid ſpectabatur. 1. Tim. 3.

Quòd autem ordo Sacerdotij Sacramentum ſit, vel ex eo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quòd quæ requiruntur ad Sacramenti rationem, eorũ ipſi deeſt nihil. Eſt enim ſacræ rei ſignum, & quidem efficax: eſt viſibile ſignum inuiſibilis gratię. Signum aut elementum viſibile, ſiue quis materiam dicere malit, eſt manuum impoſitio. Neque tamen ea ſola: præcedit enim illam benedictio & inunctio, ſequitur autem calicis porrectio. Præcipuum tamen in hoc Sacramento ſignũ eſt, manuum impoſitio: Nam per benedictionem ordinandus diuinis officijs mancipatur: per vnctionem ad Chriſti corpus tãgendum idoneus redditur: per calicis porrectionem, officij miniſterijque ſui admonemur: per impoſitionem verò manuum, omnis ei gratiæ plenitudo confertur,

Sacerdotij ordinem ſacramentũ eſſe.

acce-

CAP. LIII.

accedente verbo, quod profertur ab Episcopo ordinante, quæ est forma huius Sacramenti. Nã simul vt accedit verbum ad elementum, fit Sacramentum, ac omnis ordinando gratiæ plenitudo confertur, vt quæcunque pertinent ad officium Sacerdotis, ea efficaciter exequi posit omnia. Hinc est, quòd nõ in cõferendis modò sacramentis, efficax est sacerdotis ministerium, verùm etiam si quis prȩoccupatus in delictis fuerit, oratio tamen eius magis efficax esse creditur, quàm cuiusuis alterius non sacerdotis, quantalibet is fuerit vitæ integritate præditus.

Ordinationis sacræ materia & forma.

Sacerdotis oratio magis efficax.

Etsi autem nulla sit in libris noui testamenti inunctionis mentio, sed solius manuum impositionis, non ideò tamen existimandum est recèns hoc inuentum esse, vt ordinandi Sacerdotes oleo inungantur. Apostolorum hanc esse, non scriptam traditionem, testis est Anacletus Petri successor: Ordinationes, inquit, Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem prouincia fuerint Episcopis sunt celebrandæ, qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum òmnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis Euangelijs, quæ prȩdicaturi sint imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacraque vnctione, exemplo Prophetarum & Regum capita eorum, more Apostolorum & Mosi vngentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto Chrismati est permixta: & hoc ritu solenne celebrẽt ordinationẽ. Clemens quoq; Omnis, inquit, Pontifex, sacro Chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, scri-

Vnctio sacerdotum.

Anacl. ep. 2
Ordinatio sacerdotũ quomodo celebrãda.

Cle. epst. 2. ad Iaco. fratrẽ dom.
Episc. obediendum.

scripturis sacris eruditus, charus & pretiosus hominibus oppidò esse debet: quem quasi Christi locum tenentem honorare omnes debent, eique seruire, & obedientes ad salutem suam fideliter existere: scientes, quòd siue honor, siue iniuria, quæ ei defertur, in Christum redundet, & à Christo in Deum. Scripsit de eo copiosè Pauli discipulus Dionysius Areopagita: Scripsit & Cyprianus in libello de Chrismate edito: meminit Tertullianus. Neque quisquam est veterum penè scriptorum, qui non cum quadam etiam honoris præfatione meminerit. Quo minus ferendi sunt, qui nostro hoc æuo sine quadam subsannatione sacri huius vnguēti meminisse nō possunt. Quòd si propterea putant esse reijciendū, quòd Iudæorum quondam fuerit cæremonia genus hoc vngendi, reijciant & manuum impositioné, quę & ipsa traxisse videtur ab Hebręis originem, quibus admodum ea fuit familiaris, cùm aliquid commendabatur, aut offerebatur Deo: Sic Iacob imponit manus duobus filijs Ioseph. Eodem ritu Moses ordinat Iosue ad populi Dei gubernationem. Eodem ritu Christus benedicit pueris. Ad eundem modum & super caput hostiæ immolandæ manus ponebatur. Et in libris Paralipomenon legitur: Applicuerunt hircos pro peccato, imposueruntq; manus super eos, & immolauerunt eos Sacerdotes.

Lucæ 10.
Dion. eccl. Hier. ca. 4.
Tertul. de carnis resurrect.
Manuum impositio.
Gene. 48.
Leuit. 2. 3. 4. 8.
Num. 27.
Marci 10.
2 Par. c 29.

Verùm hęc de Sacramento ordinis dicta sufficiant, quod ministrantium est, nam pertinet ad ministerium reconciliationis. Quatenus autem hęc reconciliatio docendo fit aut prædicando, rectè referri posse videtur ad eam virtutem, quæ

prudentia dicitur: quandoquidem scriptum est, quòd labia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore eius requirent: quem etiam in Euangelio vocat Dominus seruum fidelem & prudentem, quem constituit Dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore. Hoc est, quod Dionysius quoque sacerdotum ordinẽ vocat illuminatiuum & lucidum, quòd eorum proprium est munus, luce doctrinæ per salutis iter ducere proximos.

Malac. 2.

Matth. 24.

Dion. eccl. Hier ca. 5.

De ministro huius Sacramenti.

CAP. LIIII.

Minister huius Sacramenti est Episcopus: cuius hoc solius proprium est munus ordinare. Est autem Episcopatus non ordinis nomen, quatenùs ordo sacramentum est, verùm dignitatis & officij. Nam quemadmodum paulò antè cõmemorauimus: ex Presbyteris, qui multi erãt in vna aliqua Ecclesia, vnus eligebatur, qui non reliqui magis gregis totius, quàm ipsorum etiam Presbyterorum curam gereret. Ac in sacramentis quidem conficiendis & ministrandis, excepta ordinatione & cõfirmatione: nihilo maior est Episcopi, quàm sacerdotis auctoritas, nisi quòd ligandi, soluendique potestas tantò maior est penes Episcopum, quantò plus ad eá rem doctrinæ iudicijque requiritur: quibus prę cæteris Episcopum abundare pręsumitur, qui vel ipse reliquis rebus ijs præstat, vel adiunctos habet saltem lateri suo viros eruditione, iudicioque præstantes, vt, quòd vulgus sacerdotum de grauioribus peccatis perinde facere nõ potest, quid ligandum, quidvè soluendum sit, facilè discernere

Episcopatus non est ordo.

Episcopi officium.

CAP. LIIII.

Casuum reseruatio vnde.

nere queat. Inde est illa casuum, vt vocant, reseruatio: quorum nonnulli ad ordinarij cuiusuis, alij verò, qui sunt grauiores, non nisi ad summi Pontificis iudicium spectant. De quo multa doctè & eleganter scripta sunt à viro singulari doctrina prædito, qui fuit Catholici Regis apud Pium Quartum Pontificẽ Orator Francisco VVargas, in pręclaro illo libello, quem de Episcoporum iurisdictione inscripsit. Neque verò non iuxta scripturarum auctoritatem, in quibus Iethro Mosi concilium dedisse legitur, vt partiretur in alios iudicandi onus. Quicquid maius, inquit, fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantùm iudicent. Hoc igitur exemplo videmus in Ecclesia Dei constitutum, vt grauiores casus Episcopi, grauissimi Pontificis Max. iudicio reseruarentur. Interest autem Ecclesię, vt non omnes ab omnibus peccatis absoluendi potestatem habeant, cùm difficultas absolutionis peccandi sæpè frenum inijciat. Quanquàm vbi mortis periculum imminet, à quibusuis quamlibet enormibus peccatis absoluendi cuilibet sacerdoti potestas est concessa. Sic igitur in auctoritate ligandi atque soluendi, maior penes Episcopum, quàm sacerdotem, maxima penes Pontificem est potestas, cùm illi præ cęteris dictum sit: Tibi dabo claues regni cœlorum. Quę verba sic Tertull. interpretatur, vt per ea soluendi & alligandi potestatẽ, personaliter Petro collatã esse dicat, non Ecclesiæ. Quod ad reliqua attinet, ęquè baptizat, æquè cõsecrat, ęquè sacerdos absoluit vt episcop⁹. In hoc ergò pares sunt Episcopus & Sacerdos. Cæterũ quod in humano corpore fieri videmus, vt sit

Cõfirm. 11.

Exod. 18.

Tertul. lib. de pœnitentia.

Rom. 12.

corpus quidem vnum, membra verò multa, omnia autem non eundem actum habeant, idem & in Christi corpore, quæ est Ecclesia, cernere licet. Multi namque corpus vnum sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Hæc connexio totius corporis vnanimitatem requirit, sed præcipuè concordiam exigit sacerdotũ, quibus, vt à Leone Pontifice verè maximo scriptum est, etsi dignitas non est communis, est tamen ordo generalis: Quoniam & inter beatissimos apostolos, in similitudine honoris, fuit quędam discretio potestatis: & cùm electio par esset omnium, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret: De qua forma Episcoporum quoq; est orta distinctio, & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent, sed essent in singulis prouincijs singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidam in maioribus vrbibus constituti, solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ cura cõflueret, & nihil vnquàm à suo capite dissideret. Ex quibus verbis, quę apud Iulium quoq; Papam in epist. ad Orientales scripta reperiũtur, illud discimus, qui non dissensionis, verùm pacis & dilectionis Deus est, eum vt pax & vnitas in Ecclesia sua retineri possit, hanc rationem constituisse, vt non modò discretus esset ordo sacerdotum ab ordine laicorum, verùm & inter ipsos etiam sacerdotes & Episcopos, quamuis ordo generalis non esset, tamen dignitas communis. Non est enim alius Episcoporũ, quàm sacerdotum ordo, verũ dignitas maior est Episcoporũ. Inter Episcopos

CAP. LIIII.

Epist. 14. Episcoporũ ordo.

Papæ seu Pontificis Max. eminentia.

Sacerdotes ab Episcopis in quo distinguantur.

autem honoris quidem est similitudo, verùm discretio potestatis. Idem honos, eadem est dignitas Episcopi, qui infimo loco sedet, atque vel Archiepiscopi, vel Patriarchæ, vel summi etiam Pontificis, qui Papa, hoc est, Pater Patrum appellatur, qui non magis est Episcopus, quàm quiuis alius ex alijs, qui sunt extremo loco: Cùm verè dictum sit ab Hieronymo: Potentia diuitiarum et paupertatis humilitas, vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit. Hoc tantùm differt ab alijs, quòd illi in partem sunt vocati sollicitudinis, penes hunc verò est plenitudo potestatis. Nam si ex æquo possent omnes omnia, retineri vnitas non posset. Quare, sicut anteà docuimus, à Christo fuit institutum, vt de maioribus fidei præsertim causis, ad vnum illum, qui sedet in Petri Cathedra, Pontificem Romanum referretur, quod ab Apostolorum temporibus ad hæc vsque nostra semper quidem à Catholicis, sæpè etiam fuit ab hæreticis obseruatum.

In epist. ad Euagrium

Ad Nepotianū de vita clericorū.

Papa pater patrum, penes hunc potestatis plenitudo

De maioribus fidei causis ad Pōt. Rom. referendū.

Si quis autem secum diligentiùs expendat, quàm admirabili consilio hic in Ecclesia sit, ordo constitutus, facere non poterit, quin dicat, A Domino factum est illud. Neque enim humani ingenij, verùm diuinę res est sapientiæ. Principio, nemo illud ibit inficias, res sacras non oportere, nisi reuerenter tractari. Quæ autem adhiberi poterit reuerentia, si promiscuè cuiuis è fece vulgi ad tractandas illas aditus patebit? si baiulis & zonarijs, si carnificibus etiā (quod apud istos factum videmus, qui volunt ordinē ex Ecclesia sublatum) si deniq; fœminis, quas ne loqui quidem in Ecclesia permitit Apostolus, verbū De-

Psal. 117.

Res sacræ reuerenter tractandæ.

1. Cor. 14.
1. Tim. 2.

præ-

CAP. LIIII.

prædicare, baptizare, absoluere, consecrare licebit? De Marcione scribit Epiphanius, quòd is mulieribus fecerit potestatem baptizandi: mox subdit: Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud. Reverà nihil aliud sunt apud istos, quàm ludibria sacramenta omnia, diuinaq; omnia dum ita peruulgantur, ac prophanantur, quæ nõ nisi maxima cum reuerentia tractari oportebat. Ac rectè de hoc genere hæreticorum scripsit Tertull. Ipsæ mulieres hęreticæ quàm procaces? quæ audeant docere, cõtendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitã & tingere. Ordinationes eorũ temerariæ, leues, incõstantes. Nunc Neophytos collocãt, nũc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, vt gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquã faciliùs proficitur, quàm in castris rebelliũ, vbi ipsum esse illic, promereri est, & laicis sacerdotalia munera iniungũt. Quamobrẽ summa quadã, neque humana, sed diuina ratione institutũ est, vt Ecclesię ministrorũ ordo distinctus esset à laicis.

Epiph li. 3. cõt. hęres. hæresi 42.

Mulierum hæreticarũ procacitas.

Tertul. pręscrip. aduersus hęretic.

Iam inter ipsos Ecclesiæ ministros, & hoc prudenter admodùm est excogitatum, vt ne de repentè cuiuis ad sacerdotij gradum prosilire liceret: Priùs in minoribus exercebatur, ad ostia stabat aliquandiu, quo munere cûm rectè functus esset, dabatur ei potestas legendi Prophetias, ac paulò pòst dęmonia expellendi. In quibus officijs cùm diligenter versatus fuisset, iam admittebatur intra cancellos vbi mysteria peragebãtur, non excludebatur cum cæteris: quin Episcopis & Presbyteris præstò semper aderat, & eos continuè sequebatur, qua etiam ex causa acolythos

In ordinationibus subordinata progressio est pacis & vnitatis retinaculum.

CAP. LIIII.

dictos existimant. Postcaquàm verò ex diuturna cū sacerdotibus cōsuetudine, ritū sacrorū peragendorum aliqua ex parte cognouisse visus est, tum primûm ad ordines, qui sacri vocantur, ꝓmoueri licebat. Neq; sic tamē statim sacerdos ordinabatur, verùm Subdiacono facto dabatur ei tantū potestas vasa sacra, calicē, & patenā cōtrectandi, & ad sacerdotis vsum ferendi, ac epistolā cantandi. Ad Euangelium verò cantādum & prædicandum nō admittebatur, nisi priùs Diaconus esset ordinatus. Cùm verò Lector in scriptis Prophetarum, Subdiaconus in epistolis Apostolorum, Diaconus autem in Euangelijs legendis iustum tēpus posuisset, ac per suprascriptos gradus omnes, ritum omnē sacrorum peragendorum diligenter inspexisset, tum primum ad conficiendum & offerendum Christi corpus & sanguinē, ad verbum eius annunciandū, & ad sacramenta fidelibus ministranda admittebatur.

Hereticorū dissidia.

Atque ita omni ex parte perfectus tandem est ordo, quatenùs est sacramentum, nondum tamē perfectus est, quatenus facit ad vnitatem Ecclesiæ tuendam & conseruandam, quæ sine ordine constare non potest. Nam si par esset sacerdotum omnium auctoritas & potestas, effugere schisma non liceret: Futurum enim esset, quod hoc infelici seculo nostro euenisse videmus apud eos, qui semetipsos segregantes, Euangelici, quàm Christiani dici maluerūt, vt secundum suū quisque sensum scripturas interpretaretur, suo quisque iudicio atque arbitrio sacrorum peragendorū ritus veteres abrogaret, ac nouos institueret, atque ita non esset iā Ecclesia terra vnius labij & ser-

sermonum eorundē: sed futura esset Babylō quę- CAP. LIIII.
dā, confusis prædicantium linguis, vt nō audeat Gene. 11.
vnusquisque vocē proximi sui: qualis reverà est
apud eos, apud quos omnis Episcoporum iuris-
dictio & auctoritas est abrogata. Miserandā ibi
videre licet Ecclesię faciem, non solùm quòd se-
cùs in vna ciuitate docetur quàm in alia, quod-
que fidibus luditur, non fides vna retinetur: ve-
rùm etiā, quòd in vna & eadem ciuitate aliud hic
in tēplo, aliud ille è loco superiore detonat: Hu-
ic ille Suermerus, ille contrà huic hæreticus est:
atque ita præclarum istud, si Dijs placet, Euáge-
liū secum ipsum pugnat. Intereà verò, scinditur 1. Cor. 1.
incertum studia in cōtraria vulgus: Hic dicit, e-
go sum sancti Lutheri: alius, ego verò sancti Zuin
glij: alius, ego verò sancti Caluini: alius, ego verò
sancti Balthasaris Anabaptistæ: alius, ego verò
sancti Suenckfeldij: alius, ego verò sanctorū om-
niū Suermerorum. Sic huic sanctū videtur quod
Lutherus: illi, quod Caluinus, vel alius quisquā
hęreticorū scripsit, neq; minus habere id vult au
ctoritatis, quàm ipsum Apostolorū symbolū: ne-
que iā scripturarum canonicarū, sed alicuius ex
hæreticis auctoritate sententiā suam cōfirmare
conatur. Quid hîc aliud expectandum est in hac
ipsorum inter se, qui se à Christi corpore auulse- Lucæ 11.
runt, dimicatione? quàm quod à Propheta di- Oseæ 10.
ctum est: Diuisum est cor eorū, nunc interibunt. Episcoporū in Ecclesijs necessitas.
Vtinam autem saluis ijs, qui errauerunt, primò
quoque tempore error ipse intereat. Huius ita-
que generis, schismata ne orirentur in Ecclesia,
aut si quæ orta essent, vt priusquàm radices
altiùs agere cœpissent, extirpari tempore pos-

 sent,

sent, prouidere volens Spiritus sanctus, posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: qui ex eo nomen sortiti sunt, quòd omnes inspiciant, cunctaque speculentur, ac diligenter attendant, non modò de populo, verùmetiam de clero, quomodo vitam quisque suā instituat: ac in primis de doctrina cuiusque accuratiùs inquirant, quę si sana non sit, nihil vita proderit quamlibet laudata. Nam sicubi fidei firmum & stabile fundamentum iactum non est, quicquid superstruxeris, corruet.

Act. 20.
Episcopi vnde dicti.
Vita bona sine doctrina bona proderit nihil.

Quamobrem hæc prima & præcipua Episcoporum cura est & esse debet, sana vt in Ecclesia doctrina conseruetur, neque fas cuiquā sit somnia sui capitis pro Euangelio populo venditare. Planū id anteà fecimus, verbi ministeriū peculiariter ad Episcopos pertinere, quare nō est cuiquā licitū illud sibi sumere, nisi mandatū ab Episcopo fuerit. Neq; enim alicuius profani magistratus munus est, arbitratu suo verbi, sacrorūq; ministros instituere, multò minus aūt vulgi: de quo præclarè scripsit quidā, quòd nō est in eo cōsiliū, nō ratio, non discrimē, nō diligentia: semperq; sapientes ea, quæ fecisset populus ferēda, nō semper laudanda duxerūt. De quo sic scribit Chrysost. Quod si quid sit populus, percōtaberis: Est quiddā tumultus perturbationisq; plenū, ex stultitia maiori ex parte cōstās, atq; cōpositū, temerè per maris fluctus, varia & pugnāte sentētia sępenumero iactatū. Ad solos Episcopos ea cura ꝓpriè pertinet. Legimus Timoth. & Titū à Paulo cōstitutos episcopos. Tito verò mādatū ab illo fuisse, vt ipse nō vt populus, qui docēd9, nō sequēdus

Episcoporū munus.

Cicero pro Plancio
Vulgus q͞d.

Hom. 2. in ca. 1. Ioan.

dus est, aut profanus magistratus aliquis cõstitue-ret per ciuitates presbyteros. Legat qui volet & acta, & epistolas Apostolorũ omniũ, nusquam reperiet quòd quicquam in hac parte sibi iuris vel populus, vel profanus Magistratus vsurpauerit. Quin illud potius inueniet, quod Paulus aut Barnabas non Burgimagistri constituerunt per singulas Ecclesias Presbyteros, cum oratione & ieiunijs, quemadmodum & nunc facit Ecclesia.

CAP. LIIII. Tit. 1. Episcoporum aut sacerdotum laicis non conuenit institutio.

Sed fuit aliquando penes populum electio. Fuerit: verùm hoc nunquam fuit, vt ipse sibi constitueret Sacerdotem aut Episcopum: ostendebat quidem quem sibi dari vellet, verùm institutio Sacerdotis non fuit nisi penes Episcopum: Episcopi verò penes Romanũ Pontificem. Meminit Chrysostomus electionis, quæ fiebat per populum, verùm ita, minimè vt laudandá, quin reprehendendam eam potius existimet: his enim verbis vtitur: Ito iam hinc, ac publica festa spectato, ea dico, in quibus dignitatum Ecclesiasticarum electiones de more fiunt, & tam multis videbis ibi criminationibus lacerari Episcopum, quanta est tota illa subditorum multitudo, quibus eligendi potestas concessa est. Hos omnes tam in multas factiones scindi, neque inter se consentire, neque cum eo, cui sorte Episcopatus delatus est, conuenire videas: sed vnusquisque à suis vnius partibus stat, alius hunc, alius illum eligens: cuius rei causa hæc est, quòd idipsum non spectant, quòd solùm spectandum fuerat, nempè animi virtutem, sed aliæ sunt causæ quibus honoris conciliatur. Verbi gratia: Hic quòd claro genere natus sit, in Episcopatus, inquit, or-

Actuũ 14. Episcoporũ electio laicis non conuenit.

Chrys. lib. 3. de sacerdotio. Electionẽ popularẽ reprehendit Chrys.

Nota.

dinem cooptetur: ille quód opibus abundet, neque indigeat alimentis ex Ecclesiæ prouentibus quæsitis: alius quòd ab aduersarijs ad nos transfugerit: alius sibi genere propinquum ac necessarium, alius adulatorem cæteris anteponere vult: Nemo est qui eum qui idoneus sit spectare velit, aut animi partes explorare curet. Hæc fuit apud orientales eligendi per populũ ratio Chrysostomi tẽporibus. Quin & alibi penes populum electionẽ Episcoporũ fuisse, nõ obscurè videtur Hieronymus indicare: de qua tamen ita loquitur contra Iouinianum scribens: Nonnunquam errat inquit, plebis, vulgiq; iudicium, & in sacerdotibus comprobandis, vnusquisq; suis moribus fauet, vt non tã bonũ quâm sui similẽ quærat præpositum. Non dissimilia in laudatione Basilij & Athanasij, patrisq; sui Gregorij, scribit Gregorius Nazianzenus. Et in libro de sacerdotali dignitate Ambrosius cap. 5. Mortuo Theodoro Agrigentino Episcopo, magnã seditionem in populo natã, & tumultum à multitudine conflatũ fuisse, scribit Symeon Metaphrastes, cũ simul tres à populo electi fuissent, qui cũ omnes Romam venissent, vt à Pontifice vnius ex illis electio rata haberetur, Pontificẽ alium nominasse virum insigni pietate Gregoriũ. Tale quiddã accidisse narrat idẽ, & ante eum Palladius Chrysostomi discipulus, Constantinopoli mortuo Nectorio. Fit enim, inquit, in eligendis maxima ex parte examinatio, non ex virtute eorũ qui adsciscũtur, sed ex eorũ qui sunt potentes in eos beneuolẽtia, &, vel est pura ac syncera, vel accessit muneribus. Nec dissimilia fiebant in Aphrica: Qua etiam ex causa

Lib. 2. contra Iouinianum.
In Ezech. cap. 33.
In Agg. cap. 1.
In Agg. cap. 2.

facien-

faciendum putauit Augustinus, vt quemadmodum ipse non successerat, sed accesserat Valerio, sic viuens Ecclesiæ suæ, de successore prouideret, quòd sciret per ambitiósos & contentiosos homines Ecclesias perturbari solere. Neque verò fecit hoc sine exemplo. Nam & Alexander Alexandrinus Episcopus Athanasium, sicut Epiphanius, & ex Apollinario Sozomenus, & Athanasius Petrum sibi successorem delegit, sicut Ruffinus & Theodoritus tradiderunt. Idem Alexandrum Constantinopolitanum, de Paulo Sozomenus, & aliquanto ante Theotecnum Cæsariensē, de Anatholio fecisse scribit Eusebius. Quin & eadem ex causa constitutum fuisse videtur sub idem tempus in Laodicensi Synodo. Non esse permittendum turbis, electiones eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promouēdi. Quod idem in capitulis Græcarum Synodorum, repetitum posteà legimus, & in 8. Synodo Constantinopolitana. In quadam ad Cornelium epistola Cyprianus de Episcopi electione mentionem faciens, diuini primùm iudicij, deinde populi suffragij, postremò coepiscoporum consensus meminit. In ea verò quæ proximè sequitur, de vniuersæ fraternitatis suffragio, deque Episcoporū qui in præsentia conuenerant iudicio, Sabino delatum Episcopatum scribit. Extat apud Theodoritum Epistola Petri Alexandrini de Lucio, qui mercatus erat Episcopatū. Non hunc, inquit, constituerat conuentus orthodoxorum Episcoporum, non verorum Clericorum suffragia, non populi postulatio, quemadmodum Ecclesiasticis iubetur sanctionib. Contrà verò in secūda Athanasij

CAP. LIIII.
Aug. epist. 110.
Ambitiosi perturbant ecclesiam.
Hæresi. 68.
Lib. 2. cap. 17.
Lib. 2, cap. 3.
Lib. 4. cap. 2.
Lib. 3. cap. 3.
Lib. 7. cap. 32.
Cap. 13.
Cap. 1.
Cyp. lib. 1. epist. 3.
Lib. 2. cap. 28.

Athanasius.

nasij Apologia, extat epistola Synodi Alexandrinæ, in qua testimonium hoc datur Athanasio, quod omnis multitudo, populusque Catholicæ Ecclesiæ in vnum coactus, quasi in speciem vnius corporis, & animæ, clamoribus, vociferationibusque postulauerit Athanasium Ecclesię Episcopum dari, atque vt id facerent Episcopi, qui tum ibi fuerant congregati, per multos dies ac noctes obtestati fuerint, cùm intereà, nec ipsi ab Ecclesia discederent, nec Episcopis discedendi facultatem permitterent.

Ambitio minor in primitiua Ecclesia.

Neque dubium est, quin quo tempore vigebat persequutio Christianorum, cùm Episcopatum desiderare nihil tum fuerit aliud, quàm velle Martyrem fieri, & ambitio minor, & in eligendo maior fuerit populi grauitas & constantia. Posteaquam verò secundis Christianorum rebus paulatim irrepsit ambitio, corrupto iam Ecclesię statu, commutata fuit ea ratio, ita vt Sacerdotum quidem electio, fidelis verò populi consensus tátum adhiberetur, quemadmodum ex Stephani & Nicolai Pontificum epistolis docemur, ita tamen, vt penes Pontificem Romanum aut certè Metropolitanum, constituendi Episcopum potestas esset: qui nisi quid impediret, non inuitus cleri, plebisque consensum & desiderium sequebatur. Docet Augustinus in dialogo, quem scripsit de libero arbitrio, leges quandoque rectè mutari: sic enim loquitur: Si populus sit benè moderatus, & grauis, communisque vtilitatis diligentissimus custos: in quo vnusquisque minoris rem priuatam, quàm publicam pendat, nónne rectè lex fert, qua huic ipsi populo liceat creare sibi

Steph. ad Rom. Archiep. Raue Nicol. ad Ioan. Rauen. Archiepiscop. Aug. de libero arbit. lib. 1. ca. 6.

sibi magistratus, per quos sua res, id est, publica administretur? EV. Rectè prorsus Aug. Porrò si paulatim deprauatus idē populus, rem priuatam Reip. prȩferat atq; habeat venale suffragiū, corruptusque ab eis qui honores amant, regnū in se factiosis cōsceleratisque committat, nónne item rectè, si quis tunc extiterit vir bonus, qui plurimū possit, adimat huic populo potestatē dandi honores, & in paucorum bonorum, vel etiam vnius redigat arbitrium. Morem hunc describit Leo Pontifex his verbis: Vota, inquit, ciuium testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum in ordinationibus sacerdotum constituantur. Origenes requiri scribit in ordinando sacerdote & præsentiam populi, vt sciant omnes & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, & hoc astante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Sic in veteri quoque lege, coram omni synagoga iubet Deus constitui Sacerdotem. Hoc, inquit Cyprianus, instruit & ostendit, ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsenti vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio iusta & legitima. Idem alio loco in ordinandis Clericis solemus nos antè consulere, & mores atque merita singulorum communi consilio ponderare. Sed verba quæ statim sequuntur id non esse necessitatis indicant: sed expectanda non sunt, inquit, humana consilia cùm præcedunt diuina suffragia.

Leo epist. 84.

Orig. hom. 6. in Leuit.

Num. 8.

Cyp. epist. 4. lib. 1.

Lib. 2. epistola 5.

gia, Episcoporum suffragia: diuina suffragia vocare videtur Lib.2.epistola 5.

Ordinandorum ad sacerdotium electio populo pręsente.

Quamuis autem hoc nostrum seculum sit longè corruptisimum; obseruari tamen etiã nunc videmus, vt ordinationes fiant præsente populo, cuius & si suffragia non requiruntur, admonetur tamen is, vt si quid habeat quod obijcere posit contra ordinandum, dicat intrepidus: Quod si tacuerint, omnes consensisse iam in ordinandum videntur. Quod ita factitari solitum fuisse testatur etiam Alexander Imperator apud Lampridium, qui vitam illius conscripsit ante annos 1300. & amplius. Quod autem attinet ad aliquem huic vel illi Ecclesiæ præficiendum, non tam imperitæ multitudinis, quàm patronorum voluntatis & desiderij ratio nunc habetur: Hi quem dignum esse censuerint ad gerendum in Ecclesia sacerdotium, offerunt Episcopo, qui si cognouerit idoneum, nihil iam impedit, quo minus ipsius auctoritate Ecclesiæ illius ministerio fungatur. Sic fieri videmus, vt de minoribus Ecclesiæ ministris penes Episcopos, de Episcopis verò constituendis iudicium & potestas penes eum sit, qui Pater est Patrum, Romanum Pontificem: Sic vnitas in Ecclesia retinetur: sic schismatibus obuiam itur: sic vt idipsum sapiant, idipsum dicant, idem sentiant omnes, prouidetur: dum vnius diœceseos vnus est Episcopus, cui tãquam patri, non reliquus modò grex à Deo, ipsi concreditus, verùm & Sacerdotes omnes dicto sunt audientes. Omnium autem Episcoporum in omnibus totius orbis Christiani prouincijs, vnus tanquam communis pater est Romanus Ponti-

Patroni ecclesiarum quid iuris habeant.

Pontifex Rom. omnium Episcoporum in omnib. prouinciis tanquam vnus communis pater est.

Pontifex, ex quo pendent, cuius auctoritatem sequuntur, ad quem de causis maioribus omnibus referunt omnes Hac ratione visum est Spiritui sancto, concordem in Ecclesia Dei doctrinam conseruare. Nam si vel Magistratui, vel populo cuiuscunque ciuitatis aut oppidi, iudicio suo, non relata prius re ad Episcopum, citra ipsius auctoritatem constituere sibi Presbyteros liceret, tot essent schismata, quot sacerdotes: ad sua quisque desideria coaceruarent sibi Magistros prurientes auribus : cùm præsertim idem nunc de plerisque in prouincia hac nostra dici posit, quod de Atheniensibus in Actis Apostolorum scriptum legimus, quod ad nihil aliud vacant, quàm aut dicere, aut audire aliquid noui. Iudicium itaque de verbi ministris, deque doctrina eorum, non aliorum esse quàm Episcoporum adeó certum est & indubitatum, vt illi ipsi, qui non tam eorum, quàm Christi suaue iugum per eos Ecclesiam suam regentis excusserunt, in confessione sua Augustana disertè scripserint. Hanc Episcoporum esse iurisdictionem de doctrina cognoscere, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, simul etiam impios, quorum nota est impietas, excludere à communione Ecclesiæ. Tanta est vis veritatis, vt vel inuitis etiam & repugnantibus ijs, qui eam oppressam cupiunt, per ipsorum nihilomiuus iugulum erumpat. Quamobrem verisimè scriptum fuit à Clemente Petri successore, quod solis Sacerdotibus concessum est vt iudicent, quoniam dictum est eis, Iustum iudiciũ iudicate. Et rursum: Estote trapezitæ probati, vobis enim laicis permissum

2. Tim. 4.

Acto. 17.

Episcoporum iurisdictio secundum Protestantes.

Cle. lib. 2. ca. 40. constit. Apost.

missum non est, imo contrà, ijs, qui iudicandi potestate carent, dictum est: Nolite iudicare, & non iudicabimini.

Contra eos qui causantur imperitiam Episcoporum.

Verùm hic isti causificantur esse plerosque indoctos Episcopos, vt de sana doctrina iudicare non possint. Quid si causificatores isti nihil non suo iudicio tribuentes, multò ipsi sint indoctiores? Neque enim nescimus, qui sint isti, qui res nouas in hac prouincia moliuntur, adeò literarum omnium rudes plerique omnes, vt vix etiam paulùm aliquid vltra prima elementa progressi videantur. Est autem Deo gratia, cuius hoc est solius beneficium, quod nullum fuit vnquam tempus, ex quo lux Euangelij nobis affulsit, quo non habuerit Episcopos hæc nostra prouincia viros & prudentia, & doctrina insignes. Verùm demus hoc illis, reperiri nonnunquam inter eos aliquem non doctissimum: atqui prouidit huic quoque rei Spiritus sanctus: Magna enim ex parte ita videre licet Ecclesias dotatas, vt minimè desint Episcopis facultates, quibus viros doctos in comitatu suo alere queant. Deinde verò sunt in vnaquaque Cathedrali Ecclesia Sacerdotum collegia constituta, quos Canonicos vocant, qui sunt à concilijs Episcoporum, in quibus & ipsis reperiuntur sæpè non pauci doctrina præstantes. Quamobrem sicut Moses cum solus haberet potestatem præesse populo, septuaginta Presbyteros elegit, quibuscum populum iudicaret: sic Episcopus quamuis Principem in Ecclesia locum teneat, adsciscit tamen & ipse Presbyteros, quoties de re aliqua grauiore suscipi deliberationem oportet, sine quorum consilio etiam nihil agi

Canonicorum officium.

Exod. 18.

agi fuisse solitum in Ecclesia, scribit Ambrosius. Sed tanta nunc est morum in quibusdam peruersitas, vt cuiusuis potius, quàm Episcopi sui iudicium de doctrina requirant. Aquæ furtiuæ dulciores, & panis absconditus illis est suauior. Sit alius quispiam neque doctus, neque virtute vlla præditus, quin ex omni vitiorum genere conflatus, modò noui proferat aliquid, quod cum sanctæ catholicæ Ecclesiæ recepta doctrina pugnet, statim audiunt, & in oculis ferunt, quamlibet improbum & indoctum. Atqui nõ hoc habet Augustana cõfessio, quam isti se tanquam Christianam amplecti non obscurè ferunt, & in eam se nonnulli conceptis verbis iurasse profitentur: quæ certè iurisdictionem concedit Episcopis de doctrina cognoscendi, & doctrinam ab Euangelio dissidentem reijciendi. Atque hic necessariò, & iure diuino debere dicit eis Ecclesias præstare obediẽtiã, iuxta illud: Qui vos audit, me audit.

CAP. LIIII.
Amb. in c. 5. epi. ad. Timoth.
Prouer. 9.

Augustana cõfessio cõcedit iurisdictionem Episcopis.

Verũ dissidet, aiunt, Episcoporũ doctrina ab Euangelio. Quã autem sibi isti nõ constant, quamque secũ ipsi pugnant? Docent Episcopis iurisdictionem competere de doctrina cognoscendi, & intereà doctrinã eorum tanquã ab Euangelio dissidẽtem, reijciũt & cõdemnant. Est nè hoc de doctrina iudicium Episcopis permittere, ac non tibi potius hãc auctoritatem arrogare, tu vt iudices illum, cuius te iudicio subiectũ, quem haud aliter quàm seipsum te Deus audire voluit? Inde autem schismata & hæreses obortæ sunt & oriũtur, dicit Cyprianus, dũ Episcopus, qui vnus est, & Ecclesię pręest, superba quorũdã pręsumptione cõtemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indig

Episcopalis iurisdictionis est de doctrina cognoscere et ab euangelio dissidentẽ reijcere.
Luc. 10.
Schismata & hæreses vnde.
Cyp. li. 4. epist. 9.

nis hominibus iudicatur. Quis enim hic est super-
biæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis in-
flatio, ad cognitionem suam Præpositos & Sacer-
dotes vocare? ac nisi apud te purgati fuerimus, &
sententia tua absoluti, per te iam sex annis nec
fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs Præ-
positum, nec grex Pastorem, nec Ecclesia Guber-
natorem, nec Christus Antistitem, nec Deus Sa-
cerdotem. Subueniat Puppianus, & sententiam
dicat: & iudicium Dei & Christi in apertum refe-
rat, ne tantus fidelium numerus, qui sub nobis ac-
cersitus est, sine spe salutis & pacis exisse videatur,
ne nouus credentium populus, nullam per nos cõ-
secutus esse baptismi & Spiritussancti gratiam iu-
dicetur: ne tot lapsis & pœnitentibus pax data, &
communicatio nostra tui examinatione conces-
sa iudicij auctoritate soluatur. Annue aliquando
& dignare pronunciare de nobis, & Episcopa-
tum nostrum cognitionis tuæ vigore firmare: vt
Deus & Christus eius agere tibi gratias possint,
quòd per te sit Antistes & Rector altari eorum pa-
riter & plebi restitutus. Apes habēt Regē, & ducē
pecudes, & fidē seruāt latrones mancipi, cui obse-
quio plenæ humilitatis obtemperant. Quāto sim-
pliciores & meliores vobis sunt brutæ pecudes, &
muta animalia, & cruenti licet ac furentes in-
ter gladios atque inter arma prædones? Præpo-
situs illic agnoscitur & timetur, quem non sen-
tentia diuina constituit, sed in quem factio perdi-
ta & nocens caterua consensit.

Quod Puppiano sanctus Pontifex & Martyr
Cyprianus, hoc sibi quoque dictū isti putēt in qui-
bus tantus est superbiæ tumor, tāta animi arrogā-
tia, tāta mentis inflatio, vt ad cognitionem suā E-

CAP. LIIII.

piscopos vocare audeãt, ac nisi apud eos purgati, ac eorum sententia sint absoluti, nõ sex, quemadmodum scribit Cyprianus, sed sexcentis annis neque Sacerdotes, neque Episcopos, neq; sanam Euangelij doctrinã Polonia habuerit, neque Christũ vnquã agnouerit. Non fuerit Episcopus Adalbertus, non fuerit Stanislaus, qui Christi Euangelium sanguine suo signatum nobis reliquerunt. Quid autem aliud illi docuerũt? quàm quod successores eorum docuerunt, quod nunc etiam docent illi, qui loca eorum tenent, nimirum de quo initio scripsimus, Iesum Christum, & hunc crucifixum? Hunc nõ modò sermonibus & scriptis, verùm & certorũ dierum obseruationibus, & signis, & imaginibus, & habitu, & gestu, & actione, varijsque cæremonijs, denique omni quacũque fieri potuit ratione, nõ tantùm animis fidelium infigere, verùm & rudium oculis ingerere conati sunt, vt si quis mente comprehendere non posset, vel manibus ei contrectare liceret. Istorùmne doctrina dissidet ab Euangelio, ac non vestra potius? qui, sicut anteà per nos fuit demonstratum, Christi crucifixi memoriam omnem ex omnium animis euellere, sempiternaque obliuione obruere nixi estis, externis illis signis, quibus ea rudiorum animis insculpebatur, abolendis: Vnde etiam ansa data est alijs, quandoquidem externa omnia in contemptum adduxistis, externum etiam verbi ministerium abrogandi. Quid autem aliud est ab Episcopo se segregare, nouamque sibi cathedram constituere, quàm à Christi corpore, quæ est Ecclesia, separari? Rectè enim præclarus idem Pontifex & Martyr Cypranus: Illi sunt

Polonia quandiu Christiana fuerit.

Adalbertus & Sanislaus Episcopi sancti

1. Cor. n. 1.

Ab Episcopo se segregare està Christi corpore separari.

Cyp lib. 4. epist. 9.

CAP. LIIII.

sunt, inquit, Ecclesia plebs Sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Vnde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo, & si qui cum Episcopo nō sint, in Ecclesia nō esse.

Episcopus in Ecclesia & Ecclesia in Episcopo.

Cæterùm quàm graue sit crimen ab Episcopo se velle secernere, docet idem alio loco Cyprianus, (libenter enim sanctissimi Martyris vtimur testimonio) cuius hæc verba sunt: Auersandus talis, inquit, atque fugiendus, quisquis fuerit ab Ecclesia separatus. Peruersus est huiusmodi, & peccat, & à semetipso damnatus. An esse sibi cum Christo videtur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius, & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispensationem repugnat: Hostis altaris aduersus sacrificium Christi rebellis, pro fide perfidus, ꝓ religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus, contemptis Episcopis, & Dei Sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, dominicæ hostiæ veritatem per falsa sacrificia profanare, nec scire, quoniam qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan, & Abiron, qui sibi contra Mosen & Aaron sacerdotem sacrificandi licentiam vendicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus pependerunt. Terra compagibus ruptis in profundum sinum patuit, stantesque viuentes recedentis soli hiatus absorbuit. Nec tantùm eos qui auctores fuerant, Dei indignantis ira percussit, sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & criminis: qui coa-

Schismatis criminis grauitas qualis. Cypr. tra. 8. vnit Ecclesiæ. Titum 3. Rom. 13.

Schismatis pœna. Num. 10.

CAP. LIIII.

coagulati cum eisdem simul ad audaciam fuerát, exiens à Domino ignis properata vltione cōsumpsit, admonens scilicet & ostendens, contra Deum fieri, quicquid improbi fuerint ad destruendam ordinationem Dei humana voluntate conati. Sic & Ozias Rex, cùm thuribulum ferens, & cōtra legem Dei sacrificium sibi violēter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtemperare nollet & cedere, diuina indignatione confusus, & lepræ varietate in fronte maculatus est, ea parte corporis notatus, offenso Domino, vbi signantur qui Dominum promerentur. Augustinus grauius esse censet schismatis quàm idololatriæ crimen, inde argumento sumpto, quòd multò de schismatis sumptum est supplicium atrocius, quàm de quibuscunque alijs, quibuscunque tandem flagitijs & sceleribus coopertis. Tempore, inquit, illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda monstrauit, & idolum fabricatum atque adoratū est, & propheticus liber, ira Regis contemptoris incensus, & schisma tētatum: Et idololatria gladio punita est, exustio libri bellica cæde, & peregrina captiuitate schisma hiatu terræ, sepultis auctoribus viuis, & cæteris cœlesti igne consumptis. Quis iam dubitauerit, hoc esse sceleratius commissum, quod est grauius vindicatum? Vel hinc discant, quanto se scelere obstringant, quamque grauiorum suppliciorum se debitores constituant, qui discessione facta à pastore suo, & à reliquo grege illi adhærente, altare contra altare erigere, nouamq; sibi cathedram constituere conantur.

Verùm hic dicet aliquis: Quid tu? Nūquid Episcopos

2. Para. 26.
4. Reg. 15.

Schismatis crimē grauius, quàm idololatriæ

Aug. de baptismo cōt. Donat li. 2 ca 6.

Exod. 32.
Hiere. 36.
Num. 16.

Episcopus quid si erret.

copos non esse putas homines, qui & errare possint, & docere nonnunquam, quæ cum Euangelio palàm pugnare videantur? Quàm multos autem non tantùm Episcopos, verùm & primi nominis Patriarchas cõmemorare licet, qui in hæresim lapsi discesserunt à fide? Nónne hoc Constantinopólitano, nónne Hierosolymitano, nónne Antiocheno, nónne Alexandrino Patriarchis euenisse legimus? Nũ igitur si quis talis contingat Episcopus, eius mihi nihilominꝰ error sequẽdus, num eius doctrinæ adhærẽdum est? Est ita vt dicis, homo est Episcopus, eadem infirmitate, qua cæteri mortales, præditus, vt & errare ipse, & alios in errorem inducere possit. Ac vidimus nostra quoque ætate quosdam Episcopos à fide discessisse: Verũ, quod anteà demõstrauimus, nõ sine causa constituta sunt collegia sacerdotum, ad quę de doctrina, si quæ parum sana propagari videtur, referre licet, quę videmus alicubi puram Euangelij doctrinam retinuisse, quam Episcopus fraudibus hæreticorum seductus deseruerat. Deinde sunt synodi diœcesanæ, est Metropolitanus Episcopus, quem Archiepiscopum vocãt, sunt synodi prouinciales, est postremò Pater Patrum omnium Romanus Pontifex, sunt Concilia œcumenica: adeò multa remedia Deus instituit ad quę confugere liceret, si doctrina Episcopi alicuius suspecta haberetur. Cæterum vt tu ad cognitionem tuam voces Episcopum, vt de doctrina illius iudices, vt eam priuato tuo iudicio condemnes, teque ab illo propria tua auctoritate segregres, sacrilegæ cuiusdam temeritatis, insolẽtissimæque ac minimè ferendæ est insaniæ.

Sed

CAP. LIIII.

Sed hîc iterum vſitata illa cantilena nobis occinitur: Non fungi officio ſuo Epiſcopos, & Sacerdotes: eſſe mores illorum perditos: eſſe vitam omni vitiorum genere contaminatam. Atque vtinam quam eſt vſitata, tam eſſet falſa cantilena hæc, verùm, proh dolor, veriora ſunt & omnium oculis teſtatiora in pleriſque, quàm vt negari poſſit. Declinatum eſt ab officij religione, deflexũ eſt de recto vitæ curriculo. Omnes declinauimus & inutiles facti ſumus. Deq; eo ordine, qui vnus eſt omnium nobiliſsimus atq; excellentiſsimus, rectè dici poteſt: Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Neque tamen hæc iuſta cauſa eſt, ſicut anteà docuimus, propter vitia eorum, qui præſident, Eccleſiæ cõmunionem deſerere velle. Ac reſponſum quidem eſt his, vbi de Eccleſia tractauimus: Verũ hìc quoque non noſtris, ſed vetuſtiſsimorum, eorumque & doctrina & pietate excellentiſsimorum virorum, Origenis & Ioannis Chryſoſtomi verbis reſpondere viſum eſt. Quorũ ille in Ezechiëlem ſcribens ita loquitur, explicãs illum locum: Accepiſti veſtimẽta varia & operuiſti idola: Varia veſtis, inquit, eſt & hic vnus in ſcripturis locus, quo induimur aſsumẽtes viſcera miſericordię, benignitatis, mãſuetudinis, lõganimitatis ad ſufferẽdũ inuicẽ. Has varias veſtes & pulchros amictus, quos nobis largit⁹ eſt Deus, ſi laceram⁹ atq; cõſcindim⁹ ac circũdamus falſæ doctrinæ ad deceptionẽ hominũ, nõ dubiũ eſt, quin varijs veſtibus operiam⁹ idola. Intelliges autẽ hoc quod dicitur, ſi rem ipſam manifeſtius deſcribamus. Vide mihi aliquem Marcioniſtam, ſiue diſcipulum Valentini, aut certè

Sacerdotũ praui mores.

Pſalm. 13.
Pſal 48.

Eccleſiæ cõmunio non deſerenda propter vitia Præſidum

Ezech 16.
Orig. ho 7.

Hæretici quãdoque turpitudinem doctrinæ palliant honeſtate vitæ.

tè cuiuslibet hæresis defensorem, & considera, quomodo idola sua, id est, figmenta quæ ipse cõposuit, mansuetudine & castitate vestiat, vt in aures audientium facilius ex vitæ bonitate ornatus sermo subrepat: & cùm hoc fecerit, intellige eum assumpsisse vestem variam morum, & conuersationis optimæ, & idolis subiecisse, quę ipse construxit. Ac iuxta mei quidem animi sensum, multò nocentior est hæreticus bonæ vitæ, & plus in doctrina sua habet auctoritatis, eo qui doctrinam conuersatione maculat. Qui enim vitæ pessimę est, non facilè homines ad falsum dogma sollicitat, nec potest per vmbram sanctitatis audientium decipere simplicitatem: qui verò sermone peruersus est, & disciplinis saluti contrarius, mores autem compositos & ornatos habet, nihil facit aliud, nisi accipit indumenta varia instituti boni, & conuersationis quietę, & circundat ea idolis suis, vt magis decipiat audientes. Idcircò solicitè caueamus hęreticos, qui conuersationis optimę sunt, quorum fortè vitam non tam Deus, quàm diabolus instruxit. Nam quomodo quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, vt facilius aues capiant per oblectamentum gulæ, sic, vt audacius dicam, est quędã castitas diaboli, id est, decipula humanę animę, vt per istiusmodi castitatẽ & mãsuetudinẽ, & iustitiã, possit facilius capere, & falsis sermonib⁹ irretire. Diuersis diabol⁹ pugnat insidijs, vt miserũ perdat hominẽ, & bonã malis tribuit vitã, ad decipiẽdos vidẽtes, & malã bonis inquit cõsciẽtiã. Mihi ipsi qui in Ecclesia prędico laqueos sępè tẽdit, vt totã ecclesiã ex mea conuersatione confundat: & ideò plus, ij qui sunt in

Hæreticus bonæ vitæ periculosissimus.

Castitas diaboli.

in medio oppugnantur ab inimico, vt per ruinā LIIII.
vnius hominis, quæ celari non poteſt, omnibus
ſcandalum fiat, et impediatur fides per conuer-
ſationem peſsimam clericorum. Omnia, vt dixi-
mus, diabolus operatur, & ea quæ videntur eſſe
bona nec ſunt, & ea quæ per naturam ſuam ma-
la ſunt, omnia aduerſus humanam commenta-
tur animam. Vnde qui curam habet vitæ ſuæ,
neque māſuetudine hęreticorum capitur ad cō-
ſentiendum doctrinæ eorum, neque meis deli-
ctis, qui videor in Eccleſia prędicare, ſcandali-
zabitur, ſed ipſum dogma conſiderans, & per-
tractans Eccleſię fidem, me quidem auerſabitur,
doctrinam verò ſuſcipiet, ſecundum præceptū
Domini, qui ait: Super Cathedram Moſi ſederūt
Scribæ & Phariſæi: Omnia quæcunque vobis Matt. 23.
dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorū
nolite facere: dicunt quippè & non faciunt. Iſte
ſermo de me eſt, qui bona doceo, & contraria ge
ro, & ſum ſedens ſuper cathedrā Moſi quaſi Scri
ba & Phariſæus. Præceptum tibi eſt, ô popule,
ſi nō habueris accuſationem doctrinæ peſsimæ,
& aliorum ab Eccleſia dogmatum: conſpexeris
verò meam culpabilem vitam atque peccata, vt
non habeas iuxta docentis vitam tuam inſtitue-
re, ſed ea facere, quæ loquor. Nullum imitemur,
& ſi volumus imitari quempiam, propoſitus eſt
nobis ad imitandū Chriſtus Ieſus, deſcripti ſunt
Actus Apoſtolorum, & Prophetarum geſta de ſa
cris voluminibus agnoſcimus: illud exemplar
firmum eſt, illud propoſitum ſolidum, quod qui
ſequi cupit, ſecurus ingreditur. Si verò quæri-
mus nobis culpabiles ad æmulandum, vt cùm

CAP. LIIII.

dicamus, ille docet, & ijs quæ docet facit ipse cõtraria, aduersus prçceptum domini facimus, qui mandauit, doctrinas magistrorum magis considerari debere, quâm vitas.

Chrys.ho.2

Ioannes verò Chrysostomus, alteram ad Timotheum epistolam enarrans: Hoc nempè, inquit, est malorum omnium causa, quòd rectorũ auctoritas perijt, nulla illis reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus: Obedite, inquit, Præpositis vestris, & subditi estote illis. At nunc peruersa confusa sunt omnia. Neque hæc Prçpositorum gratia dico. Quid enim illi de nostro honore lucrantur, nisi inquantum obtemperantes habebũt, idque pro vtilitate nostra? Hi enim licèt honorentur, nihil ex eo honore in futurũ lucrantur, maioremque damnationem inde suscipiũt. Et si patiátur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirunt: imò & meritorum illis accedit cumulus, atque defensio. Nostri denique causa cuncta illi faciunt. Nam siue honorantur â subditis, & hoc illis fieri iubet, quemadmodum dicebat Heli: Assumpsit te de domo patris tui: siue iniurijs afficiantur, hoc in se Deus ipse perpetitur, sicut ad Samuëlem ait: Non te spreuerunt, sed me. Itaque illis contumelia lucrum, honor verò onus est. Non ergô hçc illorũ gratia, sed vestri causa dico. Qui honorat sacerdotem, Deum quoque honorat: qui verò sacerdotem spernit, ad id sensim prolabitur, vt in Deum ipsum aliquando cõtumeliosus euadat: Qui vos, inquit, suscipit, me suscipit. Et sacerdotes, ait, eius in honore habete. Hinc Iudçi Deũ aspernari didicerunt, quia Mosen contempsêre, quia lapi-

Heb. 13.

Sacerdotes contẽnere, quàm periculosum.

1. Reg. 2.

1. Reg. 8.

Honor sacerdotis, honor dei.

Matth. 10.

lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacer- CAP. LIII.
doti afficitur, longè maiori pietate Deum reue- Num. 11 &
rebitur. Etsi enim malus fuerit Sacerdos quispiā, 16.
attendit Deus, quòd sui causa illum etiam, qui
dignus honore non est, obsequijs foues, ipseque
tibi præmia exoluet. Si enim, qui Prophetam in Sacerdos indignus etiam honorandus.
nomine Prophetæ suscipit, mercedem Prophe-
tæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat
sacerdoti, mercede sua non destituetur. Nā si vbi Matth. 10.
de hospitalitate agitur tantū, vbi quem suscipis
ignoras, tantum præmiorū accipis: si ei subijcia-
ris, cui imperat Deus, non multò magis mercede
donaberis? Super cathedram, inquit. Mosi sede-
runt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunq; Matth. 23.
dixerint vobis facere, facite, secūdum aūt opera
eorum ne faciatis. An ignoras quid sit Sacerdos? Sacerdos est angelus domini.
Angelus vtique Domini est. Non ex se ipso lo-
quitur. Si despicis, non illum despicis, sed deum, Malac. 22.
qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, constat,
Deum fuisse illius ordinationis auctorem? Nem-
pè nisi tu hanc habeas opinionē, spes tua inanis
facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus,
neque lauacrum habes, neque mysteriorum par-
ticeps es, neque benedictionibus frueris. Nō er-
go Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordi
nat, etiam indignos? Non omnes quidem ille or
dinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem
populi moliens, non illorum intuens merita.
Nam si per asinę os, si per Balaam scelestum ho- Num. 22.
minem populi causa loquutus est: multò magis
loquitur per Sacerdotē, plebis suæ gratia. Quid
enim nō agit Deus salutis nostræ causa? quid nō
loquitur? per quem non operatur? Si enim per

Iudā

Iudam operatus est,& per Prophetas,quibus di-
Matth. 7. cturus est: Non noui vos, discedite à me, qui o-
peramini iniquitatem:perque illos, qui dæmo-
nes in nomine suo eiecerunt: non magis per Sa-
Sacerdotes nō iudicandi. cerdotes diuino ministerio famulantes opera-
bitur? Namque si Præpositorum vitas discutere
pergimus,ipsi Doctores nostros ordinare cōten
dimus,peruersoque ordine naturali, quę suprà
sunt,infrà esse volumus,vt superiùs pedes, infe-
1.Cor.4. rius verò sit caput. Audi quid Paulus dicat:Mihi
autem pro minimo est,vt à vobis iudicer,aut ab
humano die.Et iterum: Tu quid iudicas fratrem
Rom.14. tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantò
minus magistrum? Nam siquidem hoc statuit
Deus,benè facis,peccasq; ni facias: sin verò con-
traria præcipit,noli præsumere,neque ea cone-
ris,quæ supra te sunt.Insurrexerunt aduersus A-
Exod.32. Num.16. aron,post vituli formatam effigiem,Chore, Da-
than,& Abiron. Quid ergò?Nónne illi periêre?
Et ab vrsis duobus 42.pueri,Prophetæ Eliseo il-
ludentes,Deo vindice lacerantur.Quilibet,quæ
4.Reg. 2. ad se pertinent, solicitè curet. Nam siquidem
Galat. 1. fidei dogma peruertat,etiam si Angelus sit,obau
diri noli:sin verò recta docet,noli vitæ, sed ver-
bis intēdere.Habes Paulum verbis te, operibus-
que moderantem. Non distribuit pauperibus,
inquies,non benè dispensat Ecclesiæ res. Vnde
tibi id constat? Noli illum culpare antequàm
discas, Reatum caue. Plurima quippè ex simpli-
ci suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum,
Gene. 18. audi ipsum dicentem:Descendam & videbo, v-
trum clamorem,qui venit ad me,opere comple-
uerint, an non est ita vt sciam. Quod etsi didici-
sti,

sti,& examinasti,& vidisti,iudicem sustine. Noli præripere Christi Iudicis ordinem, illius est munus ista discutere, non tuum. Tu seruus vltimus, non Dominus es. Ouis ipse est, Pastorem noli curiosè discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi ipse dicit: Nam si illi obtemperas, mercede priuaris. Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam: ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit proprium, si quid humanum, sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur aliena iudicemus: sua quisque discutiat, vitamque dijudicet suam. Ac debet ille, inquies, melior esse, quàm ego. Cur obsecro? Quia Sacerdos est. Et quid non habet ille ampliùs quàm tu? Non labores, non angores, non ærumnas? Debet esse te melior? Quid ergò? Nisi sit melior, te ipsum perdis ac perimis. Sunt verba ista plena arrogantiæ. Vnde enim nosti illum te non esse meliorem? Furatur, inquies, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti, ô homo? Cur teipsum per præcipitia impellis? Nempè si quis dixerit, ille purpuram habet, quamuis id scias, aurem obruis: & si arguere possis, protinùs resilis, teque scire dissimulas, nolens gratis subire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: Dico autem vobis, quòd omne verbum ociosum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipsum quouis arbitraris esse meliorem? Cur non ingemiscis magis ac pectus tundis

Sacerdoti obtemperandū veluti Christo.

1. Cor. 7.
1 Cor. 13.

Matth. 12.

LIIII. tundis,atque in humum respicis,imitando feli-
Lucæ 18. cem Publicanum? Etsi enim melior sis, tamen
hac fœda existimatione tua cuncta perdidisti.
Melior es,tace,vt persistas esse melior: Quòd si
loquaris,omnia exinanisti. Si te putas esse, desi-
sti: si non putas,multum sanè profecisti. Si enim
qui peccator aduenerat,vbi confessus est,iustifi-
catus descendere meruit, qui peccator non est,
& esse se putat,quid oro non lucrabitur? quantũ
ex ea humilitate suis adijciet commodis? Vitam
tuam diligentius discute.Fur non es? at rapis, at
violas,at innumera eiusmodi perpetras. Neque
id,vt furtum probem,dixerim.Absit: imò illud
valdè execror,& eum qui est eiusmodi, defleo:
Nam dici non potest, quàm sit sacrilegium ma-
lum:sed vobis parco. Nolo enim virtutem ve-
stram alios accusando minuere.Quid, oro,pub-
licano deterius? At cùm esset innumeris peccatis
obnoxius,Pharisæusque id solùm diceret: Non
sum sicut Publicanus iste,omnia perdidit: tu de
sacerdote dicis: Non sum sicut iste sacrilegus, &
non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dice-
re,ac pluribus verbis prosequi cogor,non sacer-
dotum tantùm gratia,sed vestri.Nam vereor ne
hac elatione virtus exhauriatur vestra,in iudici-
umque decidatis. Audi denique, quid dicat ad-
Galat. 6. monẽs Paulus:Opus aũt suum probet vnusquis-
que,& tunc in semetipso tantùm habebit gloriã,
& non in altero.Nam, dic oro,si saucius profici-
caris ad medicum,num omissa cura vulneris tui,
studiosè medicũ percunctaris,vulnus ille habe-
at necne? An verò etsi ille sit saucius,vulnus tu-
um idcircò non curas,dicisque sanum illum esse
opor

oportuit medicus cùm sit? Quando verò sanus medicus non est, abscedo, vulnus meum insanabile referens. Nunquid enim si sacerdos malus sit, inde solatium capiet subditus? Nihil minus. Cæterùm dabit ille quidem scelerum suorũ debitas pœnas: dabis etiam & tu tuorum criminũ pœnas. Etenim magister solùm iam ordinẽ implet: Erunt enim, inquit, omnes docibiles Dei: neque dicent, Agnosce Dominum: Omnes enim agnoscent me à minimo vsque ad maximum eorum. Cuius ergò rei gratia, inquies, pręsidet? cur præpositus est? Ne quęso, Doctores nostros maledictis impetamus, vt ne nosmetipsos ledamus. Nostra vt dixi omnia discutiamus, & neminem penitùs maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquiũt, gloriari in ignominia patris tui: neq; enim tibi tam gloria, quàm probrũ est: Etsi sensum amiserit, veniã habe: Lõgè hæc magis in Patre spirituali dicẽda sunt. Reuerere illũ quòd tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit, tui gratia exornat domũ, ꝓpter te vigilat, propter te vota persoluit, pro te Deũ precaturus adstat, tui causa preces exoluit, pro te apud illũ religio, cultusq; & obsequiũ est, pro te ista omnia. Reuerere hęc ergò, atq; considera, accede ad ea summa cũ reuerẽtia. At malus ille est: Et hoc ad te quid? Nũquid enim qui malus nõ est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet: neq; tibi iustus quispiá ꝓderit, nisi ipse fidelis sis: neq; nocebit mal⁹, si fueris ipse fidelis.

Ioan. 16. Ierem. 3.

Nosce teipsum.

Eccles. 3.

Sacerdotis munus.

2 Cor. 16.

Per

Per vaccas in arca operatus est Deus, cùm populum saluare vellet: num enim Sacerdotis vita, num virtus tantùm conferre potuisset? Non possunt quæ Deus ipse largitur, veluti sacerdotali virtute perfici: omnia quippè diuinæ sunt gratię. Huius tantùm munus est aperire os, cęterũ Deus cuncta operatur: symbolum iste tantùmmodo implet. Intuere quantum inter Ioannem & Iesum interest, & audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptizari. Et: Non sum dignus soluere ipsius corrigiam calceamenti. Sed tamen cùm tantùm interest, descendit spiritus, quẽ non habebat Ioannes (de plenitudine enim, inquit, ipsius nos omnes accepimus) priùs tamen quàm baptizaretur, non ille descendit, neque Ioannes ipsum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias, Sacerdotem symbolum implere tantummodò. Nemo homo tantùm distat ab homine, quantùm à Christo Ioannes. Descendit tamen spiritus, vt discas Deum omnia operari, Deum omnia facere. Volo quiddam adijcere planè mirabile, & nolite mirari, neque turbemini. Quid verò istud est? Sacra ipsa oblatio, siue illá Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadẽ est quam dedit Christus ipse discipulis, quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista, quàm illa minus. Cur id? Quia nõ hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antè sacrauerat. Quemadmodum enim verba quę loquutus est Christus, eadẽ sunt, quæ sacerdotes nunc quoque pronunciát: ita & oblatio eadem est, eademque baptismi ratio est, adeò omnia in fide consistunt: Corneliũ spiri-

1. Reg. 6.

Sacerdotis est ministeriũ tãtum.

Matth. 3.

Ioan. 1.

Sacerdotis & Christi oblatio eadem est.

spiritus repentè repleuit, quia priùs ipse alacritatem voluntatis ostenderat, fidemque plenissimæ deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est: Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest atque operatur. Ista vobis non absque certa ratione diximus, sed vt sententiam vestram, sensumque corrigamus, cautioresque in posterum faciamus. Hactenus Chrysostomus, apud quem etiam alia multa legere licet in eandem sententiam, vbi locum illum Esaiæ explicat, Vidi Dominum.

CAP. LIIII.

Acto. 10.

His Origenis & Chrysostomi verbis abundè responsum esse videtur ijs, qui cùm aliud non habeant, quod obijcere possint, plaustris quibusdá conuiciorum in vitam & mores Sacerdotum & Episcoporum inuehuntur: quorum vesana rabies pios mouere non debet, etiam si vera essent, quę ab illis dicuntur, quæ tamen ex magna parte ficta sunt & commentitia. Parendum est nihilominus etiam ijs Præpositis, quos iratus Deus dedit, ita populi peccatis exigentibus. Nam contemnendis illis, Deus ipse contemnitur, audiendis illis, Deus ipse auditur. Si mali sunt Præpositi, non vita, sed doctrina eorum est amplectenda, de qua nihil est quod arroget sibi priuatus aliquis cognoscendi potestatem, quę propria est Episcoporum. Vna est in vnaquaque diœcesi Christi cathedra, vnde etiam Ecclesia cathedralis dicitur: Ex ea cathedra quod docetur, id reuerentur & obedienter audiendum est. Contra hanc si quis nouam sibi cathedram constituere sit conatus, etiam atque etiam videat, ne

Oseæ 13.
Iob. 34.
Lucæ 10.

Cathedralis Ecclesia ab vna ca-

thedra Christi in vnaquæq; diœcesi dicitur Num. 6.

quæ Chore, Dathan, & Abiron, eadem illum grauia & inusitata supplicia maneant. Nullum enim facinus æquè Deus vlciscendum putauit vnquàm, atque hoc, quod est vnum omnium atrocissimum. Sed nos reliqua iam persequamur.

De Sacramento Matrimonij.

CAP. LV.

Sacramentorum anacephaleosis

Gala. 2.

Gala. 3.

Gala. 2.

DIximus iam, quemadmodum nati mundo, per lauacrum regenerationis feliciùs Christo renascimur in vitam quandam nouam, qua non iam ipsi viuimus, verùm viuit in nobis Christus, quem in baptismo sumus induti. Quod autem viuimus deinceps in carne, in fide viuimus filij Dei, qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis: qua etiam de causa, fidei Sacramentũ baptismus vocatur. Simul & illud docuimus, posteaquàm in baptismo semel Christo desponsi sumus, non ad fidem ociosam, sed ad pugnam periculosam nos vocatos esse. Dolet enim Satanas, ereptum sibi bolum è faucibus, quamobrem omni telorum genere nos oppugnat, vt à sponso nostro, cuius precioso sanguine subarrati sumus, abstractos, in suam nos rursus redigat potestaté. Contra quem, cùm perpetuò nos in acie stare oporteat: neque enim frustrà scriptum est: Militia est vita hominis super terram: quò simus in prælio gerendo fortiores, signamur in fronte signo crucis, & vngimur chrismate salutis: quo signo datur nobis Spiritus sanctus, qui præstò nobis adsit: pugnantibus robur præstet, fiduciamq; resistendi suppeditet. Itaque vocatur confirmatio spei sacramentum, quòd per illud in bonam spem

Baptismus sacramentum fidei.

1. Pet. 2.

Iob. 7.

Cõfirmatio sacramentum spei.

ſpem erigimur ex hoſtibus victoriæ deportãdæ. Oſtendimus poſteà, quandoquidem qui non modò viuunt, verùmetiam pugnant, alimoniæ indigere videntur, quòd alioqui vires nõ eſſent ſuffecturæ, de hac quoque prouidiſſe nobis Patrem miſericordiarum Deum. Qualis vita, qualis pugna, talis et alimonia. Nihil in ijs omnibus non eſt ſpirituale. Spiritus enim eſt qui viuificat: caro non prodeſt quicquam. Quamobrem non ea carne, quę videri, quæ tangi, quæve ſenſu aliquo comprehendi poſsit, ſed ea quam fide ſola complecti licet, ſua ipſius vera, & viua carne, ſuo ipſius vero & viuo ſanguine nos reficere dignatur. Qua in re, cùm maximè ſit illuſtris illius in nos charitas, qua nos viciſsim ad amandum illum inflammamur, qui prior dilexit nos: rectè dicitur Euchariſtia ſacramentũ charitatis, per quod vnũ cũ Chriſto capite, vnũ etiã ipſi inter nos corpus efficimur. Illud quoq; demõſtrauimus, quãdoquidẽ noſtra culpa fit, vt cũ hoſtibus dimicantes aliquãdo ſuccũbamus, grauiterq; ſauciati proſternamur, hac quoq; in parte de remedio nobis Patrem noſtrum cœleſtẽ pro ſua ineffabili bonitate proſpexiſſe: pœnitẽtiæq; medicinã cõceſsiſſe, qua ſanati, reſurgere poſſemus. Quoniam verò nõ niſi noſtra culpa fit, vt victi in noſtri hoſtis poteſta tẽ recidamus, meritô nobis Deus iraſcitur, cui per hoc pœnitẽtiæ ſacramentum reconciliamur: Neq; tamẽ iam omnino gratis, ſicut in baptiſmo, ſed requiritur deinceps à nobis, ſi redire cum Deo velimus in gratiã, vt à peccatis ceſſemus, vt ea deteſtemur, & odio habeamus: vt corde cõtrito & humiliato, quod Deus

2 Cor 1.
Ioan. 6.

Euchariſtia ſacramentum charitatis.

1. Ioan. 4.

Pſalm. 50.

non despicit, non solùm recogitemus in amaritudine peccata nostra, verùmetiam ministro reconciliationis sacerdoti ea confiteamur, & absolutionis ab eo beneficium petamus: denique vt per ieiunia, orationes, eleëmosynas, & alia pia vitæ spiritualis exercitia, digna pœnitentię opera faciamus: non quidem pro pœna æterna, quę merito Christi passionis & mortis, per Sacramentum vel Sacramenti votum vnà cum culpa nobis remittitur, sed pro pœna temporaria, quæ non tota semper, vt in baptismo fit, remittitur. Quare Sacramentum hoc ad eam virtutem refertur, quam iustitiam vocamus: iustum enim est, vt qui gratiæ, quam acceperat, ingratus, Spiritũ sanctum contristauit, & templum Dei violare non est veritus, non sine aliqua satisfactione reconcilietur. Illud prætereà planũ fecimus, quod non alio tempore grauius & periculosius certamen instat, quâm cum graui morbo conflictatis ex hac vita migrandum est: quodque ne tũ quidem deesse nobis dignata est Dei benignitas: deditque sacramentum vnctionis, quam extremam vocant, quò vires tam corporis, quàm animi refocillari possint, vt ad congrediendum cum tam potenti aduersario, illius gratia adiuti, non omninò impares esse possemus. Hoc Sacramentum ad fortitudinẽ refertur, cuius pars est perseuerãtia, quã huius vnctiõis beneficio cõsequimur, fortes in pugna perseuerãtes, ac sumpto scuto fidei, omnia tela nequissimi ignea extinguentes. Declaratum est & illud, quando sine ministris vita constare non potest, etiam de illis Deum Ecclesiæ suę prouidere voluisse, non sine quodam ordine

Esaiæ 38.
2.Cor.3.
Pœnitẽtia sacramentũ iustitiæ.
Ephes.4.
1.Cor.3.
Extremæ vnct. sacr. fortitudinis.
Ephes.6.

dine, qui nō solùm ad decorem facit plurimùm, verùmetiam ad concordiam & vnitatem retinē-dam. Dedisse minores quosdam, Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos. Dedisse maiores quoque ministros, Subdiaconos, Diaconos, Sacerdotes. Quia verò, sicut præclarè dictum est à Chrysostomo, vbi honoris est æqualitas, aut omnes Principatum gerunt, ibi nunquam poterit esse pax, quòd ista verbotenùs ęqualitas, sicut anteà quoque fuit à Philone scriptum, inæqualitatem rerum pariat. Nam æqualia dignitate imparibus tribuere, est inæqualitas: inæqualitas verò fons malorum: dedisse quosdam etiam, qui cum quadam in Ecclesia potestate versarentur, non solùm cognoscendi de ijs, quæ ad forum Ecclesiasticum pertinent, præcipuè verò de doctrinæ genere, verùmetiam flagitiosos coërcendi, & eos, qui doctrinam impiam sectarentur, ab Ecclesię septis arcendi, ac ex piorum cœtu exterminādi. Hos ordines per Paulum significatos putat Ambrosius, cùm dicit: Et ipse dedit quosdā quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, quosdam verò Pastores & magistros ad consummationem sanctorum in opus ministerij. Apostoli, inquit, Episcopi sunt: Prophetæ verò explanatores sunt scripturarum. Euangelistæ Diaconi sunt, sicut fuit Philippus: quamuis non sint Sacerdotes, euangelizare tamē possunt sine cathedra: Pastores sunt lectores, qui lectionibus saginent populum audientem: Magistri verò exorcistæ sunt, quia in Ecclesia ipsi cōpescunt & verberant inquietos. Refertur aūt hoc sacramentū ad prudentiam: quandoquidem

Chrys. in epist. ad Ephe. ho. 2c

Philo li. 2. de monarchia.

Inęqualitas malorum fons.

Amb. in epist. ad Ephes. cap. 4

Acto. 8. 21.

Ordo sacramētum prudentiæ.

Matth. 24. fidelem esse seruum & prudentem oportet, quē constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore. Atque hæc quidem dicta iam à nobis sunt. Quoniam verò, cùm vnius hominis vita longa non sit, duratura in seculū ętas, De virginibus libro 1. quemadmodum Ambrosius loquitur, succedere non posset ætati, breuiq; defuturi essent, qui per baptismum renati, Christi se militiæ adscriberent, etiam huic rei Deus remedium prospexit, ac matrimonij sacramētum in ipso Paradiso in- Gene. 1. 2. stituit, ex quo noui Christi milites conscriberentur: si modò, quod fieri dubitandum non est, nō alia voluntate liberos parētes procrearēt, quàm vt per baptismum ex membris primi hominis in Matrimonij causæ. membra Christi translati, in eiusdem Christi militum album referrentur, atque ijs qui vita functi essent, noui semper succederent. De hoc itaque sacramento nobis nunc dicendum est, quod antequàm peccasset Adam, in officium tantùm & ministerium: post admissum verò peccatum, iam non in officium tantùm, verùmetiam in remedium est institutum. Quapropter ad eam virtutem refertur, quæ temperantia dicitur, vt esset incontinentiæ remedium. De hoc sacramento Matrimonium sacramentum tēperantiæ. Ephes. 5. sic scribit Paulus: Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut & Christus caput Ecclesię: Ipse est saluator corporis eius. Sed vt Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiā nō

habē-

habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata: Ita & viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiã: quia membra sumus corporis eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhęrebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est: ego aũt dico in Christo, & in Ecclesia. Verùm tamen & vos singuli vnusquisq; vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum.

Nullum est è septẽ, de quibus nobis nunc sermo est, cui Sacramenti nomen in scripturis Canonicis tribui legamus, præter vnum hoc: quôd non modò sacramentum, verùmetiã magnũ Sacramentum vocat Paulus. Neque desunt tamen, qui inter sacramenta matrimoniũ numerari nolunt. Nã à Paulo, qui Gręcè scripsit, nõ sacramẽtum, sed mysterium vocari dicunt. Quasi verò aliud sonet Græcis mysterium, quàm quod Latini vocant Sacramentum. Cyprianus, Cyrillus, Chrysostomus, Eucharistiã sæpè vocant mysterium, nunquid ideò sacramentum nõ est? Ac latẽ quidẽ patet mysterij nomen, sicut & sacramenti, verùm & ea significatione, qua nunc vtimur, sacramentum appellari matrimonium à Paulo dubitandum non est, quandoquidẽ ita multis & disertis verbis omnia illi cõpetere ostẽdit, quæcunque ad sacramenti rationẽ (quomodo nunc de eo loquimur) pertinent. Quid est enim aliud sacramentum, nisi sacræ rei signum? Docuimus

Matrimoniũ sacramentum.

Mysterium idẽ quod sacramentũ.

Signorum tria genera

autem anteà tria esse signorum genera: Nam & præteritarum, & præsentium & futurarum rerũ per ea admonemur. Omniũ harũ rerum nos admonet signum huius sacramenti, siue quis materiã aut elementum vocare malit: quæ est visibilis illa coniunctio, quæ fit stipulatione verborũ, data arra, iunctis dextris, alijsque solennibus cæremonijs. Primùm admonet præteritæ mysticæ cõglutinationis diuinę & humanę naturę, Christi sponsi, & Ecclesię sponsę: quomodo Dominus noster Iesus Christus reliquit quodammodo Patrẽ suum Deum, posteaquã exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens: reliquit matrem suam synagogam, ex qua secundum carnem natus est: reliquit domum suam, dimisit hæreditatem suam: dedit dilectam animam suam in manus inimicorum suorum. Quam tandem ob causam? Vt adhęreret vxori suæ Ecclesiæ, quam ex Gentibus sibi copulauerat: vt quam fœdam inuenerat, ac omni turpitudinis genere pollutam, eam sanguine suo ablutam sanctificaret, ac exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam. Huius præteritæ rei, futuros coniuges, primùm admonet signum illud visibile. Admonet autem non in hoc tantùm vt merentur, verùm etiam vt imitentur: vt viri diligant vxores suas, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: vt neque patris, neque matris amorem illius amori anteponendum esse putent: vt sicut Christus tradidit semetipsum pro Spõsa sua Ecclesia, ita vir ꝓ vita, pudicitia, fama vxoris suæ, nõ dubitet vitę quoduis discrimẽ adire. Sicut Christus adamauit

Matrimonij significationes.

Ioan 16.

Philipp. 2.

Hier. 11.

Ephes. 5.

immundam, & acerbißima quæque passus est, vt mundam & incontaminatam redderet: sic & vir si non vsquequaque munda sit vxor, si qua sit vel corporis vel animi infirmitate prædita, non statim abiiciendam existimet, verùm infirmus infirmam toleret, atque omnia prius & facere & pati in animum inducat, quo vel corporis vel animi illius morbo mederi poßit. Huius rei cōiunctionis Christi sponsi cum sponsa Ecclesia, sic signum est visibilis coniunctio viri cum fœmina, vt eius admoneat tantum, non autem eam efficiat. Cæterûm admonet prætereà præsentis rei, præsentis gratiæ, quam in hoc Sacramento confert Deus: qui quod iubet non modò verbo, verumetiam exemplo, idem etiam dat pro sua bonitate. Siquidem visibilis ista copulatio, quæ fit datis arris, iunctis dextris, admonet inuisibilis gratiæ, quam largitur Deus. Nam simul vt ad elementum visibile accesserint verba, quæ præeunte sacerdote profert vterque coniunx, fit sacramentum, per quod peculiare donum spiritus infunditur: quò & firmiores redduntur ad perpetuam concordiam, & robustiores ad pariter toleranda huius vitæ incōmoda, & instructiores ad sobolem pijs moribus educandam. Quod quidem donum sic demùm infunditur, si quemadmodum oportet, ita Sacramētum hoc susceptum fuerit. Nam si secùs factum sit, sicut in alijs sacramentis, ita & in hoc ira paratur pro gratia. Infunditur autem hoc donum ex pacto diuino, qui promisit hoc ita futurum, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ. Quod Sacramentum & si in viro quoque & in muliere esse dicit

Matrimoniū rectè suscipientibus infunditur Spiritussancti donum & gratia.

Gen. 2.

Paulus, maius tamen esse vult in Christo & in Ecclesia. Quòd autem ad virum quoque & mulierem pertineat mysterium hoc siue sacramentum, testatur Chrystomus, eum locum enarrãs, his verbis: Revera nanque, rèvera, inquam, mysterium est, & magnum mysterium relicto parente, eo qui genuit, eo qui aluit, etiam ea quæ peperit, quæ miserè & cum labore parturijt, illis videlicet desertis, qui tanta beneficia præstiterunt, quibus cũ consuetudo tracta est, adhærere virum illi, quæ antea neque visa sit, neque aliquid commercij cũ illa habuerit, atque hanc etiam omnibus præferre. Verè mysterium est. Et parentes etiam, cûm ista fiunt, non offenduntur, sed magis offenduntur ac dolent, cûm non fiunt expensis quoque pecunijs, ac sumptu facto lætantur. Magnum revera mysterium & ineffabilem quandam sapientiam habens. Istud suprà præfatus dixit, in Christo & in Eccclesia. Veruntamen non propter ipsum solum ita dictum est. Sed quid? Vt vxorem scilicet tanquam propriam carnem foueat, quemadmodum & Christus Ecclesiam: vxor verò vt reuereatur virum. Et in Genesim scribens: An non audis, inquit, Paulum dicentem, quod Sacramentum sunt nuptiæ & imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declarauit. Neque dissimilia scribit Augustinus quoque: cuius hæc sunt verba: Quoniam non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verumetiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis, vnde dicit Apostolus, Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: huius

Chrys. ser. 20

Hom. 50.

Aug. de nuptijs et cõcupiscẽtia, lib. 1, cap. 10.

ius proculdubio Sacramẽti res est,vt mas & fœmina connubio copulati,quamdiu viuunt,inseparabiliter perseuerent, nec liceat excepta causa fornicationis,à coniuge cõiugem dirimi: Hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia,vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio separetur. Cuius Sacramenti tanta obseruatio est in ciuitate Dei nostri,hoc est,in Ecclesia Christi,quibusque fidelibus cõiugatis,qui sine dubio membra sunt Christi, vt cum filiorum procreandorum causa vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores,nec sterilem cõiugem fas sit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quòd si quisquam fecerit, non lege huius seculi,vbi interueniente repudio sine crimine conceditur,cum alijs alia copulare connubia, quod etiam sanctum Mosen Dominus propter duritiam cordis eorũ,Israëlitis permisisse testatur: sed lege Euangelij reus est adulterij:sicut etiam illa,si alteri nupsit:Et vsque adeò manent inter viuentes semel inita iura nuptiarũ, vt potius sint inter se cõiuges,qui ab alterutro separati sunt,quàm cum his,quibus alijs adhęserũt. Ac aliquanto pòst adducens illa verba,Relinquet homo patrem & matrem. Quod magnum Sacramentũ dicit Apostolus in Christo & in Ecclesia. Quod ergo est in Christo & in ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris atque vxoribus minimum,sed tamen coniunctionis inseparabilis sacramentum. Ad eundem modum scripserunt Ambrosius quoque,Theophilactus,Leo Põtifex,& alij nonnulli , qui omnes eadem ratione,qua septem reliquis,huic quoque Sacramenti nomen tribuũt. Duplicis itaque rei signũ esse docuimus

Eph. 5. Matrimonij inseparabilitas. Mat. 5 19. Psal. 47. Matt. 19. Deut. 14. Thori separatio nõ soluit coniugij vinculum. Cap. 21. Gen. 2. Ephe. 5. Ambr. in epist. ad Ephe. Theod. ibidem Leo epist. 92.

Matrimonium triplicis rei spiritalis signũ est.

cuimus hoc ſacramentum, præteritæ coniunctionis Christi cum Eccleſia, & præſentis gratię quę nobis confertur: cuius non admonet modò, verumetiam cauſa illius eſt, & eam efficit hoc ſacramentum. Eſt etiam tertiæ rei ſignum: Admonet enim iſta coniunctio viſibilis, Matrimonio copulandos futuræ coniunctionis cum ſponſo noſtro Chriſto, quandoquidem per vas ſuum electum loquutus eſt Spirituſſanctus, quòd ſaluabitur mulier per generationem filiorum, ſi permanſerit in fide & dilectione & ſanctificatione cũ ſobrietate.

1. Tim. 2.

Fuerunt apud Gentes quoque Matrimonia, qui lege quadam naturæ menti diuinitûs inſita, ſanctam eſſe rem Matrimonium & magis quiddam, quàm vt humanum inuentum exiſtimari poſſet, intelligebant, atque ideò vagos concubitus arcebant, ac de ijs, qui ſtuprum aut adulterium commiſiſsent, pœnas capitis legibus ſumebant, Matrimonij tamen ſacramentum, apud eos non fuit, cũ liceret eis etiam nulla cauſa Matrimonium reſcindere. Sed neque apud Iudæos, apud quos maior ętiam fuit Marimonij ſanctitas, fuit Matrimonij ſacramentum, eadem illa ratione, qua apud nos ſacramentum eſt, quibus & ipſis ob duritiam cordis permiſsum erat vxores dimittere, quamuis leuem ob cauſam. Solum ergo Chriſtianum Matrimonium ſacramentum rectè dici.ur, & eſt: Cuius cûm tria bona recenſeat Auguſtinus: primum dicit eſſe fidem, ſecundum prolem, tertium ſacramentum. In fide attenditur, ne pręter vinculum coniugale cum altero vel altera concumbatur. Vxor enim non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: Similiter & vir non habet poteſtatem ſui corporis,

Deut. 24. Matth. 10. Matrimonij bona tria. Aug. de bono coniug. ca. 24. & de pec. origina. cōt. Pelag. li. 2. ca. 34.

poris, sed mulier. In prole vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiose educetur: Huius enim potissimum gratia contrahi debet Matrimonium. Ita enim dicit Apostolus: Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliàs esse. In sacramento autem, vt coniugium ne separetur, & dimissus aut dimissa ne prolis causa alteri coniugatur. Hoc enim est Christi verbum: Dictum est, quicunque dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Et rursus: Quod Deus cõiuxit, homo non separet. Et sequutus Magistrum suũ Paulus: His, inquit, qui Matrimonio iuncti sunt, pręcipio, non ego, sed Dominus: vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Quę & Christi & Apostoli verba, non alio sensu acceperunt, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & ante eos Origenes & Chrysostomus, ac qui sectator ipsius est Theophylactus, alijque sancti Doctores, quâm quòd per ea significari existimarent, tanti Sacramẽti rem esse, fœdus illud initum nuptiale, vt nec ipsa separatione irritum fiat: quãdoquidem viuente viro, à quo relicta est, mœchatur si alteri nupserit. Neque dispar est causa viri, quem non oportet esse meliore conditione, quàm sit mulier.

1. Cor. 7.

1. Tim. 5.

Matt. 19.
1. Cor. 7.

Amb. in 1. Cor. 7. & li. 8. in Lucam.
Hier. ad quæst. Amandi presbyteri & in epitaphio Fabiolæ.
August. de coniugali cap. 7.
Orig. in Mat. ho. 7.

Magna itaque est firmitas vinculi coniugalis, quam non designat modò, verùm etiam efficit accedente verbo, visibilis illa quę fit per Sacerdotem, copulatio. Confertur enim per illam donum perseuerantię peculiare, modò quis animum prębeat

CAP. LV.

beat capacẽ, & eo, quo debet affectu ad sacramẽtũ hoc accedat. Qui qualis esse debeat, docet nos oratio Saræ filiæ Raguëlis, quæ Matrimonium susceptura, sic orauit: Tu scis, Domine, quia nunquã concupiui virum, & mundam seruaui animam meã ab omni concubitu. Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his, qui in leuitate ambulant, me participem præbui. Virum autem cum timore tuo non cum libidine mea consensi suscipere. Contracturus Matrimonium concipere debet animo, quantum sit hoc sacramentum, nempè quòd Deo auctore copulatur, neque aliter affectus esse, quàm si præsentem Deum videat, vxorem sibi copulantem. Ministerium enim Sacerdotis est, Deus autem est, qui nexu quodam insolubili coniungit, iuxta illud quod dictum est: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Debet etiam animo secum reputare, quanta sit signi maiestas, quod similitudinem refert coniunctionis Christi spõsi cum Ecclesia sua spõsa. Hoc affectu qui accesserit, dubitare nõ debet, quin gratię, quę confertur in hoc Sacramẽto, sit particeps futurus. Qui vero prophano affectu Sacramentũ hoc percipiũt, tantũ absunt à gratia percipiẽda, vt irã etiã sibi thesaurizent in die iræ. Neque enim alijs ex causis contrahendũ est matrimonium, quàm propter sanctã societatẽ, religiosæ posteritatis amorem, ac fornicationis odiũ ac detestationẽ: vt dicere possit vxorẽ ducturus cum sancto Tobia: Domine, tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum, amen: Nam si qui coniugium ita suscipiunt

Chry. ho. 17. in ca. 5 Matth. Iob. 3. Matrimoniũ suscipientes quomodo affectos esse oportet. Matth. 19. Rom. 2. Causæ cõtrahendi matrimonij. Tob. 8. Tobiæ 6. Matrimonium solũ libid. gratia suscipientibus dominatur dęmonium.

CAP. LV.

piunt, vt Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacēt, sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus, habet potestatē dęmonium super eos, ac formidare debēt, ne idē illis eueniat, quod septē illis viris, qui cū luxuriæ causa Saram vxorem ducere voluissent, ordine omnes prima statim nocte propter incontinentiam suam à dęmonio sunt suffocati. Psalm. 31.

Libet hîc adscribere sancti Pontificis & Martyris Euaristi verba, de eo, quo ritu legitimum Matrimonium contrahi oporteat: Legitimum, inquit, vt à Patribus accepimús, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus, non est Matrimonium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parētibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter, vt mos est cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, vt consuetudo docet, custodita & sociata à proximis, tempore congruo, petita legibus detur, & solemniter accipiatur, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, vt bonæ soboles generentur, & Domino suis in actibus placeant. Taliter enim placebunt, & filios nō spurios, sed legitimos atque hęreditabiles generabunt. Et paulò pôst: Aliter pręsumpta, non coniugia, sed adulteria, aut cōtubernia, aut stupra vel fornicationes potius quàm legitima coniugia esse dicit: nisi propria voluntas suffragata fuerit, & vota succurrerit legitima. Quā Euaristi sentētiā Tertullianus quoque secutus videtur, cū ait: Occultę cōiūctiones, id est, nō prius apud

Epist. 1.

Matrimoniū legitimū quo modo cōhitur.

Tobiæ. 6.

Tert. li. de pudicitia.

apud Ecclesiam professę, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur. Hoc fuit vtriusque de Clãdestinis iudicium. De legitimis verò, scribens ad vxorem: Vnde sufficiam, inquit, ad enarrandam fœlicitatem eius Matrimonij, quod Ecclesia cõciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renũciat, pater ratũ habet. Oblationis nomine sacrũ intelligit, quã vulgò Missã vocant. Ad hanc sponsus & sponsa conueniebant, ibi per Ecclesiam, hoc est, per sacerdotẽ Ecclesię ministrũ conciliabatur Matrimonium, & obsignabatur oblatione facta. Frequens est autem apud Tertullianum obsignandi verbum, quoties de Sacramentis agit. Videtur autem vterque tam Euaristus, quàm Tertullianus ministerium Sacerdotis in hoc Sacramẽto requirere. Nec diuersum ab illis Ambrosius quoque sentire videtur, cùm oportere dicit coniugium velamine & benedictione Sacerdotali sanctificari. Idem vult etiam Chrysostomus, vbi de nuptijs Isaac & Rebeccę tractat. Vt non temerè dixisse videatur vir pius & doctus Guilielmus Parisien. Episcopus proposita quęstione: Vtrũ sacramentum veri nominis, & sacramentalis virtutis matrimonium sit, si pręter nuptialem benedictionem & orationem, quando haberi potest, contrahatur: Respondit, verum: certum est, quia & sacrũ signum est, & sacrans siue sanctificans virtute essentiali siue contrarietatis, & forsitã meritò dũmodò nuptialis benedictio nõ contemnatur, sed virtutem sacramentalem omnino nõ habet, nec veri nominis est sacramentum, nisi sicut diximus.

Libro. 2.

Oblatio pro missa ponitur.

Amb. epi. 70.

Chry. ho. 48. in Gen.

Gerson. part. 2. ca. 9. quęst. 10

Benedictio nuptialis an sit necessaria.

CAP. LVI.

De Impedimentis Matrimonij.

CAPVT. LVI.

SVnt quædam de essentia Matrimonij, sunt alia quæ sicut in cæteris sacramentis, ita & in hoc magis ad solennitatem quandam pertinent. Quæ sunt posterioris generis, contrahendũ quidem impediunt Matrimonium, sed non dirimũt contractum: Quę verò prioris, non solum impediunt contrahendum, verùmetiam dirimunt cõtractum: De vtrisque, quò facilius memoriæ cõmendari possent, hos versiculos, ante aliquot secula conscriptos legimus: In 4. sen. d. st 34.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.
Error, conditio, uotum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, uis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Hæc socianda uetant connubia, facta retractant.

Nobis de duobus tantùm dicere nunc est propositum, de quibus hoc tempore cõtrouerti maximè videmus, de voto & ordine.

Venerem notæ fuisse incontinentiæ fœminam, adeò peruulgatum est apud omnes, vt inde nomen etiam traxerit omnis obscœnitas & libido. Hæc prima fuisse dicitur in Cypro auctor mulieribus, vt vulgo quęstum corpore facerent. Quôd ideô scribit eam imperasse Lactantius Firmianus, ne sola præter alias mulieres impudica, & virorum appetens videretur, quam tamen inter numina sua gentes retulerũt. Huius exemplo duo Martini, quo & ipsi possent inter hæreticorũ numina referri, numinis huius œstro perciti, vio- Venus. Libr. 1. cap. 17. Lactant. Li. 1. ca. 19. Lutheri & Buceri con silium.

lato iureiurando quod præstiterunt, vt incestam libidinem suam explerent, nõ quibusuis mulieribus, verùm eiusdem, cuius & ipsi fuerant ordinis, hoc est, Nonnis: siue quis Sanctimoniales appellare malit, quasi Matrimonio coniuncti auctores fuerunt omnibus, qui corpora sua Domino consecrassent, & perpetuam professi continentiam, se voto castitatis obstrinxissent, quò & ipsi contra iurisiurandi sui religionem perfractis pudoris repagulis, ac ruptis pudicitiæ claustris, eadem se nefaria turpitudine contaminarent. Quamuis autem non par crimen, non omninò tamen dissimilis causa fuisse videtur Imperatoris Valentiniani: qui cùm alteram vxorem duxisset priore superstite, nec repudiata, quò leuius videri posset facinus à se patratũ, si plures eiusdem culpæ affines facti essent, legem tulisse, ac eam promulgari passim iussisse legitur, per quam cuiuis simul duas vxores habere liceret. Martinorum itaque sacrilega audacia factum est, vt in dubium illud reuocari cœptum sit, liceát ne voto se castitatis obstringere, aut si quis obstrinxisset se, Matrimonium nihilominus contrahere. Quamuis autem nemini, qui catholicæ fidei est, dubium sit, quin & licitum sit vouere castitatem aut continentiam, & quòd semel quis vouerit, id ab eo præstari oporteat, quò tamen magis id persuasum esse queat etiam his, qui vacillare non nihil videntur, paucis de eo differendum esse putauimus.

Socra. li. 4. cap. 31.

Valentiniani factum.

Vouere piũ & præstare necessariũ.

Quòd & vouere pium, & quod voueris præstare necessarium sit, apertiora sunt scripturę testimonia, quàm vt negari possit. Sic enim per Pro-

Prophetā Deus loquitur. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Et iterum: Cùm votum voueris Domino Deo tuo, nō tardabis reddere. Quòd autem cœlibatus votum, pium Deoque gratum sit, vel ex eo cuiuis perspicuum esse potest, quòd & à Christo laudantur Eunuchi, qui se propter Dei regnum castrauerunt. Et apud Esaiam sempiternum se illis daturum nomen Deus promisit, quod nō peribit. Et de virginibus consilium dat Paulus: qui simul iudicat ad Timotheū scribens, quod quæ viduæ ex Ecclesiæ stipe alebātur, voto se perpetuæ continentiæ obstringebant. Et Philo testatur (quanquam Iudæus) qui fuit Apostolorum æqualis, fuisse tum inter Christianos, qui suam Deo castitatem despōderent. Quámobrem quod asserunt castitatis hostes & continentię, votum cœlibatus fieri contra mandatum Dei, tam apertè vanum est, vt refellere necesse non sit. Nullum enim Dei mandatum proferre possunt, de non vouendo continentiam, quam Deo gratam & acceptam esse, tot locis non obscurè scriptura testatur.

CAP. LVI. Psalm. 75. Deuter. 23. Cœlibatus votum piū. Matt. 19. Esa. 56. 1. Cor. 7. 1. Timot. 7. In libro de viris Apostolicis. Continentiam & Castitatē seruari posse.

Sed hîc illi aliam æquè friuolam rationem adferunt, qua votum cœlibatus parum esse pium demonstrent. Displicere, aiunt, Deo infidelem & stultam promissionem: esse autem infidelem & stultam promissionem, vouere quod præstare nō possis: cuius generis esse volunt cōtinentiam: De qua non dubitauit alter ex eis dicere, æquè non esse arbitrij sui, vt se à fœminæ commixtione seruaret, quàm non sit arbitrij sui, mas sit an fœmina: Adeò nihil puduit impudens istud os, orbi toti suā incontinētiā testatā facere.

Ecclesi. 5. Lutheri impudentia.

Quis autem non videt, si nihil vouendũ sit, quod à nobis tanquam à nobis præstari nõ possit, omnem iam vouendi rationem prorsus esse sublatam? Nam non modò facere, verùm ne cogitare quidem aliquid boni ex nobis tanquàm ex nobis, idonei sumus, vt rectè in altero Concilio Arausicano ante mille & centum annos habito scriptum sit: Nemo quicquam Domino rectè vouerit, nisi ab ipso acceperit, sicut legitur: Quæ de manu tua accepimus, damus tibi. Quod si quia periculum est in vouendo, vouendum non est, ergo nemo militet, inquit Ambrosius, ne aliquãdo vincatur, nec pedis vtatur obsequio, qui gradiendi periculum reformidat, nec oculi intendat officio, qui concupiscentiæ timet lapsum. Locum illum ex Psalmis enarrans Augustinus, Vouete & reddite: monet vt quisque quod potest voueat, & reddat. Non sitis, inquit, pigri ad vouendum, non enim viribus vestris implebitis: deficietis, si de vobis præsumetis: si autem de illo cui vouetis, vouete securi, reddetis. Quo in loco cũ de alijs votis, tum de voto castitatis & continentiæ, tãquam pio, Deoque grato copiose differit. Quod etiam ad Pollentium scribens inter ea numerat, quæ rectissimè vouentur. Ac inter cætera: Non eos, inquit, terreat sarcina continentiæ. Leuis erit, si Christi erit. Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat à iubente, quod iusserit. Non eos frangat quòd videtur eorum cõtinentia necessitatis esse, non voluntatis, quia & illi qui eam voluntatem delegerunt, fecerũt eam esse necessitatis, quoniam vani sine damnatione ab ea deuiare uon possunt, & qui in eam necessitatem con-

1. Cor. 3.
Cap. 11.
1. Par. 19.
Ambro. de viduis.
Psalm. 75.
Aug lib 1. ca. 24 de adulterinis coniugijs.
Matth. 11.

CAP. LVI.

contrusi sunt, faciunt eam esse voluntatis, si non de seipsis. sed de illo, à quo est bonum omne, cõfidunt. Qui etiam in confessionum libris ad Deum orationem conuertens, ait: Tota spes mea in magna valdè miseratione tua: Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis continentiam. Et cùm scirem, ait quidam, quia nemo potest esse continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ scire, cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum. Constat autem Augustinum, priusquàm esset baptizatus, parum fuisse cõtinentem Et est illud verissimum quod scripsit Hieronymus: Quod semel expertis, voluptatibus abstinere multô difficillimum est. Quam etiam ob causam Tertullianus viduam aliquid operosius habere dicit, quàm virginem. Quia facile est non appetere quod nescias, & auersari, quod desideraueris nunquam. Gloriosior continentia, quæ ius suum sentit, quæ quid viderit, nouit. Itaque grauem carnis luctam sustinuit Augustinus, cùm illi continentiam vouere volenti diceret consuetudo violenta, putâsne sine fœminis viuere poteris? Contrà verô casta dignitas continentiæ, blandiens vt ad se veniret inuitabat, & ad suscipiendum, & ad amplectendum ipsum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum extendens. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines, anus, & in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fœcunda mater filiorum. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istę. An verô isti & istę in semetipsis possunt,

Iacob.1.

Li 1 ca.19. Sapien.8.

Tertullia. ad vxorem

Cõfes.li. 8. cap.11.

sunt,ac non in domino Deo suo? Dominus Deus eorũ me dedit eis. Quid in te stas? & nõ stas? proijce te in eum,noli metuere, nõ se subtrahet vt cadas. Proijce te securus, excipiet te, & saluabit te.

Quamobrem non modò non impossiblie, verum etiam facile,iucundum, suaue nobis futurum est continere, illo adiuuante, qui dixit: Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Verum est quod dixit Comicus: Nihil est tá facile, quin difficile fiat, si inuitus facias. Sed & illud verum est,quod à Ioanne Chrysostomo scriptũ est: Nihil est quod non superet amor cum desiderio. Quamobrem & Petrus Chrysologus: Fortem, inquit,te faciat vis amoris,quia nihil durum, nihil amarum,nihil graue,nihil lethale computat verus amor. Quod ferrum,quæ vulnera,quę pœna, quæ mortes amorem præualent separare perfectum? Amor impenetrabilis est lorica, respuit iacula,gladios excutit,periculis insultat, mortem ridet: si amor est,vincit omnia. Vnde colligere licet,quod vbi vera est fides,non illa sola,quæ triginta his annis prædicari cœpta est, quam Iacobus vocat mortuam: sed illa de qua dicit Paulus, q̃ per charitatẽ operatur: nihil credẽti & amanti difficile, atq; adeo nihil nõ erit cũprimis leue & suaue. Qui Pythia cantat, scripsit quidá, Abstinuit Venere & Baccho. Deinde verò, qui ferarũ capiendarũ desiderio tenẽtur, eorũ quanta sępè sit abstinentia, vel Hyppoliti docemur exemplo. Postea verò, quàm ijdem in frigore & ęstu perferendo patientes sunt? quæ nõ adeunt vitę pericula? Ab equis, à fossis, à pręcipitijs, à fluminib. à feris, quibus aliquando temerè sese committentes immaturam quandoque mortem obeunt, nullam

Chrysost. ho. 64. ad populum Antiochenum.

Serm. 40.

Amanti nihil difficile

Iacob. 2.

Galat. 5.

Venatorũ & mercatorũ abstinentia.

CAP. LVI.

tamẽ ex eo sentiũt molestiá, quin magis voluptatẽ maximã. Quẽ verò faciẽdę rei tenet studiũ, dũ

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa per ignes.

Nónne & illius videre sępè licet abstinentiam singularem? qui plurimis pręthereà vitam suam exponit periculis & molestijs.

Si tãtũ potest amor & desideriũ ferarũ capiẽdarũ, si tãtũ potest amor & desideriũ pecunię cumulãdę, quã tamẽ relĩquat homo necesse est, cũ ex hac vita migrauerit, sicut scriptũ est: Dormierũt somnũ suũ, & nihil inuenerũt viri diuitiarũ in manibꝰ suis: nõ multò poterit ápliꝰ amor & desideriũ illiꝰ, qui vita nostra est, & quidẽ vita sine fine beata. Itaq; verè dictũ est ab Aug. Nihil est tã durũ atq; ferreũ, qđ nõ amoris igne vincatur. Quo cũ se anima rapit in Deũ, super oẽm carnificinã, libera & admiráda volitabit pennis pulcherimis & integerrimis, quibꝰ ad dei cõplexũ amor castꝰ innititur. Nisi verò amatores auri, amatores laudis, amatores fœminarũ, amatoribꝰ suis Deus sinat esse fortiores, cũ ille nõ amor, sed cõgruẽtius cupiditas vel libido nominetur. In qua tamẽ apparet quãtus sit impetus animi ad ea, quę diligũtur inflexo cursu per immania quęq; tẽdentis, argumẽtoq; nobis est, quã sint oĩa perferẽda, ne deseramꝰ Deũ, si tãta illi vt deserãt, perferunt. Hac de re plura perq̃ elegãter & appositè scribit Chryso. quoq;. Huius igitur amoris Dei igne inflãmati sãcti apostoli & martyres, nõ ab vxorũ cõplexu tãtũ abstinuerũt, verũetiã cũ cęsi esset, ibãt gaudẽtes à cõspectu cõcilij, quia digni habiti sunt ꝓ noĩe Iesu cõtumeliã pati. Quibꝰ vsq; eo durũ nõ fuit, aut quod

Psalm. 75.

De moribus eccle. cathol li. 1. cap. 22.

Amoris vis

In Ioan. hom. 78.
Ioan. 14.
Coloss. 3.
Apostolorum & martyrum abstinentia.

CAP. LVI. quod isti volunt, impossibile, suaue iugum Chri-
sti in continendo, vt non modò carnis concupi-
Actor. 5. Matt. 11. scentias frenarent, verùmetiam vltrò pro Chri-
sto mori expeterent. Sic Andreas cùm crucem
sibi paratam esse conspicatus exclamasse legitur:
O bona crux desiderata, & iam concupiscenti a-
nimo pręparata, securus & gaudens venio ad te,
ita & tu exultans suscipe me, discipulum eius qui
pependit in te. Sic Laurentius vltrò Sixto cō-
mori cupiens: Quò progrederis, inquit, sine filio
pater? quò sacerdos sine ministro properas? cùm-
que extrinsecus arderet beatus Martyr in craticu-
la positus tyranni sęuientis incendijs, maior
eum intrinsecus Christi amoris flamma torre-
bat: & quamuis Rex improbus ligna subijce-
ret, ac grauioribus incendijs cruciaret, tamen
sanctus Laurentius has flammas fidei calore
non sensit, & dum CHRISTI pręcepta cogi-
2. Cor. 18. tat, frigidum est ei omne quod patitur. Sic Pau-
Rom. 8. lus cùm quinquies quadragenas à Iudæis acce-
pisset, ter virgis cęsus, semel lapidatus esset: Quis
ergo nos, inquit, separabit à charitate Christi?
tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an
periculum, an persecutio, an gladius. Sicut scrip-
tum est, quia propter te mortificamur tota die,
ęstimati sumus sicut oues occisionis: Sed in his
Psal. 43. omnibus superamus propter eum, qui dilexit
nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque
vita, neque angeli, neque principatus, neque vir-
tutes, neque instantia, neque futura, neque for-
titudo, neque altitudo, neque profundum, ne-
que creatura alia poterit nos separare à charita-
te Dei, quę est in Christo Iesu Domino nostro.
Hic

Hîc mihi respondeant isti delicati martyres, LVI.
qui siue animi, siue corporis aliquo morbo labo- Voluptatẽ,
rent, nullum sciunt aliud remedium, præter fœ- quàm mor
mineas carnes, aut quadrupedum & volatilium: tẽ vincere
vtrum sit difficilius, vtrum ab homine præstari faciliùs.
minus queat, carnis vt stimulis resistat, an immi-
nentis mortis terrorem superet, ac illos crucia-
tus non difficulter ferat, quos tot millia sancto-
rum martyrum, etiam ex fragili fœmineo sexu,
tanta animorum alacritate legimus pertulisse?
Certè cessare stimulos carnis, fateamur ne-
cesse est, vbi vel metus tantùm grauioris alicu- Christus
ius periculi impendet: adeò motus huius est & vincit in
impulsio vehementior. Cùm verè dictum sit à nobis
Zenone: Nec habet concupiscentia locum, vbi Serm. 8. de
patiẽtia dominatur, vbi viuitur sobriè, vbi mors continẽtia
timetur. Et tamen potuerunt illi, quæ sunt mul- Philip. 4.
tò grauiora, potuerunt non solùm viri, verùm- Philip. 2.
etiã fœminę & sexus, & ætatis tenerioris: potue-
runt autem in illo, qui cõfortat omnes in se spe-
rantes, Christo. Qui cùm viuat in nobis, cùm o-
peretur in nobis, & velle & perspicere, quid est
quod illo faciente, vt faciamus, facere non pos-
simus? Ipse enim est, qui in pugna nostra congre- Chrysosto. 3
ditur. Considera, inquit Chrysostomus, præsen- in serm. de
te Deo te cũ hoste pugnare: fauet ille vt vincas, mart.
fauet vt obtineas: ac paulò pòst: In tua pugna Exodi 14.
dominus congreditur, Dominus dimicat, Do-
minus præliatur, & victoria tibi adscribitur: cer-
tamen tuum, Dei certamen est: prælium tuum,
Christi prelium est, Quid trepidas? Quid formi-
das? quasi tua virtute deuincas. Prehende arma,
procede in bellum, fortiter dimica, vt dimicanti

adsit ille, qui vinci non potest. Nostra victoria & corona victoriæ, inquit Hieronymus, illius pro-

Ho. 43. de verbis Domini.
tectione & clypeo paratur. Quem sequutus Augustinus: Non enim, inquit, non habes vnde pugnes, Deus tuus in te est, spiritus bonus datus est tibi: spiritus Dei est, qui pugnat in te, aduersus te, aduersus illud quod est in te, contra te.

Lucæ 11.

In vita eius
Et eius æqualis Hesichius Presbyter: Confidat, inquit, anima in Christum, & eum inuocet, & nullatenus extimescat. Non enim sola dimicat, sed ab Iesu Christo, Rege tremendo adiuta. Et ante hos omnes Cyprianus, cùm esse bona diceret, & à Deo instituta cõiugia, eligi tamen vult continentiã, quam perfectionis suadet concilium. Quòd si diuinis, inquit, consilijs obuiauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocauerint appetitus, adest Deus fortis, nec spem ponat homo in homine, nec in brachio carnis suę confidat, quia qui mundum vicit, victoriam suis promittit militibus. Hoc est quod de Antonio scribit Athanasius: Adiuuabat seruum suum Dominus, qui nostri gratia carnẽ suscipiens, victoriam corpori cõtra diabolũ, largitus est, vt singulis ita certãtibus, Apostolicum liceret proferre sermonẽ: Non ego aũt, sed gratia Dei mecũ. Hanc igitur cùm habeamus quæ adiuuet infirmitatẽ nostrã, cõfidenter dicat quilibet homo Christianus, claraque voce ꝓnunciet: Omnia possum in eo, qui me confortat. Cõtinentiã iubes Christe? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes vt nõ modò carnis, verũetiã oculorum cõcupiscentiã superem? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes vt à fastu quoq; me contineã? da quod iubes, & iube quod vis. Iubes

Cyp. de natiuitate Christi.

1. Cor. 15.

Rom. 8.

Philip. 4.

Matth. 5.

CAP. LVI.

vt cruciatus pro tuo nomine perferam, vt vitam etiam cum sanguine profundã: da quod iubes, & iube quod vis: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meũ. Si exurgat aduersum me præliũ, in hoc ego sperabo. Omnia possum in te, qui confortas me. Sic dicat, sic faciat strenuus Christi miles: neque cùm in acie fuerit contra hostẽ collocatus, simul vt leuis aliqua impressio facta fuerit, abiecto fidei scuto, statim fugiat, & clamet: Nõ possum, non habeo Dei donũ. Ambros. lapsam virginẽ alloquẽs: Dictura es, inquit, forsitã, Nõ potui sustinere, quia carnẽ fragilem circũferebã. Respõdit tibi B. Thecla cũ suis innumerabilibus socijs. Et nos eadẽ carne amictę fuimus, nõ tamẽ plenum propositũ castitatis nostræ, aut fragilitas carnis potuit militare, aut sæuitia tyrannorũ per varia tormenta potuit deijcere. Mulier quædã filiũ in prælium euntẽ, dato illi clypeo, sic adhortata legitur: Fili, aut hunc, aut super hunc, Laconica breuitate filium instruens, ita rẽ in bello gerendã, vt aut victor clypeũ referret, aut mortuus in eo domũ reportaretur. Hoc sibi quoq; Christi miles, cõtra carnẽ, contra mundũ, cõtra diabolũ prælium initurus, dictum existimare debet, vt aut cũ fidei scuto vincat hostes, aut in fide moriatur intrepidus: neq; dicat, non possum, sed Christo dicenti credat, omnia possibilia sunt credẽti: & iterũ atq; iterum repetendo dicat cũ Paulo claraq; voce ꝓnũciet, omnia possũ in eo, qui me cõfortat. Neq; dispiciat, in qua re cõfortetur â deo, qua nõ: impiũ est hoc de deo cogitare, quod aut nolit is, qui fons est toti9 boni.

Iob 17. Psalm. 26. Philip. 4. Ephes. 6.

Cap. 4.

Plutarc. in Apophtegma Laconicis.

Marci 9.

Philip. 4.

Deus præstò adest semper.

bonitatis & liberalitatis, omnes in omnibus æquè confortare, aut non posit, quem omnipotétem in fidei nostræ symbolo profitemur. Omnibus ad omnia semper præstò adest gratia Dei saluatoris nostri, qui dat donum castitatis coniugibus, qui confortat eos, vt quo se sacramento inuicé obstrinxerunt, id inuiolatum obseruent, etiamsi vel per absentiam, vel per aduersam valetudinem alter alterius corporis potestatem habere nõ posit: idem & cœlibatum professis cõtinentiæ donum dat, & aduersus carnem pugnantes confortat, modò postulent ab eo, qui dat omnibus affluenter: postulent autem in fide nihil hæsitantes. Quod si non impetrant, non Deo culpam asignent, quasi vel noluerit is, vel non potuerit, cùm & velit omnia nostra causa, & posit omnia, sed se potiùs, non eam fidem ad postulandum attulisse putent, quæ potuerit impetrare.

1.Cor.7.

Iacob.1.

Paulus cùm hanc materiam tractaret, noluit dicere: Qui non possunt continere, nubant, sed qui non continent: idque Christi exemplo, qui & ipse non dixit: non omnes possunt capere: ne quis fati rem esse putaret, sicut Origenem secuti, Hieronymus & Chrysostomus annotârunt: Sed nõ omnes capiunt verbum hoc. Possumus enim in eo qui nos confortat, sed non volumus omnes: non adhibemus illud studium quod oportet, non accedimus ea fide qua oportet, ad eum precandum, cuius hoc misericordia possumus. Non enim sumus sub lege, bonum quidem iubẽte, non tamen dante, sed sumus sub gratia, quæ id quod lex iubet faciens nos armare, potest liberis

1.Cor.7.

Matth.10.
Orig. tract. 7 in Matt.
Hier li.3.in Matth.
Chrys. ho. 63.in Matt.
Aug.de cõtinẽtia c.3.

ris imperare. Gregorius Nazianzenus explicans illum locum, Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Cûm audis, inquit, quibus datum est, adde, datum quidem his qui volunt, & qui assentiuntur. Quem præceptorem suum secutus Hieronymus, datum est, inquit, his qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, labo rauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quęrẽs inueniet, & pulsanti aperietur. Omni, inquit, pe tenti, non coniugato tãtùm, sed & cœlibi cuiuscunque sexus, cuiuscunque sit ordinis, omni petenti dabitur. Ac ne quis putaret hoc aut illud pe tenti datum iri, dicit alio loco: Quodcunque vo lueritis, peteti s, & fiet vobis, Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia acci pietis, & euenient vobis: nihil prorsus excludendo, cùm omnia quæ habemus dona sint illius, neque boni quicquã nisi dono illius habere possimus. Ioannes Chrysostomus, Non dixit, si quadam libidinis vi cogantur, si transuersè agantur, si non possunt. Nihil omninò posuit eiusmodi, quod aut vim allatam ostendat, aut venia dignum sit. Verùm quid is, inquit: Si verò se non cõtinent, nubant: quod eorum voluntati tribuendum est, qui propter pigritiam nolunt elaborare. Demonstrat enim, ipsos rei facultatem habentes, ob id minus eam perficere, quod laborẽ defugiunt. Et in eodem libro non ita multò pòst: Ex illis Pauli verbis, Volo vos sine solicitudine esse, docet virginitatẽ nõ ex earũ rerũ habere numero, quas adipisci non possumus, sed ex illis esse, quæ maximam habent facultatem, cùm in cõ-

iugio

Nazian. oratione 31.
Rom. 6.
Matth. 19.
Matth. 7.
Ioan 15.
Marci 11.
De virginitate ca. 39.
2 Cor. 7.
Cap. 49.
Pudicitia coniugalis dei donũ.
1. Cor. 7.

iugio multis partibus, plures inesse doceat diffi-
cultates, tanquàm si diceret, inquit, Grauis tibi
videtur virginitatis cultus, & laboriosus. Ego ve
rò virginitatẽ ꝓptereà colendã censeo, quòd tã-
tum ea facultatẽ habet, vt multominus quàm cõ
iugiũ nobis negotiũ exhibeat. Quod pluribus po
stea ꝓsequitur. Etiã pudicitiam cõiugalem Dei
donum esse, beatissimus Paulus ostendit, vbi
de hac re loquens, ait: Volo aũt omnes homines
esse sicut meipsum, sed vnusquisq; propriũ donũ
habet ex Deo, alius quidẽ sic, alius verò sic. Ecce
& hoc, inquit August. donum esse dixit à deo, &
si inferiùs quâm illa cõtinẽtia, in qua volebat oẽs
esse sicut seipsũ, tamen donũ à deo. Vnde intelli
gimus, cùm hæc præcipiuntur vt fiãt, nihil aliud
ostẽdi, quàm inesse nobis oportere ad hæc acci-
piẽda & habẽda, etiã propriam voluntatẽ. Nõ so
lùm carnis desideria frenare, sed oculorũ etiam
cõcupiscentiã domare, fastũ quoq; calcare, deni-
q; à quocũq; alio crimine abstinere, dei donũ est.

Aug. de nuptijs & cõcupiscẽtia ad Valeriũ lib. 1. Et de bono perseuerantiæ cap. 14.

Quid ergò? non posse me dicam, quia non est
mihi datum? Non ergò penes me culpa erit, sed
penes Deum, qui mihi donum hoc non est im-
partiri dignatus. Huc tandem impietatis prolap-
si sunt isti, vt Deum malorum auctorem, quin e-
tiam impulsorem facere non dubitent: dum nihi
lo plus in nobis libertatis esse asserunt, quàm in
stipite vel in trunco: Quorum etiam hæc est blas
phema vox: Non minus proprium opus esse Dei
Iudæ proditionem, quàm Pauli vocationem.
Sic error alius ex alio gignitur, & illa vetus ac
pridẽ iã sopita Simonis hęresis & Manichæi re-
suscitatur. Intereà tamẽ qui hæc tã impia dicere

Blasphemia Phil.

veri-

veriti non ſunt, tanquàm idola quædam colun-tur à multis, & quod ſcriptum ab illis eſt, quamlibet pugnet cum Euangelio, Dei tamen verbũ & euangelium vocatur: neque alio iam loco, quàm quo ſcriptura Canonica habetur: Adeò ſunt, proh dolor, mentes hominum excœcatæ. At non ita nos docet Chryſoſtomus: Omnium, inquit, facillima virtus eſt, ſi velimus & in cœlum aſcẽdere, velle tantum oportet, & omnia ſequentur. Neque enim cuiq; dicere fas eſt, non poſſum, & conditorem accuſare. Nam ſi tales nos creauit, vt non poſſemus, & deinde præcipit, ipſius eſt hæc accuſatio. Sed quî fit, ais, quòd multi non poſſunt, quia multi nolunt: Nam ſi voluerint, omnes poterunt. Propterea quòd Paulus dixit, volo oẽs homines eſſe ſicut me ipſum. Quãdoquidẽ ſciebat, quòd omnes poterant eſſe ſicut ipſe. Neq; enim ita dixiſſet, ſi foret hòc impoſsibile, Vis fieri ſicut fuit Paulus, incipe modò, & opus ipſũ aggredere. Dic mihi, ſi quam artem aſſequi cupimus, num nobis velle ſufficit, an rem etiá ipſam aggredimur? Ac nõnullis interiectis: Sic & in omnibus alijs, non ſufficit velle tantũ, ſed oportet opus ipſum aggredi. Cùm enim cœlum ingredi velis, nihil aliud quâm velle te dicis. At, inquis paulò antè dixeras, quòd ſufficit velle: ſufficit, inquam velle, ſed cum opere: quando quis laborat, vt rem ipſam aggrediatur. Habemus quippè adiutorem & cooperatorem Deum, modô vt rem aggrediamur, modò ad opus accedamus, modò ſoliciti ſimus, modò animum aduertam9, & omnia ſequẽtur. Si verò dormierimus, & ſtertentes putauerimus nos ingredi cœlum, nunquam

Chryſ. ho. 16. ca. 9. ad Hebr.

nunquam regni cœlestis hęreditatem assequi po-
In prologo super Ioan. terimus. Et alio loco, producens illum Esaiæ locum: Si volueritis & audieritis, bona terræ comedetis. Vidésne? inquit, sola nobis opus esse voluntate: Voluntate, inquam, non qualibet, & quę nonnullorum est, verùm, & diligenti & exquisita. Neminem noui, qui nollet in cœlum euolare: re tamen ipsa oportet voluntatem confirmare. Siquidem mercator ditescere cupit: non tamen eius animus soli acquiescit cupiditati, sed nauem parat, nautas cogit, hortatur gubernatorem, & alia quæ nauigationi sunt opus, disponit diligenter: Aurum prætereà mutuatur, maria traijcit, & innumeris periculis, quibus mari se credentes iactari consueuerunt, se exponens, peregrinas appellit terras. Itidem & nos oportet rei voluntatem applicare. Nauigamus enim & nos nauigationem, non ab alia in aliam terram, sed à terra in cœlum. Auarè tota mente intendamus ad eam nauigationem, quæ nos supernè erigat: & nautas rationi obsequētes, & nauem nobis firmam comparemus, &c. Et iterùm alio lo-
Chry. ho. de Zachęo. co: In te est vt possis, quia in te est vt velis. Quia Zachæus idcircò potuit, quia voluit: & alius idcircò non potuit, quia noluit. Ita enim velle efficit posse, vt efficit nolle non posse. Magna enim vis est voluntatis, quæ nos efficit posse quod volumus, & non posse illa quæ nolumus. Et ex voluntate nostra diuinitùs celebratur iudicium, vt homo quicquid non voluerit, eligat, & quod elegerit ex eo ipso iudicio cœlesti subiaceat. Nec enim quisquam poterit excusari quasi voluerit, & non potuerit, cùm constet eum idcircò non

potuisse, quia noluit, & nolens volẽtis exemplo damnetur, & volens voluntate propria quia impleuit, quæ voluit muneretur. Ante quem etiam Gregorius Nazianzenus: Habes, inquit, in teipso adminiculum, quod neque mihi deest, neq; cuiquam volenti: velle tantùm oportet: adnitere tãtum, propè aderit cõsolatio in ore tuo, & in corde tuo. Dei recordatus sum, inquit, & exultaui. Quid est facilius quàm recordari? Recordare tu quoque & exultabis. O quàm obuia hæc est medicina, ô quàm velox sanatio, ô quanta est huius doni magnitudo. Non sedat modò pusillanimitatem ac tristitiam Dei recordatio, verùmetiam exultationem adfert. Sicut etiam à Sophonia scriptum est: Noli timere Syon, non dissoluantur manus tuæ: Dominus Deus tuus, in medio tui fortis, qui te saluabit, gaudebit super te in lætitia, & exultabit in laude super te: Sed nos ad institutum redeamus.

Ora. 18. quã habuit ad subditos timore perculsos & Imperatorem irascentem.

Planum iam fecisse videmur, neque aduersari Dei mandato, votum cœlibatus, nec esse eiusmodi, quod homo Deo fretus præstare non possit. Est quidem ita, si nostras ipsorum spectemus vires, nos non posse: sed possumus, si fiduciã omnem in illo collocemus, qui paratior est ad prçstandum, quàm simus nos ad petendum cum vera fide. Quem autem offendit, quod continere facile, iucundum, & suaue esse dixerimus Deo adiuuante: quid is diceret, si Chrysostomi locum illum inspexisset, vbi contra eos declamans, qui similiter concubitum, voluptatis quiddam habere, continentem autem voluptatem habere non posse: vt qui bellum cum naturæ tyran-

In priorem ad Corint. hom. 37.

nide sine intermissione gereret, vociferabantur. Imò contrà, inquit, res est, violentia: nanque & turba penes impuros est maior, tumultus ingés, & qualibet tempestate sæuior: sic ille habet, vt nunquam ad cupiditatis congressum cõsistat, victus assiduè cadat, quemadmodum dæmoniaci malignis spiritibus agitati. Continens autem illle, prælio victor, hanc assiduè prosternit, nobilissima & infinities præstantiore voluptate potitur, simul ipsa victoria & conscientia bona, & splendidissimis trophæis perpetuò fulgens. Itaque dici non potest, quanta continentium hominum voluptas sit, vt qui coronam sibiipsis cõcinnent, & præmia consuetudinem angelorum, & toto orbe terrarum pręconium, libertatem, spem certam & immortalem. Certè quod cum tanta voluptate coniunctum est, id non potest esse nõ facile, iucũdum & suaue. Quid diceret, si legisset Sixtum dicentem: Neque enim dicere fas est, castitatis onerosam esse custodiam, quæ multò difficilius amittitur, quàm tenetur. Difficilius ille dicit amitti, quàm teneri custodiam castitatis: quod etiam ratione deinceps probat. Quid diceret, si Basilium legisset his verbis ea de re disserentem? Ne dixeris, quomodo ascendam in cœlum, vt virginitatis meę integritatem inde deducam: aut quomodo descendam in abyssum, vt eam dudùm à diabolo corruptam mihi ipsi recuperem? Sed quid? prope te est, inquit, & secundũ naturam tibi ingeneratur virginitas: Neque igitur maria transfretare, vt eam acquiras tibi opus est, neque aërem immensum peruolare, neq; terrarum tractus hanc inuestigando circuire, aut è terris

Cõtinentiũ voluptas.

Basi. in lib. de vera virginitate Rom. 10.

terris euolare, cœlumque pro ea inuenienda lustrare: sed omissa cura superflua locorum spacia & interualla peragrandi, teipsam vt te habeas diligentius inspice, atque hác in te per naturā opertam, abditamq; reperies. Quod secundum naturam est, sicut scribit Basilius, quid in eo difficultatis, quid esse potest laboris & molestiæ? quid nō voluptatis potiùs? Quid diceret? si Theodoretum legisset, qui vitā describens Domninæ, quæ trigesimū in religiosa historia locū obtinet: cùm innumeras fuisse virginum & cōtinentium scholas dixisset, non in sua tantùm regione, sed in toto Oriente, quod earū & Palęstina & Aegyptus, & Asia, Pontus, & tota demûm Europa plena esset: causam reddere volens, cur genus hoc vitæ plurimi turmatim sequerentur. Ex quo enim, inquit, Christus Dn̄s honorauit virginitatē, vt qui natus sit ex virginitate, prata virginitatis natura germinauit, & hos suaueolētes, & qui nō marcescunt, flores offert creatori. Nos tamen quicquid esse facilitatis in ea re diximus, illius gratiæ tribuimus, qui adiuuat infirmitatē nostram, qui simul vt sui charitatem diffuderit in cordibus nostris, nihil potest esse tam difficile, quod non facile etiam statim fiat, iucundum & suaue. Quod ipsum facit idē ille Theodoretus, cuius paulò antè meminimus: qui sanctorum certamina descripturus, quomodo mundum, diabolum, & carnem vicerunt: Eis autem, inquit, præbuit victoriam non natura, ea enim est mortalis, & innumerabilibus plena affectionibus, sed mens, quæ diuinā attrahebat gratiam. Nam cùm diuinæ pulchritudinis essent ardentes amatores, & pro eo quem

Rom. 8. 5.

Theod. in Theophili.

Theod. in in præfatione histor. religiosæ.

amabant, omnia lubenter & agere & pati statuissent, forti quidem & generoso animo tulerunt affectionum, perturbationumque impetus: Diaboli autem procellas strenuè repulerunt. Hæc Theodoretus in historiæ suę religiosæ præfatione. Quem librum concludens: Nullus, inquit, ex his, qui sunt extra horum Philosophiam, horum ostendit tolerantiam. Si autem nullus ex alijs hominibus potest talibus resistere laboribus, clarum est, quòd amor in Deum efficit, vt naturę terminos transilirent, & superna flamma accensi, libenter ferunt impetũ frigoris, & qui à superis descendit rore flammá radiorum mitigant.

Cass. in collationib patrum, coll. 12. cap. 15. Cõtinentia seu castitas quanto tẽpore acqui ri & perfici possit.

Quam facilitatem qui nondum est consequutus, extat apud Cassianum Ioannis Chrysostomi discipulum, Cheremonis consilium, quemadmodum ad eam peruenire possit: id sequatur licebit. Interrogatus Cheremon, quanto tempore possit acquiri & perfici castitas, Temerarium est, inquit, super consummatione castitatis, in tãta præsertim vel voluptatum diuersitate, vel virium, certam temporis definire mensuram, rationem tamen obseruanti, & temporis modũ quomodo eius possibilitas agnoscatur, constantissimè possumus prętinire. Quisquis abstractus à cunctis ociosis confabulationibus, & mortificatus ab omni solicitudine, curaque mundana, duobus tantùm paximacijs fuerit quotidiana refectione contentus, & aquæ satietate subtracta, quietem somni trium, vel vt alij statuerunt, quatuor horarum spacio terminauerit, nec tamen laborum aut continentię huius merito, sed misera tione Domini eam se crediderit adepturũ, quia sine

sine hac fide vana est omnis laboris humani intẽtio, non ampliùs quàm sex mensibus perfectionẽ ipsius impossibilem sibi esse cognoscat. Sed & ante Cheremonẽ Origenes: Nutrimenta spiritus sunt, diuina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ: his alitur cibis, his conualescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite queri de infirmitate carnis: nolite dicere quia volumus, sed non possumus: volumus continenter viuere, sed carnis fragilitate decipimur, & impugnamur stimulis eius. Tu das stimulos carni tuæ: tu eam aduersus spiritum tuum armas, & potentem facis, cùm eam carnibus satias, vino nimio inũdas, omni mollicie palpas, & ad illecebras nutris.

Continẽtię nutrimẽta & remedia
Orig. hom. in Leuit.
Galat 5.

Verùm adduci multi creduntur, vt se voto cœlibatus implicẽt, nõ vt quod vouerint pręstent, sed vt cuius rei causa vouerint, honoribus & opibus potiantur. Sed hac de re solius Dei iudiciũ est, qui scrutatur corda & renes. Vtinam aũt non multi sint, de quibus id nõ verius quàm Ecclesię expedit, existimari possit. Vetus est aũt illa Dei quęrela, quòd nemo vel ostia claudat, vel incendat altare gratuito: Quin & quo tẽpore quot Episcopi & Presbyteri, tot fuerunt propè martyres, à Paulo scriptũ ad Philipp. legimus his verbis: Spero, inquit, Timotheũ me citò mittere ad vos, vt & ego bono sim animo, cognitis quæ circa vos sunt: neminẽ enim habeo tam vnanimẽ, qui syncera affectione pro vobis solicitus sit. Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi. Quòd si verè dictũ est illo tẽpore, nostro seculo multò verius dici potest, quo mercenarios multos, raros admodùm pastores videre licet,

Cœlibatus voto cur se implicent nonnulli.
Hier. 17.
Malac. 1.
Philip. 2.

apud eos etiam, qui Euangelici malunt appellari, quàm Christiani, quotũquemq; reperire licet, qui gratis prædicet Euangelium? Quorundã ex his tanta fuisse fertur cupiditas, vt expleri nõ posset, quam inflammauit magis vxorũ, et qui sunt ex incœsto cõiugio ꝓcreati liberorũ frequẽtia, vt inter alias causas, quamobrẽ interdicta sunt sacerdotibus matrimonia, videri posit hæc nõ postrema, ne magis etiã accẽderetur auaritia. Ceterũ quo quis animo sacerdos fieri velit, aut voto se cœlibatus obstringat, dei solius est iudiciũ, cuius oculis nuda & aperta sunt oĩa: homo videre non potest, nisi ea quæ patent, Dñs aũt intuetur cor.

Euangelicorum cupiditas.

Matrimonia cur interdicta sacerdotibus.

Hebr. 4.
1. Reg. 16.

Verùm vt demus hoc, Esse non neminem, qui dum furijs ambitionis actus ad sacerdotium aspirat, hac sola de causa cœlibatum vouerit, num ideò tollendus est cœlibatus? Etiam ad matrimonium accedunt multi longè alia affectione, quâm qua suscipi tantum hoc sacramentum oporteret: Nam quotumquenque reperire licet, qui illud spectet in matrimonio contrahendo, quod spectari solùm debet, ac non ad dotem, ad formam, aut aliò quocunque potiùs respiciat: num ideò dicemus, ne sit matrimonium?

Votum cœlibatus an sit relaxandum.

Sed nequit, aiunt, præstare quod vouit. Hoc dicere, Simonis est, & Marciõis, ac Manichæi hęrsim profiteri, Christiano dicere fas nõ est, nisi qđ dixit Christus: omnia posibilia sunt credenti: quod dixit imitator eius Paulus: Omnia posũ in eo qui me cõfortat: quod dixit August. Leuis erit sarcina cõtinentiæ, si Christi erit: Christi erit si fides aderit, quæ impetrat à iubente quod iusserit.

Marci 9.
Philip. 4.

Verùm non præstant multi. Nunquid in baptiſmo quoque ſatanæ & pompis eius non abrenunciamus? Pręſtatúr ne id ab omnibus? an ideò abroganda erit hæc Apoſtolorum traditio, quæ mille quingentis annis in Eccleſia duraſſe videtur? Moſi legem nunquid omnes obſeruabant Iudæi? num ideò fuit abroganda, quia pręuaricatores eius erant plurimi, priuſquàm veniſſet finis legis Chriſtus? An ideò tollemus præceptum de non concupiſcendo, quod magis videtur accendere concupiſcentiam quàm extinguere, ſi Dei ſimus auxilio deſtituti? Cùm verè dictum ſit ab Auguſtino: vbi ſanctus non adiuuat ſpiritus, inſpirans pro concupiſcentia mala, concupiſcentiam bonam, hoc eſt, charitatem diffundẽs in cordibus noſtris: profectò illa lex quãuis bona auget deſiderium mali. Sicut aquæ impetus, ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice öppoſito: cuius molem cùm euicerit, maiore cumulo præcipitatus, violentius per prona prouoluitur. Neſcio enim quomodo hoc ipſum quod concupiſcitur, fit iucundius dum vetatur. Nõ ita nos Paulus docuit. Lex quidem, inquit, ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum: Sic & cœlibatus lex ſancta eſt, iuſta eſt, bona eſt, etiam ſi neque ſancti, neque iuſti, neque boni ſunt, qui profeſsi cœlibatum, ventri nihilominus & libidini ſeruiunt: Præclarè ſcriptum eſt ab Hilario: Malè ſanctis rebus præiudicatur, ſi quia non ſancti à quibuſdam habentur, eſſe non debeant. Nec minus præclarè dictũ eſt à Io. Chryſoſtomo: Calumniantur, inquit, ebrioſi fructum

Rom. 10.

Exod. 20.

Li. de ſpiritu & litera cap. 4.

Rom. 7.

Rom. 16.
Philip. 3.
Hilar. in lí. de Synodis cõt. Arrianos.
Chryſ. ho. 1 & 71 ad populũ Antiochenum.
Et ho 58. in Matth.

â Deo factum, dicentes: non ſit vinum. At nos ipſis dicamus: non ſit ebrietas. Vinum enim Dei, ebrietas aũt diaboli opus eſt. Nõ vinũ ebrietatem facit, ne Dei creaturam accuſes, ſed conſerui inſaniam argue. Totidem verbis reſpondere licet his qui dicunt: non ſit votum cœlibatus, vt dicamus illis: non ſit ſcortatio, non ſint incœſtæ nuptię: Votum enim cœlibatus, Dei: ſcortatio & inceſtæ nuptię, diaboli opus eſt. Non votum cœlibatus ſcortationem facit, ne quod à Deo laudatum eſt, accuſes: verùm illius inſaniá argue, qui quod promiſit, non præſtat, non quia non potuit, ſed quia noluit. Quia non eam, quam debuit prõptitudinem attulit: cùm verè ſcriptum ſit ab Ambroſio, quod illũ Deus adiuuat, quem videt tota virtute contendere, quia non ea qua oportuit fide Deum precatus eſt, vt ſibi cõtinentiæ donũ impartiret. De quo Paulus quoque teſtatur: Quod fidelis eſt Deus, qui non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſsimus ſuſtinere.

In cap. 7. 1. ad Corin.

2. Cor. 10.

Votum temerè nõ eſt faciendũ.

Non ſunt laudandi, qui ſe temerè votis obſtringunt, prętat enim lõgè non vouere, quâm quod ſemel voueris in eo non perſiſtere: ſed cùm animi cuiuſque coniectura ſit difficilis, etiam ſi quis anteacto vitæ ſuo tempore parum ſit continenter vixiſſe viſus (quamuis haberi delectum oportеat, vt ne citò manus cuiuis imponatur, ne peccatis alienis communicetur) prohiberi tamen vix poterit, quò minus quod ſanctum eſt voueat, neſcit enim tarda molimina Spiritus ſancti gratia. Vno momento ex publicano, Euangeliſtam:

2. Pet. 2. 1. Tim. 5. Lucæ 5. Actor. 9. Lucæ 7. Lucæ 23. Pſalm. 79. 1. Tim. 3.

CAP. LVI.

ex persecutore, Apostolum: ex meretrice, vas ele-ctum: ex latrone, Paradisi ciuem factum esse legimus. Hæc est mutatio dextræ excelsi. Optandum tamen foret, vt quæ regula præscripta est ab Apostolo in constituendis Episcopis & Presbyteris, ea seruaretur. Est autem Christianæ charitatis, nō cogitare malum, nec temerè secùs aliquid de proximo suspicari. Verè dictum est à quodam Ethnico, & à Gregorio Nazianzeno repetitum: quod vt quisque optimus est, ita difficillimè alium improbum esse suspicatur. In vtramque verò partem sic ab auctore operis imperfecti scriptum est: Sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui ipse bonus est: sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse malus est. Contrà verò scriptum à Sapiente legimus: In via stultus ambulans cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. Ex suis quisque moribus libenter fingit alios. Sic Nero scribitur, cùm vnus esset omnium impurissimus, animum inducere non potuisse, vt quenquam pudicum esse crederet. Verùm vtcunque res se habeat, reperiri videmus non paucos, qui cùm se voto cœlibatus obligauerint, nō præstent tamen. In hos iuxta Canonum præcepta potius animaduerendum foret, quàm vt sancta lex propter homines non sanctos antiquaretur.

Tit 3. 1 Cor. 13. Cicero. ep. 1. ad Qu. fratrem. Naz in oratione funebri in Athanasiū. Et oratio. 6 quā habuit cū à patre in cōsortiū assumptus esset, & cōtra Iulianū erat. Eccl. 10. Ho. 5. ca. 4. Matth. Suetonius in Netone.

Sed hic à Bucero Cypriani nobis auctoritas obijcitur, qui scriptum alicubi reliquerit, cùm de virginibus Deo dicatis loqueretur: Si perseuerare nolunt aut non possunt, melius est vt nubāt. Fingamus hoc, sicut isti volunt, sensisse Cyprianum. Quod autem est istud singularitatis studiū,

Li. 1. ep 11. Incontinētibus an post votum nubere liceat.

CAP. LVI.

velle solitariam alicuius opinionem sequi potius quàm totius Ecclesiæ catholicæ sensum & consensum? Congregatum fuit vnius omnium sanctissimi, doctissimi, grauissimique Pōtificis Leonis auctoritate Chalcedonense Concilium, sexcentorum triginta Episcoporum, aliquáto póst, quàm ad Christum Cyprianus migrauerat, quod inter quatuor illa numeratur, quæ nec ab ipsis nostri temporis hæreticis reijciuntur, à catholicis verò non aliter quàm sicut quatuor Euangelia recipiuntur: in eo disertis verbis contrarium est sancitum. Nónne totius orbis Christiani potius quàm vnius alicuius sequi sententiam oporteret? Cùm præclarè scriptum est à S. quodam Patre: Propter vnum aliquid confirmâtem, à sensu vniuersorum non esse recedendum. Nec enim totum partem, sed pars totum sequi debet. Sed si fortè inueniatur pars à toto discordans: aut coaptanda est si fieri potest, aut si fieri non potest, abijcienda, Melius enim à parte receditur, quàm à toto. Optimum autem est, si & pars retinetur, & totum. Potest autem & pars & totum retineri, si germanum verborum Cypriani sensum secuti fuerimus. Nec enim existimandum est, Cyprianum id sensisse, quod isti volunt: vt quæ votum continentiæ solenniter esset professa, Deo dicatæ virgini nubere licitum existimaret. Sed scripsit is de Deo dicata. Scripsit: Sed quo sensu scripserit, videamus. Postulauerat à Cypriano Pomponius, vt si rescriberet, quid ei de virginibus his videretur, quæ cùm semel statum suum continēter & firmiter tenere decreuerint, detectę sūt postea in eodē lecto pariter mansisse cū masculis, ex

Cypriani locus expēditur.

Chal cō-cil. Act. 14. cap. 16.

Hugo de S. Victore li 2 2 par. 11. cap. 12.

quibus vnus fuerit diaconus. Quid huic rescribés Cyprianus, nũquid ait nubát? Nihil minus: verũ consultè fecisti, inquit, abstinẽdo diaconũ: virgines autem inspiciantur ab obstetricibus diligenter, & si virgines inuẽtę fuerint, accepta cõmunicatione ad Ecclesiam admittantur: si autem de his aliquæ corruptæ fuerint deprehensæ, agant pœnitẽtiam plenã, quia quæ hoc crimẽ admisit, non mariti, sed Christi adultera est, & ideò æstimato iusto tempore, posteà exomolegesi facta, ad Ecclesiam redeant. Quòd si obstinatè perseuerant, nec se ab inuicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquã à nobis admitti in ecclesiam posse. Hoc est rescriptũ Cypriani. Quæ verò interiecta sunt, doctrinã quandam in se continent, quemadmodum asseruari virgines oporteat, ibi inter cætera verba sunt hæc: Si perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est vt nubant. Quæ nequaquam ita accipienda sunt, tanquam eis posteaquam se semel Deo despondissent, nubere licere vellet: sed retrò potius trahenda ad id tempus, quo nondum se Deo dicauerant, vt idem dixisse videatur Cyprianus, quod post eũ scripsit Hierõ. Rectius fuerat homini subijsse coniugiũ, ambulasse per plana, quã ad altiora tẽdẽtẽ in pròfundũ inferni cadere. Vt hîc sit sensus verborũ Cypriani. Si dicauerũt se Christo, perseuerẽt, & resistãt fortiter libidini. Si verò non habent animum perseuerandi, nõ dicent se, sed nubant potius. Non enim vetabantur nubere, si se continere non poterant. Quod vel sequentia quę iam commemorauimus eius verba manifestè declarãt, vbi Christi spõsam Deo dicatam

Hier. ad Eustochiũ de custodia virginum.

2. Cor. 11.

tam

tam virginem, si cum viro reperta fuerit, non hominis mariti, sed Christi vocat adulteram. Est ne autem credibile, in hunc errorem tam impium lapsum esse Cyprianum, vt virgini Deo dicatæ permittendum adulterium esse censeret? Deinde verò si quæ nupsit homini marito, fas non est vt alij nubat: quomodo fas esse poterit ei cum aliquo mortalium nuptias contrahere, quæ semel Deo nupsit immortali? Certè prius illud Augustinus non matrimonium quod est cum altero superstite priore marito contractum, sed adulterium appellat, sicut à nobis paulò antè commemoratum est: quantò magis adulterium dici meretur, & quidem longè grauissimum adulteriũ, quod à Christi sponsa committitur, vbi non homini mortali, sed Deo data fides immortali, violatur? Quamobrem longè ab ea sententia Cyprianus abfuit, vt virginibus Deo dicatis nubere, licitum esse vellet, Quin ille potius nõ diuersum ea de re sensisse credendus est ab eo, quòd Hieronymum & Ambrosium Latinos, Basilium & Chrysostomum Grecos, aliosque, qui secuti sunt eum, sanctos doctores scripsisse legimus: qui, quę virgines post consecrationem nupsissent, eas nõ vxores legitimè iunctas, verùm adulteras & incœstas esse dixerunt. Paulus viduas continentiam professas, quæ tantummodò vellent nubere, damnationem habere scribit: & est verisimile, Cyprianum contra Pauli doctrinam hanc, Deo dicatis virginibus nuptias ad æternam earum damnationem permittere voluisse? Nihil itaque suffragatur istis Cypriani quod adferunt testimonium: Paulum sequutus Augustinus: Neque

Matrimonium altero coniuge viuente cũ altero contractum, adulterium est Aug. de nuptijs & concupiscenti. lib. 1. ca. 10.

Post continentię votum contrahentes matrimonium, adulteri & incœstuosi sunt.

Contra Iulianum li. 4. cap. 2.

1. Tim. 5.

Neque enim saltem connubij desiderium.

CAP. LVI.

Vtrum autem dispensari posit votum cœlibatus necne, nihil est quòd in præsentia verba multa faciamus. Thomæ quidem Aquinatis, quē pro sua sententia confirmanda testem citant nōnulli, verba sunt hæc: In voto solennizato per professionem religionis, non potest per Ecclesiā dispensari. Et rationem asignat decretalis, quia castitas est annexa regulæ monachali. Atqui tale est votum virginum solenniter Deo dicatarum. Sed non est præsentis instituti, posit nec ne dispensari, de eo disserere: Satis fuerit illud scire, quod per se licitum est, dispensationis nō egere. Verùm hæc de voto dicta sufficiant.

Votum cœlibatus dispensationē nō admittit.

22. quæst. 88. artic. 11.

Quod autem ad ordinem attinet, eum non repugnare matrimonio, quatenus vtrunque sacramentum est, à sanctis patribus didicimus: Cæterùm quæ fiunt à matrimonio iunctis, quæ citra ruborem nominari nō posunt, ea cum sacerdotio pugnare vehementer, ab Origene, Ambrosio, Hieronymo, Beda. cæterisque viris non doctrina magis quàm pietate prȩditis excellēti, docemur. Neque verò mirum id alicui videri debet, si matrimonij siue nuptiarum bonum à malo concupiscentiæ discernimus: quod aliquando fecisse Augustinum, Pelagius, Iulianus, Cælestius hæretici reprehendebant. Cæterùm is, non solùm ratione subtili, verumetiam vulgatissimo iudicio naturali, quod in primis illis hominibus apparuit, hodieque tenetur etiam ab hominibus coniugatis, illud discerni docuit. Quod enim, inquit, illi posteà propagatione fecerunt, hoc est cōnubij bonum: quod vero priùs cōfusione texerunt, hoc

Ordo & matrimoniū an pugnēt inter se.

Aug. de nup. & cōcupisc. ad Valerium. li. 1. cap. 7.

hoc est concupiscentiæ malum. Proinde nuptiæ quia etiam de illo malo aliquid boni faciunt, gloriantur: quia verò sine illo fieri non potest, erubescunt: Tanquam si quispiam pede vitiato ad aliquod bonum etiam claudicans perueniat: nec propter claudicationis malum, mala est illa peruentio: nec propter illius peruentionis bonum, bona est claudicatio: ita nec propter libidinis malum, nuptias condemnare: nec propter nuptiarum bonum, libidinem laudare debemus. Bonæ sunt itaque nuptiæ, sed sine qua bonum nuptiarum fieri nõ potest, mala est libido. Atq; hæc est, cui repugnat ordo, quæ tam turpis est, vt eam etiam ipsi turpes turpitudinẽ vocent: cuius licet sint amatores, ostentatores esse non audent. Cuius tanta est fœditas, vt etiam copulatio cõiugalis, quæ secundum matrimonialium præscripta tabularum, procreandorum fit causa liberorũ, latebras ad subterfugiendum hominum conspectum, & remotum ab arbitris cubile conquirat. Certè non qui benè, sed qui malè agit, odit lucem, dicit Christus: Omnia verò rectè facta in luce collocari volunt. Hæc igitur opera tenebrarũ pugnant cum sacerdotio maximè, cuius opera in luce collocari volunt. Quod si illa sic exerceri posſent, quemadmodum ante peccatum ea primi nostri parentes exercuissent in Paradiso, nihil vt aliud quàm liberorum procreatio spectaretur, cum sacerdotio non pugnarent. Nunc illorum peccato, factum est, vt sine peccato (quod tamen nisi modum excedat nõ imputatur) opera nuptiarum exercere non liceat. Et hoc est illud peccatum, quod vocatur originis: de quo dixit etiam

Nuptiæ bonę sunt, sed libido mala est & cũ ord. sacro pugnat.

Ioan. 3.

Peccatum orig.

etiam Propheta: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Qui verò sequutus est Augustinum Faustus: Ordinatio nuptialis, inquit, ex benedictione cœpit. Interim nuptiarum munus adhuc in Paradiso à creatore concessum, & earum vsus extra Paradisum iam sumpsit exordium. Peccatum in medio fuit inter generationem & concupiscentiam: Quicquid præceptio diuina constituit, hoc laudo: quicquid humana præuaricatio adiecit, hoc reprobo. Quomodo si aliquis atro iniquinamento candorem vestis aspergat, non displicet factura, sed macula, vestimenti nō amisit vsum, etsi perdidit dignitatem: futura enim erat indubitanter casta & syncera generatio, si nō intercesisset inimica transgresio. Sed immaculatos thoros caro maledictioni addicta maculauit, & per superbię spiritum, simplicem corrupit affectum: & sicut immortalitatis priuilegium, ita donum perdidit puritatis. Non in querelam vocatur nuptialis gratia, sed obscœnę pasionis iniuria. Non aurum in culpam venit, sed quicquid auro obrizo adulterinum fraus iniquitatis admiscuit. Ante vtrunque verò Ambrosius: Non habebant, inquit, parentes nostri in Paradiso quo confunderentur. At nunc licèt bona sint couiugia, tamen habent quod inter se ipsi coniuges erubescant. Quęsiuerat autem Augustinus à Gregorio Pontifice, qui miserat eum in Angliam, An vir suę coniugi permixtus, antequam aqua lauaretur, Ecclesiam intrare poset, vel ad mysterium sacræ communionis accedere? Cui post alia multa sic respondet Gregorius: Romanorum semper

CAP. LVI.

Psal. 50.

Lib. 1. de libero arbitrio. ca. 2.

Hæb. 13.

Cõiugum commistio sine voluptate fieri non potest ideò culpa non caret Interrogationũ ca.10

ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ cõiugis, & lauacri purificationem quęrere, & ab ingressu Ecclesię paululum reuerenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus, culpam esse coniugium, sed quia ipsa licita admistio cõiugum sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri loci ingresu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio vel fornicatione, sed de legitimo cõiugio natus fuerat, qui dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Qui enim in iniquitatibus conceptum se nouerat, in delicto se natum gemebat, quia portat arbor in ramo humorem vitij, quem traxit ex radice. In quibus verbis non ipsam admistionem coniugum iniquitatem nominat: sed voluptatem admistionis. Sunt enim multa licita, ac legitima, & tamen in eorum actu aliquatenus fœdamur, sicut sæpè irascendo culpas insequimur, & tranquillitatem animi in nobis perturbamus. Et cùm rectum sit quod agitur, hoc est tamen improbabile, quod in eo animus perturbatur. Contra quippè vitia delinquentiũ iratus fuerat, qui dicebat: Turbatus est à furore oculus meus. Quia enim non valet, nisi tranquilla mens in contemplationis lucem se suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat, quia dum malè acta deorsum insequitur, confundi atque turbari à summorum contemplatione cogebatur. Et laudabilis ergo est ira contra vitium, & tamen molesta, qui turbatum se reatum aliquem incurrisse æstimabat.

Quòd si sacerdotem esse, nihil esset aliud quàm

Pro-

Prophetam esse, verbique ministerio fungi, ne LVI.
sic quidem licitum illi futurum existimat Epi- Epiph.hær.
phanius, vt mariti officio fungatur: sic enim ille 78 contr.
scribit: Nunquid inhonestæ sunt nuptiæ? num Antidico-
impurum cubile? at à Prophetis & Pontificibus marianitas
prohibentur propter maius ministeriũ. Ná post-
quam prophetauit Moyses, non amplius vxori
coniunctus est, non amplius liberos genuit, non
amplius gignit talis: habet enim vitam domino
vacantem: Vacare autem Domino nõ potest, qui
mariti officio fungitur. Multò minus licitum esse Ambro. in
videtur ei, qui sacrificium indesinens oblaturus exhortatio
est, quod impediri certum esse scribit Origenes ne ad virgi
his, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt. Ac nes.
videtur ei quòd illius solius est offerre sacrificiũ Orig. hom.
indesinens, qui indesinenti & perpetuę se deuo- 23. in Num.
uerit castitati. Si laicus & quicunque fidelis, dicit
Hieronymus, orare non potest, nisi careat officio Hier cont.
coniugali: sacerdoti cui semper pro populo of- Ioui. li. 2.
ferenda sunt sacrificia, semper orandum est: ergo 1. Cor. 7.
semper carendum matrimonio. Nam & in veteri Leuit. 10.
lege, qui pro populo hostias offerebant, non so- Ezech. 44.
lum in domibus suis non erant, sed purificaban- Num. 6.
tur ad tempus ab vxoribus separati: & vinum &
siceram non bibebãt, quæ solent libidinem pro- Hier. in a-
uocare. Et alio loco: Quod si indignè, inquit, ac- polog. pro
cipiunt mariti, non mihi irascantur, sed scriptu- libris ad-
ris sanctis, imò Episcopis, Presbyteris, & Diaco- uersus Io-
nis, & vniuerso choro sacerdotali & leuitico, qui uin. scrip.
se nouerunt hostias offerre non posse, si operi ser
uiant coniugali. Sic & Ambrosius enarrans illa Ambr. in
verba: Diaconi sint vnius vxoris viri. Veteribus epist. ad
idcircò cõcessum est leuitis aut sacerdotibus, vxo Tit. ca. 1.

CAP. LVI.

res ad vſum habere, quia multum temporis ocio vacabant á miniſterio aut ſacerdotio: multitudo enim erat ſacerdotum, & vnuſquiſque certo tempore ſeruiebat diuinis cæremonijs. Nunc autem ſeptem diaconos eſſe oportet, aliquantos Presbyteros, vt bini ſint per Eccleſias, & vnus in ciuitate Epiſcopus: ac per hoc omnes à conuētu fœminæ abſtinere debere: quia neceſſe eſt, eos quotidie præſtò eſſe in Eccleſia: omni enim hebdomada offerendum eſt, etiam ſi non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada. Sic plebeis hominibus orationis cauſa abſtinere ſe præcipit, vt vacent orationi: quantò magis Leuitis aut Sacerdotibus, quos die, nocteque pro plebe ſibi commiſsa oportet orare? Mūdiores ergo eſſe debent cæteris, quia actores Dei ſunt. Eadem in fine primi lib. officiorum repetit. In eādem ſententiam ſcribit, qui eius fuit æqualis Syritius epiſtola 4. cap. 9. Beda quoque venerabilis: Vicis ſuæ tempore Pontifices templi tantùm officijs mancipati, non ſolùm à complexu vxorum, ſed ab ipſo quoque domorum ſuarum abſtinebant ingreſſu: vbi noſtri temporis ſacerdotibus, quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuò ſeruandæ caſtitatis exemplum datur. Quia enim tum ſacerdotalis ex ſtirpe Aaron ſucceſsio quærebatur, neceſſariò tempus ſubſtituendæ ſoboli procurabatur: at quia nunc non carnalis ſucceſsio, ſed perfectio ſpiritualis inquiritur, conſequenter ſacerdotibus, vt ſemper queant altari aſsiſtere, ſemper ab vxoribus continendum, ſemper caſtitas obſeruanda præcipitur.

Diaconi ſeptem ſacerdotes bini per Eccleſias, & Epiſcopus in ciuitate vnus, quid facere debeant.

Beda in 1. cap. Luc.

CAP. LVI.

Non pugnat igitur, esse maritum & sacerdotem: sed pugnat, inter quotidianos vxoris amplexus versari, & cœlestia mysteria tractare, cùm præsertim sui corporis maritus potestatem non habeat, sed vxor: quam quoties id exigit, ei fraudare fas non est. Porrò diuina mysteria liberum hominem requirunt, qui suæ sit, non alienę potestatis. Quamobrem non apud orientales modò, verùm & in nostra hac occidentali Ecclesia nihil impedit, quominus qui maritus est, fiat idem sacerdos: modò consentiente vxore, ac se quoq; ipsa Deo deuouēte, quę mariti sunt, ea prę stare desinat: His enim præstandis ita totus animus & corpus impenditur, vt submergi mens, & caro tota fieri videatur: sicut ab Augustino quoque legimus annotatum, Corpus autem Christi, quod sacerdos cōficit, cùm sit spirituale, nihil est quod magis refugiat quàm carnem. Quod vel illa Dei verba satis indicant: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quoniam caro sunt. Qui semel vxorem duxit, quo ad illa vixerit, etiam si diuortium factum sit, maritus tamen illius esse nunquam desinit: Caro viri, caro semper vxoris est: caro vxoris, caro viri est: neutrius vt potestatem tertius aliquis habere posit. Sed si cesserit vltrò coniunx iure suo, quod habet in viri carnem, ac suam quoque Deo carnem consecrauerit, iam & marito licebit ad eundem modum se Deo dicare, sacerdotioque fungi. Sic Petro non fuit vxor impedimento, quò minus CHRISTI fieret Apostolus: sed quòd eam tamen reliquerit Christum secutus, vel hæc ipsius verba testantur,

1. Cor. 7.

Mysteria diuina liberũ hominem requirunt.

Aug. li. 4. cont. Iulia. cap. 14. & de ciui. dei li. 14 c 16.

Gene. 6.

Apostoli Christum sequentes reliquerũt vxores.

Matth. 19.

CAP. LVI.

cùm dicit: Ecce nôs reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Clarius autem id ex responso Christi colligitur: Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxórem propter nomen meum, centuplum accipiet. An autem reliqui Apostoli coniuges habuerint, quoniam hoc de illis relatum nō est, videtur Hieronymo, Tertuliani sententiam, qui proximus fuit Apostolorum temporibus secuto, verisimilius esse, quòd habuerint. Sixtus quidem Pontifex omnes Domini discipulos, aut virgines, aut continētes fuisse scribit. Theodoritus verò Pauli locum illum explicans, Rogo & te germane compar, stultè quosdam existimasse scribit, quòd Paulus vxoré habuerit, quum ad Corinthios scribens cœlibem se fuisse manifestè declarat,

Apostol reliqui à Petro, an vxores habuerint.
In libro de Monogamia.
Li de castitate cap. 7.
Ad Phil. 4.
Hieron. lib 1. cōtra Iouinianū.

Quod autem est nouum hoc Apostolorum genus, qui cùm veri Christi Apostoli ductas vxores reliquerint, Euangelij studio, nec duxerint, cùm nulli fuerit interdictum: non putant se suum Euangelium profiteri posse, nisi contra Ecclesiæ interdictum vxores duxerint? Inter septuaginta discipulos, maritos fuisse nonnullos credibile est, quos tamen & ipsos posteaquàm Christi discipuli facti sunt, Petri exemplo, cum vxoribus commercij deinceps nihil habuisse dubitandum non est. Ea res occasionem dedit Corinthijs ex Paulo sciscitandi, quandoquidem videbāt Christi discipulos vxores suas relinquere, neque deerant, qui id ab omnibus in Christum credentibus fieri oportere dicerent, num sibi quoque relinquendæ vxores essent, posteaquàm semel in

Quæstio Corinthiorum.
1. Cor. 7.

Christum

Christum credere cœpissent. Inter cætera dicit Hieronymus, Corinthij per literas quæsiuerant, vtrum, post fidem Christi cœlibes esse deberent, & continentiæ causa vxores, quas habebant dimitterent: an si virgines credidissent, inirēt matrimonium. Quibus respondens Paulus: De quibus, inquit, scripsistis mihi, quærentes an ad fidē conuersis cum vxoribus cōmercium habere maritis liceret: bonum est homini mulierem non tágere, hoc est, ab vxore abstinere: propter fornicationem autem vnusquisque habeat vxorem suá, & vnaquęque virū suum. Non dixit, ait Hierony. vnusquisque ducat, sed vnusquisque habeat vxorem suam: suam, inquit, habeat, sua vtatur, quam habebat antequàm crederet. Neque solus Hieronymus, verùm & ante eum Tertullianus, & æquales Hieronymi Ambrosius & Augustinus, & qui secuti sunt vno & altero pòst seculo, Gregorius & Fulgentius Latini: tum autem Clemens Alexandrinus, Ioannes Chrysostomus, Epiphanius, Theodoritus, Oecumenius, Theophilactus Græci, Pauli locum hunc de cōiugatis intelligunt.

CAP. LVI. Hier. lib. 1. cōt. Iouin. Tertul. in lib. de monoga. Amb. in Paulum. Aug. in epist. 100. & ī li. 1. de ser. domin. in monte. Gre. li. 6. capit. 1. in li. Reg. 1. Cle. lib. 3. strom. Chys. in cō mentarijs. Epiph. hęr. 78. Theod in epi. decre. Oecum. in commentarijs. Theoph. ibidem. Fulge. ep. 2 ad Gallā de statu vid. Et ad Probam de virginit.

Quoniam verò vix quisquam locum hunc tractauit copiosius & accuratius quàm Sixtus Pontifex, paulò superiùs à nobis citatus, libet pluribus verbis adscribere quædam ex illius libro de castitate, quem nuper ex vrbe transmisit ad nos, vir ille cùm pietate, tum doctrina cum primis illustris, qui non ita pridē, quòd pridē virtus illius insignis merebatur, in S. Cardinaliū collegiū est cooptatus, Guilhelmus Scirletus. Sic itaque Sixtus loquitur: Quęro quid causę fuerit, vt de ea re con-

consuleretur à Corinthijs Apostolus, quam celebrare licere, nemo dubitabat, tam naturæ testimonio, quàm etiam legis exemplis. Nam quod Deus diuersum sexum, humanę propaginis caussa condiderit, etiam natura suggerente cognoscimus: Et quód matrimonij copulam semper exerceri licuerit, nonnullis scriptutarum docemur exemplis. Quo ergo necessarium fuit Corinthijs de re manifesta, quasi de dubia sciscitari? Aut nunquid eorum auribus noua aliqua doctrina sonuerat, per quã quod veteribus licuerit, sibi iam licere dubitarent? Non aliud reor. Nam satis vanè si ipsi sibi quasi incertum fecerunt, quod retro semper habuerant certum. Quid ergo tenendum est? Dico Apostolum in prima sua apud Corinthios prædicatione non aliam magis, quâm virginitatis, & pudicitiæ annunciasse doctrinam: & hoc præcipuè demandasse, vt nouæ legis cultores, noui aliquid exercerẽt, & in Christum credentes, Christi per omnia exempla sequerenter. Secundum illud Petri: Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt sequamini vestigia eius. Quæ causa postmodum fecit, vt Corinthijs Apostolum esset necesse consulere, dum quidam per incontinentiæ calorem pudicitiæ videbantur refragari doctrinæ. Nam si noui nihil audierant, quid opus eis de re manifesta interrogare? Sed dicis: Cur Apostolus hæc non anteà præuidit, & ita doctrinæ suæ modum temperauit, vt nihil reliquisse videretur ambiguum? Sed etsi præuidit, hoc boni doctoris fuit, rem quæ infirmis debebatur, non tam vltrò offerre, quàm rogatus indulgere. Prudentem cum

eum fuiſſe Archiatrum puta, qui ad conualeſcentis iam ægri commodum præcipiat ei, vt ab omnibus pomis ſe abſtineat. Et ſi æger ille tantæ fragilitatis noluerit habere patientiam, vt ab omni ſe pomorum genere retrahat: neceſse erit Medico, ne infirmus grauiora præſumat, eidem vel lèuiora concedere. Tamen quod ſuum fuerat, voluit eum perfectæ abſtinentiæ ſecuritate gaudere. Ita & B. Apoſtolus, Pudicitiæ & caſtitatis amator, exoptat primum omnes poſsidere quod ſummum eſt. Sed ſi quis reclamauerit, ne illicita contingant, licita concedit, & velut inuitus indulget. Quod ſi ſummum bonum eſſet, non indulſiſset, imò potius imperaſſet. Sed ipſius iam Apoſtoli verba ponamus: De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere. De qua muliere illum dixiſſe credendum? De aliena? Non puto. Neque enim Corinthij tam vecordes erãt, vt hoc Apoſtolum interrogarent, an eis liceret aliena matrimonia violare, quod citra ipſius diſciplinæ interdictum ipſa etiam natura damnabat. Subiungit mox quaſi in hæreticos noſtri tẽporis intuens: Hoc propter eos, dixit, qui nimio ardore libidinis ſcripturarũ veritatem, peruerſa nituntur interpretatione ſubuertere. Si ergo ratio non concedit, vt de aliena dixerit, reſtat, vt de propria dixiſſe credatur. Sed vt huius loci intelligentiam faciliùs noſse poſsimus, oportet nos primum ſcire, Beatum Apoſtolum trium partium hoc in loco ſuſcepiſse tractatum: Nuptarum, Viduarum, & Virginũ. In prima parte ſic dicit CAP. LVI.

dicit: De quibus ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere. In ſecunda: Dico autem non nuptis & viduis, quibus ſi iam ſuperius loquutus fuerat ſuperuacaneum fuit iterare ſermonem. In tertia: De virginibus præceptum Domini non habeo. Sed reuertamur ad primam. In qua non eum viduis aut virginibus, vt quidam imperitè exiſtimant, ſed matrimonio iunctis propriè ſcripſiſse manifeſtum eſt. Bonum eſt, inquit, homini mulierem non tangere. Bonũ eſt homini mulierem non ducere, quia de his, qui iam duxerant, diſputabat. Ac paucis interiectis: Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat. Habeat, inquit, nõ ducat, quia illis loquebatur, qui duxerant. Ac nõ nullis interiectis: illis tantùm conceſsiſse cernitur Apoſtolus nuptias, quos fornicaturos præuidebat. Nam dicendo, propter fornicationẽ, quid in poſterum cauerent, oſtendit. Hactenus Sixtus, qui pluribus locũ hũc prẹclarè tractare videtur.

Sed momenta rationum, ait quidam, pluris facimus in diſputando, quàm auctoritates. Quaſi verò fuerint iſta tot tam præclara totius orbis Chriſtiani lumina rationibus deſtituta ac ſolus tu ſis, quia momenta rationũ adferas. Quis eſt hic ſuperbiæ tumor? quæ arrogantia animi? quæ mentis inflatio? Sed ipſum verba ſua Paulum explicãtem audiamus. Cùm enim dixiſset, propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem ſuam, & vnaquæque ſuum virum habeat: vt ne cui dubium eſſe poſſet, quid ſibi velet dicens, habeat vxorem, habeat virum: ſtatim ſubiungit: Vxori vir debitũ reddat, ſimiliter autẽ

1. Cor. 7. Vnuſquiſque vxorẽ ſuã habeat explicatur.

&

& vxor viro. Quasi diceret: si non intelligis, quid sit, habeat vir vxorem, habeat vxor virum: ecce dicam clariùs, vxori vir debitum reddat, & vxor viro. Quò minus autē ambigi queat, de quo debito dicat, subdit euestigiò: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem. Dic cedo quisquis es, qui te solum sapere, te solum videre putas, cœlebs habeat sui corporis potestatem, nec ne? Tum autem, quem fraudet cœlebs, si non faciat alteri sui corporis potestatem, cùm eius rei nemini sit debitor? Vel cæco appareat, non de alijs hęc verba dici, quàm de coniugibus? hic vt sit germanus Pauli verborum sensus: Cōmodum quidē illud foret, quandoquidem tempus breue est, neque procul iam dies ille supremus abest, vt aut relinqueretis vxores Apostolorum exemplo, aut eas haberetis tanquàm non habentes, nec alio quàm quo sorores essent apud vos loco: ita vt in totum ab earum carnali commercio vobis temperaretis. Quoniam verò periculum est, ne qua detur occasio fornicandi, vnusquisq; maritus habeat, hoc est, retineat vxorem suam, non dimittat illam, vtatur ea, reddat ei quod ex lege coniugij debet: neque enim hactenus est sui corporis Dominus, vt quod ad vsum coniugalem attinet, eius copia fraudare possit vxorem. Ad eundem modum vnaquęque vxor habeat, hoc est, retineat virum suum, non discedat ab eo, quin reddat potiùs quod illi debet ex iure matrimonij. Nā quod ad vsum pertinet matrimonij, ius vxorij corporis penes maritum est, non penes vxorem,

CAP. LVI.

quę ſui copiam negare marito non debet.

Ex eo videre licet, quanta ſit illorum cæcitas, qui ex his Pauli verbis longè diuerſam ſententiam colligere conantur, quaſi præcipiat is omnibus, qui ſunt cœlibes, vt vxores ducant: cùm tamen etiam Eraſmus ipſe Roterodamus, quamuis cùm primis iniquus cœlibatui, paraphraſi locum hunc explicans, de coniugatis eum interpretetur. Sic enim ſcribit: Ad quæſtiões de quibus me per literas conſuluiſtis, paucis reſpondebo, quid faciendum ijs qui matrimonio ſunt irretiti: quid ijs qui in cœlibatu degũt, & viduis, item quid ijs, qui matrimonio ſunt moleſto aut impari impliciti: poſtremò quid virginibus elocandis aut non elocandis. Quamobrem, quo quaſi fortiſsimo telo vſi ſunt rerum nouandarũ cupidi, ad cœlibatum oppugnandum, id magis adeò contra ipſos facere manifeſtum eſt. Tantũ enim abeſt, vt his Pauli verbis vocentur cœlibes ad nuptias, vt ne ijs quidem, qui matrimonio iam irretiti ſunt, vſquequaque liberum eſſe velit Paulus, quouis tempore præſtare, quæ debẽt inuicem ex lege matrimonij: ſeque magis indulgere quàm præcipere ſcribat, vt mutuum ſibi præſtẽt debitum. Sic enim loquitur: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinẽtiam veſtram: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, nòn ſecundum imperium. Quę verba non ita ſunt intelligenda, quaſi permittat, vt ne precum tempore ſeſe coniuges attingant, ſicut quidá ſomniat, non intelligens neq; quæ loqua-

Eraſmus in paraph.

Cœlibes ad matrimoniũ nõ inuitantur

1. Cor. 7.

1. Tim. 1.

quatur,neq; de quibus affirmet:Sed hoc(ait)dico per indulgentiam, vt exacto precum tempore,ne fraudetis deinceps inuicem, ſed ad intermiſſum vſum coniugij reuertamini. Non hoc dico præſcribens aut præcipiens, cùm aut carere vos prorſus vxoribus,aut eas loco ſororũ habere cupiam:ſed dico hoc infirmitati veſtræ condeſcendens. Quamobrem ex his verbis colligit Hieronymus,nuptias indulgentiam vocari debere, non prçceptum. Sixtus quoque enarrans hæc ipſa verba:Indulgere ſe nuptiarum officium, non imperare teſtatur.Summũ aũt bonũ tam illi ſibi non indulgeri expectaſſent, quâm hic audenter imperaſſet. Vide autem,quale exiſtimari debeat quod per indulgentiã conſtat: Auguſtinus verò: Poſſet,inquit,putari,nõ eſſe peccatũ miſceri cõiugi,nõ filiorum procreandorũ cauſa,ſed carnalis etiam voluptatis, niſi addidiſſet: hoc autem dico ſecundum veniam,non ſecundum imperium, Quis autem iam eſſe peccatum neget, cûm dari veniam facientibus, Apoſtolica auctoritas fateatur? Et in alio quodam libro dicit idem Auguſtinus,Pauli locum hunc adducens: Euidenter dum tribuit veniam,denotat culpam.Et contra Iulianum ijſdem verbis citatis: Notatur, inquit,in ijs,etſi ignoſcitur culpa.Et contra eundẽ ſcribẽs:Apoſtolus tẽpora præſcribit orádi tẽperantiæ coniugali, & ſecundũ veniam concedit non vtiq; illum prolis, ſed qui fit voluptatis intentione cõcubitũ.Hunc audiant fideles Chriſti, qui ſunt connubio alligati, vt ex conſenſu temperẽt,quò vacẽt orationi,& cùm ad idipſum redeunt propter intemperantiam ſuam, nouerint

Hier. lib.1. cõtra Iouinianum.

Aug.in Enchirid.c.78

De peccato origin. cõt. Pelag. & Celeſt. lib.2.ca.38

Lib. 2.

Li.5. ca.7.

etiã

etiam inde dicere Deo, Dimitte nobis debita nostra. Quod enim secundum veniam, non secundum imperium à tanto doctore dicitur, vtique ignoscitur, non iubetur. Et iterum alio loco, adferens illum Pauli locum: Iterum reuertimini in idipsum, ne vos tentet satanas propter intemperantiam vestram. Quod vt peccatum, inquit, esse demõstraret, sed infirmitati concessum, subiecit statim: Hęc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Et vtroque vetustior Tertullianus, eundem Pauli locum enarrans: Ostendit, inquit, fuisse, qui in matrimonio à fide deprehensi verebantur, ne non liceret eis matrimonio suo exinde vti, quia in carnem sanctã Christi credidissent. Et tamẽ secundum veniam concedit, non secundum imperium: id est, indulgens, non præcipiens ita fieri. Cæterùm malebat omnes id esse, quod & ipse. Proinde & de repudio rescribens, demonstrat, quosdam de isto quoque cogitasse vel maximè, quia in & Ethnicis matrimonijs non putabant post fidem perseuerandum. Nec diuersum eorum verborum sensum adferunt Oecumenius & Theophylactus, Anselmus verò: Dico, inquit, vt in idipsum reuertamini, sed hoc secundum indulgentiam, non secundum imperium. Quia hoc nobis indulgetur, non præcipitur, & ideò non peccat qui aliter agit, immò peccat qui sic agit, sed leuius: non enim sine vitio est, quod ignoscitur, & non præcipitur, sed cùm in dubijs constringimur, vtiliter in minimis subdimur, ne in magnis peccemus. Culpa quippè esse innuitur, quod indulgeri perhibetur, sed quæ tanto citius relaxatur, quanto

Li. 50 homiliarũ, hom. vltima.

Tertul. in Monogamia.

quanto non per hanc illicitum quid agitur. Si hoc quod est licitum sub moderamine non tenetur. Tunc enim solum coniuges sine culpa sunt in admixtione, cùm non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur. Sed tamen & alia commistio quę fit pro sola voluptate, veniam accipit propter nuptias. Enarrans autem eundem locum Petrus Lombardus: Reuertimini, &c. Ne videretur, inquit, hoc præcipiendo dixisse, subdit: hoc autem dico secundũ indulgentiam, non secundum imperium. Et ideò non peccat qui aliter agit, id est, qui continet: imò peccat qui sic agit. Quia aliqua culpa ibi est, sed leuis: propter huiusmodi peccata oportet quotidie, crebroque adorare Dominum, & dicere: Dimitte nobis debita nostra. Non ergò illud præcepit Apostolus, sed permisit. Aliud enim est quod permittitur infirmitati, non est laudabile, sed veniale: Sed fortè aliquis dicet, Si hoc secundum veniam concesit Apostolus, ergô peccatum sunt nuptiæ? cui enim venia nisi peccato conceditur, vbi est incontinentiæ malum. Planè quod infirmitati concesit Apostolus, secundum veniam audeo dicere peccatum esse. Veniam nanque concedens Apostolus, concubitum attendit coniugatorum, vbi est incontinentiæ malum. Incõtinentiæ malum est, quod vir cognoscit vxorem, etiam vltra necesitatem procreandi liberos. Sed & ibi est nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum est, ideò coniugium, quod est pręter intentionẽ generationis, non est bonum. Imô verò illud malum culpabile est hoc bonum, sed illud malum fit

Matrimonij actus pro prole suscipiẽda sine culpa exercetur.

CAP. LVI.

fit veniale propter bonum nuptiale. Qui verò præcesſit hos duos Gregorius Pontifex, ad interrogationem quandam Auguſtini, qui fuit in Angliam ab eo miſſus, reſpondens: Cùm, inquit, non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in corpore commiſtionis, habent coniuges etiam de ſua commiſtione quod defleant. Hoc enim eis concedit ſancta prædicatio, & tamen de ipſa conceſsione metu animum concutit. Nam cùm Paulus Apoſtolus diceret: Qui ſe continere non poteſt, habeat vxorem ſuam: ſtatim ſubiungere curauit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Non enim indulgetur quod licet & iuſtum eſt. Quod enim indulgeri dixit, culpam eſſe mõſtrauit. Sed nemo nodum hunc melius explicat, quàm Thomas Aquinas. Dico, inquit, quod iterum poſt continentiam determinati tẽporis reuertamini in idipſum. Hoc autem dico ſecundũ indulgentiam, id eſt, parcens infirmitati veſtræ, non ſecundum imperium. Sed videtur, inquit, Apoſtolus, inconuenienter loqui. Indulgentia enim non eſt, niſi de peccato. Per hoc ergo quod Apoſtolus ſecundum indulgentiam ſe dicit matrimonium conceſsiſſe, videtur exprimere, quod matrimonium ſit peccatum. Sed ad hoc poteſt reſponderi dupliciter. Vno modo, vt indulgentia ſumatur hîc pro permiſsione. Eſt autem duplex permiſsio: Vna quidem de minus malo: ſicut Moſes permiſit Iudæis dare libellum repudij ad vitandum vxoricidium, ad quod erant proni. Talis permiſsio non fit in nouo teſtamento propter ſui perfectionẽ. Alia eſt permiſſio

Gregor. ad interrog. Auguſtini cap. 10.

1. Cor. 7.

Thom. in epiſt Pauli ad Corint cap. 5.

Permiſſio duplex.

ſio de minus bono, cùm homo præcepto nõ cogitur ad maius bonũ. Et hoc modo Apoſtol⁹ hîc indulget, hoc eſt, permittit matrimoniũ, quod eſt minus bonũ quàm cõtinentia, quę nõ præcipitur, quę eſt maius bonũ. Alio modo poteſt accipi indulgentia prout reſpicit culpã, & ſecundũ hoc indulgentia refertur ad actũ cõiugalem, ſecundũ quod habet annexã culpã, venialẽ tamẽ propter bona matrimonij, ſine quibus eſſet mortalis. Perſequitur hæc poſteà plurib⁹ verbis, quæ ne longiores eſſemus, prętermittẽda putauimus.

Ex his omnibus liquere ſatis poteſt, quòd his verbis: Hoc autem dico ſecundum indulgentiã, datur venia reddendi debitum, non abſtinendi. Quãuis enim vel prolis procreãdæ, vel ſtupri vitãdi cauſſa rectum ſit vxorẽ ducere, & ea vti, rectius tamen eſt, ſine periculo peccati grauioris vel relinqui vxorem, vel cum ea tanquàm ſorore habitare. Et hoc eſt quod monet Paulus, cùm dicit: Tempus breue eſt: reliquum eſt, vt qui habẽt vxores tanquàm non habentes ſint: Nam & abſque vſu coniugali conſtare poſſe matrimonium, non ſolùm Ambroſius & Chryſoſtomus Chriſtiani, verùmetiam Ethnici docuerunt. Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, ſed pactio coniugalis: Denique cùm iungitur puella, coniugium eſt, non cùm virili admiſtione cognoſcitur. Niſi fortè non fuit inter Mariam & Ioſeph coniugium, vbi nihil interceſsiſſe carnalis commercij certum eſt. Negabat quidam, coniugium id fuiſſe Pelagij ſectator Iulianus, ſed eum veritatis Euangelicæ apertiſsimo teſtimonio confutauit Auguſtinus. Qui non dubitauit etiã

1. Cor. 7.

Matrimoniũ conſenſus facit, non concubitus.

Li. 5. cõtra Iulia. ca. 3. De ſer. domini in mõte lib. 1.

etiam dicere, quod beatiora coniugia iudicanda sunt, quæ siue filijs procreandis, siue etiam ista terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint: quòd neque contra illud præceptum fit, quo Dominus dimitti coniugem vetat: Non enim dimittit, qui cum ea non carnaliter, sed spiritualiter viuit: & illud seruatur, quod per Apostolum dicitur: Reliquum est, vt qui habent vxores, quasi nõ non habentes sint. Nam ex carnali, sicut Leo Põtifex loquitur, fit spirituale coniugium, quo nec dimittuntur vxores, & quasi non habeant sic habentur, quò & salua sit charitas coniugiorum, & essent opera nuptiarum. Ad huiusmodi ergo coniugia maritos inuitat Paulus, quoad per vxores licuerit: quibus vt reddatur debitum permittit, maioris peccati vitandi causa. Verùm vt vnde deflexit, eò redeat oratio.

Vide Aug. de consensu Euangelistarum li 2. cap. 1. Et de nuptijs & concupisc. lib. 1 ca. 11. & 12.

Matth. 19. 1. Cor. 2.

Non esse pugnantia docuimus Matrimoniũ & Sacerdotium, sed esse pugnantia, reddere debitum vxori, & reddere debitum Deo, iuge sacrificium offerendo. Quare cui debitum hoc per vxorem fuerit remissum, ei & fuisse semper, & esse nunc etiam licitum non in Orientali modò, verùm & in hac Ecclesia nostra Sacerdotio fungi. Obseruatum autem hoc fuisse legimus & in Orientali Ecclesia, vt maritus cùm sacerdos esset factus, assentiente vxore, mariti officium facere desineret: adeo visum id est ex diametro, quod aiunt, cum sacerdotis officio pugnare. Quòd hoc ita sit, docet Hieronymus, cùm de Vigilantio loquitur his verbis: Proh nefas, Episcopos dicitur sui sceleris habere consortes: si tamen Episcopi nominan-

Reddere debitũ vxori, & reddere debitum Deo pugnãtia sunt.

nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi primùm vxores duxerint, nulli cœlibi credẽtes pudicitiam: imò ostendentes, quàm sanctè viuant, qui malè de omnibus suspicantur: & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis eorum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti, aut sedis Apostolicæ? quę aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desinunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini frena permittens, & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentia plerunque feruescit, suis hortatibus duplicãs, imò extinguens coitu fœminarum, vt nihil sit quo differamus à porcis, quo differamus à brutis animantibus, quo ab equis, de quibus scriptũ est: Equi insanientes, in fœminas facti sunt mihi. Docet, qui videtur æqualis Hieronymi fuisse: Socrates quoque Græcus: Si quis, inquit, in Thessalia clericus factus cum vxore quam ante clericatum legitimè duxit, dormierit: abdicator, cùm oẽs qui pręclari sunt in Oriente abstineãt: præcipuè verò in Thessalia, Macedonia, & Hellade. Cui suffragatur ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, scribens Leo Põtifex: Cùm extra clericorum, inquit, ordinem constitutus nuptiarum societati & procreationi filiorũ studere sit liberum: ad exhibendam tamen perfectę continentiæ puritatem, ne Subdiaconibus quidem carnale connubiũ conceditur: vt & qui habent, sint tanquàm nõ habentes: & qui nõ habẽt, permaneant singulares. Quòd si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri:

Hierem. 5.
Socra. li. 5: ca. 12. Ecclesia. hist.
Leo epi. 84 & in epist. 92. ad Narboneũ Episcopum.

quātò magis in primo, ac ſecundo, aut tertio ſeruandum eſt: ne aut Leuitico miniſterio, aut Presbyterali honore, aut Epiſcopali excellentia quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à voluptate vxoria necdum frenaſſe detegitur. Clarius autem Epiphanius Conſtantiæ, Cypri Epiſcopus: qui adducto eo loco: Oportet Epiſcopum irreprehēſibilem eſſe, vnius vxoris virum, Reverà, inquit, non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentum eos, qui à nuptijs mortua ipſorum vxore ſecundis nuptijs coniūcti ſunt: & hoc certè ſancta Dei Eccleſia cum ſynceritate obſeruat. Sed & adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum non ſuſcipit: ſed eum qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & Presbyterum, & Epiſcopum, & Hypodiaconum: maximè vbi ſynceri ſunt canones Eccleſiaſtici. At dicis mihi: Omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta Canonem, ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Quamobrem etiam apud Orientales, vbi ſynceri fuerunt Canones Eccleſiaſtici, fuiſſe legimus obſeruatum, vt Sacerdotes mariti, deinceps à maritorum officijs abſtinerēt.

Epiphan. hæreſ. 59.
1. Tim. 3.

Quod verò ſcripſit alicubi Stephanus Papa, Orientalium Sacerdotes matrimonio copulari, id ibi factum intelligi debet, vbi ſynceri Canones non ſunt. Et quamuis rideat Philippus gloſſatorem, quòd is interpretetur copulátur, id eſt, copulato vtuntur, hunc tamen, quem gloſſator vult, Stephani verborum ſenſum eſſe, certum eſt & indubitatum. Quamuis enim cuius Papæ Stephani verba ſint hęc, quæ in Decretorum li-

Stephani Papæ ſententia expenditur.

CAP. LVI.

brum retulit Gratianus, non satis liqueat (nouem enim eius nominis fuisse constat) neque reperiuntur inter decreta Stephani Papæ, cuius epistola libris Conciliorum est inserta, nequaquam tamen credendum est, quicunque tandem fuerit iste Papa Stephanus, adeò rudem eum & rerum omnium imperitum fuisse, vt illud ignoraret, in nulla vnquam orbis Christiani parte matrimonia contrahere sacerdotibus licuisse. Ac ex alijs nonnullis locis, quę per Gratianum proferuntur, cuiuis manifestum esse potest, copulátur, hoc loco aliter accipi non posse, quàm sicut intellectum est â glossatore, nimirum copulato vtuntur: ac lege matrimonij, quod pridem initum est, carnaliter commiscentur. Adfertur ab eodem Gratiano rescriptum Nicolai Pontificis ad Salonitanum Episcopum, cuius hæc verba sunt: Nosse desideras, vtrum mulier, quæ viri filium ex alia fœmina genitum de sacro fonte leuauit, postmodum posit cum eodem viro copulari. Quis non videt, copulari hoc loco, non pro eo accipi, quod est matrimonio iungi, quod iam pridem factum fuisse verborũ sequentiũ cõtextus indicat, sed carnaliter misceri. Qua significatiõe vsus etiã est verbo copulatiõis August. dicẽs: Copulatio maris & fœminę generãdi causa, bonũ est naturale nuptiarũ: sed isto bono malè vtitur, qui bestialiter vtitur, vt sit eius intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis. Et eum secutus Gregorius: Postquàm copulatione cõiugij viri atq; mulieris vnũ corpus efficitur, nõ potest ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo. Et alio loco: Dũ vnũ vtrorũq; corpus

20. quęst. 1 Nosse.

Copulari pro carnaliter misceri.

Aug. de nuptijs & cõcup. l. 1. c. 4.

Greg. li. 9. epist. 44.
1. Cor. 6.
Idem li. 5. epist. 149.

corpus coniugij ſit factum copulatione, incongruum eſt partem conuerti, & partem in ſeculo remanere. Ad eundem modum Anianus interpres Chryſoſtomi: Habitare cum ſponſis nondũ ſibi copulatis lege coniugij. Certè copulatio & copulari, in his locis non contractum, ſed vſum ſignificant matrimonij Quod etiam illa verba Concilij Aurelian. declarant, vbi vis dictionis eius, copuletur, ſic eſt explicata: Nec ipſi adultero vnquàm in coniugio copuletur: hoc eſt, ne propriæ vxori ſibi licet reddere debitum, quam ſibi reddit illicitam, ſororem eius cognoſcendo. Nónne manifeſtè hîc oſtenditur, coniugio copulari non aliud eſſe, quâm reddere debitum? Sed fit non rarò, quòd quæ non intelligunt, rident imperiti. Hic itaque germanus eſt verborum Stephani ſenſus, quòd Orientalium Sacerdotes maritorum officijs funguntur, & præſtát vxoribus ea quę debent ex lege matrimonij: Occidentalium verò, nequaquam: verùm ſi qui ſint etiam, quos vxores habere contingat, ſunt iuxta Pauli conſilium tanquam non habentes, neque deinceps quicquam eis cum vxoribus eſt commercij. Quod illis verbis indicatur, Occidentalium Sacerdotum nullus licentiam habet coniugium ſortiendi. Nam coniugium eo loco ſignificat coniunctionem carnalem, quam vulgò copulam vocant, quemadmodum in Synodo Turonenſi ſecunda: Quoſdam dicit canon, inhibita coniugia, id eſt, coniunctiones corporum vetitas reperijſſe comperimus. Non habet itaq; licẽtiã coniugiũ ſortiendi, idem eſt, ac ſi diceret, Nõ habet licentiã carnalem cũ ea conſuetudinẽ habẽdi

Anian. in hom. 4. in Matth. 27. quæſti. 2. Qui dormierit.

1. Cor. 7.

Canon. 12.

bendi, nec aliter sacerdotis officio fungi pôtest, quàm si Deo continentiam illa suam vouerit, & in monasterio reliquum vitæ tẽpus transegerit.

Hic sanus cùm sit Stephani verborum intellectus, facilè apparet, quàm nihil Philippum hic locus adiuuet, quo probare nititur, sacerdotibus aliquaudo matrimoniũ contrahere licuisse, cûm etiam Apostolorum canonibus id vetitum esse legamus: extat enim inter alios hic quoque, Qui cûm cœlibes essent, clerici facti sunt, ex his solis lectoribus & cãtoribus, si modò sic eis visum sit, matrimonium contrahere licere volumus. Quo canone quid aliud statuitur, quâm quòd Hypodiaconis, Diaconis, & Presbyteris, pòsteaquàm ordinati fuerint, vxorem ducere fas non est? Tales enim nuptias vocant Patres sub Iustiniano Imperatore in Trullo Regij palatij Cõstantinopoli congregati ducenti viginti septem, illegitimas, & illegitimum eiusmodi contubernium sol ui iubent. Qua Synodo ante annos propè noningentos habita, cûm posterior fuisse videatur Stephanus hic Pontifex, quicunque tandem is fuerit (nam primùm non fuisse liquet) est ne verisimile eum aut canonem Apostolicum, aut istorum Patrum decretum ignorasse? Quorum Synodum, sextam quidem Synodum vocat Gratianus, cùm eius decreta nonnulla producit, sed ex Nicæna secunda Synodo, tum ex actis quoq; Florentini Concilij, & ex præfatione Anastasij Abbatis in octauam Synodũ, liquere potest, quod quatuor aut quinque, vel, si Theophani credimus, 27. pòst annis fuerit congregata. Quá cùm præcesserint aliquanto interuallo

Canon 25.

Constant. synod. Canon. 3.

Dist. 28. c. neptesbyterum 31. Quoniam & 32. Dist. ca. Si quis.

Nicę 2. syn. Actio 6. Tomo 1. Flor. cõcil. Se ssione 5.

Sacerdotibus matrimoniū licuisse inire ostendi non potest.

Socrates, Hieronymus, Epiphanius, Leo, qui nõ vxores modò ducere, verùmetiam cum his, quas duxissent ante susceptos sacros ordines, rem habere sacerdotibus etiam Orientalibus licitum non esse scripserunt: non potest ostendi tempus vllum, quo vel Orientalium, vel quarumcunque aliarum Ecclesiarum Sacerdotibus matrimonium inire fas fuerit: ficulneũ vt planè sit præsidiũ hoc Philippi, quo nititur ad incœstas Magistri sui nuptias defendendas.

33. quæst. 2 latorem.

Laicorum oblatiões.

De conse. dist. 1. Omnis.

Exod. 34.

Iá illud quàm ridiculum, quàm ineptũ, quàm prorsus puerile, quod adfertur ex Nicolao Papa de matricida quodã: cui dũ pœnitẽtia pręscribitur, à propria & legitima coniuge non separari iubetur: quem fuisse sacerdotem ex eo colligere volũt, quod oblationes facere prohibetur. Quasi verò soli sint sacerdotes, qui oblationes offerant: aut quasi non sit alia oblatio pręter eam, de qua superiùs scripsimus, qua semetipsum in ara crucis Christus obtulit, cuius repræsentatio fit per Sacerdotem in altari. Poterat iste Theologus, Iuris vtriusque Consultus, Grammaticus, Rhetor, Medicus, Geometer, Aliptes, Augur, Schœnobates, & quid non? poterat ex illo ipso decretorum libro, in quo tam diligenter versatus esse videri vult, hoc quoq; legisse, quod profert Gratianus ex Gregorio: Quod omnis Christianus procuret ad Missarum solennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam quod Deus per Mosen dixit: Non apparebis in conspectu meo vacuus: atque inde discere, suas etiam laicos oblationes habere, quas offerant ad altare: quas etiam apud Catholicos nunc offerri videmus &

fuit

fuit hic vſus offerendi antiquiſsimus. Quòd etiam canones Apoſtolorum indicant. Ab hoc genus oblationibus offerendis, repellebantur pœnitentes, qualis fuit iſte matricida: repellebantur ex decreto Concilij Carthaginenſis quarti, capite 93. fratres diſsidentes, tum qui pauperem oppreſsiſſent, qui ſacrilegium commiſiſſent, & vi ſeruum ſuum ad Eccleſiam profugum extraxiſſent: raptores, vſurarij, meretrices, & aliorum atrocium criminum affines, quemadmodũ XC. diſtinctione, multis canonibus allegatis, gloſſator indicat. Apparet etiam ex Clemente, qui negat à certis hominibus, oblationes aliquas accipiendas eſſe. Non ergò ſtatim ſacerdos eſt, ſi quis oblationem offert, quòd non viris magis, quàm fœminis licet, modò ne ſint ex earum numero, quarum oblationes recipere vetitum eſt.

Cap 4. Offerre quidã prohibentur. Deut. 23. Cõcil. Cartha. 4. c. 93. Cap. Oblationes. Cle. conſt. apoſt li. 3. ca. 8 & li. 4 ca 6. & ſequentibus.

Hinc videre licet, quàm anxiè quærendo, quàm nihil inuenire poſsint nouatores iſti, quo demonſtrent, aliquando Sacerdotibus matrimonia contrahere licuiſſe. Quanta eſt autem iſta temeritas, quod per mille quingentos annos nunquàm in Eccleſia Catholica licuiſſe legitur, id nunc demùm licitum vt ſit ſacerdotibus, contendere? cùm tempus multò iam ſit breuius, quàm fuit illud, quo Paulus etiam eos qui haberent vxores voluit eſſe tanquàm non habentes. Manifeſtum ergò iam eſt, ſacerdotibus in Eccleſia Catholica neque licuiſſe vnquam, neque nunc etiam licere matrimonia contrahere.

1 Cor 7. 1. Tim. 3.

Quod verò adfertur ex Paulo, oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum, id ad excludendos bigamos à Sacerdotio, dictum eſſe, ſancti

Vnius vxoris vir.

Patres omnes vno ore testantur: quemadmodũ apud Tertullianum, Origenem, Chrysostomũ, Epiphanium, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Leonem, Theophylactum, & alios videre licet. Illud aũt perridiculum, quod ex his Pauli verbis colligere volunt, non fuisse, sed esse oportere Episcopum vnius vxoris virum, atq; eũ liberos etiam actu habentem, vt nisi se strenuũ, vereque masculum in illis procreandis præstiterit, parũ sit idoneus, qui Episcopi munus obeat. Quorum si sententiã recipimus, quemadmodũ rectè colligit etiam Hieronymus, non erit sacerdos & Episcopus Christus, non Paulus ipse qui hæc scripsit, nõ Ioannes Euangelista, de quo indubitatũ est virginem fuisse, nõ alij quidã Apostoli, qui cœlibes fuisse leguntur, non Titus, non Timotheus, non Dionysius, non Ignatius, nõ Basilius, non Chrysostomns, non innumeri alij Sacerdotes & Episcopi, quos omnes, vt aliarũ virtutum, ita castitatis & continentiæ laude cum primis celebres fuisse legimus. Quid hac vna re dici potest absurdius? Reclamant huic sententiæ, omnes omnium ętatum viri doctissimi, sanctissimique, non Latini magis quàm ipsi Græci. Ac primùm Eusebius: Oportet enim, dicit sermo diuinus, Episcopum vnius vxoris virum esse: Veruntamen eos qui sacrati sunt, atque in dei ministerio occupati, continere deinceps seipsos ab vxoris commercio decet. Epiphanius cõtra Mõtanistas scribens: Vnas, inquit, nuptias honorat Ecclesia, etiamsi maximè Sacerdotij dona per eos, qui ab vnis etiã nuptijs se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præ-

Tertul. lib. priore ad vxorem de exhor. castitatis, & de monogamia.
Ori. ho. 17. in Luc. 17.
Chrys ho. 10. ad Tim. & Titum.
Epiph. hæresi 59.
Hiero. li. 1. cõt. Iouin. & ad Tit.
Amb. li. 1. de offi. ca. 50. & epistol. 82.
Leo ep. 45 & 49.
Theop. in 1 Timot. 3.
Li. 1. cõtra Iouinian.
Eus. Demõstra. Euãg. li. 1. ca. 9.
Epip. hær. 48.

expreſsit, velut etiam Apoſtoli ipſius Eccleſiaſticam Sacerdotij regulam ordinatè ac ſanctè conſtituerunt. Et alio loco: Vertex autem horum omnium aut mater, vt ita dicam, eſt ſanctum ſacerdotium, ex virginibus quidem, vt plurimum procedens, ſi verò non ex virginibus, ad ſolitariam vitam degentibus, ſi verò non ſuffecerint, ad miniſterium ſolitariam vitam degentes de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnis nuptijs viduitatem ſeruantibus: nam eum qui ſecundas nuptias contraxit, non licet ad Sacerdotium ſuſpicere. Ioannes Chryſoſtomus: Tito dicit Paulus, conſtitue Epiſcopos, ſicut ego diſpoſui tibi: ſi quis eſt ſine crimine, & vnius vxoris vir: non ea ratione quòd id nunc in Eccleſia obſeruetur: oportet enim omni prorſus caſtitate Sacerdotem ornatum eſſe. Idem in epiſtolam ad Timotheum: Non hoc velut ſanciens, dicit Apoſtolus, quaſi non liceat abſque vxore Epiſcopum fieri, ſed rei modum conſtituens. Et in argumento eiuſdem epiſtolæ: Non idcircò dicit vnius vxoris virum, quaſi neceſſarium ſit, & vxorem habere, & filios. Cæterùm, ſi quando contigerit ex ſeculi hominibus aliquem ad huiſmodi ordinem prouehi, talem eſſe præcepit, qui & domui præeſſe & filijs, & reliquæ domui ſciret. Nam qui ſecularis cùm eſſet, in eis inutilis repertus, quæ ad hanc rem neceſſariò pertinent: quo pacto illi Eccleſiæ cura, regimenque permittitur. In eandem ſententiam Græcus ille Scoliaſtes: vnius vxoris virum. Non de hoc legem fert, vt vxorem omninò habeat Epiſcopus: ſed ſi ſit, inquit, ex mundanis, ne ſit tamen is, qui ſecundis ſe

CAP. LVI. In compēdiaria doctrina de fide Catholica.

Chryſ. ho. 2. de patien. 1. 12.

Idem in ho. 10. 1. Timot. 3.

nuptijs implicauerit, vel vt nouerit vnam vxorem esse legitimam ad ea præstanda, quæ debent inuicem coniuges iure Matrimonij. Posteaquam verò vocatus ad Episcopatũ fuerit, illud impleat quod à Paulo scriptum est, vt sint qui habent vxores tanquam non habentes. Et: Volo omnes esse sicut & ego. Neque dissidet ab his Theophylactus. Quin etiam ducenti vigintiseptem Patres, de quibus paulò antè meminimus, qui in Trullo Regij palacij sub Iustiniano conuenientes, Canones ediderunt, inter cæteros, hunc etiam conscripserunt: Vxor eius qui ad Episcopalem dignitatem promotus est, simul vt is electus & consecratus fuerit communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est ac consecratus, Monasterium ingrediatur, quod ab ædibus Episcopi procul absit. Quid hi tot sancti Patres, tam excellenti doctrina præditi, nunquid Pauli locum hunc, de eo quod Episcopus vnius vxoris vir sit, non intellexisse iudicandi sunt? per quos nulli vnquam Episcopo esse licuit nisi aut virgini: aut cuius vxor communi consensu Deo continentiam suam dicasset: quod etiamnum apud Græcos & Ruthenos obseruari videmus, qui quamuis plus aliquid Sacerdotibus permittant, neque eos ab vxoribus suis separent, quas ante Sacerdotium duxerunt, tamen Episcopos non ordinant, nisi vel virgines, vel continentes.

1. Corin. 7.

Const. contra cano. 48.

Quorsum autem attinet Latinorum quoque super hunc Pauli locum interpretationes adducere: quos nunquam eum aliter intellexisse receptа totius Ecclesiæ consuetudo manifestum facit. Ne quis tamen de eo ambigat, ex multis pau-

paucorum teſtimonia proferemus. Extat epiſtola Syritij, ante annos mille ducentos propè ſcripta, cuius hæc verba ſunt: Fortè quæritur, quia ſcriptum eſt vnius vxoris virum: non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram: neque enim integros nō admiſit, qui ait, vellem autem omnes ſic eſſe ſicut & ego. Quæ verba repetit ad Exuperium ſcribens, qui poſt Anaſtaſium Syritio ſucceſsit Innocentius. Hieronymus quoque: Non dicit Apoſtolus Paulus: Eligatur Epiſcopus qui ducat vnam vxorem, & filios faciat, ſed qui vnam habuerit vxorem. Et aliquantò pòſt: Vnius vxoris virum, qui vnam vxorem habuerit, non habeat. Et Ambroſius ad Vercellenſem ſcribens Eccleſiam: Vnius vxoris virum eſſe præcipit Epiſcopum, non quo exortem excludat coniugij, nam hoc ſupra legem præcepti eſt, ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam, neque iterum vt filios in Sacerdotio creare Apoſtolica inuitetur auctoritate, habentem enim dixit filios, non facientem. Ex eo apparet, Apoſtolicam hanc eſſe traditionem, continentes vt ſint Sacerdotes, præſertim autem Epiſcopi: ac totis mille quingentis annis nunquam aliter in vniuerſa totius orbis Chriſtiani Eccleſia obſeruatum fuiſſe. Quis igitur dubitauit, qui quidem ſanæ ſit mentis, quin totius Eccleſiæ ſenſum & conſenſum ſequatur potius, quàm vt Martinos audiat, ventris & Veneris impudentiſsimos patronos? qui dum ſuos inceſtos ac nefarios concubitus, omni religione ſpreta & conculcata, defendere

CAP. LVI.
Syr epi. 4.
1. Timot. 3.
1. Cor. 7.
Inno. ep. 3.
Hier. lib. 1. contra Iouinianum.
Amb. epiſt. 22.
1. Timot. 3.

dere moliuntur, ne ipsi impietatẽ peccasse videantur, in idẽ in quod se prӕcipitauerunt impietatis baratrum, reliquos etiam quos possunt omnes remis, velis, manibus ac pedibus obnixè per trahere conantur.

Qui nõ cõtinent, nubant. 1. Cor. 7.

Verùm adfertur aliud ex Paulo telum: Qui non continẽt, nubant: Melius est enim nubere, quàm vri. Sed hoc quoque modò sanus adsit verborum intellectua, facilè retunditur. Produxeramus in superioribus æditionibus huius libri nostri verba B. Ephrem, quibus Pauli locum hunc explicauit, quemadmodum in 2. lib. Francisci Torrensis de dogmaticis caracteribus, ea citata reperimus. Quoniam verò misit ad nos nuper ipsa B. Ephrem verba lingua sua loquẽtis, idem ille cuius paulò antè meminimus Guilhelmus Scyrletus Cardinalis, ex Grӕco quodã exẽplari trãscripta, visum est nobis, vt qua lingua scripta sunt eadem in hac ӕditione nouissima non mutila, sed integra ponerentur. Sic autem habet inscriptio:

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ,
πρὸς ἀδελφὸν ἐρωτήσαντα, πρὸς τίνα ὁ λόγος εἴρηται, κρεῖσσον γαμεῖν, ἢ πυροῦσθαι,

ἀπόκρισις.

Ακουε τοῦ ἀποστόλου, λέγοντος. θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ. ὅς μὲν οὕτως, ὅς δὲ, οὕτω. δῆλον μὲν οὖν, ὅτι, πρὸς βιωτικοὺς καὶ ἀποτακτικοὺς τὴν διαφορὰν πεποίηται, εἰπών. ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὃς μὲν, οὕτως. ὃς δὲ, οὕτω. καὶ οὔτε τοὺς βιωτίκους ἀπεκώλυσε νομίμως γαμεῖν, οὐδὲ τοὺς ἀποτακτίκους ἐνέκοψε τῆς ἐγκρατείας, φήσας

σας. ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ. τοῖς γὰρ βιω- CAP.
τικοῖς ἐπιτρέπει, λέγων, διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος LVI
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω. καὶ πάλιν. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεὸς, τοῖς δὲ ἀποτακτικοῖς παρέθετο τὴν ἐγκράτειαν, εἰπὼν, πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. δύο οὖν σκάμματα παρέστησεν ὁ λόγος, καθὼς προείρηται. συ οὖν μοναχὲ, γνῶθι, καὶ ἴδε ἐν ποίῳ τάγματι κατετάγης. καὶ τί τὸ σημεῖον, ὃ ἠμφίεσαι. καὶ τίνες αἱ εὐχαὶ καὶ συνθῆκαι, ἃς συνέθου τῷ θεῷ. πρὸς αὐτὰς γὰρ καὶ τὸν λόγον ἀπαιτῆ. ἔφη γὰρ ὁ κύριος. ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε. καθὼς οὖν προειρήκαμεν τοῖς βιωτικοῖς ἐπέτρεψε νομίμως γαμεῖν. τοῖς δὲ ἀποτακτικοῖς, ἐγκρατεύεσθαι. ἐπεὶ εἰ ἄρα τοῖς πᾶσιν ἐπέτρεπεν ὁ λόγος, κρεῖσσον γαμεῖν, ἢ πυροῦσθαι. οὐκ ἄν τις ἤσκησε τὴν ἀρετὴν ταύτην οὐκ ἠλίας ὁ θεσβίτης. οὐκ ἐλισαῖος. οὐκ ἰωάννης, καὶ ὅσοι εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐκ ἂν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐνεγκρατεύσατο, εἰ μὴ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. μηδὲ δόξωμεν λέγειν, καθὼς τινες προφασίζονται. ἐκεῖνοι δὲ φησι δίκαιοι ὑπῆρχον. ἐγὼ δὲ, ἁμαρτωλός εἰμι. δίκαιοι γὰρ κατεστάθησαν, ὅτι δικαίως καὶ ὁσίως διῆξαν τὸν ἑαυτῶν βίον. τί οὖν ἐροῦμεν: ὅτι οἱ δίκαιοι ἀσώματοι ὑπῆργον; οὐχὶ καὶ αὐτοὶ σῶμα περιέκειντο; ἄκουε τοῦ ἀποστόλου, λέγοντος. ἐν σαρκὶ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατιᾶς ἡμῶν, οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων. δῆλον οὖν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐπολεμοῦντο ὡς σαρκικὰ φρονοῦντες, ἀλλ' ἀντηγωνίζοντο. ὅθεν πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει. ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ μήπως ἄλλοις κηρύξας.

CAP. LVI.

αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. χειραγωγῶν δὲ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, λέγει. μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ. προσέχωμεν οὖν ἀδελφοί, μήποτε τὴν ἐπιθυμίαν ἑαυτῶν πληρῶσαι βουλόμενοι, τῷ ἀποστολικῷ παραγγέλματι ἐπιγράψωμεν τὸ ἅλιον, τὴν δύναμιν τοῦ λόγου μὴ ἐπιγινώσκοντες. διότι γέγραπται· ψυχαὶ δόλιοι πλανῶνται ἐν ἁμαρτίαις. καὶ πάλιν· ἁμαρτάνοντι ἀνδρὶ μεγάλη παγίς. δίκαιος δὲ ἐν χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ ἔσται. τί δὲ ἀδελφὲ κρεῖσσον, γαμεῖν ἢ πυροῦσθαι ἤκουσας, καὶ οὐκ ἤκουσας, ὃ ἐπιφέρει, λέγων. ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπόν ἐστιν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. διὸ μοναχὲ, μὴ ἀθέτει τὸν δωρησάμενόν σοι τὴν χάριν ταύτην, μήτε παρακούσῃς αὐτοῦ λέγοντος πρὸς σὲ διὰ τοῦ ἀποστόλου. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. μήποτε παραβάτην σεαυτὸν καταστήσῃς, οἰκοδομῶν πάλιν ἃ κατέλυσας. ἀλλ' ἀπόδος τῷ κυρίῳ τὰς εὐχάς σου, διότι γέγραπται. ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαι, ἢ εὐξάμενον μὴ ἀποδοῦναι. ἀγωνίζου οὖν τὸν δρόμον τελέσαι σου νομίμως, ὅπως ἕξεις παῤῥησίαν ἅμα τῷ ἀποστόλῳ, λέγειν. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής. οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφανείαν αὐτοῦ. ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Εἰ γὰρ τῇ εἰκόνι τῆς σῆς ἁγιότητος, τοσαύτη πρὸς τοῦ θεοῦ ἀπονεμήθη τιμὴ, ὡς μηδενὶ βάσιμον, ἢ πρόχειρον εἰς κατανόησιν εἶναι τὴν ταύτης εἴσοδον, ἢ μόνῃ τῇ ἱερατικῇ εὐκοσμίᾳ, τοῦ καταπετάσματος διορίζοντος, καὶ πυλωροῦντος ὡς βασιλίδι τὰ προπύλαια, τί ἄρα καὶ ποταπὸν τὸ παρ' ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ὑποφειλόμενόν σοι σέβας, τῇ ὄντως βασιλίδι, τῇ ὄντως ἐμψύχῳ κιβωτῷ τοῦ νομοδότου θεοῦ. τῇ ὄντως χωρητῷ οὐρανῷ τοῦ ἀχωρήτου θεοῦ γεναμένῃ. τοῦ γὰρ τῆς παναγίας, ὡς πρὸ ταύτης ἡμέρας ἐπιφανείσης τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον προαγαγούσης, ἐκ ποδῶν μὲν γέγονε τὰ τοῦ σκότους συγηρά. φροῦδος δὲ καὶ ὁ τύραννος κατέστη. καὶ διόλωλε μὲν, θάνατος. κατεπόθη δὲ καὶ ὁ ᾅδης. καὶ πᾶσα ἡ ἔχθρα κατελύθη πρὸ προσώπου τῆς εἰρήνης. νόσοι δὲ φθοροποιοὶ ἄπωθεν ἔστησαν, τῆς σωτηρίας προκυψάσης. καὶ φωτὸς ἀνάπλεως γέγονεν ἡ ὑπ' οὐρανὸν τῆς ἀκραιφνοῦς ἀγαθείας. CAP. LVI

Id est, Beati Ephrem ad fratrẽ, qui quæsiuerat ad quem ille sermo dictus fuerit: *Melius est nubere quam uri,* RESPONSIO. Audi, inquit, Apostolum dicentem: Volo omnes homines esse sicut ego sum. Sed vnusquisque proprium donũ habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Ita manifestum fit, quod inter seculares, & inter eos qui renunciarunt seculo, discrimen fecit, cùm diceret: Vnusquisque proprium habet donũ à Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Et nec seculares prohibet legitimo Matrimonio copulari: nec eos qui seculo renunciarunt, auocat à continentia, cùm dicit: Vnusquisque proprium habet donum à Deo. Nam secularibus permittit dicẽs: Propter

for-

CAP. LVI.

fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat. Et rursus: Honorabile connubium est, & thorus immaculatus: scortatores autem, & adulteros iudicabit Deus. Sed ijs qui renunciarunt, mandauit continentiam, dicens: Omnis qui certat in agone, ab omnibus se abstinet. His itaque verbis duo demonstrantur ordines, quemadmodum suprà dictum est. Tu verò, ô Monache, considera, & vide in vtro sis ordine positus, & quod signum, quámve notam sis indutus, quæ vota feceris, quæ pacta cum Deo constitueris: nam secundum pactiones & sponsiones quas fecisti, rationem à te reposcet Deus, sic enim loquitur: Ex ore tuo iudicabo te, serue nequam. Quamobrem, sicut suprà diximus, secularibus permisit legitimè iungi Matrimonio, qui verò seculo renunciarunt, eos continere voluit. Quandoquidem, si ad omnes pertinerent illa verba, Melius est nubere quàm vri: nemo virtutem castitatis coluisset vnquam: non Helias Thesbites, non Eliseus, non Ioannes, nôn quotquot alij castrauerunt se propter regnum cœlorum, sed nec ipse Apostolus continens fuisset, nisi respexisset in mercedem, vel retributionem. Nec verò dicamus sicut quidam prætexunt: Illi autem viri iusti fuerunt, ego verò peccator sum. Nam illi propterea iusti facti sunt, quòd iustè & sanctè traduxerũt suam vitam. Quid igitur quæremus ex illis? Num illi iusti carnis siue corporis expertes fuerũt? An & ipsi carnẽ induti non erant? Audi Apostolum dicẽtẽ: In carne ambulãtes, non secũdũ carnẽ militam⁹: Arma militię nostræ nõ carnalia, sed potẽtia Deo, ad destructionẽ munitionũ. Manifestum igitur

 CAP. LVI.

igitur, quòd & ipsi oppugnabantur, tanquam carnalia sapientes. sed viriliter contrà certabant. Vnde rursus idem ille dicit: Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo, ne fortè cûm alijs prędicauero, ipse reprobus efficiar. At manu ducens nos ad virtutem, dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Attendamus igitur fratres, ne dum concupiscentiam nostram implere volumus, in Apostolicum pręceptum culpam referamus, quæ sit verborum illius vis ignorátes. Propterea scriptum est: Animę dolosę errant in peccatis. Et rursus: Homini peccanti magnus laqueus inuoluitur, iustus autem in gaudio & in lætitia erit. Quid autẽ, ô frater, melius, nubere an vri? Audisti necne quod subinfert, dicens? Tempus breue est, Reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tãquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mũdo, tanquam non vtẽtes. Præterit enim figura mundi huius. Propterea, ô Monache, ne asperneris eum qui donauit tibi gratiam hanc, nec oscitanter audias istum alloquentem te per Apostolum: Noli negligere quæ in te est, gratiam, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyterij, ne fortè præuaricatorem te constituas, ædificans rursus quæ destruxisti, sed redde Domino vota tua. Quoniam scriptum est: Melius est non vouere, quàm cûm voueris, non reddere. Contende, & elabora, vt cursum tuum legitimè perficias, vt possis liberè cum Apostolo dicere: Certamen bonũ certaui, cursum cõsummaui,

fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi Deus in illa die iustus Iudex. Non solùm autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius: quoniam ipsi gloria in secula seculorum, Amen. Ambrosius verò: Hoc dictum ad non pollicitã pertinet ad nondum velatam: Cæterùm quæ se spopondit Christo, & sanctum velamẽ assumpsit, iam nupsit, iam immortali iuncta est viro, & iam si voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Et alio loco: Necdũ, inquit, castitatem professo, iuxta Apostolum: Melius est nubere quàm vri. Sed obsecro, Domine, vt cui non licet nubere, non contingat & vri. Chrysostomus autẽ: Viduæ omninò si voluerit, potestatem nubendi facit: At eam quæ coniuge mortuo se in reliquum tempus Deo castam fore promiserit, si posteà nupserit, vehementer accusat, vt quæ fidem quam Deo dedisset, refellerit. Non ijs ergo, sed illis dixit, si se non continẽt, nubant: melius est enim nubere quàm vri. Extat historia quędam cum primis pia de Barlaam Eremita, & Iosaphat Indiarum Rege. In ea scribitur quemadmodum Satanas sub specie pulcherrimę mulieris persuadere conatus fuerit Iosaphat, vt matrimonio sibi iungi vellet: sic enim futurum, vt cùm esset idololatra, ad Christianam fidem cõuerteretur. Iosaphat autem: Frustrà petis, inquit, mulier hęc à me, ego nanque licet magnam salutis tuæ solicitudinem geram, deque profundo perditionis eripere te cupiam, inquinare tamen corpus meum per turpem coniunctionem mihi graue est, & omninò impossibile. Mulier contrà vel

1. Corin. 7. Matt 19. Ambr. ad virginem lapsã ca. 5. De virginitate ca 39. 1 Timot 5. Epiphã. hæres 61. Hier lib. 1 contra Iouinianum August de bono viduitatis ca 8. & ad Pollentiũ de adult. coniugijs li 1 cap 15. Damasc. in vita eius. Oratio 2. præparatoria ad Miss.

vel Satanas potius in humana ſpecie: Vt quid, inquit, pollutam rem & turpem vocaſti commiſtionem. Nónne ſcriptum eſt in quodam librorum veſtrorum: Honorabiles nuptiæ & thorus immaculatus. Et melius eſt nubere quàm vri. Et: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. An non omnes antiquos iuſtos Patriarchas, ſed & Prophetas vxores habuiſſe docent veſtræ ſcripturę? Nónne Petrum illum, quem Principem Apoſtolorum dicis fuiſſe, coniugem ſcriptum eſt habuiſſe? Quibus igitur auctoritatibus fultus, nuptias pollutionem audes appellare? Valdè mihi videris à veritate dogmatum veſtrorum errare. Cui ille reſpondit: Etiam mulier, ſic ſe habent iſta quemadmodum dixiſti. Nam permittitur volentibus vxores ducere, ſed non eis qui ſemel promiſerunt Chriſto virginitatem illibatam ſeruare. Ego enim ex quo lauacro purificatus ſum, diuini baptiſmatis à iuuentutis & ignorantiæ meæ delictis me mundum ſeruare Chriſto ſpopondi: Et qua ratione quod Deo promiſi violare potero? Nec diſsimilem diſputationem reperire licet apud Symeonem Metaphraſtem in vita Martiniani, quam itidem cum illo Diabolus habuit ſub ſpecie fœminæ. Itidem & Cæſarius: Ego hodie, qui videor eſſe Monachus, ſi rupero propoſitum meum, Chriſtum negaui. Et paucis interiectis: Denique & Apoſtolus, quid loquitur de viduis, quæ ſecundos duxerunt maritos? Quid dicit? Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Viduæ quid dicit? O vidua, antequam mihi promitteres, quod eſſes vidua, in tua erat poteſtate, vt nuberes.

Marginal notes: Matrimonium monacho ſuadet diabolus. — Hom. 21. — 1. Timot. 5.

Post continētię votū cōiugio vti nemo potest.

Ex quo tempore confessa es: quod mihi permaneres, ex eo tempore mea esse cœpisti: Si volueris secundum maritum ducere, me cotempsisti. Sic & tu, Monache, antequam mihi promitteres, in tua voluntate erat facere, quod velles: vox tua ligauit te mihi. Nunquid te compuli? Nunquid ex necessitate fecisti? Nónne liber eras? in tua fuit potestate promittere. Promisisti, & meus esse cœpisti. Meum nolo dimittas. Non tibi licet ea licentia dimittere, quia mecum habes causam. Promittere tuum fuit, dimittere non est tuum. Si dimiseris, non te habeo in illo gradu, in quo te prius habui. Primùm liber eras. Eras quidem de familia mea, non eras ante oculos meos, non eras de ministris meis: tamen eras de familia mea: Non eras mecum, sed tamen creatura mea eras. Ex quo militare cœpisti, si recesseris, non te habeo de familia, sed certè fugitiuum & præuaricatorem, Non enim inuenies vbi me possis fugere. Ideò hoc totum dico, quia in nostra est potestate Deo promittere, non est in nostra potestate dimittere. Promisisti, præmium habebis. Negasti, pœnam habebis. Vtrunque propter confusionem est. Dicimus iterum atque iterum dicimus: Ecce ante oculos tuos via mortis, & via vitæ, elige quod volueris. Hoc totum dico (fratres charissimi) ne quis de vobis putet, se habere liberam potestatem discedere, & perdescendere cum Diabolo in infernum. Ergo ego, qui sum Monachus, qui desij esse secularis, & factus sum Monachus, aut Monachus saluor, aut aliter non saluor.

Votum cōtinentiæ relinquentes damnantiū

Photius

CAP LVI.

Photius enarrans illud: Si nupserit virgo, non peccat. Virginem, inquit, hîc intelligit, non illam Deo consecratam, sed innuptam puellam: illa enim quæ Deo iam consecrata sit, si nupserit, adulterum introducit Christo cui nupta est. Ad eundem modum hæc Pauli verba interpretati sunt ante Photium Epiphanius Græcus, & Hieronymus atque Augustinus, Sedulius & Anselmus Latini, vt ad Sacerdotes, & eos, qui continentiam suam Deo vouerunt, minimè referri possint. Cùm dixisset, inquit Augustinus, quòd si se non continet, nubat: melius est enim nubere quàm vri: non dixit, melius est mœchari, quàm vri. Mœchatur aotem, quisquis post votum factũ continentiæ ducit vxorem.

Epist. 93. cap. 3.

Au li. 2. de adul. coniu gijs ca. 12.

Quamobrem necesse est, vt alia quærant remedia, nimirum ea quibus vsus est Paulus, qui castigauit corpus suum, & in seruitutem redegit: necesse est vt occasiones omnes fugiant, vt vigilijs, ieiunijs, laboribus, carnem atterant. Postquam verò fecerint omnia, quæ ad frenanda carnis desideria pertinere visa fuerint, nihil sibi tribuat: verùm omnem de suis viribus fiduciam prorsus abijcientes, in eo solo spem suam positam & defixam habeant: cuius hoc donum est, de quo cùm scripsit Propheta: Quod prope est omnibus inuocantibus se: cùm ipse etiam dixerit: Petite, & dabitur vobis: omnis qui petit, accipit: quoniam impossibile est mentiri Deum: accedant cum fiducia ad thronum gratiæ eius: precentur eum supplices in fide, nihil hæsitantes: facere non poterit benignus & misericors Deus, quin ita precãtes exaudiat. Sẽper ille dare

Remedia fugiẽdi libidinem.
1. Cor. 9.

Psal 144.
Lucæ 11.
Hebr. 6.
Hebr. 4.
Iacob. 1.
2. Cor. 12.

2.Cor.12. paratus est, inquit Augustinus, si nos capiamus
Li.2.de ser. quod dederit. Sic fecisse Paulum legimus, cui &
Dom. in ipsi cùm datus esset stimulus carnis, qui eum cola
monte. phizaret: non ad nuptiarum remedium sibi confugiendum esse putauit, sed cùm ter esset Dominum deprecatus, posteaquam audiuit: Sufficit tibi gratia mea, nã virtus in infirmitate perficitur: illius gratia fretus, fortiter contra stimulum carnis pugnauit, & in ea pugna superior euasit. Sic Hieronymum, sic Benedictum, sic Bernardum, sic sexcentos alios, quos enumerare longum foret, fecisse nobis narrant historię.

Quamobrem non hoc solum remedium datum est his, qui tentantur libine, statim vt vxores ducant. Quid enim si quam semel duxerunt, eius propter diuturnam & insanabilem ęgritudinem nullus sit vsus? Quid si longius maritus abesse cogatur, vel quòd legatione fungatur, vel militiæ, vel mercatus gratia, vel captiuitate separatus, vel quacunque tandem alia ex causa, num statim sibi dictum putabit: Melius est nubere, quàm vri: & ad quamcunque ciuitatem peruenerit, aliã atq; aliam vxorem ducet? Quid si illicita animositate vxor continere voluerit, qualẽ fuisse scribit Augustinus Maximillam Regis Egerij vxorem,

De fide cõtra Maniũ cap. 25. nũquid erunt admittenda incontinẽtiũ murmura, & permittenda adulteria? Scimus hoc permissum ab istis incœstarum nuptiarũ auctoribus, & propugnatoribus, à quibus etiam libelli scripti sunt, polygamiam approbãtes. Verũ ea res in Ecclesia Christi magnæ semper fuit abominationi.

Phil.3. Cæterùm quorum Deus venter est, & qui diligẽter colũt, quę sub ventre sunt, nihil pẽsi habẽt: non

non eos religio, non eos honestatis publicę ratio mouet quicquã, dummodo libidinem suã incœstã expleant. Fuerunt Augustini temporibus qui dicerent: Si qui dimisisset vxorem causa fornicationis, licere sibi superstite illa, aliã ducere, quod melius foret nubere quã vri. Cęterũ Augustinus nequaquam id licere contendit, & eiusmodi non esse cõiugia, sed adulteria dicit. Quamobrem nõ vult, vt nuptijs incontinẽtię suę medeantur: sed suadet, vt voto potius continentię facto, supplicẽt Deo, quò donũ eis pręstet continentię. Neq; carnalis infirmitatis excusationem admittit, sed muliebrem illis castitatẽ imitandã proponit, quę cùm ęquè carnem habeãt vt viri, tale tamen aliquid illis viri licere nolũt: Cùm, inquit, à fœminis vtique carnem habentibus tantã flagitant castitatem, vt quando ab vxoribus diutissimè peregrinãtur, velint eas ab adulterino concubitu incontaminatas, feruorẽ transire iuuẽtutis, & plurimæ pudicissimę transigunt, & maximè Syrę, quarũ mariti negociandi quęstibus occupati, iuuenes adolescẽtulas deserunt, & vix aliquãdo senes ad aniculas reuertuntur: eo ipso euidentius conuincunt, non esse impossibile, quod se non posse causantur. Si enim hoc non posset infirmitas virorum, multò minus id posset sexus infirmior fœminarum: Vnde istos, qui virilem excellentiam non putant nisi peccandi licẽtiam, quãdo terremus ne adulterinis coniugijs hęrendo pereant in ęternum, solemus eis proponere etiam continentiam clericorum, qui plerunque ad eandẽ sarcinã subeundã capiũtur inuiti, eamque susceptam vsque ad debitum finem Domino ad-

CAP. LVI.

Augu. li 2. ad Polletiũ de adult. coniugijs ca vltimo.

Vxor adultera viua, cum alia marito cõtrahere nõ licet.

Syrarum mulierum continẽtia.

iuuante perducunt. Dicimus ergo eis: Quid si & vos ad hoc subeũdum populorum violentia caperemini? nónne susceptum casti custodiretis officium?

Scortari ne an matrimoniũ contrahere tolerabilius sit voto obligatis.

Sed hîc quæritur ab istis, vtrum sit melius, alligatum voto continentiæ fornicari, an Matrimonium contrahere: Quasi verò vbi vtrumque malum est, ibi posſit alterutrum esse melius: aut quasi non multos videre liceat, qui cùm alligati voto continentiæ matrimonium contraxissent, nihilo continentiores fuerunt, quales videre nonnullos licet, in catholica cœlibatum professos: Possemus nos quoque non pauca istorum incontinentiæ exempla producere: sed qui vixit inter eos, Erasmi Roterodami testimoniũ adferre malumus: Sic enim ille loquitur, scribens ad fratres inferioris Germaniæ: Efferunt honorabile coniugium, & thorum immaculatum, sed innui nonnullos Euangelicos (nam in genere loquutus sum) nihilo castius colere coniugium quàm catholicos. Iubent me proferre fabulas. Quid attinet, cùm vulgò narrentur. Negat esse notiſsima cùm falsa sint, & tamen ipse fatetur de duobus. Ego noui Monachum, qui pro vna duxerit tres: noui sacrificum, virum alioqui probum, qui duxit vxorem, quam pòst comperit alteri nupſiſse. Similia permulta de Monachorum & Monacharum coniugijs referuntur, qui ductas repudiarunt eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quid Argentorati fiat, nescio: quid alibi cõpertũ sit, mecũ nouit popul⁹ Iã vt donem⁹ istis euãgelij

Erasmi testimonium de incontinẽtia ministrorum Euangelicorum.

Præ-

Præconibus, esse fas vxores ducere, quis non iure admiretur ouiculas mactationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Christi gloriam, tot curis districtos, tot afflictionibus obnoxios, quibus accedit & paupertas, onus tum miserum, tum graue, non posse viuere sine vxoribus, quas tam multi ob leuiores causas aut non ducunt, aut ductas nollent. At istis omnis Tragœdia exit in catastrophen Comicam: vbi contigit vxor, occinitur, valete & plaudite. Quæ malùm est ista tanta salacitas, quam tot mala non possunt excutere? Vndè tanta rebellio in his, qui se iactant agi spiritu Christi? Hæc Erasmus.

Sacerdos fornicans minus peccat, quàm contrahēs.

Reprehenditur à Philippo Pighius, qui non verè magis quàm piè scriptum reliquit: Minus peccare Sacerdotem, qui ex infirmitate carnis in fornicationem sit prolapsus, quàm qui nuptias contraxit. Turpis illi videtur hæc oratio: contrà Catholicis honestissima. Probat autem hoc Pighius verbis his à simili: Tu vide, inquit, quis peior seruus est, an qui grauatus seruitio fortasse negligentius aut incautius agens cadit sub onere, an qui iugum in totum proijcit? Quis peior discipulus, an qui ex præscripto ediscit non quidem vniuersum, quòd fortè potuisset, nisi crapulæ & somno securius indulsisset, tamen partem: an qui scholam prorsus deserit? Quid in hac oratione turpe? quid non pium potiùs & honestū? Non dicit Pighius, Bonum est fornicari: Quod si diceret, turpis esset oratio: sed dicit, minus malum esse, quàm spreta & conculcata iurisiurandi religione nubere. Quod non modò Pighio, sed Paulo etiam Apostolo tam graue visum est flagitium

Pighius defenditur.

2. Tim. 5.

1. Tim. 4.

tium, vt non modò nubere, verùm & velle nubere voto obligatis, dánabile esse diceret. Quid restat igitur aliud, quàm vt Pauli orationem turpe esse dicat Philippus, qui, quod isti fingunt, prohibendo nubere, doctrinas dæmoniorum docuerit, docens non modò nubere, verùmetiam velle nubere contra fidem iureiurando interpositam, esse damnabile? De quo scribit etiam Augustinus: Quod oppignoratam iam Theclam thalamo, in amorem sermone suo, perpetuæ virginitatis incendit. Profert deinde Christi verba, quibus ad continentiam inuitat, & subinfert: Num Paulus & Christus dæmoniorum probantur fuisse Sacerdotes? Num eorum & aliorum Apostolorum dęmoniorum fuit doctrina?

Li. 10. cōt. Faust, ca. 2.

Sed quid in re sit de qua agitur videamus. Quęrunt, plus ne mali sit in nuptijs, an in fornicatione eorum, qui se voto continentiæ alligârunt? An istis non rectè Comici verbis responderi poterit? Quas credis esse has, non sunt veræ nuptię: Sunt incœsta adulteria. Sic à Cypriano, sic ab Hieronymo, sic ab Ambrosio, sic à Basilio, Chrysostomo, Photio, sic ab alijs viris pijs & doctis vocari legimus. Theodoretus quoque matrimonium contra leges contractum, rectiùs fornicationem vocari dicit. Quam igitur boni rationem habere potest incœstum adulterium? Cōtrahat nuptias, qui nulla est voti religione obstrictus, libenter cum Paulo dicemus, honorabile connubium & thorus immaculatus: Sed si contrahat Sacerdos aut Monachus, quid aliud rectè dicere possumus, quàm abominabile adulterium, & thorus incœstu contaminatus? sic enim appel-

In epist. ad Heb 6. c. 12

Hebr. 13.

appellāt eiusmodi nuptias sancti doctores, quorum suprà meminimus. Ac ne quis de eo dubitet, libet etiam eorum verba subscribere. Ac Cypriani quidem, Ambrosij, Photij, iam commemorauimus: Hieronymi verò verba sunt hæc: Virgines quæ post consecrationes nupserunt, non tam adulteræ sunt, quàm incœstæ. Basilius verò pluribus ea de re verbis differit, quæ vel ob hanc causam huic libro visum est inserere, vt planum omnibus fieret, quod fuerit sanctorum Patrum de Martinorum nuptijs iudicium. Horrendum vocat ille sacrilegium, si quis sub ministri nomine & habitu, Christi sponsæ adulter efficitur: Cùm enim, inquit, virginitatem Domino professę sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ ac deuictę, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiusmodi, quę sponsi dextram & fœdera præuaricata sit, eam nec illius vltrà esse sponsam, quem nequitię dans manus dereliquit, neq; eius vxorem per vllas leges dici posse, cui se deserto sponso libidine incitata coniunxit. Ac paulò pòst: Nō se fallat, inquit, qui à virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit, coniugium quippè illi in peccatum reputabitur: primùm quidē, quia pessimum huius coniunctionis fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malū: deinde, quia causa non est libera, neque est enim mortuus vir eius vt cuiuis nubat, viuēti immortali viro, meritò censetur adultera, quæ mortalē hominē ob carnis vitia domini thalamis intulit. Nā ꝗ solēne, legitimūq; cōnubiū spōsus ille occuparit, & virginitatis habitus, & fœdera, & con-

Sacerdos vel monachus matrimonium cōtrahens, Christi adulter est.

Hie. li. 1. cōtra Iouinianum.

Basil. de vera virgin.

conuenta cum illo,& prętereà processus ipse testatur,huiusmodi quippè nobilitata viro processit in publicum.Porrò si cõnubium istud & processu,& testibus,cunctis denique iudicijs illustre & apertum est,nec est vir eius mortuus,mœchatur,quę huiusmodi admittit scelus,viuente viro semper adultera. Nec sanè video,qua ratione, imò quo sacrilegio ipsa pro immortali viro Dei filio mortalem hominem in malum suum ambire præsumat, ante viri oculos in ipsum impuris ac nequissimis semper amplexibus impia: quo item furore homo ille cubile Domini conscendere,ac violare non metuat: Nempè ex rebus humanis eorum,qui sic delinqunt,pœnas cõiectare possumus. Quæso,quo cruciatu digna censeretur mulier,quæ nobili coniuncta viro, seruo suo seipsam violandam impudicè substerneret, ac seruum insidiosè, nequiterque domini thoris inueheret? Qua verò pœna dignus est seruus, qui in dominam suam, dominique cubile seipsum petulanter immisit? Sed enim vafræ istæ quid faciunt,quæ tantum impietatis contra seipsas per carnis flagitia admittere non metuerunt. Non modò non lachrymantur, aut ingemiscunt, vt vel lachrymis remittant peccatum suum,leuioresque suscipiant pœnas, verùm virginitatem insuper,quam anteà professę fuerant, abnegãt:quippè virginitatis limites transgredi, vt voluptatibus inseruiatur, turpissimum esse, plenumque dedecoris,non ignorantes huiusmodi negatione,maiore scilicet scelere, virginitatem solari sese arbitrantur amissam, homines miserè & infeliciter eligunt,sub quibus ad excusationé

tionem præuaricationis abnegent, quod fuerát antè pollicitæ: nec Dominum metuũt, cum quo fœdera castitatis inierant, cuique dederant dextras, eò quòd in malorum profunda deciderint. Ignorant miseræ, quia apud Deum & apud homines contra se crimen exaggerant, cùm hi quidem ex præcedente, cunctisque cognito virginitatis instituto, quòd se illæ professas esse negant, vesaniam, summamque impudentiam auersentur, atque oderint: Christus verò præter violata virginitatis fœdera, huiusmodi negationem, quã vice pœnitentiæ patrocinium criminis sumunt, acriùs ac seueriùs suo illo iudicio vindicet. Itaq; ne specioso charitatis nomine virgo in hoc peccati baratrum corruat, charitatem puram, omnique mortali affectione liberam sumat. Neque enim prolapsæ ad voluptatem, quicquam ad excusationem proderit vmbra, solatiumque connubij, neque viuentem virum sub prætextu coniugij non soluta circumuenire aut fallere poterit, cui mortalem hominem post eximios illos, quos ab illo perceperat honores, impiè per adulterij nefas in honore prętulerit. Nec sanè incongruè his qui sunt eiusmodi illud Apostolicum aptari potest: Quoniam cûm fornicatæ à Christo fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: non coniugium, sed adulterium malè consumantes. Nullus itaque seruus ad id impietatis erumpat, vt sponsam Domini contingere audeat: nullus adeò insanus ac sacrilegus sit, vt immaculatam hostiam impudicis manibus tractet: nemo in tantûm audaciæ, temeritatisque prosiliat, vt eius-

Prouer. 18.

1. Tim 5.

eiuſmodi vltionem ſacrilegis impendere conſiderans,non vaſa inanima ex auri,argentique materia elaborata,ſed animata ipſa & viua donaria latronis more profanis manibus temerare atque incœſtare prę́ſumat,imo verò nullus adeò impius,atrox,impurusque ſit,vt non inaminata templi vaſa,ſed ipſum Domini templum, virgineũ ſcilicet corpus,ipſamque omnium precioſiſsimá animam in templo Dei ſacratiſsimi donarij vice locatum,libidinis facibus barbarica immanitate ſuccendat. Verùm & ſi ſponte ſua ſe virgo ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat, cunctaque ſimul & templum, & donaria,& charitatem ſponſi,communionemque ac ſocietatem regni, perniciosæ voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur,noli huiuſmodi ad ſcelus vti,neque te peccati communione commacules. Quod ſi te renuente alij ſe virgo in Matrimonij cõſortium tradiderit,ille pœnas ſceleris luat,tu te mundum atque integrum ſerua, ne ſceleris impij in Dominum particeps fias. Oportet,inquit,filium hominis tradi: Væ autem illi per quem tradetur, vtile illi eſſet ſi natus non fuiſſet. Nónne de illa pari ratione iudicabitur, quæ virginitatem antè profeſſa, poſtmodum pœnitens, fruendæ voluptatis gratia mortali ſe viro immunda coniunxit? Et ſi dixerit oportet me viro coniungi in matrimonium, quemadmodum oportebat filium hominis tradi, verùm væ illi per quem illa ſponſi fœdera tranſgreſſa, ſuam impleuerit impura libidinem: vtilius fuerat (audeo dicere) homini illi non eſſe natum,quàm ſocium tanti in Dominum flagitij damnari. Non audis, quoniam qui dimiſſam duxe-

Matth. 26. (margin, beside "nis tradi")

Matth. 19. (margin, beside "damnari")

duxerit, mœchatur. Etsi enim, inquit, pro culpa dimissa est, viuit tamen vir eius. Quid ergò dimissam perturbas? cur illi spacium non das, vt & de his agat pœnitentiam, quorum gratia dimissa est, & vir à se dimissę pœnam, emendationemq; miseratus, ad se rursus proprium reuocet membrum? Quid emendandi se spacium pręripis viuente viro sic dimissam ducens? Permitte aut ad viuentem virum remeare meliorem factam mulierem, aut certè cùm neque vidua, neque vxor sit, pro remissione culpę qua peccauit in virum, semper pœnas dare. Tu cur antequàm peccatū suum, pro quo dimissa est, planè intelligere possit, eam ad cōniugium rapiens, impudentiorem ad scelera deinceps facis? Nempè viuente viro alienam adulteras coniugem, facilemque illi ad nequitiam reditum per connubium pandis. Si autem qui dimissam à mortali viro ducit, adulter atque impius est, qui immortalis viri spōsam nunquàm dimissam, violare pręsumit, multò ꝑfectò funestior adulter atque impius erit.

Hæc aduersus Martinos Basilius, ac plura etiam, nisi quòd longum esset omnia adscribere, quę ideò pluribus verbis in hunc locum transcribenda duximus, vt quę fuerit sanctorum Patrum de incœstis eiusmodi nuptijs sententia, cunctis constaret: simul illud planum omnibus fieri posset, non primum fuisse Pighium, qui tolerabilius esse peccatum dixerit, voto obligatum ex infirmitate carnis cadere, quàm nuptias contrahere, cùm hoc expresßis verbis à Basilio dictum videamus, qui maius esse scelus dicit, negationem virginitatis, nuptiasq; contractas, quàm

quàm lapsum virginis. Editæ sunt nuper Venetijs 24. homiliæ Basilij: inter quas, quæ quartum locum obtinet, eiusdem ferè argumenti est. Ná cùm vxorem duxisset Monachus quidam, vocat id adulterium, & ad pœnitentiam inuitat. Quáquàm orationes hæ non esse Basilij sic scriptę videntur: sed ex Basilij scriptis per Simonē magistrū sacri Palatij Quęstorem in vnum congestæ. Extat etiam liber quarundam regularum fusiùs explicatarum, in quarum vna sic ille loquitur: Qui seipsum semel Deo deuouit, hic, si ad aliud deinde vitę genus transiuerit, sacrilegij se scelere obstrinxit: quippè qui seipsum Deo, cui se cōsecrauerat, veluti subterfuratus sit. Porrò huiuscemodi hominibus rationi quidem cōsentaneū fuerit, vt nullo modo aperiātur fratrū ianuę, ne si prętereūtes quidē ea re modo vt tecto recipiantur, ad ipsos diuerterint. Perspicua est enim regula Apostoli, qua iubemur nos subtrahere ab omni inordinato, neq; vllo modo cum illo cōmisceri, vt confundatur. Extat etiam eiusdem canon, qui sic habet: Quæ virginitatem professa à voto suo, ac professione lapsa est, peccati adulterij tempus in suæ vitæ dispensatione complebit. Idem & in ijs, qui vitam monasticá profitentur, & labuntur. Sed Ioannem quoque Chrysostomum eadē de re differentem audiamus: Bonum quidem, inquit, nuptias & ipse confiteor. Honorabiles nuptię & cubile immaculatum, fornicatores autem & adulteros iudicat Deus. Sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum. Angelorum enim societate semel iunctum, illud relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterij

Interrogatione 14.

In epist. 3. Canonica ad Amphilochium Cano 6.

Chry. ep. 6 ad Theod. monachū.

Heb. 13.

adulterij crimen incurrere est: quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tantò peius affirmo, quantò maior ac melior mortalibus Angelus. Neq; vllus tibi fortè persuaserit, dicens, nihil de non accipiēda vxore dominus pręcepit. Nec me ignorare cōfiteor, q͂d adulterium interdixit, non nuptias vetuit: verùm in te adulterij nomen accipiet, si volueris vnquã, quod absit, nuptias cogitare. Et quid mirũ, si nuptiæ tales, quibus offenditur Deus, adulterio comparantur? maius longè audies. Homicida iustorum laude donatur: & misericors, plusquam homicida punitur: quoniam hoc vetante fit Domino, illud volente. Et Phinees quidem ad iustitiam reputatum est, quòd impudicum cum turpi fœmina virum vno gladio percussisset: Saulem autē Samuël sanctus Dei, in luctibus, lachrymis, precibusque pernoctans, damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare non potuit, quando hostium duci, quem debuerat trucidare, inuito parcēdum credidit Deo. Cùm hæc ita sint, stupere desiste, si nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Christus offenditur. Hæc Chrysostomus ad Thedorum scribens, qui Monachus cùm esset, cuidam se fœminæ copulauerat, quam copulam, Matrimonium videri voluit. Sed ijdem posteaquam hanc legit epistolam Chrysostomi, nuptijs valedixit, deque suo peccato pœnitētiam egit, quemadmodum à Zosomeno scriptum est. Et reperitur etiã in actis sanctæ Synodi, quæ nuper est edita, & habetur in bibliotheca Vaticana, epistola, qua Chrysostomo respondet, deque admonitione gratias agit. Sic Theophilactus quoque:

Num. 25.

1. Reg. 15. & 16.

Zosom. li. 8. cap. 2. Eccles. hist.

In 2. Tomo Cōciliorũ.

CAP. LVI.

que: Virgo consecrata, inquit, si nupserit, mœchũ spõso suo superinducit. Sic Apostolus Matthæus apud Abdiam, cũ de laudibus Matrimonij multa dixisset, tandem cõuersus ad Hirtacum Regẽ, qui cupiebat virginem à se velatam Iphigeniam vxorem ducere: Si hodie, inquit, desponsatam Regi, seruus Regis vsurpare audeat: non solûm offensam, sed etiam crimen tam grande incurrisse dignoscitur, vt meritò viuens tradatur flammarum incendijs: nõ ideo quidem, quia duxerit vxorem, sed quia sponsam sui Regis accepit. Ita etiam tu fili, sciens Iphigeniam filiam Regis decessoris tui, sponsam Regis cœlestis effectam, & sacro velamine consecratam esse, quomodo quæso poteris sponsam potentioris tollere, & eam tuo Matrimonio copulare? De Paulo quoque scribit Epiphanius, quòd cùm in eum Thecla incidisset, eam à nuptijs exoluit, cùm sponsum haberet formosissimũ primariũ vrbis, valdè diuitem, generosissimumque ac illustrissimum in vita: Et contemnit, inquit, sancta illa terrena, vt cœlestium potens fiat.

1. Cor. 7. Abd de vitis Apost. lib. 7.

Obiectio ex August.

Sed Augustinus, aiunt, vitæ sanctitate & doctrina illis minimè inferior, nec adulteros vocari vult, qui post votum nupserint, & qui tales diuidant, grauiter peccare asserit. Cuius hæc verba proferuntur, non sicut ab illo scripta, sed sicut à Gratiano sunt in decretorum librum relata: qui citat hæc verba ex Augustino de bono coniugali: Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse: Ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt. Quid si in eo libro scripta non reperiuntur? Quid si ne in libro quidem de bono viduitatis his verbis?

27. distinct. Quidam.

bis? Quid si is liber de bono viduitatis Augustini non est, verùm Iuliani potiùs, quemadmodum annotatum ab Erasmo legimus? Quid si palam Augustini sententiæ aduersatur locus hic, cuius hæc verba alibi leguntur: Virgo quæ si nuberet, non peccaret: sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Nunquid ipse sibi contradicit Augustinus? nunquid vnius huius quàm omnium aliorum, quàm etiam sua ipsius alio in loco plus valere debet auctoritas? Sed nos tamen dabimus hoc Gratiano, cuiuscunque sit auctoris liber hic, vt parem tamen, ac si ab Augustino scriptus esset, auctoritatem & pondus habeat, modò vt verba illius non truncatim excerpta, sed quò melius cognosci sententia possit, paulò altius repetita diligentius excutiantur. Dixerat is in præcedenti capite: Quæ se non continent, nubant, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voueant, quod nisi reddant, iure damnantur. Alio quippè loco de talibus dicit: cùm enim in delicijs egerint, in Christo nubere volũt, habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, voluntatem ad nuptias à proposito continentiæ deflexerunt. Irritam quippè fecerunt fidem, quam prius vouerát, quod perseuerantia implere noluerunt. Mox paucis interiectis in proximè sequenti capite: Quoniam, inquit, sicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc: quæ potest ergo capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In coniugali quippè vinculo si pu-

Liber de bono viduitatis potiùs Iuliani quàm August. est.

In Psal. 83.

Cap. 8.

1. Timot. 5.

Matth. 9.

1. Corin. 7.

CAP. LVI.

dicitia conſeruatur, damnatio nõ timetur. Sed in viduali & virginali continentia muneris amplioris expetitur, qua expetita & electa & voti debito oblata, iam non ſolùm non capeſsere nuptias, ſed etiam ſi non nubatur, nubere velle damnabile eſt. Nam vt hoc demonſtraret Apoſtolus, nõ ait, cùm in delicijs egerint in Chriſto nubũt, ſed nubere volunt habẽtes, inquit, damnationẽ, quoniam primam fidem irritam fecerunt, etſi nõ nubendo, tamen volendo, non quia ipſę nuptię, vel talium damnandę iudicantur, ſed damnatur propoſiti fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur nõ ſuſceptio à bono inferiori, ſed ruina ex bono ſuperiori. Poſtremò damnantur tales, non quia coniugalẽ fidem poſterius inierũt, ſed quia continẽtię primam fidem irritam fecerũt: Quod vt breuiter inſinuaret Apoſtolus, noluit eas dicere habere damnationem, quę poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt, non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ nuptiæ damnari putarẽtur: Sed cùm dixiſſet, nubere volunt, continuò addidit habentes damnationem, & dixit quare: Quoniam primam fidem irritam fecerunt, vt voluntatem, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnatam, ſiue ſubſequãtur nuptię, ſiue deſint. At paucis interiectis: Quapropter non poſsũ quidem dicere, à propoſito meliore lapſas fœminas, ſi nupſerint, adulteria eſſe, non coniugia: ſed planè non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quę vouetur Deo, adulterijs eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quantò grauius

1. Timot. 5. Presbyter vel monachus con trahenscur damnatur.

Cap. 11,

uius offenditur in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Nunquid autem hæc cuiuscunque tandem scriptoris verba pro te faciunt? qui falli putat eos, qui talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria dicunt, & fieri per opinionem hanc non paruum malum, vt à maritis separentur vxores. Demus hoc Gratiano, vt quamuis hæc Iuliani potius, Pelagij sectatoris, contra quem scripsit Augustinus, quam Augustini censeri possint, non minus tamen auctoritatis habere patiamur, quàm si citra dubitationem vllam ab ipso Augustino essent prolata. Da tu vicissim eidem Gratiano, quem toties in libro tuo testem citas, vt quo ille sensu hæc dixisse vult Augustinum, eo accipi velis, & erit omnis controuersia sublata. Sic autem prolatis in vtramque partem auctoritatibus nonnullis loquitur Gratianus: Hic distinguendum est, quòd vouentium alij sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus & Theodorus loquuti sunt: alij sunt, quibus post votum benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis, de quibus Hieronymus, Nicolaus, & Calixtus scripserunt. Neque verò solus Gratianus, verùm & Petrus Lombardus, quem omnis posteà Theologorum est schola sequuta. Et æqualis eius, qui diligens fuit Augustini sectator, vt sui seculi Augustinus vocaretur, Hugo de S. Victore, amborum horum ęqua les. Hoc inter simplex siue priuatũ, & solenne votum discrimen posuerunt, vt hoc matrimonium contractum dirimeret, illud verò non. Vides igitur, quòd qua tu vis ex parte, nihil hæc verba pro te faciũt? Vbi verò dicitur, lapsus & ruinas eiusmodi

CAP. LVI.

Dist. 17. Presbyter.

Li. 4. sen. dist. 38. ca. 1

Votum duplex, simplex & solenne.

modi esse adulterijs peiores, aperte Pighij sententia confirmatur. In quem dum tu facis impetum, clarissima Dei ciuitatis lumina, sub illius nomine lacerare, & quæ sectari fideliter debebas, ea non dubitas hostiliter insectari, dum non contentus cum Philippo turpem hanc esse Pighij orationẽ dicere, minus malum esse si fornicetur alligatus voto cõtinentiæ, quàm si nuptias contrahat, blasphemam insuper vocas: Scilicet, blasphemi sunt Cyprianus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Basilius, Chrysostomus, de quibus non doctrinæ magis, quàm sanctimonię tam excellens est apud omnes opinio, quàm latè patet orbis Christianus? His tu talibus viris ore blasphemo tam horribile crimen obijcere audes? Fortasse vim vocis huius ignoras? Si scholam Xenocratis, sicut Polemo, ex antelucano cõuiuio temulentus intrasses, non tanta, quanta in isto cœtu tot sanctorum deberes verecundia coërceri. Hic enim certè tantô maior debet esse verecundia, quantò verior additscitur sapientia. Tantò amplius reuerẽdi sunt tot venerabilium Episcoporum, quàm vnius Xenocratis vultus, quãtò Platone Xenocratis doctore, doctor istorum maior est Christus. Nunc tu vide, quam illis reuerentiam tribuas, qui non tam antelucano conuiuio temulentus, quàm insano conuicio turbulentus eos blasphemos vocare nõ vereris, in quibus Christum ipsum loqui dubitandum non est. Neque enim Pighij, verùm istorum est, quam tu blasphemam vocas, sententia, qui iam inde à mille & amplius annis pro columnis Ecclesiæ sunt habiti: ipsi sunt qui nuptias eorum, qui continentiæ voto sunt alligati, & adulteria

Nuptiæ sacerdotũ & Monachorũ peiores adulterijs sunt.

teria vocant, & adulterijs esse peiores affirmant.

Quis autem est, qui non grauius esse crimen iudicet adulterij, quàm fornicationis? Sed fac vtrunque esse adulterium siue ducat vxorem alligatus voto continentiæ, siue fornicetur. Nunquid non grauius est, quod quis ex proposito, dataque opera committit, quàm in quod ex humana sit infirmitate prolapsus? Nunquid quod perpetuum, quàm quod intermittitur tamen, magis flagitiosum non est? Non sumus hi, qui Sacerdotum & Monachorum incontinentiæ patrocinari velimus. Procul à nobis absit hęc tã impura cogitatio: Quin eos disciplina seueriore, iuxta sãctorũ Canonum sanctiones, coërcendos esse censemus. Quæ quidem disciplina, per istud nuper natum Euangelium sic est multis in locis abolita, vix vt vllum iam illius vestigium appareat. Quamobrem clara voce pronunciamus, ingens esse flagitium, & graui animaduersione puniendum, fornicationes & concubinatus Sacerdotum & Monachorum: Sed intereà tamen, non possumus Augustini, Basilij, Chrysostomi, ac aliorum sanctorum Doctorum sententias non probare, qui nuptias istorum esse multò sceleratiores affirmant. Nam qui peccat ex prolapsione carnis, agnoscit persæpè peccatum suum, & eius admissi pœnitet, quo fit vt à patre misericordiarũ, qui nõ vult mortẽ peccatoris, sed magis vt cõuertatur & viuat, facilius misericordiã impetrare possit. At qui ducit vxorẽ, tãtũ abest, vt se peccasse cõfiteatur, vt aliquẽ ex eo dolorem animo cõcipiat, vt etiã tanquam Sodoma prædicet peccatũ suum, vt glorietur in malitia qui potẽs est in iniquitate, vt virtutis

CAP. LVI. Peccatum deliberatũ grauius quàm casuale.

Ezech. 18.

Esaiæ. 3.

Psal.51. tis etiam nomine palliare conetur. Nisi fortè non palliat suũ flagitium virtutis nomine, qui, quod præclara illa ciuitatis Dei lumina non modò adulterium, verùm & incestum & sacrilegium appellarunt, id honorabile connubium & thorum immaculatum dicere non pertimescunt. Quid est

Esa.5. hoc aliud, quàm cũ his, quibus Propheta væ sempiternum comminatur, dicere malum bonum, & ponere tenebras lucem? Quid est hoc aliud, quã in spiritum sanctum peccare, quod peccatum etiam ipse Christus tã graue esse dicit, vt nec in hoc,

Matt.12. nec in futuro seculo remittatur. Sed excutiamus adhuc rem diligentiùs.

Quærunt, quid mali sit in nuptijs, quibus ipse Christus etiam interesse, & eas primo edito miraculo honestare dignatus est, quibus tot tam præclara Paulus tribuit elogia? Vicissim ab eis

Bonæ res malæ fiunt si non ritè fiant. quæramus licet: Quid est mali in salutando? cùm hic communis vsus sit gratiæ, & tamẽ dixit Christus: Neminem salutaueritis in via. Non hîc salu-

Lu.10 tationis officiũ & sedulitas aufertur, inquit Am-

Li.7. in Lucam. brosius, sed obstaculum impediendæ deuotionis amouetur, vt quando diuina mandantur, paulis-

Salutare in via cur prohibuit Christus. per sequestrentur humana. Pulchra est salutatio, sed pulchrior quo maturior diuinorum exequutio, quæ per moram sæpè traxit offensam. Ideò autem & honesta prohibentur, ne solennis gratia obrepat officij, & impediat ministerium, cuius mora culpa sit. Quod de salutatione dixit

August. de quæstionibus noui & veteris testamen. quæst. vlt. Ambrosius, hoc totidem verbis de nuptijs dici potest. De quibus ita loquitur Augustinus: Si licet, & bonũ est nubere, cur sacerdotibus nõ licet vxores habere? id est, vt ordinatis iá non liceat cõuenire?

 CAP. LVI.

nire? Quis nesciat, vnumquodque suam legem habere? Est enim quod omninò generaliter omnibus non licet, est item quod alijs licet, & alijs non licet, & est quod aliquando licet, & aliquando non licet: Fornicari omnibus semper non licet: negociari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequàm enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negociari: facto iam non licet. Et Christiano cum vxore sua cõuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim processionis aliquando nõ licet conuenire: quia etiam à licitis abstinendum est, vt facilius impetrari posit quod postulatur. Vnde Apostolus: Ex consensu, ait, abstinendum ad tempus, vt vacetur orationi. Nam secundum legem in ieiunio cædi & iurgari non licet, posteà licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis. Nunquid omne, quod ante cæteros licet, ante Imperatorem licet? Quantô magis in Dei causis? Ac per hoc Antistitem eius puriorem cæteris esse oportet, ipsius enim personam habere videtur: est enim vicarius eius, vt quod cęteris licet, illi nõ liceat: quia necesse habet, quotidiè Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et nõ solùm huic concubitus non licet, verùmetiam & ministro eius: quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt, quæ ministrat. Nam sicut ad comparationem lucernæ, tenebræ non tantùm obscuræ, sed etiam sordidæ sunt, ad comparationem autem stellarum, lucerna caligo est: ad Solis verò comparationẽ, stellæ nebulosæ sunt: ad Dei autem claritatem, Sol nox est: Ita & quæ ad nos & licita & munda sunt, ad Dei dignitatem quasi illicita

Dei causæ & negotia omnibus prefereda.

2.Cor. 5.

illicita & immunda ſunt: quanquam enim bona ſunt, Dei tamen perſonæ nō cōpetunt. Nunquid non tunica mediocris hominis, quamuis munda, Imperatori tamen ſordida & illicita eſt? Ac per hoc Antiſtites Dei puriores eſſe debēt, quâm cæteri: quia & Chriſti habent perſonam, & miniſtros Dei mundiores eſſe oportet. Nemo enim Imperatori miniſtrat, niſi veſtimentis claris & mundis indutus: Deus autem qui natura clariſsimus eſt, miniſtros eius naturâ magis, quâm veſtibus mundos eſſe oportet. Hæc ille. Quem ſequutus Leo Pōtifex: Qui ordinandus, inquit eſt, non ſit ſecundæ coniugis maritus, aut, qui vel vnam quidem habeat. Sacerdotum enim tam excellens eſt electio, vt hæc quæ in alijs Eccleſiæ membris nō vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.

Epi. 84. ad Anaſtaſ. Theſſal. Epiſco. ca. 3.

Quæramus adhuc ex illis, quid mali fuit in arca ſuſtentanda, quę minari ruinam viſa eſt: an non pietatis id potiùs videri poterat? & tamen qui ſuſtentauerat Oza indignante Domino mulctatus eſt. Sic quod natura ſua pium erat, ratione perſonę factum eſt impium. Quid mali eſt in adolendo incenſo? Certè ſcribens ad Demophilū Dionyſius, nihil inconueniens feciſſe regem exiſtimat, & tamen qui facere id aggreſſus erat Oſias Rex, cùm quod ſacerdotum munus erat proprium, id vſurparę ſibi conaretur, lepra percuſſus moritur. Quid mali eſt in ſacrificando? Proprius hic eſt Dei cultus, & illi ſoli debitus: Chore tamen, Dathan, & Abiron, cûm id facere ſeorſum tentaſſent, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum, deuorauit eos cum taber-

2. Reg. 6. Peccatū fit, ſi fiat ab eo à quo non oportet.

Epiſt. 8.

2. Para. 26.

Num. 16.

CAP. LVI.

bernaculis suis, & vniuersa substātia eorum, descenderuntque viui in infernum operti humo: quin & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum. Qua de re sic aliquando scripsit Basilius: Fieri potest, vt sit aliquid propria sua ratione, & voluntas Dei, & bonum: quando verò præter personæ vel temporis rationem vsurpatur, iam Deo acceptum non sit. Vt exempli gratia: Voluntas Dei erat, & bonum erat, incensum offerre Deo: Verùm acceptum illi non erat, cùm fieret à Dathan & Abiron. Nihil igitur in arca sustentanda, nihil in adolendo incenso, nihil in sacrificando mali fuit, sed quoniam non ab his fiebat, à quibus factum oportuit, quoniam in diuisione fiebat, quæ per se bona, quæ sancta fuit res, quia nō bene facta est, malè facta est, & in perniciem cessit his, à quibus fiebat. Sic & nuptiæ bonæ sunt, sed bonum quoque malum fit, si non benè fiat, si fiat ab his, à quibus fieri non oportet. Quòd si verum est, quod à Gregorio scriptū legitur, quòd peccata carnalia, maioris quidem infamiæ, sed minoris culpæ sunt, quàm spiritualia, quod adeò verum esse credit Augustinus, vt audeat dicere, quod superbis continentibus expedit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur. Qui docet etiam alio loco, Propterea nō penitùs extingui deū in carne cōtinentiū sanctorū voluisse cōcupiscētiā, vt ne ista humana miseria peior hostis caueri posit superbia: & dū pugnatur aduers⁹ eā, periculorū suorū admoneatur, ne secur⁹ infletur. Quod plurib⁹ etiā verbis pro-

Bas. in reg. cōtract. q. 170.

Nota.

Lib. 33. c. 11. Moralium.

Superbis cōtinētib. cadere expedit.

Aug. ser. 52. de verbis Dom. Serm. 1.

Idē cōt. Iulia. li. 4. c. 2

prosequitur Angelomus in suis commentarijs in lib. Regum, vbi de casu Dauidis loquitur. Et eũ secutus Bernardus, super, Missus est. Chrysostomus autem inuidum scortatore, fure, homicida deteriorem esse scribit: Qui dicit etiam alio loco, quòd multò magis inuidus, quàm fornicator à cœtu fidelium exterminandus est. Et iterum alio loco: Quod gloriæ seruus non minus peccat, quàm fornicator, imò longè plura & grauiora cõmittit. Et iterum alio loco: Quod longè magis polluit hominem superbia, quàm non modò fornicatio, verùmetiam ipsum adulterium. Gregorius quoque Nissenus: Simulatorem & inuidum furioso & iracundo tantò deteriorem esse dicit, quantò occultum malum aperto atrocius est. Super illud: Beati pacifici: quis dubitabit affirmare, plus in nuptijs eorum esse culpę, qui voto cõtinentiæ sunt alligati, quàm in fornicatione? Hoc enim carnis tantùm est vitium: ibi verò carnis vitio simul adiunctum est illud, quod è spiritus vitijs vnum est omnium grauissimum, nimirum arrogantia. Siquidem abominatio Domino est omnis arrogans. Quæ maior autem esse potest arrogantia, quàm si quis hoc ipse sibi tribuat, vt se plus intelligere putet, quàm omnes omnium ætatum homines, qui fuerunt ex eo tempore, quo Christus homo fieri dignatus est, quibus visum est vnanimiter omnibus, neque licere sacerdotibus vxores ducere, neque deesse alia præter nuptias incontinentiæ remedia? Hęc arrogantia vna omnium maximè est Deo abominabilis, hæc primum hominem de Paradiso deiecit: neque enim gustando pomo grauissimè pec-

Hom. 41. in Matth
Ho. 27. in Ioan.
Hom 15. in Ioan.
Chrys. ho. 36. in Ioan. lib. 2.
Prouer. 16.
Greg. Nissenus.
Gene. 3.
Arrogãtia crimẽ grauissimum.

caue-

cauerat, sed in hoc erat crimen maximum, quod contra Dei præceptum venerat, quòd esse sicut Deus volebat, quòd serpentis consilium sequutus, quid è re sua foret, se melius quàm Deum intelligere sibi persuadebat. Hæc Luciferum quoque de cœlo deturbauit. Neque enim ob scortationem, aut adulterium, aut furtum deiectus est de cœlo, sed superbia illum inde pręcipitauit infra ipsam abyssum, cuius hæc verba sunt: Ascendam, & ponam solium è regione Dei, & ero æqualis altissimo. Et ob hæc verba deiectus est, inquit Athanasius, ignisque æternus eius hæreditas & portio factus est. Hæc est quæ schismata semper generauit & nunc generat. Huius fons est cæcus amor sui, quando quis ita se, ita sua idola, hoc est, commenta suarum opinionum amat, ita sibiIpsi placet, vt contemptis patrum sanctorum theorematis, sua illis theoremata non dubitanter anteponat. Hinc hæreses & schismata oriri Petrus etiam indicat, cùm dicit, eos esse maximè cruciandos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemq; siue potestatem contemnunt, audaces, inquit, sibi placentes, sectas non metuunt introducere. Cùm enim sibi placeant, cùm adeò seipsos ament, vt nihil nisi quod ipsi sentiunt rectum esse putent, ita fiunt in sententia sua pertinaces & pręfracti, vt ab eo quod semel in animum induxerunt, nulla ratione deduci posse videantur. Hinc existunt postea sectæ: Sequuntur enim qui sunt hoc ingenio præditi, non quod vniuersæ Ecclesiæ, sed quod suo capiti videtur. Hinc ædificatur Babylon, quam ædificat, sicut ab Augustino scriptum est,

Esaiæ 14.
Atha in li. de virginitate.
Amor sui qd efficiat.
Aug li. 14. de ciu. Dei cap. vlt.

est, amor sui. Nam dum quisque opinionem suam solitariam amat,&eam tuetur mordicùs,nec dimoueri se de ea patitur,fit Babylon: fit confusio linguarum & opinionum tanta,quantã nunc videre licet in eaBabylone,cuius primus architectus fuit Lutherus. Quando igitur quęritur,plus ne vitij sit in nuptijs,an in fornicatione voto cõtinentiæ alligatorum, illud in quæstionem venire videtur,maiór ne sit schismatis,an fornicationis culpa:neque dubitandum est,quin multò maior sit in schismate: quod Cyprianus tam graue crimen esse scribit,vt ne sanguine quidem expietur. Dauid adulterio iunxit homicidium, vtrunque tamen crimen remissum est illi,simul vt confessus est: De Chore, Dathan,& Abiron, nihil eius generis commemoratur, nullius criminis affines fuisse leguntur, quin vt scribit idem Cyprianus,eundem cum sacerdote Aaron & Mose Deum nouerant pari lege & religione viuentes,vnum & verum Deum, qui colendus, atque inuocandus fuerat,inuocabant, ob hoc solùm facinus,quòd seorsum sacrificabant,quodq́ue loci sui ministerium transgressi, contra sacerdotem Aaron & Mosen insurgentes, se ab illis segregauerant,diuinitùs percussi, pœnas statim pro illicitis conatibus pepẽderũt. Itaq; qd olim Donatistis dixit August.Nõ in sacramẽtis,sed in præcisione vitium est hoc: & nos istis rectè dicere possumus,non tantum in nuptijs voto continentię alligatorum,quantum in separatione crimen esse,quando quis seipsum separat à Christo: Separat autem seipsum à Christo,quisquis ab eius corpore, quæ est Ecclesia, se segregat. Etenim totus

Schisma crimen grauissimum.
Cyp de vnitat. eccles.
2.Reg.11.
Num. 16.
Idẽ li. 1. epist.6.
Aug.cont. epi. Parmeniani lib. 2 cap. 13.

CAP. LVI.

totus Christus, quemadmodum ab eodem Augustino scriptum legimus, caput & corpus est. Caput est vnigenitus DEI filius, corpus eius Ecclesia: sponsus & sponsa, duo in carne vna. Quicunque de ipso capite à scripturis sanctis dissentiunt, etiam si in omnibus locis inueniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus: Quicunque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia: quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Christum in carne venisse de virgine Maria ex semine Dauid, quod apertissimè scriptura Dei loquitur: aut in corpore ipso resurrexisse, in quo crucifixus & sepultus est: etiam si per omnes terras inueniantur, per quas est Ecclesia, non vtique sunt in Ecclesia: quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus: nec in aliqua diuinarum scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis & apertissimis earum testimonijs cōtradicunt. Item quicunque credunt quidem quòd Christus Iesus, ita, vt dictum est, in carne venerit, & in eadem carne, in qua natus et passus est, resurrexerit, & ipse sit filius Dei, Deus apud Deum, & cum Patre vnum & incommutabile verbum patris, per quod facta sunt omnia, sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ita dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto, quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Ecclesia.

Idē de vnitat. Eccles. cap. 4. Ephe. 5.

Ecclesiæ vnitati non communicans, Christo non cōmunicat.

Ex his Augustini verbis discimus, quòd quisquis vnitate Ecclesię non communicat, Christo non cõmunicat: quòd à Christo se separat, quisquis ab eius corpore sancta Catholica Ecclesia se separat. Nunquid autem is communicat vnitati Ecclesię, qui, quod vno ore affirmãt omnes, iam inde à mille quingentis annis, continentię voto alligatis nuptias contrahere fas non esse, contra id venire, & contrarium asserere audet? Nũquid non apertè à Christi corpore se præcidit, qui quod tam constanter Christi membra sancti Catholici & Orthodoxi doctores omnes tot seculis docuerunt, id oppugnare non dubitat? Digna sunt notatu verba, quę leguntur apud Ambrosium: cùm propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab his Christo exhiberi fides, à quibus euacuatur eius passio, corpusque distrahitur. Est non nemo, qui propterea minus peccare putat sacerdotem, si ducat vxorẽ, quòd non in aliud peccet, quàm in legem Ecclesiæ. Et citatur Augustinus, qui dixerit, Gratiano referente: Copulam sacerdotalem vel consanguineorum, nec legali, nec Euangelica, vel Apostolica auctoritate prohiberi: cùm tamen neque scripserit hoc alicubi Augustinus, neque ex Augustini, verùm ex sua ipsius sententia hęc verba proferat Gratianus. Sed nos, si quis dixerit Ecclesiastica lege copulam sacerdotalem interdici, cum eo tria verba non cõmutabimus. Nunquid autem qui contra legem eiusmodi venit, ideò minus peccat, quia non in aliud, quàm in Ecclesiæ legem peccat? Vis audire, quantum cõmittat flagitium? Audi non Augustinum, non

In orat. de obitu fratris.

29. quæst. 2. Sors.

non Hieronymum, non hominem quenquam, sed ipsum Deum & hominem Christum, huius peccati grauitatem demonstrantem. Si non audierit, inquit, Ecclesiam, sit tibi tanquàm Ethnicus & Publicanus. Nunquid leue tibi videtur crimē Ethnicū esse: nunquid nō multò grauius quàm fornicatorem aut adulterum esse? Quid est autem Ethnicum esse, nisi infidelem esse? in Christum non credere? Potest autem extra Christum spes esse salutis vlla? Certè peccatum infidelitatis tantùm esse vult Augustinus, vt sub hoc vno, quasi generali nomine, putet peccata omnia contineri. Et sicut cùm dicimus, Apostolus, etiá si non exprimatur quis Apostolus, non intelligitur tamen nisi Paulus: ita cùm dicimus, peccatū, etiamsi non imprimatur quod peccatum, non intelligitur nisi infidelitatis. Quod etiam illa Christi verba vidētur indicare, cùm dicit de Spiritu sancto: Ipse arguet mundum de peccato. Ac mox quasi exponens: de peccato quidem, quòd non crediderunt in me. Itaque tantùm esse crimen infidelitatis vult Augustinus, vt etiam quæ bona videntur opera, si fiant ab infideli, peccata esse doceat, quòd omnis infidelium vita peccatum sit.

CAP. LVI.

Matth. 18.

Ethnicum esse quid.

Aug. tract. 89. in Ioā. Cōt. duas epi. Pelagianorum li. 3. cap. 3.

Peccatum infidelitatis omnia reliqua in se includit.

Ioan. 16.

Li. 4. cōtra Iulian. c. 3.

Quod cùm ita sit, cùm Ecclesiam non audire sit Ethnicum & infidelem esse, nunquid esse dubium cuiquam poterit, quin multò sit flagitium grauius, in Ecclesiæ contemptum continentiæ voto alligatis nubere, quàm vri? Certè nullum est vitium hęresi, schismate, infidelitate deterius. Congerātur, inquit Erasmus, in vnum sacerdotem, luxus, libido, ambitio, auaritia, & si quid

Hæresis criminum grauissimū

Eras. ad fratres inferioris Germaniæ.

Ddd præ-

CAP. LVI.

prætereà criminum est, omnem hanc vitiorum lernam vna superat hæresis. Eadem est & schismatis, & infidelitatis ratio. Sed hac de re, cùm de traditionibus humanis agemus, dicendi locus erit vberior. Nunc illud scire sufficiat, honorabile connubium & thorum immaculatum, nos cum Paulo prædicare: sed Ecclesiæ contemptum, sed schisma, sed infidelitatem siue Ethnicismum execrari. Quare, quicunque non ita credit sanctam Catholicam Ecclesiam, vt eam tanquàm parentem audiendàm, vt eius legibus tanquàm à Spiritu sancto latis obtemperãdum esse putet, schismaticus est, hęreticus est, Ethnicus est, & Publicanus. Nec est quòd existimet, non in aliud se peccare, quâm in legem Ecclesiæ, peccat in Christum ipsum. Neque enim sponsus à sponsa sua, neque caput à corpore suo disiungitur. Qui vos audit, dicit Christus, me audit: qui vos spernit, me spernit. A Christo itaque separatur, quisquis ab eius corpore separatur, & quantumlibet laudabiliter viuere se existimet, hoc solo scelere, quòd à Christi vnitate disiunctus est, non habebit vitam, ait Augustinus, sed ira Dei manet super eum: contrà, qui permanet in Ecclesiæ vnitate, quamlibet grauibus sit flagitijs coopertus, quacunque tamen hora ingemuerit, nihil est quòd dubitet, quin posteaquàm ex animo patratorum criminum eum pœnituerit, remissionem peccatorum consequutus, ad vitam peruenire possit æternam. Neque enim est alibi remissio peccatorum, & æternæ vitæ consequendæ spes, quàm in ea, quę corpus Christi, sancta Catholica Ecclesia.

Lucæ 10.

In schismate nemo saluatur.

Epist. 150.

De ijs, quæ restant ex symbolo, Peccatorum remißione, Carnis resurrectione, & vita æterna.

CAP. LVII.

ATq; hęc est causa, quãobrem in symbolò, posteaquã credere nos professi sumus sanctã Ecclesiã Catholicã, sanctorum cõmunionem, mox subiungimus, peccatorũ remissionẽ, carnis resurrectionẽ, & vitã æternam. Nulla est vitæ æternæ spes, nisi remissis peccatis, sine quibus nemo nascitur mortaliũ: Quibus cùm inquinetur anima (nihil aũt coinquinatũ intrare possit in illã ciuitatẽ, in qua est vita æterna) necesse est inquinamentis eiusmodi mundari per peccatorũ remissionẽ, quã assequi nõ licet, nisi in sancta Catholica Ecclesia, idq; per sanctorũ, hoc est, sacramentorum cõmunionem. Qua de re sic ab Augustino scriptũ legimus: Potest esse visibilis forma palmitis, etiã pręter vitẽ, sed inuisibilis vita radicis haberi nõ potest, nisi in vite. Proinde corporalia sacramenta quæ portãt & celebrant, etiã segregati ab vnitate corporis Christi formam possunt exhibere pietatis. Virtus enim pietatis inuisibilis & spiritualis ita in eis non potest esse, quẽadmodum sensum non sequitur hominis membrũ, quando amputatur à corpore. Quæ cùm ita sint, remissio peccatorum, quoniam non datur nisi in Spiritu sancto, in illa Ecclesia tantummodò dari potest, quæ habet Spiritum sanctum. Remissis autem peccatis, non est dubitandum homini Christiano, quin sit compos futurus vitæ æternæ. Cùm certè dictum sit ab Ambrosio: Vita ęterna remissio peccatorũ est.

Apoc. 21.

Ser. de verbis dom. 12

Peccatorũ remissio extra Ecclesiã nõ est.

De bono mortis c. 2

Atque hic est scopus, ad quem omnes tendimus: hic est finis, propter quem omnia illa credimns, quæ sunt in hoc libro commemorata. Quoniam verò totum Deus hominem saluandum suscepit: constat autem homo ex anima & corpore: ex eo factum est, vt carnis priùs, hoc est, corporum resurrectionem: posteriore verò loco, vitam æternam nos credere profiteamur. Quæ carnis resurrectio cùm in Christo præcesserit, licet sperare corpori, quod præcessit in capite. Caput Ecclesiæ Christus est, Christi corpus Ecclesia: caput nostrum surrexit, in cœlum ascendit, vbi caput, illic & membra. Carnis autem nomine, corpus humanum: resurrectionis reuiuiscentia intelligitur, de qua nemini Christiano dubitádum est: quandoquidem, vt à Ioanne Chrysostomo scriptum est: qui docendus est, esse resurrectionem, is profectò non est Christianus. Quamobrem, inconcussa fide tenenda est: Cuius fidei magna est vtilitas. Nam & pijs in hoc mundo afflictis præcipuum solatium, & impijs terrorem adfert: qui sine modo in omnia collaberentur vitia, si post hanc vitam non sua cuiusque factis merces tribueretur. Præclarè Cyrillus Hierosolymitanus, Radix omnis bonæ operationis, est resurrectionis spes. Nam expectatio retributionis attrahit mentem hominis ad benè operandum. Paratus est enim omnis operarius ad perferendos labores, cùm perspexerit laborum suorũ mercede se fraudatum non iri. Quem secutus auctor operis imperfecti: Tolle, inquit, spem resurrectionis, & soluta est omnis obseruantia pietatis. Hæc est basis totius fidei nostræ, quam solidam esse oportet: quæ

Resurrectio carnis spem corroborat.

Carnis & resurrectionis nomine quid intelligẽdum Chrys. ho. 44. in Ioã.

Cathe. vlt.

Resurrectio ex mortuis fidei nostræ basis.

CAP L VII.

quæ si vacillet, reliqua penè frustrâ creduntur. Cur autem vacillet causa non est, quandoquidẽ resurrectionem hanc vel reuiuiscentiam quotidie videmus in seminibus, quæ spargimus in terram, à quorum similitudine probat etiam Paulus carnis resurrectionem. Sic enim loquitur: Sed dicet aliquis, Quomodo resurgent mortui? Quali autem corpore veniẽt? Insipiens tu, quód seminas, non viuificatur, nisi priùs moriatur. Et quid seminas? Non corpus quód futurum est seminas, sed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius cęterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus. Stultum vocat Paulus eum, qui miretur semel id posse pręstare Deum in resuscitãdis corporibus, quod quotidie natura facit in eliciendo semine. Tu, inquit, semen aridum aut mortuum conijcis in terram, ibi rursus putrefactum interiisse videtur, atque ita demùm exiliens è terra velut renascens & reuiuiscens, nec aliter reuiuiscit granum frumenti, nisi cadens in terram mortuum fuerit, ac alia multò specie renascitur, quàm in scrobe conditum fuerat. Pusillum, vile, nigrũ, ac siccum granulum infoditur humo, id putrefactum in limo, suo tempore velut reuiuiscens in teneram herbam erumpit, mox culmi, dein aristę. At nihil horũ apparebat in illo granulo, quod terræ tradidisti. Sua cuique semini vis inest, ea se profert, vbi rursus emerserit, vt iam aliud omninò videatur cûm idem conspicias, sed renatũ in meliorem formam. [Ex quantulo grano quantam arborem enatam vides? quod stirpis robur? quæ radicis ambages? quàm latè sparsi rami?

1. Cor. 15. Resurrectio similitudinis seminis reuiuiscentis probatur.

Ioan. 12.

quæ pompa frondium? quæ florum amœnitas? quæ fœtuũ vbertas? Nihil horũ erat, cùm tu vile illud ac minutũ granum inſepelires humo, & tamen hæc omnia audebas ſperare naturę viribus fretus, & non audes idem à Deo ſperare fretus illius omnipotentia? Hac ſimilitudine carnis reſurrectionem probat Paulus, quę euidentior eſt, quàm vt de ea dubitari debeat.

Reſurrectio duplex. Ioan. 5. Danie. 13.

Eſt autem duplex reſurrectio: Nam procedẽt qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ: qui verò mala fecerunt, in reſurrectionem iudicij, id eſt, condemnationis. Quod & Daniel teſtatus eſt, dicens: Tunc reſurgent qui ſunt in terræ puluere, ij quidem in vitam æternam, ij autem in opprobrium & confuſionem ſempiternam. Vnde Athanaſius ita ſymbolum ſuum concludit: Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem: Et qui bona egerunt, ibũt in vitam æternam: qui verò mala, in ignẽ æternum. In Apoſtolorum autem ſymbolo neque ignis, neque opprobrij, neque iudicij, fit vlla mentio, ſed poſt carnis reſurrectionem mox concluditur, & vitã æternam. Etſi autem animæ impiorum æquè vitam æternam habebunt atque piorũ, impiorũ tamen immortalitas mors potiùs æterna, quàm vita ęterna in ſcripturis dicitur. Moriuntur enim vitæ, morti ſine fine victuri. Sicut prętclarè dictum eſt ab Euſebio Emiſſeno, vel ſi mauis ab Auguſtino: nam in vtriuſque ſermone hæc verba reperiuntur. Vnde & Paulus: Stipendia autem peccati mors, gratia autem Dei vita ęterna. Neq; vnquam in ſcripturis vita æterna niſi

Impiorum immortalis mors eſt perpetua.

Rom. 8.

si in bonam partem accipitur: in qua quid non sit, quàm quid sit dicere facilius est. Non est ibi mors, non est ibi luctus, non est lassitudo, nõ est infirmitas, non est fames, non sitis, non æstus, nõ corruptio, non indigentia, non tristitia. Vis nosse quid ibi sit? Dicit Esaias:: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Si in cor hominis non ascendit, cor hominis illuc ascendat. Mundetur cor ab omni immunditia, vt possit eũ videre, qui est vita æterna. Hęc est autẽ vita ęterna, dicit Dñs, vt cognoscant te solũ verũ Deũ, & quẽ misisti Iesum Christũ. Ea cognitio hîc incipit per fidem, ibi cõsummabitur, cùm reuelata facie gloriá Domini speculabimur. Quod vt nobis cõtingat gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, dicamus omnes, Amen.

Esaiæ 64.
2 Cor. 3.
Ioan. 17.
2 Cor. 3.

De Spe.

CAP. LVIII.

Porrò ad deum piè colendum, non est quòd quisquam existimet solam fidem sufficere. Hęc est enim qua credimus. Credimus aũt non modò promissionibus, verùmetiam cõminationibus Dei. Quoniam verò peccatorum nostrorum nobis cõscij sumus, fieri non potest, quin ea nobis timorem incutiant, qui tum salubris est, quando spe misericordię sustentatur. Hæc igitur indiuidua fidei comes esse debet. Hęc est enim quæ accipit, quod fides credit. Adeò sunt hęc duo sibi inuicem coniuncta, vt altera sine altera stare non possit. Nam quemadmodum à Chrysostomo præclarè scriptum est, fides gloriam inchoat, spes inchoando consummat: illa fundamentum ponit, hęc ipsum hominem construit.

Fidei obiectum.
Fidei et spei comparatio.
Chry to. 4 iuxta finẽ: Hom de fide, spe, & charitate.

Illa dat principium, hæc Christianum perducit ad summum. Illa initia credulitatis aggreditur, hęc ad consummationē virtutis meditatur. Illa quod promittitur, credit: hęc quod sperat, iam cernit. Videmus nunc, inquit apostolus, per speculum & in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem. Nec enim quisquam poterit fidei fructū percipere, nisi qui spei gloriam voluerit cōsummare. Vt enim sine fide non habet firmitatem spes, ita sine spe fides non habet mercedem: Itaque summam perfectionis esse, dicit Aponius, in Deum sperare. Qui sperat, inquit, ipse credit in Deum, & qui credit omnia quæcunque promisit, siue impijs pœnam, siue refrigeria iustis reddituro, huic profecta manet regni cœlestis dulcedo. Hæc est quæ filium prodigum ad pœnitentiam erexit: De hac per Prophetam dicit Dominus: Quoniam sperauit in me, liberabo eum: De hac scripsit Paulus: Spe salui facti sumus: Hanc vocat galeam salutis: quod quemadmodum galea præcipuum corporis nostri membrum tuetur & cōseruat, dū caput circūdat & vndiq; tegit, ita & spes cogitationē nostrā nō sinit cōcidere, sed capitis instar erigit, nihil extraneū in illá incidere permittēs. Hác alibi cōparat anchorę, quòd sicut anchora iacta de naui, nō permittit eá circūferri, licèt innumeri venti cōmoueant, sed iactá fixam reddit & immobilē, ita spes fixá reddit animá in Deo, quantiscunq; tentationū procellis ac tēpestatibus ea iactetur atque agitetur. Hæc est, quæ nos petere facit vt accipiamus. Neque enim satis est credere daturum Deum quę promisit, sed oratione contendendū est, vt accipere queamus.

1.Cor. 3.

Spei fructus.

Lucæ 15.

Psalmo 90

Rom. 8

Thess 5.

Hebr. 6.

Orandi ratio.

Orandi

Orandi autem formulam præscripsit nobis magister noster, Dominus noster Iesus Christus: cuius explicationem non ita multò pòst ex Cypriano subiungemus. Verùm ita Deus à nobis orandus est, nihil vt hæsitemus, ac plenam in eo spem ac fiduciã collocemus. Cũ enim pater noster sit, procul dubio non committet vnquàm aliquid, vt neget á se petentibus ijs, quos nimia charitate in filios adoptauit: cûm præsertim Christi promissũ habeamus dicẽtis: Petite & accipietis, Et: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: Impossibile autem est mentiri Deum, qui veritas est: Deinde cùm sit omnipotẽs, nihil est quòd dubitemus, quin præstare queat, quæ petiuerimus. Quãdo itaque certò nobis cõstat, quòd & vult, & potest ea præstare nobis omnia, quæ precati fuerimus, accedẽdũ nobis est ad thronũ gratiæ & misericordię eius indubitata spe certaq; fiducia quę petiuerimus obtinendi. Quò plures autem accesserimus, hôc facilius impetrabimus. Verè enim scripsit Hieronymus, quòd impossibile est multorum preces non exaudiri. Et eius ęqualis Ambrosius: Multorum preces impossibile est vt non impetrent.

CAP LVIII. Matth. 6. Spes orare nos facit. Ioan 1. Matt. 7. Ioan 15. Hebr. 6. Ioan. 14. In Cantica Canticor. lib. 1. Hebræ. 4. Hier in ca. 18. Matth.

Quamobrem non ipsi modò Deum deprecemur, verumetiam sicut Iob admonitum legimus, vt conuerteretur ad aliquem sanctorũ: Sicut Paulum quoque non semel fecisse videmus, vt se fratrum orationibus peteret adiuuari: sic & nos adiuuari nos sanctorum intercessionibus postulemus: non eorum tantùm qui in hac lachrymarũ valle nobiscum degũt, sed magis etiam illorum, qui cum Christo felicissimè viuunt. Nam qui cor-

Iob. 5. Rom. 15. Colloss. 4. Sanctorũ intercessio & inuocatio.

corpus hoc mortis circumferunt, cùm & ipsi non sint absque peccato, vt necesse habeant nobiscum vnà dicere, Dimitte nobis debita nostra, non possunt ipsi de se quoque non esse soliciti. Quare fieri nequit, vt pari sit erga nos affectione, similiterque res illis nostrę curę sint atque ijs, qui cùm sint absque macula iam & ruga, omni cura & solicitudine de se vacui, ea iam ad quā nos anhelamus cœlesti patria sūt potiti. Qui cùm fratres nostri, cùm eiusdem cuius nos corporis membra sint, atque ideò nos non diligere non possint, cùm præsertim fides & spes cessatura sint in patria, charitatem non modò non cessatura, verumetiam tum demùm perfecta sit futura, facere nulla ratione poterint, vt salutis nostræ cura non tangantur. Preces autem eorum tantò plus apud Deum ponderis obtinere dubium non est, quātò certius exploratum habemus, eos apud illum gratia valere plurimum: quod de ijs certò sciri vix potest, qui nondum sunt de corpore mortis huius liberati.

Vigilantij error.

Quapropter ferendi non sunt, qui dicunt cum Vigilantio, pridem Ecclesiæ iudicio condemnato, quod dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus: posteaquam verò mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda est oratio. Nam sicut verè scriptum est ab eo, qui duobus libris errorem hunc illius confutauit, Hieronymo, Si Apostoli & martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se debent adhuc esse soliciti: quantò magis post coronas, victorias & triumphos? Si piè dicebatur Paulo in terris degenti, ora pro me Dominum: cur impius habeatur, qui totidem verbis eum nunc appellet

CAP. LVIII.

in cœlis agentem? Cuius etiam præceptor Gregorius Nazianzenus, non dubitauit de Patre suo Zasimorum Episcopo scribere, quòd non minus pascit gregem iam in cœlum translatus, quàm cũ in terris versaretur. Quin & hoc addidit, quod magis nunc proficit precibus quâm anteà doctrina, quantò magis etiam Deo propinquus est, posteaquàm corporis vinculis est solutus, & ab ea quæ mentem turbat materia liberatus est, & nudus cum Christo nudo versatur, quę prima & purissima mens est, dignus factus eo ordine, & ea fiducia, quam habent in cœlis angeli. Verûm nec eos audiamus, qui mortuorum hanc vocant inuocationem: Quin ipsum potius Christum veritatis Magistrum audiamus dicentem: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, non est mortuorum Deus, sed viuorum. Sic à Clemente scriptum legimus: Qui in Deum crediderunt quanquam obierint, tamen non sunt mortui. Dicit enim Deus Saducæis, de resurrectione mortuorum: non legistis quod scriptum est: Quoniam egò Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: nõ est Deus mortuorum, sed viuorum: omnes enim in ipso viuũt. Igitur eorum qui in Deo viuunt, nec reliquiæ sine honore manent. Nam Helisæus Propheta post discessum è vita, mortuum quendam excitauit interfectum à Pyratis Syriæ: attigit enim corpus eius Helisæi ossa, atque excitatus vixit, quod factum non esset, nisi Helisæi corpus sanctum fuisset. Et Ioseph complexus est Iacob post mortem, cûm iaceret in lectulo. Et Moses, ac IESVS Naue, Iosephi reliquias secum duxerunt, quod minimè putauerunt piaculum. Scilicet eos

Orat. in funere Patris

In ca. 15. Epist. ad Romanos

Matt. 22.

Li. 6. ca. 50

mortuos

LVIII.

mortuos rectè dicemus, per quos dæmones pelluntur, morbi fugantur, & qui mortui sunt, vitæ restituuntur? Nostra hæc, mors potius, quàm vita dicenda est. Nam quotidie morimur, neque est hora vlla, qua non fiat aliqua vitæ nostræ diminutio: illorum autem vita sempiterna cùm sit, nulli iam est morti deinceps obnoxia, nos vt præ illis verè mortui dici possimus. Itaque præclarè dictum est à Petro Chrysologo: Iustus tũc inchoat viuere, cum pro Christo meretur occidi: transfertur ista morte vita martyris, non aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mortuus est, vt viueret in æternum. Ac mox ad Herodem conuersus: Ecce tu iaces, inquit, in morte, Ioannes viuit occisus. Itidem & Eusebius Emissenus in Genesim scribens: Vitæ, inquit, perennis initium de mortis fine sumentes. Et Ambrosius de Petro & Paulo loquens. Non enim mortui sunt, inquit, quorũ curamus natalem hodie, sed renati viuunt, quia participes effecti sunt Christi, qui vita est omnium. Quamuis enim corpora passione cæsa sunt, interruptus tamen non est ordo viuentium: iugiter enim & Deo gratias agunt, & laudes Saluatori referunt: nisi quod resoluta membrorum sarcina magis adhærent Christo. Sicut ait Paulus: Dissolui & esse cum Christo quantò melius. Non est ergo dicenda mors, qua interueniente caremus persecutoribus, & Christo connectimur. Nõ est planè dicenda mors, quæ Christo mortuum socians, lucrum efficit morientis: sicut ait beatus Apostolus: Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Illa autem vera est mors, quæ etiam hominem viuentem peccatorum morte cõstringit: qui

Sãcti viuũt

Chrys. ser. 174.

Am. ser. 67

Peccatorũ & non sanctorũ propriè mors est.

Phil. 1.

qui quamuis viuere videatur, ſceleribus tamen ſuis morti iam videtur addictus: ſicut ait Apoſtolus de illa delicioſa vidua: Hęc autem viuens mortua eſt. Itaque Theodorum inuocans Nectarius: Non te ſemper, inquit, pro nobis intercedere pigeat, ô vir venerande. Te enim etiam poſt mortem credimus viuere, vt Dominus ait, dicẽs: Qui credit in me etiamſi mortuus fuerit, viuet. Tu autem qui non ſolum credidiſti, ſed etiam pro ipſo mortuus es: iſto merito laudande Martyr in Deo viuis, vitam in quam non cadit interitus, & quę nõ terminatur. Vt qui ergo cum Chriſto viuas & ſtes prope eum, redde eũ propitium tuis famulis, vt per te liberati ab ijs, quę hîc ſũt moleſtijs, bona quæ illic ſunt cõſequamur. Similiter Euſtathius, Tu verò beatiſsime Pater, ait, è cœlo nos aſpice, & vitę noſtræ curſum ad ſalutẽ dirige. Cùm hinc diſceſserimus, rapias nos in ſinũ Abrahæ & in æterna iuſtorum tabernacula: vt puriùs atque perfectius, quæ abs te de ſancta & eiuſdem eſſentia Trinitate didicimus, videamus. Ea propter pro nobis famulis tuis, & pro grege tuo & fideliſsimo hoc populo deprecare.

CAP. LVIII.

1. Tim. 5.

Iam verò quod dicunt, inuocatione ſanctorum Chriſti gloriam obſcurari: tantùm abeſt vt ita ſe res habeat, magis etiam vt illuſtretur, quando nõ in alium tota fiducia, quàm in Chriſtum trãsfertur. Niſi fortè ſi quis parum ſibi benè conſcius, atque adeò Regis conſpectum reueretur, deprecatores ad eum alligauerit, quos apud eum eſſe gratioſos exiſtimet: is quoniam ipſe non adijt, Regis glorię detraxiſſe ſit putandus. Certè & pudor hominis, quò cùm ſuam indignitatem agnoſcit, tum

Inuocatione ſanctorum non obſcuratur gratia Chriſti.

Regis

Regis magnitudinem reueretur: adeò non offendit Regem, vt reddat illum ei commendatiorem. Et fit non rarò, vt Princeps per alios dare malit quod petitur: nimirum si qui sunt, quibus gratiam & auctoritatem apud populũ hoc pacto velit cõciliare. Quod facere nonnunquam ipsum etiam Regem Regum & Dominum dominantium non est incredibile: qui vsqueadeò suæ gloriæ iacturã nihil metuit, vt discipulis suis dicere non dubitauerit: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Sic visum est illi, gloriam suam communicare cum his, quibus dignatus est communicare regnum suum, quorum non est dedignatus fieri minister, quos vt naturæ suæ diuinæ consortes faceret, ideo non exhorruit formam serui suscipere, carnem nostram indutus. Neque verò non præstitit, quod credentibus in se pollicitus est. Contactu fimbriæ Christi sanata est mulier, profluuio laborans. Magnum fuit hoc: Sed maius illud, quod vmbra Petri sanabat ægrotos: quòd sudarijs & semicinctijs, quæ Pauli corpus contigissent, à dæmonijs plerique liberabantur. Quæ res tantum abest vt aliquid Christi gloriæ detraxerit, magis etiam vt illustrem eam reddiderit. Neque enim ad alium, quàm ad ipsum Christum omnis gloria transferebatur, in cuius nomine hæc ab Apostolis miracula fiebant.

Gloriã suã Christus communicat cum fidelibus. 2. Tim. 6. Ioan. 14. 2. Pet. 1. Phil. 2. Matth. 9. Actor. 3. Actor. 19.

Augustinus de Petro loquens, quod solus inter Apostolos meruit audire: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: dignus, qui ædificandis in domo Dei populis, lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, cla-uis

Aug. de Petro & Paulo serm. 5. Reliquiarũ sanctorum virtus.

CAP. LVIII.

uis ad regnum. De hoc, inquit, ait ſermo diuinus: Et ponebant, inquit, infirmos ſuos, vt vmbra ſaltem tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quantò magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quædam pertranſeuntis, quantò magis gratia nunc permanentis? Meritò per omnes Chriſti Eccleſias, auro pretioſius habetur ferrum illud pœnaliũ vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio viſitantis, quantò magis cathena vincientis? vt vmbra, inquam, tranſeuntis Petri obũbraret eos. Si inanis quędam ſpecies vacuæ imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis, quãtò plus de corpore meruerũt attrahere ſalubritatis, ferreo pondere ſacris impreſſa membris vincula paſsionis? Si ad præſidia ſupplicantium tam potens fuit ante martyrium, quantò magis efficax poſt triumphum?

Sed hîc obijcitur nobis Dei verbum: Scriptum eſt, aiunt, Gloriam meam alteri non dabo: Soli Deo honor & gloria. Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: Quamobrem impiè faciunt, qui contra Dei verbum ita clarum & manifeſtum, Deo debitum cultum in homines transferunt. Scriptum eſt, ô Satana: ſed non hoc eſt Dei verbum, quod tu perſuadere mẽbris tui conaris. Neque enim ſecũ ipſe pugnat Dei ſpiritus, qui per Paulum alibi locutus eſt: Gloria & honor omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco: non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum. Scriptum eſt & illud: Quòd Abraham, Loth & Ioſue, angelos adorauerunt: quod Iacob ſepties obuiantem ſibi fratrem: quòd eius filij fratrem

Honor Dei & Sãctorũ diuerſus. Eſaie. 42. 1. Tim. 1. Deut. 16. Matth. 4. Rom. 2.

Genes.33. fratrem Ioseph: quòd Moses Ietro socerum suum:
Iud 10. quòd Iudith Holofernem in conopeo sedentem:
1.Reg. 5. quòd Ionathan Dauid cadens pronus in terram:
Daniel. 4. quòd Nathan, Abigail, Bersabeæ, procidentes su-
Genes.19. per faciem Regem Dauid: quòd Sunamitis reli-
Iosue.5. giosa corruens ad pedes eius: quòd Nabuchodo-
Rom 2. nosor Daniëlem, Helisæum: quòd Cornelius vir
Gen.19. iustus, & religiosus Petrum, ad eius genua prouo-
Gen.33. lutus adorauit: Audebis ne sanctos hos viros, & in
Exod.18. his quosdam Patriarchas, & Prophetas idolola-
Iudith.10. triæ reos pronunciare? audebis ne, quod Paulus
1.Regũ.5. ipse sibi cõtraria sit loquutus, affirmare? Qui cùm dixerit vno loco, Soli Deo honor & gloria: dixit alio, Gloria & honor omni operanti bonum. Vides igitur non de verbo Dei, non de scriptura controuerti inter nos, sed de eo, quemadmodum quod Dei digito scriptum est, intelligi oporteat. Absit opinio scientiæ, quæ inflat: adsit charitas,

1.Cor. 8. quæ ædificat, non deerit nobis, sicut aliarum, sic & harum scripturarum sanus intellectus. Quod si verba captiosè scrutatus fueris, cùm dicitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, nunquàm ex illis colliges, solum Deum esse adorandum, verùm illud potius, soli Deo esse seruiendum. Ex quo consequens illud erit, hominem homini seruire non debere. Nullus ergo seruiet alteri, nisi qui velit idololatriæ reus pronunciari. At

Paulus seruire hominibus iubet qui Paulus adeo non prohibet hominem homini seruire, vt etiam de eo, quemadmodum seruire o-

Eph. 6. porteat, præcepta dederit: Serui, inquit, obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed

CAP. LVIII.

ſed vt ſerui Chriſti. Tam longè Paulus ab eo abfuit, vt ſeruire hominibus prohiberet, vt haud aliter etiam ſeruos Dominis carnalibus, quàm ipſi Chriſto voluerit obedire. Quæ verba ſi quis inflatus ſenſu carnis ſuæ remota cgaritate interpretari voluerit, quid aliud ex illis, quàm idololatriam docuiſſe Paulum colliget? qui non alio loco domi nos à ſeruis haberi voluerit, quàm quo Chriſtum ipſum. Verba ſunt clara & aperta: Sed nunquam id vel cogitare Paulo in mentem venit, vt diuinũ honorem ad homines tranſlatum vellet. Quid igitur dicemus? patiemúr ne notam hanc inuri Paulo? patiemur hac eum aſpergi infamia, qua nunc Eccleſiam vniuerſam, ab his qui ſegregauerunt ſemetipſos, aſperſam videmus? quę vel errare cum Paulo ſatius ducit, quàm cum iſtis rectè ſentire. Certum enim eſt, quòd neque Paulus errare, neque poſſunt iſti rectè ſentire, qui ſe à com page Chriſti corporis auulſerunt, atque ita ex membris Chriſti facti ſunt membra diaboli, qui mendax eſt, & pater eius. Qui quemadmodum iam antè docuimus, quo facilius incautis ouibus obrepat, ſeſe diuinæ legis ſententijs, velut quibuſdã velleribus obuoluit, ſubinde vociferans, ſcriptum eſt enim. Sed de eo quid ſcriptum ſit, non eſt vlla nobis dubitatio, de eo verò quemadmodum quod ſcriptum eſt, accipi oporteat, controuertitur. Ioan. 8.

Ridentiſti, qui nihil ſibi non arrogant, nihil Eccleſiæ non detrahunt, tanquam à ſcholaſticis Theologis inuentum, quod de duplici cultu, ſiue adoratione, ſeu ſeruitute, traditũ ab illis legimus: cùm tamen id nõ trecentis his annis, quod iſti vo- Cultus duplex.

CAP. LVIII.

lunt, ab illis excogitatum: sed ante mille propè ducentos annos ab Augustino literis mandatum esse legamus. Ac nisi distinctionem hác ad lucem scripturis afferendam attulerimus: quemadmodum defendi posśint, quin ipsę sibi contradicant, inueniri ratio vix poterit. In scholis itaque Theologorum hæc à priscis per manus tradita didicimus: neque fuit ferè quisquam liberaliùs educatus, cuius aures his vocibis nõ personuerint: esse duplicé cultum, adorationem & seruitutem: vnam latriæ, duliæ alteram: illam soli Deo deberi, hanc etiam hominibus rectè tribui. Hanc seruitutem, hunc honorem duliæ Paulus hominibus præstari voluit, latríæ verò nequaquàm. De quo duplici cultu in secunda Nicæna synodo multa scripta sunt, vbi inter cætera etiam hæc leguntur: Cùm crucé viuificam salutamus, conuenienter canimus. Crucem tuam adoramus, Domine: quæ sanè adoratio nihil aliud est, quàm salutatio, siue amplexum alis dicere: & est vox multæ significationis. Adoratio enim est cûm venerationem, desiderium, & timorem significamus. Ita nos vestrum victoriosum & placidiśsimum imperium adoramus. Est adoratio quæ tantummodò timorem significat: quemadmodum Iacob adorauit Esau: est quæ gratiam notat, quomodo Abraham pro agro, qué accepit à filijs Heth, in sepulchrum Saræ vxoris suæ, adorauit illos. Rursus qui sperant beneficium se accepturos à potentioribus, eos adorant, quemadmodum Iacob adorauit Pharaonem. Sumitur etiam pro cultu adorationis in spiritu, qui Deo tribuitur. Hinc diuina scriptura dicens, Deum tuum adorabis, & illi soli cultum exhibebis,

Aug. li. 8. de ciuitate Dei, ca. 27. & li. 10. ca. 2. & 3.

In epistola Tarasij & vniuersæ sanctæ synodi ad imperatores, quæ est in fine. 7. actionis.

Adorationis multiplex acceptio.

quôd Græcè est λατρεύσῃς. Adorabis, absolutè ponit, neque adijcit soli, vt significetur vox diuersæ nationis & æquiuoca, cultum autem exhibebis siue seruies, quòd Græcè est λατρεύσεις soli adijcit, quam ob causam latriam soli Deo tribuimus ad illumque referimus. Et in secunda actione: Qualis verò est iste adorationis honor? profecto non alius, quàm is, quo nos peccatores quoque inuicem prosequimur, salutantes nos inter nos per honorationem & dilectionem. Sunt autem verba Stephani Episcopi Bostrorum. Et in ea epistola, quã præposuit actis synodi Tarasius: Soli Deo latriam exhibentes, possimus intercessionem intemeratæ Dominæ nostræ sanctæ Deiparæ, sanctorum item angelorum, omniumque sanctorum. Aliquot etiam ante sæculis Augustinus explicans illum ex Genesi locum, Exurgens Abraham adorauit populum terræ: Quæritur, inquit, quomodo scriptum est Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies: Cùm Abraham sic honorauerit populum quendam gentium vt etiam adoraret? Sed animaduertendum est, in eodem, præcepto nõ dictum, Dominum Deum tuum solum adorabis, sicut dictum est, & illi soli seruies, quôd est Græcè λατρεύσεις. Talis enim seruitus nõ nisi soli Deo debetur. Vnde damnantur idololatræ, id est, eiusmodi seruitutem exhibentes idolis quæ debetur Deo. Nec moueat, quod alio loco in quadam scriptura prohibet Angelus hominem adorare se, & admonet vt Dominus potiûs adoretur. Talis enim aparuerat angelus vt pro Deo posset adorari: & ideò fuerat corrigendus

CAP. LVIII.

In quæst. super Gene. cap. 61. Augustinus.

CAP. LVIII.

adorator. Extant autem tres libri Ioannis Damasceni aduersus eos, qui sanctis imaginibus, & sanctorum inuocationi detrahunt, scripti: in quibus adorationis modi diligenter explicantur: & quę-cunque vel contra imaginum, vel contra sanctorum venerationem obijciuntur, prçclarè diluuntur. Quod etiam factum est à Theosterićto, in oratione funebri in sanctũ Nicætam. Libet autem & Eusebij Emisseni sententiam ea de re adscribere: Sanctos, inquit, non tam pro Dei parte, quàm pro Dei honore veneramur. Non sunt sancti pars illius: sed ille probatur pars esse sanctorum. Quare? Quia quod sunt, de illuminatione & de similitudine eius accipiunt: In sanctis autem res Dei, nō pars Dei est. Quicquid enim Deo participant, diuinæ est gratiæ, non naturæ. Colamus in sanctis timorem & amorem Dei, non diuinitatem Dei. Colamus merita, non quæ de proprio habent: sed quę accipere pro deuotione meruerunt. Dignè itaque venerandi sunt, dum Dei nobis cultum, & futuræ vitæ desiderium comtemptu mortis insinuant. In quam sententiam scriptum etiam legimus ab Alexandro de Ales. Solus Deus simpliciter est orandus, tanquàm finaliter, à quo est omne bonum. Sancti autem non simpliciter, sed potiùs, tanquàm mediatores, per quos impetramus, & ideo magis tenent se ex parte orantium, quasi coadiuuantes, quàm illius qui oratur.

Ho. de symbolo.

Dei res & nō pars in sãctis sunt.

Parte. 4. quæst. 92 Memb. 1. artic. 4.

Sãcti inuocãdi vt mediatores, Deus autē simpliciter & finaliter qui omnia dat.

Verùm, vt res omnis vel cæco perspicua esse queat, neque sit quisquam, qui non intelligat: quá falsò isti, qui quod ne milites quidem impij, qui Christum in crucē egerunt, facere ausi sunt: Christi tunicam incōsutilem in tot iam particulas cōsciderunt

Ioan. 19.

sciderunt: vnam, sanctam, catholicam, apostolicā Ecclesiam idololatriæ vnius omnium grauissimi criminis insimulent.

CAP LVIII.

Propter eum, quem sanctis tribuendum esset, docet honorem, libet de cultu Deo debito, quatenus is ad homines rectè transferri queat, paucis disserere. Triplicem Deo cultum deberi, mater nos Ecclesia docuit: imitationem, honorem, & inuocationem. Ex ijs precipuus & Deo gratissimus cultus est imitatio. Nam rectè dictum est ab Augustino: Summa religionis est, imitari quem colis. Vidit hoc etiam Ethnicus ille, qui dixit: Vis Deos propiciari, bonus esto: Satis illos coluit, quisquis imitatus est. Huc adeò requirit à nobis Deus, vt filium suum vnigenitum de cœlo descēdere, & in terris cum hominibus versari voluerit, quo in illo homine facto, quemadmodum nos imitari Deũ oporteret, disceremus, Neque enim propterea tātùm incarnari Christus voluit, vt esset vita nostra, verumetiam vt esset via, per quam ad vitam peruenire nobis liceret. Non ideò tantùm homo factus est, vt (quod solum vrgeri videmus hoc tempore) pro peccatis nostris satisfaceret, mortemque nostram moriendo destrueret, verumetiam vt seipsum viam nobis & exemplum viuendi proponeret: vt sicut ipse ambulauit, & nos ambularemus: neque satis esse putaremus, si crederemus quòd vita nostra factus est, quódque satisfaciendo pro peccatis nostris, nos à morte liberauit: atque ita omni cura soluti, in vtranque, quod aiunt, aurem dormientes, ocio iam & voluptati vacaremus: verùm vt aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, eadē

Cultus Dei triplex.

Li. 8 de ciuitate Dei, cap. 17.

Seneca.

Hebr. 12.

qua ille via incederemus, si veritate cognita vitam consequi vellemus. Condiderat Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam: hanc ille cùm propemodum amisisset vitio suo, Deus homo fieri dignatus est, vt eam sic deformatam in nobis vt amissa videretur, restauraret. Quantum igitur eum esse cultum existimare debemus, propter quem Deus de cœlo descendere, & in hac lachrimarum valle carnem nostram indutus cum hominibus versari dignatus est: Ad hunc nos cultum inuitat Paulus, dicens: Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit nos. Inuitat Petrus ita scribens: Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt sequamini vestigia eius. Inuitat Ioannes, cùm ait: Qui dicit se in deo manere, debet, sicut ipse ambulauit & ille ambulare. Inuitat ille, ipse, qui via nostra, qui simul & ostium & ostiarius noster fieri dignatus est Dominus Iesus Christus. Sic enim loquitur. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Ac rursus alio loco: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Quid igitur: Nunquid nefas esse putabimus, præcipuum cultum hunc, propter quem Deus homo fieri, ad quem toties & ipse per se, & per Apostolos suos nos inuitare dignatus est, ad homines transferre? Hoc si nefas est, nefarium scelus commisit Paulus, qui dixit: Volo autē omnes vos esse sicut meipsū. Ac rursus clarius in eadem epistola repetitis vicibus: Imitatores mei estote: Et in alia: Estote sicut ego. Quid ais, ô Paule, Christus ideò venit in mundū, vt imaginē & similitudinē Dei, quam

Gen. 2. — Ephe. 5. — 1. Pet. 2. — 1. Ioan. 2. — Ioan. 14. — Matth. 16. — Ioan. 10. — Sanctorū imitatio. — 1. Cor. 7. — 1. Cor. 4. — Galat. 4.

CAP. LVIII.

quã inobediẽtia sua primus parens noster propemodum amiserat, non tuam, aut alicuius alterius hominis, in nobis restauraret, Christus dicit: Ego sum via: ego sum ostium, qui vult venire post me, sequatur me, non Petrum, non Paulum, non Dominicum, non Franciscum: & tu dicis, Estote sicut ego: Volo omnes esse sicut me: Imitatores mei estote. Quem temetipsum facis? Nunquid tua in nobis imago restaurari debet? nunquid tu es via nostra, qua nobis incedendũ, nunquid tu es ostiũ nostrum, per quod nobis ad vitam ingrediendũ est? Quid est, si hoc non est Dei sibi gloriam vendicare? soli Deo debitum cultum in se transferre velle? qui pręcipuus, Deoque multò gratissimus in imitatione cõsistit. Hîc facilè quiuis perspicit, si quis verbo vrgeat (quod hoc tempore fieri, prô dolor, videmus) à nefario scelere defẽdi Paulum non posse. Sed non ita soli Deo debetur imitatio, vt non rectè hominem etiam imitari liceat. Non itaque transtulit in se Dei gloriam Paulus, neque soli Deo debitum sibi cultum arrogauit, quin potius, quemadmodum hanc, vt quam inuitat, imitationem sui vellet intelligi, declarauit, cùm post ea verba, Imitatores mei estote: statim subiunxit: sicut & ego Christi. Hactenus imitari se quẽq; voluit, quatenus ipse Christũ imitatus est: nõ quatenus fuit persequutor, blasphemus, cõtumeliosus, verùm quatenus misericordiá Dei cõsequutus: nõ ipse iá viuebat, sed in ipso Christus, quatenus ipsi mũd9, & ipse mũdo fuit crucifixus: vt imitari Paulũ, nihil aliud fuerit quá Christũ in Paulo viuẽtẽ imitari. Pręclarè scriptũ est à Simone de Cassia: Vna est sequela Saluatoris, & eorũ qui dirigũt ĩ salutem

Imitatio quędã deo cũ hominibus cõmunis.

CAP L VIII. tem. Si Christus est veritas, qui sequitur veritatem dicentem Christum in illo sequitur. Si Christus est vita, qui sequitur dirigentem in vitam, Christum omnino imitatur: Si Christus est via, qui sequitur itineri virtuosi ducem, omnino post Christum vadit. Non est diuersa sequela verorum membrorum & capitis, vna penitùs est imitatio: vbi nulla diuersitas ductorum, & vbi nil aliud inferior præcipit, nisi quod suum nouerit velle maiorem, nec ad alia dirigit, nisi ad quę ipse nos Saluator expectat. Vides igitur, quòd rectè cultus hic sanctis tribuitur, quos cùm imitari iubemur, nihil aliud quàm Christum in sanctis imitari iubemur, omnis vt honos ad solum illum, qui via nostra, qui ostium nostrum est, Dominum Iesum Christum, redundare videatur. In illo perfectissimum nobis pietatis exemplar editum est. Sed quoniam dicere possit aliquis: Quid est homo, vt possit sequi Regem factorem suum? Quomodo præstare possum ego puluis & cinis, vt incedam vestigijs creatoris mei? Vt ne quis existimaret sibi non esse possibile, quod propter nos homini facto Deo fuit possibile, puri proponũtur homines, vt in illis Christum viuentem & operantem imitemur, neque desperemus ea nos præstare posse, quæ eadem, qua nos infirmitate prędìti viri sancti quandoque præstitisse commemorantur. Sic à Basilio scriptum legimus: Respicientes igitur in Christum, animi nostri alacritatem glorioso imitandi studio intendamus: vbi verò sanctos consideramus, docemur studium hoc imitandi CHRISTI non esse impossibile, vt per illorum considerationem alacriores facti, syncerum & immaculatum

1. Tim. 1. Galat. 2. Galat. 6. Eccle. 2. Gene. 8. Basil ser 2 de bap. ca vltimo

latum omne mandatum Domini ad mortem vſque ſeruemus, atque ita in vitam æternam ingrediamur, regnum cœlorum hęreditate poſsideamus, quēadmodū pollicitus eſt, qui mentiri neſcit Dominus ac Deus noſter Ieſus Chriſtus vnigenitus Dei viuentis filius. Sic ab Auguſtino dictum eſt: Cûm ad imitationem Chriſti pro crucifixoribus ſuis Deum deprecantis ſuos eſſet hortatus: Sed potuit hoc Chriſtus, dicis, ego non poſſum: Ego enim homo ſum, ille Deus: homo reſpōdet Auguſtinus. Deus ergo vt quid homo, ſi non corrigitur homo? Multum eſt, à te imitari Dominum Deum tuum. Attende Stephanū cōſeruum tuum. Certè Stephanus homo erat, an Deus? planè homo erat, hoc erat quod tu. Sed quod fecit, non fecit niſi donante illo quem rogas & tu. Ac paucis interiectis: Ergo, chariſsimi, ſi non poteſtis imitari dominum, imitemini cōſeruum, imitemini S. Stephanum, imitemini S. Martyres: Homines erant, conſerui tui erant, ſicut tu nati erant: ſicut tu nati, ſed à Chriſto coronati. Præclarè ab eodem Auguſtino ſcriptum eſt, dum explicat illum Pſalmi locum: Diligit Dominus portas Syon: quod quamuis Chriſtus ipſe ſit oſtium, ſiue porta, tamen & Apoſtoli rectè portæ nominantur. Quia per ipſos intramus ad regnum Dei. Et cùm per ipſos intramus, per Chriſtum intramus. Ipſe eſt enim ianua. Quem ſecutus aliquot ſeculorum interuallo Simon de Caſsia, vna eſt ſequela Saluatoris, & eorum qui dirigunt in ſalutem. Si Chriſtus eſt veritas, qui ſequitur veritatem, dicentem Chriſtum ſequitur. Si Chriſtus eſt vita, qui ſequitur dirigentem

Aug. de S. Stephano.

CAP. LVIII. in vitam, Christum omninò imitatur. Nihil ergò detrahitur perfectissimo exẽplari, quod est in Christo Iesu, sanctis imitandis: ac augetur potiùs illius gloria, quàm minuitur. Sed hæc de primo & præcipuo cultus genere dicta sufficiant.

Veneratio secundus cultus.

Secundum genus in honore consistit ac veneratione. Dicit itaque Paulus: Soli Deo honor & gloria. Dicit idem alio loco: Gloria & honor omni operanti bonum. Nunquid ipse sibi contradicit? Minimè gentium. Non adeò fuit hebes Paulus, vt ignoraret summum illum cultum & gloriam omnẽ soli Deo deberi, atque ad solũ illum esse referendum: sed non propterea sua quoq; gloria & honore fraudãdos esse putabat eos, qui bonum essent operati, per quos nomen Dei sanctificabatur, sicut contrà per eos, qui perperam agũt, quique nequiter viuunt, nomen Dei polluitur & blasphematur. Quid autem aliud honoramus & veneramur in sanctis, nisi Dei dona, nisi Christum ipsum viuentem & operantem in illis? Athanasium laudans, dicit Gregorius Nazianzenus, virtutem laudo: virtutem autem laudãs, Deum laudo. Dei namq; donum est virtus omnis, à quo proficiscitur omne datum optimũ, & omne donum perfectum. Qui honorat Dominũ, inquit Epiphanius, honorat etiam sanctũ: qui verò ignominia afficit sanctum, ignominia afficit etiã ipsum Dominũ. Ad eundem modũ Basil. Honos erga bonos cõseruos (sanctos intelligit vita iam functos) collatus, beneuolentiæ significationem apud cõmunem Dominum habet. Quod totidẽ propè verbis & à Ioanne Damasceno, & in decretis synodi sanctæ secundæ Nicænæ repetitum legi-

Sãctorum veneratio.

Ezec. 36 & Rom. 1.

Nazia in orat. in Athanas.

Iacob. 1.

Epiphan. Hæres. 26.

Bas. in 40 martyres.

Dama l. 4

Actione 4.

CAP LVIII.

legimus. Neque dissimiliter Augustinus: Ostendatur, inquit, mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ego ibi ostendo memoriam Petri: In Petro quis honoratur? nisi ille defunctus pro nobis: Sumus enim Christiani, non Petriani. Tolle à Petro, tolle à Paulo, tolle ab Adalberto & Stanislao, quòd Apostoli, quòd Martyres, quòd imitatores Christi fuerunt, non plus illis honoris debetur, quàm vel Aristidi iusto, vel Photioni, vel Zenoni, quorum vitæ sanctimoniam ab his, qui Græcorum historias conscripserunt, plurimùm esse legimus commẽdatam. Christus igitur in sanctis honoratur, ac tantùm abest, vt honorandis illis obscuretur Christi gloria, nihil vt magis ad eam illustrandam pertinere videatur, quàm, ea quæ sanctis præstatur veneratio. Augnst. in Psal. 44.

Sed hac de re, dicunt isti, qui segregauerunt semetipsos, non est nobis vobiscum controuersia, de inuocatione contendimus, quam soli DEO deberi censemus: atque ea qua iungimur vsurpata nobis auctoritate, si quis inuocet mortuum, eum idololatriæ reum pronunciamus. Atqui quæ imitationis, quæ venerationis, eadem & inuocationis ratio. Si nullum est crimen in imitandis sanctis, cùm se Christus, non Petrum, non Paulum sequi iusserit: se, non sanctorum aliquem, vitam & ostium esse docuerit: si nullum est crimen in glorificandis illis, cùm disertis verbis DEVS dixerit, Gloriam meam alteri non dabo: quid esse criminis poterit in illis inuocandis? non tanquàm largitoribus, hoc enim solius dei propriũ est, sed tan- Sanctorum inuocatio tertius cultus. Esaiæ 42.

tanquàm deprecatoribus. Cùm præsertim inuocandis sanctis ipse Christus inuocetur. Inuocasti martyrem, dicit Ambrosius, vbique te exaudit ille, qui honoratur in martyre. Quomodo inuocabunt, aiunt, in quem non crediderunt? In sanctos autem non credimus. Quid si in illos quoque rectè credi docet Paulus. Verba sunt illius ad Philemonem: Fidem quam habes in Domino Iesu & in omnes sanctos. Ex quo etiam loco nonnulli colligunt, rectè in symbolo dici posse: Credo in sanctam Catholicam Ecclesiam. Quo genere loquendi vsus est Hieronymus quoq; dicens: Cùm solenne sit in lauacro, post Trinitatis confessionem interrogare, credis in sanctam Ecclesiam? In quam Ecclesiam credidisse eum dicis? In Arrianorum? Sed non habent. In nostrá? Sed extra hanc baptizatus non potuit in eam credere, quam nesciuit. Eodem genere loquendi & Augustinus vsus est, & Cyrillus: nec inconuenienter ita dici Thomas docet. Et Pauli locum antè citatum Hieronymus exponens, adfert illud, quod est in Exod. scriptũ: Credidit populus Deo & Mosi seruo eius. Vna, inquit, atque eadem credulitas in Mosen refertur & in Deum: vt populus qui credebat in Dominum, æquè credidisse dicatur in seruum. Hoc autem non solùm in Mose, sed in omnibus eius sanctis est, vt quicunque credidit Deo, aliter eius fidem recipere nequeat, nisi credat & in sanctos eius. Non est enim in Deum perfecta dilectio & fides, quæ in ministros eius odio & infidelitate teneatur: Basilius eundem locum producẽs: Fides, inquit, quæ erat in Mose ad Dominum refertur, qui seque-

Ambr. ser. 92.
Rom. 10.
Credere in sanctos
Credere in Ecclesiam.
Hiero. aduersus Luciferianos.
Serm. 119.
Catech. 4.
Tho 22. q. 1. art. 9.
Hier. in ep. ad Philemonem.
Exod. 14.

CAP. LVIII.

ster est inter Deum & homines: Qui dixit: Si crederetis Mosi, crederetis & mihi. Sed & Chrysostomus eundem Exodi locum adferens, negat imminui dei dignitatem, quod ei coniunctus est Moses: coniunctus est enim, inquit, non vt honore par Deo, sed vt minister Dei. Origenes quoq; recitante Pamphilo in apologia eius: Est, inquit, fides nostra, primò quidem omnium in Dominum nostrum Iesum Christum: consequenter verò etiam in omnes sanctos Patriarchas, vel Apostolos Christi. Si ergò rectè credimus in sanctos, rectè etiam inuocamus sanctos. Quemadmodũ autem aliter in sanctos credimus, quàm in Deũ, sic aliter etiam eos inuocamus, quàm deum. Deũ inuocãtes dicimus, cõcede quæsumus, da quæsumus, pręsta quęsum⁹, largirequęsum⁹, tribue quęsumus: Sanctos inuocantes nihil aliud dicimus, quàm, ora ꝓ nobis. Neq; plus illis tribuimus inuocatione nostra in cœlis cum Christo triumphantibus, quàm cuiuis è fratribus in terris nobiscũ adhuc militantibus: Quæ malùm igitur intemperiæ agunt istos, qui soli DEO debitum honorem in mortuos homines à nobis transferri quiritantur? Scilicet ita Deum inuocare fas est, ora pro nobis sancte Dei genite? Est quidem ita, quòd aduocatus noster Christus etiam nunc ad dexteram sedens Patris interpellat pro nobis: verùm hoc inuocationis genere nemo pius, nemo Catholicus Christũ inuocauit vnquàm: ne cum Arrio creaturam esse Christum sentire, aut aliquid eius potestati detrahere videretur: quasi non æquè largitor ipse sit vt Pater, aut Spiritus sanctus. Etenim quatenùs est homo, Pontifex est noster

Chry. to 3. in ser. de fide & lege naturæ.

Aliter deũ, quàm sanctos inuocamus.

Sancti in cœlo & in terra codẽ modo inuocantur.

1. Ioan. 2.

noster, pro nobis interpellans: quatenùs autem æqualis est Patri, non tam preces fundit, quàm precantes exaudit: Cùm enim sit vnus ex diuersa substantia, ipse est, inquit Claudianus, qui quodam modo petit, ipse est qui se quodá modo pro nobis exaudit. Quamobrem vt omnibus manifestum faceret mater Ecclesia, nullum se diuinum honorem in sanctos transferre, in illa solẽni supplicatione, quam Litaniam vocant, quid creatori, quidq́ue creaturæ tribuendum sit, disertè docet: dum aliter Deum vnum in substantia, trinũ in personis, qui creator est omnium: aliter sanctos, qui Dei creaturæ sunt, inuocat. Ad Deum enim ita loquitur: Pater de cœlis Deus, miserere nobis. Fili redemptor mundi Deus, miserere nobis. Spiritus sancte Deus, miserere nobis. Ad sanctos vbi ventum est, non misericordiam, sed intercessionem tantûm ab illis postulat, sicut ab alijs in hoc seculo nobiscum degẽtibus. Sic enim illos alloquitur: Sancta Maria ora pro nobis: Sancte Petre, ora pro nobis. Hoc est, quod à beato Ephrem scriptum legimus: Sanctorum esse pro peccatoribus intercedere, Dei verò misericordiam impartiri, vbi seipsum reprehendit, & peccata sua confitetur.

Claud de sta. animæ, lib. 1. ca. 3.

Lit nia.

Sic in Concilio Toletano octauo, quod secũdam Nicænam synodum præcessit, vbi forma præscribitur orandi: Solo Deo, aiũnt, creatore suo adorato, inuocet sanctos, vt ꝓ se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur. Vides iã quisquis es, qui cum Saulo Christũ in mẽbris suis persequi, quàm eorũ quę ꝓ nobis solicita sunt ad Christum intercesione cum Paulo vti mauis,

Cap. 7.

quod

quod nullus diuinitati proprius honos in litania sanctis tribuitur, nec plus ab illis petitur in beatorum sedes translatis, quàm ab alio quouis adhuc mortis corpus hoc circũferrẽte. Quod autem etiam dies festi sanctis colẽdis instituti sunt, non sine scripturæ sit authoritate: Sic enim ad Hebręos scribens Paulus loquitur: Mementote pręposìtorum vestrorum, qui vobis loquuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuersationis imitemini fidem. Hîc Paulus memoriã fieri vult Sanctorum, qui nobis verbo & exemplo præiuerunt. Propterea, inquit Eusebius Alexandrinus, iussit nos celebrare Sanctorum memorias, vt suscipientes hymnos, & audientes encomia, exorent benignum Deum, vt admittat preces nostras diuturnas. Oportet ergò, inquit, vt qui memorias celebramus sanctorum, celebremus eos multa cum religione. Vixit aũt Eusebius hic Alexandrinus ante mille trecentos annos.

Sed in hoc, ais, Christi gloriæ derogatur, quòd alius à Christo mediator quæritur, dum à sanctis intercessio postulatur. Derogabat igitur, Christi glorię Paulus, quem toties ad sanctorum intercessionem confugisse legimus. Alios scilicet pręter Christum mediatores agnoscebat? Quid magis absurdum dici potest? Sciebat verò Paulus, quòd ab eo docta confiteretur Ecclesia, vnum esse mediatorem Dei & hominum, hominẽ Christum Iesum: sed tantùm abfuit, vt propterea sanctorũ inuocationem esse putauerit excludendã, vt in eo ipso capite, vbi mediatoris vnius facit mentionem, pro Regibus & pro omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, obsecrationes fieri

Mediatores etiam sancti.
Rom. 15.
2. Cor. 1.
Collos. 4.
2. Thess. 3.
1. Tim. 2.

fieri voluerit. Quid eſt autem obſecrare pro aliquo, niſi mediatorem inter eum eſſe, quem petis, & eum pro quo petis? Qualem ſe fuiſſe Moſes (Deut. 5.) teſtatur inter Deum & populum Iſraël, cùm dicit: Ego medius & ſequeſter fui. Talem, vt mediatorem non eſſe niſi ſolũ Chriſtum diceret, nunquâm, ne cogitare quidem in mentem venit Paulo. (Cyril. li. 12 Theſau. Cap. 10.) Sed audiamus Cyrillum ea de re loquentem: Mediator, inquit, Dei & hominum, Ieſus Chriſtus eſt, non ſolùm, quia reconciliauit homines Deo, verùmetiam quia naturaliter & ſubſtantialiter & Deus & homo in vna ſubſtantia eſt. Hoc enim modo naturam noſtram ſibi Deus reconciliauit: Nam aliter quomodo vnum mediatorẽ Chriſtum Paulus dixiſſet: multi enim ſanctorum mediationis miniſterio vſi ſunt, & ipſe Paulus (2. Cor. 5.) clamat: Rogamus pro Chriſto reconciliamini Deo. Moſes quoque mediator fuit, miniſtrauit enim filijs Iſraël legem datam à Deo. Mediator etiam fuit beatus Hieremias, præcipuè quando clamabat ad DEVM: Recordare mei ſtantis coram te, ad loquẽdum pro ipſis bona? Quid multa? ſinguli Prophetarum mediatores fuerũt, Apoſtolorum quoque ſinguli. Quomodo igitur vnicus mediator Dei & hominum Chriſtus? niſi noua, inauditaque in alijs mediatio ſua ſit. Sed modum quoque perſtringere non alienum eſt. Quòd igitur duo quædam ſicut medium coniũgit, ab vtroque neceſſariò tangitur, & hoc modo diuerſa per medium coniunguntur. Hactenus Cyrillus. Bernardus de Petro & Paulo loquens: (Bern. de S. Pet. & Paulo ſerm. 1.) Hi mihi traditi ſunt, inquit, in magiſtros & in mediatores, quibus me ſecurè committere poſſim:

sim: quia & notas mihi fecerunt vias vitæ, & mediátibus illis ad illum mediatorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum, & quæ in cœlis, & quæ in terris sunt. Idem Sanctum quoque Victorem vocat aduocatum & mediatorem: Est autem Christus mediator Dei et hominum, quia in eo vno Deus & homo coniungitur. Verùm & ipse Paulus qualem vnum & solum mediatorem Christum intelligi vellet, mox explicauit post ea verba: Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, mox illa subijciens: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Et alio loco: Noui testamenti mediator, inquit est, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quę erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Vides nullam hîc intercessionis, verùm solius intercedente morte redemptoris, redemptiōis fieri mētionē. Talis ergo mediator, qui pretioso sanguine suo nos redemerit, non est nisi solus Dominus noster Iesus Christus. Sic & à Leone Pontifice docti sumus: quòd quáuis in conspectu Domini multorum sanctorum pretiosa sit mors, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mūdi. Acceperunt iusti, non dederunt coronas: & de fidelium fortitudine exempla nata sunt patientiæ, non dona iustitiæ: Singulares quippè in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo funere soluit: cùm inter filios hominum solus Dominus noster Iesus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes etiam sunt suscitati: de quibus ipse dicebat: Cûm exaltatus fuerō,

CAP. LVIII.

Ber. 2 ser. de natali S. Victoris.

Christus mediator redēptionis.

Hebr. 9.

Leo ser. 12 de passiōe domini.

Epip. 83. & 84.

CAP. LVIII.

omnia traham ad meipsum. Sic & à Maximo dictum legimus: Licèt Christi passio nobis sufficiat ad salutem, tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Similiter & à Cyrillo sumus instituti, quòd vnum mori oportuit, sufficientem pro vita omnium redemptionem: vt & mortuorum & viuorum imperium acciperet: ne quis illud ridiculum verum esse putaret, Apostolorum mortem ad destructionem interitus aliquid contulisse. Cùm liberatis enim ab interitu, etiam Apostoli iure connumerantur: vnius enim nobiscum illos naturæ fuisse constat, in quos imperium mors suum exercuit. Et seculis aliquot posterior Simon de Cassia, tractans eum locum: Sinite hos abire: Non dicebat, inquit, Apostolorum quendam socium fieri passionis, ne sequeretur damnabilis error: vt alterius quàm vnius Christi sanguis fusus crederetur in pretium. Sic æqualis eius Augustinus: Solus Christus pro nobis suscepit sine malis meritis pœnam, vt nos per illũ sine bonis meritis consequeremur gratiã. Et rursus: Etsi fratres ꝓ fratrib⁹ moriamur, tamẽ in fraternorum peccatorum remissionẽ nullius martyris sanguis fũditur, quod fecit ille ꝓ nobis.

In natali Apost. ser. 5.

Cyril. l. 11 in Ioannẽ cap. 34.

Ad Bonifaciũ l. 4 c. 4

Tract. 84. in Ioan.

Li. 13 degestis D. Saluatoris.

Quamuis Antonius Abbas, in quadam epistola sua dicat: Nunquid Patriarchæ non passi sunt pro nobis, aut Sacerdotes non docuerunt nos? Nunquid Prophetę pro nobis mortui non sunt, aut Apostoli persecutionẽ nõ sustinuerunt pro nobis? Nũquid filius dei dilectus, nõ pro nobis omnibus mortuus est? Et idem Augustinus alio loco: Quotiescunq; martyrum memorias celebramus, prætermissis omnibus seculi actibus, sine aliqua dilatione

Epist. 3.

De S. Pet. & Paulo serm. 2.

 CAP. LVIII.

tione concurrere debemus ad domum Dei, reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem effusione sui sanguinis pepererunt: qui tam sacratam hostiam pro nostra propitiatione Domino se obtulerunt: præsertim cùm dicat ad sanctos suos omnipotens Deus: Qui vos honorat, me honorat, & qui vos spernit, me spernit. Quisquis ergò honorat martyres, honorat & Christũ: & qui spernit sanctos, spernit Christum Dominum nostrũ. Sed quemadmodum ea verba velit intelligi de effusione sanguinis, deq; propitiatione, mox in eo, qui sequitur sermone, planũ facit, cùm ait: Cùm Dñs Orientis regionem propria illustrauerit passione, Occidentis plagã, ne quid minus esset, vice sui, Apostolorum sanguine illuminare dignatus est. Et licèt illius passio nobis sufficiat ad salutem, tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplũ. Nisi quis hæc ad Ambrosium auctorem referre malit, aut Maximum, cùm idem hic apud vtrunque sermo reperiatur. Et alibi quoque Maximus ita loquitur: Martyr cùm patitur, nõ sibi tantùm patitur, sed & ciuibus: sibi enim patitur ad præmium, ciuibus ad exemplum: sibi patitur ad requiem, ciuibus ad salutem. Exemplo enim didicimus Christo credere: didicimus contumelijs vitam æternam quærere: mortem non timere. Itaque Pauli locum illum explicans Thomas Aquinas, Nunquid Paulus crucifixus est pro nobis? quasi dicat, inquit: Nunquid passio Pauli causa est nostræ salutis? Hoc, inquit, proprium est Christi, vt sua passione & morte nostrãm salutem operatus fuerit: vnus enim pro omnibus mortuus est: Sed cõtrà, inquit,

Ambr. sermo. 70.

In natali martyrum Taurinorũ

videtur esse quod Apostolus dicit: Gaudeo in passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt] passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Sed dicendum, quòd Passio Christi fuit nobis salutifera, non solùm per modum exempli: secundum illud, Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt sequamini vestigia eius: Sed etiam per modum meriti, & per modum efficaciæ, inquantum eius sanguine redempti & iustificati sumus: secundum illud, vt iustificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: Sed passio aliorum nobis est salutifera solùm per modum exempli, secundum illud, semper tribulamur pro vestra exhortatione & salute. Gregorius Nissenus de Theodoro scribens: Ipse quidem (inquit) igni confici iussus, præclaro itinere abijt ad DEVM. Nobis verò memoriam certaminis pro doctrina reliquit, populos congregans, Ecclesiam erudiens, dæmones arcens & fugans, angelos pacificos reducens, rogans à Deo pro nobis vtilia, variorum morborum medicinę officinam hunc locum efficiens, portum eorum qui afflictionum tempestatibus iactantur, pauperum abundans & copiosum ærarium, viatorum quietum diuersorium, locum celebrem, conuentus ac dies festos continenter agentium. Etsi enim anniuersarijs ferijs hunc diem celebramus: at nunquàm cessat studiosè aduenientium multitudo, ac formicarum similitudinem seruat, ea quæ huc pertinet via publica, quum alij quidem ascendant, alij verò venientibus cedant.

In oratio. laudatoria Theodori martyris.

Martyrum pro nobis auxilia.

Sic

CAP. LVIII.

Sic & qui præcesſit hos Hilarius: Domino, inquit, ſeculi motus tempeſtatesque calcanti, non eſſe quiſquam paſsionis particeps poterat: Solus enim paſſurus pro omnibus, omnium peccata ſoluebat: nec ſocium admittit, quicquid vniuerſitati præſtatur ab vno: ita cùm eſſet ipſe redemptio vniuerſorum, erat etiam Petrus antè redimēdus ad redemptionis iſtius fidem, cùm in Chriſti martyrem reſeruatur.

Cap. 14. in Matth.

Sic & is, qui fuit magis vicinus Apoſtolorũ tēporibus Tertullianus: Sufficiat Martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus. Quis alienam mortem ſua ſoluit, niſi ſolus filius Dei?

Tertul. in lib de pudicitia.

Sic à Bernardo ſcriptum legimus, de Chriſto crucifixo: Ea nimirùm hoſtia, ſicut ſola prodeſſe potuit, ſic ſola ſuffecit. Nec Chriſtum decuit, ſimul & Petrum, aut Iacobum, vel Ioannem pro ſalute hominum pati: Crucifixi tamen fuêre cum eo duo, ſed duo nequam, de quibus nulla prorſus ſuſpicio poſſet haberi, tanquã ex eis minus efficax ſacrificium ſuppleretur. Sic eodem illo ſeculo docuit Petrus Lombardus: quem auctorem quadringentis his annis ſecuti ſunt, quotquot ſacræ Theologiæ profeſſores dici & eſſe voluerunt. CHRISTI paſsio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſsio alicuius ſancti. Nullius enim paſsione redempti ſumus, niſi Chriſti. Profuerunt quidem non modò ijs qui paſsi ſunt: verùmetiam alijs fidelibus ipſorum paſsiones: veruntamen noſtra redēptio non ſunt: hoc enim paſsio illius ſola potuit, qui

Ser. 3. dominica palmarum.

Li. 1. Sent. diſt. vlt.

CAP. LVIII.

Deus eſt & homo. Ambroſius libro 7. in Lucam: Nullius ſanguis profuit, ſicut ſanguis Chriſti, neque enim redimere potuit ſanguis Prophetarum. Neque redemit nos Petrus & Paulus. Chriſti ſolius paſsione redempti ſumus, ſolus ille nos redimere morte ſua potuit, qui & Deus eſt & homo: quod qui purus homo fuiſſet, præſtare nunquàm valuiſſet: Vtcunque ſanctorum quoque paſsiones nobis, verùm iam redemptis, proſunt. Quamobrem qui redemerit nos, mediatorem eum, nunquàm agnouit alium vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia, quàm vnum & ſolum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in cruce pro nobis mortuum: à quo docta, vt in ipſius nomine Patrem peteret: ſimul à Paulo admonita, vt per Chriſtum hoſtiam laudis offerret Deo: omnes orationes ſuas, quas collectas vocant, ad Patrem fere dirigẽs, concludit, non per Petrum, neque per Paulum, neque per alium quempiam ſanctorum: ſed per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: per ſolius illius paſsionis & mortis meritum, qua nos redemit: quæ petit, omnia concedi ſibi poſtulat. Vides ergò ſatana, quòd non ignorat mediatorem Chriſtum Eccleſia, quemadmodum tu rudi plebeculę, heu nimiũ credulę, perſuadere conatus es: quodque iuxta ſanam Pauli doctrinam non alium redemptorem agnoſcit & confitetur, quàm Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: etiam ſi cum eodem Paulo ſanctorum ſibi putat interceſsionibus vtendum.

Ambro. in Lucam.

Ioan. 15.

Hebr. 13.

Sed Paulus, inquit, ad viuorum, non mortuorum interceſsiones confugit. Atqui Deo viuunt illi, cuius conſpectu fruuntur: præ quibus nos

CAP. LVIII.

rectè mortui esse censeri possumus. Tum autem vbi Paulus, vbi scriptura aliqua, sanctos cœlo iam potitos inuocare, & eorum intercesione vti prohibet? Sed nusquàm id faciendum esse præcipit, neque vllum eius rei in scripturis extat exemplũ. Non præceperit: Verùm ille tamen scripturæ locus, quo benedicens Iacob filijs Ioseph, ait: Inuocetur super eos nomen meũ, nomina quoq; Patrum meorũ Abraham & Isaac: quid aliud quàm sanctorum, qui de corpore mortis huius liberati iam sunt, inuocationem confirmare videtur? A qua non abhorret etiam illud, quod à Mose dictũ est: Quiescat ira tua, & esto placabilis super malitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Iacob seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum, dicens, &c. Quodque dixit apud Danielem Azarias: Nec auferas à nobis misericordiam tuam Domine Deus noster, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Iacob sanctum tuum. Chrysostomus diuinæ humanitatis exemplum adducens: Quando, inquit, inter viuos homines, quibus loquendi fiducia sit, quique peccatores restituere posit, nullos prorsus inuenerit, tunc verò ad mortuos ille profugiens, per eos, inquit, peccata remitto. Quomodo enim fatur? Hanc ego, inquit, mea ipse gratia tueor vrbem, Dauid etiam filij mei causa, qui ab hac iampridem vita discesit. Aspice, Sanctorum quanta sit virtus. Neque enim sua verba tantùm, aut corpora, sed ipsa etiam corporum tegmina, semper omni posessione sunt augustiora. Heliæ siquidem leonina pellis Iordanẽ discindere fecit: Trium puerorum calcei per ignes

[Margin notes: Sãcti in cœlũ recepti, inuocandi. — Genes. 48. — Exod. 32. — Danie. 3. — Chry. to. 5. in hom. de virtutib. & vitijs. — 4. Reg. 20. — 4. Reg. 2. — Danie. 31.]

ambulauerunt: Helisæi lignum potuit vndarum
4. Reg. 7. mutare naturã, quas quidem superficie sua quasi
Exod. 24 tergo ferrum sustinere coëgit: Mosis virga mare
Exod. 17. rubrum dehiscere iussit, petram disrumpere va-
Actor. 19. luit: Pauli vestes morbos fuderunt: Petri vmbræ
Actor. 5. mortem fugârunt: sanctorũ martyrũ cinis impro
1. Thess. 3. bos dæmones expulit. Nõ desunt itaq; scripturæ testimonia, quibus & intercedere pro nobis sanctos, & ad eos rectè nos confugere, doceri possit.

Verùm fac ita esse, quòd nusquam id scriptum sit. At si nihil nisi quod scriptum est, recipiendũ putaueris, ne symbolum quidem recipi debebit, quod in scripturis nusquam continetur. Enumerauimus autem iam anteà pleraque de voce homousios, de diuinitate Sancti spiritus, de perpetua Mariæ virginitate, de baptismo paruulorum, deque alijs nonnullis, quæ Arrius, Macedonius, Eluidius, Donatus, reijcienda esse putauerunt, quod è scripturis probari non possent. Nunquid igitur eadem hac ratione & nos explodemus hęc omnia? Quin nos potiùs genus istud collectionis: Non est scriptum, igitur amplectendum non est, cum ipsis illius auctoribus hæreticis, quorum semper proprium fuisse videtur, explodemus, & quod Paulus admonet, nõ scriptas etiam traditiones vetustate consecratas, ac totiùs perpetuo Ecclesiæ consensu comprobatas, mordicùs retinebimus.

Testimonia S. Patrũ de inuocatione sanctorum

Non est quisquã ferè sanctorum Patrum, qui à Christo in cœlum translato ad hæc vsque nostra tempora vixerunt. cuius calculo sanctorum cum Christo triumphantiũ intercessio non fuerit approbata. Neq; fuit illis inusitata hęc interpellãdi for-

formula, qua nos in litanijs vtimur. Origenem lõgè vetustissimum ita legimus orantem: O beate Iob, viuens in perpetuum, & victor permanens in conspectu Regis Domini, ora pro nobis miseris. Et alo loco: Incipiam me genibus prosternere, & inuocare omnes sanctos, vt mihi, nõ audẽti petere Deum, propter nimietatem peccati, succurrant. O sancti Dei, vos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, vt procidatis misericordijs eius pro me misero. Beatus Ephrem Edissenæ Ecclesiæ Diaconus ante mille trecentos annos in sermone de laudibus sanctorum Martyrum: Precamur, inquit, beatissimi Martyres, qui pro Domino tormenta subijstis, atque ideò familiarius Domino coniuncti estis, vt pro nobis miseris Dominum interpellare dignemini, &c. Idem in Treno, Mariam alloquens: Esto, inquit, nostra cõciliatrix & aduocata in hora iudicij, libera nos á futuro igne & tenebris: Tu nanque es spes apud Deum Christianorum. Sic & Mariam Aegyptiacam implorasse Mariæ virginis opem, in illius vita scribit Paulus Diaconus. Gregorius quoque Nazianzenus, quem Theologum Græci vocant: Tu autem, inquit, Basili, sacrum ac diuinum caput ex alto nos respice, & carnis stimulum, instructionem nostram à Deo nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter nos ferre persuade. Et in ea quæ proximè sequitur oratione Athanasium alloquens: Tu verò, inquit, nos ex alto respice propitius, & populum hunc tuum guberna. Ac paulò pòst ad Cyprianum verba faciẽs: Tu nos, inquit, ab alto propitius respice, nostrumque sermonem ac vitam dirige, & sanctum ouile hoc

CAP. LVIII.

Orig. li. 2. in beatum Iob.

In lamẽta.

Ephrem in serm. de laudib. martyr.

Naz in monodia Basilij.

In orat. in Cyp.

Nicetas in orat. ad Gregoriũ Nyſſenum.

hoc paſce, aut vnâ rege. Idem de Martyribus ſcribit, q̃d μεσιτεύουσι, hoc eſt, vt Nicetas exponit, ἧς μεσιταὶ γινόνται οἱ ἅγιοι τὸν μὲν λαὸν παρακαλόντες ἀναξαίνειν καὶ θεοῦσθαι τὸν δὲ θεὸν ἱκετεύοντες ἐπικλήνεσαι τὴν βοηθείαν: Hoc eſt, Cuius mediatores ſunt Martyres, dum partim populũ hortãtur, vt mentes ſub uehant ac diuinitatem conſequantur: partim etiam Deum rogant atque obſecrant, vt ſe dimittat, ipſiſque opem ferrat. In eadem illa oratione meminit, quod cùm Cyprianus adhuc infidelis, inſidias cuiuſdam virginitati faceret, illa Mariam virginem ſupplex rogauit, vt virgini periclitanti ſuccurreret. Sed & ipſe Gregori⁹ hac eſt precãdi formula vſus: Maria ſis propitia. Scripſit Fulgentius de laudibus Mariæ ſermonem quendam, in quo monet omnes, vt veniant ad Virginem, quæ facta ſit ſcala cœleſtis: quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cœlos. Et Athanaſius, ſi adoras hominem Chriſtum, eô quòd tibi inhabitet Dei verbum, vna opera adora quoque ſanctos, ob Deum, qui in illis domicilium habet. De incarnatione verbi Dei. Et Nazianzeni diſcipulus Hieronymus: Vale, inquit, ô Paula, & tui cultoris vltimam ſenectutem orationibus iuua. Fides & opera tua CHRISTO te ſociant: præſens facilius quod poſtulas impetrabis. Ac Synchronus huius Auguſtinus: Orate Dominum, orate pijſsimi, orate omnia agmina ſanctorum. Et qui ſequutus Auguſtinum eodem vixit ſeculo, Victor: Deprecamini Patriarchæ, de quorum ſtirpe nata eſt, quę nũc laborat in terris Eccleſia: orate ſancti Prophetę cognoſcẽtes afflictam, quá anteà vaticinàte præ-

In Carminibus.

Scr. 3. ad populum.

Athanaſ.

Hier. in Epitaphio Paulæ.

Aug in medit. cap. 23.

Vict. in li. 3. de perſequut. Vandalica.

CAP. LVIII.

præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quã vt congregaretis, vniuersum orbem, ascẽdente in vobis Domino, velut equi velocissimi cursitastis: præcipuè tu Petre beate, tu sancte Paule Gentiũ Magister, vniuersiq; ingemiscite sancti simul ꝓ nobis Apostoli: Sed scimus quia indignũ est vobis ꝓ nobis orare: quia ista quæ venerũt nobis, non ad probationẽ quomodo sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit pro inimicis Iudæis: prostrati rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmen prouexit humiles piscatores. Et æqualis eius Antonius Episcopus Constantiensis ad Arcadium scribens: Qualis eris, inquit, cùm Petrum & Paulum, quos rogare solebas vt patronos, habebis amicos? Et qui præcessit hos Prudentius, ad Laurentium verba faciens: O Christe decus, inquit, audi Poëtam rusticum, cordis fatentem crimina, & facta prodentem sua: Indignus agnosco & scio, quẽ Christus ipse exaudiat: Sed per patronos Martyres, potest medelam consequi. Et Paulinus Celsum alloquens. Sed tamen & nobis poterit tua gratia longum viuere, si nostri sis memor ad Dominum. Et paucis interiectis: Celse, iuua fratrem socia pietate laborans, vt vestra nobis sit locus in requie. Ad eundem modum inuocat & ille Romanum, & hic Felicem Nolanum. Et Gregorius Nyssenus Theodorum alloquens, Intercede, inquit, ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum: Nam patria Martyris est etiam locus passionis, ciues item & fratres, & cognati, qui & habent eum & tuentur, & ornant,

Antonius Episcopus Constan.

Ode 2. Peristephanõ

In panegyrico de obitu Celsi.

Gregor. in ora. laudatoria Theodori martyris.

ornant, atque honorant. Timemus afflictiones: expectamus pericula, non longè absunt scelesti Scythæ bellum aduersus nos parturientes. Vt miles, propugna (pro nobis) vt Martyr, pro conseruis vtere, libertate loquendi. Etiamsi superasti seculum: at nosti affectus, & vsus, necessitatesque humanæ conditionis. Pete pacem, vt hi publici cõuentus non desinant: ne debachetur atque grassetur aduersus templa, altariáve rabiosus & sceleratus barbarus: ne conculcet sancta prophanus & impius: nos enim etiam quòd incolumnes & integri cõseruati sumus, tibi beneficium acceptũ referimus. Petimus etiam futuri temporis præsidium atque securitatem. Quod si maiori etiam opus fuerit aduocatione ac deprecatione, fratrum tuorum Martyrum coge chorum, & cum omnibus vna deprecare: multorum iustorum preces multitudinum ac populorum peccata luant. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem item Theologum & discipulum dilectum: vt pro Ecclesijs, quas constituerunt, soliciti sint: pro quibus catenas gestauerunt, pro quibus pericula ac mortes tulerunt: ne simulachrorum cultor aduersus nos caput tollat: ne hæreses sicut spinæ vineæ succrescant: ne zizanium editum suffocet triticũ. Porrò Basilius adeò non reprehendendam putat Sanctorum inuocationem, vt scribens de quadraginta Martyribus, dicat: Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus lætatur, hos oret: Ille vt â malis liberetur, hic vt duret in rebus lætis. Quos etiam ipse posteà inuocat. Quem imitatus Gaudentius, de ijsdem & de alijs nonnullis scribens: Supplices, inquit, ad eorum vestigia cõcurra-

Gaudẽtius In ser. quẽ habuit in dedicatione Basilicæ consilij sanctorum.

CAP. LVIII.

curramus, vt ipsis intercedentibus vniuersa, quæ poscimus, adipisci mereamur. Et Ambrosius: Vt efficax hæc mea sit precatio, beatæ Mariæ virginis suffragia peto, Apostolorum intercessionem imploro, Martyrum preces deprecor, Confessorum orationē expostulo: Talium Domine Deus, preces nunquam spernis. Idem in alio quodam libro: Ad Medici illius sedem, debile non potest explicare vestigiū: obsecrādi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt: Martyres obsecrādi, quorū videmur nobis quodā corporis pignore patrociniū vendicare, possunt pro peccatis rogare nostris, qui propria peccata, etiam si qua habuerunt, lauerunt. Isti enim sunt Dei Martyres, nostri præsules, speculatores vitæ, actuumque nostrorum. Non erubescamus, eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere: quia ipsi infirmitatem corporis etiam cùm vincerent, cognouerunt. Maximus quoque Taurinensis Episcopus ita S. Agnam alloquitur: O splēdida Christo, pulchra Dei filio, & omnibus Angelis & Archangelis grata: vt nostri meminisse digneris, quibus possumus precibus exoramus: vt nobis ille tribuat peccatorum indulgentiam, qui tibi tuorum omnium laborum tradidit palmam. Leo quoque Pontifex hortatur, vt Sanctorum suffragia ambiamus. Sed & Ioannes Chrysostomus in laudibus ponit Imperatoris, quòd is purpura indutus, accedit Martyrum sepulchra complexurus, & fastu deposito stat sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant: & scenarum fabrum, & piscatorem etiam mortuos vt protectores orat, qui diademate redimitus incedit. At Chrysostomus, aiunt, alio loco repre-

Amb. in orat. præparatoria ad Missam.

Li. de viduis.

In natali beatæ Agnetis

Chrys. ho. 66 ad populū Antioch.

In ho. de profectu Euangelij, sub finem Tom. 5.

reprehendit eos,qui patronis apud Deum, Sáctis vtuntur.Sic enim loquitur:Non eſt opus tibi perſonis apud Deum,neque multo diſcurſu vt blandiaris alijs,ſed licèt ſolus ſis, patronoque careas, & per te ipſe Deum preceris, omninò tamen voti compos eris.Neque enim tam facilè Deus annuit, cùm alij pro nobis orant,vt cùm ipſimet oramus, etiamſi plurimis ſimus pleni malis.Quid igitur dicemus? Adeóne leuis eſt Chryſoſtomus, vt quod vno loco laudat,reprehẽdat alio? Num ſecum ipſe pugnat? Abſit hoc de tanto viro ſuſpicari : quin ille tantùm abeſt, vt Sanctorum interceſsionibus vti nos prohibeat, vt non vno loco faciendum id eſse doceat.Sed ne noſmetipſos in otium & deſidiam reſoluamus,& dormientes ipſi alijs tantummodo noſtra curanda mandemus,hoc verbis iſtis admonitos nos voluit. Hoc eſt quod etiam dicit, Geneſim explicans: Si quod ex nobis eſt ſimul afferimus, & accedit interceſsio Sanctorum, plurimum nobis confert.Quod ſi ipſi negligentes fuerimus, & ſpem in his ſolis colocamus noſtræ ſalutis,nihil amplius nobis prodeſt: Non quòd infirmi ſunt iuſti, ſed quia propter noſtram deſidiam nos ipſos perdimus. Et vt diſcas:quod quãdo negligentes ſumus, etiamſi iuſti ſint qui pro nobis orant,etiamſi Prophetę,nulla nobis inde fit vtilitas.Audi Deũ omniũ,ad eum, qui de vtero matris purificatus eſt,Hieremiam Prophetã dicẽtem : Ne ores pro populo hoc, quia non exaudiam te. Vide domini miſericordiã,prædicit Propheta,vt ne cũ poſt orationẽ nõ exaudiatur, tribuat hoc ſuis demeritis,& ideò iã prędicit ei populi malitiam,& prohibet ne precetur:vt & ipſe ſcire queat immodicam

Homil 5. in Matth.

Homil 44.

dicam Iudæorum peruerſitatẽ, & illi ſciant, quòd illis nihil prodeſt Propheta, niſi & ipſi, quæ ſua ſunt, proferre velint. Id ſcientes, dilecti, confugiamus ad ſanctorum preces, & oremus, vt pro nobis intercedant: Sed non illorum precibus tantum cõfidamus, ſed & ipſi noſtra, vt oportet, diſpẽſemus rectè, & ad meliora ſemper conuertamur. Et iterũ alio loco: Bonũ eſt Sãctorũ precibus frui, ſed quã do ipſi ſeduli & vigiles fuerimus. At quid nunc opus eſt, inquis, aliorum precibus, quando ipſe ſedulus & dexter fuero? Ne conſtituas teipſum eo, vt opus illis habeas: neque ego hoc volo, verùm ſemper indigentes ſumus. Si quidem rectè ſapuerimus, Paulus non dixit: Quid mihi aliorum precibus opus eſt? tametſi illi eſſent indigni, qui pro illo precabãtur, imò neque pares. Et tu dicis: quid mihi opus eſt aliorum precibus. Petrus non dixit: Quid mihi neceſse eſt, vt pro me oretur? Precatio, inquit, fiebat ſine intermiſsione ab Eccleſia ꝓ eo. Et tu dicis: quid mihi aliorum precibus opus eſt? Propter idipſũ opus habes, quòd te putas illis non habere neceſse. Etiãſi Paulo ſimilis eſses, opus tamen haberes aliorum precationibus: non extollas teipſum, ne humilieris. Sed quemadmodum dixi: Si nos ipſi in virtutis ſtudio ſeduli fuerimus: efficaces erunt & preces aliorum pro nobis. Audi quid Paulus dicat: Noui enim, inquit, quôd hoc mihi cedat ad ſalutem, per veſtram precationem ac ſubminiſtrationem, Spiritus Ieſu Chriſti. Et iterum: Simul adiuuantibus & vobis per deprecationem pro nobis: vt ex multis perſonis pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur ꝓ nobis, Et tu dicis: Quid opus eſt mihi aliorũ pre-

CAP. LVIII.

In 1. ad Theſſ. ca. 1.

precationibus? Si verò desides fuerimus, nemo nos iuuare poterit. Quid profuit Hieremias Iudæis? Chrysostomum verò secutus Theodoretus, explicans illa Psalmi verba: Subiecit populos nobis, & Gentes sub pedibus nostris. Licet, inquit, videre eos, qui ex omnibus Gentibus crediderunt: ante Apostolorum sepulchra supplices prosterni, & illum pusillum puluerem cum multo desiderio honorare, secundum ipsius Dauidis vaticinationem: videant & psallant eum, qui subiecit populos nobis, & Gẽtes sub pedibus nostris. Sed quorsum attinet plures commemorare, cùm in œcumenica Synodo Chalcedonen. magno consensu Patres in eo congregati, clamarent: Flauianus post mortem viuit, Martyr pro nobis oret.

Actiõe 11

Quid ergo, dicemus idololatras Origenem, Basilium, Gregorium Nazianzenum, Ioannem Chrysostomum, Nectarium, Maximum, Leonem, Theodoretum, Hieronymum, Augustinum, beatum Ephrem, Prudentium, Athanasium, Ambrosium, Gaudentium, Paulinum, Antonium, Victorem, qui ad sanctorum intercessionem & confugerunt ipsi, & alijs vt confugerent, auctores fuerunt? Nos verò multò rectius eos idololatras esse censebimus, qui commenta opinionum suarum sic adorant: & quod semel in animum induxerũt, id mordicùs adeò tuentur, vt Ecclesiæ totius cõsensum, quæ columna est & firmamentum veritatis, pro nihilo ducant, & ei sui cordis visiones anteponant: Cui cùm resistunt, non hominibus resistunt, sed ipsi Spirituisancto: qui cum ea manens in æternum, per eam & in ea docet nos omnem veritatem: ac relicto Deo, qui vult in Sanctis suis

CAP. LVIII.

suis coli, sequuntur Deos alienos: Sic enim in veteri Testamento nouas & peregrinas atque alienas ab Ecclesia doctrinas legimus appellari: quod nõ secùs ab hæreticis ipsorum cõmenta, quàm ab Ethnicis Dij sui obseruentur. Hier. 3. Oseæ 3.

Tanta fuit priscis illis seculis sanctorum, & eorum reliquiarum veneratio, vt ad martyrum sepulchra non nisi cum tremore quodam & horrore homines accederent. Quemadmodum cùm alijs in locis, tùm vbi vitam beati Babylę persequitur, à Chrysostomo memoriæ proditum legimus. Cuius etiam in alio quodam loco verba sunt hęc, loquitur autem de Sanctis: Qui ducebantur & circumducebantur: qui contempti erant & vincti: qui innumera patiebantur dum viuebant: vbi defuncti sunt, Regibus ipsis erant magis venerabiles. Etiam Romæ, quæ vrbium est regalissima, relictis omnibus, ad sepulchra piscatoris & pellionis currunt & Reges, & Præsides, & milites. Et in Constantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, non si prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliantur, fiantque piscatoris ostiarij Reges: neque hinc in morte funduntur, sed honestantur, & ipsi & eorum nepotes. Neque dissimilia reperiuntur apud Augustinum. Quæ verò de Babyla Chrysostomus, eadem de aliorum Sanctorum sepulchris narrat Gregorius Nissenus. Quomodo pius homo cùm venerit in alicuius martyris ædem, illam vt Dei templum admiratur: cupit deinceps etiam ipsi conditorio appropinquare: sanctificationem ac benedictionem, contrectationẽ eius esse credens. Quod si quis etiam pul-

Reliquiæ sanctorum in summa habitæ veneratione.

Chry. to. 3 in demõst. aduersus gentes, quod Christus sit Deus.

Greg. Niss. in orat. laudatoria Theodori martyris.

uerem, quo conditorium, vbi Martyris corpus quiescit, obsitum est, auferre permittat, pro munere accipitur, ac tanquàm res magni pretij condenda terra colligitur. Nam ipsas attingere reliquias, si quando aliqua eiusmodi prospera fortuna contingat, vt id facere liceat: quàm id sit multum desiderandum & optandum, ac summarum precum donum, sciunt experti, & eius desiderij compotes facti. Quasi corpus enim per se viuens & florens, qui intuentur, amplectuntur: oculis, ori, auribus, omnibus sensuum instrumentis adhibentes: deinde officij & afflictionis lachrymas Martyri, quasi integer esset & appareret, superfundentes: vt pro ipsis deprecator intercedat, supplices preces afferunt, tanquàm satellitem Dei orantes, quasi accipientem dona cùm velit, inuocantes. Ex his omnibus, ô popule pie, discite, quòd preciosa ac honorata coram domino sit mors Sáctorum eius. Nam vnum quidem & idem corpus omnium hominum est, ex vna massà conflatum: Verùm id, quod simplici morte dissolutum est, vt res quælibet vilis proijcitur. At quod martyrij affectiōe gratiosum effectum est, ita est amabile, iucundum, & à multis desideratum & expeditū, vt superior oratio demonstrauit. De Theodosio narrat Ruffinus, quòd is contra Eugeniū prælium initurus, circumibat cum Sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante martyrum & apostolorum thecas iacebat, cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat. Se quoque solitum Romæ fuisse scribit Hieronymus, vnà cum cæteris diebus Dominicis sepulchra Apostolorum & martyrum circuire,

Ruff. li. 2. ca. 32 Ecclesiast. hist.

In ca. 40: Ezech.

CAP. LVIII.

ire, crebroque Cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex vtraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum. De reliquijs Geruasij, Protasij, ac Stephani martyrum, quantus ad ea fuerit hominum cōcursus, quot & quanta per eos miracula Deus ediderit, scribit Ambrosius, & eum sequutus Augustinus. Quo etiam in loco moris fuisse scribit, vt recitaretur in templo, quid quisque beneficij accepisset. Quod ipsum innuit Maximus quoque Taurinensis Episcopus, in sermone quē habuit, de S. Eusebio Vercellensi Episcopo. Eusebius verò Emissenus grauiter eos redarguens, qui negant venerationem deferendam reliquijs martyrum, dum sanctæ Blandinę historiam persequitur. Subijciuntur, inquit, ignes, sed ad hoc tamen valere cognoscuntur, vt consecrent, mitigantur bestiæ, sed ad prædam suam feritas impacta miratur Dilacerata vario tormentorum genere membra, sanctificant flammæ, dum pascere nesciunt: honorant bestiæ, dum sæuire nō norunt. Vbi sunt, qui dicunt venerationem sacris martyrum deferendam non esse corporibus? Ecce cruentę feritatis immanitas, quæ religionis non recipit sensum, defert venerationis obsequium, & quæ discretionem rationis ignara non recipit, ad malorum tamen damnationem, quid honoris Sanctis debeatur, agnoscit: ac sit supplicij ministerium vel instrumentū, miro modo meritorum efficitur testimonium, & dum pietati reuerantiam præstat, proferr tacitam de impietate sententiam. Et qui sub idem tempus floruit Paulinus Sancti

Amb. ser. 91.
Aug. li. 21 de ciu. dei cap. 28.

Paul. in natal. 6.

Fœlicis Episcopi Nolanij vitam carmine describens, inter cætera sic ait:

Videns etiam de rure colonos,
Non solum gremio sua pignora ferre patrono:
Sed pecora ægra manu sæpè introducere secum,
Et sancto quasi conspicuo mundare licenter:
Moxq́; datam sua confisos ad vota medellam,
Expertos gaudere Deo, & iam credere sana:
Et verè plerunque breui sanata sub ipso
Limine, læta suis iumenta reducere tectis.

Hic videre licet, minimè nouum & hoc esse, quòd ægra pecora sanctis commendantur: Cùm in vsu fuerit ante mille ducentos annos: Verùm nec hoc nouum est, quòd vestes Sanctorum manibus contingantur, quòd oraria iactitantur. Factitatũ etiam hoc est Ambrosij tempore, quemadmodum ipse testatur ad Sororem scribens ijs verbis: Cognouistis, imò vidistis ipsi, multos à dæmonijs purgatos: plurimos etiam vbi vestem sanctorum manibus contigerunt, ijs, quibus laborabant debilitatibus, absolutos. Reparata vetusta corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam sanctorum corporũ, plerosq; sanatos cernitis. Quanta oratoria iactitantur? Quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere: & qui contigerit, saluus erit. Suo quoque tempore factum esse refert Theodoretus, vt votorum rei dona persoluerent, atque alij oculorum, alij pedum, alij manuum simulachra suspenderent, ex auro, argentóve confecta. Quod qui non

Amb. epi. 85. ad Sororem.

Theod. li. 8 de curatio. Greç. affect.

CAP. LVIII.

non ita multò fuit posterior, etiam suo seculo factitatum esse scribit Gregorius Presbyter Theodori Sycerorum Archimandritæ, cuius discipulus fuit, vitam describens. Denique sub ipsa propemodum Apostolorum tempora, tantus fuit honor sanctorum martyrum reliquijs habitus, vt beati Polycarpi corpus Christianis petentibus concedere Iudex noluerit: ne defunctū illum pro deo colerent: quemadmodum ab Eusebio memoriæ proditum legimus. Qui hoc ipsum etiam de corporibus Petri Dorothei, & Gorgonij factum fuisse narrat; quæ cùm iam sepulturæ fuissent mandata, denuò effoderunt impij, & in mare proiecerunt, dicētes: Ne fortè Dij efficiantur Christianorum, & ij, qui deos adorare nolunt, seruos nostros incipiant adorare. Putant enim quod diuinus honos apud nos martyribus deferatur. De qua re pulchrè quoq; scribit Basilius: Quando in Iudaismo moriebantur homines, execranda & detestanda eorum erant cadauera: Ac nūc si quis mortē Christi causa oppetit, pretiosæ sunt sanè illius reliquiæ. Anteà quidem in mandatis datum erat Sacerdotibus & Nazareis, ne se aliquo mortuo inquinarent: & si quis mortuum cōtigisset, pro immundo habebatur, vestesq; abluebantur. Nūc autem ille, qui contigit ossa martyris, quandā sanctificationis societatem, & eam gratiā, quæ corpori insidet, assumere putatur. Pretiosa enim est corā Domino mors Sanctorum eius. Ante mille ducentos annos, Eunapius Sophista scripsit de vitis philosophorū, qui liber recèns impressus, cûm hanc nouissimam nostrā æditionem adornaremus, in manus nostras peruenit. In eo vitam Adesij descri-

Vide Zipomannum, tom. 7.

Eus li. 4. c. 15. Eccles. hist.

Epist. 44.

In orat. 24 de morte.

bens grauiterq́ue deplorans, Serapidis templum euersum esse, pluribus conuitijs in monachos inuehitur, quorum opera factum id erat, quos Canobi collocatos fuisse dicit, vt per Dijs qui animo cernuntur, seruos & quidem flagitiosos (Martyres intelligit) diuinis honoribus percellerent hominum mentibus, ad cultum cæremoniasq́ue obligatis. Hi namque capita eorum, qui propter multa scelera capti fuerant congregantes, quos ciuilis magistratus extremo supplicio affecerat, pro Dijs ostentabant, & genua illis submittebant, eos in Deorum numerum receptabant: ad illorum sepulchra conspurcati: Martyres, inquit, ij vocabantur ministri quidam & legati precum apud Deum, cùm fuerint infida mancipia flagris subacta, & quæ cicatrices scelerum ac nequitiæ vestigia corporibus circumferrent: At eiusmodi nihilominus Deos fert tellus. Ex huius quoque verbis hominis Ethnici, qui magno Christianos odio prosequebatur, quantus honos Martyribus illo seculo delatus fuerit, & quemadmodum tanquàm Dij quidam colerentur, videre licet.

Itaque non est nouum hoc, quod infelici æuo hoc nostro fieri videmus ab hæreticis, vt qui Christum in Sanctis adorant, & eorum precibus adiuuari petunt, idololatriæ insimulentur. Iam indè à multis seculis factitatum id esse narrat Augustinus, cùm à Fausto Manichęo, tum à Maximo Maudarensi, Hieronymus ab Eunomio, & Vigilantio, Cyrillus à Iuliano, tum ab Eunapio & alijs nonnullis, qui idololatriæ Christianos affines esse dixerint, propter singularem

Aug. cõtra Faust. lib. 21. ca. 21.

cultũ,

CAP. LVIII.

cultum, quo sanctos martyres prosequi videbantur. Contra Faustum quidem scribens Augustinus, negat vlli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quamuis in memoriam martyrum, altaria constitui. Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit: offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem: & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti Dei homines. Sed illos tantò deuotius, quantò securius post incerta omnia superata: quantò etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in ista adhuc pugnantes. At illo cultu qui Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici non potest, cùm sit propriè quædam diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cùm autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificij, vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent: nullo modo tale aliquid offerimus, vel offerendum præcipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam sanctæ animę, vel cuiquam Angelo. Ad eundem modum & Theodoretus contra Gentes scribens: Atque nos, inquit, ô Græci homines, nec hostias martyribus, nec libamina vlla deferimus: sed vt Sanctos homines, Deique amicissimos, honoramus.

Sancti eo cultu, quo boni homines hic coluntur.

Li 8. Grecarũ affect.

CAP. LVI.

Nunquid non perspicuè satis declarauit Augustinus hoc loco: qui cultus, qúæve seruitus propriè diuinitati debeatur: quæ contrà mortalibus quoque tribui rectè possit. Imitatio, honor, inuocatio, debentur quidem Deo: verùm non ita propriè, vt nõ etiam ad homines rectè transferri possint. Cæterùm, offerre sacrificium, ita est propriè diuinitati debita seruitus: : vt qui homini eam tribuerit, idololatriæ crimen effugere nõ possit. Sicut etiam ex quarta & sexta actione secundæ Nicænæ Synodi colligere licet. Quam etiam ob causam cùm quidam Sacerdos Iouis, Paulo & Barnabæ sacrificare vellent: modis omnibus id eum facere prohibuerunt: quod se quoque mortales, & similes illis homines esse dicerent. Hic ergò cultus, hæc seruitus non tribuitur in Ecclesia nisi soli Deo. Imitari verò Sanctos, honorare Sanctos, dicere sancte Petre, ora pro nobis: & licuit in Ecclesia Dei semper, & licebit: Neque alij sunt, qui cultum hunc deberi sanctis negant, quàm qui sacrificium propriè diuinitati debitam seruitutem ex Ecclesia sublatum prorsus esse cupiunt. Sic suum priùs ministris vel amicis, aut filijs potiùs dei honorem auferre conantur: quò facilius posteà, qui soli Deo cult9 debetur, sacrosancti corporis & sanguinis Christi sacrificiũ abrogare queát: vt omni sacrificio atq; sacerdotio spoliatos nos absque deo esse faciant. Et hoc est quod paulatim satanas molitur. Primùm, vt amicos, filiosq; Dei, & mẽbra Christi corporis: deindè vt Deum ipsum nos contemnere faciat, & omnem beneficiorum eius memoriam sempiterna quadam obliuione obruat.

Cultus quidã sit Deo proprius vt alijs nõ conueniat, & quidẽ etiã alijs cõmunis est.

Acto. 14.

Verùm

Verûm hoc, aiunt, eſt diuinum honorem in homines transferre: quod ſolius Dei proprium eſſe videtur, qui dixit: Ego Dominus ſcrutans corda, & probans renes, id hominibus tribuere: quaſi poſsint aut audire ſancti petitiones noſtras, aut motum cordis eius, qui precatur, iudicare. Cæterum, ſi quis nefas eſſe putat hoc homini tribuere, ſcripturá arguat, quæ tribuit Eliſęo: quod is abſens cognouerit, quæ Gieſi diſcipulus eius fecerat, cûm à Naá Syro munera accepiſſet, quòd omnia verba, quęcunque locutus eſſet in conclaui ſuo Syrię Rex, cognita habuerit: nec illud ignorauerit, miſsum eſſe ab Rege Iſraël, qui caput ſuum præcideret. Tribuit eadem & Petro, quod ſciuerit is Ananiam & Saphiram fraudaſſe de pretio agri. Tractans hiſtoriam de Eliſæo & Gieſi Eucharius: Si, inquit, in hac vita, vbi hominum mirabilium Prophetia ita comparanda eſt illi vitæ, quaſi paruuli ad iuuenem: vidit tamen Eliſæus accipientem munera ſeruum ſuum, vbi ipſe nõ erat. Itáne cùm venerit quod perfectũ eſt, nec iá corpus corruptibile aggrauabit animá, ſed incorruptibile nihil impediet: illi ſancti ad ea quæ videnda ſunt oculis corporeis, quibus Eliſæus abſens ad ſeruum ſuum videndum non indignus indigebunt? Quod ſi diuini Latinè vocantur, qui vel pręterita vel futura cognoſcunt: cur hoc diuinitatis genus non rectè tribuatur Sanctorum ſpiritibus: quando corpus etiam Eliſęi mortuum: oſſa Ioſeph quæ viſitata fuerant, poſt mortem prophetaſſe legimus. Quid autem aliud eſt prophetia, quám quòd à Caſsiodoro ſcriptum eſt, inſpiratio ſiue reuelatio diuina? Eſtnè autem veri-

Sancti quo modo cognoſcãt preces viuentium.

Hier. 17.

4. Reg. 6.

4. Reg. 5.

Actor. 5.

Diuini qui dicti.

Eccle. 48.

Eccle. 49.

Prophetia quid.

In li. 4. Regũ ca. 10.

ſimile, quod pleraque reuelata ſunt Eliſæi cadaueri, reuelata ſunt oſsibus Ioſeph, reuelata ſunt Eliſæo, reuelata ſunt Petro, reuelata ſunt alijs quoque Sanctis in terris adhuc agentibus, & non reuelabitur eorundem, aut aliorum etiam ſanctorum ſpiritibus, in beatorum ſedes receptis: quid à ſe petant, quæ degunt adhuc in hac vita membra corporis eiuſdem, de quorum ſalute cũ primis illos conſtat eſse ſolicitos? Sepultus in inferno diues, quid ſui fratres agerent, quos in hoc ſeculo reliquerat, non ignorabat: & ignorabunt ſpiritus cœleſtes, quid agant, quid à ſe precentur fratres corruptibile corpus hoc adhuc circumferentes? eruntque meliore conditione dæmones, quos non omninò latere cordis noſtri cogitationes, & ſingulari quadam rerum ſcientia pollere (vnde etiam nomen traxerunt) Auguſtinus, & apud Caſsianũ Serenus memoriæ prodiderunt, quàm animæ beatorum ſuauiſsimo Dei conſpectu fruentium? Ipſam animarum vim ſubtilitate ſua pleraque præuidere maximè cùm â ſenſibus corporis abſtrahuntur: Gregorius & ante eum Auguſtinus, teſtantur? Quantò plura præuiſuros certum eſt, cùm eum videbunt, qui videt omnia, in quo videbunt omnia, quæcunque Deo viſum fuerit eis reuelare? Certè Antonius, animam Deo ſeruientem, ſi in ea perſeuerauerit integritate, qua renata eſt, plus ſcire poſse dicit, quàm Dæmones. Talem fuiſse narrat animam Eliſæi: talis fuit etiam ipſe Antonius, ſicut vitam illius deſcribens, tradit Athanaſius. Talis & Eulogius, ſi quid Zozomeno credimus: qui, quæ quis in animo recondita habuerit, inſpiciebat. Idem Ioanni quoque

Lucæ. 18. Vide Au. in Pſalm. 108.

Dæmon vnde dictus. Aug. li. 9 de ciu. Dei c. 20 & . 22 Caſſ. Colla. 7. cap. 1. Greg. li. 4. dialogo. cap. 25. Au. de Gẽ. ad lit. li 12 cap. 26. Li. 6. ca. 28 Li 5. de ci. Dei ca 20 & de cura pro mortuis ca. 17.

quoque Heremitæ tribuit Augustinus. Quod si verum est, quod dixit veritas, que mentiri nescit: quod in resurrectione erimus sicut Angeli in cœlo: Angelos autem non modò scire quid precentur in hoc seculo degentes, verùm etiam Deo preces eorum offerre manifestè scriptura docet: quid est quod iam dubitet quisquam, quin animæ piorum desideratissimo Dei conspectu fruentes, non ignorent, quid à se petant fratres in terris agentes: siue reuelantibus Angelis, quod Dionysio visum est: siue quod Hieronymo placuit, celeritate quadā percipiendi, cū similes Angelis facti sint: siue quia videntes videntem omnia, in eo & per eū vident omnia? Quid enim est, inquit Gregorius, quod ibi sanctorum animæ nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Quis ibi aliquid nesciat, ait ante Gregorium Dionysius, vbi omnes fontem scientiæ Deum vident? Certè qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris aliquid sit quod ignorent: Quærit Athanasius, An memoriā nostri habeant abeuntes animæ? Et respondet: Animę quidem Sanctorum omninò: peccatorum verò, nequaquam. Et æqualis eius Prudentius, de Hymetrio & Chelydonio Martyribus scribens: Non sinunt inane, vt vllus voce murmur fuderit. Audiunt, statimque ad aurem Regis æterni ferunt. Eusebius Cæsariensis atque Theodoretus etiam, Platonis testimonio, probare nituntur, piorum animas in beatorum sedes receptas, mortalium in terris degentium curam gerere. Recitatis Platonis verbis Eusebius: Hęc nos, inquit, quotidie factitamus, qui ve-

Matth. 22. Zacha. & Tob 1. Apoc. 5.

Dion. ca. 4. cœlest. Hirach. Hier. cont. Vigil. Greg. li. 4. dia. ca. 22. & lib. 12. moral. c. 13 Dio. ca. 11. cœle. Hier. Atha. in quæst. quæstio 32. Prud. in li. Perist. Ode 1.

Sanctos iā esse cum Christo.

Euseb. li. 13 cap. 7. præpar. Euan. Theod. li. 8. Græcarū affect.

ræ pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaque ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum, nos non parum iuuari profitemur.

Verùm, vt qui semel à via recta deflexerunt, eos in alium atque alium errorem incurrere videre licet, sic in ijs, qui à vero semel aberrauerũt, error alius alium trudit: Neque enim desunt, qui cùm falsam opinionem suam, de non inuocandis Sanctis, alia ratione confirmare non possint: eò tandem audaciæ atque amentiæ prorumpant: vt asseuerare non dubitent, nondum esse po titos sanctos eius conspectu suauissimo, in quem Angeli prospicere desiderant: sed adhuc in abditis quibusdam receptaculis, extremum expectare generalis iudicij diem: in quo redditurus vnicuique sit Deus iuxta opera sua. Hoc verò est mediatorem Christum negare: hoc est alium cum Iudæis Messiam expectare: qui de nouo quodam limbo defunctorum animas iterum educat: hoc est dicere: Ergo CHRISTVS gratis est mortuus? Nam sicut superius à nobis dictum est, quis erit fructus passionis & mortis CHRISTI, si non melior nunc est nostra conditio, quàm fuit patrum qui Christi passionem & mortẽ præcesserunt? Si æquè vt illis, clausa nobis adhuc est cœli ianua: quam nos illius morte nobis apertam esse persuasum habemus? Quæ autem fuit causa, quamobrem vel illi tantoperè desiderarent venturi Messię incarnationem, vel nos de eo, quòd is tãdem aduenerit, vnâ cum illis adeò lætaremur, si carẽdum nihilominus, & illis, & nobis est eius visi-

1. Petri. 1.

Galat. 2.
Obiectio.

 CAP. LVIII.

visione, neque prius ea perfruendum, quàm extremus ille generalis iudicij dies aduenerit? Dum Epist. 25.
paulam consolatur Hieronymus super obitu filiæ inducit eam dicentem: Quomodo lugere me prohibes, cum & Iacob & Dauid & alios in scripturis luxisse legamus? Quod illi luxerunt, causam hanc adfert: quia qui tum ex hac vita migrabant, omnes in infernum descendebant: quia necdum paradysi ianuam Christus effregerat: necdum flammeam illam romphæam & vertiginem præsidentium Cherubin sanguis eius extinxerat. Ex quibus Hieronymi verbis rectè colligi potest, quòd Christi sanguinis merito detrahunt, qui negant ijs qui cũ fide obdormirerunt in Christo, & magna cum pietate vixerunt in hoc sæculo, ianuam regni cœlestis apertam esse. Scribit autem eadem Hieronymus in epistola ad Heliodo- Hiero. ep. 3
rum in Epitaphio Nepotiani. Quid autem? nunquid non huic istorum insaniæ manifestè scriptura reclamat & veteris & noui Testamenti: quæ simul vt homo fuerit mortuus, vel pœnas eum debitas persoluere: vel si nihil in eo sit, quod purgandum restet, euestigiò cœlestis regni præmia consequi docet? Ducunt, inquit, in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. Mortu- Iob. 21.
us est diues, ait Christus, & sepultus est in infer- Lucæ 16.
no. Latroni contrà in cruce pendenti dicit ipse quoque cruci affixus: Hodie mecum eris in Paradiso. Rursus alibi scriptura loquitur: Vincenti da- Lucæ 23. Apoc. 2.
bo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. Porrò Paulus cùm dixisset: Id quod in præ- 2. Cor. 4.
senti momentaneum est & leue tribulationis nostræ, supra modũ in sublimitate æternum gloriæ

pon-

pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quę enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, ęterna. Subiungit ilicò: Scimus autem, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, sed æternam in cœlis. Quibus verbis, an non clarè indicat, quòd simul vt ex diuersorio corporis huius anima migrauerit: ad ęternam illam cœlestem domum euestigio transfertur? Quòd si quis contenderit, spe tantùm id fieri tum, non autem re: quid aliud ex eo consequetur, quàm quòd nihilo melior futura sit animę conditio iam à corpore separatę, quam eiusdem adhuc in corpore permanentis? Quorsum igitur attinebat dicere: Si terrestris domus nostra huius habitionis dissoluatur: quandoquidem etiam illa non dissoluta, peręquè sperare nobis domum illam cœlestem licet? qui (quod ab eodem Paulo dictum est alibi)
Rom.8. spe salui facti sumus? Verùm & hunc scrupulum
2.Corin.5. exemit nobis Paulus, & omni prorsus nos dubitatione liberauit: cùm paucis interiectis, ita loquitur: Audentes igitur semper & scientes, quoniam dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino: (Per fidem enim ambulemus, & nõ per speciem: audemus autẽ, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & pręsentes esse ad Dominum.) Quid magis dilucidè dici potuit ad id quod volumus ostendendum? Sicut mercenarius pręstolatur fi-
Iob.7. nem operis sui: sicut desiderat ceruus ad fontes
Psalm.41. aqua-

aquarũ: sic sitiebat anima Pauli ad Deum fontem viuum: atque ideò cupiebat ab isto corpore peregrinari, vt illius præsentia frui posset, quem tanto ardore videre gestiebat. Hoc est quod alio quoque loco dixit: Habere se desiderium dissolui, & esse cum Christo. Philip.1. Quorsum autem peregrinari á corpore, quorsum dissolui cupiebat, si nihilominus tam desiderato Christi aspectu fruendum illi non erat? si dissolutione facta fuit, nihilominus expectandus extremus generalis iudicij dies, quo primum ei videndi Christi potestas fieret? Præclarè Chrysostomus explicans hunc Pauli locum: Serm. 4. in epi. ad Philippen. Quid eligam ignoro: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. Quid dicis, inquit, Paule? Cùm hinc abiens in ipsum cœlum migraturus sis, atque cum Christo futurus, ignoras quid eligere debeas? Et alio loco: Ser 34. in epi. ad Ro. Videbimus, inquit, Paulum apud regalem thronum splendentem, vbi Cherubin Deum glorificant, vbi Seraphin volant, vbi Paulum videbimus cum Petro in Sanctorum choro chorisæum existentem. Quis non videt quàm inepta, quàm absurda sit hæc opinio: etiamsi Græci quidam non ignobiles in ea fuisse videntur. Sãctos nõdũ esse cũ Christo, opinabãtur malè quidam Græci Quamuis Cyrillus contrarium non obscure senserit, sic scribens ad Reginas libro secundo de recta fide: Cyrillus. Olim, inquit, liberatæ à corporibus animæ hominum in subterranea receptacula demittebantur implentes mortis promptuaria: vbi autem Christus spiritum suum Patri commendauit, etiam hanc nobis præparauit viam: nõ enim ingredimur in infernum, absit: sequemur autem potius, secundum hoc ipsi & fideli Conditori nostras cõmendatas ani-

animas in bona ſpe, ſuſcitabit enim omnes Chriſtus. Itidem & Baſilius: An non extremi ſtuporis eſt, inquit, Sanctos fateri cum Chriſto non eſſe? quandoquidem Paulus peregrinans à corpore, præſens eſt apud Dominum, & reſolutus iam eſt cum Chriſto: iſtos verò non concedere Spiritui ſancto quantum in ipſis eſt, vt vel eodem modo, quo homines cum Chriſto ſit. Et Chryſoſtomus enarrans illud: Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit: His verbis, inquit, oſtẽdit reſurrectionem poſt mortẽ. Vbi Chriſtus? In cœlis. Ergo ante reſurrectionem illuc anima & mẽte transferemur.

Baſ. de ſpiritu ſancto ad Amphiloch.

Verùm, iſti hîc quærunt, quis generalis iudicij ſit vſus futurus, ſi ante illud mercedem quiſque ſuam recepturus eſt? Reſpondet huic quæſtioni Gregori9, quod hoc animabus creſcit in iudicio, quod nunc animarum ſola, poſtmodum verò etiam corporum beatitudine perfruuntur: vt ipſa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatuſque pertulerunt: Pro hac quippè geminata earum gloria ſcriptum eſt, in terra ſua duplicia poſsidebunt. Hinc etiam ante reſurrectionis diem de Sanctorum animabus ſcriptum eſt: Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerẽt tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conſeruorum & fratrum eorum. Qui itaque nunc ſingulas acceperunt, binas in iudicio ſtolas habituri ſunt: quia modò animarum tantùm, tunc autem animarum ſimul & corporum gloria lætabuntur. Creſcit & illud in iudicium, ſicut Chryſoſtomus docet, explicans illum Pauli locum: Non acceperunt repromiſsionẽ, Deo ꝓ nobis melius aliquid prouidente,

Iudicij generalis vſus.

Greg. li. 4. dialogorũ cap. 24.

Apoca. 6.

Chry. ho. 28. in epi. ad Hebr.

dente, vt non sine nobis consummarentur: quòd augetur electorum gaudium & glorificatio, cùm fratres quoque suos coronari simul vident. Si enim corpus vnum omnes sumus, maior ex hoc efficitur corpori iucunditas, cùm simul & communiter coronatur, & non per partes. Quod etiam vberiùs tractatur ab Origene in Leuiticum scribente. Et à Gregorio Nisseno, vbi de resurrectione tractat, & à Bernardo in lib. de diligendo Deo. Extat præclarus quidam sermo Theodoriti, in quo docet: Quandoquidem in certamine quod in hac vita sustinuit anima, socium corpus habuit, non esse rationi consentaneum, vt vel si vicerit, sola coronetur: vel si non sit victoriã consequuta, sola puniatur. In quo sicut animam hominis damnati querentem de carne inducit, cùm illius impulsu peccauerit, vt socium illum habeat in cruciatu postulantem: sic vicissim carnem, iustum illum Iudicem deprecantem: quandoquidem illa ministra vsa est anima in ijs omnibus faciendis, quibus æternam beatitudinem est assequuta: vt sicut laborum, sic etiam esse gloriæ particeps queat. Nec minus eleganter ea de re disserit Eusebius Emissenus ita scribens: Quid necessitatis est, vt quæ nihil per se agere potuit, rursum suscitetur in vitam? videamus, charissimi, si nihil in hoc seculo egerunt, vel agunt iuncta spiritui suo carnis officia: vtriusque hominis inter se opera conferant: vt dicat fidelis spiritus in die restitutionis auctori & reparatori suo: suscipe Domine, geminum animæ, carnisque seruitium. Te iubente & adiuuante in illo seculo communem hostem communi intentione deuicimus:

Orig. ho. 7
Greg. ser. 3.
Theo. de prouidentia serm. 9. & Hereticarũ fabularum li. 5.
Ser. 11 de ascensione

habet itaque Domine ſpeciales fructus & fragilitas corporis mei. Ego intellectu diſcretione, conſilio, ſpiritualiter contra aduerſarios ſteti: caro hæc corporaliter, operis ſudore, ſobrietate & ieiunijs dimicauit. Ad me pertinuerunt ſacrificia & ſupplicationes: ad hanc ſtudia & merita caſtitatis. Ego quidem huic fidem quam dederas tradidi: ſed contra impugnantia blandimenta, virtutem de eius abſtinentia & contritione mutuata ſum. Dicat adhuc anima ad Deum ſuum pro emundatione carnis ſuæ: Domine Deus, dignante prouidentia tua, caro hæc per me quidem animata atque vegetata eſt: ſed ſola ipſa, pro originali & communi debito, vim mortis experta eſt: vtriuſque transgreſsio vnius eſt facta damnatio: pro iure factoris ac reparatoris, ad me viuificatio, ad illam pertinuit correctio. Tu hanc carnem, dum in ea ſaluti publicæ militas, honoraſti: tu quidem intus in anima faciem ſimilitudinis tuæ nobilitate decoraſti: ſed in huius ſtubſtantia, fel, acetum, ſpinas, clauos, lanceam pertuliſti. Tu quantum ad conditionem meam ſpectat, quam ex homine ſuſcepiſti in carnis huius vulneribus de Diabolo triumphaſti: tu non de mea, ſed de eius participatione, ſacrum pro hoc mundo ſanguinem profudiſti. Te in ea Apoſtolus Thomas perfoſsum conſpiciens, latus, & per clauorum ſigna carnalia Deum eſſe teſtatus eſt. Tu in Deitate tua, per huius agnitus cicatrices in ſuo hominem corpore reparandum & inſtaurandum eſſe docuiſti: ego autem niſi eam te ſuſcitante recuperaſſem, ex inferis non rediſsem. In omnibus mandatis tuis ego imperium

 CAP. LVIII.
præstuli, illa famulatum. In commune laborauimus, sit commune quod tribues: quia sine illa nō patitur me iustitia tua recipere quod promittis. Agnoscamus ergo fratres, causas quibus anima iam in Paradisi beatitudine constituta, resumere proprij corporis desideret indumentum: vt qui simul desudauerunt in seculi huius peregrinatiotione, simul illic glorificentur in requie.

Sed hæc ad probandum Sanctorum inuocationem, simul ad ostendendū quod orationes nostras Sancti cognoscant, dicta sufficiant. Nunc orationem dominicam, in qua Tertullianus, breuiarium totius Euangelij compræhendi scribit, eius discipulum Cyprianum explicantem audiamus: cuius hunc librum commendans Augustinus, hortatur, vt eum diligenter legant, & quantum Dominus adiuuerit, intelligant, memoriæque commendent. De gratia & libero arbitrio c. 13. In li. de orat.

Expositio Dominicæ orationis, auctore beato Cypriano martyre, quam ita describi fecimus, quemadmodū in exemplari quodam peruetusto, & ualdè castigato scriptam reperimus, quòd communicauerat nobiscum amicus ille noster Gabriel Faërnus, uir non magis doctrina quàm probitate insignis.

CAPVT LIX.

EVangelica præcepta, fratres dilectissimi, nihil sunt aliud, quàm magisteria diuina, fundamenta ædificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula dirigēdi itineris, præsidia obtinēdæ salutis: quæ dū dociles credētiū mētes in terris instruūt, Euangelica præcepta quid sint

 ad

ad cœlestia regna perducunt. Multa & per Prophetas seruos suos dici Deus voluit & audiri, sed quantò maiora sunt, quæ filius loquitur, quæ Dei sermo, qui in Prophetis fuit, propria voce testatur? non iam mandans, vt paretur venięti via: sed ipse veniens, & viam nobis aperiens & ostendens: vt qui in tenebris mortis errantes improuidi & cæci priùs fuimus, luce gratiæ illuminati, iter vitæ, duce & rectore Domino, teneremus. Qui inter cætera salutaria sua monita & præcepta diuina, quibus populo suo consulit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit, ipse quid precaremur, monuit, & instruxit. Qui fecit viuere, docuit & orare: benignitate scilicet, qua & cætera dare & conferre dignatus est: vt dum prece & oratione ea, quam filius docuit, apud patrem loquimur, faciliùs audiamur. Iam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarent patrem in spiritu & veritate, & impleuit quod antè promisit: vt qui spiritum, & veritatem de eius sanctificatione percepimus, de traditione quoque eius verè & spiritaliter adoremus. Quæ enim potest esse magis spiritalis oratio, quàm quæ à Christo nobis data est, à quo nobis & sanctus spiritus missus est? Quæ vera magis apud patrem precatio, quàm quæ à filio, qui est veritas, de eius ore prolata est? vt aliter orare, quàm docuit non ignorantia sola sit, sed & culpa, quando ipse posuerit & dixerit: Reijcitis mandatum Dei, vt traditionem vestram statuatis. Oremus itaque fratres dilectissimi, sicut Magister Deus docuit. Amica & familiaris oratio est, Deum de suo rogare: ad aures eius ascendere Christi orationem.

Hebr. 1.

Oratio Domini cæteris anteferenda.

Matth. 15. Ioan. 16.

Agnoſcat pater filij ſui verba, cùm precem facimus. Qui habitat intus in pectore, ipſe ſit & in voce. Et cùm ipſum habeamus apud patrem aduocatum pro peccatis noſtris, quando peccatores pro delictis noſtris, petimus, aduocati noſtri verba promamus. Nam cum dicat: Quia quæcunque petierimus à patre, in nomine eius, dabit nobis: quantò efficatius impetramus, ſi quod petimus, in Christi nomine petamus eius oratione. CAP. LIX.

Sit autem orantibus ſermo & precatio cum diſciplina, quietem continens & pudorem. Cogitemus nos ſub conſpectu Dei ſtare. Placendum eſt diuinis oculis & habitu corporis & modo vocis. Nam vt impudentis eſt, clamoribus ſtrepere: ita contrà congruit verecundo, modeſtis precibus orare. Denique magiſterio ſuo Dominus ſecretò nos orare præcepit, in abditis & ſecretis locis, in cubiculis ipſis: quod magis conuenit fidei: vt ſciamus Deum vbique eſſe præſentem, audire omnes & videre, & maieſtatis ſuæ plenitudine abdita quoque & occulta penetrare, ſicut ſcriptum eſt: Ego Deus approximans, & non Deus de longinquo. Si abſconditus fuerit homo in abſcõditis, ego ergo non videbo eum? Nónne cœlum & terram ego impleo? Et iterum: In omni loco oculi Dei ſpeculantur bonos & malos. Et quando in vnum cum fratribus conuenimus, & ſacrificia diuina cum Dei Sacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus: Non paſsim ventilare preces noſtras inconditis vocibus, nec petitionem commendandam modeſtè Deo, tumultuoſa loquacitate iactare: Quia Deus nõ vocis, ſed cordis auditor eſt.

Oratio qualis.

Orandum etiã in ſecretis locis quia Deus vbique audit & videt

Hier. 23.

Prouer 15.

Sacrificiũ.

CAP. LIX. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes videt, prouocante Domino & dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? Et alio loco: Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis & cordis. Quod Anna in primo libro regnorum Ecclesiæ typum portans, custodit & seruat: quæ Deum non clamosa petitione, sed tacitè & modestè intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, sed manifesta fide: Loquebatur non voce, sed corde: quia sic sciebat Deum audire, & impetrauit efficaciter quod petijt: quia fideliter postulauit. Declarat scriptura diuina, quæ dicit: Loquebatur in corde suo, & labia eius mouebantur, vt vox eius nō audiebatur, & exaudiuit eam Dominus Deus. Item legimus in Psalmis: Dicite in cordibus & in cubilibus vestris, & compungimini. Per Hieremiam quoque hæc eadem Spiritussanctus suggerit & docet: dicens: In sensu autem verbi debet adorari Dominus.

Oratio nō clamosa sed quieta esse debet. Lucæ 5. Hier 17. Anna typus Ecclesiæ. 1. Regū. 1. Psalm. 4. Hier. 29.

Adorans autem, fratres dilectissimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Pharisæo & Publicanus orauerit: non alleuatis impudenter ad cœlum oculis, nec manibus insolenter erectis, sed pectus suum pulsans, & peccata intus inclusa contestans, diuinæ misericordiæ implorabat auxilium: Et cùm sibi Pharisæus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui sic rogauit, qui spem salutis non in fiducia innocentię suę posuit, cùm innocens nemo sit, sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoscit. Quę Dominus in Euangelio suo ponit, & dicit: Homines duo

Orandi, ad orandique modus. Lucæ 18.

 CAP. LIX.
duo aſcenderunt in templum orare, vnus Phariſæus, & alter Publicanus: Phariſęus autem cûm ſtetiſſet, talia apud ſe precabatur: Deus gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cęteri homines: iniuſti, raptores, adulteri, quomodo & Publicanus iſte: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quęcunque poſsideo. Publicanus autem de longinquo ſtabat & neque oculos volebat ad cœlũ leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus magis in domum ſuam, quàm ille Phariſæus: Quia omnis qui ſe extollit, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Quæ nos, fratres dilectiſsimi, de diuina lectione diſcentes, poſtquam cognouimus qualiter ad orationem accedere debeamus, cognoſcamus, docente Domino & quid oremus. Sic, inquit orate: *Pater noſter qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne patiaris induci nos in tentationem, ſed libera nos à malo, Amen.* Matth. 6. Pater noſter.

Ante omnia pacis Doctor atque vnitatis Magiſter, ſingulatim noluit & priuatim precem fieri, vt quis cùm precatur, pro ſe tantùm precetur. Non dicimus: Pater meus, qui in cœlis es: nec panem meum da mihi hodie. Nec dimitti ſibi tantùm vnuſquiſque debitum poſtulat, aut vt in tentationem nõ inducatur, atque â malo liberetur, pro ſe ſolo rogat: Publica eſt nobis & com-

munis oratio: & quando oramus, non pro vno, sed pro toto populo oramus, quia totus populus vnũ sumus. Deus pacis & concordiæ Magister, qui docuit vnitatem, sic orare vnum pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipse portauit. Hanc orationis legem seruauerunt tres pueri in camino ignis inclusi, consonantes in prece, & spiritus consensione concordes. Quod declarat scripturæ diuinæ fides, & cùm docet, quomodo orauerint, tale dat exemplum, quod imitari in precibus debeamus, vt tales esse possimus. Tunc, illi tres, inquit, quasi ex vno ore, hymnum canebant, & benedicebant Deum. Loquebantur quasi ex vno ore, & nondum illos Christus orare docuerat, & idcircò orantibus fuit impetrabilis & efficax sermo, quia promerebatur Deum pacifica, & simplex, & spiritualis oratio. Sic & Apostolos cum discipulis post ascensum Domini inuenimus orasse: Erant, inquit, perseuerantes omnes vnanimes in oratione cum mulieribus & Maria, quæ fuerat mater Iesu, & fratribus eius. Perseuerabant in oratione vnanimes, orationis suæ instantiam simul & concordiam declarantes. Quia Deus qui inhabitare facit vnanimes in domo, non admittit in diuinam & æternam domũ, nisi apud quos est vnanimis oratio.

Oratio sit cõmunis & publica.

Daniel. 7.

Actor. 1.

Psalm. 67.

Qualia autem sunt, fratres dilectissimi, orationis dominicę Sacramenta, quàm multa, quàm magna, quàm breuiter in sermone collecta, sed in virtute spiritaliter copiosa? vt nihil omninò prætermissum sit, quòd non in precibus atque orationibus nostris cœlestis doctrinę cõpẽdio cõprehẽdatur. Sic, ait, orate: *Pater noster, qui es in cœlis.*

Homo

CAP LIX.

Homo nouus renatus, & Deo ſuo per gratiam eius reſtitutus, Pater, primo in loco dicit, quia filius eſſe iam cœpit. In ſua, inquit, propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit illis poteſtatem, vt filij Dei fierent, ijs qui credunt in nomine eius. Qui ergo credit in nomine eius, & factus eſt Dei filius, hinc iã debet incipere, vt & gratias agat, & profiteatur ſe Dei filium, dum nominat Patrem ſibi eſſe in cœlis Deum: conteſtetur quoque inter prima ſtatim natiuitatis ſuę verba renunciaſſe ſe terreno & carnali Patri, & Patrem ſolum noſſe, & habere cœpiſſe, qui ſit in cœlis, ſicut ſcriptum eſt: Qui dicũt patri & matri, Non noui te, & filios ſuos non agnouerunt: hi cuſtodierunt pręcepta tua, & teſtamentum tuum ſeruauerunt. Item Dominus in Euangelio ſuo præcepit: ne vocemus nobis patrem ſuper terram, quod ſcilicet ſit nobis vnus Pater, qui eſt in cœlis. Et diſcipulo, qui mentionem defuncti Patris fecerat, reſpondit: Sine, vt mortui ſepeliãt ſuos mortuos: dixerat enim Patrem ſuũ mortuum, cùm ſit credentium Pater viuus.

Matth. 6. Ioan. 1. Patrem cur appellamus Deũ. Deut. 33. Matth. 13. Matth. 8.

Nec hoc ſolùm fratres dilectiſsimi, animaduertere & intelligere debemus, quod appellemus Patrem, qui ſit in cœlis: ſed cõiungimus & dicimus: Pater noſter, id eſt, eorum, qui credunt, eorum qui per eũ ſanctificati, & gratiæ ſpiritalis natiuitate reparati, filij Dei eſſe cœperunt. Quæ vox etiam Iudæos perſtringit & percutit, qui Chriſtum ſibi per Ptophetas annunciatum, & ad ſe priùs miſſum, non tantùm ſpreuerunt infideliter, ſed & crudeliter necauerunt. Qui iam non poſſunt Patrem Denm vocare, cùm Dominus eos confundat

Noſter. Iudæi non poſſunt deum vocare patrẽ ſuũ. Ioan. 8.

dat & redarguat, dicens: Vos de diabolo patre estis, & concupiscentias patris vestri vultis facere. Ille enim homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, quia veritas non est in illo. Et per Esa-
Esaiæ 1. iam Prophetam Deus clamat indignans: Filios genui & exaltaui, ipsi autem me spreuerunt. Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & po-
Ibidem. pulus me non intellexit. Væ Genti peccatrici, populo pleno peccatis, semini nequam, filijs sine lege. Dereliquistis Dominum, & in indignationē misistis sanctum Israël. In quorum exprobationem Christiani, quando oramus, Pater noster, primo in loco dicimus, quia noster esse cœpit, & Iudæorum (qui eum reliquerunt) esse desijt: nec peccator populus potest esse filius: sed quibus remissio peccatorum datur, eis filiorum nomen ascribitur, eis æternitas repromittitur, Domino ipso dicente: Omnis qui facit peccatum, seruus est
Ioannis 8. peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum: quanta autem est Domini benignitas ea, quanta circa nos dignationis eius & bonitatis vbertas: qui sic nos voluerit orationem celebrare in conspectu Dei, vt Dominum DEVM Patrem vocemus: & vt est Christus DEI filius, sic & nos Dei filij nuncupemur. Quod nomen nemo nostrûm in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare.

Viuere debemus vti filij Dei.

Meminisse itaque, fratres dilectissimi, & scire debemus, quia quando deum Patrem dicimus, quasi filij DEI agere debemus: vt quomodo nos nobis placemus de DEO Patre, sic sibi placeat
&

& ille de nobis. Conuersemur quasi Dei templa, vt Deum in nobis constet habitare. Nec sit degener actus noster à spiritu, vt qui spiritales & cœlestes esse cœpimus, non nisi spiritalia & cœlestia cogitemus & agamus, quia & ipse Deus dixit: Eos qui clarificant me, clarificabo: & qui me spernit, spernetur. Beatus quoque Apostolus in epistola sua posuit: Non estis vestri, empti enim estis pretio magno, clarificate & portate deum in corpore vestro.

1. Reg. 2.
1. Cor. 6.

Post hoc dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*: non quod optemus Deo, vt sanctificetur orationibus nostris, sed quod petamus ab eo, vt nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterùm à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum: ideò petimus & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus, perseueremus, & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. Quæ autem sit sanctificatio, quæ nobis de Dei dignatione confertur, Apostolus prædicat, dicens: Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum appetitores, neq; fures, neque fraudulenti, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores, regnum Dei consequētur. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed iustificati estis, sed sanctificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Sanctificatos nos dicit in nomine Domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Hæc sanctificatio vt in no-

Sanctificetur nomē tuum.

Leuit. 20.
Sanctificationē quā petamus.
Delinquimus quotidie.

1. Cor. 6.

CAP. LIX.

nobis permaneat, oramus. Et quia Dominus & Iudex noster sanato à se & viuificato comminatur iam non delinquere, ne quid ei deterius fiat: hanc continuis orationibus precem facimus, hoc diebus ac noctibus postulamus, vt sanctificatio & viuificatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsius protectione seruetur.

Adueniat regnū tuū.

Sequitur in oratione (*Aduenia tregnum tuum.*) Regnum etiam Dei repræsentari nobis petimus, sicuti & nomen eius, vt in nobis sanctificetur postulamus. Nam Deus quando non regnat, aut apud eum quando incipit, quod & semper fuit, & esse non desinit: Nostrum regnum petimus aduenire à Christo nobis repromissum, Christi sanguine & Pasione quæsitum, vt qui in seculo antè seruiuimus, postmodū Christo dominante regnemus, sicut & ipse pollicetur & dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Potest verò, fratres dilectisimi, & ipse Christus esse regnum Dei, quod venire quotidie cupimus: cuius aduentus vt citô nobis repræsentetur optamus. Nam cùm resurrectio ipse sit, quia in ipso resurgimus, sic & regnum Dei potest ipse intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Benè autem regnum Dei petimus, id est, regnum cœleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renunciauit iam seculo, maior est & honoribus eius & regno, & ideô soli se Deo & Christo dicat, non terrena, sed cœlestia regna desiderat.

Matth. 25.

Christus regnum Dei dicitur.

Regnū cœleste & terrestre.

Continua autem oratione & prece opus est, ne excidamus à regno cœlesti, sicut Iudæi, quibus hoc promissum prius fuerat, exciderunt, Domino

Continua prece opus est.

no manifeſtante & probante: Multi, inquit, venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: Filij autem regni expellentur in tenebras exteriores, illic erit ploratio & ſtridor dentium. Oſtenditur quia antè filij regni Iudęi erant, quãdo & filij Dei eſſe perſeuerabant. Poſtquàm ceſſauit circa illos nomen paternum, ceſſauit & regnum. Et ideò nos Christiani, qui in oratione appellare Patrem Deum cœpimus, & nos vt regnum Dei nobis veniat oramus: addimus quoque & dicimus: (*Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra.*) non petimus vt Deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus, quod Deus vult. Nam Deo quis obſiſtit, quò minus quod velit, faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur, quò minus per omnia noſter animus atque actus Deo obſequatur, oramus & petimus, vt fiat in nobis voluntas Dei, quę vt fiat in nobis, opus eſt Dei volũtate, id eſt, ope eius & protectione: quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei indulgentia & miſericordia tutus eſt. Denique & Deus infirmitatem hominis, quam portabat, oſtẽdens ait: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. Et exemplum diſcipulis ſuis tribuens, vt non voluntatem ſuam, ſed Dei faciant, addidit dicẽs: Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu. Et alio loco dicit: Non deſcendi de cœlo, vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui me miſit. Quod ſi filius obaudiuit, vt faceret Patris voluntatẽ, quantò magis ſeruus obaudire debet, vt faciat Domini voluntatem? ſicut in epiſtola ſua Ioannes quoque ad faciendam voluntatem dei hortatur & inſtruit, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea

CAP. LIX.
Matth. 8.
Fiat voluntas tua, &c
Rom. 9.
Eſaiæ 45.
Voluntas Dei protectio.
Matth. 20.
1. Ioan. 2.

quæ

quæ in mundo ſunt. Si quis dilexerit mundum, non eſt charitas Patris in illo, quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à Patre, ſed ex concupiſcentia mundi & mundus tranſibit & concupiſcentia eius. Qui autem fecerit voluntatem DEI, manet in æternum.

Qui in æternum manere volumus, Dei, qui æternus eſt, voluntatem facere debemus: Voluntas autem Dei eſt, quam Chriſtus & docuit & fecit. Humilitas in conuerſatione, ſtabilitas in fide, verecundia in verbis, in factis iuſtitia, in operibus miſericordia, in moribus diſciplina: iniuriam facere non poſſe, & factam poſſe tolerare, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo, quòd Pater eſt, timere, quòd Dominus: Chriſto nihil omninò præponere, quia nec nobis ille quicquam præpoſuit: charitati eius inſeparabiliter adhærere: cruci eius fortiter ac fidenter aſsiſtere: quando de eius nomine & honore certamen eſt, exhibere in ſermone conſtantiam, qua confitemur: in quæſtione fiduciam, qua congredimur: in morte patientiam, qua coronamur: hoc eſt cohæredem Chriſti velle eſſe, hoc eſt prędceptum Dei facere, hoc voluntatem Patris implere. Fieri autem petimus voluntatem Dei, vt in cœlo & in terra: quod vtrunque ad conſummationem noſtræ incolumitatis pertinet & ſalutis. Nam cùm corpus è terra, & ſpiritum poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus: & in vtroque, id eſt, & corpore & ſpiritu, vt Dei voluntas fiat, oramus. Eſt enim inter carnem & ſpiritum

Voluntas Dei.

Sicut in cœlo & in terra.

Colluctatio carnis & ſpiritus.

tum colluctatio, & discordantibus aduersus se inuicem, quotidiana congressio: vt non quæ volumus, ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia & diuina quęrit, caro terrena & secularia concupiscit: & ideò petimus inter duo ista ope & auxilio Dei concordiam fieri, vt dum & spiritu & carne voluntas DEI geritur, quę per eum renata est, anima seruetur. Quod apertè atque manifestê Apostolus Paulus sua voce declarat: Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur sibi, vt non quæcunque vultis, ipsa faciatis. Manifesta autem sunt facta carnis, quę sunt: adulteria, fornicationes, immunditiæ, spurcitiæ, idololatria, veneficia, homicidia, inimicitię, contentiones, ęmulationes, animositates, prouocationes, simultates, dissensiones, hęreses, inuidię, ebrietates, commessationes & his similia: quæ prędico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non posside bunt. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, bonitas, magnanimitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Et idcircò quotidianis, imô continuis orationibus hoc precamur, & in cœlo & in terra voluntatem circa nos Dei fieri, quia hęc est voluntas DEI, vt terrena cœlestibus cedant, spiritualia & diuina præualeant.

CAP LIX.

Opera carnis.

Galat. 5.

Opera spiritus.

Potest autem sic intelligi fratres dilectissimi, vt quoniam mandat & monet dominus etiam inimicos diligere: & pro ijs quoque qui nos persequuntur, orare: petamus & pro illis, qui adhuc in terra sunt, & necdũ cœlestes esse cœperunt: vt & circa illos voluntas dei fiat, quã Christus hominẽ con-

Alia interpretatio.

CAP. L IX. conseruando & redintegrando perfecit. Nã cùm discipuli ab eo non iam terra appellentur, sed sal terrę: & Apostolus primum hominem vocet de terræ limo, secundum verò de cœlo: meritò & nos, qui esse debemus Patri Deo similes, qui Solẽ suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: sic Christo monente, oramus & petimus, vt precem pro omnium salute faciamus: vt quomodo in cœlo, id est, in nobis per fidem nostram voluntas Dei facta est, vt essemus de cœlo: ita & in terra, hoc est, in illis non credentibus fiat voluntas Dei, vt qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cœlestes, ex aqua & spiritu nati.

Matth. 5

1. Cor. 15.

Panem nostrum quotidianum.

Procedente oratione postulamus & dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quod potest & spiritualiter & simpliciter intelligi: quia & vterque intellectus vtilitate diuina proficit ad salutem. Nam panis vitæ Christus est: & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus Pater noster: quia intelligentium & credentium pater est: sic & panem nostrũ vocamus, quia Christus noster, qui corpus eius contingimus, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in Christo sumus, & Eucharistiá quotidie cibũ salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dũ abstenti & non communicantes, à cęlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descẽdi. Si quis ederit de hoc pane, viuet in æternum. Panis autẽ, quem ego dedero, caro mea est pro seculi vita. Quãdo ergo dicit in æternum viuere, si quis ederit

Ioan. 6.

CAP. LIX.

rit de eius pane: vt manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, separatus remaneat à salute, comminãte ipso & dicente: Nisi ederitis carnẽ filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et ideò panem nostrũ, id est, Christum dari nobis quotidie petimus, vt qui in Christo manemus & viuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus.

Ibidem. Aliàs Christi carnem

Potest verò & sic intelligi, vt qui seculo renunciauimus, & diuitias eius, & pompas fidei gratia spiritalis abiecimus, cibum nobis tantùm petamus & victum, cùm instruat Dominus & dicat: Qui non renunciauerit omnibus quæ sunt eius, non potest meus discipulus esse. Qui autem Christi cœpit esse discipulus, secundum vocem magistri sui renuncians omnibus quæ possidet, diurnum debet cibum petere: nec in longum desideria petitionis nostræ extendere: ipso iterum Domino pręscribente & dicente: Nolite in crastinũ cogitare: Crastinus enim dies ipse cogitabit sibi, sufficit diei malitia sua. Meritò ergò Christi discipulus victum sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur: quia & contrarium nobis est & repugnans, vt quæramus in seculo diu viuere, qui petimus regnum Dei velociter aduenire. Sic & beatus Apostolus monet, formans & corroborans spei nostrę ac fidei firmitatem: Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum, verùm neque auferre quid possumus: Habentes itaque exhibitionem & tegumentum, his contenti simus. Qui au-

Alia intercpretatio. Aliàs non est spiritualis.

Lucæ 14.

Diurna debet esse petitio nostra

Matth. 6.

1. Tim. 6.

CAP. LIX.

tem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & muſcipulas diaboli, & deſideria multa & nocẽtia, quę mergũt hominẽ in perditionẽ & in interitũ. Radix enim omnium malorũ eſt cupiditas, quã quidam appetẽtes, naufragauerunt à fide, et inſeruerunt ſe doloribus multi. Docet non tantũ contẽnendas, ſed & periculoſas eſſe diuitias, illic eſſe radicem malorũ blandientium, cæcitatẽ mentis humanæ occulta deceptione fallentium. Vnde & diuitẽ ſtultum ſeculares copias cogitantem, et ſe exuberantiũ fructuũ largitate iactantem redarguit Deus, dicens: Stulte, hac nocte expoſtulatur anima tua: quæ ergò paraſti cuius erunt? Lętabatur ſtultus in fructib⁹ nocte moriturus, & cui vita iã deerat, victus abundantiam cogitabat. Cõtrà autem Dominus perfectũ & conſummatũ docet fieri, qui omnibus ſuis venditis, atq; in vſum pauperum diſtributis, theſaurũ ſibi condit in cœlo. Eum dicit poſſe ſe ſequi, & gloriam dominicę paſsionis imitari, qui expeditus & ſuccinctus, nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, ſed ſolutus ac liber, facultates ſuas ad Deum ante pręmiſſas ipſe quoq; comitatur. At quod vt poſsit vnuſquiſq; noſtrûm parare ſe, ſic diſcit orare, & de orationis lege qualis eſſe debeat, noſcere. Neque enim deeſſe quotidianus cibus poteſt iuſto, cùm ſcriptũ ſit: Non occidet Dominus fame animam iuſti. Et iterum: Iunior fui & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, neque ſemen eius quęrens panem. Item Dominus promittat & dicat: Nolite cogitare dicentes, quid edemus, aut quid bibemus, aut quo veſtiemur? hęc enim nationes quęrunt. Scit Pater veſter, quia horum omnium indigetis. Quærite primùm

Cupiditas malorum radix.

Lucę 12.

Matth. 9.

Non deerit iuſto panis Prouer. 10.

Pſalm 36

Matth. 6.

primùm regnum & iustitiam Dei, & hęc omnia apponentur vobis. Quęrentibus regnum & iustitiam Dei, omnia promitit apponi Nam cùm Dei sint omnia, habenti Dominum nihil deerit, si deo ipso non desit. Sic Danieli in leonum lacu iussu Regis incluso, prandium diuinitùs procuratur, et inter feras esurientes & parcentes, homo Dei pascitur. Sic alitur Helias in fuga, & in solitudine coruis ministrantibus, et volucribus cibũ sibi apportantibus in persecutione nutritur. Atque, ô humanę malitiæ detestanda crudelitas, ferę parcũt, aues pascunt, homines insidiantur & sæuiunt.

CAP LIX.

Dani. 14.

3. Reg. 17.

Post hæc & pro peccatis nostris deprecamur, dicentes: Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Post subsidium cibi, petitur & venia delicti, vt qui à Deo pascitur, in Deo viuat, nec tantùm præsenti temporali vitæ, sed & æternæ consulatur, ad quam venire potest, si peccata donentur, quę debita Dominus appellat, sicut in Euangelio suo dicit: Remisi tibi omne debitum, quia me rogasti. Quàm autem necessariè, quàm prouidenter & salubriter admonemur, quòd peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur, vt dum indulgentia de Deo petitur, conscientiæ suę animus recordetur. Ne quis sibi quasi innocẽs placeat, & se extollendo plus pereat, instruitur & docetur sese peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare. Sic denique Ioannes in epistola sua ponit, dicens: Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Si autẽ confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est Dominus, qui nobis peccata

Remitte nobis debita nostra.

Matth. 18.

Nemo sine peccato

1. Ioan. 1.

CAP. LIX.

dimittat. In epiſtola ſua vtrunque complexus eſt, quòd & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus indulgentiam, cùm rogamus. Ideò & fidelem dixit Dominum ad dimittenda peccata, fidẽ pollicitationis ſuæ reſeruantem. Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam miſericordiam promiſit & veniam ſecuturam. Adiunxit planè & addidit legem, certa nos conditione & ſponſione conſtringens: vt ſic nobis dimitti debita poſtulemus, ſecundum quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus: ſcientes impetrari nõ poſſe quod pro peccatis petimus, niſi & ipſi circa debitores noſtros paria fecerimus. Idcircò & alio loco dicit: In qua menſura menſi fueritis, in ea remetietur vobis. Et qui ſeruus poſt dimiſſum ſibi à Domino omne debitum, conſeruo ſuo noluit ipſe dimittere, in carcerem relegatur. Quia indulgere conſeruo ſuo noluit, quod ſibi à Domino indultum fuerat, amiſit. Quæ adhuc fortius Chriſtus in præceptis ſuis maiore cenſuræ ſuæ vigore proponit: Cùm ſteteritis, inquit, ad orationem, remittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem: vt & Pater veſter, qui in cœlis eſt remittat peccata vobis: ſi autem vos non remiſeritis, neq; Pater veſter, qui in cœlis eſt, remittet peccata vobis. Excuſatio tibi nulla in die iudicij ſupereſt, cùm ſecũdum tuam ſententiam iudiceris: & quod feceris, hoc & ipſe patiaris. Pacificos enim & concordes atq; vnanimes eſſe in domo ſua Deus pręcepit: & quales nos fecit ſecũda natiuitate, tales vult renatos perſeuerare: vt qui filij Dei eſſe cœpimus, in dei pace maneamus: & quibus ſpiritus vnus eſt, vnus ſit animus & ſenſus. Sic nec ſacrificiũ deus recipit

Matth. 7.

Idem 18.

Matth. 11.

Pacem nos colere Deus vult.

CAP L IX.

cipit disſidentis, & ab altari reuertentē, prius fratri reconciliari iubet, vt pacificis precibus Deus poſsit eſſe pacatus. Sacrificium Deo maius eſt pax noſtra & fraterna cōcordia, & de vnitate Patris, & filij, & ſpiritus ſancti plebs adunata. Neq; enim in ſacrificijs, quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, ſed corda intuebatur: vt ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & iuſtus, dum Deo ſacrificat innocēter, docuit & cęteros quando ad altare munus offerunt, ſic venire cū dei timore, cum ſimplici corde, cū lege iuſtitiæ, cū concordiæ pace. Meritò ille dum in ſacrificio Dei talis eſt, ipſe poſtmodū ſacrificiū Deo factus eſt, vt martyriū primus oſtendens, initiaret & ſanguinis ſui gloria dominicam paſsionē, qui & iuſtitiā Domini habuerat, & pacem. Tales denique à Domino coronantur, tales in die iudicij à domino vindicabuntur. Cęterùm diſcordans & diſsidens, & pacem cum fratribus non habens, ſecundū quod B. apoſtolus & ſcriptura ſancta teſtatur, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimen diſſenſionis fraternæ poterit euadere, quia ſicut ſcriptū eſt: Qui fratrē ſuū odit, homicida eſt, nec ad regnum cœlorum peruenit, aut cum Deo viuat homicida. Non poteſt eſſe cū Chriſto, qui imitator Iudę maluit eſſe, quàm Chriſti: Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? Quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt expiari?

Vindictę & vltionis appetens, remiſsionis peccatorū capax non eſt

Gene. 4.

Ad offerēdum quomodo accedendum

Aliàs cum Domino iudicabūt.

Diſſenſio cauenda.

1. Ioan. 3.

Illud quoque neceſſariò admonet Dominus, vt in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationē. Qua in parte oſtenditur, nihil contra nos aduerſari poſſe, niſi Deus ante permiſerit: vt

Ne nos inducas in tentationē

omnis timor noster & deuotio atque obsequium ad Deum conuertatur, cùm in tentationibus nostris nihil malo liceat, nisi potestas inde tribuatur: probat scriptura diuina, quæ dicit: Venit Nabuchodonosor Rex Babyloniæ in Hierusalem, & expugnabat eam, & dedit eam Dominus in manu eius.

4. Reg. 24.

Datur autem potestas aduersus nos malo, secundum nostra peccata, sicut scriptum est: Quis dedit in direptionem Iacob & Israël eis, qui prædantur illū? nónne Deus cui peccauerunt, & nolebant in vijs eius ambulare, neque audire legem eius, & superduxit super eos iram animaduersionis suæ? & iterum Salomone peccante, & à præceptis & vijs domini recedente, sic positum est: Excitauit Dominus Satan ipsi Salomoni. Potestas verò aduersus nos dupliciter datur: vel ad pœnam, cùm delinquimus: vel ad gloriam, cùm probamur: sicuti de Iob factum videmus, manifestáte Deo & dicenti: Ecce omnia quæcunque habet, in manus tuas do: sed ipsum caue ne tangas. Et Dominus in Euangelio loquitur tempore passionis: Nullam haberes aduersum me potestatem, nisi datum tibi esset desuper.

Esaiæ 42.

3. Reg. 11.

Tentationis causæ pœna vel probatio.

Iob 1.

Ioan. 19.

Quando autem rogamus, ne in tentationē incidamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ: dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat: ne quis sibi superbè atque arroganter aliquid assumat: ne quis aut confessionis, aut passionis gloriam suam ducat: cùm Dominus ipse humilitatem docens, dixerit: Vigilate & orate, ne veniatis in tētationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: vt dum præcedit humilis

Marci 14.

lis & summissa confessio, & datur totum Deo, quicquid suppliciter cum timore & honore Dei petitur, ipsius pietati præstetur.

Post ista omnia: in consummatione orationis venit clausula, vniuersas petitiones & preces nostras collecta breuitate concludens. In nouissimo enim ponimus: Sed libera nos à malo: Comprehendens aduersa cuncta, quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus: à quibus potest esse fida & firma tutela, si nos Deus liberet: si deprecantibus atque implorantibus opẽ suã prệstet. Quando aũt dicimus: libera nos à malo: nihil remanet, quòd vltrà adhuc debeat postulari: cùm semel protectionem Dei aduersus malum petamus, qua impetrata, contra omnia, quæ diabolus & mundus operátur, securi stamus & tuti. Quis enim ei de seculo metus est, cui in seculo Deus tutòr est?

Sed libera nos à malo.

Per malum quid intelligimus.

Quid mirum, fratres dilectissimi: si oratio talis est, quam Deus docuit: qui magisterio suo omnem precem nostram salutari sermone breuiauit? Hoc iam per Esaiam Prophetam fuerat antè prędictum, cùm plenus Spiritu sancto de Dei maiestate ac pietate loqueretur: Verbũ cõsummans, inquit, & breuians in iustitia, quoniam sermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ. Nam cùm Dei sermo, Dominus noster IESVS CHRISTVS, omnibus venerit: & colligens doctos pariter & indoctos, omni sexui atque ætati præcepta salutis ediderit: præceptorum suorũ fecit grande compendium: vt in disciplina cœlesti discentium memoria non laboraret: sed quod esset simplici fidei necessarium, velociter disceret:

Esaiæ 10.

Præcepta dei breuissima.

quid sit vita æterna, sacramentum vitæ, magna & diuina breuitate complexus est, dicẽs: Hęc est autem vita ęterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Item cûm de lege & Prophetis, pręcepta prima maiora decerperet: Audi, inquit, Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Et: Diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota virtute tua: hoc est primum: & secundum simile huic: Diliges proximum tuum tanquàm te. In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetę: & iterum: Quęcunque volueritis vt faciát vobis homines bona, ita & vos facite illis. Hęc enim lex & Prophetia.

Ioan. 17.
Deut. 6.
Matth. 7.

Verbis & factis orare nos dominus docuit.

Nec verbis tantùm, sed & factis orare nos Dominus docuit, ipse orans frequenter & deprecás: & quid facere nos oporteret, exempli sui contestatione demonstrans: sicut scriptum est: Ipse autem fuit secedens in solitudinem & orans: & iterum: Exiuit in montẽ orare, & fuit pernoctans in oratione Dei Quòd si ille orabat, qui sine peccato erat, quantò magis peccatores oportet orare? Etsi ille per totam noctem iugiter vigilans, continuis precibus orabat: quantò nos magis in frequentanda oratione debemus nocte vigilare?

Lucæ 9.
Matth 14.
Marci 6.

Orat. Christi fuit pro nobis.

Orabat autem Dominus & rogabat non pro se (quid enim pro se innocens precaretur?) sed pro delictis nostris: sicut & ipse declarat, cûm dicit ad Petrum: Ecce Satanas expetiuit, vt vos vexaret quomodo triticum: ego autem rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Et postmodum pro omnibus Patrem deprecatur, dicens: Non pro his autem solis rogo, sed & pro illis, qui credituri sunt

Lucæ 22.

CAP. LIX.

ſunt per verbum ipſorum in me, vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, vt ipſi in nobis vnum ſint. Magna Domini propter ſalutem noſtram benignitas pariter & pietas, vt non contentus, quòd nos ſanguine ſuo redimeret, adhuc pro nobis amplius & rogaret. Rogantis autem deſiderium videte quod fuerit: vt quo modo vnum ſunt pater & filius, ſic & nos in ipſa vnitate maneamus: vt hinc quoque poſsit intelligi, quantũ delinquat, qui vnitatẽ ſcindit & pacẽ: cùm pro hoc & rogauerit Dominus, volens ſcilicet plebẽ ſuam vnire: cùm ſciret ad regnum Dei diſcordiam non venire.

Præparatio ad orationem qualis eſſe debeat

Quando autem ſtamus ad orationem, fratres dilectiſsimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis ſecularis & carnalis abſcedat, nec quicquam tunc animus, quàm id ſolum cogitet quod precatur. Ideò & ſacerdos ante orationem præfatione præmiſsa, parat fratrum mentes dicendo: Surſum corda: vt dum reſpondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil aliud ſe quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat: nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis adire patiatur. Obrepit enim frequenter & penetrat, & ſubtiliter fallens preces noſtras à Deo auocat: vt aliud habeamus in corde, aliud in voce: cùm intentione ſyncera Deum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare: Quæ autem ſegnitia eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cùm Deum deprecaris: quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare, quàm id quôd cùm Deo loqueris? Quomodo

Cogitatio carnalis abijcienda.

Surſum corda.

Oratio debet eſſe attenſa vel intenſa.

modo te audire à Deo postulas, cùm teipsum nō audias? Vis esse Deum memorem tui, cùm rogas: cùm tu ipse memor tui non sis? hoc est, ab hoste in totum non cauere: hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligentia orationis offendere: hoc est vigilare oculis, & corde dormire: cùm debeat Christianus, & cùm dormit oculis, corde vi-
Can. 5. gilare. Sicut scriptum est ex personę Ecclesiæ loquentis in Cantico canticorum: Ego dormio &
Collos. 4. cor meum vigilat: Quapropter solicitè & cautè Apostolus admonet, dicens: Instate orationi vi-
Matth. 3. gilantes in ea: docens scilicet & ostendens eos impetrare, quod postulant, de Deo posse, quos Deus videat in oratione vigilare.

Orationis comites ieiunium & eleemosyna. Orantes autem, non infructuosis nec nudis precibus ad Deum veniant. Inefficax petitio est, cùm precatur Deum sterilis oratio. Nam cùm omnis arbor non faciens fructum, excidatur, & in ignem mittatur: vtique & sermo non habens fructum, promereri Deum non potest, qui nulla est
Tob. 18. operatione fœcundus. Et ideò scriptura diuina instruit, dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Nam qui in die iudicij præmium pro operibus & eleemosynis redditurus est: hodie quoque ad orationem cum operatione veni-
Cornelius Centurio. Acto. 10. enti benignus auditor est. Sic denique Cornelius Centurio cùm oraret meruit audiri: Fuit faciens multas eleemosynas in plebem, & semper orans Deum: huic circa horam nonam oranti, astitit angelus testimonium reddens sui operis & dicens: Corneli orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt ad memoriam coram Deo. Citò orationes ad Deum ascendunt, quas ad Deum merita

rita nostri operis imponunt. Sic & Raphaël angelus Tobię oranti semper, & semper operáti testis fuit, dicẽs: Opera Dei reuelare & confiteri honorificũ est. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis vestræ in conspectu claritatis Dei. Et cùm sepelires tu mortuos simpliciter, & quia non es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuũ, & abijsti & condidisti mortuum, & missus sum tentare te. Et iterum: Me misit Deus curare te, & Saram nurum tuam. Ego enim sum Raphaël vnus è septem angelis iustis, qui assistimus & conuersamur ante claritatẽ Dei. Per Esaiam quoque Dominus admonet & docet similia contestans: Solue, inquit, omnem nodum iniustitiæ, resolue suffocationes impotentium commerciorum. Dimitte quassatos in requiem, & omnem cogitationem iniustam dissipa. Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, vesti: & domesticos seminis tui non despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & vestimenta tua citò orientur, & præibit ante te iustitia, & claritas Dei circundabit te. Tunc exclamabis & DEVS exaudiet te, dum adhuc loqueris, dicet: Ecce adsum. Adesse se repromittit, & audire & protegere se eos dicit, qui iniustitiæ nodos de corde soluentes, & eleemosynas circa domesticos Dei secundum eius præcepta facientes, dum audiunt quod Deus præcepit fieri, ipsi quoque à Deo merentur audiri. Beatus Apostolus Paulus in necessitate pressuræ adiutus à fratribus, opera quæ fiunt, sacrificia Dei dixit esse: Saturatus sum, inquit, percipiens ab Epaphrodito

Tob. 12.

Raphaël ãgelus.

Esa. 54.

Esa. 58.

Phil. 4.

CAP. LIX.

dito ea, quæ à vobis missa sunt, odorem suauitatis, sacrificium acceptum & placitum Deo. Nam quando quis miseretur pauperis, Deo fœnerat, & qui dat minimis, Deo donat, spiritualiter Deo suauitatis odorem sacrificat.

Orationis tempora.

In orationibus verò celebrãdis inuenimus obseruasse tres cum Daniële pueros, in fide fortes, & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens consummatum numerum trinitatis ostendit. Itemque ad sextam quarta procedens, declarat alteram trinitatem: Et quando à septima nona completur, per ternas horas trinitas perfecta numeratur: quæ horarum spatia iam pridem spiritualiter determinantes adoratores Dei, statutis & legitimis ad precem temporibus seruabant: & manifestata postmodum res est, sacramentum olim fuisse, quod antè sic iusti precabantur. Nam super discipulos hora tertia descendit Spiritussanctus, qui gratiam dominicæ repromissionis impleuit. Item Petrus hora sexta in tectum superius ascendens signo pariter voce Dei monentis instructus est, vt omnes ad gratiam salutis admitteret, cum de emundandis Gentibus antè dubitaret. Et Dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & vt redimere & viuificare nos posset, tũc victoriam suam passione perfecit. Sed nobis, fratres dilectissimi præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spacia & sacramẽta creuerũt. Nam & manè orandum est, vt resurrectio Domini matutina oratione celebretur, quod

quod olim Spiritussanctus designat in Psalmis, dicens: Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine manè, & exaudies vocem meam, manè assistam tibi, & contemplabor te. Et iterũ per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes eamus & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item Sole ac die cessante, necessario rursus orandum est. Nam quia Christus Sol verus est, & dies verus sole ac die seculi recedente, quando oramus & petimus, vt super nos lux denuò veniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Christum autem diem dictum, declarat in Psalmis Spiritussanctus: Lapis, inquit, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Iste est dies, quem fecit Dominus, ambulemus & iocundemur in eo: Itẽ quòd Sol apellatus sit, Malachias Propheta testatur dicens: Vobis autem, qui timetis nomen Domini, orietur Sol iustitiæ, & in alis eius curatio est. Quod si in scripturis sanctis Sol verus & dies verus est Christus, hora nulla à Christianis excipitur, quò minus frequenter ac semper Deus debeat adorari, vt qui in Christo, hoc est in Sole & in die vero sumus, insistamus per totum diem precibus & oremus, & quando mũdi lege decurrens vicibus alternis nox reuoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum potest, quia filijs lucis & in noctibus dies est. Quando enim sine lumine est, cui lumen in corde est? Aut quando Sol ei & dies non est, cui Sol & dies Christus est? Qui autẽ in Christo, hoc est,

CAP. LIX.

Orandũ mane. Psalm. 5.

Orandum vesperi.

Christus verus dies. Psalm. 117.

Christus Sol. Malach. 4.

est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus. Sic Anna vidua sine intermissione rogans semper & vigilans, perseuerabat in promerendo Deo: sicut in Euangelio scriptum est: Non recedebat, inquit, de templo ieiunijs & orationibus seruiens nocte ac die. Viderint vel Gentiles, qui necdum illuminati sunt: vel Iudęi, qui deserto lumine in tenebris remanserunt.

Lucæ. 2.

Nos verò fratres dilectissimi, qui in Domini luce semper sumus, qui meminimus & tenemus, quid esse accepta gratia cœpimus, computemus noctem pro die. Ambulare nos credamus semper in lumine: non impediamur à tenebris, quas euasimus. Nulla sint horis nocturnis precũ damna, nulla orationum pigra & ignaua dispendia. Per Dei indulgentiam recreati spiritaliter & renati, imitemur quod futuri sumus, habituri in regno sine interuentu noctis solum diem. Sic nocte quasi in lumine vigilemus, oraturi semper & acturi gratias Deo, hîc quoque orare & gratias agere non desinamus.

Ambulandum semper in lumine.

Aliàs, Solē & diem

Explicatio salutationis Angelicæ.

CAPVT LX.

SIc moribus receptũ est in sancta Catholica Ecclesia, neque recens fuisse videtur hoc institutum, vt orationi dominicæ, virginis Mariæ salutatio subiungatur: quam etiam in Liturgia sua Ioannes Chrysostomus, non sine præfatione quadam inserendam esse putauit. His enim verbis Mariam affatur: Vt verè dignum & iustum est, glorificare te Deiparam, & semper beatissimam, & penitûs incontaminatam Dei nostri matrem: honoratiorẽ Cherubin, & gloriosiorem incomparabiliter

Orationi dominicæ salutatio Angelica subiungi debet.

Mariæ encomium

biliter Seraphin, quæ citra corruptionem Deum peperisti, verè Deiparā te magnificamus: *Aue gratia plena Maria, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui, quoniam saluatorem animarum nostrarum peperisti.* Quæ verba magna ex parte reperiuntur etiam in Missa D. Iacobi Apostoli. Quidni glorificemus autem? quidni magnificemus eam? quam electam à seculo, quam ab altissimo præcognitam, sibique præparatam, quam longè antè patribus nostris cœlitùs promissam, quā typis mysticis adumbratam, quā Prophetarum oraculis ita, vt eam prætereа vaticinium Prophetarum Hieronymus appellauerit, videmus esse prænūciatam? Hæc est enim illa, de qua in ipsis adhuc rudis mundi primordijs conditor ipse primū edidit vaticiniū: olim fore mulierem, quæ calcaneo lethiferi serpentis caput protereret: Hœc est noui Adæ noua Eua: non nouerca, quòd illa vetus, quæ suos fœtus, priùs etiam quā pareret, extinxit: sed mater: neque mater morientium, quod illa, sed reuiuiscentium: quæ mysterio quodam ineffabili, quod nulla posit humana mens comprehendere, de cuius osse genita fuerat, eum ipsa de sua carne vicissim genuit, genuit, nec ab alio fœcundata, quàm quē peperit: vt inextricabili quodam ænigmate, simul eadem fuerit & filia, & sponsa, & mater. Quid autē nobis aliud illa virga sacerdotalis adūbrabat, quæ sine radice germinauit? quā huius virgineā fœcūditatē, quę neq; mortali manu cōsita, neq; terreno succo irrigata, cœlitus cōcipiendo floruit, & sine cruciatu pariēdo viuificum fructū edidit. Iā & niueum illud Gedeonis vellus quod in areę siccę medio maduit, cuius alius prę figurabat simulachrū,

In. 6. cap. Michcæ.

Gene. 3.

Maria noua Eua.

Num. 17. Virga sacerdotalis.

Vellus Gedeonis. Iudic. 6.

CAP. LIX.

nisi Mariæ? quæ procul quidem à carnis contagio semota, verùm cœlesti rore ter compluta, trinitatis opificio Deum pura concepit, pura enixa est, pura post editum partum permansit. Cuius obtineat imaginem, nisi Mariæ diuini vatis insignis illa porta, non ad Aquilonem, vnde panditur omne malum, sed ad exortum spectans, vnde Sol oritur nouus, & nouator omnium? cuius integritatis claustra Princeps pacis, non modò nō violauit, vel ingrediens, vel egrediens, verumetiam consecrauit. Verba Prophetæ sunt: Porta quæ prospiciebat ad Orientem, clausa erit, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam: eritque clausa. Clausa fuit in Maria virginitatis porta, per quam intrauit Dominus Deus Israël, & per ipsam processit, & in æternum porta virginis clausa Virginitate permansit. Hanc denotabat signum illud magnum, quod in cœlo scribit apparuisse Ioannes: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Fuit enim reverà Maria amicta lumine tanquàm vestimento: fuit induta iustitiæ Solem, eum de quo scribit Apostolus: Induimini Dominum Iesum Christum: in illo manebat, & ipse in ea vestiuit illum, & vestita est ab illo: vestiuit illum substātia suæ carnis, & vestita vicissim est ab eo, gloria maiestatis eius: vestiuit nube Solem, & est ipsa vestita Sole. Certè signum hoc magnum est, mulier illæsa manēs amicta Sole: sed non est hæc mulieris potentia, non modò non humana, verùm ne angelica quidem, sed sublimiore quadā virtute factū est, ea nimirum de qua dixit ange-

Ezech. 44. Apoc. 21. Esaiæ 9.

Ezech. 44. Porta clausa.

Mulier amicta Sole Apoc. 12. Psalm 103. Rom. 13.

angelus: Spiritussanctus superueniet in te. Quoniam verò poterat respondere: Spiritus Deus est: Deus autem noster ignis consumens est, quasi occurrens ait: virtus nō mea, nō tua, sed virtus altissimi obũbrabit tibi: Nihil vt sit mirũ, si sub tali vmbraculo, talis à muliere sustineatur amictus. Luc. 1. Ioan. 4. Deut. 4.

Mysticus quoque Mosi rubus flagrare visus, prægnantem huius virginitatem portendebat: quæ sola mortalium nomen est puerperæ promerita, cùm vxoris officium nunquàm præstitisset: Hanc præludebat & mulier illa Prophetica, quæ nouo quodam & inaudito miraculo, zona sui corporis illabata, virum circundedit citra virilem operam. Siquidem Iesus Christus, ante Luciferum genitus, ex hac sumpsit carnis initium: & quem cœli cœlorum non capiunt, qui implens omnia, cùm sit in omnibus: ab ijs tamen non capitur, nec tenetur: is intra virginis huius viscera claudi dignatus est. Reverà nouum & inauditum ait Cyprianus, quòd in vteri materni angustia circundedit intra se fragilis caro virtutem altissimi: & ordinem rerum, cursumque naturæ mutauit sapientia Dei: & vbique est dilatata, plenitudinem sui, vasi infundens exiguo: sic est circundata vtero muliebri, vt tamen vniuersa ambiret, amplens omnia, excedens cuncta, intra se omnia continens, extra vniuersa complectens. Mons etiam ille magnus, quem vidit Daniël, vnde sine manibus excisus est lapis: lapis angularis ille, qui fecit vtraque vnum, cui nititur omnis ædificatio, non cessura tempestatibus huius seculi: in quem quisquis ceciderit, collidetur: mons, inquam, ille magnus, cuius, nisi

Rubus flagrans. Exod 3. Mulier prophetica. Hier. 3. Psalm. 109. 2. Paral. 2.

Cyp. ser. de natiuitate Christi.

Mons magnus Daniel. 2.

Esaiæ 11. Esaiæ 7. Prouer. 13. Mulier fortis Maria.

Mariæ typum gerebat? quam præ cæteris Esaias quoque, nunc de radice Iesse virgam orituram, nunc euidentiùs virginem parituram esse prædixit. Quam & Salomon requirere visus est, cùm diceret: Mulierem fortem quis inueniet? Non ignorabat vir ille sapiens, quâta sexus huius esset imbecillitas, quâm fragile corpus, quàm lubrica mens: Quoniam tamen & Deum promisisse legerat, & ita congruere videbat: vt qui per fœminam vicerat, per fœminam vinceretur: cum stupore quodam & admiratione prorumpit in hæc verba: Mulierem fortem quis inueniet? quasi diceret. Si de manu fœminæ sic pendet & salus nostra omnium, & innocentiæ restitutio, & de hoste victoria, cumprimis esse fortem oportet, quæ tantùm ad opus hoc esse queat idonea. Quam ergo sic & oracula Prophetarum præcinuisse, & mysticæ Synagogæ typicas imagines deliniasse, & facundos Ecclesiæ doctores suis posteà virtutibus exornasse suisque coloribus depinxisse videmus: quidni laudes illius decantemus? quidni quoties vsus venerit, supplices opem illius imploremus?

Bernardus in sermone de virgine Maria. 2. Cor. 3. Gen. 2. 1. Tim. 2. Hebr. 11. Psalm. 57.

Quôd si qui sunt, qui nobis obstrepant, dicentes: Nunquid non sufficit vnus Christus? Respondet illis vnus ex præcipuis huius virginis amatoribus: Sufficere poterat Christus, siquidem omnis sufficientia nostra ex Deo est: sed nobis bonum non erat, hominem esse solū: congruum magis, vt adesset reparationi nostræ sexus vterque: quoniam corruptioni neuter defuisset: Fidelis planè & potens mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: sed diuinam in eo ho-

CAP. LX.

homines reuerentur maiestatem : Deus autem noster ignis consumens est. Quid ni vereatur pec cator accedere, ne quemadmodum fluit cera à facie ignis, sic pereat ipse à facie Dei? Opus est itaque mediatore ad mediatorem istum : nec alius nobis vtilior quàm Maria. Crudelis nimirum Eua, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quę salutis antidotum & viris & mulieribus propinauit: Illa ministra fuit seductionis, hæc propitiationis: Illa suggessit præuaricationem, hæc iniecit redemptionem. Ac in alio sermone: cùm docuisset, si quis ad Patrem veretur accedere, vt ad Iesum datum sibi mediatorem confugiat, subdit mox: Forsitan & in ipso Maiestatem vereare diuinam: quôd licèt factus sit homo, manserit tamen Deus: Aduocatum habere vis? & ad ipsum, ad Mariam recurre, pura siquidem humanitas in Maria nec dubius dixerim: Exaudietur, & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtique Matrem filius, & exaudiet filium Pater. Quicquid illud est, quod offerre Deo paras, Marię commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo influxit. Neque enim impotens erat Deus, & sine hoc aquæ ductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Fortè enim manus tuæ aut sanguine plenæ, aut infectæ muneribus, quòd non eas ab omni munere excussisti, ideò modicum illud, quod offerre desideras gratissimis illis, & omni acceptione dignissimis manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Neque vero solus hoc Bernardus ita

Genes. 3.

De natiuitate Mariæ virginis.

CAP. L X.

Maria aduocata & ſpes.

In Thronis

ſenſit. Nam & multis ante ſeculis beatus Ephrem Deiparam virginem, conciliatricem, aduocatam, & ſpem Chriſtianorum vocat. Qui verò præceſsit eum Sanctus Epiſcopus & Martyr Methodius appellat eam νοητὸν θρόνον δεδοξασμένον, καὶ θεοῦ ἐπάξιον, hoc eſt, glorificatam ac Deo dignam ſedem, quæ ſolis poſsit mentis oculis conſpici: Et cùm eá præfiguratá eſſe dixiſset per arcã teſtamenti, in laudes eius prorũpẽs, ita loquitur: Ει γὰρ τῇ εἰκονὶ τῆς σῆς ἁγιότητος, τοσαύτη πρὸς τὸν θεὸν ἀπενεμήθη τίμη κιβωτοῦ, ὡς μηδενὶ βασιμὸν ἢ πρόχειρον εἰς καλανόησιν εἶναι ταύτης εἴσοδον ἢ μονῇ ἱερατικῇ εὐκοσμίᾳ τοῦ καταπετάσματος διορίζοντος. καὶ πυλωροῦντος ὡς βασιλίδι τὰ προπύλεα. Τι ἄρα, καὶ ποταπὸν τὸ παρ' ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ἐπορευόμενον σοὶ σέβας τῇ ὄντως γεναμένῃ βασιλίσσῃ, ὄντως κιβωτῷ ἐμψύχῳ νομοθέτου ὑμῶν θεοῦ, ὄντως χωρητῷ οὐρανῷ τοῦ ἀχωρήτου θεοῦ; σοῦ γὰρ τῆς παναγίας ὡς φωταυγοῦς ἡμέρας ἐπιφανείσης τῷ κοσμῷ, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον προσαγογούσης ἐκποδὼν μὲν μετηλλάχθη, ἡ πάσα τοῦ σκοτους φροντις, ἤδη καὶ ὁ τύραννος κατέστη καὶ διώλολε μὲν θάνατος, κατεπόθη ὁ ᾅδης, καὶ πάσα ἡ ἔχθρα καλευνήθη ἀπὸ προσώπου τῆς εἰρήνης, νόσοι δὲ πάντες φθοροποιοὶ ἄποθεν ἑστάναι τῆς σωτηρίας προκυπτούσης. καὶ πᾶν ὑπούρανον φῶτος ἀναπλέως γέγονεν τῆς ἀκραιφνοῦς ἀληθείας, hoc eſt. Si quæ fuit imago tuæ ſanctitatis, tantus eſt à Deo tributus honos arcæ, nulli vt ad eam facilis acceſſus pateret, præterquam ſoli ſacerdotali decori, cũ velũ diuideret, & quaſi portas cuſtodiret veſtibuli Reginalis. Quis porrò & quantus honos à nobis qui minimi ſumus tibi debetur, quæ verè facta es Regina, verè animata quædã arca legiſlatoris noſtri Dei, verè cõprehẽ-

ſibile cœlũ eius, qui loco non poteſt comprehendi, Dei. Poſteaquã enim tua ſumma ſanctitas, tanquàm ſplendidiſsimus dies illuxit orbi, & iuſtitiæ Solem produxit, ſublatũ eſt è veſtigio, quicquid erat ex tenebris horroris: Tyrannus in nihilum eſt redactus, mors interijt, deſtructus eſt infernus, omnes inimicitiæ deletæ ſunt, à facie pacis omnes morbi qui correptionem adferebant procul faceſsere iuſsi ſunt emergente ſalute, & quicquid eſt ſub cœlo repletum, eſt luce puræ veritatis. Et aliquot chartis interiectis. Χαῖρε εἰς ἀεὶ ἡ ἄληκτος ἡμῶν χαρὰ, ἐς σε γὰρ πάλιν ἀνατρέχομεν, σὺ τῆς ἑορτῆς ἡμῶν ἄρχη, σὺ μεσοτὴς, σύ τελός ὁ πολύτιμος μαργαριτὴς τῆς βασηλείας, τὸ ὄντως οὔθαρ πάσης ἁγιοσίας, τὸ ἔμψυχον θυσιαστήριον τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς. Χαῖρε ἀγάπης θεοῦ θύσαυρε. Χαῖρε ἀνθροπείας υἱοῦ πηγὴ. Χαῖρε πνεύματος ἁγίου καταςκιῶν, ὄρος ἡ σαρκὸς γλυκύδωρε. γενήτωρ φῶτος ἡλιάκου, παρὰ σοι καταπερτέρη τῇ ἀγάπῃ ἡπερζέυσης. Hoc eſt, Gaude in æuum perpetuum gaudium noſtrum: ad te namque rurſus recurrimus, tu feſtiuitatis noſtræ principium, tu medium, tu finis, quę es precioſa Marga rita regni, verè fons vberrimus totius ſanctitatis, animatũ altare panis vitæ: Gaude dilectionis Dei Theſaure, gaude humanitatis filij fons, gaude ſpiritus ſancti vmbraculum. Et iterum paucis interiectis, ad inuocationm illius conuerſus. δια τοῦτο ἐκλιπαροῦμεν σε τὴν ἀμείνω πάντων καὶ μητροαῖς ἐπεύχουσαν λιμαῖς, καὶ παρρησιαῖς, μνήμην ἀδιάλειπτον ἡμῶν ποιοῦ πανυ ἁγία θεοτοκὲ. τῶν εἰς σὲ καταναλισκομένων καὶ ὕμνοις θεοπρεπέσι τεθερόντων σου τὴν ἀειζωὴν καὶ ἀνευξάλειπτον μνήμην,

CAP. LX.

μλω, hoc eſt: Quam ob cauſam deprecamur te longè præſtantiſsimam omnium, quæ matris & honore gaudes, & libertate: memoriam noſtri iugem fac ô Sanctiſsima Deipara, qui te laudibus ornamus, & hymnis dicentibus celebramus tui perpetuam & iugem memoriam. Andreas quoque Hieroſolymitanus, qui vixit ante annos prope mille, in ſermone, quem ſcripſit in hanc ipſam ſalutationem Deiparæ virginis: vocat eam diuinam cum hominibus reconciliationem. Et qui fuit proximus Apoſtolorum temporibus Irenæus: Quemadmodum Eua per Angelicum ſermonem, inquit, ſeducta eſt vt effugeret DEVM, præuaricata verbum eius: ita Maria per Angelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret Deum, obediens eius verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt, vt effugeret Deum: ſic hæc ſuaſa eſt, obedire Deo, vti virginis Euæ, virgo Maria fieret aduocata. Et quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per virginem: ſoluatur per virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam. Quæ poſtrema verba citantur etiam ab Auguſtino, contra Iulianum ſcribente. Quin & alij plerique ſancti Patres Deiparam virginem, & inuocarunt ipſi, & cæteris, vt inuocarent, auctores fuerunt: quemadmodum vbi nobis de Sanctorum inuocatione ſermo fuit, pluribus verbis demonſtratum eſt. Vnius tantùm Athanaſij locum hîc adſcribemus, qui ſic virginem hanc alloquitur: Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſsima virgo, quę etiá à partu virgo permanſiſti: & retribue nobis pro

Iren. lib. 5. con. hęreſ.

Lib. 1.

Inuocatio Mariæ.

Ath. in euã gelium de ſãcta Deipara.

exigu-

exiguis istis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarũ gratiarum, tu quæ gratia plena es. Nam ideò his vocibus, vt ex re ipsa desumptis, & natura laudatoris præcipuè in tuum encomiũ vtimur, si quãdo hymnus, si quando laus tibi siue à nobis, siue ab vniuersa creatura effertur: Tibi, inquam, gratiosæ Dominæ nostræ Reginæ, heræ, matri Dei, arcæ sanctuarij. Ac interiectis nonnullis: Ab istis, inquit, hierarchijs cœlestibus, deinde nos hierarchiæ terrestres exaltiones Dei in gutture ferentes, siue quod didicimus, siue quòd mutuò hæc verba sumpserimus, exaltamus te magna & canora voce dicentes: Aue gratiosa, Dominus tecum, intercede hera & domina, & regina, & mater Dei pro nobis. Cæterùm si quis alius, certè Bernardus is fuisse videtur, qui cûm alijs in rebus, quod illi ipsi confitentur, qui segregauerunt semetipsos: tùm quod ad honores attinet, vel Deiparæ virgini, vel sanctis tribuendos, præclaro semper vsus fuerit iudicio. Indicat hoc vel epistola, quam scripsit ad Canonicos Lugdunenses: vel sermones, quos de sanctis non paucos edidit, in quibus omnibus adeò non transfert in homines Dei gloriam, vt minus etiam virgini Deiparæ tribuere videatur, quàm à multis tribui videmus. Vocauit nihilominus is Mariam virginem, aduocatam: vocauit matrem misericordiæ, vocauit reginam cœlorum: Quamobrem nihil est quòd huius auctoritatem quisquam sequi dubitet, in re præsertim tam vetusta, receptoque totius Ecclesię more confirmata. Si qui diuos colit, Christum in diuis colit: qui sanctos laudat, Christũ laudat in sanctis: qui sanctos inuocat, Christi per sanctos auxili-

CAP. LX.

Epist. 172.

In 1. ser de assumptione.

auxilium inuocat: qui sanctos imitatur, Christum imitatur in sanctis: qui sanctos adorat, Dei dona in sanctis adorat: quantò magis idem quisque facere credendus est in ea colenda, laudanda, inuocanda, adoranda, ex cuius vtero processit is, per quem sancti sunt, quotquot sancti sunt. Affectus in matrem, pietas est in filium, quandoquidem in matre filium, & matrem ob filiũ veneramur: vt omnis honos matri præstitus, in ipsum redundet filiũ. Hic est enim in omnibus & super omnes colendus, glorificandus, imitandus, inuocandus, adorandus. Quæ quidẽ omnia si suo modo quodam sanctis tribuantur, manet nihilominus Deo sua gloria, nulli communicabilis.

Salutationis Angelicæ cõmendatio.

Verùm nos ad salutationem Angelicam, de qua nobis initio sermo fuit, redeamus: quæ tantò nobis debet esse commendatior, quòd non ab hominis ingenio profecta, verùm de cœlo per ãgeli pręconium in terras est delata: tum autem, ita breuis est & succincta, vt in ea ediscenda nihil esse queat negocij: & verborum in ea numerum, sententiarum superat vbertas. Huc accedit, quòd quoties hac vtimur salutatione, felicis illius horæ statim admonemur, quæ prima post infelicem parentis nostri casum humano genere læta cum primis illuxit. Qua Deus afflictionem populi sui miseratus, misso ãgelo, fœminã sibi delegit, cui⁹ ministerio, quã per fœminã diabolus iuuexerat, mortem aboleret, eamque vita sempiterna commutaret.

Aue.

Sed iam ipsum angelũ loquentem audiamus. Is ad Mariã virginẽ ingressus ait: AVE GRATIA PLENA. Noua quidem hæc tum fuit salutandi

formula

CAP. LX.

formula, quam in omni ſcriptura negat Origenes ſe inuenire potuiſſe, Græca vox, quæ legitur apud Lucam, non ſaluere tantùm vel auere, verũ etiam gaudere ſignificat & valere. Nec vlla potuis Angelus vti voce magis apta & appoſita. Siquidem quæ veræ voluptatis auctorem conceptura, & quem Eua miſeris mortalibus mœrorem ingẽtem inuexerat, eum erat ſempiterno gaudio commutatura, quónam alio quàm gaudij vocabulo ſalutatam eam oportuit? Quamobrem rectè Chryſologus: In hac voce, inquit, oblatio eſt, oblatio muneris, nõ ſimplex ſalutationis officium. Quod munus nato Chriſto paſtoribus obtulerat angelus, dicens: Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Saluator: Idem hoc munus, idem gaudiũ obtulit tum virgini Mariæ, cùm ex ea natum iri Saluatorem renunciauit. Legimus autem & de Stephano, quòd fuerit plenus gratia & fortitudine: de Ioanne quoque Baptiſta, de Elizabeth, de Zacharia, de Apoſtolis dicit ſcriptura, quòd repleti fuerunt Spiritu ſancto: neque tamen propterea credendum eſt, quòd ſimiliter vt Deipara, gratia vel Spiritu ſancto repleti fuerint: Nam neque cõceperunt illi de Spiritu ſancto, ſicut Maria: nec habitauit in illis plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: cui quæ per partes alijs eſt præſtita ſingulis, totam ſe ſimul infudit gratiæ plenitudo, quæ deſcendit in eam ſicut pluuia in vellus. Vellus cùm ſit de corpore, neſcit corporis Paſsiones: ita virginitas cùm ſit in carne, carnis ignorat vitia. Cœleſtis igitur imber in virgineum vellus Mariæ placido ſe fudit illapſu, & to-

Orig. ho. 6 in Lucam.

Chryſol. ſer. 140.

Lucæ 2.

Gratia plena.

Actor. 6.

Lucæ 1.

Act. 2. & 4

CAP. LX. ta diuinitatis vnda bibulo se nostræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum, terris omnibus pluuiam salutis effunderet.

Hac igitur ratione, plena gratia dicitur, quod sola est Maria, de qua propter honorem Domini, nullã prorsus cùm de peccatis agitur, haberi quęstionem, non modò Augustinus, verùmetiam vniuersa voluit Ecclesia: quod vel inde sciri possit, ad vincendum ex omni parte peccatũ plus ei gratię collatum esse, quia cõcipere & parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Etenim hac vna virgine excepta, si sanctos alios omnes & sanctas cùm hîc viuerent, congregare licuisset, & interrogare, nũ fuerint absq; peccato: quantalibet fuerint in isto corpore excellentia, sanctitatis incunctanter vna voce cuncti clamassent: Si dixerimus, quia peccatũ nõ habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nõ est: Nec humilius id quàm verius respondissent. Plenior itaque gratia fuit Maria, quàm omnes alij: cùm sola sit, quá omni peccato fuisse vacuá, persuasũ habem⁹. Scriptum aũt est de Christo quoque, quod sit plenus gratia & veritate: verùm ab hac plenitudine tantò lõgius abfuit Maria, quàm abfuerunt à Mariæ plenitudine sancti reliqui: quantò magis inter creaturam & creatorẽ: inter hominem mortalem & Deum, discrimen est, immortalem: Siquidem Christus ipsa est plenitudo: Maria, sicut alij sancti (sed pl⁹ tamẽ quá alij sancti) quicquid habet gratię, de Christi plenitudine accepit. Petrus Abbas Cluniacensis, gratiam qua plena fuit Maria, charitatem vult intelligi, qua scribit illam præ cunctis alijs excelluisse.

Aug. de natura & gratia li. 1. c. 36

Maria omni peccato vacua.

1. Ioan. 2.

Ioan. 1.

Li. 5. ep. 1.

Postea-

Posteaquàm Angelus Mariam gratia plenam sa lutauit, subdit: DOMINVS TECVM. Quid autem aliud angelus, quàm à Domino missus est nuncius? Erat ergò cũ virgine, qui misit ad virginẽ: præcessit nuncium suum Deus, sed à Deo non recessit. Locis teneri non potest, qui locis habetur in omnibus, & vbique totus est, sine quo nihil totum est. Gedeonem quoq; legimus ijsdem verbis ab Angelo salutatũ: Sic enim est eum alloquutus: Dominus tecum virorum fortissime: verùm aliter cum Gedeone fuit Dominus, aliter cum virgine Deipara: Gedeonem elegit Dominus, vt esset Saluator Israëlis de manu Madian: Mariam elegit, vt non Israëli tantùm, verùm orbi saluatorem ederet vniuerso, qui esset propitiatio totius mundi, qui nos morte sua recõciliatos, ac de satanę potestate ereptos, ex inimicis amicos, ex iræ filijs, dei Patris sui filios & hęredes faceret. Hũc talẽ virgo sacratissima virginali vtero suo cõplexa, cœlo maior, terra fortior, orbe est latior. Quẽ enim non modò terrarum orbis vniuersus, sed ne cœli quidẽ cœlorum capiunt, eũ sola clausum intra viscera sua gestare meruit. Non dixit autem Angelus, Dominus in te: Nam cûm in omnibus quæ sunt, quatenùs sunt, Dominus sit, soli tamen boni sunt, in quibus ita est Dominus, vt etiam cum eis sit propter concordiam voluntatis: Cæterùm cum virgine Deipara, magis peculiari modo quodam fuit, quàm cum sanctis alijs omnibus, cum qua tanta fuit consensio, vt eius non modô voluntatem, verùm & carnem sibi copularet, ac sic de sua, deque virginis substantia Christum vnum efficeret, vel potiûs CHRITVS vnus effice-

CAP. LX. Dominus tecum.

Iudic. 6.

1. Ioan. 2.

efficeretur: qui etsi nec totus de Deo, nec totus de virgine, totus tamen Dei, & totus virginis esset, nec duo filij, sed vnus vtriusque filius.

Benedicta tu in mulieribus.

Subdit Angelus, quæ verba repetiuit etiam Elizabeth, eodem Spiritu sancto repleta: BENEDICTA TV IN MVLIERIBVS. Quæ verò sequuntur: ET BENEDICTVS FRVCTVS VENTRIS TVI: non iam ab angelo, sed à sola dicta sunt Elizabeth. Non quia tu benedicta, dicit Elizabet, ideò benedictus fructus ventris tui: sed quoniam ille te præuenit benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Fructus vētris tui verè benedictus, in quo benedictæ sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoq; benedictionem accepisti cum cæteris: & si differentius à cæteris. Ac propterea benedicta quidem tu, sed in mulieribus: ille verò benedictus, non in hominibus, non inter angelos: verùm, vt ait Apostolus, super omnia benedictus in secula. Verè itaque benedictus, qui fons est benedictionis, & auctor omnis gratiæ, fructus est ventris tui, qui te suę benedictionis ita fecit participem, nullus vt mortalium similiter, vt tu, fuerit benedictus. Siquidem sola maledictionem illam generalem effugisti, de qua dictū est: In tristitia paries filios: Et aliá, de qua scriptum est. Maledicta sterilis in Israël: & es benedictionē consequuta singularem: vt quáuis esses virgo, & propterea sterilis elegeris, salua tamen virginitate, neque sterilis permaneres, neq; cū dolore pareres. Ac non ipsa modò maledictionem effugisti, verū & à nobis eam repulisti, edito in lucem fructu ventris tui, qui nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

Psal. 20.
Gene. 22.
Rom. 11.
Maria sola effugit maledictionē.
Gene. 3.

Fructus autem istius nomen non expresſit Elizabeth, verùm addidit Eccleſia IESVS CHRISTVS: Ieſus quoniam ipſe ſaluũ fecit populum ſuum à peccatis eorum: Chriſtus quoniam cùm ſit Rex noſter & Pontifex noſter, vnctus eſt à Deo, non oleo cõmuni, ſed oleo lætitiæ: nec ſicut participes ſui, id eſt, illi, qui in imagine pręceſſerũt: ſed præ participibus ſuis, virtute ſpiritus cœleſtis cõſecratus. Cuius vnctiõis nos quoq; facti participes, à Chriſto Chriſtiani vocamur. Ná qui Rex & ſacerdos noſter eſt: qui, q̃ nũquã ſatis eſt prędicãda bonitas illius, non ſua tantùm omnia nobiſcũ communicare: ſed ſe etiam ipſum nobis eſt impẽdere dignatus, poſteaquã nos redemit in ſanguine ſuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione; fecit nos quoq; regnum & ſacerdotes deo, vt regnantes ſuper terram, & animi noſtri cunctis affectionibus imperantes: exhiberemus noſmetipſos hoſtiam viuentem, ſanctã, Deo placentẽ, in odorem ſuauitatis: ac nomẽ illius laudaremus ac glorificaremus in ſecula ſeculorum, Amen.

CAP. LX. Gala.3. Ieſus Chriſtus. Matth.1

Pſalm 44. Chriſtiani vnde dicti.

Apocal. 5. Regnũ & ſacerdotiũ noſtrum quale. Rom.12.

Quod ſi quis diligentiùs explicatam videre voluerit, horum nominum rationem Ieſus Chriſtus, legat Euſebium in libris Euangelicæ demonſtrationis: & Cyrillum Hieroſolymitanum, ac Theodoritum, qui præ cæteris accuratiùs id feciſſe videntur. Sed & ſalutationem angelicam vberiùs explicauit Andreas Cretenſis, edito hac ſola de re ſcripto quodam. Et Fronto in libris de gratia, præter multos alios qui ſcripſerunt in Lucam.

Euſeb.li.4 ca.15.& 16 Cyril.Catече.10. Li 5 hæreticarum fabularum. Fronto de gratia to.6

Partis primæ Confeſſionis Catholicæ fidei Chriſtianæ, auctore R. D. Staniſlao Hoſio Cardinali, FINIS.

9

INDEX RERVM, VERBORVM, ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOCce primo Confeßionis Christianæ D. Cardinalis Hosij tomo, obseruatione digna visa sunt.

A.

Baptis-

Chri-

Con-

corpus

suam

Domini-

G.

matri-

oratio-

P.

Papæ

ſacrifi-

FINIS INDICIS PRImi Tomi.

LOCORVM S. SCRIPTVRAE PRIMO HOC IN TOMO EXplicatorum Index, cuius prior numerus scripturæ caput, posterior paginā hîc designat.

Eccle

ACTVS APOSTO.

AD ROMANOS.

PRIMA AD CORINTH.

SECVNDA AD CORINTH.

AD GALATAS.

AD EPHESIOS.

SIGISMV
KATE SO